

**UNIVERSITATEA DE STAT
DIN MOLDOVA**

**Conferința științifică națională
cu participare internațională**

INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE

10-11 noiembrie 2021

Științe juridice și economice

**UNIVERSITATEA DE STAT
DIN MOLDOVA**

**Conferința științifică națională
cu participare internațională**

dedicată aniversării a 75-a
a Universității de Stat din Moldova

INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE

10-11 noiembrie 2021

Științe juridice și economice

Chișinău, 2021

**Conferința științifică națională cu participare internațională
dedicată aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova
INTEGRARE PRIN CERCETARE ȘI INOVARE**

Comitetul științific:

Igor Șarov	Universitatea de Stat din Moldova, rector, dr., conf. univ.
Aurelia Hanganu	Universitatea de Stat din Moldova, prorector, dr. hab., conf. univ.
Constantin Marin	Universitatea de Stat din Moldova, președinte al Consiliului științific, dr. hab., prof. univ.
Vitalie Sochircă	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Biologie și Pedologie, dr., conf. univ.
Dorel Ureche	Universitatea „Vasile Alecsandri”, Facultatea de Științe, Bacău, România, dr., conf. univ.,
Viorica Gladchi	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Chimie și Tehnologie Chimică, dr., conf. univ.
Serghei Brînză	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Drept, dr.hab., prof. univ.
Tudorel Toader	Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, România, rector, dr., prof. univ.
Răzvan Dincă	Universitatea din București, România, decan al Facultății de Drept, dr., prof. univ.
Liliana Dmیتroglu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Fizică și Inginerie, dr., conf. univ.
Marius Ștef	Universitatea de Vest din Timișoara, România, prodecan al Facultății de Fizică, dr., lector
Sergiu Matveev	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Istorie și Filosofie, dr., conf. univ.
Viorel Vizureanu	Universitatea din București, România, decan al Facultății de Filosofie, dr., prof. univ.
Georgeta Stepanov	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, dr. hab., conf. univ.
Marian Petcu	Universitatea din București, România, dr., prof. univ.
Dumitru Mirelu Popa	Universitatea „Apollonia”, Iași, România, dr., prof. univ.
Ludmila Usatfi	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Litere, dr., conf. univ.
Valeriu Ungureanu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Matematică și Informatică, dr., conf. univ.
Vladimir Guțu	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, dr. hab., prof.univ.
Constantin Ticu	Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, România, dr., prof. univ.
Conțiu Tiberiu Șoitu	Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, România, dr., prof. univ.
Marta Iuliana Vicol	Universitatea „Petre Andrei”, Iași, România, dr., lector
Alexandru Solcan	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, dr., conf. univ.
Mircea Brie	Universitatea din Oradea, România, dr., prof. univ.
Maria Hamuraru	Universitatea de Stat din Moldova, decan al Facultății de Științe Economice, dr., conf. univ.
Irina Teodora	Universitatea „Al.I. Cuza”, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Iași, România, dr., conf. univ.
Manolescu	
Nelu Florea	Universitatea „Al.I. Cuza”, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Iași, România, dr., conf. univ.
Veronica Grosu	Universitatea „Ștefan cel Mare”, Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică, Suceava, România, dr., prof. univ.
Maria Duca	Universitatea de Stat din Moldova, director al Școlii Doctorale de Științe Biologice, Geomice, Chimice și Tehnologice, dr. hab., prof. univ., acad.
Parascovia Sârbu	Universitatea de Stat din Moldova, director al Școlii Doctorale de Științe Fizice, Matematice, ale Informației și Inginerești, dr., conf. univ.
Svetlana Slusarenco	Universitatea de Stat din Moldova, director al Școlii Doctorale de Științe Juridice, dr., conf. univ.
Zinaida Bolea	Universitatea de Stat din Moldova, director al Școlii Doctorale de Științe Sociale și ale Educației, dr., conf. univ.
Adriana Buzdugan	Universitatea de Stat din Moldova, director al Școlii Doctorale de Științe Economice, dr., conf. univ.
Aliona Grati	Universitatea de Stat din Moldova, director al Școlii Doctorale de Științe Umanistice, dr., conf. univ.
Tatiana Bulimaga	Universitatea de Stat din Moldova, șef secție, responsabil de ediție, responsabil Secțiunea Științe ale Naturii și Exacte
Marianna Savva	Universitatea de Stat din Moldova, specialist principal, responsabil Secțiunea Științe Sociale și Secțiunea Științe Juridice și Economice
Violeta Macovei	Universitatea de Stat din Moldova, specialist principal, responsabil Secțiunea Științe Umanistice

DREPT

FILANTROPIA ȘI SPONSORIZAREA CA PARAVAN PENTRU CORUPȚIE ȘI ABUZURI

Serghei BRÎNZA

CZU: 343.35:364

decan.dreptusm@yahoo.com

Pentru a putea fi considerată filantropie sau sponsorizare, o activitate trebuie să corespundă condițiilor stabilite în Legea nr. 1420/2002 cu privire la filantropie și sponsorizare. Conform art. 1 al acesteia, „prin noțiunea de activitate filantropică se înțelege acordarea de ajutor material *benevol, imparțial și necondiționat* (sublinierea prin scrierea cu caractere cursive ne aparține, în acest exemplu și, în continuare, pe tot parcursul investigației de față – *n.a.*) sau prestarea de servicii *gratuite* de către persoane fizice sau juridice pentru o persoană (un grup de persoane), *fără a cere în schimb vreo recompensă, plată sau executare a anumitor obligații și fără a obține vreun profit*” (alin. (1)); „Activitatea de sponsorizare se desfășoară de către persoane fizice și juridice *benevol*, la solicitare, și constă în acordarea de mijloace financiare sau de alte bunuri *pentru susținerea unor acțiuni de interes public*” (alin. (2)); „Nu constituie activitate de sponsorizare în sensul prezentei legi acordarea reciprocă între persoanele fizice sau juridice de mijloace financiare și materiale” (alin. (4)).

Într-un studiu realizat de A. Oprunenco, V. Prohnițchi și M. Rusu se menționează: „Un număr mare de evenimente de rezonanță publică și care au implicat responsabilitate politică din partea guvernului central sau a autorităților locale au fost „sponsorizate” de companii private, care de fapt au fost forțate să facă acest lucru. Conform rapoartelor mass-mediei, printre aceste evenimente se număra un șir de festivaluri naționale, construirea monumentelor, restabilirea mănăstirilor și un număr de evenimente locale” [1]. Bineînțeles, astfel de activități nu corespund prevederilor Legii nr. 1420/2002. Cum trebuie evaluate asemenea activități ilegale sau activități similare prin prisma legii penale?

În pct. 23 din Hotărârea Plenului Judecătoriai Supreme a Federației Ruse nr. 24/2013 se explică: „Dacă, pentru comiterea de către persoana cu funcție de răspundere a unei acțiuni (inațiuni) în exercitarea funcției sale, i se transmit bunuri, i se transferă dreptul de proprietate, i se prestează servicii patrimoniale nu personal acesteia sau rudelor ori prietenilor acesteia, ci cu bună știință altor persoane, inclusiv unei persoane juridice, iar persoana cu funcție de răspundere, rudele sau prietenii acesteia nu obțin din aceasta niciun câștig material, fapta nu poate fi calificată drept corupere pasivă (de exemplu, primirea de către conducătorul unei întreprinderi de stat sau al unei instituții publice a mijloacelor, care-i sunt acordate cu titlu de sponsorizare, pentru a asigura activitatea unei astfel de întreprinderi sau instituții în schimbul îndeplinirii acțiunii în exercitarea funcției sale în favoarea persoanelor care au acordat asemenea mijloace” [2]. În Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de

corupție, lipsesc asemenea prevederi. Într-un studiu recent am stabilit că infracțiunile, prevăzute la art. 324 și 327 CP RM pot fi comise din interes material, din alt interes personal sau în interesul unei terțe persoane [3]. A restrânge motivul coruperii pasive la interesul material nu este întemeiat, odată ce în art. 324 CP RM nu se specifică niciun motiv.

În același studiu am demonstrat că „bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele patrimoniale ori nepatrimoniale sau oferta ori promisiunea acestora, care reprezintă obiectul material sau imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 327 CP RM, în general, și al infracțiunii prevăzute la lit. b¹) alin. (2) art. 327 CP RM, în special, nu pot să constituie un contraechivalent al conduitei pe care făptuitorul se angajează să o aibă, adică al îndeplinirii sau neîndeplinirii, întâzierii sau grăbirii îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia” [3].

Așadar, relevant este nu motivul infracțiunii. Relevantă este calitatea de contraechivalent valoric (ilustrată prin dictonul „*quid pro quo*” („ceva pentru ceva”)) al mijloacelor cu titlu de sponsorizare sau de filantropie. În exemplul prezentat în pct. 23 din Hotărârea Plenului Judecătorei Supreme a Federației Ruse nr. 24/2013, mijloacele, acordate cu titlu de sponsorizare sau de filantropie, constituie tocmai un contraechivalent al conduitei pe care beneficiarul acestora se angajează să o aibă. Legea nu cere ca un astfel de contraechivalent să aibă exclusiv o valoare materială. De aceea, explicația din acest act de interpretare judiciară nu poate fi acceptată. În consecință, art. 324 CP RM se aplică dacă mijloacele cu titlu de sponsorizare sau de filantropie, pretinse, acceptate sau primite, personal sau prin mijlocitor, constituie un contraechivalent al conduitei pe care făptuitorul se angajează să o aibă. Respectiv, art. 325 CP RM se aplică dacă mijloacele cu titlu de sponsorizare sau de filantropie, promise, oferite sau date, personal sau prin mijlocitor, constituie un contraechivalent al conduitei pe care beneficiarul acestor mijloace se angajează să o aibă.

Art. 327 CP RM nu poate fi aplicat dacă folosirea intenționată a situației de serviciu pentru a se obține mijloacele cu titlu de sponsorizare sau de filantropie, săvârșită în interesul unei terțe persoane, se face în interes public sau în vederea realizării drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice ori juridice. Aceasta înseamnă că mijloacele cu titlu de sponsorizare sau de filantropie urmează a fi folosite *exclusiv* în scopurile prevăzute în Legea nr. 1420/2002: „Scopurile activității filantropice sunt: a) susținerea și protecția socială a persoanelor, inclusiv îmbunătățirea situației materiale a persoanelor puțin asigurate, reabilitarea socială a șomerilor, invalizilor și altor persoane, inapte, din cauza particularităților fizice sau intelectuale ori din alte motive, să-și exercite de sine stătător drepturile și interesele legitime; b) pregătirea populației pentru depășirea consecințelor calamităților naturale, catastrofelor ecologice sau de altă natură, pentru prevenirea eventualelor accidente sau dezastre; c) ajutorarea victimelor războaielor, calamităților naturale, epidemiilor, catastrofelor ecologice sau de altă natură, conflictelor sociale și interetnice; d) ridicarea prestigiului și a rolului familiei în societate, protecția mamei

și a copilului; e) acordarea de asistență materială organizațiilor filantropice, instituțiilor sociale și medicale; f) susținerea unor alte acțiuni de interes public ce necesită asistență financiară și materială” (alin. (1) art. 2); „Mijloacele financiare și materiale donate de sponsori organizațiilor filantropice sunt utilizate numai în scopuri de binefacere și nu pot fi folosite la întreținerea acestor organizații” (alin. (2) art. 2); „Scopurile activității de sponsorizare sunt: a) finanțarea unor programe și acțiuni în domeniul științei, culturii, cultelor, învățământului, literaturii, artelor, sporturilor, ocrotirii sănătății, tutelei și curatelei, protecției și asistenței sociale a populației; b) finanțarea unor programe și acțiuni în domeniul protecției mediului, amenajării străzilor, parcurilor și altor locuri publice; c) finanțarea unor programe și acțiuni în domeniul ocrotirii și restaurării monumentelor de istorie, arhitectură, cultură și artă, monumentelor naturii; d) susținerea financiară și materială a organizațiilor filantropice, instituțiilor sociale și medicale, uniunilor de creație, organizațiilor care se ocupă de problemele culturii, altor organizații, antrenate în acțiuni de interes public; e) finanțarea unor alte programe și acțiuni de interes public” (alin. (1) art. 3).

Printre astfel de scopuri nu se regăsește finanțarea unor activități distractive, de agrement, de recreere, de logistică etc. (excursii, banchete, procurarea de obiecte de birotică sau papetărie etc.). În asemenea cazuri, se urmăresc interese particulare, care nu sunt ocrotite de lege, ale persoanelor beneficiare.

Obținerea mijloacelor cu titlu de sponsorizare sau de filantropie nu trebuie să cauzeze daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Asemenea mijloace trebuie să fie acordate benevol, în lipsa unor presiuni explicite sau voalate. În caz contrar, dacă lipsesc semnele coruperii pasive, devine aplicabil art. 327 sau 328 CP RM.

Referințe:

1. OPRUNENCO, A., PROHNIȚCHI, V., RUSU, M. *Evaluarea responsabilității sociale corporative în Moldova*. [Accesat 22.06.2021] Disponibil: <https://www.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/d77.pdf>
2. *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 9 июля 2013 г. № 24 «О судебной практике по делам о взяточничестве и об иных коррупционных преступлениях»*. [Accesat 22.06.2021] Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc-LAW_149092/
3. BRÎNZA, S., STATI, V. Abuzul de putere sau abuzul de serviciu săvârșit din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane: controverse și soluții. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 3, Part 4, pp. 147-159. ISBN 978-83-949403-4-8.

VICTIMA SECUNDARĂ A INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE
LA art. 259 COD PENAL

Alexandru STRÎMBEANU

CZU: 343.3/7 + 343.988

avocatstrimbeanu@yahoo.ro

Referitor la infracțiunea de acces ilegal la un sistem informatic, C. Manea menționează: „Poate fi subiect pasiv secundar [...] altă persoană decât deținătoarea sistemului informatic, în cazul în care datele informatice vizate de accesul ilegal se referă la o persoană fizică sau juridică, alta decât deținătoarea sistemului informatic. Spre exemplu, făptuitorul pătrunde ilegal în rețeaua de evidență informatizată a persoanei, extrage date personale referitoare la un anumit individ și le folosește astfel încât îi creează acestuia o serie de probleme de ordin administrativ ori juridic” [1]. Opinii similare au C. Duvac [2], T. Medeanu [3, p. 441], V. Dobrinioiu și N. Neagu [4, p. 710]. Asemenea opinii sunt valabile în contextul nu doar al legii penale române, ci și al legii penale a Republicii Moldova. Or, distrugerea, deteriorarea, modificarea, blocarea sau copierea informației computerizate se răsfrânge negativ asupra persoanei juridice sau fizice vizate într-o asemenea informație. O asemenea persoană este victima secundară a infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM. Vorbim despre victimă secundară inclusiv în ipoteza prevăzută la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM, în cazul în care se accesează ilegal informația computerizată *protejată de lege*, aceasta fiind distrusă, deteriorată, modificată, blocată sau copiată. În cazul dat, victimă este persoana vizată, după caz, în: informațiile referitoare la boală, la viața intimă și familială (în sensul alin. (1) art. 14 al Legii nr. 411/1995); informațiile despre tulburările psihice, despre solicitarea de asistență psihiatrică și tratament într-o instituție de psihiatrie, precum și alte informații despre starea sănătății psihice a persoanei (în sensul art. 9 al Legii nr. 1402/1997); informația cunoscută de persoanele, care practică activitate particulară de detectiv și de pază, în procesul activității acestora (în sensul lit. e) alin. (1) art. 8 al Legii nr. 283/2003); informațiile confidențiale care i-au fost comunicate avocatului în timpul acordării asistenței juridice (în sensul alin. (1) art. 55 al Legii nr. 1260/2002); informația despre identitatea reală ori alte date privind persoana protejată (în sensul alin. (1) art. 4 al Legii nr. 105/2008); datele din chestionarele de recensământ al populației și al locuințelor din Republica Moldova în anul 2014 (în sensul alin. (1) art. 12 al Legii nr. 90/2012); datele referitoare la tratamentul infertilității prin aplicarea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane; orice informație a cuplului heterosexual, legată de tratamentul infertilității prin aplicarea metodelor de fertilizare *in vitro* (în sensul alin. (8) art. 9 și alin. (9) art. 11 al Legii nr. 138/2012); informațiile, documentele și materialele acumulate în procesul de examinare a cererilor depuse de petiționari, care confirmă sau infirmă încălcarea drepturilor omului (în sensul pct. 9 al anexei la Legea nr. 164/2015); informațiile agenților economici (în sensul alin. (4) art.

5 al Legii nr. 7/2016); informațiile referitoare la activitatea băncii; informațiile, aflate la dispoziția băncii, referitoare la persoana, bunurile, activitatea, afacerea, relațiile personale sau de afaceri ale clienților băncii; informațiile referitoare la conturile clienților (solduri, rulaje, operațiuni derulate), tranzacțiile încheiate de clienți; alte informații despre clienți care i-au devenit cunoscute băncii (în sensul alin. (1) art. 96 al Legii nr. 202/2017); informațiile referitoare la clientul organizației de creditare nebanară (inclusiv cu privire la persoana, patrimoniul, activitatea/afacerea sau relațiile acestuia) care a devenit cunoscută organizației de creditare nebanară (în sensul alin. (1) art. 7 al Legii nr. 1/2018); informațiile transmise de către operatorii economici, specificate de aceștia ca fiind confidențiale (în sensul alin. (1) art. 22 al Legii nr. 121/2018); informațiile cu privire la actele și faptele despre care notarul, notarul stagiar și personalul care asigură activitatea notarului au luat cunoștință în cadrul activității lor (în sensul alin. (2) art. 3 al Legii nr. 246/2018); informațiile interne ale Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (în sensul alin. (1) art. 13 al Legii nr. 75/2020) etc.

În dispoziția de la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM sunt avute în vedere informațiile protejate de *lege*. Cum trebuie interpretat termenul „lege” în acest context? Răspunsul la această întrebare este important în vederea stabilirii sferei de aplicare a lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM și, implicit, a cercului de victime ale faptei prevăzute de această normă. Conform alin. (1) art. 8 al Legii nr. 100/2017, „legea este un act normativ adoptat de Parlament în temeiul normelor constituționale, conform procedurii stabilite de Constituția Republicii Moldova, de Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr. 797/1996, precum și de prezenta lege”. De asemenea, în pct. 94 al HCC nr. 33/2017, se menționează: „[...] conceptul de lege poate fi înțeles doar ca act adoptat de Parlament în temeiul art. 72 din Constituție”. De aceea, având în vedere regula stabilită în alin. (2) art. 3 CP RM, nu putem considera legi în sensul lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM: hotărârile Parlamentului; decretele Președintelui Republicii Moldova; hotărârile și ordonanțele Guvernului; actele normative ale autorităților administrației publice centrale de specialitate; actele normative ale autorităților publice autonome; actele normative ale autorităților unităților teritoriale autonome cu statut juridic special; actele normative ale autorităților administrației publice locale etc. Din considerentele sus-menționate, în ipoteza prevăzută la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM, nu trebuie considerată victimă secundară persoana vizată în informațiile protejate de actele normative care nu au caracter de lege: informațiile care se prelucrează și se păstrează la Prestatorul superior (în sensul pct. 139 din Anexa nr. 2 Ordinul SIS nr. 70/2016); informațiile ce țin de tranzacțiile încheiate sau tranzacțiile în curs de desfășurare (în sensul subpct. 5) pct. 111 din Hotărârea BNM nr. 170/2018); informațiile transmise de către ofertanți (în sensul pct. 6 din Hotărârea Guvernului nr. 506/2019); ratingurile de credit, perspectivele de rating de credit și informațiile aferente acestora, până la momentul în care acestea sunt făcute publice (în sensul pct. 80 al Hotărârii CNPF nr. 56/3/2020);

informațiile primite de la o parte sau altă țară, în baza unui acord reciproc (în sensul pct. 74 din Hotărârea Guvernului nr. 505/2020); informațiile privind ofertele și cererile de participare în toate operațiunile de comunicare (în sensul subpct. 8) pct. 30 din Hotărârea Guvernului nr. 10/2021) etc. Actele normative enumerate mai sus sunt adoptate în temeiul unor legi. Cu toate acestea, ele nu au caracter de lege. Cu atât mai puțin, în ipoteza prevăzută la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM, nu trebuie considerată victimă secundară persoana vizată, de exemplu, în informațiile care circulă între autoritățile publice ale Republicii Moldova, între acestea și autoritățile altor state, importante pentru stat (în sensul Hotărârii Guvernului nr. 735/2002). În acest act normativ, nici măcar nu este specificată o lege în temeiul căreia actul în cauză a fost adoptat.

În alt context, S.Brînza și V.Stati afirmă că „dacă se accesează ilegal informația computerizată protejată de lege, despre viața personală ce constituie secret personal sau familial al altei persoane, nu este exclus concursul dintre infracțiunea prevăzută la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM și una din infracțiunile specificate la alin. (1) sau (1¹) art. 177 CP RM” [5, p. 538]. În dispoziția de la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM se folosește noțiunea „informație protejată de lege”. În alin. (1) și (1¹) art. 177 CP RM se recurge la noțiunea „informațiile ocrotite de lege despre viața personală, ce constituie secret personal sau familial al altei persoane”. Întrucât cele două noțiuni nu sunt echipolente, concluzia este: în situația când se accesează ilegal informația computerizată protejată de lege (iar această informație se referă la viața personală a victimei, constituind un secret personal sau familial al acesteia), informația dată fiind distrusă, deteriorată, modificată, blocată sau copiată, aceeași persoană apare atât ca victimă secundară a infracțiunii prevăzute la lit. g) alin. (2) art. 259 CP RM, cât și ca victimă a uneia dintre infracțiunile prevăzute la alin. (1) sau (1¹) art. 177 CP RM.

Referințe:

1. MANEA, C. Accesul ilegal la un sistem informatic. În: *Pro Lege*, 2009, nr. 1, pp. 40-47. ISSN 1224-2411.
2. DUVAC, C. Accesul ilegal la un sistem informatic în reglementarea noului Cod penal. În: *Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale*, 2012, nr. 1, pp. 88-109. ISSN 1584-7241.
3. DUNGAN, P., MEDEANU, T., PAȘCA, V. *Manual de drept penal*. Partea specială. Vol. II. București: Universul juridic, 2011. 478 p. ISBN 978-973-127-557-4.
4. DOBRINOIU, V., NEAGU, N. *Drept penal*. Partea specială. Conform noului Cod penal. București: Universul juridic, 2011. 960 p. ISBN 978-973-127-651-9.
5. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal*. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3.

**PROPAGAREA FASCISMULUI, A RASISMULUI ȘI A XENOFOBIEI,
NEGAREA HOLOCAUSTULUI: MOSTRĂ DE EXCES DE
REGLEMENTARE PENALĂ**

Vitalie STATI

CZU: 343.412:323.14

stativitalie71@gmail.com

La 14.06.2021 a intrat în vigoare Legea nr. 78/2021. Prin această lege, Codul penal a fost completat cu art. 134¹⁸, 134¹⁹ și 176¹. Sub denumirea de încălcare a drepturilor cetățenilor prin propagarea fascismului, a rasismului și a xenofobiei și prin negarea Holocaustului, în art. 176¹ CP RM sunt reunite patru variante-tip de infracțiuni: constituirea, aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unei organizații cu caracter fascist, rasist sau xenofob (alin. (1)); negarea sau contestarea în public a Holocaustului ori a efectelor acestuia (alin. (2)); confecționarea, vânzarea, răspândirea, deținerea în vederea răspândirii de simboluri fasciste, rasiste ori xenofobe, precum și utilizarea în public a acestora (alin. (3)); promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe sau promovarea cultului persoanelor condamnate definitiv, de către o instanță națională sau internațională, pentru comiterea infracțiunilor contra păcii și securității omenirii sau pentru crime de război și crime contra umanității, prin propagandă, săvârșită prin orice mijloace, în public (alin. (5)). Totodată, alin. (4) al acestui articol conține următoarea prevedere: „Nu constituie infracțiune fapta prevăzută la alin. (3) dacă este săvârșită în interesul artei sau al științei, al cercetării sau al educației”. Art. 134¹⁸ și 134¹⁹ CP RM conțin definiții ale unor noțiuni din art. 176¹ CP RM („organizație cu caracter fascist, rasist sau xenofob”; „simboluri fasciste, rasiste și xenofobe”; „Holocaust”).

Normele penale sus-menționate au ca efect restrângerea libertății de exprimare. Libertatea de exprimare nu este un drept absolut, iar limitarea acesteia este posibilă dacă sunt îndeplinite condițiile fixate în alin. (2) și (3) art. 32, precum și alin. (2) art. 54 din Constituție. În context apare necesitatea de a stabili dacă amendamentele, operate prin Legea nr. 78/2021, îndeplinesc cerințele stabilite în normele constituționale sus-menționate.

Cât privește fapta prevăzută la alin. (2) art. 176¹ CP RM, legiuitorul a dat dovadă de selectivitate, evidențiind o singură formă de genocid și neglijând toate celelalte. Apropos, definiția noțiunii de Holocaust din art. 134¹⁹ CP RM are ca paradigmă definiția de la lit. d) art. 2 al O.U.G. al României nr. 31/2002, cu o singură excepție: legiuitorul autohton nu a preluat ultima parte a definiției din legislația română („[...] De asemenea, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, o parte din populația romă a fost supusă deportării și anihilării”). În același context, menționăm Holodomorul, genocidul armenilor, genocidul comis de Khmerii Roșii etc. Întrebarea care se impune este: corespunde oare selectivitatea din alin. (2) art. 176¹ CP RM însăși ideii, puse la baza acestui articol, de a proteja drepturile omului indiferent de

rasă, naționalitate, origine etnică etc.? Nu este clar de ce în alin. (2) art. 176¹ CP RM doar o formă de genocid este considerată periculoasă socialmente. O astfel de selectivitate nu rezultă nici din Convenția ONU pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, nici din alte acte internaționale. În al doilea rând, ceea ce este mai important, incriminarea faptei de negare sau contestare în public a Holocaustului ori a efectelor acestuia nu se justifică din perspectiva alin. (2) și (3) art. 32, precum și alin. (2) art. 54 din Constituție. Or, această faptă nu presupune *per se*: prejudicierea onoarei, demnității sau a dreptului altei persoane la viziune proprie; atentarea la regimul constituțional; lezarea intereselor securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice etc. În cauza Handyside contra Regatului Unit, CtEDO a statuat că libertatea de exprimare rămâne valabilă și în cazul informațiilor „care ofensează, șochează sau deranjează Statul sau orice categorie a populației” [1]. Așa cum menționează M. Roibu, „sanționarea penală a negării [sau a contestării] unui fapt istoric [...] conduce la crearea unui precedent periculos, în care chiar și negarea existenței divinității ar putea fi sancționată penal” [2, p. 256]. Mai mult, pedeapsa cu închisoare de până la 5 ani, prevăzută în alin. (2) art. 176¹ CP RM, nu se justifică sub aspectul proporționalității incriminării, care decurge din alin. (4) art. 54 al Constituției. De asemenea, incriminarea faptei de negare sau contestare în public a Holocaustului ori a efectelor acestuia nu corespunde principiului *ultima ratio* care presupune că legea penală intervine doar atunci când alte măsuri nu sunt suficiente. O altă carență a alin. (2) art. 176¹ CP RM reiese din interpretarea sistemică a articolului în cauză. În mod concret, deducem că negarea sau contestarea în public a Holocaustului ori a efectelor acestuia constituie infracțiune chiar dacă este săvârșită în interesul artei sau al științei, al cercetării sau al educației.

În alt registru, menirea definițiilor din art. 134¹⁸ CP RM ar trebui să se exprime în asigurarea clarității și previzibilității art. 176¹ CP RM. Însă aceste așteptări se dovedesc a fi exagerate. Astfel, definiția din alin. (2) art. 134¹⁸ CP RM nu conține o listă exhaustivă de simboluri fasciste, rasiste și xenofobe. Conform pct. 68 al HCC nr. 28/2015, „inexistența în lege a unei liste exhaustive a atributelor și simbolurilor naziste, precum și a atributelor și simbolurilor care se aseamănă cu acestea face din dispoziția normativă contestată o reglementare căreia îi lipsește suficienta specificitate”. *Mutatis mutandis*, alin. (2) art. 134¹⁸ CP RM și, implicit, art. 176¹ CP RM se caracterizează prin specificitate insuficientă. Nu este reușită nici definiția noțiunii „idei, concepții sau doctrine fasciste, rasiste sau xenofobe” din alin. (1) art. 134¹⁸ CP RM: „[...] precum ura și violența pe motive etnice, rasiale sau religioase, superioritatea unor rase și inferioritatea altora, antisemitismul, incitarea la xenofobie și extremismul”. Folosirea în această definiție a cuvântului „precum” arată că lista exemplurilor enumerate nu este exhaustivă, ceea ce reprezintă un factor de interpretare extensivă defavorabilă a legii penale. În aceeași definiție se sugerează că incitarea la xenofobie este un exemplu de idei, concepții sau doctrine xenofobe. În acest caz, definiția este circulară, ceea ce implică un viciu de formă al definirii unui concept

prin folosirea autoreferirii. Un alt neajuns este că noțiunea „xenofobie” nu este definită în niciun act normativ. În afară de aceasta, în definiția noțiunii „idei, concepții sau doctrine fasciste, rasiste sau xenofobe” din alin. (1) art. 134¹⁸ CP RM se recurge la termenul „extremism”. Conform art. 1 al Legii nr. 54/2003, prin „extremism” se înțelege „atitudinea, doctrina unor curente politice, care, pe bază de teorii, idei sau opinii extreme, caută, prin măsuri violente sau radicale, să impună programul lor”. Această definiție este neclară și imprevizibilă. În afară de aceasta, din perspectiva alin. (3) art. 32 din Constituție, extremismul nu poate fi interzis dacă nu atentează la regimul constituțional (de exemplu, nu presupune militarea împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale a Republicii Moldova). Or, în *cazul Vajnai contra Ungariei*, CtEDO a statuat: „[...] promovarea potențială a ideologiei totalitare comuniste, oricât de insuportabilă ar putea fi aceasta, nu poate constitui unicul motiv pentru limitarea utilizării unui simbol, în special, a unuia cu mai multe sensuri, prin sancționare penală. Simpla afișare sau folosire a simbolului de către o persoană fizică, inclusiv de către un membru al unui partid politic înregistrat fără a fi cunoscut ca având *ambii totalitare* (evid. ns.), nu poate fi egalată cu o propagandă periculoasă [3].” În fine, noțiunea „ideologie fascistă, rasistă ori xenofobă” din alin. (5) art. 176¹ CP RM nu este definită în niciun act normativ. Ceea ce reprezintă un factor de interpretare extensivă defavorabilă a legii penale. În plus, în HCC nr. 12/2013 se explică: „Ideologiile ar putea să se suprapună, împărțășind anumite idei și principii ce sunt susceptibile interpretării de către politicieni, cercetători și filosofi, fapt ce ar fi excesiv de rigid a cere de la cetățeanul simplu, fapt ce poate provoca litigii judiciare cu tentă filozofică și doctrinară”. Ceea ce demonstrează că alin. (5) art. 176¹ CP RM constituie un exemplu de incriminare excesivă. Per ansamblu, lipsa de claritate și de previzibilitate a art. 176¹ CP RM denotă că persoanele, vizate de acesta, nu vor fi capabile să stabilească caracteristicile esențiale ale actului prohibit în baza prevederilor care îl specifică.

În concluzie, considerăm că art. 134¹⁸, 134¹⁹ și 176¹ CP RM nu îndeplinesc condițiile impuse de art. 32 coroborat cu art. 23 și 54 din Constituție și reprezintă o limitare nejustificată a libertății de exprimare.

Referințe:

1. *Case of Handyside v. the United Kingdom*. [Accesat 20.06.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>
2. ROIBU, M. *Libertatea de exprimare și limitele ei penale*. București: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-606-18-0288-3.
3. *Case of Vajnai v. Hungary*. [Accesat 20.06.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87404>

PROVOCAREA INFRAȚIUNII VERSUS COMPORTAMENTUL PROVOCATOR AL VICTIMEI

Stanislav COPEȚCHI

CZU: 343.3/7:343.988

scopetchi@yahoo.com

În literatura de specialitate se relevă: „Rolul comportamentului victimei poate fi diferit în geneza infracțiunii. Astfel, victima se poate opune actului infracțional, poate provoca (subl. *ne aparține* – n.a.), ușura comiterea infracțiunii sau poate avea un comportament neutru” [1, p.83]. În doctrină se subliniază că „victime provocatoare sunt acelea, care anterior victimizării lor au comis ceva, conștient sau inconștient, față de infractor” [2, p.21].

În limbajul legii penale, comportamentul provocator al victimei constituie circumstanță legală de individualizare a pedepsei penale în sensul atenuării acesteia. Circumstanța atenuantă nominalizată nu poate opera în ipoteza în care comportamentul provocator al victimei nu se exprimă în încălcarea unor norme legale sau morale. Un atare comportament nu poate fi catalogat drept provocator, în sensul lit.g) alin.(1) art.76 Cod penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) [3].

În context, în literatura de specialitate autohtonă se arată: „Acțiunile care au provocat infracțiunea trebuie să fie ilegale sau imorale. Comportamentul ilegal al victimei presupune săvârșirea de către ea a oricărui act delictuos, prevăzut de lege sau de un alt act normativ (penal, administrativ, financiar, vamal, fiscal etc.). Comportamentul imoral al victimei se poate manifesta prin ofensa cinică adusă unei femei, rudelor și apropiaților vinovatului, insulta sentimentelor de patriotism, a mândriei naționale sau părintești, luarea în derâdere a defectelor fizice ale vinovatului, reproșul cinic de infidelitate conjugală și prin alte acțiuni cu caracter ofensator și de batjocură” [4, 13]. Se mai subliniază că „acțiunile ilegale și imorale ale victimei trebuie să constituie cauza care a provocat săvârșirea infracțiunii de către vinovat” [4, p.13].

Provocarea infracțiunii, ca și concept, trebuie deosebită de circumstanța atenuantă „ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea” înscrisă la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM.

Ab initio, consemnăm că provocarea infracțiunii implică prezența unei persoane (de regulă, a unui agent al statului) care incită o altă persoană să săvârșască o infracțiune cu scopul adunării probelor necesare și tragerii ulterioare la răspundere penală. Circumstanța atenuantă sus-indicată însă presupune existența unui comportament provocator din partea victimei.

Deci în cadrul provocării infracțiunii învederăm următoarea schemă: provocatorul (agentul sub acoperire) incită persoana provocată să săvârșască o infracțiune, unde, de regulă, pe post de victimă nu apare provocatorul, ci o terță

persoană (este cazul infracțiunilor ce implică prezența victimei ca semn constitutiv). Astfel, energia persoanei provocate nu este îndreptată spre provocator.

În opoziție, în cazul circumstanței atenuante sus-indicate, tocmai persoana ce provoacă are de suferit de pe urma săvârșirii infracțiunii. În acest caz, provocatorul apare pe post de victimă a infracțiunii, iar persoana provocată – în postura de subiect al infracțiunii. Nu aceeași relație învederăm în cazul provocării infracțiunii.

Nu este exclus ca și provocarea infracțiunii să fie realizată de o persoană privată, dar sub îndrumarea agenților statului, prima figurând pe post de „victimă” a infracțiunii provocate în cadrul procesului penal (de ex., „victima” traficului de ființe umane care, a acționat sub îndrumarea și la inițiativa colaboratorilor organelor de drept în vederea „traficării sale”). Chiar și în acest caz, cele două ipoteze trebuie disociate.

În primul rând, în cazul în care operează circumstanța atenuantă consemnată la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM se observă lipsa unei colaborări între victima infracțiunii și colaboratorii organelor de drept. Mai exact, sesizăm lipsa vreunei implicări a reprezentanților organelor de drept în comportamentul provocator al victimei. *Per a contrario*, în cazul provocării săvârșirii unei infracțiuni, este ineluctabilă o asemenea colaborare. Ține de esența provocării infracțiunii ca reprezentanții organelor de drept să coordoneze, să dirijeze activitatea provocatoare a „victimei infracțiunii”.

În al doilea rând, în cazul provocării infracțiunii, agentul statului, acționând prin intermediul unei persoane private (pretinsa victimă) urmărește colectarea unor probe în scopul tragerii la răspundere penală a persoanei provocate pentru săvârșirea unei infracțiuni create artificial.

În contrast, în cazul circumstanței atenuante sus-indicate, victima infracțiunii nu urmărește un atare scop. Tocmai de aceea, aceasta poate fi considerată o veritabilă victimă, în timp ce în cazul provocării infracțiunii, persoana provocatoare trebuie catalogată drept „victimă falsă” sau „cvasivictimă”. Aceasta devine victimă numai și numai datorită acțiunilor agenților statului de atribuire a unei asemenea calități. Metaforic vorbind, pretinsa victimă trebuie apreciată drept „momeală” în activitatea agenților statului de a ademeni potențialele persoane provocate în „capcana creată”.

În al treilea rând, dar nu mai puțin important, în cazul circumstanței atenuante nominalizate nu este înlăturată răspunderea penală. Fapta comisă sub imperiul comportamentului provocator al victimei constituie infracțiune, această împrejurare urmând a fi luată în calcul doar în procesul individualizării pedepsei penale, în calitate de circumstanță menită să atenueze pedeapsa penală. În opoziție, în cazul provocării infracțiunii de către agenții statului, faptei comise urmează a i se da o altă apreciere juridico-penală. În opinia noastră, conduita persoanei provocate nu poate fi încadrată în tiparul legii penale. În același timp, nu este exclusă angajarea răspunderii penale în privința provocatorului – cel care, în condiții ilegale, a determinat o persoană la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală [5, p.122].

Prin urmare, în această ipoteză provocatorul poate avea statut de subiect al unei infracțiuni, în timp ce în situația circumstanței atenuante consemnate la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM o atare persoană îndeplinește rolul de victimă a infracțiunii.

Mult mai dificilă este problema delimitării celor două instituții în ipoteza în care provocatorul determină săvârșirea unei infracțiuni în privința sa de către persoana provocată. Este vorba de cazul provocării unei infracțiuni de către o persoană privată în lipsa unei colaborări între pretinsa victimă și reprezentanții organelor de drept (*i.e.* cazul în care agentul statului nu are nicio atribuție cu activitatea ilegală a provocatorului, cel din urmă acționând de sine stătător (de ex.: provocarea săvârșirii unei infracțiuni de viol etc.)).

Considerăm că, în asemenea ipoteză, criteriul hotărâtor în disocierea celor două situații juridice îl formează conținutul atitudinii psihice manifestată de provocator la realizarea activității provocatoare și, în mod special, scopul urmărit de provocator.

Astfel, dacă provocatorul urmărește colectarea unor probe cu privire la fapta săvârșită și tragerea ulterioară a persoanei provocate la răspundere penală, cele comise constituie o veritabilă provocare a infracțiunii. Dacă provocatorul nu a urmărit un asemenea scop, cele comise urmează a fi încadrate în baza art.171 CP RM (violul) cu reținerea la individualizare a circumstanței atenuante prevăzută la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM.

Observăm că în funcție de scopul urmărit de provocator acesta îndeplinește un rol juridic sau altul. În prima situație, provocatorul poate apărea pe post de subiect al infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.311 CP RM (normă care stabilește răspunderea penală pentru denunțarea falsă sau plângerea falsă însoțită de crearea artificială a probelor acuzatoare). În cea de-a doua situație, provocatorul apare pe post de victimă a infracțiunii specificată la art.171 CP RM.

În aceeași manieră, provocarea infracțiunii trebuie deosebită de comportamentul provocator al victimei drept semn al componenței de infracțiune. Așadar, subliniem că, în unele cazuri, comportamentul provocator al victimei poate apărea pe post de semn constitutiv în cadrul unor componente de infracțiune concrete. De exemplu, în cazul omorului săvârșit în stare de afect (art.146 CP RM), comportamentul provocator al victimei apare pe post de semn constitutiv. Mai exact, așa cum se desprinde din textul normei de incriminare sus-enunțate, este necesar ca lipsirea de viață să fi fost provocată de actele de violență sau de insultele grave, ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei. De fapt, criteriile de delimitare sunt similare cu cele reliefate pe marginea disocierii provocării infracțiunii de circumstanța atenuantă înscrisă la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM, aceasta deoarece spre deosebire de circumstanța atenuantă enunțată, comportamentul provocator al victimei în conținutul unor sau altor componente de infracțiune apare pe post de semn constitutiv, semn care, *grosso modo*, conferă grad prejudiciabil redus infracțiunii. În rest, valențele juridice pe care le comportă cele două forme ale provocării (ca semn constitutiv și ca circumstanță atenuantă) sunt similare.

În fine, atât provocarea infracțiunii, cât și împrejurarea „ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea” (în calitate de circumstanță atenuantă înscrisă la lit.g) alin.(1) art.76 CP RM sau de semn constitutiv în conținutul unor componente concrete de infracțiune) trebuie deosebite de ipoteza *provocării comportamentului ilegal sau imoral al victimei*.

S-ar părea că în cel din urmă caz comportamentul ilegal sau imoral al victimei nu poate fi catalogat drept unul provocator, întrucât acesta a fost determinat de însăși conduita provocatorului (făptuitorului). Cu alte cuvinte, s-ar părea că conduita imorală sau ilegală a victimei, fiind predeterminată de conduita provocatoare a făptuitorului, nu poate constitui, la rândul său, un comportament provocator apt să genereze săvârșirea unei infracțiuni în privința sa de către provocatorul inițial (făptuitorul). Totuși, considerăm admisibil a afirma că făptuitorul a fost provocat la săvârșirea unei infracțiuni, chiar dacă *ab initio* acesta însuși a provocat victima să manifeste un comportament ilegal sau imoral. Consemnabile sunt alegațiile autoarei R.Berdilo evocate în contextul omorului săvârșit în stare de afect: „nu este exclusă posibilitatea comiterii omorului în stare de afect în timpul unei altercații (încăierări), chiar dacă altercația este provocată de către subiectul infracțiunii prevăzute la art.146 CP RM. Faptul că omorul în stare de afect este săvârșit în timpul unei altercații nu poate constitui de felul său un temei pentru a nu se aplica art.146 CP RM. În cazul în care sunt întrunite toate condițiile stabilite de acest articol, omorul în stare de afect, săvârșit în timpul unei altercații, trebuie calificat în baza art.146 CP RM” [6, p.112].

Referințe:

1. GLADCHI, Gh. Victima în dreptul penal. În: *Revista de științe penale*, anul II, 2006, p.83.
2. BULAT, I. *Victimologie și psihologia victimei*: Note de curs. Chișinău, 2013, p.21.
3. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
4. BRÎNZA, L. Legitima apărare și scuza provocării în lumina reglementărilor juridico-penale din România și din Republica Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.12, p.13.
5. COPEȚCHI, S. Reflecții privind natura juridică a provocării infracțiunii. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”*, 2020, nr.3(133), p.122.
6. BERDILO, R. Actele de violență ale victimei în contextul infracțiunii prevăzute la art.146 din Codul penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”*, 2018, nr.8(118), p.112.

MALPRAXISUL EDUCAȚIONAL ȘI CEL ACADEMIC – NORMALITATE SAU PERICOL?

Mariana GRAMA

CZU: 343.352:347.56:378.12

marianagrama@mail.ru

O educație lipsită de principii morale nu poate merge în direcția corectă și nu poate insufla valori care te fac să progresezi. Același lucru putem spune și despre cercetare.

Existența unei culturi a calității educației și a cercetării în instituțiile de învățământ superior este garantul unei generații de profesioniști integri, bine pregătiți, capabili să facă față provocărilor de orice fel.

Ne vom axa pe doi termeni „malpraxisul educațional” și „malpraxisul academic”, care într-o instituție de învățământ superior și mai cu seamă într-o facultate de drept a unei instituții de învățământ superior, nu trebuie să fie prezenți, dar dacă și sunt prezenți, deseori pășesc alături.

Termenul de malpraxis este folosit mai ales în domeniul medical. Este definit ca tratament incorect sau neglijent aplicat de un medic unui pacient, care îi produce acestuia din urmă prejudicii de orice natură, în relație cu gradul de afectare a capacității fizice și psihice. În sens general, în jurisprudența anglo-saxonă, malpraxisul reprezintă un exemplu de neglijență sau incompetență din partea unui profesionist [1]. În ultimii ani, tot mai mult se atribuie termenul malpraxis nu doar activităților din domeniul medicinei, vorbindu-se în general despre malpraxisul profesional. Unii experți în educație propun extinderea conceptului de malpraxis și în sistemul educațional, dar și cel al cercetării academice [2, p.113-119], tocmai pentru a realiza o responsabilizare a tuturor celor implicați – studenți, masteranzi, doctoranzi, post doctoranzi, profesori, conducători ai tezelor de licență, de master, de doctorat, conducători ai stagiilor de practică, manageri de diferit rang din instituțiile de învățământ și decidenți politici. Suntem absolut de acord cu aceste idei.

Asociația „Acceleratorul de Reforme în Educație” definește **malpraxisul educațional** drept: „culpa cadrului didactic și/sau a instituției de învățământ, constatată în exercitarea atribuțiilor profesionale/instituționale, generatoare de prejudicii participantului la educație (de natura nedeținerii, de către acesta, a competențelor necesare continuării educației sau integrării sociale și profesionale), implicând răspunderea civilă a cadrului didactic, a furnizorului de educație sau a autorității administrației publice locale competente” [3] [1].

Finalitatea procesului de studii de diferite nivele este de a-i forma studentului, masterandului, doctorandului competențe suficiente pentru a se încadra în câmpul muncii, pentru a fi competitiv pe piața muncii națională și cea internațională. Dacă consultăm Cadrul Național al Calificărilor, înțelegem că mulți dintre cei formați în universități sunt departe de finalitățile de studii și competențele descrise [4].

Este evident că avem nevoie de o reformă sistemică prin care să fie abordate toate aspectele-cheie ale educației juridice superioare, dar, în același timp, este vital ca fiecare persoană care stă în fața formabililor să cunoască ce înseamnă să faci educație și cum anume aceasta trebuie adaptată la fiecare dintre ei, astfel încât el să învețe și să se dezvolte, iar viitorul lui să nu fie afectat de ceea ce facem sau nu facem în aulele de clasă ori în afara lor.

Dicționarul limbii române ne spune că orice tratament incorect aplicat unui pacient înseamnă malpraxis. Oare, nu la fel ar trebui să fie considerat orice demers educațional incorect aplicat unui student, masterand, doctorand? Oare, nu la fel ar trebui să fie considerat orice demers incorect aplicat față de un profesor din instituția respectivă de învățământ?

Sunt evidențe care ne arată că sistemul educațional se confruntă cu probleme în ceea ce privește abordarea predării și învățării, asumarea responsabilității pentru rezultatele formabililor, formarea profesorilor în domeniul dreptului și al predării lui, curriculumul și, desigur, lipsa de finanțare a sistemului. Toate acestea conduc la ideea că profesorii singuri trebuie să găsească căi de a exista: prin menținerea la facultăți a studenților cu reușita slabă, punerea automată a notelor pentru a nu pierde studenții, care sunt gata să meargă în orice moment la o altă facultate de drept care îi așteaptă „cu brațele larg deschise”, autoinstruirea și publicarea articolelor și a lucrărilor metodico-didactice, științifice din bani proprii pentru a avea posibilitatea de a accede la tot felul de concursuri etc. Dar cel mai grav este ceea ce se petrece în sălile de clasă.

La fel ca în medicină, unde tratamentul administrat unui pacient trebuie să amelioreze sau să vindece suferința, și în educație, demersurile pedagogice aplicate celor pe care îi formează trebuie să conducă la corectarea și remedierea deficiențelor cognitive și emoționale ale acestora, la prevenirea comportamentelor necorespunzătoare și a oricăror derapaje de formare. Nu este timpul să ne întrebăm dacă ar trebui să existe o responsabilitate a sistemului în ceea ce privește actul educațional oferit? Ministerele de resort nu și-au pus întrebarea? Probabil că da, doar că întotdeauna se vehiculează și se dă vina pe autonomia universitară.

Ori, poate, așteptăm să ne dea studenții noștri în judecată pentru imposibilitatea desfășurării unui stagiu de practică calitativ, pentru discriminarea unor formabili sau grupuri de formabili în timpul orelor pe diferite motive, descurajarea studenților buni prin oferirea notelor mari unor studenți slabi, pentru întârzierea/neprezentarea nemotivată a profesorului la ore sau pentru analfabetismul juridic al mai multor absolvenți ai ciclurilor de licență, masterat și doctorat.

Malpraxisul academic include cazuri de greșeli în cercetarea științifică [2, p.113]. În acest sens, foarte clar se expune Codul de etică și deontologie profesională a personalului științific și științifico-didactic aprobat prin Decizia Consiliului de Conducere al ANACEC nr.7 din 18 decembrie 2018. Acest Cod de etică are drept scop precizarea principiilor și regulilor de conduită morală și profesională obligatorii,

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

stabilirea responsabilităților și procedurilor naționale necesare pentru asigurarea conformității activităților științifice și științifico-didactice din Republica Moldova cu normele etice acceptate de către comunitatea științifică internațională.

În Capitolul V din acest Cod foarte clar sunt expuse abaterile de la normele de bună conduită. Buna conduită reprezintă un set de reguli etice și profesionale ce trebuie aplicate în scopul realizării unor acțiuni specifice cercetării-inovării și educației. Abaterile, inclusiv abaterile grave (pct.27) pot fi admise în procesul de activitate științifică (pct.29), în procesul de publicare și diseminare a rezultatelor științifice (pct.30), în procesul de evaluare a rezultatelor științifice și științifico-didactice (pct.31), abateri comise de către persoanele cu funcții de conducere (pct.32), abateri, prin asociere (pct.33). Sancțiunile pentru comiterea acestor abateri pot fi morale sau disciplinare (pct.37, 38). Aici este foarte mult de spus.

Instituțiile de învățământ, în afară de acest Cod, au și propriile Coduri de etică și integritate academică. Codul de etică și integritate academică al Universității de Stat din Moldova a fost aprobat prin Decizia Senatului USM la 06 noiembrie 2018 [5].

Aprobarea și implementarea Codului dat urmărește obiectivele: promovarea comportamentelor etice și descurajarea practicilor lipsite de integritate în rândul membrilor Universității de Stat din Moldova; crearea unui climat de bună colaborare și încredere reciprocă; generarea unui nucleu de integritate care să iradieze și în rândul altor structuri cu care relaționează mediul academic.

Este evident că malpraxisul în educație și malpraxisul academic nuucid pe loc, dar, pe termen lung, are efecte! Din acest motiv și avem un sistem de drept putred, corupt și, deseori, slab pregătit pentru a înfrunta provocările politice, ideologice, dar și practica judiciară.

Referințe:

1. Revista presei 3 februarie 2020// <https://dci.uvt.ro/revista-presei-3-februarie-2020/>
2. BLACK, H.C. *Black's Law Dictionary* (1968), *malpractice* [Accesat 28.08.2021] Disponibil: <https://heimatundrecht.de/sites/default/files/dokumente/Black'sLaw4th.pdf>
3. ȘTEFAN, E.E. *Etică și integritate academică*. București: Pro Universitaria, 2018. ISBN 978-606-26-0940-5
4. Revista presei 3 februarie 2020 [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://dci.uvt.ro/revista-presei-3-februarie-2020/>
5. *Cadrul național al calificărilor. Învățământ superior*. Chișinău: Bons Offices, 2015. 493 p. ISBN 978-9975-80-951-1.
6. *Codul de etică și integritate academică al USM*. [Accesat 28.08.2021]Disponibil: <http://usm.md/wp-content/uploads/Codul-de-Etica-si-Integritate-Academica-al-USM.pdf>.

**CONSTRUCȚIA NORMEI PREVĂZUTE LA art.29 CP RM
(INFRAȚIUNEA CONTINUĂ): FICȚIUNE LEGALĂ**

Dorina GUREV

CZU: 343.3/7:340.134

dorina.gurev.drept@gmail.com

În doctrină ficțiunea este considerată acea situație care „respinge adevărul și în același timp este prezentat ca adevăr” [1, p.736]. De altfel, „ficțiunea rezultă dintr-o opoziție a realității juridice stabilită prin norme și aceea provenită din construcția juridică pe calea ficțiunii” [2, p.33]. Totodată ficțiunea legală reprezintă un mijloc de tehnică legislativă care include într-o normă legală ... o prevedere falsă, ce este de natură incontestabilă, cu scopul de a conferi stabilitate și ordinea relațiilor sociale [3, p.18]. Mai mult, „o ficțiune juridică este creată în mod obișnuit pentru a atinge obiective atât de variate precum comoditatea, consecvența, echitatea sau justiția” [4]. Astfel, ficțiunea este un mod special de gândire, în care norma este construită datorită idealizării sau aprecierii eronate a realității obiective. Odată introdusă în realitatea juridică, aceasta îndeplinește rolul unui fapt juridic pentru a crea, modifica sau distruge relațiile juridice, formând astfel un dezechilibru în normarea acestora. Însă dezechilibrul existent în construcția normelor juridico-penale poate duce la încălcări semnificative ale drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor și chiar ale societății. Or, dreptul penal reprezintă dreptul statului de a exercita represiunea aplicând cele mai severe măsuri de constrângere. Prin urmare, obligația legiuitorului, precum și a științei dreptului penal, este de a întreprinde măsuri pentru înlăturarea deformațiilor existente în articulațiile dreptului penal, printre care se regăsesc și ficțiunile legale. Astfel, alegerea celor mai raționale procedee de creare a dreptului penal poate să direcționeze dezvoltarea justă și în conformitate cu tradițiile statului de drept a legislației penale.

În vederea distingerii ficțiunilor în dreptul penal, facem trimitere la opinia autorului K.K. Panko care prin ficțiune juridică recunoaște o metodă de tehnică legislativă, ce constă în recunoașterea inexistentului ca existent, și invers, precum și proprietatea normei juridice să nu corespundă necesităților societății în procesul legiferării sau de aplicare a legii [5, p.29]. Cum se observă, autorul oferă ficțiunilor juridice două aspecte. Primul aspect se înfățișează ca metodă de tehnică legislativă, ce constă în identificarea unor situații eronate și le conferă statutul faptelor juridice și care iau forma unor prescripții obligatorii (de ex., sintagma „se consideră ca neavând antecedente penale” de la art.111 CP RM conferă aspect inexistent al unui fapt existent (condamnarea persoanei)). Al doilea aspect al ficțiunii juridice constă în denaturarea conținutului legii, care rezidă fie în reflectarea eronată în legea unei situații problematice care necesită reglementare legală (de ex., nereglementarea de către legiuitor a răspunderii pentru accesul ilegal la informația computerizată, dacă aceasta nu cauzează daune în proporții mari [6, p.55-56], fie în discrepanța dintre

obiectivele legii și mijloacele fixate normativ de punere în aplicare a acesteia (de ex., constatarea faptului că corectarea persoanei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale (art.54 și 55 CP RM) este subiectivă și nu tot timpul corespunde realității obiective).

Așadar, în dreptul penal ficțiunile sunt regăsite atât în construcția normelor din Partea generală cât și în cele din Partea specială al Codului penal. Însă, în prezentul studiu vom face referire doar la *fictio juris* prevăzută la art.29 CP RM (Infrațiunea continuă). *Ad rem*, infrațiunea continuă se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat al activității infracționale (alin.(1) art.29 CP RM), și se consumă din momentul încetării activității infracționale sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate (alin.(2) art.29 CP RM).

Astfel, potrivit opticii legiuitorului, acțiunea (inacțiunea) infracțională odată începută, se prelungește neîntrerupt, fără o intervenție suplimentară a făptuitorului asupra actului infracțional pentru prelungirea acestuia. Această formulare a infracțiunii continue poate fi atribuită doar ipotezelor în care aceasta preia forma unei infracțiuni continue permanente (spre ex., în cazul infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM în *modus operandi* de păstrare ilegală a armei de foc). Însă, cum se face distincție în literatura de specialitate [7, p.310], infracțiunea unică continuă poate să fie și succesivă, cum este cazul modalității faptice de purtare ilegală a armei de foc, care este și ea continuă și se realizează doar cu intervenția făptuitorului (art.290 CP RM).

În această ordine de idei, sintagma „prelungirea neîntreruptă” folosită de legiuitor la definirea infracțiunii continue este o ficțiune juridică, *de facto* sintagma „prelungirea în mod natural” corespunde realității obiective. Acest fapt se confirmă de definiția propusă de autorii români „ce caracterizează infracțiunea continuă prin prelungirea în chip natural a acțiunii sau inacțiunii, ce constituie elementul material al laturii obiective, după consumare, până la intervenția unei forțe contrare” [8, p.151].

Mai mult, definiția enunțată *supra*, identifică și faptul că momentul de consumare a infracțiunilor continue nu coincide cu momentul de încetare a activității infracționale. Astfel, momentul de consumare a infracțiunii continue prevăzută la alin.(2) art.29 CP RM, de asemenea, pare a fi o ficțiune legală. Or, în viziunea legiuitorului, infracțiunea continuă se consumă nu în momentul când se aduce atingere valorii sociale protejată de lege, ci în momentul când influența asupra acesteia este întreruptă. Altfel zis, din momentul începerii activității infracționale și până în momentul încetării acesteia, suntem în prezența tentativei; or, în evoluția progresivă a procesului infracțional, tentativa se încadrează între etapa actelor de pregătire și etapa consumării [9, p.127; 10, p.7].

Mai mult, cu această prevedere legiuitorul ignoră conceptul de infracțiune consumată care „este acea formă de infracțiune, determinată de faza de desfășurare a activității infracționale, în care intenția se materializează printr-o activitate care realizează întregul conținut al infracțiunii” [11, p.26]. În acest mod, prevederea care stabilește că în situația în care după survenirea urmării prejudiciabile (în cazul

infracțiunilor cu componentă materială) făptuitorul prelungește activitatea infracțională, infracțiunea nu este consumată reprezintă o ficțiune. După cum se poate remarca, această ipoteză intră în contradicție și cu momentul real de consumare a infracțiunilor formale, care se presupune a fi momentul când prin executarea elementului material al faptei este lezată valoarea socială protejată de legea penală (de ex., libertatea fizică a persoanei, în cazul infracțiunii prevăzute la art.166 CP RM (Privațiunea ilegală de libertate). De altfel, ca și autorii români, autorul rus N.F. Kuznețova stabilește că, „specificul infracțiunilor continue se accentuează la etapa prejudiciului infracțional, care, odată survenit, durează în timp și spațiu, până când nu este întrerupt de însuși făptuitor sau din motive independente de el” [12, p.124-125]. Prin urmare, caracteristic pentru infracțiunile continue este prelungirea în timp a momentului consumării care, *de facto*, este momentul producerii rezultatului periculos ce este imediat următor acțiunii (inacțiunii) infracționale.

Astfel, pentru eliminarea acestor deformații legale, propunem cu titlu de *lege ferenda* modificarea art.29 CP RM după cum urmează: la aliniatul (1) substituirea sintagmei „prelungirea neîntreruptă” cu sintagma „prelungirea în mod natural”; aliniatul (2) să aibă următorul conținut: „infracțiunea continuă se consumă din momentul în care sunt întrunite toate elementele sale constitutive și se epuizează din momentul încetării activității infracționale sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate”.

Referințe:

1. PANOMARIOVAS, A. The legal fiction in criminal proceedings – is it historical anachronism or objectively conditional necessity? In: *Jurisprudence*, 2011, no.18(2), pp.725-738 ISSN 1392-6195.
2. DELEANU, I. *Ficțiunile juridice*. București: All Beck, 2005. 495 p. ISBN 973-655-795-2.
3. ТАРАСЕНКО, В.В. *Презумпции и фикции в современном уголовном праве России*: Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Краснодар, 2017.
4. Legal Information Institute. Wex definitions. [Accesat: 20.08.2021] Disponibil: https://www.law.cornell.edu/wex/legal_fiction.
5. ПАНЬКО, К.К. *Фикции в уголовном праве и правоприменении*. Воронеж: Истоки, 1998. 135 с. ISBN 5-88242-054-8
6. GUREV, D. Accesul ilegal la informația computerizată: problematica încadrării juridice și soluții. În: *Rezumatele comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”* (Chișinău, 10-11 noiembrie 2020), Seria „Științe juridice și economice”. Vol.I. ISBN 978-9975-152-48-8. ISBN 978-9975-152-51-8.
7. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V. *Drept penal*. Partea generală. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5
8. DOBRINOIU, V. ș.a., *Drept penal*. Partea generală. București: ATLAS LEX, 1997. 576 p. ISBN 973-9183-43-3.
9. MOLDOVAN, A. *Drept penal*. Partea generală. Brașov: Lux Libris, 2009. 414 p. ISBN 978-973-131-058-9.
10. SIMIONESCU, E.G. Fazele infracțiunii intenționate. Aspecte teoretice și practice. În:

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria „Științe juridice”, 2012, nr. 4, pp.6-16. ISSN 1844-7015.

11. SIMIONESCU, E.G. *Infrațiunea consumată: Formă a infracțiunii intenționate. În: Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria „Științe juridice”, 2013, nr. 4, pp.25-32 ISSN 1844-7015.*
12. КУЗНЕЦОВА, Н.Ф. *Избранные труды*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 832 с. ISBN 5-94201-205-9.

DECLARAȚIILE PRIN PRISMA LEGII PENALE

Andrei NASTAS¹, Sergiu CERNOMOREȚ²

¹*Universitatea Dunărea de Jos, Galați, România*

²*Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport din Moldova*

CZU: 341.231.14:343.2(094.5)

andrei.nastas@ugal.ro

cernomor2004@mail.ru

În literatura de specialitate, majoritatea autorilor nu definesc declarațiile în general, ci stabilesc definiții pentru acestea în funcție de calitatea procesuală a persoanei care face declarații. Astfel, în literatura de specialitate, vom întâlni mai frecvent definițiile date declarațiilor martorului, părții vătămate, bănuitului, învinuitului, inculpatului și mai rar o definiție dată declarațiilor în general, ca mijloc de probă [1, p.622]. Autorii români George Antoniu, Nicolae Volonciu și Nicolae Zaharia determină declarațiile ca fiind „arătările făcute în cursul procesului penal de către persoanele care participă la urmărirea penală sau judecată” [2, p.84]. Totuși, evidențiem și anumite surse în care se încearcă a arunca o rază de certitudine și claritate asupra conceptului general al declarației, această fiind definită ca „mărturisirea, afirmarea deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente; ceea ce afirmă cineva cu un anumit prilej” [3, p.65]. Dacă e să continuăm ideea, apoi se impune precizarea precum că declarația, în cazul nostru cea producătoare de consecințe juridice, poate îmbrăca diferite forme în funcție de contextul și cadrul juridic în care este făcută. Or, conceptul de declarație urmează a fi conceput mult mai larg în raport cu declarația-mijloc de probă, el materializându-se și în declarația cu privire la impozitul pe venit și în declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice sau în declarațiile intenționat false, ce țin de protecția proprietății intelectuale ori în declarațiile cu privire la venituri și proprietate etc.

Făcând referire la declarația materializată cu rea-voință în cadrul anumitor raporturi juridice, putem constata că noțiunile de „vinovăție”, „eroare”, „bună-credință” și „rea-credință” prezintă conexiuni pronunțate, dată fiind natura proceselor psihice ce le alcătuiesc. Reaua-credință fundamentează vinovăția în forma intenției, cuprinzând întotdeauna voință rău-voitoare, animată de un scop ilicit. Buna-credință are și ea legături strânse cu noțiunea de vinovăție, deoarece se impune a observa că ea înlătură, în toate cazurile, vinovăția autorului faptei ilicite cauzatoare de prejudicii [4, p.41-42]. Rea-voință este considerată lipsa voinței de a îndeplini o anumită obligație în condițiile în care persoana avea posibilitatea îndeplinirii acesteia. Uneori legea penală atribuie anumite consecințe speciale faptelor comise cu rea-voință [5]. Rea-credința este definită ca o incorectitudine, atitudine a unei persoane care săvârșește un fapt sau un act contrar legii sau celorlalte norme de conviețuire socială, pe deplin conștientă de caracterul ilicit al conduitei sale. Dispoziții legale, din diferite ramuri,

sanționează reaua-credință. În general, folosirea abuzivă cu rea-credință a unor drepturi atrage firește răspunderea pentru pagubele pricinuite. Persoana care cu rea-credință a determinat aplicarea măsurii desfacerii contractului individual de muncă răspunde material, disciplinar și, după caz, penal. În dreptul civil, posesorul de rea-credință este obligat să înapoieze fructele, odată cu lucrul, proprietarului care îl revendică. În dreptul penal, reaua-credință desemnează intenția, ca formă a vinovăției, pentru săvârșirea unor infracțiuni [6]. În opinia autorului Al. Volasky, „buna-credință reprezintă starea de spirit care rezultă din conformitatea morală a manifestărilor sale, sau conformitatea morală a spiritului cu manifestările sale” [7, p.23]. S-a mai vorbit despre buna-credință ca fiind și „starea de spirit a aceluia care se comportă față de un lucru sau față de o altă persoană ca și cum el ar fi titularul unui drept pe care îl crede, din eroare, că îi aparține” [8, p.53]. În literatura de specialitate, s-a menționat, de asemenea, și faptul că „noțiunea de bună-credință este, în același timp, complexă și unică..., o noțiune cuprinzătoare și vie care leagă în mod profund dreptul de psihologie și mai ales de morală”, „buna-credință este conștiința sigură a observării tuturor condițiilor cerute pentru perfecționarea unui raport juridic determinat” [8, p.53]. Menționăm faptul că teoriile referitoare la conceptul bunei-credințe au fost expuse în lucrarea autorului Dumitru Gherasim, cu genericul „Buna-credință în raporturile juridice civile”, care surprinde prin ideea că buna-credință înseamnă onestitate, în raporturile sociale, cu valorile sale morale: loialitatea (probitatea), prudența, ordinea și temperanța [9, p.23]. În opinia autorului Ioan-Dorel Romoșan, aceste valori traduse în plan juridic ar însemna: 1) intenția dreaptă, contrară dolului, fraudei și violenței; 2) diligență; 3) licitate (săvârșirea unor acte cu conținut licit); 4) abținerea de la vătămarea sau păgubirea altuia (*alterum non laedere*) [8, p.53].

Același autor vine și cu o definiție a bunei-credințe, ea fiind „acea atitudine psihică a individului ce constă în convingerea justificată a acestuia, că actele și faptele sale sunt conforme cu dreptul și morala societății la un moment dat, precum și cu voința sa de a acționa cu onestitate și loialitate în raporturile juridice, fără intenția de a abuza de drepturile sale subiective și cu intenția de a respecta drepturile celorlalți”. Buna-credință își are rădăcina într-o convingere eronată, însă eroarea pe cât de bizară înseamnă numai uneori neglijență și imprudență. Dacă am pune semnul egalității între buna-credință și eroare, fără a distinge între cea scuzabilă și cea imputabilă, am ridica neglijența și imprudența la rang de virtute, ceea ce ar fi antisocial și antijuridic. Între un om neexperimentat, cu inteligența subnormală, imprudent și neatent și unul care acționează cu diligență, cu atenție sporită, fiind informat asupra actelor și faptelor sale, societatea trebuie să-l prefere pe cel din urmă și să-l sancționeze pe primul, altfel s-ar deturna sensul firesc al vieții noastre [8, p.53]. Va exista deci bună-credință, numai atunci când cel căruia i se reproșează o anumită conduită n-a cunoscut și nu putea să cunoască adevărata realitate. Dimpotrivă, atunci când această realitate a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută (*aut scit aut scire debet*), suntem în prezența relei-credințe [8, p.57].

În sursele de drept civil se menționează și faptul că exercitarea drepturilor și obligațiilor se bazează pe o serie de principii, care reprezintă niște cerințe generale înaintate față de titularii drepturilor și obligațiilor. Astfel, persoanele fizice și juridice își exercită drepturile fără temere și își execută obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri (art. 9 Cod civil al Republicii Moldova). Primul principiu este principiul bunei-credințe în exercitarea drepturilor și în executarea obligațiilor. Persoanele fizice și juridice trebuie să-și exercite drepturile și să execute obligațiile cu bună-credință. Buna-credință se prezumă până la proba contrară. Dacă persoana în exercitarea drepturilor sau în executarea obligațiilor a acționat cu bună-credință, actele juridice încheiate de o asemenea persoană nu vor putea fi declarate nule [10, p.43].

Termenul „*buna-credință*” era utilizat și în Codul civil din 1964, care făcea distincția dintre posesorul de bună-credință și posesorul de rea-credință (art. 148-152). Codul civil din 2002 a lărgit considerabil sfera de aplicare a acestui principiu, stabilind la art. 9 alin. (1) că exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor trebuie făcute cu bună-credință, stipulând, totodată, că „*buna-credință se prezumă până la proba contrară*”. În majoritatea cazurilor, legea protejează persoana de bună-credință. Dacă persoana este de bună-credință și contrariul nu poate fi dovedit, aceasta nu va putea fi obligată la plata clauzei penale, la repararea prejudiciului, iar bunurile ei nu vor putea fi revendicate. Dacă persoana, în exercitarea drepturilor sau executarea obligațiilor, a acționat cu bună-credință, actele juridice încheiate de ea nu vor putea fi declarate nule. De cele mai dese ori, legea nu descrie acțiunile care pot fi considerate că sunt săvârșite cu bună-credință sau cu rea-credință. În principiu, acest lucru este imposibil, fiindcă, în realitate, este dificil să se prevadă toată gama de acțiuni care pot fi considerate exercitare cu rea-credință a drepturilor civile. Cu toate acestea, pentru unele cazuri, legiuitorul a stabilit care acțiuni se includ în categoria a ceea ce se numește exercitare a drepturilor cu rea-credință, asemenea acțiuni sunt considerate ilicite. Celui care săvârșește astfel de acțiuni i se aplică sancțiunile prevăzute de legislație [11, p.134-135].

Referințe:

1. FURNICĂ, L. Unele considerente privind noțiunea și importanța declarațiilor martorului și ale părții vătămate în procesul penal. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*. Chișinău, Ediție jubiliară. *Seria „Științe socio-umanistice”*, 2006, vol. 1, p.622.
2. ANTONIU, G., VOLONCIU, N., ZAHARIA, N. *Dicționar de procedură penală*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 84.
3. RUSU, V. et al. *Dicționar de drept procesual penal*. Chișinău: Pontos, 2012, p. 65.
4. ROMOȘAN, I. *Vinovăția în dreptul civil român*. București: All Beck, 1999, pp. 41-42.
5. <http://legeaz.net/dictionar-juridic/rea-vointa> (accesat la 02.08.2021);
6. <http://www.euroavocatura.ro/dictionar/3145/Rea-credinta> (accesat la 02.08.2021);
7. VOLASKY, Al. *Essai d'une définition du droit basé sur l'idée de bonne foi*. Paris: These, 1930, p. 160.

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

8. ROMOȘAN, I. *Vinovăția în dreptul civil român*. București: All Beck. 1999, p. 53.
9. GHERASIM, D. *Buna-credință în raporturile juridice civile*. București: Editura Academiei RSR, 1986, p. 23.
10. BURUIANĂ, M., EFRIM, O., EȘANU, N. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*. Vol. 1. Chișinău: ARC 2005, p. 43.
11. BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Vol. 1. Chișinău: Cartier juridic, 2004, pp. 134-135.

НЕКОТОРЫЕ ВЫВОДЫ ОБ ОСКОРБЛЕНИИ И КЛЕВЕТЕ
В СВЕТЕ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА И КОДЕКСА
И ПРАВОНАРУШЕНИЯХ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Лилия ГЫРЛА

CZU: 343.63:343.2(094.4)(478)

liliagyrla@gmail.com

В Уголовном кодексе и Кодексе о правонарушениях Республики Молдова оскорбление и клевета являются наказуемыми деяниями против чести, достоинства, социальной или профессиональной репутации личности. Исключение уголовной ответственности за клевету и оскорбление, как общих составов преступлений, вычеркивает эти посягательства из списка уголовно-наказуемого психического насилия. В свою очередь, специальные составы клеветы и оскорбления сохранены в архитектуре Особенной части Уголовного кодекса Республики Молдова.

Помимо привычным доктрине уголовного права чести и достоинства, в результате оскорбительных действий может страдать и репутация потерпевшего, о чем прямо говорится в Кодексе о правонарушениях. Так, по нашему мнению, под *репутацией* понимается *личное немущественное благо, выражающееся в проявлении уважения к моральной сфере индивида третьими лицами, находящееся под защитой закона, при условии заинтересованности самого субъекта репутации в сохранении таковой*.

Формально оскорбление и клевета могут заключаться в приписывании фактов, в использовании выражений, ненормативной лексики, в исполнении унижительных действий, в унижительном сравнении, в неоправданном издевательстве, при формулировке измышлений, состоящих в занижении самооценки другого лица. Используя расширительное толкование, можно заключить, что подобного рода действия разнородны, случайны и субъективны. Оскорбляющий либо клеветущий претендует на то, что его оценка является объективной, а не только его собственной. Указанная категория противоправных деяний может повлечь бесчестие, дискредитацию и презрение к потерпевшему.

В свете ч.(1) ст.69 Кодекса о правонарушениях Республики Молдова [1] оскорбление надлежит отличать от *хулиганства*, с которым оно схоже по объективным признакам. Так, несмотря на то, что хулиганские действия зачастую сопряжены с оскорблениями, адресованными конкретному идентифицируемому лицу, ключевым отличием этих двух деяний является качественная характеристика мотива содеянного: в основе хулиганства лежат хулиганские побуждения, в то время как в основе оскорбления лежит личная неприязнь, возникшая со стороны виновного в отношении потерпевшего.

Обращает на себя внимание тот факт, что, способ распространения, указанный в законе «*через средства массовой информации*» (ч.(2) ст.69 Кодекса о

правонарушениях Республики Молдова) уже по сравнению со схожим термином «публично». Аргументом в пользу расширения существующей законодательной формулировки путем замены «через средства массовой информации» на «публично» будет следующее: публичным является оскорбление, выраженное в средствах массовой информации, а также другие способы доведения оскорбления до широкого круга лиц: в произведении живописи, кинематографии и т.п., выставленном для обозрения.

В случае клеветы (ст.70 Кодекса о правонарушениях Республики Молдова) лицо, общаясь с несколькими людьми, добровольно оскорбляет репутацию отсутствующего человека. Клевета, в частности, состоит в приписывании потерпевшему действий, которых он не совершал, заведомо зная, что подобная информация является вымышленной и не соответствующей действительности, сбивая с толку восприятие третьих лиц, полагающих, что эта информация является правдивой. Клеветник может прибегнуть, например, к использованию слов, писем, переписок, рисунков, картин или фотографий.

При этом клевету следует отграничивать от так называемой *молвы*, как социальной и/или профессиональной характеристики другого человека, так как в случае молвы формулируется и высказывается мнение о человеке без намеренного очернения его личности. При клевете лицо в момент высказывания оскорбительных и не соответствующих действительности измышлений о нем, не присутствует либо физически присутствует, но не способно осознать преступление (глубокий сон, состояние тяжелого опьянения и т.д.).

По нашему мнению, моментом окончания клеветы следует признавать момент адекватного восприятия содержания информации хотя бы одним лицом, которому адресовано такое сообщение. Для этой цели недостаточно простой экстернализации клеветнических измышлений, а их восприятие, так как любая форма коммуникации (диалога) предполагает двустороннее общественное отношение по обмену новостями (передачи и получения), при условии восприятия и понимания оскорбительного характера клеветнических измышлений. Покушением на клевету будет считаться случай, когда письмо отослано адресату, но по объективным причинам оно до него не дошло (адресат не смог прочитать и понять смысл написанного, к примеру, не понял язык, не смог скачать и распаковать электронное письмо и т.д.).

С другой стороны, согласно содержанию специальной уголовно-правовой нормы об оскорблении, предусмотренной ст.366 УК РМ [2], под действие данной статьи формально не подпадает и *оскорбление военнослужащего*, которое нанесено ему *не в связи с исполнением им своих официальных функций*, а лишь в момент их исполнения («при исполнении»), но по иным — личным, хулиганским и прочим мотивам. С такой законодательной ситуацией не можем согласиться. Дело в том, что военная честь существенно умаляется и во время исполнения своих официальных функций, поэтому целесообразным будет

введение законодательного уточнения «*в связи или во время исполнения обязанностей по военной службе*». Пробельность анализируемой уголовно-правовой нормы выражается также в выпадении из-под уголовно-правовой защиты воинской чести любого военнослужащего, не состоящего с потерпевшим в отношениях подчиненности.

Интересным представляется тот факт, что наш законодатель избегает использования термина «оскорбление» и оперирует термином «надругательство», к примеру, ст.222 УК РМ, ст.347 УК РМ [2]. Уточним, что надругательство – это всегда оскорбительный поступок. Это оскорбление не направлено против конкретного лица (не личного качества), а носит коллективный характер, где неограниченный круг лиц (членов общества) может пострадать от совершенных преступных действий.

Итак, наличие или отсутствие оскорбления устанавливается как с учетом объективного значения в конкретной ситуации совершенных виновным действий и использованных слов, так и субъективного восприятия со стороны потерпевшего. Факт обращения в правоохранительные органы за защитой чести и достоинства не предрешает вопроса об ответственности, поскольку само обращение может явиться следствием *мнительности заявителя*. Окончательная оценка действий как оскорбительных осуществляется судом, который при этом руководствуется нормами общечеловеческой нравственности.

Клевету следует ограничивать от критических замечаний и сатиры, если измышление формулируется и высказывается в пределах правды, воздержания от оговора и уместности информации.

Истинность или известность фактов исключает наступление ответственности за клевету. Если же субъект наносит оскорбление определенного информационного содержания непосредственно потерпевшему и, в то же время, оговаривает его перед третьими лицами по тому же мотиву и с тем же содержанием, то в действиях лица мы усматриваем как состав оскорбления, так и состав клеветы.

Литература:

1. Кодекс о правонарушениях Республики Молдова от 24.10.2008. В: *Официальный Монитор Республики Молдова, 2009, № 3-6.*
2. Уголовный кодекс Республики Молдова № 985 от 18 апреля 2002. В: *Официальный монитор Республики Молдова, 2009, № 72-74.*

IMPREVIZIBILITATEA NORMELOR CARE INCRIMINEAZĂ INFRACTIUNEA DE HULIGANISM

Gheorghe RENIȚĂ

CZU: 343.59:340.134

renitageorge1490@gmail.com

Articolul 287 Cod penal stabilește răspunderea pentru huliganism. Astfel, potrivit alin. (1) al acestui articol, huliganismul, adică acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 1050 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Mai mulți justițiabili au pus la îndoială previzibilitatea acestui text de lege și, respectiv, l-au contestat în fața Curții Constituționale. Așadar, în 2017, Curtea Constituțională a avut ocazia să verifice constituționalitatea textului „acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” din alin. (1) art. 287 Cod penal. Prin Decizia nr. 44 din 22 mai 2017, Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a textului în discuție, pentru că autorul excepției nu a argumentat pretinsa lipsă de previzibilitate a prevederilor contestate [1].

Peste patru ani, Curtea Constituțională a fost chemată să se pronunțe din nou în privința constituționalității art. 287 alin. (1) Cod penal. Autorii excepțiilor de neconstituționalitate au invocat că în articolul 287 alin. (1) Cod penal este utilizată o terminologie neclară, care oferă o marjă discreționară largă autorităților care aplică legea penală. Textul „acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică” și textul „acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” nu sunt suficient de previzibile, destinatarul normei fiind în dificultate să conștientizeze care este acțiunea interzisă de legea penală.

Totodată, autorii excepțiilor au susținut că nici practica judiciară nu oferă claritate în privința prevederilor contestate. Astfel, în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 6 din 15 mai 2017, Curtea Supremă de Justiție, intenționând să explice textele „obraznicie deosebită” și „huliganism însoțit de un cinism deosebit”, le-a substituit cu alte noțiuni neclare. Prin urmare, autorii excepțiilor au pretins că prevederile contestate sunt contrare articolelor 1 alin. (3) (care proclamă preeminența dreptului), 22 (care garantează principiul legalității incriminării și a pedepsei) și 23 (care stabilește condițiile de calitate a legilor, *i.e.* accesibilitatea și previzibilitatea) din Constituție.

În acest sens, Curtea a pronunțat Hotărârea nr. 25 din 12 august 2021. În această hotărâre, Curtea a reținut spre examinare în fond doar textele „acțiunile intenționate

care încalcă grosolan ordinea publică” și „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” din articolul 287 alin. (1) Cod penal [2].

Analizând textul art. 287 alin. (1) Cod penal, Curtea a constatat că legislatorul a descris patru modalități normative de comitere a infracțiunii de huliganism:

1) acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor;

2) acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor;

3) acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane, care curmă actele huliganice;

4) acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc prin cinism sau obrăznicie deosebită.

Textul „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică” din art. 287 alin. (1) Cod penal se referă la primele trei modalități normative de comitere a infracțiunii de huliganism menționate [2].

Curtea a constatat că Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr. 4 din 19 iunie 2006, pct. 3), conține următoarea explicație: „[î]ncălcarea grosolană a ordinii publice ce exprimă o vădită lipsă de respect se consideră săvârșirea unor acțiuni intenționate ce atentează la regulile sociale și morale de conviețuire, care sunt încălcate într-un mod grosolan și demonstrativ de către violatorul ordinii publice prin necuviință, neobrăzare, comportare batjocoritoare cu cetățenii, prin înjosire a onoarei și demnității persoanei, încălcarea îndelungată și insistentă a ordinii publice, zădărniciere a activităților de masă, suspendare temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, transportului obștesc etc. [...] prin „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” se înțelege fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, care se concretizează în acostarea jignitoare a persoanelor, în alte acțiuni similare, ce încalcă normele etice, tulbură ordinea publică și liniștea persoanelor” [2].

Curtea a observat că, pe lângă definiția circulară oferită termenului de „încălcarea grosolană a ordinii publice”, semnificația atribuită acestui concept de către instanța supremă este, de fapt, similară cu dispoziția art. 354 Cod contravențional, referitor la huliganismul nu prea grav. Acest articol stabilește că huliganismul nu prea grav constă în acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice. Curtea a reținut că diferența dintre infracțiunea și contravenția de huliganism constă în prezența sau în lipsa acțiunilor adiacente. Acțiunile adiacente sunt aplicarea violenței asupra persoanelor, amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor și opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care combat actele huliganice [2].

Diferența dintre infracțiunea și contravenția de huliganism constă, de fapt, în prezența sau în lipsa acțiunilor adiacente, *i.e.*: aplicarea violenței asupra persoanelor, amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor și opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care combat actele huliganice [2].

În aceste condiții, Curtea a constatat că în textul „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică” prezintă probleme din perspectiva calității legii doar termenul „grosolan”. Reglementând acest termen, legislatorul s-a referit la intensitatea încălcării ordinii publice. Totuși, nu sunt clare modul și criteriile de evaluare a acestei intensități, pentru că prezența vreuneia dintre acțiunile adiacente menționate mai sus care implică aplicarea violenței sau amenințarea cu violență exclude aplicabilitatea art. 354 Cod contravențional, fapta constituind infracțiunea de huliganism [2].

Așadar, din rațiunile clarității și previzibilității legii penale, Curtea a reținut că termenul „grosolan” din articolul 287 alin. (1) Cod penal complică în mod inutil formularea legii. Acesta generează o stare de incertitudine juridică și creează impedimente la interpretarea articolului de către instanțele judecătorești [2].

Cu privire la critica de neconstituționalitate a textului „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” din art. 287 alin. (1) Cod penal, Curtea Constituțională a observat că Plenul Curții Supreme de Justiție a încercat să explice, în scopul unificării practicii judiciare, semnificația prevederilor în discuție. În Hotărârea explicativă nr. 4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism, Curtea Supremă de Justiție a menționat că prin huliganism însoțit de un cinism deosebit se are în vedere încălcarea insistentă și demonstrativă a regulilor morale, manifestată prin disprețuire și batjocură față de bolnavi, de persoanele în etate, aflate în stare de neputință, prin purtare nerușinată în prezența altor persoane, trezind indignarea acestora etc.

Sub acest aspect, Curtea a constatat că noțiunea generală de „cinism deosebit” a fost explicată cu utilizarea altor expresii echivoce, *e.g.* „încălcare insistentă și demonstrativă a regulilor morale”, „purtare nerușinată în prezența altor persoane”. Astfel spus, explicațiile oferite de Curtea Supremă de Justiție nu au adus o claritate normei în discuție și nu au instituit vreun reper obiectiv care să asigure previzibilitatea aplicării acestei norme de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată.

Curtea a reținut că, având în vedere multitudinea semnificațiilor normei contestate, destinatarul normei penale nu poate cunoaște care este acțiunea/inacțiunea prohibită, astfel încât să-și adapteze conduita în modul corespunzător. În practică, stabilirea conținutului noțiunii de „cinism” este efectuată, într-o măsură determinantă, în baza convingerilor personale sau a percepțiilor subiective ale persoanelor care aplică legea penală. Chiar dacă se face apel la consultanța de specialitate, destinatarul normei ar putea fi privat de posibilitatea conformării cu prevederile legale, aflându-se într-o stare de insecuritate juridică [2].

Concluzia Curții a fost consolidată și de existența altor dispoziții legale care asigură ordinea, liniștea și respectarea normelor de conviețuire socială, *e.g.* huliganism nu prea grav (art. 354 Cod contravențional), consumul de băuturi alcoolice în locuri publice și apariția în astfel de locuri în stare de ebrietate produsă de alcool (art. 355 Cod contravențional), tulburare a liniștii (art. 357 Cod contravențional) etc.

În schimb, cu privire la acțiunile care se deosebesc prin „obraznicie deosebită”, Curtea Supremă de Justiție a menționat, în Hotărârea explicativă nr. 4 din 19 iunie 2006, că acestea sunt acțiunile care încalcă ordinea publică și sunt însoțite de aplicarea violenței asupra persoanei, de distrugerea și degradarea bunurilor proprietarului, de întreruperea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor etc. Din interpretarea oferită de Curtea Supremă de Justiție, rezultă că prin „obraznicie deosebită” se înțeleg și „acțiunile de încălcare grosolană a ordinii publice însoțite de acte de violență asupra persoanei”. Totuși, legislatorul a prevăzut că acțiunile care implică violență asupra persoanei constituie o modalitate distinctă de comitere a infracțiunii de huliganism [2].

Cu privire la celelalte exemple de „obraznicie deosebită”, Curtea a observat că, în comparație cu acțiunile care se deosebesc prin „cinism”, potrivit explicației oferite de către instanța judecătorească supremă, acțiunile manifestate prin „obraznicie deosebită” atentează la obiecte materializate.

Curtea a admis că, deși există alte norme penale sau contravenționale care asigură protecția unor valori similare, *e.g.* distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (art. 197 Cod penal), distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine (art. 104 Cod contravențional) etc. ține de competența persoanelor care aplică legea penală să delimiteze huliganismul de alte fapte, în funcție de obiectul și urmările infracțiunii sau ale contravenției, de intenția făptuitorului, de motivele, scopurile și circumstanțele comiterii faptei [2].

Aspectele îndoielnice ale fiecărui caz particular cu privire la aplicarea noțiunii de „obraznicie deosebită” urmează a fi clarificate ținând cont de regulile de aplicare a legii penale, în special cele cu privire la încadrarea juridică a faptelor [2].

Astfel, Curtea nu a reținut criticile autorilor sesizărilor, potrivit cărora sintagma „obraznicie deosebită” din art. 287 alin. (1) Cod penal este imprezibilă din cauză că legislatorul nu a stabilit în mod expres modalitățile de manifestare a acestui comportament. Apelând la consultanța de specialitate, o persoană ar putea afla care acțiuni pot fi catalogate ca acțiuni care se deosebesc prin „obraznicie deosebită”. Prin urmare, Curtea a constatat că acest capăt al sesizării nu prezintă probleme din perspectiva standardului calității legii penale [2].

Rezumând cele enunțate *supra*, Curtea a admis parțial excepțiile de neconstituționalitate și a declarat neconstituționale cuvântul „grosolan” și textul „cinism sau” din art. 287 alin. (1) Cod penal.

Totuși, această soluție nu a fost împărțită de toți judecătorii Curții. Între altele, în opinia separată a judecătorului Nicolae Roșca se notează că „prin excluderea

termenului *grosolan*”, Curtea a radiat distincția gradului de prejudiciabilitate dintre huliganism (art. 287 Cod penal) și huliganismul nu prea grav (art. 354 Cod contravențional). Această excludere va determina autoritățile care aplică legea să califice ca și infracțiuni toate faptele huliganice însoțite de violență, amenințare cu violență și opunerea de rezistență violentă persoanelor care combat actele huliganice, chiar dacă s-ar demonstra că pericolul social al acestora este redus sau neînsemnat” [3]. Același judecător a considerat că explicația Curții Supreme de Justiție oferită noțiunii de „cinism” este previzibilă.

La rândul nostru, apreciem că Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 12 august 2021 s-a lăsat așteptată, iar probleme abordate în această cauză au constituit obiectul mai multor cercetări științifice. În cele din urmă, trebuie de punctat că în Avizul Departamentului Drept penal al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova s-a sugerat declararea neconstituțională și a noțiunii de „obraznicie deosebită”, astfel încât acțiunile care nu implică violență să fie sancționate doar contravențional. Probabil, Curtea va mai avea ocazia să se mai pronunțe și în privința acestui termen. Testul timpului vă arata.

Referințe:

1. Decizia Curții Constituționale nr. 44 din 22 mai 2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 51g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a art. 287 alin. (1) Cod penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 411-420 din 24 noiembrie 2017.
2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 12 august 2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 287 alin. (1) Cod penal (sesizările nr. 208g/2020, nr. 44g/2021, nr. 49g/2021 și nr. 76g/2021). Disponibilă pe <https://bit.ly/3BvoWFP>
3. Opinia separată a judecătorului Nicolae Roșca la Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 12 august 2021. Disponibilă pe <https://bit.ly/38rMK0S>

**ORDINEA DE ADMINISTRARE ȘI DE REALIZARE A DREPTURILOR
ÎN CALITATE DE OBIECT AL PROTECȚIEI JURIDICO-PENALE**

Sergiu CERNOMOREȚ¹, Andrei NASTAS²

¹*Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport,*

²*Universitatea Dunărea de Jos, Galați, România*

CZU: 343.35:343.222:342.7

cernomor2004@mail.ru,
andrei.nastas@ugal.ro

Societatea, ajunsă la etapa actuală de dezvoltare, este organizată în cadrul statului. Anume aparatul de stat exercită administrarea societății. Relațiile care se instituie și, respectiv, se derulează în acest caz sunt cele create între persoane particulare și organele de stat, care, în esență determină inegalitatea părților (relații administrative). În acest sens, derularea normală a activității aparatului de stat este supusă protecției normative, inclusiv în materie penală. Drept rezultat al aderării Republicii Moldova la un ansamblu de organisme și organizații internaționale, precum și asumarea unui tumult de obligații cu privire la asigurarea respectării drepturilor și libertăților persoanei, în cumul cu anumite elemente de cultură juridică limitată (în special din cauza informării insuficiente a populației cu referire la modul de realizare a acestor drepturi), anumite persoane sunt determinate la exercitarea drepturilor contrar ordinii de administrare stabilite.

Codul penal al Republicii Moldova nu conține o definiție a infracțiunilor contra autorităților publice. În acest sens, se operează cu interpretările analitice cu caracter doctrinar în vederea elucidării conținutului acestora.

Cap.XVII C.pen. al RM – „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat” – incriminează cele mai grave atentări care pot fi aduse securității de stat și autorităților publice. Caracterul prejudiciabil al acestor infracțiuni însă nu se poate limita în exclusivitate doar la daunele cauzate securității de stat și autorităților publice; prin intermediul acestora se produc daune și asupra unor asemenea valori/relații sociale, cum sunt viața, sănătatea, libertatea persoanei, patrimoniul etc. Operând cu obiectul de atentare al infracțiunilor incluse în acest capitol, în literatura juridică de specialitate se exprimă opinia identificării a două obiecte generice:

1. relațiile sociale care asigură securitatea de stat;
2. relațiile sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare normală implică respectul față de autoritățile publice, față de normele pe care le ocrotesc și care obligă pe fiecare individ să se comporte, astfel încât să nu le lezeze autoritatea [1, p. 141].

În această ordine de idei, susținem poziția din urmă, având drept argument atribuirea inițială a competenței de efectuare a urmăririi penale a infracțiunilor care atentează la primul set de relații sociale – organului de urmărire penală al Serviciului de Informație și Securitate (art. 267 Cod de procedură penală al Republicii Moldova) atribuită efectuarea urmăririi penale în privința infracțiunilor contra securității statului

(art. 337-347 CP RM) în competența organelor de urmărire penală ale Serviciului de Informație și Securitate), [2] iar după anumite modificări de legislație – altor organe abilitate (art. 267 Cod de procedură penală al RM exclus prin Legea privind modificarea unor acte normative nr.178-XVI din 22.07.05, în vigoare 12.08.05).

De altfel, pornind de la definiția obiectului juridic generic al infracțiunii – un anumit grup de relații sociale omogene sau analogice, care sunt ocrotite de legea penală de atentatele infracționale [3, p. 79], cele două categorii de relații nu le putem privi nici ca fiind analogice și nici omogene.

În literatura de specialitate, autoritatea publică este definită ca o instituție politică (ansamblu al organismelor și mecanismelor existente într-o societate), constituită, în mod direct sau indirect, de către popor, investită de Constituție cu o anumită competență pentru a îndeplini funcțiile de guvernare și care se bucură de o anumită autoritate și prestigiu în societate [4, p. 315].

Actele legislative la nivel național (Constituția RM declară drepturile și libertățile fundamentale; actele emise de către organele administrației publice locale reglementează detaliat procedura de realizare a drepturilor, în ansamblul lor) instituie un cadru normativ adecvat desfășurării fără oarecare abateri ale relațiilor sociale, în măsură în care să realizeze drepturile și libertățile unor persoane, să nu prejudicieze și să nu se limiteze drepturile și libertățile celorlalte persoane, respectându-se întocmai prevederile constituționale [5].

Ignorarea procesului de realizare a unui drept determină, în mod inevitabil, apariția unui pericol de încălcare a drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane, fapt condiționat în mare măsură de o interconexiune și interdependență strânsă a relațiilor sociale. Pe de altă parte, o astfel de faptă constituie expresia unei „dezaprecieri” a suveranității statului din partea celor care încalcă ordinea de realizare a drepturilor și intereselor. Or, anume statul instituie această ordine necesară.

La rândul său, ordinea de administrare reprezintă starea normală de desfășurare a relațiilor sociale, destinată să asigure prin activitatea execuțional-dispozitivă a autorității publice, fiind realizată în baza legilor și a altor acte normative. Puterea de stat este exprimarea politică a suveranității unui stat, manifestată prin dirijarea societății cu ajutorul organelor sale speciale [6, p. 665].

Activitatea normală a organelor de stat constă în instituirea unor relații sociale adecvate de dirijare între organele de stat și persoane, în cadrul cărora subiecții se află pe poziții de subordonare, relații ce se exprimă în realizarea de către organele competente a atribuțiilor de administrare.

Ordinea de realizare a drepturilor persoanelor se află în interdependență cu activitatea normală a organelor de administrație publică atât la nivel local, cât și la cel central. Aceste organe realizează funcția supravegherii realizării actelor normative, iar, în unele cazuri, iau parte la asigurarea ordinii de drept în ansamblu, fapt prin care se exprimă suveranitatea statului.

În situația atentării la ordinea de administrare, puterea de stat pierde monopolul său, fiind cesionată parțial unei persoane (subiectul activ al infracțiunii), care, prin fapta sa, își asumă unele atribute ale suveranității, în alte cazuri se depășesc orice limite admisibile de comportament.

În acest sens, normele din cadrul Capitolului XVII Cod penal al RM, intitulat „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat” vin să asigure o protecție juridico-penală adecvată securității de stat și autorităților publice, implicând ordinea de realizare a drepturilor subiective.

Referințe:

1. CUȘNIR, V. et. al. *Studiu selectiv în materie de drept penal*. Chișinău, 2004. 192 p. ISBN 9975-935-37-0.
2. Legea nr.122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al RM*, nr.104-110 din 07.06.2003.
3. MACARI, I. *Drept penal al Republicii Moldova*. Partea generală. Chișinău: CEP USM, 2002, p. 292.
4. POPA, V. *Drept public*. Chișinău, 1998. 460 p.
5. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, intrată în vigoare la 27 august 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
6. *Уголовное право*. Общая часть. Учебник для ВУЗ-ов. Отв. ред. И.Я. КОЗАЧЕНКО. Москва: Норма-инфром, 2000. 700 с. ISBN 978-5-91768-364-5.

FAPTA PREVĂZUTĂ DE LEGEA PENALĂ CARE NU PREZINTĂ GRADUL PREJUDICIABIL AL UNEI INFRAȚIUNI

Gheorghe GLADCHI

CZU: 343.131:343.211

ggladchi@yahoo.com

Trăsătura socială a infracțiunii – fapta să fie prejudiciabilă, este pe deplin clarificată și precizată de legiuitorul nostru prin prevederile art. 14 alin. (2) care stabilesc că: „Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni”.

În sensul acestor reglementări, infracțiune poate fi considerată doar acea faptă care are gradul prejudiciabil sporit, adică prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. În cazul în care o anumită faptă comisă formal conține semnele unei fapte prevăzute de legea penală, dar în concret gradul prejudiciabil al acesteia, fiind minim, nu evidențiază o atingere esențială a relațiilor sociale ocrotite, fapta respectivă nu constituie infracțiune, deoarece lipsește una din trăsăturile esențiale ale oricărei infracțiuni – fapta să fie prejudiciabilă sau să prezinte pericol social [1, p. 68]. Astfel, fapta săvârșită fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, iar pentru combaterea ei nu este nevoie de a se angaja răspunderea penală a făptuitorului.

Așadar, pentru existența faptei care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, se cer a fi întrunite concomitent două condiții:

a) fapta, formal, conține semnele unei infracțiuni prevăzute de legea penală. Cu alte cuvinte, fapta, formal, să fie prevăzută de legea penală;

b) fapta nu îndeplinește o altă trăsătură esențială a infracțiunii – să fie prejudiciabilă, adică să prezinte pericol social. De regulă, fapta nu îndeplinește această trăsătură esențială a infracțiunii, deoarece prin comiterea acesteia nu s-a afectat substanțial existența, ființa și funcționalitatea valorilor sociale ocrotite de legea penală, pericolul ei social fiind minim și nefiind suficient pentru a caracteriza fapta ca infracțiune.

În cazul în care a fost cauzat un prejudiciu neînsemnat, cum ar fi, de exemplu, furtul unor obiecte de valoare mică, distrugerea sau deteriorarea bunurilor, dacă pentru repararea daunei pricinuite nu vor fi necesare cheltuieli considerabile, fapta comisă nu va fi recunoscută ca infracțiune, iar persoana care a săvârșit-o nu va fi trasă la răspundere penală.

În astfel de cazuri, urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va înceta, în conformitate cu prevederile art. 275 pct. 3) Cod de procedură penală, fiindcă fapta nu întrunește elementele infracțiunii. Totodată, aceste fapte, deși nu au gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, frecvent, nu sunt lipsite în totalitate de antisociabilitate sau pericol social. În consecință, pentru

comiterea unor astfel de fapte, ar putea fi angajată răspunderea disciplinară, civilă sau contravențională.

Este de precizat că, pentru existența faptei care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, se cere ca fapta să fie lipsită în mod vădit de importanță. Potrivit profesorului român Alexandru Boroș, „fapta poate fi considerată lipsită în mod vădit de importanță atunci când, datorită urmării neînsemnate pe care a produs-o asupra valorii sociale împotriva căreia a fost îndreptată (o vătămare neînsemnată, o slabă rezonanță socială) și modul cum s-au realizat în fapt elementele ei constitutive, apare în mod evident, adică vizibil pentru oricine, deci în mod obiectiv, ca lipsită de importanță juridică penală” [2, p. 104].

Aprecierea gradului prejudiciabil al faptei comise, în situația concretă, este precizată de către organele de drept abilitate, care se face pe baza analizei ansamblului circumstanțelor obiective și subiective, reale și personale, preexistente, concomitente sau subsecvente săvârșirii faptei.

Pentru a se elimina subiectivismul, abuzurile, arbitrariul în evaluarea pericolului social concret al faptei, art. 15 Cod penal prevede că gradul prejudiciabil al infracțiunii se determină conform semnelor ce caracterizează elementele infracțiunii: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă. În sensul reglementărilor respective, gradul prejudiciabil al infracțiunii este determinat de: valoarea relației sociale lezate; valoarea cauzală a acțiunii-inacțiunii; mărimea și natura urmării produse sau care s-ar fi putut produce prin comiterea infracțiunii; locul, timpul, împrejurările, mijloacele și instrumentele folosite sau modul săvârșirii infracțiunii, forma și gradul vinovăției; motivele și scopul infracțiunii; persoana și conduita făptuitorului etc. Anume de aceste criterii trebuie să țină seama organele de drept competente, atunci când au de soluționat astfel de cauze.

Trebuie subliniat însă faptul că, în practică, se admit destul de multe erori la aplicarea reglementărilor care se referă la „fapta care nu prezintă gradul prejudiciabil al infracțiunii”, aprecierea pericolului social al faptei fiind foarte subiectivă. Astfel, „organul de urmărire penală este dispus de a refuza în pornirea urmăririi penale, de exemplu, în cazul, comiterii unui furt, motivând că ar fi fost săvârșită o faptă lipsită de importanță, care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. În concret, ar fi fost sustras un palton care *a mai fost purtat* sau *o bicicletă veche* etc.” [3, p. 152].

La comiterea cu intenție a unei infracțiuni, este necesar a stabili că intenția vinovatului este orientată anume la săvârșirea unei fapte lipsite de gravitate și importanță, și producerea unor urmări prejudiciabile minime. Prezintă o astfel de caracteristică, spre exemplu, furturile mărunte din magazinele cu autoservire, distrugerea unor obiecte mărunte de inventar.

Totodată, dacă persoana vinovată intenționa să provoace prin infracțiune urmări grave, dar, din cauze independente de voința sa, nu a reușit să obțină acest rezultat, fapta respectivă nu poate fi considerată lipsită de importanță, care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. Spre exemplu, vinovatul considerând că cetățeanul C.

a primit o sumă mare de bani pe care o păstrează în plic a sustras pe ascuns acest plic. În realitate, s-a constatat că cetățeanul C. își păstra banii în bancă, iar în acel plic era doar o scrisoare cu caracter personal. În astfel de situații, nu poate fi vorba despre o faptă lipsită de gravitate și importanță. Starea de fapt respectivă va fi calificată drept tentativă de furt săvârșit în proporții mari. În acest sens, în știința dreptului penal a fost stabilită regula potrivit căreia lipsa producerii rezultatului prejudiciabil, din cauze independente de voința persoanei care a comis fapta, nu poate caracteriza această faptă drept una lipsită de importanță, care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni [4, p. 89].

Prin urmare, fapta care nu are gradul prejudiciabil al unei infracțiuni nu va fi recunoscută ca infracțiune, doar în situația în care se constată că lipsa de importanță a acestei fapte a fost atât obiectivă, cât și subiectivă, adică doar atunci când făptuitorul intenționa, prin fapta sa, să producă urmări îsemnate și, respectiv, a produs, în realitate, astfel de urmări. În caz de divergență între fapta materială comisă și intenția persoanei, răspunderea penală va fi angajată pentru tentativă la acea infracțiune, pe care intenționa s-o săvârșască făptuitorul.

Pentru unele infracțiuni, legea penală stabilește ca semn obligatoriu cauzarea de daune în proporții mari. În cazul în care nu au fost pricinuite astfel de daune, înseamnă că fapta respectivă nu este prevăzută de legea penală, adică nici formal nu conține semnele unei infracțiuni stipulate în Codul penal. Astfel, lipsa semnului obligatoriu – cauzarea de daune în proporții mari, mărturisește că această faptă nu prezintă componenta unei infracțiuni prevăzute de legea penală și nicidecum nu poate fi vorba, în cazul dat, de existența unei fapte care nu are gradul prejudiciabil al unei infracțiuni. Spre exemplu, potrivit art. 196 alin. (1) Cod penal, cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere proprietarului este considerată infracțiune în condițiile în care aceste daune sunt cauzate în proporții mari și dacă fapta nu constituie o însușire. În situația în care au fost pricinuite daune în proporții mai mici decât cele stabilite prin dispoziția normei, fapta nu prezintă componenta unei infracțiuni prevăzute de legea penală, întrucât lipsește urmarea prejudiciabilă, indicată de către legiuitor. De asemenea, reținem că în situația dată nu poate fi vorba de existența faptei care nu are gradul prejudiciabil al unei infracțiuni.

Referințe:

1. *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть: Учебник.* 2-е изд., перераб. и доп. Под ред. А. И. РАПОГА, Москва: Юристъ, 2004. 496 с. ISBN 5-7975-0697-1.
2. BOROI; Al. *Drept penal.* Partea generală. București: C.H.Beck, 2006. 372 p. ISBN (13) 978-973-655-986-0.
3. *Курс уголовного права.* Общая часть. Том 1: Учение о преступлении. Под ред. Н.Ф. КУЗНЕЦОВОЙ, И.М. ТЯЖКОВОЙ. Москва: Зерцало, 1999. 592 с. ISBN 5-8078-0039-7.
4. *Уголовное право России. Общая часть: Учебник.* 2-е изд., испр. и доп. Под ред. В.П. РЕВИНА. Москва: ЗАО Юстицинформ, 2010. 496 с. ISBN 978-5-7205-0979-8.

RENUNȚAREA DE BUNĂVOIE LA COMITEREA INFRAȚIUNII DE OMOR PRIN PARTICIPAȚIE

Alexandru ARCER

CZU: 343.61:343.237

arcer06@mail.ru

Viața și sănătatea constituie valorile sociale care desemnează atributele principale ale ființei umane și nimeni în niciun context nu poate îngădi dreptul la viață sau la sănătate.

Viața persoanei reprezintă existența socială a acesteia, adică realizarea posibilității de a participa la relațiile sociale, de a-și exercita drepturile și interesele și de a-și executa obligațiile. Dintre toate atributele inerente oricărei persoane cel mai important este viața. Toate celelalte atribute ale persoanei: sănătatea, libertatea, cinstea, demnitatea etc. își pierd sensul și semnificația o dată cu suprimarea vieții persoanei [1, p. 20].

Din tot timpul dreptul a avut rolul de a ocroti ființa umană și de a-i sancționa pe cei care atentau la viața, integritatea corporală, sănătatea, libertatea și demnitatea omului. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală ONU în 1948 [2], stipulează printre alte drepturi fundamentale: *Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi; orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și securitatea persoanei sale* [3, p. 89].

Infrațiuinea de omor este deosebit de importantă în contextul în care lezează unul din drepturile absolute, și anume, dreptul la viață, drept care este dobândit la naștere și care încetează odată cu decesul ființei umane, omorul intenționat constituind lipsirea ilegală și intenționată de viață a unei alte persoane.

Investigarea omorului se individualizează, față de cercetarea altor categorii de infracțiuni, prin problematica sa individualistă, concentrată în câteva direcții principale, adică stabilirea cauzei și naturii morții, a circumstanțelor de timp și de mod în care a fost săvârșită fapta, descoperirea mijloacelor și instrumentelor folosite la comiterea faptei, identificarea autorului, a participanților la omor, precizarea scopului sau a mobilului infracțiunii.

Obiectul juridic special al omorului intenționat (art. 145 CP al RM) îl formează relațiile sociale cu privire la viața persoanei dar obiectul material al omorului intenționat îl reprezintă corpul persoanei, omorul făcând parte din rândul infracțiunilor materiale și se consideră consumat din momentul producerii morții cerebrale.

Latura obiectivă presupune existența 1) faptei (acțiunii sau inacțiunii) prejudiciabile constând în lipsirea ilegală de viață a unei alte persoane; 2) urmărilor prejudiciabile (moartea victimei); 3) legăturii de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile [4, p. 146].

Din punctul de vedere al laturii subiective, infracțiunea prevăzută la art. 145 CP al RM poate fi săvârșită cu intenție directă sau indirectă. Concluzia privind conținutul

intenției rezultă din materialitatea faptei (*ex re*), adică din examinarea tuturor semnelor laturii obiective, precum și din studierea caracterului relațiilor dintre făptuitor și victimă.

Și aici intervenim cu ideea că răspunderii penale în baza articolelor menționate *supra* (articolele ce vizează infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei), sunt supuse anumite persoane, care nemijlocit realizează elementul material al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei – subiecți activi ai infracțiunii [5, p. 28].

Deci, conform alin. (1) art. 42 CP al RM [6] participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice.

Legislația prevede următorii participanți la infracțiune:

- autor – persoana care săvârșește în mod nemijlocit o infracțiune contra vieții și sănătății persoanei în temeiurile incriminărilor valabile în CP al RM, precum și persoana care a săvârșit infracțiune contra vieții și sănătății persoanei prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de Codul penal.

- organizator – persoana care a organizat săvârșirea infracțiunii contra vieții și sănătății persoanei sau a dirijat realizarea ei, precum și persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora;

- instigator – persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune contra vieții și sănătății persoanei;

- complice – persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii contra vieții și sănătății persoanei prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinuși mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii contra vieții și sănătății persoanei, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte [7, p. 190].

În context, vom analiza mai jos renunțarea de bunăvoie la comiterea infracțiunii de omor în cazul în care avem prezentă participația.

Conform art. 56 alin. (1) CP se consideră renunțare de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii încetarea de către persoană a pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă persoana era conștientă de posibilitatea consumării infracțiunii.

Alin.(4) al aceluiași articol prevede că organizatorul și instigatorul infracțiunii nu se supun răspunderii penale, dacă aceste persoane, printr-o înștiințare la timp a organelor de drept sau prin alte măsuri întreprinse, au preîntâmpinat ducerea de către autor a infracțiunii până la capăt. Complicele infracțiunii nu se supune răspunderii penale dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii.

Renunțare de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii de omor intenționat se va considera încetarea de către făptuitor a pregătirii de omorul intenționat sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea omorului intenționat, dacă făptuitorul era conștient de posibilitatea consumării infracțiunii. Făptuitorul nu poate fi supus răspunderii penale în baza art. 145 CP al RM, dacă a renunțat, benevol și definitiv, să ducă până la capăt activitatea infracțională. În același timp, cel care a renunțat de bunăvoie la ducerea până la capăt a infracțiunii de omor intenționat este supus răspunderii penale numai în cazul în care fapta săvârșită conține o altă infracțiune consumată (de exemplu, infracțiunea prevăzută la art. 151, 152 sau altele din Codul penal).

În cazul delimitării tentativei de omor de amenințarea cu omor, trebuie de ținut cont de faptul că în ipoteza amenințării cu omor, făptuitorul are posibilitatea reală să-și realizeze amenințarea și să săvârșească acțiuni concrete în direcția dorită, însă decide benevol să nu le săvârșească, deși are pentru aceasta toate condițiile favorabile (nu este vorba de renunțarea de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii de omor; făptuitorul nici nu a urmărit să săvârșească omorul; nu poți să renunți la intenția care nici nu a existat). În opoziție, în ipoteza tentativei de omor, făptuitorul întreprinde toate eforturile în vederea săvârșirii omorului, însă, din cauze independente de voința lui, aceste eforturi nu-și produc efectul.

Conform explicațiilor CSJ dacă persoana care execută comanda de omor nu este pasibilă de răspundere penală, atunci cel care i-a dat comanda, având rolul de organizator sau de instigator, va fi considerat autor al infracțiunii. Dacă celui care comandă omorul nu i-a reușit să-l determine pe potențialul autor să execute comanda ori când cel din urmă exercită atribuțiile investigatorului sub acoperire, fapta primului trebuie calificată ca pregătire pentru organizarea sau instigarea omorului la comandă. Aceeași soluție de calificare se impune în ipoteza renunțării de bunăvoie a autorului la săvârșirea omorului la comandă. În cazul în care autorul are de la bun început intenția de a nu-și îndeplini angajamentul față de organizator sau instigator, dar numai să dobândească – prin înșelăciune sau abuz de încredere – remunerația pentru executarea comenzii, cele săvârșite urmează a fi calificate ca escrocherie, în baza art. 190 CP al RM [8].

Concluzii. Ori de câte ori o infracțiune contra vieții și sănătății persoanei este săvârșită prin activitatea mai multor persoane, care s-au înțeleas în mod expres sau tacit în acest scop, înainte sau în timpul comiterii ei, există o participație penală, adică se susține că înțelegerea este condiția de bază a participației și renunțare de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii de omor intenționat se consideră încetarea de către făptuitor a pregătirii de omor sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea omorului intenționat, dacă făptuitorul era conștient de posibilitatea consumării infracțiunii. În cazul în care unul sau toți participanții la infracțiune renunță de bunăvoie la comiterea infracțiunii și se predau organelor de drept abilitate de a investiga cazul se aplică prevederile CP al RM de a înlătura răspunderea penală.

Referințe:

1. POP, O. Evoluția reglementărilor legale privind dreptul la viață a persoanei. În: *Legea și viața*, 2005, nr. 6.
2. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală ONU în 1948.* [Accesat 08. 09. 2021] Disponibil:https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf (accesat 08. 09. 2021)
3. NISTOREANU, G. et. al. *Drept penal.* Partea specială. Ediția a IV-a. București: Europa Nova, 1997.
4. BRÎNZĂ, S. et. al. *Tratat de Drept penal.* Partea specială. Vol I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 146
5. CIOCLEI, V. *Drept penal.* Partea specială. *Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului.* București: C. H. Beck, 2013.
6. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18. 04. 2002. În: *Monitorul Oficial al R. Moldova*, nr. 72-74/195 din 14. 04. 2009.
7. DIACONESCU, Gh. et. al. *Tratat de drept penal.* Partea specială. București: C. H. Beck, 2009.
8. *Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM) nr. 11 din 24.12.2012.* [Accesat 08. 09. 2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

LIMITELE LEGALE ALE DREPTULUI LA VIAȚĂ ÎN DREPTUL PENAL

Silvia BALCAN

CZU: 343.621:343.231.14

silviabalcan@mail.ru

Respectarea principiilor preeminente ale vieții este una dintre cele mai actuale probleme ale societății de azi.

Noțiunii de „viață”, i se atribuie mai multe definiții, în funcție de aria disciplinară în care a fost studiată, fără ca vreuna dintre acestea să-și asume valoarea de a fi exhaustivă.

În *Dicționarul explicativ al limbii române* [1] prin „viață” se înțelege: „sinteză a proceselor biologice, fizice, chimice, mecanice care caracterizează organismele; intervalul de timp cuprins între nașterea și moartea cuiva”.

Potrivit lui S. Brînza [2, p.147], viața persoanei reprezintă existența socială a acesteia, adică realizarea posibilității de a participa la relațiile sociale, de a-și exercita drepturile și interesele și de a-și executa obligațiile având ca premise ansamblul proceselor biochimice din organismul uman ce condiționează dezvoltarea persoanei, reproducerea acesteia, relația persoanei cu mediul ambiant etc.

În știința dreptului există două concepții cu privire la momentul apariției vieții persoanei:

1. Concepția „*pro life*”, conform căreia viața persoanei începe din momentul când are loc fertilizarea și că viața fiecărei ființe umane trebuie să fie protejată de lege din acel moment.

2. Concepția „*pro choice*”, în conformitate cu care viața persoanei începe din momentul nașterii.

Pornind de la faptul că, „*Dreptul*” constituie totalitatea regulilor de conduită stabilite sau sancționate de stat și care sunt aduse la îndeplinire prin forța de constrângere a statului, statuăm că dreptul la viață este cel mai natural drept al omului, ce s-a impus de timpuriu în sistemul juridic, fiind totodată consacrat încă din primele declarații de drepturi și, desigur, prin constituții, și care se prezintă de fapt ca o componentă a unui drept mult mai larg, care ar putea fi identificat ca „dreptul de a trăi”.

Se va reține că între noțiunile „viață ca valoare socială” și „dreptul la viață” este o legătură, și anume: dreptul la viață este elementul de bază din conținutul relațiilor sociale care se formează, se dezvoltă și se desfășoară datorită și în jurul vieții ca valoare socială. Într-o societate democratică, viața fiecărei persoane este protejată în măsură egală, iar ocrotirea juridico-penală a acesteia se realizează independent de vârsta și de calitățile fizice sau morale ale persoanei. Profesorul N.S. Taganțev, jurist rus prer evoluționar, scria că „dreptul de a trăi o oră este tot atât de sacru ca și dreptul de a trăi 80 de ani”.

Totodată, dreptul la viață este primul drept substanțial (material) reglementat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. El este garantat oricărei persoane prin

dispozițiile art.2 din Convenție și, în același timp, aceste dispoziții prevăd anumite cazuri excepționale, când survenirea morții nu constituie o încălcare a acestui drept [3, p.63]. Constituția Republicii Moldova la fel asigură acest drept firesc al ființei umane prin intermediul art. 24 [4].

Subiectul însă care generează controverse este extremitatea de **unde începe protecția dreptului la viață**, altfel spus, dilema este: copilul conceput, dar încă nenăscut intră sub protecția art.2 din Convenție? Este de reținut că art. 2 din Convenția europeană nu dispune nimic privitor la limitele temporale ale dreptului la viață și nici nu definește persoana al cărei drept la viață este protejat. Prin prevederile Convenției nu este recunoscut și nici garantat fătului un drept la viață absolut, deoarece viața acestuia este intim legată de viața femeii care îl poartă. Dacă s-ar considera că art.2 se aplică și fătului, iar protecția acordată de acest articol ar trebui, în absența unor limitări exprese, să fie considerată ca absolută, atunci ar urma să se deducă de aici că avortul este interzis. Se remarcă că, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a oferit o soluționare clară acestei problematice, încercând să evite un răspuns din care să rezulte dacă normele Convenției garantează un drept la avort sau dacă dreptul la viață garantat prin aceste norme este aplicabil și în cazul fătului. Curtea presupunând că jurisprudența sa ar putea avea o anumită influență asupra reglementărilor în diverse materii adoptate de statele contractante, totuși, într-un domeniu atât de suav, consideră că acestea trebuie să se bucure de o anumită putere discreționară.

Se constată că, la moment, în unele state ca Spania și Germania, protecția juridico-penală a vieții umane începe chiar din momentul concepției, adică produsului concepției i se garantează dreptul la viață, pe când în alte state protecția juridico-penală a vieții își are începutul doar din momentul nașterii sau declanșării procesului de naștere.

Or, fixarea cu precizie a momentului de început al vieții are un rol crucial în definirea noțiunii de „persoană” și în calificarea acesteia ca subiect pasiv al unei infracțiuni de omor, spre exemplu. În doctrina penală nu există o părere unitară despre limita rațională care ar corespunde pe deplin semnelor fiziologice ale începutului vieții și care, concomitent, ar fi admisibilă și acceptată de juriști pentru a stabili într-un anumit caz concret, dacă a avut loc un omor sau nimicirea fătului (avort). Așadar, unii autori [5, p. 47] susțin că, trebuie luat în considerație criteriul separării copilului de corpul mamei sau al respirației copilului, în timp ce alții consideră că, momentul de început al vieții ființei umane îl constituie perioada cuprinsă între declanșarea procesului nașterii și nașterea propriu-zisă. L. Gîrla consideră însă că viața apare mai devreme, de aceea ea se impune a fi ocrotită de legea penală nu numai după separarea fătului de la corpul mamei, dar și în procesul nașterii propriuzise, opinie care o considerăm oportună.

Această opinie este proprie și altor doctrinari, spre exemplu, D. Buliga are convingerea că viața ființei umane, deși intrauterină, urmează a fi protejată de lege

din momentul concepției, chiar dacă aceasta ar presupune modificarea în principiu a unei părți din sistemul normativ al statelor [6, p.27].

Totodată, nu putem nega că ființa este umană în toate stadiile evoluției sale, adică atât pe parcursul dezvoltării intrauterine, cât și după naștere, iar fiecare etapă de dezvoltare constituie o continuitate a vieții și, respectiv, urmează a fi protejată imperativ pe parcursul întregii existențe nu doar după procesul de naștere. În același timp, momentul final în care încetează viața unei persoane este considerat momentul în care a încetat activitatea biologică a tuturor țesuturilor și organelor. Tanatologia clasică consideră că moartea s-a instalat atunci când sunt suprimate respirația, circulația sangvină și activitatea cerebrală. Diagnosticul de moarte cerebrală corespunde practic morții organismului. Totodată, instalarea morții este un proces care evoluează, în etape succesive, iar între viață și moartea reală există stadii intermediare, numite stări terminale (agonice), iar moartea reală are două etape de dezvoltare: clinică și biologică [7, p. 28].

Se conchide că prin „limitele legale ale dreptului la viață al persoanei” urmează să înțelegem momentul de început al vieții, adică limita inferioară, și momentul de sfârșit al vieții, adică limita superioară. În legislația penală națională în vigoare sunt prevăzute într-un capitol distinct [8] infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei și respectiv, prin aceste incriminări se protejează viața, integritatea fizică și sănătatea persoanei din momentul în care se naște și până în momentul în care survine moartea acesteia pe cale naturală.

Ca **concluzie**, considerăm că abordarea actuală în Republica Moldova privitor la limitele în interiorul cărora viața ființei umane se bucură de ocrotire penală, este una sumară și caducă urmând a fi necesară încriminarea prin norme juridico-penale și a agresiunilor împotriva vieții intrauterine.

Referințe:

1. DEX. Coord. Ion COTEANU, Luiza SECHE, Mircea SECHE. Ediția II. București, 1998, p.1159.
2. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal*. Partea specială. Vol. I. Chișinău, 2015, p. 147.
3. BÎRSAN, C. *Convenția europeană a drepturilor omului*. Comentariu pe articole. Ediția 2. București. 63 p.
4. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*, nr. 78 din 27.08.1994. Disponibil: <http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>
5. ГЫРЛА, Л. Уголовно-правовой анализ детоубийства согласно действующему законодательству Республики Молдова. В: *Закон и жизнь*. 2004, № 10, с. 47.
6. BULIGA, D. Viața ființei umane și limitele în interiorul cărora aceasta se bucură de ocrotire penală. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2016, nr.3 (93),2016, pp 26-32.
7. BACIU, Gh. *Curs de Medicină legală*. Chișinău 2013, p. 28.
8. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002. În: *Monitorul Oficial*, nr. 72-74.
9. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125325&lang=ro.

PARTICULARITĂȚILE LATURII SUBIECTIVE ÎN CADRUL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art. 238 CP RM

Andrei STRATAN

CZU: 343.22:343.3/7

andrei.stratan95@gmail.com

Asigurarea și apărarea ordinii de drept împotriva infracțiunilor economice, în special a infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune (art. 238 Cod penal al RM) constituie una dintre prioritățile politicii penale ale statului. Rolul primordial în cadrul unei economii de piață i se atribuie sistemului financiar-bancar, or instituțiile bancare reprezintă componenta de bază a procesului economic. O evoluție dinamică și continuă a sistemului bancar corespunzătoare cerințelor impuse de securitatea economică este posibilă doar prin asigurarea unui cadru juridico-penal eficient, care, în primul rând, ar preveni săvârșirea faptelor ilegale îndreptate spre prejudicierea sistemului financiar-bancar.

Creșterea nivelului de infracționalitate în sfera creditar-bancară, spre regret, creează premise pentru „destrămarea” sistemului bancar. Acest fapt este extrem de prejudicios, având în vedere că sistemul bancar reprezintă „temelia” întregului organism economic, fiind cel care contribuie semnificativ la dezvoltarea piețelor financiare, care asigură circulația capitalului dintr-un sector al economiei în altul, care determină gradul de activitate investițională în diverse ramuri ale producției.

Prejudiciabilitatea faptei legate de dobândirea creditului prin înșelăciune mai este condiționată inclusiv din cauza faptului că aceasta comportă, în unele cazuri, caracterul de faptă săvârșită în grup. Altfel spus, aceasta presupune atragerea în activitatea infracțională a unor persoane fizice și persoane juridice, dar și a unor persoane cu funcție de răspundere chemate să exercite funcții de supraveghere și control în sfera bancară. Mai mult decât atât, săvârșirea faptelor respective se caracterizează prin aplicarea unor procedee și metode complexe a căror elucidare este dificilă. Astfel, în primul rând, manifestările infracționale contribuie, în cel mai grav mod, la subminarea siguranței sistemului bancar al Republicii Moldova.

Elucidarea motivului, a intenției, a scopului care stă la baza comiterii infracțiunii de creditare (art. 238 CP RM) reprezintă condiții obligatorii în vederea stabilirii tuturor circumstanțelor faptei. Latura subiectivă a infracțiunii specificate la art. 238 CP RM este caracterizată prin intenție directă, aceasta fiind determinată de un scop special, și anume, obținerea unui credit, a unui împrumut sau a unei despăgubiri/indemnizații de asigurare, ori a majorării sumei acestora, ori a obținerii unui credit sau împrumut în condiții avantajoase.

În contextul alin. (1) art. 238 CP RM, scopul făptuitorului este de a obține, în baza unui contract, un credit, împrumut sau a unei despăgubiri/indemnizații de asigurare de la instituția financiară, de la organizația financiară nebancaară, de la asociația de economii și împrumut sau de la asigurător a mijloacelor în mărime mai mare sau egală cu 500 de unități convenționale.

În ipoteza în care făptuitorul urmărește scopul majorării sumei creditului, a împrumutului sau a despăgubirii/indemnizației de asigurare, aceasta presupune depășirea limitei legale admisibile în cazul solicitantului de credit/de împrumut sau în cazul asiguratului/beneficiarului asigurării. Un exemplu în acest sens constituie ipoteza în care solicitantul de credit/împrumut este angajat al băncii/organizației nebancare [1, p. 106]. Legislația specială (Legile organice, Regulamentele BNM) conțin prevederi exhaustive care stabilesc plafonul admisibil pentru contractarea creditelor de către funcționarii bancari.

În situația în care este la bază scopul obținerii unui credit sau împrumut în condiții avantajoase, făptuitorul urmărește să profite de anumite avantaje/facilități la obținerea creditului sau împrumutului în mărime egală sau mai mare de 500 u.c., atribuindu-și apartenența la o anumită categorie de beneficiari avantajați în temeiul legii. Specificăm că, înainte de producerea urmărilor prejudiciabile prevăzute la alin. (1) art. 238 CP RM, scopurile enunțate mai sus, care se concretizează în una din cele trei forme ale sale, trebuie să fie realizat.

De menționat că, pentru toate cele trei forme ale scopului infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune, este caracteristică ideea că făptuitorul urmărește să ramburseze, în cele din urmă, creditul, însă nu urmărește sustragerea acestuia [2, p. 78, 79]. Totuși, în ipoteza în care făptuitorul are intenția să sustragă creditul, acțiunile săvârșite urmează a fi calificate conform art.190 CP RM, nu însă potrivit art. 238 CP RM.

Cu alte cuvinte, afirmăm că scopul folosinței temporare, și nu scopul de sustragere este cel urmărit de subiectul infracțiunii de dobândire a creditului prin înșelăciune. În vederea unei argumentări complete a subiectului pus în discuție, vom utiliza metoda comparată, și anume, vom face referire la prevederile legislației din Federația Rusă. Astfel, în legea penală rusă, art.176 este analogul art.238 CP RM. Prin urmare, este important de remarcat că poziția majoritară în doctrina penală din Federația Rusă este că scopul infracțiunii stabilite la art.176 Cod penal al Federației Ruse presupune folosința temporară, nu însă scopul de sustragere.

Analizând ipoteza cauzării unor daune în mărime mai mare sau egală cu 500 u.c. ori daune în proporții deosebit de mari, considerăm eronată stabilirea în norma penală (art. 238 CP RM) a răspunderii pentru prezentarea cu bună știință a unor informații false în scopul obținerii despăgubirii/indemnizației de asigurare sau al majorării sumei acesteia. În susținerea poziției enunțate, considerăm că făptuitorul urmărește scopul restituirii mijloacelor bănești contractate, și nu însușirea acestora.

Cu toate acestea, dacă făptuitorul urmărește trecerea mijloacelor bănești contractate ilicit în posesia sa, atunci faptele săvârșite vor cădea sub incidența art. 190 CP RM. Or, însăși esența noțiunilor „credit”, „împrumut” denotă caracterul temporar al „folosirii” mijloacelor bănești.

Însă, referindu-ne la situația majorării sumei de despăgubire/indemnizație sau obținerea ilicită de către subiect a creditului sau împrumutului, nu ne vom afla în

prezența folosirii temporare. Cu alte cuvinte, adaosul sau avantajele ilegal obținute prin prezentarea unor informații false nu vor fi restituite de către făptuitor, fiind trecute în stăpânirea sa. Făptuitorul urmărește sustragerea fie a despăgubirii de asigurare/indemnizației de asigurare, fie a diferenței dintre suma majorată a acesteia și despăgubirea/indemnizația legal atribuită. Astfel, cele comise vor fi calificate în conformitate cu art. 190 CP RM.

Reiese că este inaplicabil art. 238 CP RM în partea ce ține de situația prezentării cu bună știință a informațiilor false în vederea obținerii unei despăgubiri/ indemnizații de asigurare sau al majorării sumei acesteia.

În opinia lui V. Stati, „buna știință nu se identifică cu intenția directă, reprezentând o condiție suplimentară” [3, p.56].

În cazul art. 238 CP RM, sintagma „bună știință” indică asupra faptului că făptuitorul cunoaște din timp despre informațiile prezentate instituției financiare care au un caracter fals [4, p.214]. Astfel, certitudinea privind informația falsă prezentată este întemeiată pe cunoașterea *a priori* a caracterului eronat.

Urmează a fi distinse sintagmele „buna știință” și „intenția directă”, or buna știință reprezintă un adagiu al intenției făptuitorului. După cum afirmă doctrinarul S.Copețchi în articolul său, buna știință suplimentează conținutul atitudinii psihice a făptuitorului față de cele comise, subliniind cunoașterea certă pe care trebuie să o manifeste făptuitorul în raport cu unele semne constitutive obiective.

Referințe:

1. STATI, V. *Infrațiuni economice*: Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2016.
2. BRÎNZA, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
3. BRÎNZA, S, STATI, V. *Tratat de drept penal*. Partea specială. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015.
4. PRODAN, S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile legate de creditare*. Chișinău: CEP USM, 2011.

COMISIA PENITENCIARĂ – O CALE EXTRAJUDICIARĂ
SAU O FORMALITATE IMPERATIVĂ

Elena GROIAN

CZU: 343.82:35.075.8

groianelenagh@mail.ru

Codul penal al RM prevede expres liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în art.91, și mai exact: „Persoanei care execută pedeapsa cu închisoare i se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă a realizat programul individual de executare a pedepsei, a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care a fost condamnată, cu excepția cazului când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească, și dacă se constată că corectarea ei este posibilă fără executarea deplină a pedepsei. Persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară” [1]. Astfel, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, este privit ca un act de stimulare a persoanei condamnate, care îl motivează să fie eliberat înainte de a fi ispășit efectiv întreg termenul de pedeapsă stabilit prin sentința de condamnare.

Condiționarea legală privind executarea de către condamnat a unei părți din pedeapsă privește executarea unei părți din pedeapsă ca o garanție că finalitatea acesteia a fost atinsă, adică cel condamnat a fost reeducat și nu mai este nevoie de executarea pedepsei [2, p.187], și realizarea programului individual de executare a pedepsei, această condiție fiind aplicată în conformitate cu regulamente și ordine interne aprobate de administrația națională a penitenciarelor, care au ca scop încurajarea persoanei condamnate și a comportamentului acestuia prosocial.

Acesta presupune un program de pregătire pentru liberare care are menirea monitorizării persoanelor condamnate înainte de liberare și începe odată cu intrarea într-o instituție penală. Condamnații trebuie să conștientizeze faptul că societatea este gata să-i integreze numai în urma schimbărilor în procesul cognitiv comportamental. Acest fapt îi va ajuta să fie parte a societății și să nu se simtă marginalizați sau excluși din ea. Frecventarea unui program de pregătire pentru liberare este o parte a procesului de reabilitare, cu scopul sprijinirii acestora în vederea unei cât mai bune integrări sociale [3].

Pe lângă aceste condiții reglementate de legislația penală, pentru ca persoana condamnată să fie acceptată, pregătită și propusă spre o liberare condiționată înainte de termen, aceasta trebuie să mai respecte și o cale extrajudiciară, care este obligatorie și în caz că nu a fost respectată, încheierea instanței de judecată va fi emisă ca fiind una inadmisibilă.

Conform prevederilor Statutului executării pedepsei de către condamnați, în fiecare penitenciar se constituie o *comisie* în scopul eficientizării procesului de educare, reeducare și resocializare a condamnaților, racordării practicii punerii în executare a pedepselor penale privative de libertate la cadrul legislativ, precum și

măririi flexibilității de schimbare a regimului de detenție a condamnaților [4]. Competența prioritară a comisiei penitenciarului este „examinarea propunerii de prezentare în instanța de judecată a condamnaților pentru liberarea condiționată înainte de termen” [5].

În componența comisiei penitenciarului se includ reprezentanți ai serviciilor securitate, regim și supraveghere, serviciul juridic, evidență specială, serviciul educație, psihologie, asistență socială, probațiune, serviciul medical, precum și reprezentanți ai autorităților administrației publice locale [6].

Comisia penitenciară se întrunește cel puțin o dată în lună și propune prezentarea condamnaților în instanța de judecată pentru liberarea condiționată înainte de termen, ținând seama de termenul de pedeapsă efectiv executat, de partea pedepsei considerată ca executată, în baza muncii prestate, instruirii școlare, formării profesionale, conduita condamnatului, de eforturile depuse de acesta pentru reintegrarea socială, participarea la activitățile educative, culturale, rezultatele evaluării psihologice, de responsabilitățile încredințate, de stimulările acordate, sancțiunile aplicate și antecedentele penale. Comisia are atribuții de evaluare a nivelului de corespundere a spațiilor de cazare ale deținuților și ale altor spații comune/facilități destinate pentru realizarea drepturilor deținuților prin prisma art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; de acumulare a imaginilor video/fotografice, precum și altor purtători de informații despre condițiile de detenție; de perfectare a raportului de evaluare a condițiilor de detenție; de instituirea și gestionare a dosarului de evaluare a condițiilor de detenție. Membrii Comisiei au următoarele drepturi: 1) să aibă acces la toate spațiile de cazare a deținuților și alte spații comune/facilități destinate pentru realizarea drepturilor deținuților; 2) să solicite suportul personalului instituției penitenciare la acumularea colectării datelor și purtătorilor de informații despre condițiile de detenție. Comisia are obligația să asigure obiectivitate și imparțialitate în procesul de evaluare a condițiilor de detenție.

În cazul în care condamnatul întrunește condițiile stabilite în art.91 Cod penal, șeful de sector (educatorul) întocmește o caracteristică. Caracteristica condamnatului se perfectează în baza unei evaluări a comportamentului acestuia pe parcursul perioadei de detenție. Criteriile generale privind întocmirea caracteristicii sunt: situația socială, dinamica infracțională, obligațiuni financiare, respectarea regimului de detenție, aspecte legate de siguranță, încadrarea în câmpul muncii, participarea la procesul de instruire generală sau profesională, implicarea în activități de educație socială, caracterul relațiilor cu familia, rudele apropiate și reprezentanții societății civile, starea generală a sănătății și particularitățile psihologice individuale [7].

La ședința comisiei penitenciarului unde se examinează propunerea prezentării condamnaților pentru liberarea condiționată înainte de termen în instanța de judecată se înaintează următoarele documente: dosarul personal al condamnatului care se examinează; caracteristica pentru întreaga perioadă de executare a pedepsei;

programul individual de executare a pedepsei condamnatului; extrasul privind acordarea stimulărilor/aplicarea sancțiunilor; decizia instanței de judecată privind încheierea tratamentului, dacă condamnatului i s-au aplicat măsuri de tratament medical forțat; certificatul medical despre starea de sănătate; extrasul privind calculul compensării zilelor privilegiate de muncă. Opinia referitor la propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, sau refuzul propunerii, se expune personal de către fiecare membru al comisiei, în lipsa condamnatului. Hotărârea definitivă a comisiei se adoptă în baza votului deschis, majoritar, al membrilor comisiei și se anunță condamnatului contra semnătură. Actele înaintate comisiei pentru examinarea propunerii prezentării condamnaților pentru liberarea condiționată înainte de termen în instanța de judecată, precum și extrasul din procesul-verbal al comisiei penitenciarului se anexează la dosarul personal al condamnaților vizați [8]. Dacă comisia a emis o hotărâre prin care propune instanței de judecată liberarea condiționată de pedeapsă, în termen de 5 zile de la data adoptării hotărârii, materialele se expediază instanței de judecată. În cazul în care comisia consideră prematură liberarea condiționată înainte de termen, decizia adoptată se aduce la cunoștința deținutului contra semnătură și se informează despre posibilitatea de a contesta decizia comisiei în instanța de judecată. 188 Regulamentul-cadru de activitate a comisiei penitenciarului [9].

Oportunitatea căii extrajudiciare prin parcurgerea de către persoana condamnată a acestei etape prealabile, este evidentă, nu putem nega că este una foarte benefică și eficientă. Fapt bine gândit și pus la punct din câte observăm, prin implementarea unui șir de regulamente interne, trecute prin reforme și modificări conformate necesităților actuale și respectiv celorlalte norme tangențial corelative. La rândul său, nu pot să nu apară plângeri și neclarități din partea condamnaților cu privire la eficiența și corectitudinea aplicării acestei instituții, aici apar rezonanțe și criterii de neimparțialitate indirectă asupra personalității celui condamnat. Acesta, fiind supus examinării în fața comisiei penitenciare, apare în cadrul comisiei în fața membrilor comisiei, parțial, care au tangență nemijlocită cu acea persoană zi de zi, fiind parte a activității administrației penitenciare. Comisia are obligația să asigure obiectivitate și imparțialitate în procesul de evaluare a condițiilor de detenție. Sub acest aspect, am pune în discuție respectarea acestor obligații, astfel urmând să revenim cu propuneri și modificări de *lege ferenda* privind acest aspect.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002.
2. IOAN RUSU, M. *Instituții de drept penal*. Partea generală. București, 2007. 187 p.
3. Ordinul nr.496 din 30.11.2020 cu privire la implementarea Programului cu privire la pregătirea condamnaților pentru eliberarea din detenție și pentru liberare condiționată înainte de termen.
4. Codul de executare al Republicii Moldova, Legea nr. 443 din 24.12.2004.
5. Regulamentul de activitate al Comisiei penitenciarului din cadrul instituțiilor penitenciare, aprobat în baza Ordinului ANP nr. din 2018.

*Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021*

6. Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.583 din 26.05.2006.
7. Ordinul nr.551 din 24.12.2020 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul și condițiile de aplicare a sancțiunilor disciplinare și a măsurilor de stimulare.
8. Ordinul Departamentului Instituțiilor Penitenciare nr. 64 din 27.03.2008. 189 Regulamentul cu privire la perfectarea caracteristicii deținutului, aprobat prin ordinul Departamentului Instituțiilor Penitenciare nr. 232 din 28.09.2012.
9. Instrucțiunea cu privire la pregătirea și prezentarea în instanța de judecată a documentației privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate de pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, aprobat prin ordinul Departamentului Instituțiilor Penitenciare nr. 212 din 12.12.2006.

**UNELE REFLECȚII PRIVIND INGERINȚELE AUTORIZATE DE
art.9 AL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI
(Libertatea de gândire, de conștiință și de religie)**

Aurora OLARU

CZU: 341.231.14:342.72/.73

aurora.ermurachi@gmail.com

În conformitate atât cu doctrina, cât și cu jurisprudența CtEDO, libertatea religioasă este un drept fundamental pe care îl posedă orice persoană, aflându-se sub jurisdicția statelor membre ale CEDO, acest drept conferă fiecărei persoane libertatea de a-și alege singură credința, libertatea atât de a-și schimba-o, cât și de a refuza o oarecare credință în funcție de propria dorință.

Prin jurisprudența Curții identificăm că Convenția garantează nu numai libertatea de gândire, libertatea de conștiință și cea de religie, ci și posibilitatea manifestării lor exterioare. De aceea, partea a doua a primului paragraf al art. 9 dispune că dreptul la aceste libertăți include și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, în mod individual sau colectiv, în public sau în sfera privată, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea riturilor. De asemenea, nu trebuie pierdută din vedere nicio altă libertate prevăzută de același text, anume aceea de a-și schimba religia [1, p.713].

Potrivit CtEDO, atât timp cât gândirea, concepția potrivită unei anumite religii, conștiința privind anumite valori personale sau sociale rămân în forul interior al individului, ele nu au cum să fie supuse unor limite din partea autorităților statale, totodată se admite imixtiunea statului într-o societate democratică, în care coexistă mai multe religii în sânul aceleiași populații, unde se poate dovedi necesar de a echilibra această libertate limitării capabile să soluționeze problemele interconfesionale și să asigure respectarea convingerilor fiecăruia. După cum a mai statuat CtEDO cu valoare de principiu, „caracterul fundamental al drepturilor garantate de art. 9 §1 se individualizează prin modul de formulare a dispozițiilor privitoare la limitările lor. Spre deosebire de paragraful secund al art. 8, art. 10 și art. 11, § 2 art. 9 nu privește decât libertatea de a-și manifesta religia ori convingerile. Într-o societate democratică, una sau mai multe religii coexistă în rândurile aceleiași populații, astfel că apare necesar a însoți această libertate de limitările de natură a concilia și de a asigura respectul convingerilor fiecărei persoane. Astfel de restricții pot să atingă și pe funcționarii publici, ei pot fi impuși legal la anumite restricții privind manifestarea convingerilor și religiei, având în vedere datoria justificată legal de a păstra discreția [2, p.365]. Prin urmare, art.9 nu poate fi invocat de un funcționar căruia i se reproșează faptul afirmației publice cu caracter politic contrar datoriei sale de a păstra discreție fiind un comportament neutru pe care trebuie să-l dețină un reprezentant al statului.

CtEDO a recunoscut că nivelul de precizie a legislației interne, care oricum nu poate prevedea toate ipotezele, depinde, în mare măsură, de conținutul acesteia, de domeniul în care ea se aplică, precum și de numărul și statutul celorla cărora aceasta le

este destinată, menționând că multe reglementări naționale, din necesitatea evitării unei rigidități excesive și a adaptării la schimbările situațiilor sociale, pot utiliza, prin forța lucrurilor, formulări mai mult sau mai puțin ambigue; interpretarea și aplicarea unor asemenea texte depinde de practică. Aplicând aceste principii, instanța europeană a considerat că interdicția impusă unor condamnați la pedepse grele de închisoare de a asista la serviciul religios și de a primi vizita unui preot printr-o instrucțiune comună adoptată de Ministerul de Justiție, Procuratura Generală și Curtea Supremă de Justiție ale unui stat, „document intern” și nepublicat, constituie o încălcare a dispozițiilor art. 9 din Convenție, deoarece o asemenea reglementare nu corespunde noțiunii de „lege”, în sensul Convenției; ea nu are calitățile pe care aceasta le impune unei legi. Îndatorirea CtEDO consistă tocmai în a cerceta și a stabili dacă măsurile întreprinse la nivel național se justifică și dacă sunt proporționale cu scopul urmărit.

Potrivit jurisprudenței CEDO ingerința în ceea ce privește libertatea religioasă poate fi una legală, care într-un stat democratic este necesară pentru conviețuirea tuturor persoanelor, indiferent de rasă, cultură, religie și opinie. Această ingerință declarată de CtEDO trebuie să fie aptă de a proteja toate interesele statului și nu, în ultimă măsură, interesele persoanei aflate sub jurisdicția statului membru al Convenției. Potrivit CtEDO o religie poate aduce atingere siguranței publice doar atunci când libertatea religioasă se află în forul exterior al persoanei, această religie fiind folosită contrar intereselor statului, al persoanelor sau a altor entități. Libertatea religioasă trebuie să fie exercitată, în așa mod ca să nu aducă atingere moralei publice, cât și sănătății altor persoane care prin comportamentul lor deviant, altul decât al celorlalte persoane poate aduce neplăceri persoanei pe plan moral, psihic, fizic sau chiar material. Conform jurisprudenței constante a CtEDO, această libertate fundamentală este una din bazele regimului democratic, libertate care include elementele esențiale ale identității credincioșilor și ale concepției lor despre viață. Se bucură de aplicarea ei și persoanele „atee, agnostice, sceptice sau indiferente”. Ingerința în exercitarea drepturilor protejate de art. 9 din Convenție poate lua, printre altele, următoarele forme [3, p.16-17]:

- o sancțiune penală sau administrativă, concedierea sau refuzarea reînnoirii contractului de muncă, pentru exercitarea drepturilor în discuție (*Kokkinakis c. Greciei; Ivanova c. Bulgariei; Masaev c. Moldovei; Ebrahimian c. Franței*);
- presiuni psihologice exercitate de reprezentanții statului asupra unei persoane deosebit de vulnerabile, îndemnând-o să renunțe la convingerile sale (*Mockutė c. Lituaniei*, p.123-125);
- un obstacol fizic în calea persoanelor care își exercită drepturile în temeiul art.9, cum ar fi întreruperea, de către poliție, a unei întruniri (*Boychev și alții c. Bulgariei*);
- dizolvarea unei organizații religioase (*Martorii lui Iehova din Moscova și alții c. Rusiei*, pct. 99-103; *Centrul Biblic al Republicii Ciuvașia împotriva Rusiei*, pct. 52;

- neacordarea unei autorizații, a recunoașterii sau a aprobării, al cărei scop este de a facilita exercitarea acestor drepturi (*Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei; Vergos c. Greciei*);

- negarea, de către autoritățile naționale, a caracterului specific cultural al unei comunități religioase, atunci când este posibil ca aceasta să ducă la o serie de probleme și greutăți practice [*İzzettin Doğan și alții c. Turciei (MC)*, pct. 95];

- adoptarea unei legi care aparent este neutră, dar are ca efect ingerința directă a statului într-un conflict intraconfesional [*Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare (Mitropolitul Inokent) și alții c. Bulgariei*, pct. 157];

- folosirea, în documente oficiale, a unor termeni peiorativi la adresa unei comunități religioase, în măsura în care este posibil ca aceasta să aibă consecințe nefavorabile asupra exercitării libertății de religie (*Leela Förderkreis e.V. și alții c. Germaniei*, pct. 84).

Atunci când apreciază dacă o ingerință este proporțională sau nu, Curtea recunoaște statelor părți la Convenție o anumită marjă de apreciere pentru a evalua existența și întinderea necesității acesteia, cu rolul, în esență, subsidiar al mecanismului Convenției [3, p.19].

În concluzie, în contextul celor ce precedă, considerăm că, potrivit jurisprudenței, libertatea religioasă are un aspect pozitiv și unul negativ, aspectul negativ se exprimă prin obligația statelor de a nu aduce atingere acestor libertăți, iar obligația pozitivă a statelor poate include: obligația de a asigura persoanelor deținute posibilitatea de a-și practica îndatoririle religioase și de a intra în contact cu un reprezentat al religiei respective; obligația de a asigura deținuților hrană corespunzătoare preceptelor religiei căreia aparțin. Deci libertatea religioasă potrivit CEDO și jurisprudenței CtEDO este protejată, indiferent de cultul sau religia persoanei, indiferent cum își exercită persoana cultul său, persoana având dreptul de a-și manifesta libertatea sa religioasă sau convingerea atât în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor. Unica excepție fiind paragraful 2 art.9 al Convenției, și anume, libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei publice, a drepturilor și a libertăților altora.

Referințe:

1. BÎRSAN, Corneliu. *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*. Ediția a II-a. București: C.H.Beck, 2010.
2. CHIRIAC, Andrei, CHARRIER, Jean-Loup. *Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului*. Chișinău, Ed.: "Balacron" SRL; Paris: LexisNexis Litec, 2008. 723 p.
3. *Ghid privind art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie*, 2019. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_9_ROM.pdf

SUBIECTUL INFRAȚIUNII DE ÎMBOGĂȚIRE ILICITĂ PRIN PRISMA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

Petru VÎRLAN

CZU: 343.35 + 343.53

v.petru15@gmail.com,
petru.virlan@justice.gov.md

Subiectul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 330² CP RM este persoana fizică responsabilă, care în momentul comiterii acestei fapte a atins vârsta de 16 ani. Este necesar ca subiectul să dețină calitatea specială de persoană publică sau persoană publică străină.

În esență, subiect al oricărei infracțiuni „este recunoscută persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală și care, în baza faptului că posedă toate semnele prevăzute de lege pentru această categorie de subiect, și este pasibilă de răspundere penală” [1].

Menționăm că noțiunea legală de „*persoană publică*” este prevăzută la alin. (2) art. 123 CP RM. Astfel, din punct de vedere legal, prin persoană publică înțelegem:

1) „funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare);

2) angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public;

3) angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică;

4) persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public”.

Conform art. 2 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public din 04.07.2008, „*funcționarul public* este persoana fizică numită, în condițiile prezentei legi, într-o funcție publică; *funcția publică* reprezintă ansamblul atribuțiilor și obligațiilor stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică”[2].

Convenția ONU împotriva corupției din 31.10.2003, la lit. a) art. 2 reproduce noțiunea de „*agent public*” prin care se înțelege [3]:

1. „orice persoană care deține un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unui stat parte, care a fost numită ori aleasă, cu titlu permanent sau temporar, care este remunerată ori neremunerată și oricare ar fi nivelul său ierarhic;

2. orice persoană care exercită o funcție publică, inclusiv pentru un organism public sau o întreprindere publică, ori care prestează un serviciu public, așa cum acești termeni sunt definiți în dreptul intern al statului parte și aplicați în domeniul pertinent al dreptului acestui stat;

3. orice persoană definită ca *agent public* în dreptul intern al unui stat parte. Totuși în Convenția dată, se stabilește că în scopurile anumitor măsuri specifice prevăzute în Cap. II din Convenție, prin agent public se poate înțelege orice persoană care exercită o funcție publică sau care prestează un serviciu public, așa cum acești termeni sunt definiți în dreptul intern al statului parte și aplicați în domeniul pertinent al dreptului acestui stat”.

De asemenea o categorie de subiecți care se încadrează în sensul alin. (2) art. 123 CP RM, după părerea autorilor S. Brînză și V. Stati, „sunt *persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public*: executorul judecătoresc; avocatul; expertul judiciar; auditorul; interpretul și traducătorul antrenanți de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, de instanțele de judecată, de notari, avocați sau de executorii judecătorești; mediatorul; medicul privit ca liber profesionist; mandatarul autorizat”[4].

La alin. (2) art. 330² CP RM se prevede răspunderea penală pentru infracțiunea de îmbogățire ilicită prevăzută la alin. (1) art. 330² CP RM săvârșită de către o persoană cu funcție de demnitate publică.

În conformitate cu alin.(2) art. 330² CP RM, prin *persoană cu funcție de demnitate publică* se înțelege: „persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege; persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale”[5].

Din prevederea de la alin. (3) art. 123 CP RM, deducem că persoana cu funcție de demnitate publică este în funcție de caz:

1) persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova;

2) persoana care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, în condițiile legii;

3) persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale [6].

De asemenea, considerăm că ar fi binevenit pentru perfecționarea legislației penale, următoarele recomandări de lege ferenda exprimate în doctrină:

1) completarea art.123 CP RM cu alineatul (2¹): „*Nu are calitatea de persoană publică în sensul alin.(2) acel angajat al persoanelor juridice de drept public care, în legătură cu fapta săvârșită, exercită numai funcții pur profesionale sau activități tehnice ori auxiliare*”;

2) completarea Codului penal cu articolul 124¹ „Persoana care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală”: „(1) *Prin persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală se înțelege persoana care: este angajată a organizației comerciale, obștești*

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

sau a unei alte organizații nestatale; realizează acțiuni producătoare de efecte juridice; nu exercită funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice. (2) Nu are calitatea de persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală în sensul alin.(1) acel angajat al organizației în cauză care, în legătură cu fapta săvârșită, exercită numai funcții pur profesionale sau activități tehnice ori auxiliare”[7].

Referinte:

1. GRAMA, M., ȘAVGA, A., BOTNARU, S., GROSU, VI. *Drept penal*. Partea generală. Vol. I. Chișinău, 2012, p. 207.
2. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 230-232.
3. *Convenția ONU împotriva corupției din 31.10.2003*. <http://www.cdep.ro/-proiecte/2004/400/40/5/conv445.pdf>
4. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal*. Partea specială. Vol. II. Chișinău, 2015, p. 869.
5. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
6. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de Drept penal...*, p. 871.
7. POPOV, R. *Bunurile ca obiect material sau imaterial al unor infracțiuni legate de corupție: Unele probleme de interpretare a legii penale*. Chișinău: CEP USM, 2015.

UNELE REFLECȚII PRIVIND INFRAȚIUNEA DEVIATĂ

Daniel MARTIN

CZU: 343.236

dmartin@aci.md

Infrațiunea deviată reprezintă un concept mai puțin dezvoltat în doctrina națională, deși referințe și raționamente asupra acestuia au fost dezvoltate, ce-i drept tangențial și sub alt aspect, de către unii autori autohtoni [1, p. 41].

Din contra, doctrina românească a consacrat multiple studii și a acordat o atenție deosebită acestui concept de drept penal. Totuși, o poziție unică și un consens în abordare nici între savanții români nu există, fapt ce face loc pentru continuarea discuțiilor și lansarea noilor ipoteze relevante subiectului abordat.

Pentru că nu este definită în legislația română, noțiunea de „infrațiune deviată” a fost dezvoltată de doctrină.

În acord cu poziția majoritară, infrațiunea deviată reprezintă acea infrațiune care este săvârșită fie prin devierea acțiunii, datorită greșelii făptuitorului, de la obiectul sau persoana împotriva căreia fusese îndreptată la un alt obiect sau o altă persoană, fie prin îndreptarea acțiunii, datorită erorii făptuitorului, asupra altei persoane ori asupra altui obiect decât acela pe care făptuitorul voia să-l vatăme sau să-l pună în pericol [2, p. 163].

De altfel, termenul de infrațiune deviată a fost supus unor critici, credem justificate, or, în realitate, nu infrațiunea ca instituție de drept penal, este deviată, ci actul de executare, ca element al laturii obiective.

Este lesne de observat că infrațiunea deviată apare în legătură cu și este rezultatul unei erori și reprezintă fie o deviere a acțiunii făptuitorului datorită unei greșeli a acestuia, fie a unei reprezentări greșite cu privire la obiectul atentării.

În doctrina română mai recentă, s-a afirmat, pe bună dreptate, că formele de manifestare a infrațiunii deviate nu reprezintă altceva decât ipoteze particulare ale erorii de fapt asupra elementelor constitutive ale infrațiunii (asupra tipicității) [3, p. 80].

În așa mod, se conturează două situații distincte cu privire la infrațiunea deviată:

a) prin devierea acțiunii, datorită greșelii făptuitorului, de la obiectul sau persoana împotriva căreia fusese îndreptată la un alt obiect sau o altă persoană (*aberratio ictus*);

b) prin îndreptarea acțiunii, datorită erorii făptuitorului, asupra altei persoane ori asupra altui obiect decât acela pe care făptuitorul voia să-l vatăme sau să-l pună în pericol (*error in persona sau error in rem*) [4, p. 494-495].

Cu titlu de exemplu, în literatura de specialitate se menționează că există infrațiune deviată, în modalitatea *aberratio ictus*, atunci când făptuitorul care s-a pregătit și a acționat în vederea uciderii unei anumite persoane, dar, din cauza mișcării neașteptate a victimei sau a greșitei mânuiri a armei, rezultatul mortal nu s-a

produs asupra victimei pe care făptuitorul o avea în reprezentare, ci asupra altei persoane care se afla în fața sa, iar în modalitatea erorii asupra obiectului, atunci când agresorul confundă, noaptea, persoana pe care voia să o ucidă cu altă persoană și o ucide pe aceasta din urmă (*error in persona*), sau cazul când persoana care fură un automobil de o anumită marcă, în locul unui automobil de o marcă superioară (*error in rem*) [5, p. 218].

Unii autori analizează infracțiunea deviată și prin prisma altor forme distincte de eroare – *aberratio delicti și aberratio causae* [3, p. 79-80].

Tradițional, în doctrina română, infracțiunea deviată se examinează în cadrul unității de infracțiune, ea fiind atribuită la unitatea naturală de infracțiuni.

Această poziție își are sorgintea în ideea exprimată la începutul sec. XX de reputatul profesor Tanoviceanu, care, ulterior, a fost preluată și de doctrina română timpurie, în care se arăta că infracțiunea deviată face parte din categoria unității de infracțiune, întrucât „are la bază o singură violare a legii, un singur element obiectiv, o singură rezoluție delictuoasă” [3, p. 79].

Totuși, tendința actuală în respectiva materie de drept penal este de a pune la îndoială justetea afirmațiilor precum că infracțiunea deviată reprezintă o unitate naturală de infracțiune. Cel puțin, nu în toate modalitățile de manifestare a acesteia.

Raționamentele expuse în ultima perioadă de timp cu privire la unitatea sau pluralitatea de infracțiune în cazul modalității *aberratio ictus* înclină spre concluzia precum că în această ipoteză trebuie aplicată regula concursului de infracțiuni [6, p. 99], idee la care ne raliem.

Revenind la exemplul cu încercarea de a comite un omor al unei persoane cu arma, care, din anumite motive (făptuitorul a dat greș sau victima s-a deplasat din vizorul țintei) nu s-a produs cu rezultatul scontat, dar a generat moartea altei persoane care se afla în apropiere, punctăm că soluția privind tragerea la răspundere penală a făptuitorului pentru un concurs ideal de infracțiuni – tentativa de omor a primei victime și lipsirea din imprudență de viață a celei de-a doua victime pare cea mai justificată.

Argumentul de bază pentru o asemenea soluție este că, în fapt, cel care țintește victima atentează real la viața acesteia, deci periclitează o anumită valoare socială. Totuși, din cauza devierii acțiunii, se realizează o altă faptă consumată sub formă de lipsirea din imprudență de viață a celeilalte victime.

În modalitatea *error in persona/error in rem* avem o cu totul altă situație. De fapt, cel care acționează în eroare atentează și pune în pericol o anumită valoare socială (persoana, patrimoniul etc.). Valoarea socială care este periclitată în final este și prejudiciată. În acest caz, faptele persoanei trebuie calificate potrivit urmărilor real survenite.

Aici ar fi exemplul când făptuitorul, dorind să comită omorul unei persoane, din varii motive (întunericul, asemănarea victimei cu acea persoană etc.) comite omorul unei alte persoane. Diferența de exemplul expus *supra* cu ocazia analizei modalității

aberratio ictus este că făptuitorul nici nu atentează la viața persoanei pe care o dorea moartă. Acesta crede eronat că victima este persoana pe care intenționa să o ucidă.

În atare situație, considerăm că nu există o pluralitate de infracțiuni, deoarece făptașul a periclitat o valoare protejată de legea penală (viața unei persoane, la caz) și a prejudiciat-o. Aici argumentul precum că Legea penală protejează în mod egal obiectele juridice de aceeași natură, indiferent cine este titularul concret al fiecărei valori pare a fi unul justificat. În această ultimă ipoteză, considerăm că activitatea infracțională rămâne unică, având în vedere că, prin luarea vieții unei alte persoane decât cea urmărită de făptuitor, dar prin producerea unui rezultat similar celui conceput și urmărit inițial, se ajunge în final la o identitate de obiect juridic.

Este adevărat că între doctrinari rămân a fi și părtașii ideii precum că, atât în caz de *aberratio ictus*, cât și în caz de *error in persona/error in rem*, urmează a fi aplicată regula concursului de infracțiuni. Respectiv, infracțiunea deviată nu poate fi privită ca și o unitate de infracțiune [7, p. 174-176]. Această însă ultimă poziție pare a fi mai puțin argumentată și justificată.

Insertiunea *supra* reprezintă o viziune, de altfel sumară, asupra infracțiunii deviate în contextul atribuirii acesteia la instituția unității de infracțiune. Ipotezele și ideile aduse urmează a fi dezvoltate și aprofundate. Cert este că, conceptul de „infracțiune deviată” ar trebui să rămână obiectul unor dezbateri pe tărâmul erorii de fapt, nu și în contextul unității de infracțiune, deoarece, evident, excedează arealul respectivei instituții de drept penal.

Referințe:

1. MARTIN, D., COPEȚCHI, Stanislav. Calificarea concursului de infracțiuni. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*. 2015, nr. 2, pp. 37-42.
2. IVAN, Mari-Claudia. *Unitatea de infracțiune*. București: C.H. Beck, 2019. 481 p. ISBN 978-606-18-0916-5;
3. MATAȘCHE, Al. Consecințele ipotezelor particulare ale erorii de fapt – *aberratio ictus*, *aberratio delicti*, *error in persona* și *aberratio cauzae*. În: *Penalmente/Relevant*. 2017, no. 1, pp.78-90.
4. ȘTEFĂNOAIA, M. *Drept penal*. Partea generală. Vol. 1. București: Universul juridic. 2020. 619 p. ISBN 978-606-39-0651-0.
5. PAȘCU, I., UZLĂU, A.S. *Drept penal*. Partea generală. Ed. a 3-a. București: Hamangiu. 2013. 619 p. ISBN 978-606-678-701-7;
6. MUNTEANU, Călina-Andreea. *Infracțiunea deviată*. București: Hamangiu, 2013. 168 p. ISBN 978-606-678-806-9;
7. DUVAC, Constantin. *Pluralitatea aparentă de infracțiuni*. Ediția a 2-a, revizuită și adăugită. București: Universul juridic, 2016. 233 p. ISBN 978-606-673-764-7.

MOTIVUL PRACTICĂRII INFRACTIUNII DE PROXENETISM

Diana HAMĂC

CZU: 343.545

diana_hamac@yahoo.com

Utilizarea persoanelor vii cu scop de a le obliga să presteze servicii și favoruri sexuale este cu strictețe condamnată la nivel internațional, prin diverse mijloace precum ar fi: Convenția pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatarea prostituției semenilor, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 317 (IV) din 2 decembrie 1949 [1]; Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979 [2]; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 iunie 2016 [3], și altele.

Prostituția ca fenomen, poate fi descrisă ca ocupația unor anumite persoane care oferă prestații sexuale în favoarea unei plăți bănești pentru serviciile intime prestate. Cele expuse presupun a fi o manifestare a ilicitului în diverse țări și regiuni ale lumii și stau la bazele discuțiilor atât în grupuri private, cât și în cercuri de specialiști [4].

Totodată, prostituția și proxenetismul sunt considerate ocupații rușinoase și stigmatizate în societate. Societatea actuală, pe cât este de dezvoltată și de deschisă către nou, către experimentare pe larg și către acceptare și incluziune, la primul răvaș și sunet legat de prostituție se blochează, stigmatizează și judecă pe larg.

Infraacțiunile privind conviețuirea socială reprezintă o categorie nișată de infraacțiuni care iau amploare în toate țările lumii, inclusiv în Republica Moldova.

Fapta de proxenetism, se exprimă prin îndemnul sau determinarea la prostituție ori în înlesnirea practicării prostituției, ori în tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de o altă persoană.

În cazul infracțiunii de proxenetism, desfășurarea relațiilor de conviețuire socială este condiționată, printre altele, de procurarea mijloacelor de existență prin muncă, în condițiile de respect pentru regulile morale și de asigurare a demnității persoanei, împotriva faptelor de transformare a raporturilor sexuale în sursă de parazitism [5].

În limbajul obișnuit, infracțiunea este o acțiune ilegală, faptă ce prezintă un pericol social, constă în săvârșirea cu vinovăție a unei abateri de la legea penală, care este sancționată de lege [6].

Proxenetismul, ca grad de pericol, reprezintă un element mult mai periculos și grav ca valoare și însemnătate decât prostituția. Astfel, ca fapt criminal, legea penală nu incriminează activitatea de a se prostitua, ori este considerată faptă cu caracter infracțional, proxenetismul.

Atât în Republica Moldova cât și în alte state, drepturile tuturor cetățenilor sunt oficial recunoscute, dar în mod practic adesea neglijarea acestora aduce la apariția necesității de a practica activități ilicite. La drept vorbind, fiecare dintre noi cunoaște că există Codul penal ce reglementează pedeapsa și esența unei infracțiuni, însă care

este motivul pentru care persoana a recurs la a săvârși cu bună știință o infracțiune poate fi divers.

Menționăm că, pentru a fi catalogată drept prostituție, fapta trebuie să întrunească condiția de practicare propriu-zisă a actelor sexuale cu persoane diferite și, ca urmare, și recompensă-procurarea de surse de existență pentru prostituată/prostituat, pentru întreținerea de raporturi sexuale cu diverse persoane.

Proxenetismul reprezintă exploatarea prostituției, practică de persoane ce se prezintă drept protectori. Proxeneții mai sunt numiți – codoș, mijlocitor, pește sau verigaș.

Motivul primar al făptuitorului, în cazul infracțiunii de proxenetism, este cel de a-și spori pragmatismul patrimonial, prin a obține un beneficiu financiar. Proxenetul în cazul infracțiunii date are un țel major, de a obține cât mai mulți bani prin intermediul victimelor sale. Un alt motiv ar putea fi dorința de a-și umili persoana cu care conviețuiește, obligând-o să se prostitueze, dar totuși ulterior ca rezultat proxenetul oricum va primi favoruri financiare în urma prostituării victimei.

Un motiv pentru care persoanele ajung a fi parte a fenomenului de proxenetism poate fi dragostea. Adesea proxeneții le impun să se prostitueze pe partenerii lor de viață. Or, astfel aceștia motivează că ar fi în siguranță deoarece ei vor veghea ca nimic rău să nu li se întâmple, iar banii acumulați vor rămâne în cercul lor de viață și îi vor investi ulterior într-un viitor comun mai luminos și prosper. Fetele fiind atrase de o idee mirifică a dragostei sincere, atrase de un stil de viață opulent se lasă duse de acest val și cad pradă unor idei iluzorii și mincinoase. O ramură a motivului de dragoste este și atunci când femeia nici nu este într-o relație cu proxenetul, dar este pur și simplu atrasă de forța și modul său impunător de viață.

În astfel de cazuri, proxeneții recurg la diverse manevre de manipulare a viitoarelor prostituate. Aceștia le promet că nu se vor despărți niciodată, le îndeamnă să-și asculte inima – că împreună vor crea un imperiu și vor deveni bogați, și că nu vor fi nevoiți să se ocupe mult timp cu această activitate. Odată întorși din țările în care pleacă pentru a se prostitua, își vor procura o casă și vor avea o droaie de copii și neam din neamul lor nu va mai avea probleme financiare, și într-un final le promet fetelor că vor întemeia o familie. Astfel domnișoarele, care provin cel mai des din familii socialmente vulnerabile, se lasă duse de val și acceptă o așa-zisă nouă realitate conturată de proxenet și devin victimele acestora.

Adesea proxeneții își conving victimele să practice prostituția prin violență, o formă a violenței față de însăși victimă, ori manifestată prin amenințări privind răfuiala fizică asupra rudelor și persoanelor apropiate victimelor. Acestea fiind spuse, conchidem că principalul motiv al practicării infracțiunii de proxenetism îl reprezintă interesul material.

Referințe:

1. Convenția pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatării prostituției semenilor, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 317 (IV) din 2 decembrie 1949.

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

2. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979.
3. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată de către Comisia Europeană, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene la 7 decembrie 2000 (înlocuită prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 iunie 2016)
4. www.wikipedia.com
5. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de Drept penal. Partea specială*. Chișinău, 2015, p.1180.
6. BRÎNZĂ, S. ș.a. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău, 2011.

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE CRUZIME FAȚĂ DE ANIMALE

Elena CONDORACHI

CZU: 343.58:343.211

elena.kondoraki@gmail.com

Comportamentul de cruzime și tortură îndreptat asupra animalelor a devenit o adevărată problemă, un adevărat crud al societății în zilele noastre, care cu greu poate fi monitorizat și mai ales stopat. Numărul înalt al cazurilor de cruzime și violență față de animale raportate în fiecare zi este doar o mică parte dintre toate cazurile care se petrec de fapt, în realitate, pentru că cele mai multe cazuri, din păcate, nu sunt niciodată raportate. Această situație creează în fața științei dreptului penal o nouă serie de probleme ce țin de înțelegerea, abordarea, implementarea corectă și racordarea continuă a modelelor teoretice la aspectele practice. Animalele trebuie să se bucure de dreptul fundamental de a nu fi tratate exclusiv ca resurse sau bunuri economice, deoarece animalele sunt ființe vii, respectiv este normal să li se ofere un regim juridic propriu și special, care să le ofere o protecție. În mod firesc, este interzis ca deținătorii de animale să aplice rele-tratamente asupra acestora, precum: lovirea, schingiuirea, torturarea și alte asemenea cruzimi. Îmbucurător este faptul că, în timp, societatea și-a schimbat atitudinea cu privire la cruzimea față de animale, astfel încât, în ultimii ani, s-a solicitat de către societatea civilă prin proteste și petiții, o lege ce ar proteja animalele [1].

Statul și-a asumat responsabilitatea de a proteja animalele, prin adoptarea *Legii nr. 157 din 26 iulie 2018, în vigoare din 14.09.2018* [2], privind completarea Codului penal cu art. 222¹ – Cruzimea față de animale: „(1) Tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 750 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 1 an. Alin.(2) Aceleași fapte săvârșite: a) în public sau în prezența minorilor; b) de o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare; c) din motive sadice, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 750 la 1350 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 3 ani”. Astfel, prin adoptarea prezentului articol s-a realizat un fapt important – animalele, din bunuri (art. 445 Cod civil, prezumă că animalul poate fi un bun [3]), au devenit subiect de drept, iar oamenii au o responsabilitate mai mare față de animale, și comportamentul josnic cu animalele sau cruzimea, violența, se pedepsește penal. De asemenea, prin acest articol înțelegem reglementarea normelor indispensabile pentru garantarea bunelor condiții de trai ale animalelor cu sau fără deținător, precum și nu doar cruzimea față de animalul domestic, dar față de toate animalele (vertebratele superioare), care ar putea simți durere și suferință în urma actelor inumane.

Art. 222¹ incriminează o variant-tip (alin. (1): tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora) și o variantă agravantă (infracțiunea prevăzută la alin. (1) este săvârșită: a) în public sau în prezența minorilor; b) de o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare; c) din motive sadice) [4]; articolul este încadrat în Capitolul VIII – Infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale. Trebuie să înțelegem că termenul folosit – *cruzimea*, nu înseamnă moartea,uciderea animalelor, ci acțiunile de torturare, mutilare și de schingiuire, acte ce pot provoca suferință animalului. Din conținutul art. 222¹ putem conchide că **subiect al infracțiunii** este persoana fizică, responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani, iar persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunii supra menționate. Subiectul infracțiunii cel mai des întâlnită este persoana care deține un animal, sau care are grijă de acesta (alin.(2) lit. (b) *o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare*), iar acțiunea sau inacțiunea de tratare cu cruzime față de animale, ori de schingiuire sau torturare a acestora, are un caracter ilicit, adică se încalcă normele legislației actuale și actele normative [5] (*Legea nr.211 din 19.10.2017 privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale sau în alte scopuri științifice* [6]; *Hotărârea Guvernului nr.369 din 12.06.2015 pentru aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor în momentul uciderii* [7]; *Hotărârea Guvernului nr.1275 din 17.11.2008 cu privire la aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor de fermă* [8] etc.). Răspunderea penală, în conformitate cu art. 50 Cod penal, apare atunci când sunt întrunite toate elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 222¹, și anume, fapta săvârșită cu intenție, deoarece imprudența nu poate fi imputată, actele de tortură și suferință fiind provocate intenționat, faptuitorul dându-și seama de rezultatul acțiunii/inacțiunii sale. Trebuie să accentuăm un aspect important, și anume, cruzimea față de animale manifestată prin inacțiune, iar un exemplu în acest sens ar fi: lipsirea intenționată a animalului de apă și hrană, lăsarea acestuia în condiții meteo nefavorabile (îngheț, viscol, furtună etc.), însă aici ținem să menționăm că subiectul infracțiunii în acest caz este doar deținătorul de animale sau o persoană responsabilă de îngrijirea, protecția și bunăstarea animalelor, de dresarea sau de acordarea asistenței medicale veterinare (alin. (2) lit. (b)).

Deși Republica Moldova a făcut un pas important în ceea ce ține de drepturile animalelor, încă suntem în urmă la acest capitol comparative, cu alte state. De altfel, nu au fost ratificate nici semnate de către țara noastră Convenția Europeană pentru Protecția Animalelor de companie, Convenția Europeană pentru protecția animalelor vertebrate utilizate în experimente și alte scopuri științifice. Convenția Europeană privind protecția animalelor în timpul transportului internațional. Îmbucurător este însă faptul că în Republica Moldova, cu pași mici se face reforma morală, o reformă

atât de necesară statului nostru, pentru un progres spre o societate civilizată și pentru un stat de drept.

Referințe:

1. https://www.petitiononline.com/anularea_deciziei_cu_privire_la_reglarea_numeri_ca_prin_impucare_a_cainilor_i_pisicilor_din_strad?fbclid=IwAR28gP0yJonyH6medNZSj4bGTsyiviFZxxFGVtoR3u4TDxktMOi93CPPF8
2. Codul contravențional, din 24-10-2008.
3. Legea nr. 157 din 26 iulie 2018, în vigoare din 14.09.2018, pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002.
4. Codul civil, republicat: 01-03-2019.
5. *Convenția Europeană pentru protecția animalelor de companie*, adoptată la Strasbourg la 13.11.1987.
6. *Convenția Europeană pentru protecția animalelor vertebrate utilizate în experimente și alte scopuri științifice*, adoptată la Strasbourg la 18.03.1986.
7. Hotărârea Guvernului nr.369 din 12.06.2015 cu privire la aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor în momentul uciderii. Publicat: 19-06-2015 în *Monitorul Oficial*, nr. 150-159 art. 412.
8. Hotărârea Guvernului nr.1275 din 17.11.2008 cu privire la aprobarea Normei sanitar-veterinare privind protecția animalelor de fermă.

SISTEMUL SANȚIONATOR APLICABIL INFRACTORILOR MINORI

Daniela ROMAN

CZU: 343.224.1:343.24

mediatoriasi@yahoo.com

Sistemul sancționator aplicabil minorilor este alcătuit dintr-o varietate de măsuri educative și măsuri disciplinare, capabile să sprijine procesul de reeducare a infractorilor minori la care se adaugă pedeapsa închisorii.

Ca și în situația legiuitorului francez precum și cel german, legiuitorul spaniol a preferat să reglementeze delincvența juvenilă printr-o lege specială care cuprinde prevederi derogatorii de la dreptul comun, respectiv Legea organică spaniolă nr. 5 din 12 ianuarie 2000 privind răspunderea penală a minorilor.

Potrivit Legii organice, în sarcina minorilor mai mici de 14 se instituie o prezumție absolută de lipsă de capacitate penală, fapt ce determină aplicarea actelor normative ce reglementează protecția copiilor, respectiv Codul civil, precum și Legea organică nr.1 din 15 ianuarie 1996.

În ceea ce privește delincvenții juvenili cu vârstele cuprinse între 14 și 17 ani, aceștia sunt răspunzători penali în toate situațiile în care nu se constată incidența vreunei cauze de înlăturare a răspunderii penale [1, p.117].

La fel ca și în reglementarea penală română, sistemul sancționator aplicabil delincvenților juvenili este unic, format din măsuri privative și neprivative de libertate, cu caracter educativ. Pentru alegerea unei măsuri cu caracter educativ, judecătorul pentru minori va avea în vedere circumstanțele personale și gradul de maturitate al infractorului infantil, precum și natura și gravitatea faptelor. În cazuri excepționale, instanța poate impune delincventului juvenil executarea a două măsuri educative.

Astfel, potrivit Codului penal român, minorul sub vârsta de 14 ani beneficiază de prezumția absolută și irefragabilă că nu are discernământ și, drept urmare, nu poate fi angajată tragerea la răspundere penală [2, p.116]. În cazul comiterii unei infracțiuni de către un minor cu vârsta cuprinsă în 14 și 16 ani, dispozițiile penale statuează că este răspunzător penal numai dacă a săvârșit fapta cu discernământ. Pentru o mai bună înțelegere a dispozițiilor legale, se arată că, în sensul Legii nr.487/2002, „prin discernământ se înțelege componenta capacității psihice, care se referă la o faptă anume și din care decurge posibilitatea persoanei respective de a aprecia conținutul și consecințele acestei fapte”.

Spre deosebire de prima categorie, delincvenții juvenili cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani beneficiază de o prezumție relativă de lipsă de capacitate penală, prezumție ce poate fi răsturnată prin administrarea de probe contrare. În ceea ce privește ultima categorie, aceasta este alcătuită din două subcategorii respectiv:

- minorii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani care au săvârșit o infracțiune cu discernământ;

- minorii cu vârsta peste 16 ani, legiuitorul neinstituind vreo condiție specială pentru angajarea răspunderii penale.

Rațiunea care a stat la adoptarea sistemului sancționator tutorial constă în reconsiderarea statutului minorilor delincvenți din cel de infractor în cel de victimă efectivă a propriului mediu social ce necesită cu precădere măsuri de protecție și de educare.

Măsurile educative reprezintă sancțiuni de drept penal care se dispun doar față de persoanele minore care săvârșesc fapte penale și care au aptitudinea să conducă la educarea și reintegrarea lor în societate.

Prin art.114 alin. (1) C. pen. se instituie regula că măsurile educative neprivative de libertate se aplică față de minorii cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani care săvârșesc fapte penale. Sfera de acțiune a prevederilor *supra* este limitată prin dispozițiile alin. (2) care reglementează situațiile când se pot lua măsuri educative privative de libertate, respectiv:

a) dacă a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat;

b) atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

În conformitate cu dispozițiile art.116 C. pen., în vederea efectuării evaluării minorului, potrivit criteriilor prevăzute în art. 74, instanța va solicita serviciului de probațiune întocmirea unui referat care va cuprinde și propuneri motivate referitoare la natura și durata programelor de incluziune socială pe care minorul ar trebui să le urmeze, precum și alte obligații ce pot fi impuse acestuia de către instanță.

Prin întocmirea referatului de evaluare, se urmărește identificarea tuturor condițiilor care au stat la baza comportamentului deviant al delincventului juvenil în scopul aplicării în mod corespunzător a unei măsuri educative care să producă efecte eficiente în procesul de reeducare.

Bibliografie:

1. ANTONIU, G. *Explicații preliminare ale Noului Cod penal*. Vol.II. București: Universul juridic, 2011. p.328.
2. BUTOI, T. *Tratat universitar de psihologie judiciară*. București: Pinguin Book, 2006.
3. DURNESCU, I. *Probațiunea. Teorii, legislație și practică*. Iași: Polirom, 2011.
4. DASCĂL, T. *Minoritatea în dreptul penal român*. București: Beck, 2011. p.63.
5. MITRACHE, C., MITRACHE, Cr. *Drept penal român*. Partea generală. București: Universul juridic, 2014.
6. MOROȘANU, R., STRETEANU, F. *Instituții și infracțiuni în Noul Cod penal*. București, 2011.
7. OANCEA, G. *Probațiunea în România*. Evaluări normative și sociologice. București: C.H. Beck, 2012.
8. SIMA, C. *Drept execuțional penal*. București: Hamangiu, 2010.
9. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală*. București.

***Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021***

10. ZIDARU, P. *Drept execuțional penal*. București: All Beck, 2001.
11. *Noul Cod penal*. Ediție actualizată la 25 septembrie 2013. București: Rosetti Internațional.
12. *Noul Cod de procedura penală adnotat*. Ediție actualizată la 1 noiembrie 2015. București: Rosetti Internațional.
13. Legea nr. 272/2004 privind promovarea drepturilor copilului.
14. Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

SITUAȚIA PREMISĂ A INFRAȚIUNILOR DE FALS ÎN ACTE PUBLICE

Cristina PÎRȚAC

CZU: 343.522:343.353

kristina.pirtac@mail.ru

Generaliter, art.332 Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) [1] devine aplicabil doar în cazul în care persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică comite fapta prejudiciabilă în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Cu alte cuvinte, acțiunile de înscriere în documentele oficiale a unor date vădit false sau de falsificare a acestora trebuie să se grefeze pe existența unor atribuții de serviciu, în exercitarea cărora este comis falsul documentelor oficiale. Concluzia respectivă se întemeiază pe explicația cazuală înscrisă la pct.4.3 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu nr.7 din 15.05.2017 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017) [2], din care transpare relația de concurență, de la general la special, dintre abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art.327 CP RM) și falsul în acte publice. Fiind un caz special al abuzului de putere sau al abuzului de serviciu, este imperios ca semnele ce caracterizează infracțiunile prevăzute la art.327 CP RM să se regăsească în conținutul infracțiunilor de fals în acte publice. În caz contrar, dispare relația de concurență dintre normele enunțate. Din atare considerente, prin extrapolarea explicațiilor judiciare consfințite la pct.4 din hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, deducem că pentru existența infracțiunilor de fals în acte publice este necesară existența prealabilă a unui serviciu, în care persoana publică, respectiv, persoana cu funcție de demnitate publică, își desfășoară activitatea și în competențele căreia intră efectuarea actelor de natura celor care ocazionează săvârșirea falsului în acte publice. Corespunzător, infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM sunt săvârșite prin folosirea situației de serviciu.

Și în teoria dreptului penal [3, p.188; 4, p.27], se relevă că infracțiunile de fals în acte publice sunt comise prin folosirea situației de serviciu. Astfel, I.Gârbuleț menționează: „Pentru existența elementului material al laturii obiective a infracțiunii de fals intelectual este necesar ca falsificarea înscrisului oficial să fie făcută de către un funcționar aflat în exercițiul atribuțiilor de serviciu” [5, p.345]. În același plan, H.Diaconescu afirmă: „Preexistența serviciului competent să elibereze înscrisul, condiționează esențial existența infracțiunii” [6, p.275]. I.Macari relevă că „semnul obligatoriu al falsului în acte publice este folosirea de către persoana cu funcție de răspundere [...] a atribuțiilor sale contrar intereselor de serviciu” [7, p.402]. Același lucru îl subliniază V.Cușnir: „Pentru existența infracțiunii prevăzute de art.332 CP se cere ca acțiunea de înscriere în documentele oficiale a unor date vădit false sau/și acțiunea de falsificare a documentelor oficiale să facă parte din competența (materială, teritorială, personală) persoanei cu funcție de răspundere/functionarului

autorității publice, care include legile, hotărârile Guvernului, regulamentele, ordinele și instrucțiunile departamentale, precum și cele de ordine inferioară” [8, p.735].

Conchidem că faptele penale prevăzute la art.332 CP RM sunt atribuite în categoria *infracțiunilor de serviciu*. În opinia lui V.Moraru, „infracțiunile de serviciu sunt caracterizate prin existența unor semne alternative: a) ele sunt comise cu folosirea atribuțiilor de serviciu; b) datorită funcției de serviciu ocupate și contra intereselor de serviciu” [9, p.147]. În contrast, M.T. Ozdoev este de părere că „infracțiunile de serviciu trebuie să întrunească următoarele două trăsături specifice: 1) să fie săvârșite cu folosirea situației de serviciu sau datorită folosirii situației de serviciu; 2) să fie comise contrar intereselor de serviciu” [10, p.14]. Susținem cel din urmă punct de vedere. În opinia noastră, ambele trăsături sunt indispensabile infracțiunilor de serviciu, în general, și infracțiunilor de fals în acte publice, în special. Nu e suficient ca făptuitorul să acționeze în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu, folosindu-și atribuțiile. Este necesar ca această folosire a atribuțiilor de serviciu să fie contrară intereselor de serviciu. Prin urmare, infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM sunt comise de către persoana publică sau de către persoana cu funcție de demnitate publică cu folosirea situației de serviciu și contrar intereselor de serviciu.

Surprindem că, în textul art.332 CP RM, circumstanța enunțată este dedusă, în mod implicit, din interpretarea sistemică a normelor supuse investigației cu cele înscrise la art.327 CP RM. *Per a contrario*, în legislația unor state circumstanța indicată este specificată în mod expres în dispoziția normei de incriminare. De exemplu, art.156 Codul penal al Japoniei [11] sancționează falsul documentelor oficiale săvârșit de funcționarul public în legătură cu exercitarea atribuțiilor sale de serviciu. La fel, art.321 Codul penal al României [12] reglementează răspunderea pentru falsificarea unui înscris oficial de către un funcționar public aflat în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Aceeași manieră de stipulare expresă a situației-premisă o regăsim la art.421 Codul penal al Israelului [13], la art.476-480 Codul penal al Italiei [14], la pct.4) alin.(3) §267 Codul penal al Germaniei [15], la art.179 Codul penal al Maltei [16] și la art.242 Codul penal al Greciei [17] etc.

Articolul 332 CP RM devine inaplicabil în ipoteza în care: a) făptuitorul săvârșește un fals în acte publice datorită exercitării atribuțiilor de serviciu, dar prin depășirea acestora (caz în care cele comise pot fi încadrate în baza art.328 CP RM, sau, după caz, în baza art.313 Codul contravențional al Republicii Moldova [18]); b) falsul documentelor oficiale este comis de către o persoană publică sau de către o persoană cu funcție de demnitate publică, dar în afara folosirii atribuțiilor de serviciu (caz în care, cele săvârșite pot fi încadrate în baza art.361 CP RM, cu condiția că documentul oficial este confecționat (*alias* – contrafăcut), acordând drepturi sau eliberând de obligații). O asemenea soluție de calificare este susținută în doctrină [19, p.72; 20, p.10-11; 21, p.709; 22, p.641], dar și întâlnită în practica judiciară [23].

În concluzie, art. 332 CP RM este nefuncțional, atunci când acțiunile făptuitorului nu sunt legate în niciun fel de folosirea situației de serviciu.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr. 7 din 15.05.2017. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.-php?id=216 [Accesat la 21.06.2021].
3. СТЯЖКИНА, С.А. Официальный документ как предмет служебного подлога: понятие, признаки, виды. В: *Вестник Удмуртского университета. Серия «Экономика и право»*, 2014, №2, сс.185-189.
4. ПЕЧНИКОВ, Н.П. *Должностные и служебные преступления: лекции к курсу*. Тамбов: Издательство Тамбовского государственного технического университета, 2007. 32 p.
5. GÂRBULEȚ, I. *Infrațiuni de corupție: practică judiciară comentată, legislație, doctrină, decizii ale Curții Constituționale, recursuri în interesul legii, hotărâri C.E.D.O.* București: Universul juridic, 2010. 579 p.
6. DIACONESCU, H. *Infrațiunile de corupție și cele asimilate sau în legătură cu acestea*. București: All Beck, 2004. 592 p.
7. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova*. Partea specială. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p.
8. BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
9. MORARU, V. Infrațiunile săvârșite în legătură cu serviciul: concept și particularități. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2009, nr.8 (28), pp.147-151.
10. ОЗДОЕВ, М.Т *Должностные преступления: уголовно-правовой анализ и предупреждение: Автореферат дисс. канд. юрид. наук*. Санкт-Петербург, 2005. 19 с.
11. *Pnal Code of Japan*. <http://www.cas.go.jp/jp/seisaku/hourei/data/PC.pdf> [Accesat la 21.06.2021]
12. Codul penal al României. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510.
13. *Закон об уголовном праве Израиля*. <http://library.khpg.org/files/docs/1375279180.pdf> [Accesat la 21.06.2021].
14. *Codice penale Italiano*. <https://www.ipsoa.it/codici/cp/12/t7> [Accesat la 21.06.2021].
15. *Criminal Code of the Federal Republic of Germany*. https://www.legislationline.org/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf [Accesat la 21.06.2021].
16. *Criminal Code of the Republic of Malta*. https://www.legislationline.org/download/id/8555/file/Malta_Criminal_Code_amDec2019_en.pdf [Accesat la 21.06.2021]
17. *Codul penal al Greciei*. <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html> [Accesat la 21.06.2021]
18. Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.
19. КРЮКОВА, Н.И., ХАЛИКОВ, Ф.З. Проблемы квалификации служебного подлога. В: *Экономика. Право. Общество*, 2016, №1(5), сс.68-74.

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

20. ЩЕПЕЛЬКОВ, В.Ф. Позиции Пленума Верховного Суда Российской Федерации относительно квалификации служебного подлога. În: *Криминалистика*, 2015, №2(17), сс.8-12.
21. BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003. 836 p.
22. BRÎNZA, S. et al. *Drept penal*. Partea specială. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 804 p.
23. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 noiembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-847/2013. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=883 [Accesat la 21.06.2021]

SCURTE CONSIDERAȚII PRIVIND TRAFICUL DE DROGURI

Carmen-Elena ROȘU

CZU: 343.575:343.211

carmenelena.rosu@gmail.com

Printre problemele actuale cu care se confruntă comunitatea internațională, trebuie evidențiată în mod deosebit problema privind traficul de droguri. Actualitatea problemei date este condiționată de creșterea exponențială a numărului de persoane consumatoare de droguri, fapt ce provoacă îngrijorare în planul pericolului degradării speciei umane [1, p. 3]. Caracterul comercial și organizat al traficului ilicit este dat de legea cererii și ofertei și de faptul că obținerea unor profituri cât mai mari pe această cale este unicul scop al rețelelor de transport și de vânzare a drogurilor. De-a lungul istoriei, fenomenul drogurilor a avut o evoluție ascendentă, de la simpla folosire în scopuri medicale și terapeutice, de către vindecători, în perioada antică, până la cultivarea, producerea și comercializarea acestora de către rețelele infracționale aparținând crimei organizate, în perioada contemporană [2, p. 18].

Caracterul clandestin este ilustrat de faptul că cei care dirijează acest trafic sunt necunoscuți pentru marea masă a traficantilor de rând, camuflându-și activitățile ilegale în anumite acțiuni permise de lege. Intermediarii în acest trafic sunt aleși în funcție de posibilitățile de deplasare pe care le oferă profesia sau calitatea lor uzând frecvent de identități false. Profiturile obținute de pe urma afacerilor cu droguri sunt plasate, în general, în țări ale căror bănci admit practicarea unor conturi bancare anonime și le garantează secretul.

Luarea în considerare a riscului este o caracteristică, motiv pentru care itinerariile și modurile de operare folosite variază în funcție de anumite dificultăți cunoscute sau prevăzute. Sunt preferate rute indirecte și mai lungi, dacă prezintă mai multă siguranță, intermediarii sunt schimbați, dacă pot fi descoperiți. Prin urmare, producția și traficul ilicit de droguri reprezintă una din formele cele mai active de manifestare a crimei organizate transnaționale. Profiturile obținute din această activitate ilicită au făcut ca, pe lângă organizațiile mafioate tradiționale, să apară zeci și sute de grupări și bande criminale care pun în prim-planul preocupărilor lor producția și traficul de droguri.

Ceea ce este îngrijorător este faptul că, în unele țări, aceste activități au loc sub privirile îngăduitoare ale autorităților, context în care organizațiile criminale posedă mii de hectare de pământ arabil pentru culturile de plante opiacee, angajați pentru procesul de fabricare a drogurilor, grupuri de protecție, specialiști în domeniul chimiei, informaticii, economico-financiar și o întregă logistică în acest sens. În Asia și America Latină, banii obținuți din vânzarea drogurilor ilicite sunt folosiți la achiziționarea armelor și la sprijinirea războiului și a rebeliunii.

Odată cu dezvoltarea societății, producția și consumul de droguri au cunoscut o explozie extraordinară: în primul rând, intuind posibilitatea de câștig fără muncă și

exploatând slăbiciunile umane, tot mai multe persoane au ales să se implice în afacerea traficului de droguri și în al doilea rând, vechile locuri geografice unde se cultivau plante din care se obțineau drogurile, au atras atenția traficantilor, care le-au acaparat, transformându-și activitățile în unele organizate și bine puse la punct.

În prezent, există trei centre distincte de producție a opiaceelor care aprovizionează trei piețe principale, și anume:

- Afghanistanul, care aprovizionează țările învecinate, Orientul Mijlociu, Africa și, în mod deosebit, Europa;

- Myanmar-Laos, care furnizează opiacee țărilor învecinate (în special Chinei) și continentului Oceania (în principal Australiei);

- America Latină (Columbia, Mexic, Guatemala și Peru) care aprovizionează America de Nord, în mod deosebit – SUA.

Mafia drogurilor din Afganistan și restul republicilor din Asia Centrală se identifică printr-un caracter exclusiv familial sau etnic al rețelelor criminale:

- **Rețelele naționale**, al căror rol pe piață constă în cumpărarea opiaceelor de la fermieri și vânzarea lor cumpărătorilor internaționali.

- **Organizațiile criminale transnaționale**, care pe lângă faptul că stochează drogurile în Afganistan, le depozitează în centre regionale diferite (precum Osh, Shymkent și Samarkand), unde se implementează din ce în ce mai multe laboratoare clandestine.

- **Grupările armate nestatale și grupările teroriste** (talibanii, Al-Qaeda și Mișcarea islamică din Uzbekistan). Acestea sunt comandate de „lorzi ai războiului”, persoane cu experiență în derularea unor războaie civile. Ei domină comerțul cu drogurile în două modalități: prin colectarea taxelor de la cultivatorii locali sau de la traficantii care tranzitează teritoriul lor și prin controlul procesului de fabricare a drogurilor în laboratoarele clandestine.

Prin urmare, legătura cu mediile criminale este o caracteristică importantă a traficului ilicit de droguri. Sunt foarte multe cazurile în care traficantii de droguri au legături cu bande organizate specializate în exploatarea prostituției, a jocurilor clandestine, precum și în falsificarea și plasarea de monedă falsă. Pe de altă parte, foștii specialiști ai hold-up-urilor ori proxenetii se reconvertesc în traficantii de droguri.

Traficul individual este o altă caracteristică a traficului de droguri. Numeroși indivizi originari din zonele producătoare de droguri efectuează pe cont propriu transporturi de mici cantități de drog, în special frunză și rășină de cannabis și substanțe psihotrope.

De-a lungul istoriei, fenomenul drogurilor a avut o evoluție ascendentă, de la simpla folosire în scopuri medicale și terapeutice de către vindecători, în perioada antică, până la cultivarea, producerea și comercializarea acestora de către rețele infracționale aparținând crimei organizate, în perioada contemporană. Toate aceste activități ilegale de cultivare, producere, fabricare, depozitare, transport, comercializare și utilizare a stupefiantelor și substanțelor psihotrope, ca și multe alte aspecte

legate de droguri presupune în mod firesc existența unor norme juridice ca o reacție normală de apărare a societății care se simte direct amenințată, norme juridice care la nivel internațional și intern constituie arma cea mai eficace de contracarare a acestui fenomen.

Îngrijorarea specialiștilor în materie, dar și a opiniei publice, în general, este alimentată, în primul rând, de mondializarea crescândă a acestei probleme și de ștergerea, tot mai rapidă, a distincției dintre țările producătoare, consumatoare și de tranzit. Pe de altă parte, traficul ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope pune la dispoziția organizatorilor capitaluri enorme, iar cartelurile drogurilor și rețelele traficantilor ilegali sunt organizate și structurate de o asemenea manieră încât ele pot acționa simultan, în interiorul economiilor naționale ca și pe plan mondial, cu același succes, în pofida măsurilor de contracarare luate de organismele internaționale specializate și de către guverne. În Declarația cu privire la principiile directoare de reducere a cererii în privința drogurilor, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10.06.1998 [3], se menționează că abuzul de droguri și traficul lor ilicit au consecințe devastatoare pentru toate țările, implicând: impactul funest asupra sănătății oamenilor; creșterea infracționalității, a violenței și a corupției; epuizarea resurselor umane, naturale și financiare care puteau fi folosite pentru progresul social-economic; pierderea de vieți omenești, dezagregarea familiilor și comunităților; slăbirea structurii politice, culturale, sociale și economice. Așadar, se poate afirma că drogurile distrug viața oamenilor, dereglează coeziunea în comunitate, subminează dezvoltarea omului și generează delincvența, afectând toate sectoarele societății.

Referințe:

1. HADÎRCĂ, I. *Problemele răspunderii penale pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației, substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2007. 3 p.
2. BOROI A., NOREL N., RADU V. *Infracțiuni prevăzute de Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri*. București: Rosetti, 18 p.
3. *Convenția din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope* [Accesat la 01.09.2021] Disponibil: <http://www.anagov.ro/upl/ro/precursori/pdf/600-conventia-din-1988.pdf>

ANALIZA JURIDICĂ COMPARATĂ A INFRAȚIUNILOR VAMALE COMISE LA TRIMITERILE POȘTALE INTERNAȚIONALE

Oleg CALINEAC

CZU: 343.37:340.5

calineacoleg@mail.ru

În etapa actuală, serviciile poștale sunt folosite pe larg de utilizatori atât persoane fizice, cât și persoane juridice, devenind un serviciu foarte accesibil și comod pentru transportarea coletelor în țară dar și peste hotarele ei. În vederea dezvoltării comunicațiilor între popoare printr-o funcționare eficientă a serviciilor poștale și pentru a contribui la atingerea țelurilor înalte ale colaborării internaționale în domeniul cultural, social și economic, un grup de țări și-au unit forțele și au creat Uniunea Poștală Universală, care are în prezent 192 de membri (190 de state și două membre comune ale teritoriilor dependente grupuri) [1]. Printre statele membre ale Uniunii Poștale Universale sunt: orașul Vatican și fiecare Membru ONU cu excepția Andorra, Insulele Marshall, Statele Federate ale Microneziei și Palau. Aceste patru state au corespondența livrată prin intermediul unui alt membru al Uniunii Poștale Universale (Franța și Spania pentru Andorra și Statele Unite pentru celelalte). Întru reglementarea tuturor raporturilor juridice dintre acestea, statele au adoptat Constituția Uniunii Poștale Internaționale, fiind creat un teritoriu postal unic pentru schimbul reciproc de trimiteri ale poștei de scrisori între țările membre cu asigurarea libertății de tranzit pe întreg teritoriul așa-numitei Uniuni Poștale Universale.

Urmărind scopul prevenirii și combaterii transportării unor obiecte interzise și/sau periculoase prin intermediul trimiterilor poștale, au fost adoptate un șir de acte normative în acest sens. Printre acestea se regăsesc: Recomandările referitoare la transportul mărfurilor periculoase, Instrucțiunile Tehnice ale Organizației Aviației Civile Internaționale (OACI) și Regulamentul pentru transportul mărfurilor periculoase al Asociației Transportului Aerian Internațional (IATA).

Atunci când expeditorul intenționează să trimită un colet peste hotarele țării, acesta are obligația de a întocmi o declarație vamală. Articolul 152 pct. 8) Regulamentul Poștei de Scrisori 25.01.2005 prevede că „conținutul trimiterii trebuie să fie indicat în detaliu în declarațiile vamale CN22 și CN23. Administrațiile poștale vor asigura redactarea completă a declarațiilor vamale CN22 și CN23, pentru a se facilita vămuirea rapidă a trimiterilor”[2].

Formularele CN22, CN23 sunt declarații vamale care conțin date despre expeditor/destinatar, precum și descrierea detaliată a conținutului expedit, cantitatea, greutatea și valoarea acestuia. Formularele CN22, CN23 sunt atașate pe partea cu adresă a trimiterii [3]. Prin semnarea declarației vamale poștale, expeditorul certifică faptul că descrierea conținutului menționat pe formular corespunde cu conținutul inclus, precum și alte date aferente formularului.

Astfel, prin normele enunțate *supra* sunt asigurate administrațiile organelor poștale împotriva abuzurilor expeditorilor, care, urmărind scopuri bine determinate, acționează cu rea-credință și încearcă să evite achitarea plăților vamale prin întocmirea unei declarații vamale ce nu corespunde adevărului.

Legislația penală a Republicii Moldova, precum și legislația penală a altor state încriminează aceste abuzuri, or prin neachitarea plăților vamale se atentează la securitatea economică a statelor, fapt ce nu trebuie admis.

Convenția Universală Poștală stabilește la art. 11 tipurile de infracțiuni săvârșite la trimerile poștale, ce urmează a fi incluse în legislațiile statelor membre, și anume: „1.1.1 introducerea în trimerile poștale de stupefiante, substanțe psihotrope sau materiale explozibile, inflamabile sau alte substanțe periculoase, neautorizate în mod expres de Convenție”, precum și „1.1.2 introducerea în trimerile poștale de obiecte cu caracter pedofil sau pornografic reprezentând copii” [4].

În literatura juridică s-a conturat ideea conform căreia infracțiunile comise la trimerile poștale fac parte din categoria infracțiunilor vamale. În legislația Republicii Moldova, la categoria infracțiuni vamale regăsim doar două infracțiuni, și anume: art. 248 Cod penal al RM – contrabanda și art. 249 – eschivarea de la achitarea plăților vamale.

Întrucât lupta cu infracțiunile vamale este una dintre cele mai actuale probleme ale comunității internaționale, ne vom referi și la încriminarea infracțiunilor vamale în legislațiile altor state, privitor la care putem menționa că reglementările date și-au găsit reflectare fie în Codul penal, fie în Codul vamal (legislația vamală) al statelor respective. În mare parte, la trimerile poștale internaționale poate fi săvârșită infracțiunea de contrabandă, care este reglementată în majoritatea legislațiilor.

În legislația penală a Ucrainei sunt reglementate două categorii de contrabandă: 1) contrabanda generală, atribuită la categoria celor din domeniul activității economice (Secțiunea 7 art. 201 din Codul penal al Ucrainei) și 2) contrabanda cu substanțe narcotice, psihotrope, analogele lor sau precursori, atribuită la categoria infracțiunilor din domeniul circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analogelor ori a precursorilor și alte infracțiuni contra sănătății populației (art. 250 Cod penal al Ucrainei)[5].

Legea nr. 86 din 10 aprilie 2006 privind Codul vamal al României [6] a delimitat contrabanda în mai multe infracțiuni separate, în funcție de obiectele ce au fost trecute peste frontiera vamală a României.

Conform legislației penale a Federației Ruse, la trimerile poștale internaționale pot fi comise următoarele trei infracțiuni: contrabanda, eschivarea de la achitarea plăților vamale, precum și exportul ilegal sau transmiterea ilegală a materiei prime, materialelor, utilajului, tehnologiilor, informației tehnico-științifice [8].

Codul vămilor din Franța cuprinde la Capitolul VI din Titlul XII „Dispoziții repressive”, reglementări cu privire la contrabandă și la alte infracțiuni vamale. Specific Codului vamal francez este distincția dintre contrabanda la importuri și cea la exporturi.

În Dreptul penal italian contrabanda este încriminată în Textul Unic al Legilor Vamale, astfel art. 282 prevede că: „contrabanda constă în sustragerea mărfurilor introduse sau scoase din țară, de la plata taxelor vamale și de la efectuarea controlului vamal”.

Potrivit jurisprudenței italiene, contrabanda nu presupune nici o înșelătorie, fraudă specifică, fiind suficientă dorința de introducere a mărfurilor pe teritoriul statului fără a se efectua controlul vamal. Tot jurisprudența a hotărât că în materie de participație, răspund pentru infracțiunea de contrabandă, fără nicio distincție între achizitorii de origine și cei succesivi, toți aceia care, chiar în afara zonei de vigilență vamală, sunt găsiți în posesia mărfurilor străine pentru care nu s-au plătit taxele vamale [7].

Legea vamală a Regatului Unit al Marii Britanii nr. 55/1987 în Capitolul XIV stabilește prevederi referitoare la infracțiunea de import ilegal, care a fost asimilată contrabandei.

În legislația penală a Germaniei, contrabanda este reglementată în Instrucțiunea Germaniei cu privire la impozite (*Abgabeordnung*) din 16 martie 1976 care enumeră drept infracțiuni vamale: „trecerea ilegală a frontierei, încălcarea prevederilor vamale și înșelăciunea vamală”. Ca și în dreptul englez, nu întâlnim denumirea expresă de „contrabandă”.

S-a constatat că motivele ce stau la baza săvârșirii infracțiunilor vamale la trimerile poștale internaționale sunt: ratele nejustificate de mari de impozite și taxe; nivelul scăzut de control fiscal și vamal; corupția în organele de control și de supraveghere; discrepanța dintre nivelul impozitelor și cel al tarifelor vamale, precum și situația economică, nivelul scăzut de bunăstare a cetățenilor. În aceste condiții, oamenii cu un nivel de trai sub minimul de existență se implică cu bună știință în afaceri ilegale. Obiecte de contrabandă ce încearcă a fi trimise prin intermediul trimiterilor poștale internaționale sunt numeroase și diverse, dar și foarte periculoase, cum ar fi: droguri, arme, valori culturale. Astfel nivelul răspândirii contrabandei atingând proporții periculoase.

Contrabanda, ca și celelalte infracțiuni vamale, poate fi privită sub două aspecte, și anume, cel național și cel internațional. Astfel, în primul caz, acțiunile de contrabandă prezintă pericol numai pentru un singur stat, iar în cel de al doilea caz sunt prejudiciate interesele a două sau mai multe state.

Infracțiunile vamale comise la trimerile poștale internaționale constituie infracțiuni cu caracter transfrontalier și transnațional. Din acest motiv, experiența de combatere a acestora prin mijloacele de drept penal din alte țări poate fi foarte utilă în cadrul optimizării procesului de combatere a infracțiunilor vamale comise la trimerile poștale internaționale în Republica Moldova.

Referințe:

1. Uniunea Poștală Universală
[https://ro.vvikipedla.com/wiki/Universal Postal Union#Member countries](https://ro.vvikipedla.com/wiki/Universal_Postal_Union#Member_countries)

2. *Regulamentul Poștei de Scrisori*, adoptat la Berna la 25.01.2005.
3. *Ghidul privind declararea și expedierea de către agenți economici a mărfurilor exportate prin intermediul trimiterilor poștale internaționale*
https://www.posta.md/files/Files/Legislatie/Ghid_vamal_iulie_2021.pdf
4. *Convenția Poștală Universală*, adoptată la Geneva la 05.08.2008.
5. Уголовный кодекс Украины. Киев, 5 апреля 2001 г., № 2341-III. В: *Голос Украины*, 19 июня 2001 г., №107(2607).
6. Legea 86 din 10 aprilie 2006. Codul vamal al României. În: *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 19 aprilie 2006, nr. 350.
7. CÎRSTEA V. Infrațiunea de contrabandă. Aspecte procesuale de drept comparat. În: *Studium Legis*, 2009, nr. 6, pp. 19-23.
8. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996, № 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г. и подписан Президентом РФ 13 июля 1996 г. Вступил в силу 1 января 1997 г.
9. GASTON, Stefani, LEVRASSEUR, Georges, BAULOC, Bernard. *Drept penal general*. Deuxieme edition. Paris: Daloz, 1984, p. 34.
10. LACUSTA, Natalia. Elemente de drept penal comparat în materia infracțiunii de contrabandă. În: *Legea și viața*, 26 iulie 2012, p.26.

**DIMENSIUNI PSIHOLOGICE ALE COMPORTAMENTULUI
PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE PENTRU INFRAȚIUNI
DEOSEBIT DE GRAVE ȘI EXCEPȚIONAL DE GRAVE**

Ion CUREA

CZU: 343.847:343.95

cureaion.usm@gmail.com

Umanizarea modului de executare a pedepsei constituie una din cele mai mari provocări ale politicii penale în Republica Moldova deja de peste două decenii. Încercările de a oferi persoanelor private de libertate condiții decente de trai și recuperare psihosocială au fost înregistrate încă în 2004, când a fost aprobată Concepția de dezvoltare a sistemului penitenciar, unul din obiectivele de bază fiind resocializarea condamnaților și oferirea unor oportunități în vederea adaptării lor la condițiile de viață prosocială. Aceste obiective au devenit scopuri în sine ale sistemului penitenciar, care la început avea un caracter destul de punitiv, bazat pe siguranța deținerii și care a schimbat accentele pe prevenirea recidivei și recuperarea infractorului.

Cu regret, politica penală în Republica Moldova nu a redus termene lungi de detenție, astfel 72% din deținuți ispășesc pedepse de 5 ani sau mai mult, 36% ispășesc termene de 10 ani și mai mult. În acest sens, 45% dintre persoanele private de libertate sunt condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave [1], număr în creștere față de anul 2019, infracțiuni ce prevăd pedepse de peste 15 ani privațiune de libertate sau detențiune pe viață.

În ambele cazuri, în Europa, doar Grecia are un procent mai mare decât Republica Moldova. De remarcat că, în Germania, procentul cumulativ al deținuților ce ispășesc termene de 10 ani și mai mult reprezintă doar 1%, în Norvegia – 8,7%, în România – 17,9%.

La întrebarea care sunt dimensiunile psihologice ale condamnaților pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, ale persoanelor ce sunt private de libertate pe un termen mare, unii dintre ei fiind în detenție peste 30 de ani, timp ce produce efecte negative asupra sănătății mintale, precum și asupra relațiilor cu mediul extern, răspunsul ne indică asupra efectelor încarcerării de lungă durată care inevitabil duce la schimbări ale comportamentului și personalității deținuților, astfel observându-se creșterea comportamentelor heteroagresive și autopunitive, regresul afectiv, prezența sentimentelor de neputință și incertitudine, se produce o „penitenciarizare” a deținuților [2].

Cunoașterea dimensiunii psihologice a celor condamnați pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave ne oferă posibilități nu doar de a înțelege motivele ce stau la baza comportamentului infracțional, ci și de a organiza procesul lor de adaptare la mediul închis și a identifica cele mai corecte acțiuni pentru tratamentul și resocializarea acestora.

Evident această categorie de condamnați cere o atenție deosebită, pe de o parte, datorită termenelor lungi de detenție cu consecințele destul de dramatice asupra

funcționării psihice și, pe de altă parte, datorită experienței infracționale cu care vin, deoarece faptele pentru care ispășesc pedeapsa sunt deseori infracțiuni săvârșite cu violență, cu deosebită cruzime și plasează acești făptuitori în grupul condamnaților periculoși, cu un grad sporit de risc.

În conformitate cu legislația execuțional-penală, condamnații pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave își execută pedeapsa în penitenciare de tip închis sau în sectorul pentru deținuții condamnați la detențiune pe viață, care sunt instituții cu cele mai multe restricții pentru condamnați. Felul în care aceștia se vor adapta la mediul închis influențează preocupările lor, activitățile la care vor participa, relațiile pe care le vor stabili atât în interior, cât și în afara detenției.

Patternul comportamental și atitudinile pe care le vor manifesta pot lua forme extrem de diverse, de la retragere socială și emoțională la agresivitate și violență extremă. De multe ori fenomenul privării de libertate asupra componentelor personalității este dramatic, favorizând apariția și dezvoltarea unor comportamente agresive, de multe ori generând conduite diferite față de cele avute în libertate [3].

În procesul de adaptare a deținuților la noile condiții și la un nou mediu social, granițele dintre diferitele tipuri de personalitate sunt șterse și se formează un nou tip – personalitatea condamnatului. [4]. Această personalitate se caracterizează prin asimilarea și consolidarea normelor sociale, de grup, valorilor, tradițiilor subculturii închisorii, accentuarea unor astfel de particularități care nu s-au manifestat în condițiile obișnuite ale unei vieți libere.

Potrivit Sonyei Snaken, deținuții cu pedepse lungi trec prin câteva faze, prima din ele constituie adaptarea la mediu închis, astfel încât să uite trecutul și să se concentreze pe viața din interior, poate chiar să nu aibă o altă viață decât cea din penitenciar. În această fază deținuții „golesc” de conținut noțiunea de libertate, dispărând sentimentul apartenenței la social, iar societatea care blamează este blamată și ea. Cel mai des apare un sentiment de resemnare, de lipsă de preocupare în ce privește momentul eliberării. Autoarea indică că efectele unor pedepse lungi sunt multiple: scade stima de sine, se reduce timpul de reacție, specific infantilismul, pasivitatea, reacțiile psihosomatice și lipsa planurilor pe viitor. [5]

M.P. Sergeev susține că nevoia de recunoaștere joacă un rol important în acceptarea de către condamnați a normelor și valorilor mediului penitenciar ca sens al supraviețuirii și al existenței lor ulterioare, astfel ei încet învață regulile formale și neformale [6]. Relațiile interumane se stabilesc diferit de cele din exterior, ierarhia valorică fiind și ea deformată, iar subcultura criminală impunând de multe ori reguli ce dezvoltă comportamentul opus scopului urmărit prin detenție.

În acest sens, I.M. Antonean descrie profilul acestor făptuitori în funcție de tipul infracțiunii, caracterizând condamnații ce au săvârșit omor ca cel mai des persoane impulsive, cu un nivel înalt de anxietate și instabilitate emoțională, pentru care, pe primul loc stau propriile trăiri și interese și care nu au o apreciere corectă privind valoarea vieții altei persoane. Același studiu descrie infractorii sexuali ca fiind aspri,

cinici, cărora le lipsește sentimentul de vinovăție și respect față de oameni, egoiști, de multe ori cu probleme de identificare sexuală sau agresivitate, etc. [7].

Un alt studiu, realizat de M. Pușcaș descrie persoanele care au comis infracțiuni de tâlhărie ca fiind instabili emoțional, brutali, fără a se implica în activități sociale, cu un nivel redus de dezvoltare al allocentrismului înțeles ca și orientare către alții și incapacitate de a anticipa consecințele agresiunii față de ceilalți [8, p.305].

Infractorii ce fac parte din crima organizată sunt dese ori caracterizați ca fiind ambițioși, cu un nivel ridicat de cerințe și așteptări, le este la fel caracteristic narcisismul, nihilismul, cinismul și cruzimea [7, p.70].

Astfel, putem concluziona că deținuților pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave le sunt specifice particularități ca: impulsivitatea, agresivitatea, egocentrismul, hipersensibilitatea pentru anumite relații interpersonale, distanțarea și o slabă adaptabilitate socială, iar mediul închis pe un termen lung intensifică starea de frustrare care impulsionează comportamentul agresiv sau în alte cazuri apatia și indiferența față de starea de lucruri în care se află.

Fără îndoială, executarea pedepselor de lungă durată, specifică celor condamnați pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, creează probleme atât pentru sistemul penitenciar, care se confruntă cu suprapopularea, cât și pentru condamnați, care se confruntă cu tulburări comportamentale și psihologice, datorate modului de viață în închisoare [8, p.143]. Efectele dăunătoare ale detenției afectează comportamentul condamnaților atât pe perioada privării de libertate, cât și după liberare. În acest sens, este de interesul societății ca managementul penitenciar să se focalizeze pe procesul de reabilitare și reintegrare în societate.

Referințe:

1. Cod penal al Republicii Moldova, art.16.
2. DURNESCU, I. *Asistența socială în penitenciar*. București: Polirom, 2009. 224 p. ISBN 978-9734-6133-5-9.
4. POPA, E. Partea nevăzută a mediului penitenciar. În: *Revista de practică penitenciară*, nr.1/2019, pp.14-18, [Accesat 04.09.2021] disponibil: <http://anp.gov.ro/revista-de-practica-penitenciara/wp-content/uploads/sites/52/2019/01/Partea-nev%C4%83zut%C4%83-a-mediului-penitenciar.pdf>
5. УШАТИКОВ, А.И. *Основы пенитенциарной психологии*, Рязань, 2002. 554 с. ISBN 5-85057-442-5.
6. FLORIAN, Gh. *Fenomenologie penitenciară*. București: Oscar Print, 2003. 328 p. ISBN 973-8338-95-6.
7. SERGEEV, M.P. Îmbunătățirea cadrului legal de sprijin medical și psihologic pentru persoanele condamnate la închisoare. În: *Legea medicală*. 2013, nr. 2, p. 34. [Accesat 04.09.2021] Disponibil: https://studbooks.net/1721742/psihologiya/psihologicheskie_effekty_zaklyucheniya_mestah_lisheniya_svobody.
8. АНТОНЯН, Ю.М. ЭМИНОВ, В.Е. *Портреты преступников. Криминологический психологический анализ*. Москва: Норма, 2014, 228 с. ISBN 978-5-91768-443-7.
9. STĂNIȘOR, E. *Universul carceral*. București: Oscar Print, 2004. 575 p.

PERICOLUL SOCIAL AL FAPTEI DE VÂNAT ILEGAL

Anastasia BOLDESCU

CZU: 343.77:349.6:574

nastea.braniste@mail.ru

Pericolul social (prejudiciabilitatea) al faptei este una dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii. Din alin. (1) art. 14 CP RM rezultă că, în lipsa acestei trăsături, fapta nu poate fi considerată infracțiune. Evaluarea pericolului social al unei fapte este prerogativa exclusivă a legiuitorului. În acest mod, în acord cu lit. n) alin. (3) art. 72 al Constituției, statul își realizează politica penală. Având în vedere necesitățile politicii penale, în art. 233 CP RM se consideră infracțională doar acea faptă de vânat ilegal care este săvârșită fie fără autorizația corespunzătoare, fie în perioada interzisă, fie în locurile interzise, fie cu unelte și metode nepermise, cu condiția că această faptă cauzează daune ce depășesc 200 de unități convenționale. Răspunderea se agravează, dacă fapta de vânat ilegal este săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană publică ori de o persoană cu funcție de demnitate publică. Astfel, la evaluarea pericolului social al vânatului ilegal au fost luate în considerare următoarele criterii: 1) însemnătatea pentru societate a valorii sociale vătămăte prin vânatul ilegal; 2) caracterul și gravitatea urmărilor prejudiciabile produse în urma comiterii vânatului ilegal; 3) particularitățile ce caracterizează ilegalitatea faptei săvârșite (locul, timpul, mijloacele etc.); 4) caracteristicile subiectului infracțiunii. Evaluând în ansamblu aceste criterii, legiuitorul a stabilit că faptele, incriminate în art. 233 CP RM, sunt infracțiuni mai puțin grave.

Stabilirea răspunderii penale pentru vânatul ilegal este justificată în deplină măsură. În acest fel, legiuitorul a consacrat ideea că fapta în cauză poate perturba procesele ecologice de pe planetă și de a reprezenta o amenințare gravă pentru diversitatea biologică. Prin săvârșirea vânatului ilegal se contribuie la agravarea situației care este deja alarmantă. În acest sens, în Hotărârea Parlamentului nr. 1442/1997 se menționează: „Exploatarea extensivă a ecosistemelor naturale prin defrișarea pădurilor, valorificarea stepelor, desecarea bălților, construcția de baraje pe râuri, precum și intensificarea proceselor agricole au contribuit la diminuarea diversității specifice a faunei de vânătoare”. L. Plop susține just: „Dependența omului de natură se accentuează și se caracterizează prin caracterul tot mai limitat al resurselor naturale în raport cu cererea provenită din activitatea umană și prin degradarea excesivă a mediului înconjurător” [1]. De asemenea, în Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 274/2015 se prevede: „În cadrul ecosistemelor naturale și seminaturale există stabilite conexiuni intra- și interspecifice prin care se realizează schimburile materiale, energetice și informaționale ce asigură productivitatea, adaptabilitatea și reziliența acestora. Aceste interconexiuni sunt extrem de complexe, fiind greu de estimat importanța fiecărei specii în funcționarea acestor sisteme și care pot fi consecințele diminuării efectivelor acestora sau a dispariției, pentru asigurarea

supraviețuirii pe termen lung a sistemelor ecologice, principalul furnizor al resurselor de care depinde dezvoltarea și bunăstarea umană. De aceea, menținerea biodiversității este esențială pentru asigurarea supraviețuirii oricăror forme de viață, inclusiv a oamenilor”. Totodată, în Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 301/2014 se prevede: „Existența unui mediu curat contribuie incontestabil la asigurarea drepturilor fundamentale ale omului prevăzute de Constituția Republicii Moldova: dreptul la viață și dreptul la sănătatea fizică și morală. Aceasta implică păstrarea calității principalelor componente ale mediului (a aerului, apei, solului, florei și faunei), în condițiile unei dezvoltări durabile”. În natură totul este interconectat și interdependent, de aceea atingerea adusă faunei produce efecte negative asupra tuturor celorlalte componente principale ale mediului, prejudiciind, în cele din urmă, beneficiarul acestora – omul. De prezența și calitatea tuturor acestor componente fără excepție depinde chiar perpetuarea speciei umane. Apărarea penală a mediului (ca ansamblu al tuturor componentelor sale) este atât de importantă pentru societate, încât în alin. (1) art. 2 CP RM aceasta este proclamată scop al legii penale. Pe această cale, legiuitorul a dorit să sugereze că atingerile aduse mediului (inclusiv biodiversității faunei) condiționează inevitabil reducerea speranței de viață și degradarea genofondului populației.

Regnul animal, în întreaga lui diversitate, are un impact semnificativ asupra existenței umane și este considerat a fi o parte indispensabilă a mediului. Regnul animal posedă potențialitatea de a satisface cele mai variate necesități ale oamenilor, inclusiv cele spirituale și materiale. În art. 2 al Legii nr. 439/1995 găsim definiția foarte ilustrativă a noțiunii „proprietate utilă a animalelor”: „trăsătură care caracterizează animalele prin calitatea lor folositoare pentru mediul ambiant, populație, agricultură, silvicultură etc.”. Așadar, animalele sălbatice prezintă valoare nu doar ca parte componentă a mediului. Animalele sălbatice trebuie privite mai cu seamă în contextul relației „om–natură”. Însă utilitatea animalelor sălbatice pentru diversele domenii ale activității umane trebuie privită din perspectiva faptului că regnul animal este o resursă limitată, epuizabilă, extenuabilă. Exploatarea irațională a acestei resurse poate avea urmări iremediabile. Tot mai multe specii de animale dispar, sunt critic periclitare, periclitare sau rare. Accesibilitatea tot mai mare a diverselor dispozitive de detectare, ademenire și capturare a animalelor sălbatice nu le lasă acestora prea mari șanse de supraviețuire. Datorită progresului tehnico-științific, vânatul ilegal devine tot mai facil. În acest mod, sporește probabilitatea încălcării mai frecvente a prevederilor lit. e) alin. (2) art. 126 al Constituției, conform căroră „statul trebuie să asigure [...] exploatarea rațională a pământului și a celorlalte resurse naturale (evid. ns.), în concordanță cu interesele naționale”. Animalele sălbatice sunt resurse naturale vii, iar vânatul ilegal poate fi privit ca activitate economică ilegală *sui generis*. În afară de dispariția sau reducerea semnificativă a efectivului de vânat, efectele economice negative ale vânatului ilegal constau în creșterea cheltuielilor statului pentru diverse măsuri de protecție a mediului: repopularea animalelor

sălbatică; creșterea puietului; efectuarea de expertize ecologice; neîncasarea de către stat a taxelor pentru licențe, autorizații, trofee etc.

În aceste condiții nu poate să nu se schimbe atitudinea societății față de pericolul social al vânatului ilegal. În Hotărârea Parlamentului nr. 605 din 02.11.2001 se menționează: „Reforma tuturor domeniilor economiei naționale a condiționat necesitatea schimbării atitudinii față de folosirea resurselor naturale, a promovării unei dezvoltări economice și sociale compatibile cu mediul înconjurător”. Ca urmare, prin Legea nr. 211/2003, în sancțiunea art. 233 CP RM, după cuvintele „unități convenționale” au fost introduse cuvintele „sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.”. Prin Legea nr. 292/2007, în dispoziția art. 233 CP RM, cuvintele „în proporții mari” au fost substituite prin cuvintele „ce depășesc 200 de unități convenționale”. Prin Legea nr. 207/2016, în sancțiunea art. 233 CP RM a fost majorat cuantumul amenzii stabilite pentru subiectul persoană fizică (textul „de la 200 la 500” a fost substituit cu textul „de la 550 la 850”) și pentru subiectul persoană juridică (textul „de la 1000 la 3000” a fost substituit cu textul „de la 2000 la 4000”). În fine, prin Legea nr. 157/2018, alineatul unic al art. 233 CP RM a devenit alineatul (1); în dispoziția alineatului (1), cuvintele „fie cu folosirea situației de serviciu,” au fost excluse; art. 233 CP RM a fost completat cu alineatul (2) cu următorul conținut: „(2) Aceeași acțiune săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană publică ori de o persoană cu funcție de demnitate publică se pedepsește cu amendă în mărime de la 700 la 1000 de unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții pe un termen de până la 3 ani, sau cu închisoare de la 3 la 5 ani”. Toate aceste modificări și completări, privite ca manifestări ale politicii penale a statului, mărturisesc despre dorința legiuitorului de a reacționa eficient, flexibil, prompt și proporțional la noile provocări sociale care redimensionează caracterul și gradul de pericol social al vânatului ilegal.

În concluzie, pericolul social al vânatului ilegal constă în aceea că dobândirea abuzivă a resurselor naturale vii poate duce la reducerea rapidă și semnificativă a efectivului de animale sălbatică din mediul natural, la încetinirea proceselor de recuperare a acestor resurse, la dispariția în unele cazuri a anumitor specii de animale sălbatică, la cauzarea de daune ireparabile sistemelor ecologice existente, precum și la reducerea șanselor omenirii de a viețui într-un mediu sănătos și divers, de a fi în armonie cu natura, de a beneficia de bunăstare psihologic-afectivă.

Referințe:

1. PLOP, L. Ecologia ca aspect al securității naționale. În: *Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice: Materialele conferinței cu participare internațională*, 1 martie 2017. Chișinău: S.n., 2017, pp. 37-41. ISBN 978-9975-84-033-0.

**LATURA OBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII
REGLEMENTATE LA art. 241¹ COD PENAL**

Cristina CHIHAI

CZU: 343.37:334.012

chihai_cristina@yahoo.com

Ab initio, observăm că latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 241¹ din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) este formată din fapta prejudiciabilă. Acest semn obiectiv obligatoriu este constituit din acțiunea de practicare ilegală a activității financiare, însoțită în mod obligatoriu și cumulativ de una din inacțiuni sau de ambele inacțiuni reglementate de norma incriminatoare.

Așadar, infracțiunea poate fi comisă în trei modalități cu caracter alternativ: a) practicarea activității financiare fără înregistrare, în modul prevăzut de lege; b) practicarea activității financiare fără autorizare (licență), în modul prevăzut de lege; c) practicarea activității financiare fără înregistrare și fără autorizare (licență), în modul prevăzut de lege.

Sub acest aspect, reținem că fapta prejudiciabilă se concretizează sub formă de acțiune (făptuitorul desfășoară ilegal activitatea financiară) și sub formă de inacțiune (făptuitorul nu-și execută obligația de a se înregistra și/sau de a obține autorizație (licență)). Această modalitate reprezintă infracțiune comisivă mixtă [1, p. 67].

De asemenea, observăm că norma penală prevăzută la art. 241¹ CP RM reprezintă o normă de blanchetă, urmând a fi concretizată prin prevederile altor acte legislative, care stabilesc esența și condițiile de înregistrare și/sau obținere a autorizației (licenței). Prin urmare, art. 241¹ CP RM devine aplicabil cu condiția ca să fie cunoscute și normele de referință.

Curtea Constituțională a reținut, în jurisprudența sa, că existența dispozițiilor de trimitere în normele penale constituie o expresie a procesului obiectiv de reglementare normativă, fiind o modalitate specială de formulare a reglementărilor juridico-penale. Fără a contesta principiul codificării legii penale, recurgerea la dispozițiile de trimitere în Codul penal asigură stabilitatea legii penale, astfel încât conținutul acesteia să nu fie direct proporțional cu frecvențele modificări ale actelor normative subsecvente, precum și legătura sistemică cu alte acte normative aplicabile [2]. În acest sens, și Curtea Europeană a reținut că utilizarea normelor de trimitere la incriminarea unor acțiuni sau omisiuni nu este incompatibilă, în sine, cu exigențele articolului 7 din Convenție. Cel mai eficient mod de a asigura previzibilitatea normei este ca norma de trimitere să fie explicită și să stabilească elementele constitutive ale infracțiunii.

În continuare, reținem că conținutul activității financiare este stabilit în art. 9¹ al Legii nr. 845 din 3 ianuarie 1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, care este o normă de referință. De asemenea, o altă normă de referință este art. 9 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 1 din 16 martie 2018 cu privire la organizațiile de creditare nebancaară.

Acest articol interzice organizației de creditare nebanară să atragă depozite sau alte fonduri rambursabile de la public.

Așadar, întru calificarea faptelor socialmente periculoase potrivit art. 241¹ CP RM, concluzionăm că practicarea activității financiare reprezintă:

1) desfășurarea de activități prin care se propune persoanelor, prin ofertă publică, să depună ori să colecteze mijloace financiare rambursabile, indiferent cum se realizează această colectare;

2) desfășurarea de activități prin care se propune persoanelor, prin ofertă publică, să depună ori să colecteze mijloace financiare, sau să se înscrie pe liste cu promisiunea câștigurilor financiare rezultate din creșterea numărului de persoane recrutate sau înscrise, indiferent cum se realizează această colectare sau înscriere pe liste;

3) colectarea de la persoane, prin ofertă publică, de mijloace financiare rambursabile [4, p. 184].

In lato sensu, activitatea financiară este o activitate de prestare a serviciilor financiare. De asemenea, reținem că activitatea financiară reprezintă un gel al activității de întreprinzător. Cea din urmă are o sferă mai largă și înglobează fabricarea produselor, executarea lucrărilor și prestarea serviciilor. În aceste condiții, potrivit regulii *specialia derogant generalia* stabilită la art. 116 alin. (2) CP RM, concluzionăm că art. 241¹ CPRM este normă specială față de art. 241 CP RM, care este normă generală. Așadar, stabilirea răspunderii penale potrivit art. 241¹ CP RM exclude reținerea suplimentară și a art. 241 CP RM.

În cele ce se succed, vom analiza inacțiunile prevăzute de art. 241¹ CPRM, având în vedere că latura obiectivă a acestei infracțiuni este întregită doar atunci când acțiunea de practicare a activității financiare este însoțită de una sau de ambele inacțiuni. Așadar, făptuitorul încalcă prevederile legale referitor la înregistrarea întreprinderii/persoanei juridice și/sau obținerea autorizației (licenței).

Cu privire la înregistrare, observăm că persoana fizică are dreptul să practice activitate de întreprinzător, în nume și pe cont propriu din momentul înregistrării de stat în calitate de întreprinzător individual (art. 34 alin. (1) Codul civil). Persoana juridică se consideră constituită în momentul înregistrării ei de stat (art. 63 alin. (1) Codul civil). Întreprinzătorul este obligat să înregistreze întreprinderea înființată de el pe teritoriul Republicii Moldova până la începerea activității ei economice (art. 27 alin. (1) din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi).

Cu privire la obținerea autorizației (licenței), reținem că orice persoană (fizică sau juridică) pentru a practica o activitate financiară în condiții legale trebuie să obțină actul permisiv care îi acordă persoanei dreptul de a desfășura această activitate. Așadar, licența este un act permisiv care investeste titularul cu drept de a desfășura un anumit gen de activitate, integral sau parțial, asupra căruia se răsfrâng criteriile de licențiere stabilite de prezenta lege. Autorizația este privită ca act permisiv care se referă la acordarea anumitor drepturi de activitate și la atestarea întrunirii anumitor

condiții de către agentul economic. (art. 4¹ alin. (1) din Legea nr. 160 din 22 iulie 2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător).

Totodată, legislatorul a enumerat exhaustiv genurile de activitate supuse licențierii în Anexa nr. 1 la Legea nr. 160 din 22 iulie 2011 (Nomenclatorul actelor permissive eliberate de către autoritățile emitente persoanelor fizice și persoanelor juridice pentru practicarea activității de întreprinzător), e.g. activitatea de schimb valutar în numerar cu persoane fizice; activitatea de prestare a serviciilor de plată de către societățile de plată, societățile emitente de monedă electronică, furnizorii de servicii poștale; activitatea asociațiilor de economii și împrumut; activitatea pe piața de capital: societate de investiții, operator pe piața de capital, societate de administrare fiduciară a investițiilor.

De asemenea, reținem că infracțiunea cercetată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii de practicare ilegală a activității financiare, urmată de una dintre inacțiunile alternative enumerate la art. 241¹ CP RM. Deși legislatorul a stabilit urmarea prejudiciabilă ca fiind un element constitutiv al laturii obiective, totuși doctrina consideră că aceasta nu este un element obligatoriu. De altfel, mijloacele financiare sustrase ca urmare a practicării ilegale a activității financiare nu sunt absorbite de această infracțiune. În acest caz, fapta prejudiciabilă va forma concurs potrivit art. 190 alin (4)/alin. (5) CP RM și art. 263 alineatele (1) sau (4)/art. 263¹ Cod contravențional, în funcție de modalitatea faptică de comitere și cuantumul urmărilor prejudiciabile cauzate.

În baza celor menționate *supra*, conchidem că textele „dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari” și „pentru aceeași acțiune care a cauzat daune în proporții deosebit de mari” de la art. 241¹ alin. (2) CP RM reprezintă o eroare tehnico-legislativă.

Referințe:

1. SPALATU, V. *Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*. Monografie. Chișinău, 2011, 194 p.
2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 18 din 30 iunie 2020, privind controlul constituționalității articolului 76¹ alin. (1) din Codul contravențional. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 188-192.
3. STATI, V. *Infracțiuni economice*. Note de curs. Ediția a III-a, revizuită și actualizată până la data de 1 mai 2019. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019. 600 p. ISBN 978-9975-146-73-9.

STUDIU COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE ÎNDELETNICIRE – FORMĂ A INFRAȚIUNII UNICE

Vadim PRISACARI

CZU: 343.3/7:340.5

renat.ion.85@bk.ru

Infrațiunea de îndeletnicire (numită și „infrațiune de obicei”) este considerată una dintre formele netradiționale ale infracțiunii unice. Mai exact, aceasta constituie formă a unității legale infracționale, întrucât a apărut în legislația penală datorită voinței legiuitorului. Codul penal al Republicii Moldova nu conține o definiție a infracțiunii de îndeletnicire. Totodată, termenul „îndeletnicire” este folosit în câteva rânduri în Partea specială a Codului penal (de ex.: în textul lit.b) alin.(2) art.199 CP RM (dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală, atunci când fapta este săvârșită sub formă de îndeletnicire), în conținutul art.234 CP RM (îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatari ale apelor) etc.).

În plan comparat, în legislația Austriei, identificăm o definiție a „faptei săvârșite ca îndeletnicire”. Astfel, conform §70 Codul penal al Austriei „Fapta este săvârșită ca îndeletnicire atunci când făptuitorul o săvârșește cu intenția ca, prin săvârșirea repetată, să își procure pe o perioadă mai lungă de timp un venit substanțial și, 1) acționează făcând uz de abilități și mijloace speciale care indică săvârșirea repetată sau, 2) a plănuit deja în detaliu alte două astfel de fapte sau, 3) a săvârșit deja două astfel de fapte sau a fost condamnat deja pentru o astfel de faptă [1]”.

De menționat că Codul penal al Austriei conține multiple norme de incriminare în care circumstanța „săvârșirea infracțiunii ca îndeletnicire” apare pe post de semn constitutiv în cadrul componentei de bază sau ca semn circumstanțial agravant. Bunăoară, la alin.(1) §96 din Codul penal este prevăzută răspunderea pentru (i) „fapta persoanei care, cu acordul femeii gravide, întrerupe sarcina acesteia” și (ii) „aceeași faptă – dacă este săvârșită sub formă de îndeletnicire”. De asemenea, sunt incriminate și alte fapte săvârșite ca îndeletnicire (de ex.: furtul ca îndeletnicire (§130 Cod penal), înșelăciunea ca îndeletnicire (§148 Cod penal), participarea ca îndeletnicire la jocul de noroc (alin.(2) § 168 Cod penal), șarlatania (§184 Cod penal) etc.).

În mod similar, în Codul penal al Germaniei [2] sunt înscrise o multitudine de norme care cuprind, în calitate de semn constitutiv sau circumstanțial agravant împrejurarea privind săvârșirea infracțiunii ca îndeletnicire, deși, comparativ cu modelul legislativ austriac, nu cuprinde o definiție a unei atare forme a infracțiunii unice. De pildă, în calitate de semn constitutiv în cadrul componentei de bază – săvârșirea infracțiunii ca îndeletnicire – apare în conținutul infracțiunii de sprijinire a prostituției (§180a Cod penal). În concret, norma enunțată are următorul conținut: „Persoana care, ca îndeletnicire, întreține sau conduce un stabiliment în care

persoanele se prostituează și în care acestea sunt întreținute în stare de dependență personală sau financiară se pedepsește [...]”. Se observă că pentru a fi în prezența infracțiunii nominalizate, este necesar ca activitatea făptuitorului să denote prezența unei îndeletniciri. În caz contrar, lipsește temeiul aprecierii celor comise drept infracțiune de sprijinire a prostituției.

În următoarele cazuri, săvârșirea infracțiunii ca îndeletnicire formează semn calificativ: falsificarea de monedă săvârșită ca îndeletnicire (alin.(2) § 146 Cod penal); diseminarea, dobândirea și posesia de materiale pornografice cu tineri, dacă făptuitorul acționează ca îndeletnicire (§184c Cod penal); traficul de persoane, atunci când făptuitorul acționează ca îndeletnicire (pct.3 alin.(3) §232 Cod penal); furtul calificat ca îndeletnicire (pct.3 alin.(1) §243 Cod penal); falsul intelectual, atunci când făptuitorul acționează ca îndeletnicire (pct.1 alin.(3) §267 Cod penal); cămătăria, săvârșită ca îndeletnicire (pct.2 alin.(2) §291 Cod penal); braconajul, săvârșit ca îndeletnicire (pct.1 alin.(2) §292 Cod penal) etc.

În exemplele de mai sus, spre deosebire de prima ipoteză (caz în care săvârșirea infracțiunii sub formă de îndeletnicire reprezintă semn constitutiv), în lipsa unei îndeletniciri, cele comise urmează a fi încadrate în tiparul componentei de bază. Drept excepție, legiuitorul a decis să agraveze răspunderea, atunci când fapta comisă ia forma unei îndeletniciri (obișnuințe).

Infracțiunea de obicei este caracteristică și legislației penale a Greciei. Cu titlu exemplificativ, evocăm următoarele tipuri de infracțiuni de obicei consacrate în Codul penal al Greciei: încălcarea demnității sexuale (alin.(3) art.337); pornografia infantilă (lit.a) alin.(4) art.348A); extorcarea (alin.(1) art.385); pescuitul ilegal (alin.(2) art.400); cămătăria (art.404); specula (art.405); cerșetoria (art.407) [3]. De precizat că în cazul celor din urmă trei infracțiuni circumstanța „săvârșirea infracțiunii de obicei” constituie semn constitutiv *alternativ* în cadrul componentei de bază. De exemplu, în acord cu prevederile art.407 din Codul penal al Greciei constituie cerșetorie „fapta persoanei care cerșește din indolență sau din dorință de câștig financiar *sau de obicei* se pedepsește [...]”. În corespundere cu această tehnică legislativă cămătăria, specula sau cerșetoria nu mai sunt *a proprii* infracțiuni (de îndeletnicire). Totodată, nu este exclus ca acestea să obțină o asemenea formă. De menționat că conform art.13 din Secțiunea III „Raportul dintre Cod și alte legi speciale, precum și explicarea termenilor” din Capitolul I „Legea penală” din cadrul Partii generale a Codului penal prin „săvârșirea de obicei a unei infracțiuni” se înțelege „situația în care prin săvârșirea repetată a faptei rezultă o înclinație constantă a făptuitorului către săvârșirea infracțiunii respective, ca element al personalității făptuitorului”.

Infracțiunea de îndeletnicire este cunoscută și în legislația statului vecin – România. Așadar, la art.351 Cod penal [4] este reglementată răspunderea pentru infracțiunea de camătă: „Darea de bani cu dobândă, ca îndeletnicire, de către o persoană neautorizată se pedepsește [...]”. Iar la alin.(2) art.154 Cod penal este stipulată regula de stabilire a începutului termenului de curgere a prescripției

răspunderii penale în cazul infracțiunilor de obicei. Deci, sesizăm că legiuitorul român folosește două expresii la desemnarea uneia și aceleiași forme ale infracțiunii unice legale: „infracțiunea de îndeletnicire” și „infracțiunea de obicei”. Dar, ca și în cazul Republicii Moldova, Codul penal nu definește respectiva formă a unității infracționale, lăsând acest lucru pe seama doctrinei și practicii judiciare.

În doctrina autohtonă a fost avansată teza definirii pe cale legislativă a infracțiunii de îndeletnicire. În concret, autorii A.Tăbîrță și A.Pîntea sugerează completarea Capitolului XIII din Partea generală a Codului penal „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod” cu un articol nou, având următorul conținut: „Prin îndeletnicire, în sensul art.199 alin.(2) lit.b) și art.234, se înțelege repetarea de cel puțin trei ori a infracțiunii, cu condiția că făptuitorul nu a fost condamnat nici pentru una din infracțiunile care formează repetarea, că nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală pentru aceste infracțiuni, și că infracțiunile săvârșite reprezintă pentru făptuitor singura sau principala lui sursă de venituri” [5, p.250]. De principiu, nu dezaprobam intenția autorilor sus-citați. Totodată, considerăm nenesesară evocarea în textul definiției propuse a categoriilor concrete de infracțiuni care ar putea îmbrăca forma unei fapte penale de îndeletnicire. În opinia noastră, nu doar infracțiunile prevăzute la lit.b) alin.(2) art.199 și art.234 CP RM sunt de îndeletnicire. Sunt de obișnuință și infracțiunile prevăzute la art.214 CP RM (practicarea ilegală a medicinei sau a activității farmaceutice), art.241 CP RM (practicarea ilegală a activității de întreprinzător), art.241¹ CP RM (practicarea ilegală a activității financiare). Spre această concluzie ne îndreaptă verbul „a practica”. Lista *infracțiunilor de obicei* ar putea fi completată de legiuitor, în procesul criminalizării în perspectivă a unor noi conduite. Tocmai datorită acestui fapt, suntem adepții nespecificării, în genere, în definiția „îndeletnicirii” a categoriilor de infracțiuni ce iau forma unei obișnuințe.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Austria. <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html> [Accesat la 07.07.2021]
2. Codul penal al Republicii Federale Germania. <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html> [Accesat la 07.07.2021]
3. Codul penal al Greciei. <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html> [Accesat la 07.07.2021]
4. Codul penal al României. <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html> [Accesat la 07.07.2021]
5. TĂBÎRȚĂ, A., PÎNTEA, A. Noțiunea de „îndeletnicire” în Partea specială a Codului penal. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, USM, 7-8 noiembrie 2019, pp.248-251.

OBIECTUL JURIDIC GENERIC AL INFRACTIUNILOR DE SPĂLARE A BANILOR, PRIVIT PRIN PRISMA LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

Cristina PAPANAGA

CZU: [343.37 + 343.352]:340.134(478)

avo.cristina.papanaga@gmail.com

Obiectul infracțiunii constituie unul dintre elementele principale ale componenței de infracțiune. Anume prin intermediul obiectului infracțiunii pot fi identificate valorile și relațiile sociale prejudiciate prin comiterea unei infracțiuni.

Astfel, relațiile economice constituie un domeniu primordial pentru economia fiecărui stat. Din aceste considerente, este absolut necesară crearea mecanismului juridic de reglementare a acestor relații, pentru a nu afecta relațiile economice externe, dar și potențialul economic al statului.

Art. 126 al Constituției [1], caracterizând economia RM ca o economie de piață, are în vedere economia națională. În același context reglementar, este stabilit că statul trebuie să asigure, printre altele: libertatea comerțului și activității de întreprinzător; protecția concurenței loiale; crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție; protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară etc.

Așadar, conceptul de economie națională a RM este o valoare socială fundamentală apărută prin mijloace juridico-penale împotriva infracțiunilor economice [2, p. 10]. Aceasta susține realitatea obiectivă, aflată în plin proces de transformare, fiind înscrisă printre valorile fundamentale ale societății, care trebuie să se bucure de ocrotire juridico-penală [3, p. 413-414].

Printre infracțiunile economice evidențiem spălarea banilor, care este prevăzută la art. 243 din Capitolul X al Codului penal al RM, intitulat „Infracțiuni economice” [4].

Într-o opinie [5, p. 154], I.M. Samson afirmă că *obiectul juridic generic* al infracțiunilor economice (identificate și infracțiunile de spălarea banilor) este constituit din relațiile sociale economice, care determină ordinea de reglementare a activității economice ce asigură respectarea intereselor materiale ale persoanei, ale societății și statului: relațiile sociale care determină ordinea de reglementare a activității economice, bazate pe următoarele principii de desfășurare a activității economice: libertatea activității economice; exercitarea activității economice în temeiuri legale; concurența loială a subiecților activității economice; buna-credință a subiecților activității economice; interzicerea formelor vădit infracționale ale conduitei subiecților activității economice.

Într-o altă opinie [6, p. 174], s-a statuat că relațiile sociale economice, privite în accepțiune îngustă, trebuie raportate, din punctul de vedere al dreptului penal, la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul X „Infracțiuni economice” din Partea specială a Codului penal al RM.

Ne aliniem afirmației cercetătorului S.Brînză, care opinează că luând în considerație transformările în clasificarea la nivelul obiectelor juridice generice (de grup) ale infracțiunilor au loc nu prea des, ci numai în momentele de cotitură în dezvoltarea societății, trebuie să identificăm acele obiecte juridice generice (de grup), despre a căror apărare se poate vorbi în contextul noii legislații penale a RM. Ca valori sociale fundamentale, apărute de legea penală, apare economia națională.

Definiția obiectului juridic generic (de grup) al infracțiunii, propusă de către S.Brînză, este valoarea socială fundamentală în a cărei componență este inclusă, într-o formă specifică, valoarea socială individuală care constituie obiectul juridic special (specific) al infracțiunii. De asemenea, fac parte din obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii și relațiile sociale create în jurul și datorită valorii sociale fundamentale respective [7, p. 120-121].

Cu toate că opiniile sus-indicate sunt diferite după modul de redactare, ele sunt similare prin determinarea obiectului juridic generic al infracțiunilor economice (inclusiv infracțiunile de spălare a banilor): relațiile sociale cu privire la relațiile sociale economice.

Pentru identificarea acestui grup de relații sociale economice omogene, vom evidenția legislația națională în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului spălării banilor.

În activitatea practică, un loc aparte revine viziunii de economie națională a RM, aprobată prin Legea nr. 308 din 22.12.2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului [8]. Conform art. 1 al Legii, se instituie măsuri de prevenire și de combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului, care să contribuie la asigurarea securității statului, având ca scop protejarea sistemului național financiar-bancar, financiar-nebancar și a liber-profesioniștilor, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, precum și ale statului.

Or, monitorizarea sistemului financiar-bancar și nebancar este vitală pentru evitarea operațiunilor criminale, săvârșite de către persoanele cu funcții publice, de către persoanele responsabile din cadrul diferitelor întreprinderi private, cât și de către persoanele care nu dețin asemenea funcții.

Totodată, în conformitate cu pct. 1) art. 13 din Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului, adoptată la Varșovia la 16 mai 2005 [9], se urmărește adoptarea măsurilor legislative și altor măsuri necesare pentru instituirea unui regim financiar intern complex de reglementări și de supraveghere sau monitorizare pentru a împiedica spălarea banilor, luându-se în considerare standardele internaționale în domeniu, în special recomandările adoptate de FATF.

Nu în ultimul rând, potrivit alin. (1) al Directivei (UE) nr. 1673 din 2018 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2018 privind combaterea prin măsuri de drept penal a spălării banilor [10], spălarea banilor și finanțarea

terorismului și a criminalității organizate legată de spălarea banilor rămân probleme semnificative la nivelul Uniunii, afectând astfel integritatea, stabilitatea și reputația sectorului financiar și amenințând piața internă și securitatea internă a Uniunii.

Conform alin. (21) al prezentului act, directiva respectă principiile recunoscute de art. 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), drepturile și libertățile fundamentale, cât și principiile recunoscute, în special, de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, inclusiv cele stabilite la Titlurile II, III, V și VI din aceasta, care include: dreptul la respectarea vieții private, de familie și la protecția datelor cu caracter personal, principiile legalității și proporționalității infracțiunilor și pedepselor, care includ și cerința privind precizia, claritatea și caracterul previzibil în dreptul penal, prezumția de nevinovăție, cât și drepturile persoanelor suspectate și acuzate de a avea acces la un avocat, dreptul de a nu se autoincrimina și dreptul la un proces echitabil.

Concluzionând, precizăm că actele normative în vigoare, care reglementează infracțiunile de spălare a banilor, trebuie puse în aplicare în limita relațiilor social-economice practicate într-o economie de piață, în strictă conformitate cu respectivele drepturi și principii, luând în considerare, în același timp, Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și alte obligații privind drepturile omului în temeiul dreptului internațional.

În esență, cadrul normativ de drept penal în materia infracțiunilor economice a cunoscut pe parcursul timpului o continuă evoluție, ceea ce a determinat, sub aspect juridic, eficiența combaterii și prevenirii infracțiunilor cu caracter economic.

În același timp, trebuie recunoscut și faptul că, actualmente, fenomenul spălării banilor afectează toate statele lumii, amenințând transparența, stabilitatea și eficiența sistemelor financiare naționale și internaționale, agravând în acest sens și relațiile sociale economice, care formează nemijlocit obiectul juridic generic al infracțiunilor de spălare a banilor în cadrul statului de drept.

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*, nr. 78 din 27.08.1994. Disponibil: <http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>.
2. TIGHINEANU, A. Reglementarea răspunderii penale pentru infracțiunile economice în legislația penală a Republicii Moldova. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, mai 2014, nr. 2(6), pp. 10-13.
3. BRÎNZĂ, S., ULIANOVSCHI, S., STATI, V., ȚURCANU, I., GROSU, V. *Drept penal. Partea specială*, Ediția a II-a, iunie 2005, pp. 413-414. Disponibil: <http://drept.usm.md/public/files/Dreptpenalspecialf2f52.pdf>
4. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18-04-2002. În: *Monitorul Oficial*, nr. 72-74. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125325&lang=ro.

5. SAMSON, I.M. Sistemul infracțiunilor economice în Republica Moldova. Noțiuni generale privind infracțiunile economice. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2015, nr. 8(88), p. 154.
6. BRÎNZĂ, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Monografie. Chișinău, 2005, 675 p. Disponibil: [http://drept.usm.md/public/files/obiectul-infracțiunilor-contrapatri-
moniului51bce.pdf](http://drept.usm.md/public/files/obiectul-infracțiunilor-contrapatri-
moniului51bce.pdf) .
7. *Ibidem*.
8. Legea nr. 308 din 22.12.2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului. În: *Monitorul Oficial*, nr. 58-66, art. 133. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125309&lang=ro# .
9. Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii și finanțarea terorismului, adoptată la Varșovia la 16 mai 2005. Disponibil: [https://www.cna.md/public/files/legislatie/conventia_consiliului_euro-
pei_impotriva_spalarii_banilor.pdf](https://www.cna.md/public/files/legislatie/conventia_consiliului_euro-
pei_impotriva_spalarii_banilor.pdf) .
10. Directiva (UE) nr. 1673 din 2018 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2018 privind combaterea prin măsuri de drept penal a spălării banilor. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32018L1673> .

TEORIA GRAFOSCOPIEI JUDICIARE: REPERE ISTORICO-EVOLUTIVE

Mihai COSTEA

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

CZU: 343.982.4:34(091)

mihaicostea777@yahoo.ro

Grafoscopia judiciară, apărută din necesități practice de luptă cu faptele antisociale, are o istorie destul de lungă ce coboară în adâncurile antichității. Încă în Roma Antică pe timpul imperatorului Justinian (V-VI î.Hr.), cercetarea scrisului în scopuri judiciare este reglementată în legislație. Mai târziu, în novelele 49 și 73 din a.539 e.n. se sublinia pericolul legat de apariția a tot mai multor falsuri în documente. Însă prima lucrare consacrată expres cercetării documentelor a apărut în Franța (F.Desmesle, a.1604), în care se promovează ideea confruntării înscrisurilor litigioase cu cele de comparație doar după forma grafismelor – lucru, care conducea de cele mai dese ori la erori, acestea efectuându-se de simpli oameni cărturari.

Apariția și consolidarea cunoștințelor despre scris în țările Europei Occidentale este legată de lucrările cunoscuților pionieri ai științei criminalistica, precum A. Bertillon, Ed. Locard, S. Ottolenghi, A. Osborn ș.a. Unii dintre ei sunt considerați, pe drept, fondatori ai unor direcții științifice în expertiza grafoscopică: A. Bertillon – cea caligrafic-descriptivă, Ed. Locard – orientarea grafometrică, astfel influențând simțitor dezvoltarea ulterioară a grafoscopiei și în statele Europei de Est. A. Bertillon, creator al „Serviciului de identificare judiciară” din Paris a extrapolat asupra scrisului metoda recunoașterii persoanei după semnalmente exterioare, care presupune criterii de natură morfologică, adică două înscrisuri sunt executate de același scriptor dacă se aseamănă morfologic. Aplicarea acestei metode avea un caracter superficial, descriptiv, conducând adesea la erori expertale. Însă, trebuie recunoscut că cercetările lui A.Bertillon în acest domeniu, au inițiat și începutul acumulării cunoștințelor experimentale în ramura expertizei scrisului, manifestându-se ca primele pietre puse la fundamentul teoriei identificării grafice.

O contribuție solidă în dezvoltarea investigațiilor scrisului au făcut-o și „grafologii”. Analiza legăturii scrisului cu personalitatea scriitorului în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, a fost denumită grafologie (J.Michon, 1872) – termen general pentru desemnarea studiului scrisului ca expresie a caracterului și a personalității scriitorului. Continuatorul lui J.Michon, fondatorul grafologiei moderne în Franța, a fost J.Crepieux-Jamin, care cercetează dominantele unei scrieri: viteza, presiunea, forma, direcția, dimensiunea, continuitatea și orânduirea [1, p.159].

În România de studiul scrisului în aspect grafologic s-au ocupat Gh.Marinescu, C.Parhon, H.Stahl, A.Athanasiu ș.a. Astfel, C.Parhon scrie: „Un raport între scriere și personalitate e în afară de orice îndoială”[*apud* 1, p.160]. „Grafologii” au observat că scrisul conține caracteristici, fiecare dintre acestea având o anumită însemnată indicatoare la însușirile personalității.

Însă, caracterizând metoda caligrafic-descriptivă la general, trebuie menționat că neajunsul ei principal consta în abordarea scrisului ca obiect static, fix. Urmașii lui A.Bertillon din țările occidentale au mers mai departe, precizând multe aspecte ale cercetării scrisului. Bunăoară, H.Schneikert, trata scrisul ca obiect dinamic al cercetărilor identificatoare ce depinde în mare parte de cauze raționale, dar și de sfera inconștientului (fizic, psihic). Și mai departe a mers criminalistul american A.Osborn, care a analizat biomecanica scrisului, a scos în evidență unele elemente ale mecanismului scrisului în condiții obișnuite și în cazul falsificării documentelor, a ordonat caracteristicile scrisului în generale și particulare.

Prin urmare, începuturile teoriei grafoscopice, intrată în istoria expertizei judiciare ca orientare caligrafic-descriptivă, prezintă în sine un sistem de abordări empirice despre scris, natura și însușirile lui identificatoare. Însă tendința de a crea bazele științifice ale cercetării judiciare a scrisului au dat naștere unei noi orientări – grafometria. Această metodă a fost întemeiată de criminalistul francez Ed.Locard, care scrie: „în grafisme, stabile sunt nu dimensiunile absolute, dar modificările lor relative, adică proporțiile lor”.....„a cunoaște înseamnă a măsura”... [apud 2, p.51]. Dar, în pofida concluziilor destul de argumentate ale dr. Ed. Locard despre stabilitatea statistică a scrisului, metoda în cauză n-a obținut o răspândire semnificativă din cauza volumului mare de muncă tehnică ce necesitau măsurările grafismelor.

De problema identificării după scris s-a preocupat la sfârșitul sec. al XIX-lea și fondatorul criminalisticii rusești – E.Burinski care se sprijinea, mai cu seamă, pe tezele medicinei, psihiatriei, psihologiei, fiziologiei, anatomiei ș.a. domenii. O atenție deosebită acorda metodelor științifice de cercetare a scrisului, printre care un loc deosebit experimentului, observației.

La rândul său, un cercetător de prima mărime care a pus bazele identificării criminalistice după scris în fosta URSS – V.F. Orlova, a divizat perioada lungă a dezvoltării sovietice a grafoscopiei în trei etape: 1) acumularea de cunoștințe și experiențe; 2) consolidarea bazelor teoretice; 3) cercetările experimentale și începuturile matematizării [3, p.47]. În fond, perioada incipientă a evoluției teoriei cercetării scrisului a fost una de tranziție, când opiniile anterioare erau supuse analizei critice, aplicându-se și noi viziuni bazate pe realizările recente ale științelor naturii, tehnicii, generalizării practicii expertale din instituțiile de expertiză existente la moment.

Perioada în cauză este legată mai cu seamă de lucrările criminaliștilor sovietici S.Potapov, A.Vinberg, N.Terziev, S.Tihenko, B.Șevcenko. Un rol însemnat în dezvoltarea grafoscopiei sovietice l-a jucat și conferința științifică din a.1951, în finalul căreia s-a concluzionat că mecanismul fiziologic nemijlocit al scrisului este stereotipul dinamic. Scrisul are la bază legătura pavloviană privind formarea legăturilor temporale la nivelul scoarței cerebrale a creierului. Aceasta a fost prima indicație la cheia decodificării mecanismului formării scrisului.

Alte jaloane importante în crearea reperelor teoretice a acestei perioade de dezvoltare a grafoscopiei prezintă lucrările altui savant criminalist – S.Tihenko.

Problema centrală în cercetările lui a constituit cea legată de însușirile de bază, identificatoare ale scrisului – individualitatea și stabilitatea lui. El a atras o mare atenție metodicii cercetării scrisului, îndeosebi evidențiind interesul față de caracteristicile mărunte și particulare ale scrisului.

Începând cu anii '50 ai sec. al XX-lea, eșafeta în elaborarea teoriei cercetării scrisului în fosta URSS, treptat este preluată de noua generație de criminaliști (V.F. Orlova, P.M. Lanțman, A.I. Mașvetova, E.B. Melnikova ș.a.). Se publică un rând de lucrări, bazate în special pe cunoștințele din alte domenii speciale: lingvistică, fiziologie, anatomie, psihologie etc., se formulează fundamentele de bază ale teoriei privind expertiza grafoscopică: 1) scrierea și scrisul prezintă fenomene bazate pe deprindere, mecanismul scrisului este de natură convențional-reflectorică; 2) însușirile de bază ale scrisului sunt individualitatea și stabilitatea. La baza stabilității scrisului stă mecanismul fiziologic numit stereotipul dinamic; 3) metodică examinării scrisului se sprijină pe studierea particularităților vorbirii în scris și a tehnicii de scriere.

Dezvoltarea de mai departe a grafoscopiei judiciare este legată de valorificarea tot mai pronunțată a datelor altor științe, în primul rând a fiziologiei și psihologiei, de implementarea pe larg în cercetările științifice a experimentului și metodei de observație. Pentru această etapă, este caracteristic pătrunderea în cercetările grafoscopice a metodelor matematice. Ca urmare a diverselor elaborări teoretice, și-au făcut apariția un rând de monografii (V.F. Orlova, F.I. Mașvetova, N.A. Slavuțkaia), dar și cea fundamentală a acestui domeniu semnată de V.F.Orlova – Teoria identificării grafoscopice judiciare [3]. În aceste lucrări este condensat tot materialul empiric și experimental care, fiind coroborat cu o analiză istorică a obiectului, permite a formula răspunsuri la chestiunile teoriei și practicii identificării grafoscopice, începând cu date despre mecanismul procesului de scriere până la autenticitatea identificării grafoscopice.

În concluzie menționăm că, actualmente, grafoscopia criminalistică prezintă o ramură înalt dezvoltată și tehnologizată a expertizei judiciare. Sunt create bazele ei științifice, aparatul categorial, metodică identificării și diagnosticării grafoscopice, algoritmi de cercetare a diverselor obiecte scriptice complexe ce cuprind metode descriptiv-calitative, cantitative, matematice, instrumentale, inclusiv analizatoare de imagini cu aplicarea tehnicii computerizate.

Referințe:

1. FRĂȚILĂ, A., CONSTANTIN, R. *Expertiza grafică și raționamentul prin analogie*. București: Editura Tehnică, 2000. 172 p. ISBN 973-31-1435-9.
2. ТЕРЗИЕВ, Н.В., ЭЙСМАН А.А. *Введение в криминалистическое исследование документов*. Москва: Издательство Академии Архитектуры СССР. 1949.124 с.
3. ОРЛОВА, В.Ф. Теория судебно-почерковедческой идентификации. В: *Труды ВНИИСЭ*. Вып.6. Москва, 1973. 322 с.

PARTICIPAȚIA PENALĂ ÎN CAZUL PERSOANEI JURIDICE CA SUBIECT AL INFRAȚIUNII

Iulia BURAVCENCO, Stela BOTNARU

CZU: 343.237:343.22

iulia.buravcenco@gmail.com
stelacorlateanu@gmail.com

În legislația penală actuală, nu doar persoana fizică poate fi subiect activ al unei fapte ce poate fi apreciată ca fiind infracțiune, ci și persoana juridică, instituirea răspunderii penale a celei din urmă fiind consecința unei evoluții deloc liniare a gândirii juridice de-a lungul timpului.

Prin noțiunea de „subiecți ai infracțiunii” se desemnează, în doctrina penală, persoanele implicate în săvârșirea unei infracțiuni, fie prin însăși săvârșirea infracțiunii, fie prin suportarea consecințelor acesteia. Sunt, așadar, subiecți ai infracțiunii atât persoana fizică, cât și persoana juridică ce nu și-au respectat obligațiile din cadrul raportului juridic penal de conformare și au săvârșit fapta interzisă, pe de o parte, dar și persoana fizică sau persoana juridică beneficiare ale ocrotirii juridice penale și care, prin săvârșirea infracțiunii, au suportat consecințele acesteia, pe de altă parte [1, p.118].

Răspunderea penală a persoanei juridice poate fi caracterizată ca o instituție de drept penal cu o evoluție oscilantă, și nu una liniară, cu acumulări treptate, susceptibile să conducă la o reglementare calitativ superioară [2, p.458].

Potrivit art. 21, Cod penal al RM, persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală, dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități.

Tododată, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită [3].

Dacă cercetăm literatura de specialitate, identificăm acel fapt că cea mai mare parte a doctrinei consideră însă că răspunderea penală a persoanei juridice nu intră în conflict cu caracterul personal al răspunderii penale, susținând că principiul răspunderii penale personale este respectat în măsura în care sancțiunea aplicată persoanei juridice nu-i atinge pe membrii acesteia decât indirect, așa cum se întâmplă și în cazul pedepselor aplicate persoanelor fizice. Așa, de pildă, o amendă sau o pedeapsă privativă de libertate aplicată unui membru al familiei nu se poate susține că nu produce efecte morale și materiale asupra celorlalți membri.

Ca atare, s-a susținut că persoana juridică nu este doar o sumă de patrimonii sau de părți de patrimonii reunite într-un anumit scop, ci ea constituie un alt subiect de drept, patrimoniul ei este distinct de cel al membrilor săi, iar atunci când se aplică o pedeapsă persoanei juridice, doar aceasta este în mod direct vizată de sancțiunea respectivă [4].

Din moment ce ne-am clarificat cu persoana juridică ca subiect al infracțiunii care poartă răspundere penală, acum să vedem cum se explică anume participația și care sunt condițiile generale ale acesteia.

Potrivit art. 41 Cod penal al RM *„se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate.”* Art. 42 indică: *„Participantii sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice”*.

Tot în textul Codului penal al RM găsim formele de participație. Astfel, în funcție de gradul de coordonare a acțiunilor participanților se deosebesc următoarele forme de participație: a) participație simplă; b) participație complexă; c) grup criminal organizat; d) organizație (asociație) criminal [3].

S-a statuat că simpla antrenare a răspunderii penale a persoanei fizice împreună cu persoana juridică, în aceeași calitate de autor, nu poate conduce la ideea unei participații penale sub forma coautoratului.

S-a susținut că nu vor fi îndeplinite condițiile participației penale și nu se va putea reține circumstanța agravanta generală care agravează sancțiunea pentru infracțiunile comise de trei sau mai multe persoane împreună.

Cu privire la participația penală, este necesar a fi avute în vedere mai multe dintre aspectele privind caracteristicile generale ale acesteia [5].

Pentru ca să existe elementul de participație penală, trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții: a) să existe pluralitate de făptuitori; b) să existe o legătură subiectivă (coeziune psihică) între participanți; c) fapta să fie săvârșită în cooperare materială sau intelectuală; d) una și aceeași faptă prevăzută de legea penală să fie săvârșită de către toți participanții; e) cooperarea mai multor persoane să nu fie cerută de conținutul legal al infracțiunii.

Participația penală există numai când persoanele respective au cooperat cu intenție. Dacă unii au cooperat din imprudență, intenția trebuie constatată în raport cu fiecare persoană care a cooperat, însă nu va exista participație penală, ci o simplă cooperare materială, deoarece lipsește legătura subiectivă dintre participanți.

Pentru existența participației, pe lângă legătura subiectivă, trebuie să existe o cooperare materială sau intelectuală a participanților, care constă în faptul că persoanele contribuie într-o formă sau alta la săvârșirea infracțiunii prevăzute de legea penală.

O expresie exterioară a cooperării conține asocierea acțiunilor participanților, care poate să se realizeze în două forme: o însumare simplă a forțelor pentru producerea urmărilor prevăzute de lege și condiționarea reciprocă a acțiunilor participanților.

Săvârșirea aceleiași fapte prevăzute de legea penală înseamnă că pentru toți participanții la activitatea infracțională comună există o componentă de infracțiune comună. Indivizibilitatea faptei este considerată ca reală, obiectivă, așa cum o prevede legea penală, și nu în funcție de încadrarea juridică pe care ar putea să o

obțină ținându-se seama de diferiți participanți, încadrare ce depinde de vinovăție și care poate fi diferită de la participant la participant. Ca să existe participație, e necesar ca actele participanților să fie îndreptate împotriva aceluiași obiect juridic, iar fapta să se realizeze cel puțin în forma tentativei sau pregătirii de infracțiune. Fapta este una și aceeași pentru toți participanții [6].

Este interesant de analizat situația participației impropriei, atunci când un participant este o persoană juridică. Deși legea nu distinge în niciun fel sancționarea diferită în cazul participației privind persoanele juridice, față de persoanele fizice, s-a demonstrat adesea în practică că s-ar impune un astfel de regim diferit de reglementare.

În ceea ce privește contribuția făptuitorilor, chiar și persoană juridică poate fi de autor sau coautor prin acte de executare directă și nemijlocită, de complice prin acte de înlesnire, sprijinire morală sau materială sau de instigator prin acte de determinare. Simpla incriminare a persoanei juridice împreună cu persoana fizică nu reprezintă participație penală, aceștia fiind simpli autori. Cu privire la complicitate, aceasta este o formă de participație secundară care presupune îndeplinirea mai multor condiții cumulative unanim recunoscute, așa cum rezultă din art. 42 alin. (5) CP RM. Astfel, complicele este persoana care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. Prima condiție pentru existența complicității, astfel cum rezultă din textul legal, cât și din analiza doctrinei, este ca o persoană să săvârșească o faptă prevăzută de legea penală în calitate de autor.

Deși există cazuri privind complicele persoana juridică, există reale dificultăți ale organelor de urmărire penală, de cele mai multe ori în a arăta *in concreto* contribuția persoanei juridice la comiterea faptei [5].

Un exemplu elocvent ar fi situația în care la comiterea infracțiunii sunt antrenate mai multe persoane juridice, în special cele din zone off-shore în privința cărora organele de urmărire penală nu au nicio pârgă reală de obținere a informațiilor pentru colectarea probelor.

Sau, o altă situație – atunci când o faptă ilicită este comisă de către o persoană juridică în cooperare cu o persoană fizică care îi transmite informație confidențială, pe care persoana juridică o utilizează în scop personal. Intenția în acest caz este practic imposibil de demonstrat.

În concluzie, menționăm că este absolut indiscutabil faptul că persoanele trebuie să răspundă pentru faptele comise, inclusiv cele juridice, dar, în același timp, trebuie creată o bază instrumentară care să permită implementarea legislației.

Prevederile legale din dreptul penal național nu fac o descriere separată a condițiilor generale de răspundere penală și a participației la infracțiune în cazul persoanelor juridice. Considerăm important de a fi adaptat cadrul legal și de completat actele normative întru eficientizarea procesului de calificare și tragere la răspundere penală.

Referințe:

1. MITRACHE, C. *Drept penal român*. Partea generală. Ed. a 5-a revăzută și adăugită. București: Universul juridic, 2014. 524 p. ISBN 9786066735209.

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

2. ILIESCU, N. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: *Noul Cod penal*. Vol. I. Coord. G. ANTONIU. București: C. H. Beck, 2006. 616 p. ISBN 978-973-655-3.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18-04-2002. Publicat: 14-04-2009 în *Monitorul Oficial*, nr. 72-74, art. 195. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126674&lang=ro#
4. *Aspecte generale privind participația penală*. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/participatia-penala_extras.pdf
5. MAREȘ, M. *Forma de participație a persoanei juridice în cazul unor infracțiuni din domeniul afacerilor*. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://www.juridice.ro/-623396/forma-de-participatie-a-persoanei-juridice-in-cazul-unor-infracțiuni-din-domeniul-afacerilor.html>
6. *Participația și participații*. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-penal/participatia-si-participanti/>

**IMPROVING LEGAL FRAMEWORK TO PREVENT AND COMBAT
DOPING IN SPORT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH
INTRODUCTION OF SANCTION MECHANISM**

Elena ARHIP, Artiom JUCOV

CZU: 343.347:796.015.62

elenaarhip@anad.gov.md,
artiomjucov@anad.gov.md

Introduction. Doping represents one of the most significant threats in sport. Republic of Moldova lost 3 medals from Summer Olympic Games (at 2012 in London and at 2016 in Rio de Janeiro), thus being classified on 13th place among those 34 countries with stripped medals from 1968 to 2020 [1]. In addition, the production and trafficking of doping substances is a major problem too. Various media investigations have reported scandals regarding the illegal trafficking to Russia and European countries of doping substances (steroids) produced by pharmaceutical companies in Moldova. Though, doping phenomenon has grown beyond the realm of sport and public health, thus affecting the image of RM in the international arena. On a national scale, a related point to consider is the damage caused to the Republic of Moldova due to the lack of a sanctioning mechanism for rescindant medals. For the purpose to determine these measures, (quantitative methodological) systematic and semantic approach will be used through archival research of the provisions of anti-doping legislation, including progress of amendments evaluation, statistical available data and comparative analyses of national and international situation, followed by the modelling method, adjusted to the circumstances in Moldova.

International anti-doping legal framework include UNESCO International Convention against doping in sport and Council of Europe Anti-Doping Convention, both ratified by the Law 298–XVI of 21.12.2007 and the Law 247–XVI of 27.11.2008, respectively. Supplementary, World Anti-Doping Code (WADC) and International Standards are mandatory to all Code Signatories. On another note, Republic of Moldova legal anti-doping framework include the Law no. 185 dated 11.07.2012 on prevention of and fight against doping in sport, Government Decision no. 960 dated 17.11.2014 on the approval of the Regulation on the organization and functioning of the National Anti-Doping Agency, as well as National Anti-Doping Rules, adopted by the Order of National Anti-Doping Agency no.7-B dated 16.02.2021, elaborated in accordance with Model rules, provided by WADA.

Anti-doping environment is changing fast, especially after 2015 Russian scandal, which revealed a state-run doping scheme in the country. As a result, international norms were adopted to the new realities: WADC was amended 4 times, and in addition to those 4 existing international standards 4 more standards were adopted. The list of Anti-Doping Rule Violations (ADRV) extended from 8 to 11, representing not only the presence and use of prohibited substances and/or methods, but also a

wide range of actions or inactions, including attempts to dope or even possession. Reconciling the norms for sanctioning anti-doping rules violations (ADRV) became more necessary and complex since the forms of doping in sport and the fight against doping have changed greatly over time. Some of the amendments of WADC related to the athletes include increased penalties for ADRV from 2 to 4 years / doubled the period of ineligibility stipulated in Art. 10.2.1 – use of prohibited substances, 10.3.1 - 10.3.2, in parallel with ... for multiple violations...According to WADA, the increased sanctions were intended to target “intentional cheats”. Even though, a series of studies have demonstrated that ineligibility, which means forfeiture of medals and ban from all sport does not considerably discourage athletes to dope [2]. Accordingly, as set out in WADC Art. 10.12, Anti-Doping Organizations may impose financial sanctions in cases where the maximum period of Ineligibility has already been imposed. Financial means have proved to be the most efficient preventing measures... Taking into account the situation in the RM and respecting the principle of proportionality, civil/contraventional fine can be introduced for the athletes with life-time ban.

Other WADC amendments were focused on the violations and responsibilities not only for the athletes, but namely for the athlete support personnel. Athlete support personnel (ASP) is defined as any coach, trainer, manager, agent, team staff, official, medical, paramedical personnel, parent or any other person working with, treating or assisting an athlete participating in or preparing for sports Competition [3]. The role and importance of ASP, as well as their influence on athletes has been emphasized in a series of studies [4]. Moreover, the jurisprudential changes since 2013 also admits all sorts of administrative and criminal sanctions [5, p.7]. According to the UNESCO 2018-2019 reporting exercise [6], 160 States Parties submitted their responses to the question 6 “What additional or alternate measures are used to sanction athlete support personnel involved in doping in sport?”. More than half of States Parties (93 States Parties – 58%) used financial penalties, including fines, as additional or alternate measures, while more than one-third (63 States Parties – 39%) used criminal penalties, including imprisonment as additional or alternate measures. National legislation has no leverage neither to disqualify, nor to sanction ASP. The first ASP, medical doctor, was punished and received life-ban as a result of an international investigation. [...] Completing the Law 185/2012 with the new ADRV and sanctions, in parallel with imposing civil fines, which will give opportunity to conduct investigation over asp on national level, would represent strong discouragement for those who organize, instigate or accomplice doping schemes. As it have been mentioned above, the corruption and permissive legislation have created conditions for the development of an entire anabolic industry in Moldova.

To summarize, the imperative to fight the phenomenon of doping should be not only by punishing the athletes, but also those, who are the basis of doping schemes is dictated by international practice in field, which denotes a harsh approach in relation

to organizers, instigators or accomplices in the administration of substances or methods prohibited to athletes. Therefore, there is an urgent need to amend national legislative framework related to anti-doping sanctions mechanism, compliant with the international rigors, as follows: Amending National Law 185/2012 by including the new ADRV and the relevant sanctions (tab.1); Completing Contravention Code with the fines as poroportionate measures for athletes, banned for life, for ASP; Adopting the Law of trafficking; Completing Criminal Code with sanctions for illegal trafficking.

Table

Comparative analysis of the sanctions fot ADRV in WADC 2009, WADC 2021 and the Law on prevention of and fight against doping in sport 185/2012

Violation	Default sanction under the Law 185/2012	Default sanction under the 2015 Code for the first offence	Default sanction under the 2009 Code for the first offence
Presence of a Specified Substance (Art. 2.1)		Two years (Art. 10.2.2)	Two years (Art. 10.2.1)
Presence of a non-Specified Substance (Art. 2.1)		Four years (Art. 10.2.1)	Two years (Art. 10.2.1)
Use or Attempted Use of a Specified Substance (Art. 2.2)		Two years (Art. 10.2.2)	Two years (Art. 10.2.1)
Use or Attempted Use of a non-Specified Substance (Art. 2.2)		Four years (Art. 10.2.1)	Two years (Art. 10.2.1)
Evading, Refusing or Failing to Submit to Sample Collection (Art. 2.3)		Four years (Art. 10.3.1)	Two years (Art. 10.3.1)
Whereabouts Failures (Art. 2.4)		Two years (Art. 10.3.2)	One to two years (Art. 10.3.3)
Tampering or Attempted Tampering (Art. 2.5)		Four years (Art. 10.3.1)	Two years (Art. 10.3.1)
Possession of a Specified Substance (Art. 2.6)		Two years (Art. 10.2.2)	Two years (Art. 10.2.1)
Possession of a non-Specified Substance (Art. 2.6)		Four years (Art. 10.2.1)	Two years (Art. 10.2.1)
Trafficking or Attempted Trafficking (Art. 2.7)		Four years to life (Art. 10.3.3)	Four years to life (Art. 10.3.2)
Administration or Attempted Administration (Art. 2.8)		Four years to life (Art. 10.3.3)	Four years to life (Art. 10.3.2)
Complicity (Art. 2.9)		Two to four years (Art. 10.3.4)	ADRV did not exist
Prohibited Association (Art. 2.10)		Two years (Art. 10.3.5)	ADRV did not exist

References:

1. STATISTICA. *Number of stripped medals at the Summer Olympics by country and color from 1968 to 2020*. [Accessed 01.09.2021] Available at: <https://www.statista.com/statistics/1113052/summer-olympics-stripped-medals-by-country/>
2. EXNER, J. Anti-doping and athlete's rights under EU-law: four-year period of ineligibility as disproportionate sanction? In: *International Sports Law Journal Volume*. 2018, vol. 17, issue 3-4, pp. 128-138.
3. WADA. World Anti-Doping Code 2021, p.166. [Accessed 01.09.2021] Available at: <https://www.wada-ama.org/en/resources/the-code/world-anti-doping-code>
4. BACKHOUSE, S. and the review team. *Social psychology of doping in sport: a mixed-studies narrative synthesis*. [Accessed 01.09.2021] Available at: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/literature_review_update_-_final_2016.pdf
5. COSTA, J. *Legal opinion 2019 (expert opinion) on the World Anti-Doping Code*. p. 7 [Accessed 01.09.2021] Available at: <https://www.wada-ama.org/en/resources/the-code/legal-opinion-on-the-2021-code-by-judge-jean-paul-costa>
6. UNESCO. *Monitoring and implementation of the International Convention against Doping in Sport*. 2019. [Accessed 01.09.2021] Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370279>
7. EXNER, J. Anti-doping and athlete's rights under EU-law: four-year period of ineligibility as disproportionate sanction? In: *International Sports Law Journal Volume*. 2018, vol. 17, issue 3-4. pp. 128-138.
8. SUMNER, Claire. The spirit of sport: the case for criminalisation of doping in the UK. In: *International Sports Law Journal*, 2017. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40318-016-0103-2>

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND NOȚIUNEA DE „PRACTICARE A
PROSTITUȚIEI” SPECIFICATĂ ÎN DISPOZIȚIA art.220 CP RM

Eduard CALMAȚUI

CZU: 343.544:343(094.4)(478)

calmatuieduard@gmail.com

La art.220 Cod penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) [1] este prevăzută răspunderea pentru proxenetism. În sensul alin.(1) al articolului nominalizat, îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 650 la 1.350 de unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.

Definiția oficială a noțiunii de „practicare a prostituției” o regăsim la alin.(1) art.89 Cod contravențional al Republicii Moldova [2]. În concreto, în accepțiunea actului legislativ prenotat, practicarea prostituției constă în satisfacerea dorinței sexuale a unei persoane prin orice metodă și/sau mijloace, contra plată, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice. Trebuie de remarcat că respectiva exegeză legală a fost inserată în Codul contravențional al Republicii Moldova prin Legea nr.159 din 12.10.2018 privind modificarea unor acte legislative [3], drept urmare a adresărilor la Curtea Constituțională (sesizările nr.173g/2017 [4] și nr.37g/2018 [5]) și a pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr.19.04.2018 (privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional) [6]. În același timp, necesitatea interpretării oficiale a noțiunii de „practicare a prostituției” ori „prostituție” a fost reclamată frecvent în literatura de specialitate [7, p.7; 8, p.8; 9, p. 7-8].

De lege lata, se atestă că practicarea prostituției există indiferent de activitatea concretă la care se recurge, atâta timp cât aceasta constă în satisfacerea dorinței sexuale a unei persoane și se realizează contra plată. Deopotrivă, înțelegem că, în sensul alin.(1) art.89 Cod contravențional, nu constituie caracteristici relevante ale „practicării prostituției” nici frecvența „satisfacerii dorinței sexuale” și nici „numărul partenerilor”. Prin urmare, este admisă ideea că va exista „practicarea prostituției” și atunci când actul sexual contra plată se va realiza, chiar și o singură dată și cu o singură persoană.

Ne întrebăm dacă aceeași exegeză urmează a fi extrapolată noțiunii de „practicare a prostituției” în accepțiunea art.220 CP RM? Tindem să credem că da. Or, înțelegem că dispoziția prevăzută la alin.(1) art.220 CP RM este una de blanchetă, astfel încât pentru interpretarea noțiunii de „practicare a prostituției” urmează să recurgem la prevederea înscrisă la alin.(1) art.89 Cod contravențional. În plus, așa cum derivă din conținutul alin.(1) art.54 din Legea cu privire la actele normative a RM [10]: „lit b) terminologia utilizată este constantă, uniformă și corespunde celei utilizate în alte acte normative [...]; lit.d) noțiunea se redă prin termenul respectiv, evitându-se definiția acesteia sau utilizarea frazeologică, aceleași noțiuni se exprimă prin aceiași termeni”.

Pe de altă parte, nu putem să nu remarcăm că definiția înscrisă la alin.(1) art.89 Cod contravențional exprimă o concepție mult prea largă a noțiunii de prostituție. Astfel, avem mari rezerve privind oportunitatea includerii serviciilor sexuale online în sfera noțională a conceptului de prostituție. De altfel, în doctrina juridică [9, p.2, 4, 5, 8] (până la adoptarea Legii nr.159/2018) s-au adus argumente temeinice, inclusiv de sorginte convențională, în sensul că conceptele de prostituție și pornografie online (pornografia) exprimă noțiuni distincte, cu conținut diferit. Deopotrivă, autorul S.Brînza a accentuat justificat că prostituția „presupune practicarea de acte sexuale doar cu acele persoane diferite care beneficiază de serviciile prostituatei. Din aceste motive, prostituția nu poate presupune prestarea de servicii sexuale online, întrucât prestarea de servicii sexuale on-line nu presupune practicarea de acte sexuale cu persoanele care beneficiază de serviciile prostituatei” [9, p.6]. Raționamente similare au stat și la baza Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova din 19.04.2018 [11]. În particular, Curtea a apreciat că „în lipsa unui contact fizic, show-rile erotice prin video-chat nu pot fi considerate ca acte de prostituție”. În plus, în Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 13.11.2018 (Litschauer c. Republicii Moldova) sunt menținute exegezele formulate în Decizia Curții Constituționale *supra* prenotată.

În altă privință, apreciem a fi judicioasă și formularea „satisfacerea dorinței sexuale” din conținutul alin.(1) art.89 Cod contravențional. Or, câmpul semantic al acestei noțiuni este extrem de extins și vag. Prin urmare, deși apreciem a fi salutabilă intervenția legiuitorului în planul definirii oficiale a noțiunii de „practicare a prostituției”, considerăm că definiția inserată la alin.(1) art.89 Cod contravențional nu este tocmai reușită. În viziunea noastră, este mult mai elocventă definiția noțiunii de prostituție propusă de autorul S. Brînza: „Practicarea de acte sexuale cu diferite persoane care beneficiază de serviciile prostituatei (ori prostituatului – *n.a.*), aceasta (ori acesta – *n.a.*) urmărind să-și procure, pe o asemenea cale, mijloace de existență sau principalele mijloace de existență. O asemenea conotație se pretează sensului comun al termenului.” La această interpretare s-a raportat și Curtea Constituțională a Republicii Moldova în două Decizii [6; 11].

Pentru comparație, precizăm că la art.213 „Proxenetismul” Cod penal al României [12] este stabilită răspunderea pentru „determinarea sau înlesnirea practicării prostituției ori obținerea de foloase patrimoniale de pe urma practicării prostituției de către una sau mai multe persoane” [alin.(1)]. În același timp, la alin.(4) al aceluiași articol este prevăzută noțiunea de „practicare a prostituției”, prin care se înțelege întreținerea de acte sexuale cu diferite persoane în scopul obținerii de foloase patrimoniale pentru sine sau pentru altul”.

În altă ordine de idei, remarcăm că din conținutul alin.(1) art.220 CP RM se desprind două formulări aparent distincte: „prostituție” (îndemnul sau determinarea la prostituție) și „practicarea prostituției” (înlesnirea practicării prostituției; tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției). În context, ne întrebăm dacă legiuitorul și-a dorit să exprime astfel sensuri diferite acestor noțiuni ori, în realitate, a omis să

asigure uniformitatea terminologică în conținutul aceleiași norme? De altfel, respectiva „delimitare conceptuală” a fost apreciată a fi confuză și în Sesizarea Curții Constituționale nr.62 g din 25.05.2018 [13]. Totuși, în Decizia de inadmisibilitate a respectivei sesizări [11], Curtea Constituțională s-a expus explicit raportându-se numai la semnificația noțiunii de „prostituție”. Prin urmare, considerăm că în contextul art.220 CP RM noțiunile de „prostituție” și cea de „practicare a prostituției” urmează a fi interpretate în același sens.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-74 din 14.04.2009.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78-84 din 17.03.2017.
4. Legea nr. 159 din 12.10.2018 privind modificarea unor acte legislative. Publicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 416-422 din 09.11.2018.
5. Sesizarea nr.173g din 27 decembrie 2017 privind excepția de neconstituționalitate a art.220 din Codul penal și a art. 89 din Codul contravențional. [Accesat: 24.08.2021] Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/ro-173g20171227fef39.pdf>
6. Sesizarea nr.37g din 28.03.2018 privind excepția de neconstituționalitate a art. 220 din Codul de penal. [Accesat: 24.08.2021] Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/ro-Sesizarea37g47b74.pdf>
7. Decizia nr.36 din 19.04.2018 de inadmisibilitate a sesizărilor nr. 173g/2017 și nr. 37g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției). [Accesat: 24.08.2021] Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d362018173g201737g2018rob4b4f.pdf>
8. BRÎNZA, S. Reflecții cu privire la necesitatea definirii legislative a noțiunii de prostituție. În: *Revista Națională de Drept*. 2015, nr.8, pp 2-9. ISSN 18110770
9. BRÎNZA, S. Definirea noțiunii de prostituție în dreptul penal: unele conotații practice. În: *Materialele Conferinței „Integrare prin cercetare și inovare”*. 2015, pp.6-8.
10. BRÎNZA, S. Din nou despre interpretarea noțiunii de prostituție în practica judiciară a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*. 2016, nr.6, pp.2-9. ISSN 18110770.
11. Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017. Publicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 7-17 din 12.01.2018.
12. Decizia nr. 49 din 31 mai 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 62g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 220 din Codul penal (proxenetismul). [Accesat: 24.08.2021] Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d49201862g2018rou0e535.pdf>
13. Codul penal al României nr. 286/2009. [Accesat:24.08.2021] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855>
14. Sesizarea nr.62g din 25.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme ale art. 220 alin. (1) din Codul penal. [Accesat: 24.08.2021] Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/ro-Sesizarea62g0325c.pdf>

**LIMITELE INCRIMINĂRII FAPTELOR DE EXERCITĂRE A
ATRIBUȚIILOR DE SERVICIU ÎN SECTORUL PRIVAT
ÎN SITUAȚIE DE CONFLICT DE INTERESE**

Octavian BIVOL

CZU: 343.37:334.722:343.35

octavianbivol@hotmail.com

Prin adoptarea Legii nr. 66 din 24.05.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal – art. 326¹; Codul contravențional – art. 313⁴, 313⁵, 313⁶ ș.a.) (în continuare – *Legea nr. 66/2018*), legiuitorul național a optat pentru incriminarea într-un articol separat a faptelor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese. Până la etapa adoptării legii menționate, faptele de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese cu cauzarea daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice constituiau o formă de folosire a situației de serviciu tipică infracțiunii prevăzută la art. 327 CP RM. În acest sens, suntem de acord cu A.Eșanu atunci când dumneaei concluzionează că „exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese reprezintă o varietate a abuzului de putere sau a abuzului de serviciu (art. 327 CP RM), contopindu-se în textura elementului material al folosirii intenționate a situației de serviciu” [1, p. 62].

Analizând conținutul Codului penal de la adoptare până în prezent, cu mici excepții, observăm că Cap. XVI din Partea specială a Codului penal constituie de fapt o reflectare, cu anumite particularități, a Cap. XV din Partea specială a Codului penal. În acest sens, urmare a elaborării și adoptării Legii nr. 66/2018, lipsește claritatea în ceea ce privește criteriile de includere doar în Capitolul XV din Partea specială a Codului penal a răspunderii penale pentru fapta de exercitare a atribuțiilor doar în sectorul public în situație de conflict de interese.

Întru susținerea celor indicate și cercetând punctele de vedere ale C.Timofei [2, p.48] și I.Serbinov [3, p.25], constatăm că primul autor opinează asupra completării Cap. XVI din Partea specială a Codului penal cu componentele de infracțiune „Articolul 334¹ . Traficul de influență și cumpărarea de influență în sectorul privat”, iar al doilea autor optează pentru completarea capitolului menționat cu „Articolul 335². Neglijența în serviciu”. Totodată, a fost exprimată nedumerirea asupra excluderii prin *Legea nr.277-XVI 18.12.2008* pentru modificarea și completarea Codului penal a componentei de infracțiune prevăzută de art. 336 CP RM, or, argumentarea efectuată de către autorii Legii în nota informativă [4] nu poate fi considerată una plauzibilă și judicioasă.

Cu o anumită doză de probabilitate, bănuim că necompletarea Capitolului XVI al Părții speciale și, implicit, neincriminarea faptelor de exercitare a atribuțiilor de

serviciu în sectorul privat în situație de conflict de interese, s-a datorat constatărilor Deciziei nr. 603 din 06.10.2015 a Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 301 alin.(1) și art. 308 alin.(1) CP RM, și anume: „[...] **34.** [...] *dispozițiile art. 308 alin. (1) CP RM, sancționând penal fapte ce contravin unor interese pur private, legiuitorul le-a calificat pe acestea din urmă ca având caracter public, ceea ce a dus la o limitare disproporționată a dreptului la muncă și a libertății economice ale persoanelor care își desfășoară activitatea în mediul privat. În aceste condiții, protecția penală astfel reglementată, deși adecvată sub aspectul finalității, aceea a protejării unor valori sociale chiar și private, nu este necesară și nu respectă un raport just de proporționalitate între severitatea măsurii ce poate fi luată și interesul individual al persoanelor.* **35.** [...] *dacă faptele persoanelor din mediul privat sunt cauzatoare de prejudicii, împotriva acestora poate fi angajată răspunderea civilă, de dreptul muncii sau altă formă de răspundere, care nu implică forța de constrângere a statului prin mijloace de drept penal [...]*”.

În mod obligatoriu, nu urmează să facem abstracție de argumentarea efectuată de Curte în paragraful 31 din Decizia menționată, unde s-a indicat că expunerea de motive în Legea nr. 278 din 04.07.2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, arată că incriminarea faptelor de conflict de interese a avut ca scop sancționarea penală a funcționarului public, care, în mod conștient și deliberat, își satisface interesele personale prin îndeplinirea atribuțiilor publice și înlăturarea oricăror suspiciuni cu privire la conduita funcționarilor publice (subl. ne aparține). În mod evident, au fost excluse din acest demers al incriminării faptelor de conflict de interese restul persoanelor care își desfășoară activitatea în sistemul privat, acestea neîndeplinind atribuții publice în realizarea activităților pe care le desfășoară.

Astfel, observăm trimiterea efectuată de către Înalta Curte la principiul *Ratio legis*, care descoperă rațiunea și scopul normei juridice adoptate, precum și interesele pe care legiuitorul a tins să le protejeze prin legea respectivă și ce abuzuri a intenționat să le împiedice, anume după cum a fost indicat: „*sancționarea penală a funcționarului public care, în mod conștient și deliberat, își satisface interesele personale prin îndeplinirea atribuțiilor publice*”.

Existența Deciziei nr. 603 din 06.10.2015 a Curții Constituționale a României nu ar trebui în nici-un fel să conducă la percepția că legislația română nu pedepsește penal exercitarea atribuțiilor în sectorul privat în situație de conflict de interese, or, în Legea nr. 31 din 16.11.1990 privind societățile, articolele 275 alin. (1) lit.a) alin. (2), art. 277 alin. (1) și alin. (3) prevăd răspunderea penală pentru: încălcarea de către administrator, director general, director, membru al consiliului de supraveghere sau al directoratului, lichidator ori reprezentant legal al societății a obligației de abținere; încălcarea de către asociat sau acționar a obligației de abținere; încălcarea de către cenzor sau expert a obligației de abținere; corespunzător, încălcarea dispozițiilor referitoare la incompatibilitate.

Prevenirea conflictului de interese în sectorul privat, după caz, inclusiv prin mijloace penale, este un angajament asumat prin ratificarea Convenției ONU împotriva corupției (a se vedea art.12 alin. (1) coroborat cu alin. (2) lit.b)) [5] și o obligație legală de aducere în concordanță a Codului penal, ceea ce reiese din art. 45 alin.(2) lit.b) din Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017 [6].

Chiar dacă lipsește o normă distinctă de incriminare a conflictului de interese în Cap. XVI al Părții speciale CP RM, similar Cap. XV, concluzionăm că art. 335 CP RM, prin construcția juridico-penală oferită de către legiuitor, protejează inclusiv relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera privată, care este incompatibilă cu fapta persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, ori care lucrează pentru o astfel de organizație, și care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, ia o decizie sau participă la luarea unei decizii în conflict de interese în vederea obținerii unui interes material, în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Similar componentei de infracțiune prevăzută de art. 327 CP RM, exercitarea atribuțiilor în sectorul privat în situație de conflict de interese reprezintă o varietate a abuzului de serviciu (art. 335 CP RM), contopindu-se, după cum s-a indicat, în textura elementului material al folosirii intenționate a situației de serviciu. Astfel, din motivul lipsei unei norme speciale ca și în cazul capitolului XV Cod penal, în sfera privată, în eventualitatea folosirii situației de serviciu în conflict de interese se va aplica răspunderea conform art. 335 CP RM.

În mod evident, nu toate faptele de folosire a situației de serviciu în conflict de interese ale persoanelor care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație vor atrage răspundere penală, dar vor fi reținute la încadrare doar acele fapte care au fost comise din interes material, în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect și care au cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Cu siguranță, influența organizațiilor comerciale și necomerciale în secolul XXI a crescut semnificativ, respectiv necesitatea reglementării într-o manieră corespunzătoare a activității de serviciu în cadrul acestor entități prin pârghii ale dreptului penal devine din ce în ce mai evidentă, or, încălcarea ordinii de gestionare normală a organizațiilor comerciale și necomerciale, în special în segmentul marilor afaceri, implică diverse riscuri cu impact negativ asupra concurenței, precum și alte componente ale funcționării unei economii de piață. La zi, suntem departe de afirmația că consecințele abuzului de serviciu în domeniul public prevalează consecințele abuzului de serviciu în domeniul privat, și sperăm că nu vom greși, dacă vom indica faptul că acestea pot fi considerate proporționale. Stabilitatea mediului de afaceri, buna funcționare a societăților, protecția drepturilor și intereselor legale ale

asociaților, acționarilor, investitorilor actuali/potențiali, personalului angajat, creditorilor, furnizorilor, clienților ș.a.m.d. impun eliminarea, inclusiv prin mijloace penale, a conflictului de interese care ar putea să afecteze obiectivitatea reprezentantului societății în procesul luării deciziilor.

Referințe:

1. EȘANU, A. Incriminarea exercitării atribuțiilor de serviciu în situație de conflict de interese: argumente pro și contra. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”*, 2019, nr.11.
2. TIMOFEI, C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012.
3. SERBINOV, I. Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 Codul penal) Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr.10.
4. Notă informativă la Legea nr.277-XVI 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. (Disponibil: <https://old.parlament.md/law-process/laws/december2008/277-XVI-18.12.2008/>).
5. Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31.10.2003, semnată de Republica Moldova la 28.09.2004, ratificată prin Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, nr.158 din 06.07.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.103-106 din 20.07.2007.
6. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.229-243 din 07.07.2017.

INDICATORI AI MODERNIZĂRII GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Rodica CIOBANU

CZU: [342.395 + 354](478)

rod.ciobanu@gmail.com

Republica Moldova ca stat cu aspirații europene, de la Independență încoace a avut parte de urcări și căderi, încercări de reformare etc., dar care nu a reușit în timp să creeze instituții funcționale și eficiente, capabile să răspundă necesităților cetățenilor și să asigure protecția drepturilor și libertăților fundamentale. Ca rezultat, relația autorități – cetățeni a devenit una cu multiple necunoscute în condițiile în care acești actori sociali au coexistat fără o implicare activă, reciprocă și pertinentă în tendința de fortificare a unei societăți în care statul de drept cu adevărat devine realitate. De cele mai multe ori, accentul fiind pus pe dimensiunea aplicativă, pe preluarea unor practici eficiente implementate în alte state și mai puțin pe cercetarea științifică și evaluarea obiectivă a realităților prin prisma avantajelor și dezavantajelor pe plan local, a performanței și profesionalismului, a eficienței instituționale și a implicării individuale care ar oferi opinii și soluții integrate și argumentate cu referire la problemele stringente cu care se confruntă atât statul cât și cetățeanul. În atare condiții, considerăm oportună revenirea asupra formulei în care printr-o revizuire retrospectiv-prospectivă ar fi posibilă crearea condițiilor de depășire a multiplelor probleme de funcționalitate, integritate și eficiență a instituțiilor publice.

În acest context al tendințelor de modernizare și schimbare, opinăm ca necesară dezvoltarea unui management public performant care ar valorifica experiențele bunei guvernări și a practicilor altor state care au reușit să înregistreze rezultate palpabile la diverse compartimente în activitățile asumate. Autorii articolului *Bunele practici – vector de dezvoltare a administrației publice românești* menționează că „conceptul bunele practici (...) include elemente ce au fost experimentate – precum metode de lucru, proceduri, tehnologii – considerate indispensabile pentru obținerea de bune rezultate”, dar și indică că acestea pot fi transferate, dar de cele mai multe ori fiind necesară „modificarea, adaptarea lor la contextul în care urmează a fi aplicate” [1, p. 143]. Pornind opiniei expuse *supra*, dar și a altor experți [2], rezultă că interesul continuu al a politicianilor, guvernanților și cercetătorilor pentru identificarea unor modele de administrare ori managementul public eficient nu este unul lipsit de sens, în condițiile în care suntem conștienți de lipsa de eficiență a formulei actuale de guvernare, a existenței unor societăți bine guvernate, dar și a lipsei unor modele teoretice expresive care fiind preluate și adaptate ar putea să producă efecte pozitive. Sigur că nu putem neglija bunele practici care „constituie nucleul unei experiențe și factor declanșator pentru schimbare” [1], totuși în raport cu acestea sunt necesare acțiuni orientate spre identificare a acelor care sunt apropiate și aplicabile contextului național și care odată ajustate ar aduce multiple beneficii atât pentru guvernare, cât și pentru cetățeni.

În opinia mai multor autori, cea mai mare problemă în preluarea bunelor practici este cea care face referință la faptul că o bună guvernare este fundamentată pe realități culturale ce implică valori și principii, de aceea doar transferul de instrumente, procedee, mecanisme juridice nu poate da randamentul așteptat. Ca rezultat, sunt

necesare acțiuni anticipative de cercetare și evaluarea cu implicarea practicienilor, experților și a cercetătorilor pentru a modela design-ul modelului (*benchmark*-ului) [3] ajustat și adaptat contextului național. Pe post de exemplu, putem face referință la *Cadrul comun de evaluare* (CAF) [4], care este un model de management al calității destinat evaluării sectorului public. Modelul urmărește ca scop de a fi catalizator al procesului de îmbunătățire a guvernării pentru a crea condiții și a oferi servicii mai bune pentru cetățeni. Modelul menționat face referință la: *promovarea culturii excelenței în sectorul public; implementarea logicii PDCA (PLAN, DO, CHECK, ACT); autoevaluarea continuă; radiografierea instituției* pentru a identifica punctele forte și a celor slabe, pentru a defini ariile de îmbunătățire. În calitate de argument vom invoca că: „Implementarea și statornicirea inovațiilor în modul în care o țară se guvernează este un proces deosebit de dificil și adesea supus criticilor și rezistenței, dar atunci când are loc – și când funcționează pentru a face viața mai bună pentru cetățeni și comunități – este o mare realizare. Atunci când inovația funcționează – când un guvern poate duce o idee bună prin toate etapele necesare și dificile pe care le presupune punerea în aplicare pe care le presupune, toți beneficiază” [5].

Analizând provocările la care sunt expuse societățile contemporane și cu care se confruntă în prezent (în particular, criza pandemică provocată de SARS-CoV-2), dar și luând în considerare oportunitățile oferite de era digitală care oferă posibilități nelimitate de cunoaștere a experiențelor și practicilor altor state, devine posibilă identificarea măsurilor necesare și a pașilor orientați spre îmbunătățirea sistemelor de guvernare la nivel național.

Schimbarea nu este niciodată ușoară, atât pentru indivizi (cetățeni), cât și pentru instituții și națiuni. În prezent asistăm la un larg consens internațional cu privire la ceea ce contribuie la accelerarea dezvoltării societăților și prosperitatea cetățenilor. În același timp, există opinii general-acceptate și împărtășite în Republica Moldova cu referire la necesitatea unor reforme la nivel național cu privire la ceea ce ar trebui făcut pentru modernizarea guvernării, dar se pare că există mai puține cunoștințe comune și capacități cu privire la modul în care se poate face acest lucru. Acțiunile întreprinse până în prezent nu au dat randamentul așteptat. Or, ceea ce se indică în *Human Resources for Effective Public Administration in a Globalized World* ar putea fi pista de decolare pentru reformarea și modernizarea guvernării în Republica Moldova. Tocmai este vorba de faptul că la nivel global, chiar și în condițiile unei mari diversități, pot fi identificate patru tendințe majore: construirea ori reconstruirea statelor pe fundamentul statului de drept; revitalizarea rolului statului și a administrațiilor publice în conjunctura actuală; reconfigurarea rolului statului pornind de la noile realități; creșterea continuă a semnificației democrației și a valorilor democratice și crearea oportunităților de participare și implicare [6].

Ca rezultat, Republica Moldova, mai devreme ori mai târziu, va reveni la parcursul spre normalitate în cazul în care vor fi operate măsuri direcționate spre încadrarea în tendințele globale. Pentru aceasta, multiplele dependențe (dintre local și

regional, dintre local și global, individual și colectiv etc.) vor accentua din ce în ce mai mult preferința și tendința spre modernizare a guvernării prin asimilarea și promovarea principiilor și valorilor statului de drept. Una dintre cele mai importante dependențe este cea care reprezintă formula în care are loc întâlnirea dintre autorități, în sens de guvernare, și cetățeni, fiecare dintre aceștia fiind în egală măsură responsabili de evoluția proceselor în direcția necesară dezvoltării și progresului social. Or, dintr-un punct de vedere pentru a obține schimbări calitative la nivel de țară, avem nevoie de o bună guvernare, din alt punct de vedere, avem nevoie de implicare și participare civică, astfel încât printr-un efort comun să se reușească un salt calitativ. Un prim pas în această direcție este cunoașterea practicilor de succes ale statelor care au reușit performanța la capitolul buna guvernare. Altele este cunoașterea schimbărilor suportate în timp și a inovațiilor care au avut loc în ultimii ani în guvernare. Cea de-a treia direcție este găsirea indicatorilor de performanță și profesionalism în evaluarea resursei umane, precum și a instrumentelor de măsurare cantitativă și calitativă a guvernării, pentru ghidarea acesteia spre eficiență și performanță.

Referințe:

1. NICOLESCU, C.E., MURGESCU, D.M. Bunele practice – vector de dezvoltare a administrației publice românești. În: *Studii de știință și cultură*. Anul VI, nr.1 (20) martie 2010.
2. MATEI, A. *Analiza sistemelor administrației publice*. București: Editura Economica, 2003.
3. Nota.
4. *The European model for improving public organization through self-assessment*. [Accesat 23.07.2021] Disponibil: <https://www.eipa.eu/wp-content/uploads/2019/11/CAF-2020.pdf>
5. *Innovation in Governance in the middle East, North Africa, and Western Balkans*. [Accesat 03.07.2021] Disponibil: <https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2007%20Innovations%20in%20Governance%20in%20the%20Middle%20East,%20North%20Africa,and%20Western%20Balkans.pdf>
6. *Human Resources for Effective Public Administration in a Globalized World*. [Accesat 03.07.2021] Disponibil: <https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2005%20Human%20Resources%20for%20Effective%20Public%20Administration%20in%20a%20Globalized%20World.pdf>

Articol elaborat în baza **Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului”** în cadrul Laboratorului de Cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

INDEPENDENȚA FĂRĂ RESPONSABILITATE ESTE INCOMPATIBILĂ CU DEMOCRAȚIA CONSTITUȚIONALĂ

Elena ARAMĂ

CZU: 342.3:341.231.14

aramaelena@mail.ru

Cea mai succintă definiție a democrației ne trimite la forma de organizare și conducere politică a societății, bazată pe principiul exercitării puterii de către popor, adăugăm aici și fraza lui Abraham Lincoln – *prin popor și pentru popor*.

Autorul francez Dominique Rousseau, formulând teoria democrației continue, a arătat că actualmente voința generală exprimată în legi va fi într-adevăr cea generală, dacă ea va fi rezultatul unei dezbateri, la care participă cât mai mulți și cei mai diverși subiecți: asociații, jurnaliști, grupuri de media etc., deja politicienii nu mai dețin cele mai bune resurse informaționale, astăzi societatea îi poate supraveghea, controla activitatea lor fără ca aceasta să devină monopolul lor politic [1].

Un regim cu adevărat democratic nu înseamnă absolutism parlamentar, nu este doar guvernarea majorității, cu atât mai mult cu cât în condițiile alegerilor pluripartitiste și majoritatea parlamentară poate reprezenta mai puțin de jumătate din electoratul unui stat. Legătura indisolubilă între democrație și stat de drept este demonstrată prin faptul că guvernarea majorității prin intermediul reprezentativității organelor puterii trebuie să fie completată de respect față de demnitatea umană, de drepturile și libertățile persoanei, altfel acea guvernare poate deveni tiranică.

Privind democrația ca proces, nu ca un dat pentru totdeauna, un autor german celebru – Jurgen Habermas – punctează că democrația se legitimează doar prin resursele ei. Se sprijină doar pe democrați, cu mentalitate democratică, ce promite legislație în conformitate cu consimțământul tuturor asupra instituțiilor și normelor. În procesul democratic subiecții de drept se recunosc ca autori și destinatari ai drepturilor, normelor și instituțiilor. Mentalitățile moderne ce pot susține proiectul juridic modern se realizează în structuri de comunicare capabile să afirme perspectiva intersubiectivă inerentă democrației. Democrația nu se poate desfășura decât într-un cadru de discurs comunicațional. Inima democrației este politica deliberativă, dezbaterea. Conceptul democrației fondat pe teoria discuțiilor dă imaginea unei societăți ce creează în mijlocul spațiului public o arenă destinată identificării și tratării problemelor ce interesează întreaga societate. Această concepție a democrației a lui Habermas ne arată ca procesul democratic este unica posibilitate de a produce și a aplica un drept la nivelul contemporaneității.

Revenind în spațiul geografic și constituțional al Republicii Moldova, trebuie să menționăm că soluționarea unor probleme referitor la democrație în Republica Moldova a fost pusă în seama Curții Constituționale. În primii cinci ani de activitate, Curtea Constituțională a fost sesizată cu cereri de control al constituționalității unor norme ce se refereau la organele puterii, în special, la principiul separării puterilor,

cereri mult mai numeroase decât cele ce se refereau la drepturile persoanelor [2]. În anii următori acest principiu de asemenea a fost invocat, astfel în hotărârea sa din 09.11.2011 – Curtea a menționat că separația puterilor nu este una rigidă, absolută, deoarece ar conduce la blocaje și dezechilibre instituționale. De aceea, în arhitectura instituțională a statului, principiul separației puterilor în stat ia forma delimitării unor autorități publice independente (una față de cealaltă), cu prerogative diferite (prin care se realizează activități specifice), dar și a colaborării dintre puteri, dublată de controlul reciproc. Curtea a reținut că principiul echilibrului instituțional, cunoscut astăzi sub denumirea „*checks and balances*” (în traducere aproximativă din limba engleză însemnând „*sistemul de frâne și contrabalante*”), stă la baza democrației și presupune echilibrul puterilor și controlul lor reciproc, astfel încât puterile statale să aibă aproximativ aceeași pondere, adică să fie echilibrate, pentru a se putea limita reciproc, evitând astfel ca puterea statală să fie folosită în mod abuziv. Acest *sistem de frâne și contrabalante* reprezintă condiția *sine qua non* a democrației moderne, împiedicând omnipotența legislativului, pe cea a executivului sau a judiciarului. Amintind aceste dezvoltări ale Curții Constituționale, ne vom referi la Hotărârea din 23 februarie 2021 pe marginea controlului de constituționalitate a decretului Președintelui Republicii Moldova nr.32-IX din 11.02.2021 ce viza desemnarea repetată a candidaturii N. Gavrilă la funcția de prim-ministru.

Curtea Constituțională a avut la îndemână: opinia prezentată de dnii Alexandru Arseni și Ion Guceac ; opinia Institutului de Politici și Reforme europene, prin care au fost înaintate argumente pertinente în susținerea caracterului constituțional al decretului Președintelui.

Fiind de acord cu opiniile exprimate de acești constituționaliști, să consolidăm poziția de constituționalitate a Decretului Președintelui Republicii. În primul rând, ne alăturăm opiniei despre necesitatea imperioasă a unui reviriment jurisprudențial – de a reconsidera jurisprudența anterioară (Hotărârea nr.32 din 29 decembrie 2015), căci circumstanțele s-au schimbat: actualmente Președintele are aceeași legitimitate electorală ca și Parlamentul. Deci un reviriment al jurisprudenței constituționale este la ordinea zilei.

În al doilea rând, Președintele nu este ținut să urmeze majoritatea parlamentară în desemnarea candidatului, ci doar să se consulte cu fracțiunile parlamentare, iar Parlamentul să discute programul și să voteze sau nu Guvernul – iată mecanismul prin care autoritățile respective se controlează și limitează reciproc. În interpretarea Curții Constituționale, Președintele este pus în inferioritate față de Parlament, Curtea chiar s-a exprimat că rolul Parlamentului este unul decisiv, ceea ce nu este corect după revigorarea alegerii Președintelui prin votul direct al cetățenilor. Există două realități distincte: Până în 2016 Președintele (ales de Parlament) ca reprezentant al reprezentanților și după revigorarea alegerilor directe ale Președintelui – Președintele ca reprezentantul direct al poporului, deținător al suveranității naționale (art. 2 alin. (1).

Tot ca reprezentanți ai reprezentanților pot fi calificate și fracțiunile parlamentare. Reprezentantul reprezentanților poate distorsiona voința reprezentatului, ceea ce se întâmplă în Parlament – deputați care au ocupat locul în Parlament, venind din partea unui partid cu anumite promisiuni electorale, au migrat către alte partide (și nu o singură dată!), fără a realiza obiectivele și promisiunile date electoratului. În această situație nu mai poate electoratul să fie reprezentat de astfel de deputați care pun și, probabil, vor pune în continuare piedică Președintelui în realizarea principalei promisiuni, la care electoratul a subscris – lupta cu corupția. Să nu iuțăm că reprezentarea este fondată și limitată pe considerații de interese superioare conflictelor de interese individuale, devenind astfel nu numai o tehnică de reunire a intereselor divergente, dar și o modalitate de restituire a suveranității poporului – unicul deținător al acesteia.

Declarația de caracter captiv al statului este încă în vigoare, iar Parlamentul în momentul emiterii Decretului Președintelui era rezultatul alegerilor din februarie 2019, când statul era captiv. Deci, cu atât mai mult Parlamentul nu poate impune Președintelui o candidatură la funcția de Prim-ministru. Și aici se poate inversa argumentarea Curții, în sensul că, declarând neconstituțional Decretul Președintelui, Curtea arată electoratului că votul lor nu contează, căci, votând în condiții relativ libere pentru Președintele, care a venit cu promisiunea fermă de a lupta contra corupției și a declanșa alegeri anticipate, Parlamentul nu le recunoaște votul lor. La aceste considerații se alătură și dubiile rezonabile asupra integrității candidaturii înaintate de majoritatea parlamentară la funcția de Prim-ministru, ceea ce făcea ca acea candidatură să nu fie potrivită pentru funcția respectivă.

În final la întrebarea – Ce normă constituțională a încălcat Decretul Președintelui nr.32-IX din 11 februarie 2021? Răspunsul este – niciuna, căci art. 98 alin. (1) al Constituției prevede doar consultarea fracțiunilor parlamentare, nu obligarea Președintelui de a numi persoana propusă de majoritatea deputaților în calitate de Prim-ministru.

Unica idee din Hotărârea Curții din 23 februarie 2021 cu care suntem de acord (cu rezerva că ideea nu este propriu-zis a Curții, ci a fost preluată de Curtea Constituțională din Avizul Comisiei de la Veneția): „O lipsă de respect față de instituții este strâns legată de o altă problemă în cultura politică și constituțională, și anume, încălcarea principiului cooperării loiale între instituții. [...] Numai respectul reciproc poate duce la stabilirea unor practici reciproc acceptate, care este în conformitate cu patrimoniul constituțional european și care îi permite unui stat să evite și să depășească crizele cu serenitate” (Avizul Comisiei nr. 685/2012, CDL-AD(2012)026, §73). Dar se pare că până acolo politicienii moldoveni mai au de parcurs un drum foarte lung. Mai mult decât atât: și comunicarea dintre specialiștii de drept constituțional și Curtea Constituțională a eșuat.

Cu tot respectul față de Curtea Constituțională ca instituție, aceasta nu implică în mod automat respect pentru fiecare decizie a Curții, respect care trebuie câștigat prin

activitatea echidistantă, cu argumente convingătoare și deschidere pentru comunicare. Trimiterea la caracterul definitiv, nesupus niciunei căi de atac al hotărârilor Curții Constituționale, nu este de natură să îngrezească gândirea liberă a persoanelor, preocupate sincer de soarta țării.

Referințe:

1. ROUSSEAU, D. La democratie continue: fondements constitutionnels et institutions d'une action continue des citoyens. In: *Confluences des droits*-<https://confluencedesdroits-larevue.com/?p=726>.
2. ARAMĂ, E. *Controlul constituționalității legilor: istorie și actualitate*. Chișinău: Museum, 2000, p.68.

Comunicare elaborată în baza Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” în cadrul Laboratorului de cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

CÂT DE INDEPENDENTĂ ESTE OARE FAZA INCIPIENTĂ A PROCEDURII DISCIPLINARE ÎN PRIVINȚA PROCURORILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA?

Natalia CRECIUN

CZU: 347.963:347.962.3:347.56(478)

natalia.creciun@gmail.com

Procedurile disciplinare în privința judecătorilor și procurorilor constituie mecanisme de responsabilizare a profesioniștilor vizați, de eficientizare a activității judiciare, de fortificare a integrității judiciare. Dat fiind rolul atât de important al acestei dimensiuni, care poate avea impact major asupra carierei judecătorilor și procurorilor, este esențială respectarea principiului independenței în derularea procedurilor disciplinare. Întrebarea care ne preocupă, în mod prioritar, este: când anume, de la ce fază a procedurii, procesul ar trebui derulat sub auspiciul independenței?

Context. Întrebarea a apărut în contextul comparării unor aspecte particulare în procedura disciplinară privind judecătorii și privind procurorii. Dilema a fost generată de deosebirile (considerăm noi) de substanță existente la etapa preliminară de investigare de către Inspecția Judiciară și Inspecția Procurorilor a faptelor privind posibilele abateri disciplinare comise de judecători, respectiv, de procurori. Dacă în cazul judecătorilor, Inspecția Judiciară este un „organ specializat” al Consiliului Superior al Magistraturii, „independent” și „dispune de autonomie funcțională” [1, art. 7 alin.(1), atunci organul care exercită verificări preliminare în procedura disciplinară în privința procurorilor – Inspecția Procurorilor – nu este decât „o subdiviziune a Procuraturii Generale”, „subordonată direct Procurorului General” [2, art.52 alin.(1),(5)]. O asemenea formulă de reglementare juridică a statutului Inspecției Procurorilor este discutabilă, cel puțin din perspectiva gradului de independență a investigațiilor efectuate la faza primară a procedurii disciplinare în privința procurorilor.

Care sunt standardele internaționale în domeniu? Dacă la nivel european standardele privind etica, deontologia și disciplina judecătorilor sunt, mai mult sau mai puțin, uniformizate, atunci acest segment al administrării carierei procurorilor este de-a dreptul deficitar. Problematika rezidă în varietatea opțiunilor regulatorii în domeniu existente în sistemele juridice europene și în dificultatea găsirii echilibrului între independența procurorilor, responsabilitatea procurorilor și organizarea lor ierarhică. Ceea ce consacră însă recomandările europene, se referă la faptul că „statutul procurorilor [trebuie] să fie garantat prin lege la nivelul cel mai înalt posibil, într-o manieră similară cu cel al judecătorilor”, inclusiv cu privire la disciplină [3, par.37]. „Comportamentul procurorilor, precum și cel al judecătorilor, nu poate fi lăsat la discreția acestora”. Însă „[e]ste de dorit [...] procesul de [...] disciplină a procurorilor să fie [...] cât mai aproape posibil de cel al judecătorilor [...]” [4, § 22, 24]. La nivel național „procedurile disciplinare [trebuie] să includă garanțiile necesare pentru un proces decizional independent, autonom și transparent și să fie guvernate de

criterii transparente și obiective” [5, §22]. „[P]rocedurile disciplinare [...] ar trebui să aibă la bază [...] proceduri imparțiale [...] și [să poată] fi supuse unui control independent și imparțial” [6, §XII].

Îngrijorări la nivel național. În linii mari, în legislația națională se ține cont de mai multe exigențe indispensabile procedurii disciplinare în privința procurorilor, consacrate la nivel european (statutul procurorilor și procedura disciplinară în privința acestora sunt reglementate prin lege; examinarea cauzelor disciplinare și adoptarea deciziei privind aplicarea sau neaplicarea sancțiunii țin de competența unor organe cu atribuții exprese în acest sens – Consiliul Superior al Procurorilor, Colegiul de disciplină și etică; decizia privind aplicarea sancțiunii poate fi contestată de procuror în instanța de judecată [7, art. 6, 14-16, 33-53]). Totuși, există și anumite reglementări care provoacă îngrijorări, cum ar fi: derularea investigațiilor primare de către Inspekția Procurorilor, care este direct subordonată Procurorului General; adoptarea regulamentului de organizare și de funcționare a Inspekției Procurorilor de către Procurorul General; investirea Inspekției Procurorilor cu competențe neexhaustive [8, art.52]. În opinia noastră, aceste circumstanțe sunt de natură a afecta, în percepția unui observator neutru, independența Inspekției Procurorilor.

Posibile soluții. În vederea eliminării suspiciunilor de imparțialitate a verificărilor și investigațiilor exercitate de Inspekția Procurorilor, ar putea fi examinate următoarele posibile soluții: recunoașterea, prin lege, a independenței funcționale a Inspekției Procurorilor; crearea Inspekției Procurorilor, în calitate de organ specializat, de control, în cadrul Consiliului Superior al Procurorilor și, prin urmare, includerea acestuia în sistemul organelor de autoadministrare a Procuraturii.

Rezultate scontate. Așteptări. Reformarea organizațională a Inspekției Procurorilor, în felul relatat mai sus, ar avea impact și asupra modului de funcționare a entității vizate. Ar spori gradul de independență operațională și decizională, ceea ce este indispensabil pentru un organ cu competențe în procedura disciplinară în privința procurorilor. Excluderea subordonării directe față de Procurorul General ar constitui un pas important în fortificarea statutului inspectorilor: aceștia ar avea capacitate reală, efectivă, de a acționa în mod independent la administrarea și aprecierea probelor, precum și la adoptarea deciziilor. Fără a avea prejudecăți față de funcția de Procuror General și față de cel investit cu prerogativa exercitării ei pe perioada unui anumit mandat, considerăm totuși că subordonarea Inspekției Procurorilor față de acesta, în măsură analogică unei subdiviziuni organizaționale a Procuraturii Generale, lasă loc de rezerve rezonabile față de independența numitului organ de control, o atare stare de lucruri fiind incompatibilă cu independența justiției, în general, și cu statul de drept. Îngrijorarea a fost semnalată și de grupul statelor împotriva corupției (GRECO), potrivit căreia dependența statutară și bugetară a Inspekției Procurorilor față de Procurorul General poate conduce spre autocenzurare în cauze sensibile. Îngrijorarea este cu atât mai alarmantă, cu cât lipsa de independență (internă și

externă) a fost identificată în mod unanim drept cea mai serioasă problemă cu care se confruntă serviciul procuraturii [9, §.146, 186].

La rândul său, crearea Inspecției Procurorilor în cadrul Consiliului Superior al Procurorilor ar poziționa instantaneu această entitate în sistemul organelor de autogovernare a procurorilor. Aceasta i-ar garanta un grad mai înalt de credibilitate, grație autorității Consiliului Superior al Procurorilor – entitate constituțională, „garantul independenței și imparțialității procurorilor [...], [care] asigură [...] aplicarea măsurilor disciplinare față de procurori” [10, art.125¹ alin.(1), (3)]. Inspecția Procurorilor ar deveni astfel parte a autogovernării procurorilor, cu valoare substanțială în asigurarea autonomiei Procuraturii. În același timp, o asemenea restructurare ar apropia statutul procurorilor de cel al judecătorilor, din punctul de vedere al garanțiilor legale – tendință firească în condițiile încercărilor de consolidare a justiției la nivel național.

Concluzii. Procuratura este un actor indispensabil în procesul de realizare a justiției, de asigurare a legalității și a vitalității statului de drept. Prin urmare, autonomia sa funcțională, de rând cu independența funcțională și decizională a procurorilor și a organelor de autoadministrare a Procuraturii, trebuie să fie garantate prin lege (fără a fi afectată ierarhia administrativă, structura ierarhică fiind specifică majorității serviciilor procuraturii [11, § XIV]). Transparența, eficiența și respectarea statutului procurorului sunt necesare la toate etapele procedurii disciplinare: inițierea procedurii, investigarea și dreptul la apărare [12, p.10]. Prin urmare, dacă e să decidem asupra fazei din cadrul investigațiilor disciplinare în care ar trebui să se contureze primele semne ale principiului independenței, considerăm că este cazul fazei primare a acestor proceduri, exercitarea căreia ține de competența Inspecției Procurorilor. Iar Inspecția Procurorilor, grație rolului său în derularea investigațiilor primare – uneori cu valoare inegalabilă în întreaga cercetare disciplinară – trebuie să se bucure de independență funcțională și, corespunzător, să fie parte a autogovernării procurorilor, principiile operaționale ale acesteia urmând a-i fi consecvent aplicabile.

Referințe:

1. Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii nr.947 din 19.07.1996. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 03.10.1996, nr.64.
2. Legea cu privire la Procuratură nr.3 din 25.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.03.2016, nr.69-77.
3. Nota explicativă la Declarația de la Bordeaux. Adoptate prin Avizul Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) nr.12(2009) și Avizul Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) nr.4(2009) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind relațiile dintre judecători și procurori. Strasbourg, 08 decembrie 2009. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168074768d>
4. Avizul Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE), nr.13(2018), „Independența, responsabilitatea și etica procurorilor”, Strasbourg, 23 noiembrie 2018. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/opinion-13-ccpe-2018-2ro-avizul-ccpe-nr-13-2018-independenta-responsab/1680931a7c>

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

5. Avizul Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE), nr.14(2019), „Rolul procurorilor în combaterea corupției și a infracțiunilor economice și financiare conexe”. Paris, 22 noiembrie 2019. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/opinion-14-ccpe-2019-2ro/16809cda08>
6. Carta de la Roma. Adoptată prin Avizul Avizul Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE), nr.9(2014), în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind normele și principiile europene referitoare la procurori. Strasbourg, 17 decembrie 2014. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16807482b3>
7. Legea cu privire Procuratură nr.3 din 25.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.03.2016, nr.69-77.
8. Legea cu privire Procuratură nr.3 din 25.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.03.2016, nr.69-77.
9. GrecoEval4Rep(2016)6-rev. Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors. Evaluation Report. Republic of Moldova. Adopted by GRECO at its 72 Plenary Meeting. Strasbourg, 27 June – 1 July 2016. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168075bb45>
10. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.03.2016, nr.78.
11. Opinion of the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) to the Committee of Ministers of the Council of Europe on European norms and principles concerning prosecutors (The Rome Charter), no.9, 2014. Strasbourg, 17.12.2014. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168074738b>
12. ACQAVIVA, N., CASTAGNET, F., EVANGHELOU, M. *A comparative analysis of Disciplinary Systems for European judges and prosecutors*. For the 7th edition of the THEMIS Competition-2012. [Accesat 23.08.2021]. Disponibil: <https://www.ejtn.eu/Documents/Themis%202012/THEMIS%202012%20ERFURT%20DOCUMENT/Written%20paper%20France%203.pdf>
13. Legea cu privire la Procuratură, nr.3 din 25.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.03.2016, nr.69-77

Comunicare elaborată în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

LEGALITATEA, LIBERTATEA, DEMOCRAȚIA ȘI BIROCRAȚIA ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

Ion GUCEAC

CZU: 342.9:352/354:321.6/.8

guceacion@gmail.com

În doctrina juridică, dar și în viața cotidiană, au mai rămas probleme abordate din cele mai vechi timpuri, dar ale căror soluții nu sunt încă unic determinate. Ori după cum se știe, cele mai mari și mai importante probleme ale vieții sunt, toate, esențialmente fără soluție. Despre astfel de probleme se spune că nu vor putea fi niciodată rezolvate, ci doar depășite. În categoria acestora putem include legalitatea, libertatea, democrația și birocracia care, printre altele, reprezintă condiții exterioare în care se realizează administrația. Pentru societățile contemporane, este caracteristic ca „în numele dialogului social, sub diverse forme și în cele mai diferite domenii” din ce în ce mai mult cetățenii, administrațiile, consumatorii, funcționarii ... să se „afle asociați direct cu activitatea statului” [1, p. 29-33], ceea ce impune analiza științifică a acestui fenomen.

Subiectele invocate în titlul acestui demers sunt extrem de importante în condițiile reformării și modernizării Republicii Moldova, cu o democrație constituțională fragilă, care are mare nevoie de un ansamblu de norme juridice bine gândite, care să asigure corectitudinea intervențiilor statului în procesul de guvernare. Mai mult decât atât, legalitatea, libertatea, democrația și birocracia se află într-un raport de interdependență, se limitează reciproc și numai în ansamblu creează premisele necesare unei administrații publice raționale și eficiente. În general, administrația este concepută ca un fenomen complex, cu multe valențe, cu o pătrundere în domenii care țin de alte puteri și autorități ale statului și, mai ales, cu implicații în viața omului, de la naștere până la trecerea în lumea dreptilor. Autorul acestei interpretări, profesorul Verginia Vedinaș apelează la expresia „lumea dreptilor” pornind de la ideea că în viața de pe pământ are loc o anumită „strâmbătate” la care și „administrația, alături de justiție, biserică și celelalte puteri și instituții, este chemată să vegheze” [2, p. 13-16]. În opinia cercetătorilor, valorile tradiționale ... sunt amenințate în profunzimea lor de extraordinara rapiditate a evoluției socio-economice și de presiunea exercitată de numeroasele nevoi materiale și spirituale imediate [1, p. 30]. Pe acest fundal iau naștere noi și noi forme de asociere ale cetățenilor, diversitatea dar și interdependența dintre ele generând conflicte, ceea ce atrage după sine „proliferarea” normelor juridice cu caracter de constrângere.

Trebuie să recunoaștem că administrația publică este o formă specifică de conducere care nu poate fi considerat nici management, nici conducere social, nici autoconducere. Ea asigură evoluția reciprocă a unor elemente complexe: teritoriul, populația, puterea la scara istoriei și, prin aceasta presupune o abordare unică, ce-i aparține în unanimitate, în ce privește analiza și aprecierea elementelor sale în relațiile

dintre ele și, în același timp, cu mediul (cu lumea în proces de globalizare). Nu întâmplător prin „administrație publică” se înțelege activitatea care constă în organizarea și asigurarea executării, dar și în executarea nemijlocită a prevederilor Constituției, ale tuturor actelor normative și ale celorlalte acte juridice emise de autoritățile statului de drept, activitate realizată de către autoritățile administrației publice [3, p. 27].

Este știut că în condițiile actuale o atenție sporită se acordă reglementării normative, îndeosebi prin intermediul legilor, multitudinii de aspecte ale activității vitale a omului. Este evident însă că problema nu se reduce doar la instituirea unor norme tipice; esența ei ține de asigurarea executării adecvate și aplicarea în practică a unor astfel de norme și atingerea rezultatelor scontate. Iar aceasta înaintază pe primul loc legalitatea organizării și funcționării administrației publice. Dacă avem nevoie ca în societate să se instituie o ordine cât de puțin tolerabilă, asigurarea acesteia urmează a fi începută de la legalitatea comportamentului și activității personalului, autorităților publice centrale și locale, deoarece anume acestea din urmă trebuie să devină etalon în procesul de punere în ordine generală. În acest sens, ne raliem opiniei promovate în știința dreptului administrativ, în conformitate cu care într-o societate civilizată administrația publică trebuie să fie subordonată dreptului, legii, care „îi stabilește obiectivele îi fixează limitele, îi impune respectul unor garanții” [3, p. 34].

Se recunoaște că avantajul „reglementării riguroase” a modului de desfășurare a raporturilor sociale ce apar în realizarea activităților statului este „de necontestat”. Afirmația este justificată prin faptul că „fie că este vorba de reglementarea raporturilor din interiorul aparatului statal, fie a celor care apar în relațiile cu mediul” dreptul oferă o „vastă gamă de posibilități de rezolvare”. În context se recomandă ca în cadrul reformei care și-ar propune „întărirea capacității administrative” să fie „pus la punct o nouă politică în ceea ce privește rolul și funcțiile dreptului” [1, p. 31]. Deocamdată însă, lucrurile merg chiar invers: caracterul de obligativitate al puterii se transformă în libertatea comportamentului acesteia, adică în samovolnicie și anarhie.

În domeniul administrației publice, libertatea poate exista doar în limita normelor constituționale, iar în raport cu anumite autorități publice centrale sau locale – în limita competenței acestuia, unde și ar trebui căutate resursele intelectuale, sociale și materiale de realizarea acesteia. Probleme nu dintre cele mai simple apar în cazul căutării unor soluții din punctul de vedere al raționalității și eficacității și în raport cu procesul de democratizare a administrației publice. Democrația este un fenomen vast și multiaspectual, care în cel mai prost mod se exprimă în alegerea anumitor autorități ori persoane cu atribuții publice, inclusiv în unele particularități formale (mijloace de informare în masă „independente” existente din contul acțiunilor de publicitate). Toate cele menționate, desigur că sunt necesare, dar principalul ține de faptul că administrația publică trebuie să se fundamenteze pe interesele poporului și să asigure satisfacerea efectivă a acestora. Din aceste considerente, democratismul administrării publice se înregistrează nu numai în publicitate, informarea societății, întâlnirile cu cetățenii etc., dar mai întâi de toate în sensul și conținutul hotărârilor și acțiunilor

autorităților publice centrale sau locale și rezultatele acestora exprimate în forma amenajării teritoriului și bunăstării cetățenilor.

Democrația nu este în exclusivitate puterea poporului, dar și binele acestuia. Dacă însă în calitate de criteriu de analiză și apreciere a democratismului administrației publice în ultimii 30 de ani am lua starea teritoriului Republicii Moldova, nivelul de viață, aspectul demografic și sănătatea populației noastre, atunci democrația noastră cu mare greu ar putea fi considerată drept un fenomen realizat. Ar fi mai just să discutăm despre pașii inițiali, complicați și contradictorii, și despre o cale încă lungă și plină de obstacole. Administrația publică va deveni democratică, atunci când poporul va dobândi încrederea în puterea de stat (în aparatul de stat) și va întui în aceasta un mecanism de administrare intelectual și moral.

Suntem impuși să recunoaștem că o frână tradițională în realizarea legalității, libertății și democrației în administrația publică în versiunea optimă a acestora întotdeauna a constituit birocrația. De exemplu, se afirmă că Max Weber era „de-a dreptul obsedat” de rolul birocrației, având în vedere imaginea acesteia ca o „carcasă a obedienței pentru generațiile viitoare” [4, p. 79-80]. Karl Marx considera birocrația drept „*formalismul de stat* al societății civile”; „conștiința de sine a statului”, „voința statului”, „puterea de stat” ca o corporație. În viziunea acestuia birocrația este ... constrânsă să apere generalitatea imaginară a interesului particular, spiritul corporatist, pentru a apăra particularitatea imaginară a interesului general, propriul ei spirit [5, p. 274 și urm.].

În literatura de specialitate, s-a menționat că administrația este în „toate țările ... birocrațică”, aceasta acționând din „interiorul localurilor unde este instalată și unde personalul său este instalat în mici grupe, denumite birouri” [3, p. 37]. Într-adevăr, birocrația (din limba franceză *bureau* – birou și greaca: *kratos* – putere) reprezintă o formă determinată de realizare a puterii (mai întâi de toate a celei de stat), prin care are loc subrogarea intereselor și voinței organizației, societății, cetățenilor în ansamblu, intereselor și voinței unui grup de persoane.

Birocrația evoluează în calitate de antipod al democrației și în permanență o coboară până la așa-numită maniabilă, adică subordonată ei. Pe parcursul unor veacuri, ea a dobândit abilități de camuflare, acoperire, deviere, crearea misterelor, mesianismului propriu, anturajului și altor fantome pentru justificarea imuabilității și importanței sale. Încă Marx menționa că suprimarea birocrației nu este posibilă decât atunci când interesul general devine în realitate ... un interes particular, „ceea ce nu este cu puțință decât dacă interesul particular devine într-adevăr un interes general” [5, p. 276].

Recunoscând că pericolul birocrației este unul „serios”, Ralf Dahrendorf consideră că aceasta poate să „paralizeze mijlocitorii între popor și putere. În aceste condiții, parlamentul devine o simplă „magherniță în care deputații își articulează speranțele și durerile, dar fără ca din aceasta să iasă ceva”. În opinia autorului, o astfel de birocrațizare a parlamentului prezentă „peste tot” descurajează poporul față de institu-

țiile politice și duc la apariția unor noi mișcări sociale [4, p. 81]. După cum afirmă John Stuart Mill, acolo unde totul se face prin mijlocirea unei birocrații „nici un lucru căruia birocracia i se împotrivesc cu adevărat nu se poate realiza” [6, p. 501].

Opiniile critice la adresa dreptului, în general, și a celui public, în special, se alimentează, așa cum se menționează în literatura de specialitate, din compartimentul birocratic, manifestat în unele sectoare ale administrației publice „alergice la o reformă” astfel cum aceasta ar fi concepută de literatura politică, juridică sau infrajuridică [1, p. 31]. Totuși, se recunoaște că birocratismul este propriu, fie că vrem sau nu, oricărei administrații dezvoltate, fiind variabil numai gradul și fiind necesară evitarea exagerărilor care au rezultat instaurarea unui regim birocratic” [3, p. 37-38].

Împărtășim opinia celor care consideră că în perspectiva excluderii birocratiei ce atentează la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, modernizarea și consolidarea administrației publice trebuie să se întemeieze inevitabil pe fortificarea dreptului public [1, p. 31]. Respingerea, sau ignorarea dreptului public, este văzută în reprezentarea deformată care exagerează deficiențele sistemului de drept care acceptă divizarea dreptului în public și privat, exagerându-se contrastele dintre aceste două mari segmente ale dreptului, mai ales că în ultimul timp acestea nu mai există în stare pură, ele aflându-se într-o stare de interdependență reciprocă.

Stilul de administrare reprezintă interacțiunea elementelor instituționale și a calităților individuale ale personalului, ca rezultat și iau naștere actele și acțiunile de administrare, inclusiv rezultatele social-utile ale acestora. Stilul menționat în mare parte este determinat de măsura de racordare la legalitate, libertate, democrație și birocratie, de greutatea și rolul acestora în procesul de administrare publică. În același timp, societatea trebuie să conștientizeze importanța deosebită a dreptului în asigurarea transformării societății și promovarea progresului.

Referințe:

1. ALEXANDRU, I. Traversăm o criză a dreptului public? În: *Revista de Drept Public*, 2014, nr. 4.
2. VEDINAȘ, V. O speranță devenită realitate – Codul administrativ. În: *Revista de Drept Public*, 2018, nr. 2.
3. *Drept administrativ*. Coord. prof. I. ALEXANDRU. Brașov: Omnia Uni SAST, 1999.
4. DAHRENDORF, R. *Conflictul social modern*. Eseu despre politica libertății. București: Humanitas, 1996.
5. MARX, K. Contribuția la critica filozofiei hegeliene a dreptului. În: MARX, Karl, ENGELS, Friedrich. *Opere*. Vol. I. București: Editura de stat pentru literatură politică, 1957.
6. MILLER, D. *Enciclopedia Blackwell a Gândirii Politice*. București: Humanitas, 2000.

Comunicare elaborată în baza Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” în cadrul Laboratorului de cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

ORDINEA ȘI SECURITATEA PUBLICĂ – NOȚIUNE ȘI ELEMENTE DEFINITORII

Ianuș ERHAN

CZU: 342.745:351.74/.76

Astăzi tot mai mult și în diferite contexte se vorbește despre „ordinea și securitatea publică”, fie în cel politic, social sau economic, aceste noțiuni sunt parte ale discursului diferiților actori. Ne-am propus o analiză științifică a acestora, pentru a elucida elementele defintorii, cât și caracteristici ce individualizează aceste noțiuni care cu toate că sunt apropiate, totuși sunt distincte.

Astfel, după părerea profesorului V. Guțuleac, ordinea publică este definită ca stare de „legalitate, de echilibru și pace socială, prin care se asigură liniștea publică, securitatea persoanei, a colectivităților și a bunurilor, sănătatea și morala publică, care permite exercitarea drepturilor și libertăților constituționale, precum și funcționarea structurilor specifice statului de drept”[1, p.26].

Într-o altă interpretare, una de sinteză, ordinea publică este ansamblul de instituții și reguli destinate asigurării bunei funcționări a serviciilor publice ale țării, precum și raporturile de moralitate și securitate ale locuitorilor săi [2, p.130].

După cum observăm, cadrul instituțional susținut de cel legal sunt elemente defintorii în sensul celei de a doua definiții, iar starea de legalitate este rezultatul îmbinării și interacționării acestora, care decurge din asigurarea de către stat, prin intermediul autorităților împuternicite, doar conform prevederilor legale ale stării sus-menționate. În acest sens, instituția de bază menită să mențină, asigure și să restabilească ordinea publică este Poliția, iar mai nou, în baza reformelor și proceselor de dezvoltare instituțională demarate și Inspectoratul General de Carabinieri.

Într-o altă definiție, conform opiniei autorilor V. Balmuș și V. Muntean, „ordinea publică este o proprietate a sistemului social ce reprezintă un sistem de relații sociale care apar ca rezultat al respectării și executării normelor de drept și celor de alt gen, ce reglementează comportamentul uman în locurile publice în care se asigură securitatea personală și publică” [3, p.17].

După părerea autorilor Gh. Costachi și I. Iacub, „în statul de drept securitatea persoanei se bazează în principal pe ordinea de drept și ordinea publică pe care autoritățile statului sunt obligate să le asigure”[4, p. 77], iar la rândul său „ordinea publică implică măsuri de menținere, asigurare și restabilire a ordinii menite să asigure restabilirea echilibrului social, atunci când regulile de conduită au fost încălcate”[5, p.80-81].

Într-o altă opinie, cu care suntem de acord, ordinea publică presupune un ansamblu de reguli, care stabilesc comportamentul indivizilor în societate, reguli care rezidă atât în normele morale, teologice, obiceiuri, tradiții și în norme juridice, cât și în măsurile pe care societatea este în drept să le ia, prin organele sale abilitate,

împotriva indivizilor – atunci când aceste reguli de conduită socială nu sunt respectate [1, p.6].

Astfel, ordinea publică înglobează toate principiile și regulile de ordine socială și morală pe care legiuitorul le-a considerat esențiale pentru societate și care, din acest motiv, se impun respectului tuturor [6, p.259].

Pe de altă parte, conceptul de „ordine publică” este folosit în combinaire cu noțiunea de securitate publică care exprimă sentimentul de liniște și încredere pe care îl conferă autoritățile statului pentru aplicarea măsurilor de menținere a ordinii și liniștii publice, a gradului de siguranță al persoanelor, colectivităților și bunurilor, precum și pentru realizarea parteneriatului dintre societatea civilă, organe de ordine, în scopul soluționării problemelor comunității, al apărării drepturilor, libertăților în interesele legale ale cetățenilor [5, p.181].

Ce ține de doctrina din Federația Rusă, cercetătorii au idei împărțite referitoare la aceste două concepte. Astfel, autorul rus A. Șlyapochnikov a propus să includă în sfera ordinii publice „toate relațiile sociale care decurg din respectarea regulilor de conviețuire, comunitare, morale, cât și legale [7, p.39]. U. Badmaev este de părerea că „Ordinea publică și siguranța publică apar ca concepte strâns legate, suprapuse, dar nu identice. Ele diferă prin natura relațiilor sociale, sursele din care provin actele ce încălcă normele legale, diferite mijloace de reglementare, cât și latura subiectivă a infracțiunilor și contravențiilor care atentează la raporturile stabilite în societate” [8, p. 73].

Suntem de acord cu abordarea ce vizează corelarea noțiunilor puse în discuție, și anume, că „securitatea publică” și „ordinea publică” sunt interdependente, dar nu coincid, deoarece sfera lor este constituită din relații sociale specifice. Conform opiniei lui Ya. Zdira, securitatea publică este „cea mai concentrată formă de exprimare a măsurilor de protecție ale statului în raport cu cea mai înaltă valoare socială – viața și sănătatea umană” [9, p.142-147], asigurând astfel protecția fizică a unei persoane și creând astfel baza existenței și realizarea altor interese sociale, legale etc.

În lipsa altor definiții, este evidentă încercarea de a determina acești termeni la nivelul actelor normative. Astfel, definiția în legislația națională este dată de Hotărârea de Guvern nr. 354/2017 prin care a fost aprobată Strategia națională de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020 [10], după cum vedem un document de politici, a cărui aplicabilitate a fost una temporală, implementarea fiind finalizată în 2020. Totodată, considerăm că cel mai corect ar fi fost stabilirea noțiunilor date la nivel de lege, după care ar urma descrierea elementelor în cadrul normativ subordonat legilor.

Astfel, ordinea publică constituie componenta ordinii de drept care exprimă starea de funcționare eficace a instituțiilor statului de drept, de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a proprietății publice și private, asigurată prin ansamblul necesar de reglementări juridice, norme comportamentale, valori sociale și instituții specifice, inclusiv pentru restabilirea echilibrului perturbate.

La rândul său, securitate publică este starea de încredere, pace și coeziune socia-

lă, lipsă de pericole și amenințări referitoare la viața, libertatea, bunăstarea și prosperitatea populației și comunității, asigurată prin acțiuni specifice de către autoritățile abilitate.

Ce ține de sistemul de ordine și securitate publică, acesta este cadrul conceptual, de reglementare, organizatoric, funcțional și relațional al ordinii și securității publice, precum și resursele alocate ordinii și securității publice.

După cum observăm, ambele definiții se referă la diferite elemente/componente: stare, legalitate, instituții, prevederi și reglementări, ordinea publică fiind procesul, iar scopul care urmează a fi atins în cadrul acestui proces, prin îmbinarea elementelor menționate, nu este altceva decât securitatea publică.

În România, conform Strategiei Naționale de Ordine Publică 2010-2013, „ordinea publică este componenta securității naționale, reprezentată de starea de legalitate, de echilibru și de pace socială, corespunzătoare unui nivel socialmente acceptabil de respectare a normelor de drept și de conduită civică, care permite exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și funcționarea structurilor specifice statului de drept și se caracterizează prin credibilitatea instituțiilor, sănătatea și morala publică, starea de normalitate în organizarea și desfășurarea vieții politice, sociale și economice, în concordanță cu normele juridice, etice, morale, religioase și de altă natură, general acceptate de societate”[11].

Un alt act normativ, Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, în art. 11 (Tipurile și structura Poliției) prevede expres că Poliția este constituită din Poliția pentru combaterea criminalității și Poliția ordine publică, aceasta din urmă având sarcina de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, asigurare a siguranței persoanei, prevenire a infracțiunilor și contravențiilor, constatarea a contravențiilor și aplicare a sancțiunilor contravenționale, potrivit legislației [12].

Astfel, analiza literaturii juridice și a surselor normative ne-a permis să stabilim că, în ciuda distincțiilor pe care le-am subliniat mai sus, conceptele de „ordine publică” și „securitate publică” sunt strâns interconectate și interdependente. Esența acestei relații – ambele sunt menite să stabilească o ordine socială adecvată care să satisfacă nevoile cetățenilor și ale societății, iar încălcarea normelor va atrage răspunderea subiecților, cât și intervenția statului.

Referințe:

1. GUȚULEAC, V. *Drept polițienesc*. Chișinău, 2015.
2. BELECCIU, Ș., ANTOCI, A. *Protecția juridică a drepturilor omului în activitatea Poliției*. Suport de curs. Chișinău, 2019.
3. BALMUȘ, V., MUNTEAN, V. *Elemente de drept polițienesc: Manual*. Chișinău: Tipogr. A.Ș.M., 2006.
4. COSTACHI, Gh., IACUB, I. Ordinea de drept și ordinea publică: fundamente ale securității persoanei în statul de drept. În: *Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Administrarea publică în domeniul asigurării ordinii de drept – una din sarcinile prioritare ale statului”*, ianuarie 2020, pp. 1-77.
5. NIȚĂ, N. *Managementul excelenței în instituțiile de ordine și siguranță publică*. Iași:

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

- Tehnopress, 2013.
6. JUGASTRU, C. Considerații privind ordinea publică europeană. În: *Analele Institutului de Istorie „G. Barițiu”* din Cluj-Napoca. Seria „Humanistica”. Tom IX, 2011.
 7. *Безопасность: теория, парадигма, концепции, культура*: Словарь-справочник. Автор-составит. проф. В.Ф. ПИЛИПЕНКО. Москва, 2005, с. 192.
 8. МАНОХИН, В.М., АДУШКИН, Ю.С. *Российское административное право*. Саратов, 2003.
 9. МОРОЗОВА, Ю.Г. Отказ в признании и приведении в исполнение иностранных судебных и арбитражных решений: основания публичного характера. В: *Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации*. 2000, № 7, сс.142-147.
 10. Hotărârea Guvernului nr. 354 din 31-05-2017 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 171-180 din 02.06.2017.
 11. Hotărârea Guvernului nr. 779 din 23 septembrie 2015 pentru aprobarea Strategiei naționale de ordine și siguranță publică 2015-2020. În: *Monitorul Oficial*, nr. 763 din 13 octombrie 2015. Data intrării în vigoare: 13.10.2015.
 12. Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, publicat la 01-03-2013. În: *Monitorul Oficial*, nr. 42-47, art. 145.

Comunicare elaborată în baza Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” în cadrul Laboratorului de cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

APLICAREA BUNELOR PRACTICI PRIVIND PARTICIPAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN EXERCITIUL ELECTORAL

Svetlana SLUSARENCO

CZU: 342.843-056.26

slusarenco75@mail.ru

Constituția RM garantează cetățenilor săi dreptul de a participa nemijlocit și prin reprezentanți la administrarea treburilor publice. Legislația în vigoare reglementează dreptul de a participa la vot tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, opinie sau apartenență politică. Conform Constituției RM, principiul egalității este aplicabil tuturor cetățenilor RM, inclusiv celor care, în virtutea condiției fizice, se confruntă cu unele inconveniențe în realizarea dreptului la vot.

Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost semnată de Republica Moldova la 30 martie 2007 și ratificată de RM prin Legea nr. 166 din 09.07.2010. Articolul 29 din Convenția menționată *supra*, afirmă necesitatea asigurării posibilității persoanelor cu dizabilități de a participa eficient și deplin la viața politică și publică, în condiții egale cu ceilalți, direct sau prin intermediul reprezentanților liber aleși, inclusiv dreptul și oportunitatea persoanelor cu dizabilități de a vota și de a fi alese.

Statul asigură persoanelor cu dizabilități: a) drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea în condiții de egalitate cu ceilalți; b) dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi alese; c) dreptul la proceduri și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și de utilizat (implementarea modalităților alternative de vot); d) dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare; e) dreptul de a deține efectiv un mandat de persoană aleasă și de a îndeplini orice funcție publică la nivel executiv sau legislativ, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul; f) dreptul de exprimare liberă a voinței ca alegători și, în acest scop, dacă este cazul și la solicitare, permite asistarea acestora la vot de către o persoană la alegerea lor; g) dreptul la libera formare a opiniei cu privire la partidele politice și candidații electorali, inclusiv prin organizarea de dezbateri electorale și emisiuni radio-televizate în limbaj mimico-gestual, prin tipărirea de materiale electorale cu utilizarea sistemelor de scriere folosite de persoanele cu deficiențe de vedere, prin utilizarea altor instrumente de informare accesibile persoanelor cu dizabilități [1, art.7].

Codul electoral al RM consfințește accesul persoanelor cu dizabilități în secțiile de votare. Astfel, sediile secțiilor de votare se stabilesc, de regulă, în sediile aflate în proprietate publică și se amenajează, astfel încât să faciliteze accesul în ele al persoanelor în vârstă și cu dizabilități [2, art.30].

Dar simpla reglementare normativă privind facilitarea accesului persoanelor cu dizabilități în secțiile de votare nu simplifică și nu rezolvă problemele cu care se confruntă persoanele cu nevoi speciale. Aceste persoane suferă de deficiențe vizuale

(de percepție), afecțiuni auditive, deficiențe locomotorii sau deficiențe de vorbire articulate. Dar, pe lângă dizabilitatea fizică și senzorială, unii alegători mai suferă și de handicap mental.

Prin Legea nr. 238/2018 pentru modificarea Codului electoral, din art. 13 a fost exclusă norma privind restricția de a vota și/sau de a fi alese persoanele asupra cărora este instituită tutela. Dar a fost stabilită restricția de a vota și/sau de a fi alese în cazul persoanelor lipsite de dreptul la vot prin hotărârea definitivă a instanței de judecată.

Comisia Electorală Centrală a elaborat Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare [3] și Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități [4].

Regulamentul menționat *supra* indică faptul că *persoană cu dizabilități* este persoana cu deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare stabilește că pentru accesul persoanelor cu dizabilități, organele administrației publice locale amenajează localul secției de votare cu rampe speciale [3, pct.10]. Pentru persoanele cu dizabilități sau care, din motive de sănătate, nu pot vota la cabina pentru vot secret, secția de votare trebuie să dispună de o cabină pentru vot secret marcată corespunzător, iar pentru persoanele cu deficiențe de vedere se recomandă dotarea cabinei, după caz, cu o sursă suplimentară de lumină, lupă, riglă, plic-șablon pentru buletinul de vot etc. [3, pct.17].

Dar statul trebuie nu doar să reglementeze exercitarea dreptului la vot al persoanelor cu dizabilități, dar este imperios necesar să garanteze realizarea acestui drept, prin oferirea oportunităților practice, asigurarea condițiilor optime și oferirea de sprijin acestor categorii de persoane. Astfel, persoanele cu dizabilități fizice și senzoriale au nevoie de asistența unui voluntar, care să o ajute să se deplaseze și să o asiste în exercitarea dreptului la vot. În acest sens, Comisia Electorală Centrală, consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare trebuie să elaboreze un plan de acțiuni pentru asigurarea participării active și pasive a persoanelor cu dizabilități la exercițiul electoral. Urmează a fi create grupuri de lucru, constituite din reprezentanți ai administrației publice locale, reprezentanți ai Direcțiilor teritoriale de asistență socială, reprezentanți ai organizațiilor de voluntariat și ai asociațiilor de locatari. De asemenea, este binevenit de a include în componența acestor grupuri de lucru și persoane cu dizabilități, pentru a facilita identificarea eventualelor probleme, cu care se pot confrunta persoanele cu handicap.

La întocmirea listelor electorale, CEC urmează să conlucreze cu direcțiile teritoriale de asistență socială, în vederea identificării persoanelor cu dizabilități, pentru a organiza și dota secțiile de votare cu echipamentul necesar, în funcție de nevoile persoanei cu dizabilități, ca de exemplu, o cabină de vot special amenajată pentru persoanele cu probleme locomotorii sau cu deficiențe vizuale (de percepție). Astfel, direcția teritorială de asistență socială urmează să prezinte CEC informații

despre locul de trai, pentru a identifica secția de votare cea mai apropiată, precum și informații despre gradul de dizabilitate, pentru a cunoaște dacă persoana cu dizabilități se va deplasa la secția de votare sau va fi necesară detașarea urnei mobile. Dar urmează să menționăm că informațiile cu caracter personal al persoanei cu dizabilități, pot fi gestionate de autoritatea electorală doar după solicitarea acordului acestei persoane.

Pentru asigurarea participării la vot a persoanelor cu dizabilități, CEC poate implica voluntari sau membri ai organizațiilor nonguvernamentale, care s-ar oferi să sprijine persoanele cu dizabilități.

Participarea la administrarea treburilor publice prin reprezentanți face parte din categoria drepturilor politice și presupune dreptul fiecărui cetățean, inclusiv al celor cu dizabilități, de a participa la conducerea societății și de a-i desemna pe guvernanți. Realizarea acestui drept este recunoscut cetățenilor Republicii Moldova, în baza legăturii politico-juridice permanente dintre stat și cetățean.

Referințe:

1. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30.03.2012. În: *Monitorul Oficial*, 2012, nr. 155-159, art. 508.
2. Codul electoral al RM nr. 1381 din 21.11.1997. Modificat prin Legea nr.223 din 04.12.2020. În: *Monitorul Oficial*, 2020, nr. 360-371, art.301 (în vigoare 25.01.21).
3. Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, aprobată prin Hotărârea CEC nr. 2625 din 12 august 2014, modificată prin Hotărârea CEC nr. 1822 din 25 septembrie 2018.
4. Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități, aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4463 din 26 ianuarie 2016.

Comunicare elaborată în baza Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” în cadrul Laboratorului de cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

ATRAGEREA LA RĂSPUNDERE CONTRAVENȚIONALĂ A PERSOANELOR FIZICE CARE ATENTEAZĂ LA DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE LEGITIME ALE OMULUI

Oleg PANTEA

CZU: 342.9:343.4

panteaoleg@gmail.com

În pofida faptului că problemele ce vizează subiectul contravenției prezintă o mare însemnătate, totuși ele nu ocupă locul de frunte convenit în literatura noastră de specialitate. Iată de ce, fără a cuprinde domeniul subiectului contravenției în complexitatea sa, rezumatul de față abordează doar unele probleme, care pe lângă un vădit interes teoretic, nu sunt lipsite nici de unul practic. Aceste probleme sunt: noțiunea de subiect al contravenției, subiectul contravenției și conținutul contravenției, subiectul contravenției și persoana contravenientului.

Doctrina de specialitate din țara noastră definește, de regulă, subiectul contravenției ca acea persoană care săvârșește contravenția. Este cea mai simplă formulă de definiție, dar care nu este lipsită de confuzii în domeniu. Ea nu poate satisface decât o parte din cerințele unei definiții riguros științifice, deoarece nu reflectă toate trăsăturile esențiale ale noțiunii definite.

Într-o altă conjunctură de idei, *subiecți al contravențiilor* sunt persoanele care au luat parte la săvârșirea contravenției, fie în rolul de subiecți activi – persoanele care săvârșesc contravenția (contravenient), fie ca subiecți pasivi – persoanele care au avut de suferit de pe urma săvârșirii contravenției (victime). Astfel, vom avea ca subiecți ai contravenției *persoanele fizice* care nu și-au onorat obligația din cadrul unui raport juridic contravențional – de conformare și au săvârșit fapta interzisă, și *persoane* care sunt beneficiarii ocrotiți de normele contravenționale, suportând urmările faptei ilicite.

Dar, întâlnim și alte puncte de vedere, mai puțin susținute de cercetători, privind diviziunea dintre subiectul activ și subiectul pasiv al contravenției. Subiectul activ al contravenției fiind acel care constată contravenția și aplică sancțiunea, iar subiectul pasiv cel căruia i se aplică pedeapsa de către subiectul activ [2, p. 53].

Trebuie să recunoaștem că legea contravențională, în genere, nu prevede noțiunile „subiect al contravenției”, dar nici noțiunile-pereche „subiect activ” și „subiect pasiv”. Cu toate acestea, Codul contravențional face distincție între noțiunile: „răspunderea contravențională a persoanei fizice” (art. 16), „Răspunderea contravențională a persoanei juridice” (art. 17), „Victima” (art. 387), „Persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional” (art. 384) [1]. În sensul nostru, noțiunile de „subiect activ” și „subiect pasiv” ale contravenției sunt parte de structură a noțiunii generice „subiectul contravenției”, care înglobează toate categoriile menționate mai sus.

Orice persoană fizică poate fi antrenată la săvârșirea unei contravenții, doar că nu toate persoanele sunt pasibile de răspundere contravențională, ci doar acelea care

întrunesc anumite exigențe prevăzute de lege. Astfel, pentru ca o persoană să fie subiect activ al unei contravenții trebuie să îndeplinească unele condiții generale cerute oricărui contravenient, în cazul anumitor contravenții se cer și niște condiții speciale.

Este posibilă de răspundere contravențională persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii contravenției, are împlinită vârsta de 18 ani. Iar persoana fizică cu vârsta între 16 și 18 ani este posibilă de răspundere contravențională doar pentru săvârșirea anumitor fapte prevăzute de lege (art. 16 Cod contravențional) [1].

Din prevederile *supra* identificăm condițiile obligatorii pentru persoana fizică – subiect al contravenției:

Calitatea de persoană fizică. Este important de menționat că răspunderea contravențională revine oricărei persoane fizice, care a săvârșit o contravenție pe teritoriul țării noastre, indiferent dacă este cetățean al Republicii Moldova, cetățean străin sau apatrid (excepție de la această regulă sunt reprezentanții diplomați ai statelor străine).

Vârsta. Persoana fizică va răspunde contravențional doar dacă a împlinit vârsta de 18 ani, cu excepțiile prevăzute la art. 16 CC. Această condiție se impune, întrucât omul dobândește la o anumită vârstă facultățile psihice de a-și da seama de acțiunile sale și de a le putea săvârși sau stăpâni în mod conștient.

Responsabilitatea. Art. 17¹ CC definește responsabilitatea ca fiind „starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și de a-și dirija acțiunile. Responsabilitatea e o stare normală a omului ce a împlinit o anumită vârstă” [1]. Responsabilitatea, condiție obligatorie a subiectului activ al contravenției, nu se confundă cu responsabilitatea juridică sau cu răspunderea juridică. Prin urmare, responsabilitatea este o categorie psihologică ce vizează capacitatea psihofizică a omului de a realiza semnificația, iar răspunderea juridică și responsabilitatea juridică sunt categorii juridice [4, p. 125].

Libertatea de voință și acțiune. Aceasta presupune posibilitatea persoanei de a acționa și a decide asupra săvârșirii faptei contravenționale, fără o constrângere exterioară. Prin *libertatea de acțiune se* înțelege posibilitatea persoanei de a acționa potrivit voinței sale, fără a se manifesta o constrângere fizică sau morală (psihică).

După cum am subliniat mai sus, pentru a fi subiect al contravenției, în unele cazuri, persoana fizică trebuie să aibă o anumită calitate specială, cum ar fi cea de funcționar, deținător al dreptului special (permisului de conducere) ș.a.

Cu referință la noțiunea de *subiect pasiv* al contravenției, adică persoana fizică sau juridică titulară a valorilor sociale vătămate prin contravenție. Subiectul pasiv al contravenției nu trebuie să îndeplinească atâtea condiții generale și speciale, precum subiectul activ. Subiectul pasiv al contravenției poate fi orice persoana fizică indiferent de vârstă, chiar persoana iresponsabilă, dar nu poate fi subiect pasiv decât omul în viață.

Făcând o sinteză a aspectelor de mai sus, concludem că persoana fizică care săvârșește sau participă la săvârșirea contravenției și răspunde pentru comiterea ei, în afară de faptul când legea prevede altfel, este subiectul contravenției. Categoriile de subiecți ai contravenției sunt: subiecți activi și subiecți pasivi. Subiectul activ, persoana care săvârșește contravenția în mod nemijlocit. Subiectul trebuie să fie persoana fizică și să îndeplinească cumulativ următoarele condiții: să aibă vârsta minimă cerută de lege, să fie responsabil și să aibă libertatea de hotărâre și acțiune. Subiectul activ poate fi calificat (circumstanțiat), când făptuitorul trebuie să aibă anumite calități cerute de lege în momentul săvârșirii faptei. Subiectul pasiv, persoana care suferă o vătămare de pe urma unei contravenții. Subiectul pasiv poate fi: subiect pasiv general (statul ca reprezentant al societății); subiect pasiv special, persoana fizică sau juridică vătămată direct prin contravenție.

Referințe:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2008, publicat la 16.01.2009 în *Monitorul Oficial*, nr. 3-6, art. 15. În vigoare din 31.05.2009.
2. CILIBIU, O.-M. Subiecții răspunderii administrativ-contravenționale. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria „Științe Juridice”*, 2020, nr.1, pp. 53-62.
3. GUȚULEAC, V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
4. HOTCĂ, M. A. *Drept contravențional*. Partea generală. București: Editas, 2003.

Comunicare elaborată în baza Proiectului instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” în cadrul Laboratorului de cercetare științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare”, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

DEFICIENȚE LEGISLATIVE ÎN GESTIONAREA DEȘEURILOR PROVENITE DE LA VEHICULE SCOASE DIN UZ

Pavel ZAMFIR

CZU: 342.9:504.06(478)

nataly.zamfir@yahoo.com

Gestionarea deșeurilor rămâne o provocare majoră pentru Republica Moldova. Reciclarea și utilizarea eficientă a resurselor se află încă la niveluri scăzute. Economia circulară rămâne slab dezvoltată, deși există potențial în acest domeniu. Lipsa unor responsabilități clar definite pentru fiecare actor implicat în managementul deșeurilor, lipsa reglementării unor măsuri inovatoare eficiente de gestionare a deșeurilor, este considerată a fi expusă riscului de a nu își îndeplini obiectivul de reciclare a deșeurilor din volumul total de deșeuri formate în proporție de 30%, stabilit pentru 2030, prevăzut în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030” [1].

Legislația actuală nu reglementează măsuri pentru colectarea și tratarea tipurilor speciale de deșeuri, cum ar fi deșeurile voluminoase – vehiculele scoase din uz. De asemenea, reglementarea privind prevenirea formării de deșeuri provenite de la vehiculele scoase din uz, se numără printre puținele ramuri ale strategiei gestionării deșeurilor, care a evoluat în extinderea responsabilității producătorului încă din stadiul de proiectare și până la scoaterea din uz ale acestora.

În caz că legislația nu prevede măsuri clare privind gestionarea, vehiculele scoase din uz pot reprezenta o amenințare pentru mediu și o sursă de cantități enorme de materiale nevalorificate. Deoarece etapa scoaterii din uz a unui automobil încadrează multe alte deșeuri din sectoare industriale: cel al petrolului, oțelului, aluminiului, chimicale, fibre sintetice, sticlă și electronica, acesta prezintă o sursă semnificativă de impact ecologic.

În conformitate cu datele prezentate de către agenții economici prin Sistemul Informațional Automatizat „Managementul Deșeurilor”[2], în anul 2019 au fost valorificate deșeurile generate de la vehicule scoase din uz circa 142,8 tone și în anul 2020 circa 575,00 tone.

Diferența enormă dintre cantitatea colectată de deșeurile, care au fost generate de la vehicule scoase din uz în anul 2020 de circa 248 803,07 tone și cantitatea raportată de agenții economici privind valorificarea acestui tip de deșeuri de circa 575,00 tone, confirmă faptul că, în mare parte, valorificarea este exercitată de către agenții economici neautorizați, care operează în condiții ilegale, neconforme, operându-se cu substanțe periculoase și acest fapt aduce prejudiciul enorm economiei țării, mediului înconjurător și sănătății oamenilor.

Colectarea deșeurilor se efectuează în cea mai mare parte neselectiv, astfel că deșeurile ajung pe depozite, amestecate, pierzându-se o mare parte a potentialului lor util; fiind amestecate și contaminate din punct de vedere chimic și biologic, recuperarea deșeurilor reciclabile este dificilă.

În majoritatea cazurilor, eliminarea deșeurilor la moment se realizează prin depozitare. Conform, datelor prezentate de IPM în anul 2020, au fost în funcțiune 1136 depozite de deșeuri cu suprafața de 1222,05 ha. Actualmente suprafața depozitelor care sunt exploatate conform deciziilor consiliilor locale constituie 1052,60 ha, dispun de Aviz pozitiv al expertizei ecologice de stat al proiectului de execuție depozitele de deșeuri municipale din Comrat, Hâncești, Nisporeni, Telenești, s.Biruința din r-nul Sângerei. Anual, pe parcursul Campaniilor de salubritate, sunt depistate circa 3000 de gunoiști stihinice, majoritatea dintre acestea sunt lichidate de către APL dar din motivul lipsei serviciilor de salubritate, a unui sistem eficient de gestionare integrată a deșeurilor în localitățile rurale, ele apar din nou. Sunt cazuri când depozitele de deșeuri sunt localizate în zona de protecție a obiectivelor acvatice, în zona sanitară a sectorului locativ, pe terenuri agricole degradate [3].

Numărul de vehicule continuă să crească în fiecare an cu circa 30 de mii de unități de transport, dintre care doar 12% sunt noi, comercializate de importatorii oficiali. Restul autovehiculelor sunt importate la mâna a doua sau procurate direct de la dealerii autorizați din alte țări.

Distribuția autovehiculelor pe categoriile de vârstă este următoarea pentru anul 2018: 2,2% din totalul autovehiculelor au o vechime de până la 2 ani, 3,1% au o vechime între 2 și 5 ani, 12% au vârsta maximă de 10 ani iar 82,7% sunt autovehicule care au o vechime de peste 10 ani [3].

Trendul de creștere al vârstei de exploatare a autovehiculelor este asemănător pentru toate categoriile de transport. Pentru autoturisme, începând cu anul 2014, se observă o creștere continuă a ponderii de autovehicule cu vârsta mai mare de 10 ani. Astfel, dacă în 2014, din totalul de autoturisme – 68,5% aveau o vechime de peste 10 ani, atunci în anul 2018, cota lor a crescut până la 79,7%. Această evoluție a putut fi influențată de către posibilitatea de import a autovehiculelor vechi, dar și în urma învechirii autoturismelor aflate în utilitate.

Elaborarea și implementarea unui cadru regulator în vederea consolidării capacităților de punere în aplicare a măsurilor de gestionare a vehiculelor scoase din uz și a componentelor acestora generează beneficii substanțiale în atenuare a emisiilor cu efect de sera atât de mediu, cât și economice și că revocarea sau reducerea acestor obiective ar micșora beneficiile în cauză. Amploarea beneficiilor generate este strâns legată de ecoinovare, fără de care difuzarea tehnologiei existente va duce la beneficii economice și de mediu reduse, pe când însoțită de ecoinovare va genera beneficii semnificativ mai mari.

Din perspectiva integrării europene a Republicii Moldova, Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (ratificat prin Legea nr. 112 din 02 iulie 2014), la capitolul 16, „Mediul înconjurător”, subcapitolul „Gestionarea deșeurilor și resurselor” prevede, la Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile, aplicarea articolului 14 „stabilirea mecanismului de recuperare integrală a costurilor în conformitate cu principiul

poluatorul plătește și cu principiul extins al responsabilității producătorului”. Proiectul propus spre aprobare transpune Directiva nr.2000/53/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 septembrie 2000 privind vehiculele scoase din uz, care stabilește măsuri de prevenire și limitare a deșeurilor de la vehiculele scoase din uz și componentele acestora, asigurându-le reutilizarea, reciclarea și recuperarea. De asemenea, își propune să îmbunătățească performanța de mediu a tuturor agenților economici implicați în ciclul de viață al vehiculelor.

Ca urmare, propunem crearea cadrului juridic vaforabil pentru atingerea obiectivelor economiei circulare, încurajând proiectarea ecologică, prevăzând eliminarea substanțelor periculoase care intră în componența vehiculelor și stabilind obiective înalte de reutilizare/reciclare/recuperare în scopul valorificării materialelor conținute în VSU și al păstrării resurselor prețioase în economie.

Propunerea normativă, și anume, elaborarea Regulamentului privind vehiculele scoase din uz este determinată, în special de necesitatea instituirii unui mecanism de reglementare a activităților de prevenirea formării de deșuri de la vehiculele scoase din uz, inclusiv componentelor și materialelor acestora, în plus, refolosirea, reciclarea și alte forme de recuperare a vehiculelor scoase din uz și a componentelor acestora pentru a reduce eliminarea de deșuri, precum și îmbunătățirea din punct de vedere ecologic a activității tuturor agenților economici implicați în ciclul de viață al vehiculelor, în special a operatorilor direct implicați în tratarea vehiculelor scoase din uz.

Implementarea obiectivelor. pentru anul 2025, ar putea remedia unele dintre aceste deficiențe și ar putea genera beneficii de mediu și economice destul de importante. Nivelul obiectivelor va determina ritmul progresului tehnologic în sectorul tratării vehiculelor scoase din uz. Cum obiectivul de reciclare de 85% ar crea anumite piețe pentru tehnologii avansate de reciclare a reziduurilor rezultate în urma mărunțirii și de reciclare a polimerilor, investițiile în procurarea de noi tehnologii ar crește substanțial. Pentru a îndeplini obiectivele până în 2028, sunt disponibili șapte ani pentru comercializare și punerea în aplicare comercială a tehnologiilor. Este foarte probabil ca investițiile respective să ducă la continuarea dezvoltării comerciale a tehnologiilor de tratare existente sau la crearea de noi tehnologii de tratare. Chiar dacă nu se vor mai înregistra progrese în ceea ce privește dezvoltarea tehnologică, obiectivele de reciclare în proporție de 85% și de valorificare în proporție de 95% ar duce la difuzarea celor mai eficiente tehnologii care există în prezent.

În plus, aceleași tehnologii pot fi utilizate pentru a trata alte fluxuri de deșuri, cum ar fi cele electronice. Tehnologiile pentru obținerea de produse la prețuri mai mici din aceste fluxuri de deșuri, care pot înlocui materialele primare utilizate în prezent, au un potențial vast.

Referințe:

1. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030” [Accesat 30.08.2020] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121920&lang=ro.

*Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021*

2. Situl oficial al Agenției de Mediu [Accesat 30.08.2020] Disponibil: <http://www.mediu.gov.md/ro/content/gestionarea-de%C8%99eurilor-%C3%AEn-republica-moldova-%C3%AEn-anul-2019>.
3. Starea mediului în Republica Moldova. Raport național în baza indicatorilor de mediu 2015-2018 [Accesat 30.08.2020] Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/1YD6es-ULO-JNJGhTmN1P8U2Ft228B8hGH/view>

REGLEMENTAREA OBIECTELOR DE MEDIU PRIN PRISMA PROPRIETĂȚII – DUALISMUL REGLEMENTĂRIILOR DE PROPRIETATE

Mircea GLADCHI

CZU: 349.6:347.23

mircea.gladchi@gmail.com

Obiectele de mediu își au abordarea proprie și reglementările proprii ce le fac o categorie specifică care a favorizat apariția dreptului mediului. Datorită formei și utilității acestora, aceste obiecte pot fi și sunt parte a diverselor raporturi în diferite ramuri de drept. Ceea ce ne interesează pe noi este interacțiunea acestora cu dreptul de proprietate. Dreptul de proprietate este de fapt o instituție destul de vastă care tinde să reglementeze unele raporturi din categoria proprietății ca concept economic. Întinderea acestui concept acoperă o multitudine de relații și raporturi reglementate de diverse ramuri de drept, dar cele de prioritate sunt acoperite de ramurile de drept privat. Deși noțiunea de „proprietate în sens economic” este privită ca cea mai profundă și cea mai intimă relație de bază – și există, ea niciodată nu ne apare nouă – nici ca un fenomen de sine stătător și nici în formă juridică. Savantul V.P Șkredov în lucrarea sa „Метод исследования собственности в Капитале Маркса” a arătat destul de convingător că tendințele economiștilor de a arăta existența proprietății de sine stătătoare aduce de obicei la ceea că fenomenele juridice se dau drept fenomene economice.[1, p.8] Prin urmare, acele categorii și obiecte care sunt determinate drept proprietate în sens economic nu mereu trebuie să se regăsească fiind definite și caracterizate prin prisma dreptului de proprietate, acestea putând lua forma unei alte reglementări care până la urmă va oferi protecția și bunăstarea necesară (exemplu – proprietatea intelectuală, formele de proprietate asupra obiectelor de mediu și altele). Toate aceste discrepanțe duc de fapt la caracterizarea și reglementarea sub conceptul de proprietate a diferitelor raporturi grevate de diferite obiecte. Anume prin prisma acestora va putea fi delimitată și ideea conceptului de dualism al proprietății.

Pentru a trece direct la subiect, vom analiza expunerile legale cu referire la proprietate în cadrul Constituției RM. Conceptul relatat în art. 9 și 127 ale Constituției sunt diferite de reglementările dreptului de proprietate ca drept real în Codul civil. Practica respectivă nu este ceva nou și de fapt se regăsește în mai multe sisteme legislative europene. Noțiunea proprietății sau obiectului dreptului de proprietate este diferită, de exemplu, în legislația germană. BGB definește drept obiect al dreptului de proprietate doar lucrurile, iar Constituția Germaniei (*Grundgesetz*) reglementează proprietatea în așa fel, încât aceasta acoperă cu mult mai multe elemente, cum ar fi:

- Dreptul de proprietate în concepția dreptului civil;
- Drepturi izvorâte din obligații și delictive;
- Proprietatea intelectuală;
- Drepturile la beneficiile social administrative (pensiile, autorizațiile licențele etc.);

- Drepturile asupra unei afaceri (colectivitate de bunuri și drepturi) [2, p. 174].

Tot aici sunt atribuite și oportunitățile de piață, factorii de reducere a costurilor, locurile profitabile de desfășurare a afacerilor, accesul liber al pescarului sau al fermierului la locul său de muncă. Aceste obiecte, în mare parte, au fost atribuite drept obiecte ale proprietății prin prisma cazuisticii elaborate de Curtea Federală Constituțională a Germaniei (BVerfG).

Situația similară există și la noi. Constituția pentru a nu îngrădi drepturile și libertățile cetățenilor, utilizează termenul de *proprietate* în manieră extensivă apelând de fapt la concepțiile economice ale proprietății și nicidecum la cele juridice. Art.9 alin. (1) explică într-o oarecare măsură conceptele sesizate de constituție drept proprietate. *Proprietatea este publică și privată. Ea se constituie din bunuri materiale și intelectuale.* Observăm delimitarea dintre proprietatea publică și privată efectuată, care are un rol destul de important și tot aici observăm părțile componente constitutive ale proprietății ce presupun bunurile materiale și intelectuale. Deși anterior am spus că prin reglementările constituționale legiuitorul a încercat să cuprindă o categorie mai largă, anume prin sintagma *bunuri materiale* el din păcate le îngustează. Comparativ cu exemplul dat *supra* din legislația germană, observăm că aici de fapt involuntar sunt excluse anumite drepturi și libertăți. Art.127 al Constituției vine cu precizări și manifestări ale formelor proprietății în viziunile constituționale, încadrând obiectele de mediu drept domeniul de reglementare al proprietății publice.

Efectele reglementărilor date sunt logice și se atribuie, după cum a fost menționat anterior, conceptului de proprietate sub aspect economic. Din păcate însă, legiuitorul în momentul elaborării actului nu a prevăzut sau a neglijat anumite obiecte care nu pot fi incluse în criteriul de *bunuri materiale* și aici ne referim la acele exemple de drepturi patrimoniale sau la acea categorie, cum ar fi *cvasilucrurile*.

Efectele atribuirii obiectelor de mediu stipulate în art. 127 alin. (4) al Constituției la categoria obiectelor exclusive ale proprietății publice are nemijlocit rolul său important pentru gestionarea acestora, dar după cum a fost menționat anterior, categoria respectivă nu este formulată conform principiilor de funcționare a dreptului de proprietate reglementat de CC. Deși vorbim despre obiectul exclusiv al proprietății publice, acest obiect este formulat sub pretextul și conceptul economic, fiindcă pentru o majoritate dintre aceste obiecte, posesiunea lor este imposibilă, respectiv construcția dreptului de proprietate asupra obiectelor ce nu pot fi posedate este imposibilă. Într-o oarecare măsură, ne ciocnim de conceptul dualismului dreptului, unde aparent același obiect este reglementat și interpretat diferit de ramuri diferite de drept, dar de fapt noi ar trebui să conștientizăm forma și conotația utilizată de legiuitor în diferite ramuri de drept pentru a trata obiectele specifice în raportul lor de cauzalitate corelativ cu instituția și ramura de drept determinată. Respectiv, în cazul constituției se determină că aceste obiecte fac parte din proprietatea statului, urmând ulterior a fi reglementate prin prisma specifică obiectului, la fel cum este făcut și în cazul obiectelor de

proprietate intelectuală. Acestea nicidecum nu sunt pasibile de a fi obiecte ale dreptului de proprietate, însă Constituția le exemplifică drept parte a proprietății, ceea ce este corect, după părerea noastră. Reglementarea acestora însă este făcută separat prin prisma conceptual teoretică și diferită de dreptul de proprietate. Unicul obiect de mediu care poate avea o tratare clasică din perspectiva dreptului de proprietate este solul/pământul, și manifestările acestui obiect în raport cu reglementările de mediu și limitele impuse de acesta încă sunt relativ fragede.

În această ordine de idei, delimităm că de fapt obiectele de mediu, deși sunt percepute drept obiecte ale proprietății sub aspect economic, ele nu în toate cazurile și ipostazele sunt obiecte ale dreptului de proprietate. Bunurile definite prin prisma totalității de alte bunuri și obiecte nu pot fi obiectul dreptului de proprietate, dar lucrul individual din această totalitate poate fi. Întrebarea rămâne cât de tare va afecta grevările aceluși bun individual asupra totalității de bunuri care, în mare parte, sunt formele de manifestare a obiectelor dreptului de mediu și interacțiunea lor cu obiectele negrevate, fiind parte dintr-un ecosistem.

Referințe:

1. СКЛОВСКИЙ, К.И. *Собственность в гражданском праве*. Пятое издание, переработанное. Москва: Юрайт, 2020. 1016 с. ISBN 978-5-534-13090-4.
2. WINTER, G. Property and Environmental protection in Europe. In: *Europa Law Publishing*, 2016. 386 p. ISBN 978-90-8952-167-5.

PRINCIPIUL IERARHIEI – FUNDAMENT AL SISTEMULUI LEGISLAȚIEI

Elena BOTNARI

Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

CZU: 340.12:340.134

elena.botnari@usarb.md

După cum am opinat într-un alt context, principiile generale ale dreptului sunt acele principii ale dreptului care întemeiază conținutul tuturor normelor juridice dintr-o ordine juridică pozitivă, asigurându-i unitatea materială și procesuală. Or, principiile generale ale dreptului sunt ideile de maximă generalitate, esență și valoare ale conținutului tuturor normelor juridice dintr-o ordine juridică pozitivă, care-i asigură integritatea materială și procesuală [1, p. 39]. De asemenea, am optat pentru principiile generale ale dreptului R. Moldova, inerente tuturor normelor, instituțiilor juridice și ramurilor dreptului în vigoare, după cum urmează: principiul justiției (descendente: echitatea sau dreptatea socială, separarea puterilor în stat etc.); principiul libertății (descendente: buna credință, pluralismul politic); principiul egalității (descendente: legalitatea, nediscriminarea, asigurarea bazelor legale de funcționare a statului etc.); principiul responsabilității (descendente: *pacta sunt servanda*, răspunderea pentru vină etc.); principiul unității (descendente: unitatea drepturilor și îndatoririlor juridice, democratismul, internaționalismul, solidaritatea etc.); *principiul ierarhiei* (descendente: cooperarea, supremația Constituției, întâietatea dreptului comunitar etc.) [1, p. 40].

Legea ierarhiei este calificată ca somitate a creației universale prin care Rațiunea Supremă acționează pe Pământ [2, p. 25]. Ierarhia este o Lege Cosmică (universală), care afirmă doar egalitatea incipientă a monadelor până la configurarea individualităților. Legile statului, pentru a fi viabile, trebuie să oglindească legile (principiile) universale. De aceea, orice cetățean prin naștere este egal în drepturi cu alții și această stare *de iure* trebuie garantată. Legea ierarhiei statuează, în același timp, asupra oportunității inegalității, adică a diferențierii universale, conform căreia se instituie relații de supraordonare și subordonare în cadrul sistemelor. Inegalitatea, în acest sens, este justificată și este subordonată principiului ierarhiei [1, p. 47].

Sistemul legislației este elaborat în temeiul principiilor generale ale dreptului, în special, a principiului ierarhiei, fiind direcționat de principiile elaborării actelor normative. În doctrină, principiile legiferării sunt calificate constante ale legiferării, principii de metodă în legiferare, confirmate de oricare legiuitor, indiferent de loc și timp [3, p.142-146]. Printre principiile legiferării distingem principiul ierarhiei, care, de exemplu, în viziunea lui Iu.A. Tihomirov, se identifică cu legalitatea, iar în opiniile lui B. Negru și A. Negru, se identifică cu supremația legii [4, p. 192-193]. Considerăm că principiul ierarhiei actelor normative se identifică cu forța juridică a actului normativ, cea din urmă statornic utilizată în teoria generală a dreptului.

Legiuitorul moldovean numește în art. 3 alin. (1) lit.f) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, printre principiile activității de legiferare, *respectarea*

ierarhiei actelor normative [5]. Ierarhia actelor normative întemeiază sistemul legislației R. Moldova. Conform Legii 100/2017, legislația Republicii Moldova este constituită din următoarele categorii de acte normative: „a) Constituția Republicii Moldova; b) legile și hotărârile Parlamentului; c) decretele Președintelui Republicii Moldova; d) hotărârile și ordonanțele Guvernului; e) actele normative ale autorităților administrației publice centrale de specialitate; f) actele normative ale autorităților publice autonome; g) actele normative ale autorităților unităților teritoriale autonome cu statut juridic special; h) actele normative ale autorităților administrației publice locale” [5]. Totuși, categoriile actelor normative sunt poziționate de legiuitor concomitent după două criterii, cel al organului emitent și cel al ierarhiei sau forței juridice a actului normativ, ceea ce creează, în viziunea noastră, confuzie. Considerăm că actele normative de la lit. c) până la lit. h), după forța juridică, ierarhia lor, sunt subordonate legilor.

Principiul ierarhiei se deduce din art. 9 alin. (1) al Legii 100/2017, potrivit căruia *Constituția Republicii Moldova este Legea Supremă a statului și a societății. Niciun act normativ care contravine prevederilor acesteia nu are forță juridică* [5]. De asemenea, în art. 3 alin. (3) al Legii 100/2017, legiuitorul stipulează că *actul normativ trebuie să corespundă prevederilor Constituției Republicii Moldova, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, precum și legislației Uniunii Europene*. Prin urmare, în sistemul legislației R. Moldova, imediat după Constituția R. Moldova și legile constituționale, pe poziția secundă, se vor situa *principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional și legislația Uniunii Europene*. În ipoteza aderării R. Moldova la Uniunea Europeană, în sistemul legislației R. Moldova se va produce o schimbare sistemică esențială, potrivit căreia legislația Uniunii Europene va avea întâietate (primat, supremație) față de actele normative interne, inclusiv față de Constituție, legea supremă a statului și societății.

Legiuitorul consacră criteriile de stabilire a forței juridice a actelor normative în art. 7 al Legii 100/2017: *1) competența și statutul autorității publice emitente; 2) categoria actului normativ. Limitele de competență privind adoptarea, aprobarea sau emiterea actelor normative sunt stabilite de Constituția R. Moldova, Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern și de alte acte normative* [5]. Suntem de părerea că nu atât categoria actului normativ determină forța juridică a acestuia, cât obiectul de reglementare sau sfera de reglementare a actului normativ.

Pentru înțelegerea principiului ierarhiei, se cer conștientizate raporturile de ordonare a relațiilor sociale, a actelor normative în special. În raporturile de ordonare distingem nivelul/subiectul de supraordonare și nivelul/subiectul de subordonare. Pe verticală, veriga subordonată este dependentă de veriga supraordonată, cea din urmă determinând conduita/conținutul celei dintâi. În cadrul sistemului ierarhic al legislației, actele normative subordonate/ierarhic inferioare trebuie să se conformeze, întemeindu-se pe prevederile actelor normative supraordonate/ierarhic superioare.

Legiuitorul distinge regulile de ordonare a actelor normative în cadrul sistemului legislației, art. 7 alin. (2) și alin. (3), Legea 100/2017. Așadar, *actul normativ cu forță juridică superioară poate modifica sau abroga un act normativ cu forță juridică inferioară al aceluiași emitent. În cazul modificării exprese a actului inferior, modificarea are aceeași forță juridică ca și actul modificat. În cazul în care între două acte normative cu aceeași forță juridică apare un conflict de norme, se aplică prevederile ultimului act normativ adoptat, aprobat sau emis* [5].

Exigența ordonării actelor normative, altfel zis, respectării construcției ierarhice a legislației, urmează a fi luată în considerare chiar de la etapa elaborării proiectului de act normativ. Legiuitorul a specificat în art. 3 alin. (4) al Legii 100/2017 că *actul normativ trebuie să se integreze organic în cadrul normativ în vigoare, scop în care: a) proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune; b) proiectul actului normativ întocmit în temeiul unui act normativ de nivel superior nu poate depăși limitele competenței instituite prin actul de nivel superior și nici nu poate contraveni scopului, principiilor și dispozițiilor acestuia* [5].

Concluzionăm: *primo* că sistemul legislației R. Moldova este un sistem ierarhic, *secundo*, *principiul ierarhiei* este un principiu general al sistemului dreptului și sistemului legislației R. Moldova, în același timp, este un principiu metodologic al elaborării actelor normative.

Referințe:

1. BOTNARI, E. *Introducere în studiul dreptului: Teoria generală a dreptului*: Note de curs. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2011. 214 p. ISBN 978-9975-50-040-1.
2. *Агни Йога*: издание в шести томах. Том 3-й. Москва: Русский Духовный Центр, 1992. 384 с. ISBN 5-7344-0014-9.
3. MIHAI, Gh., MOTICA, R. *Fundamentele dreptului: teoria și filosofia dreptului*. București: All Beck, 1997. 250 p. ISBN 973-571-213-x.
4. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului*: Curs universitar. Chișinău: Bons Offices, 2006. 520 p. ISBN 978-9975-928-90-8.
5. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.01.2018, nr. 7-17, art. 6. Disponibil pe <https://www.legis.md>

DREPTUL DE OPȚIUNE SUCCESORALĂ ÎN LUMINA LEGII
DE MODERNIZARE A CODULUI CIVIL DIN 01 martie 2019

Oxana ROBU

CZU: 347.65:347(478)(094.4)

oxanarobu@rambler.ru

Atât în cazul moștenirii legale, cât și în cazul moștenirii testamentare, transmite-re patrimoniului succesoral (*transmisiune universală sau cu titlu universal*) sau a bunurilor determinate din patrimoniu (*transmisiune cu titlu particular*) operează de drept din momentul deschiderii moștenirii. Mai mult ca atât, în caz de moarte a succesoriului defunctului înainte de lichidarea moștenirii la care avea dreptul, ea se retransmite, tot de drept, asupra moștenitorilor săi, ca făcând parte din propria avere succesorală. Rezultă că patrimoniul succesoral nu rămâne nici un moment fără titular. Cu toate că transmiterea patrimoniului succesoral se produce de drept din momentul deschiderii moștenirii, ea nu are caracter definitiv și obligatoriu [1, p.420]. Codul civil al RM în Titlul IV „Statutul juridic al moștenitorului”, Cap.I „Acceptarea moștenirii și renunțarea la moștenire”, în art.2389-2411 reglementează principiul libertății acceptării moștenirii, care, în opinia noastră, ar suna în felul următor: nimeni nu poate fi obligat să accepte o moștenire ce i se cuvine. Prin urmare, succesoriul are dreptul de a alege – numit drept de opțiune succesorală – între consolidarea (confirmarea) titlului de moștenitor prin acceptarea moștenirii și desființarea acestui titlu prin renunțarea la moștenire.

Potrivit alin.(1) art. 2389 CC RM, moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire (devoluțiunea moștenirii). Deci, la nivel de principiu, dreptul de opțiune succesorală este recunoscut „moștenitorului îndreptățit”. În doctrină se menționează că dreptul de opțiune succesorală aparține tuturor celor chemați la moștenire de lege sau prin testament [2, p.88]. Pentru o mai detaliată analiză a titularilor dreptului de opțiune succesorală, considerăm că este oportun a enumera persoanele cărora le este recunoscut dreptul de opțiune succesorală: *moștenitorii legali; moștenitorii testamentari; moștenitorii succesibilului; creditorii personali ai succesibilului* [3, p.118];- *statul*.

Persoanele cu vocație succesorală își pot exercita dreptul de opțiune succesorală în una din modalitățile permise de lege și într-un anumit timp. Astfel, dreptul de opțiune succesorală este un drept subiectiv care ia naștere în persoana moștenitorilor cu vocație succesorală, de la deschiderea moștenirii [4, p.94]. Actul de opțiune succesorală, după natura juridică, este un act juridic: *unilateral*, deoarece exprimă manifestarea de voință a unei singure persoane, aceea a moștenitorului [5, p.430]; *voluntar*, deoarece nimeni nu este obligat să accepte moștenirea ce i se cuvine. Principiul *nemo invitus heres* (*nimeni nu poate fi moștenitor fără voia lui sau în tălmăcirea din Codul Caragea: („Cel ce nu vorbește cu sila moștenitor nu se face”)*), domină materia dreptului de opțiune succesorală. Succesorul are un drept absolut de a

alege între posibilitățile conferite prin dreptul de opțiune; *irevocabil*, dacă se referă la acceptarea succesiunii prin depunerea declarației de acceptare a moștenirii la notar și, dimpotrivă, *revocabil* în cazul acceptării moștenirii prin intrare în posesiune. Este *irevocabilă* și declarația de renunțare la succesiune. Moștenitorul care a renunțat la succesiune poate reveni la renunțare doar prin înaintarea unei acțiuni în judecată de anulare a actului de renunțare, fiind aplicabile temeiurile generale de declarare a nulității actului juridic, inclusiv viciile de consimțământ; *declarativ de drepturi*, deoarece efectele sale se produc retroactiv de la data deschiderii moștenirii, deși acceptarea s-a făcut mai târziu, dar în termen, iar în caz de renunțare se consideră că moștenitorul nu a fost niciodată moștenitor; *cu titlu gratuit*, dat fiind faptul că moștenirea se transmite moștenitorilor cu titlu gratuit; *indivizibil*, deoarece exercitând dreptul de opțiune, succesorul (fiecare în parte) trebuie să se pronunțe unitar cu privire la dreptul său succesoral, nefiind posibilă acceptarea în parte a moștenirii (a unor bunuri din moștenire) și renunțarea la rest (*nemo pro parte heres*). Într-o formulare sintetică, „totul sau nimic”; *nesusceptibil de modalități*, deoarece opțiunea succesorală nu poate fi afectată de termen sau condiție, deci trebuie să fie un act juridic neafectat de modalități. Soarta juridică a moștenirii nu poate să depindă de un eveniment viitor și incert sau de un termen, fie și cert. Dacă opțiunea ar fi afectată de o modalitate, ea nu va putea produce niciun efect, fiind deci nulă absolut. Acest caracter juridic este expres reglementat la art. 2395 CC RM, text care dispune că acceptarea moștenirii sau renunțarea la moștenire nu se poate face sub condiție sau cu stabilirea unui termen.

Pentru ca soarta juridică a moștenirii să nu rămână multă vreme incertă, dreptul de opțiune trebuie să fie exercitat într-un termen *de 3 luni*, calculat de la data deschiderii moștenirii. În acest sens, alin.(1) art.2391 CC RM prevede că renunțarea la moștenire se poate face în termen de 3 luni. Cu toate că legea se referă la „termenul de renunțare la moștenire” (și nu la dreptul de opțiune succesorală), acesta nu poate fi interpretat în sensul că dreptul de opțiune succesorală se limitează doar la renunțarea la moștenire. Legiuitorul nostru în alin.(1) art.2390 alin.(3) CC RM prevede că moștenitorul poate depune o declarație de acceptare a moștenirii în formă autentică la notarul care desfășoară procedura succesorală înainte de expirarea termenului de renunțare, adică de 3 luni. Astfel, termenul de 3 luni este acordat de lege pentru ca moștenitorul chemat la moștenire să reflecteze și să se poată pronunța asupra acceptării sau renunțării în deplină cunoștință de cauză. În perioada de până la acceptarea succesiunii, pretențiile față de masa succesorală nu pot fi executate silit împotriva moștenitorilor (art. 2406 CC RM).

Este important de menționat că noile reglementări în materie de opțiune succesorală schimbă radical regimul juridic al acestei instituții. Termenul de 3 luni, acordat de lege, nu este de acceptare, ci de renunțare la moștenire. În acest sens, art. 2390 alin.(2) CC RM dispune că, la expirarea termenului de renunțare, moștenirea se consideră acceptată de către moștenitor. Astfel, legiuitorul instituie prezumția

acceptării succesiunii de către toți moștenitorii cu vocație succesorală utilă chiar din momentul deschiderii succesiunii. La expirarea termenului de renunțare de 3 luni, moștenirea se consideră acceptată de către moștenitor. Rezultă că, de regulă, începutul termenului de opțiune succesorală se identifică cu momentul deschiderii moștenirii. Totuși, regula nu poate fi absolutizată pentru a nu se priva anumiți moștenitori de posibilitatea efectivă de exercitare a dreptului lor concret de opțiune succesorală. Astfel, alin.(2) art. 2391 Cod civil RM prevede că termenul începe să curgă de la data în care moștenitorul află despre devoluțiune și despre temeiul chemării sale la moștenire, fiind informat conform dispozițiilor art. 2547 alin. (2) sau pe oricare altă cale. Termenul de opțiune succesorală, fiind un termen de prescripție, poate fi prelungit.

Acceptarea succesiunii. Prin acceptarea succesiunii se înțelege actul sau faptul juridic unilateral prin care succesibilul își consolidează definitiv calitatea de moștenitor al defunctului [6, p.202]. Noile reglementări din materie succesorală renunță la prezumția renunțării la moștenire și instituie prezumția acceptării moștenirii, dacă în termen de 3 luni moștenitorul nu a renunțat expres. Moștenitorul își poate manifesta voința de acceptare a moștenirii prin două modalități:

– *expres, prin depunerea declarației de acceptare a moștenirii la notarul de la locul deschiderii moștenirii.* Potrivit alin.(3) art. 2390 CC RM, moștenitorul poate depune o declarație de acceptare a moștenirii în formă autentică la notarul care desfășoară procedura succesorală înainte de expirarea termenului de renunțare. Declarația poate fi autentificată la oricare notar sau altă persoană abilitată să autentifice acte juridice. Declarația de acceptare a moștenirii se depune personal de către moștenitor;

– *implicit, prin nerenunțarea la succesiune în termenul prevăzut de lege.* Potrivit alin.(2) art. 2390 CC RM, la expirarea termenului de renunțare, moștenirea se consideră acceptată de către moștenitor. Așadar, moștenitorul nu va mai putea să renunțe la moștenire, dacă a acceptat-o implicit. Această formă de acceptare a succesiunii este o noutate legislativă. Până în prezent era prevăzută posibilitatea acceptării tacite a succesiunii prin intrarea în posesie a patrimoniului succesoral. Practic, acceptarea implicită se face prin inacțiune.

Renunțarea la moștenire. Renunțarea la moștenire este actul de opțiune succesorală, expres și solemn, prin care succesorul repudiază moștenirea, în termenul de opțiune succesorală [7, p.479], desființând astfel, cu efect retroactiv, vocația sa succesorală. Poate uza de această variantă de opțiune succesorală orice succesori, indiferent că este legal sau testamentar, rezervatar sau nerezervatar, cu vocație generală sau concretă, cu titlu universal sau cu titlu particular. În sistemul noilor reglementări succesoriale, renunțarea la moștenire capătă o importanță mai mare. Acest fapt se explică prin instituirea de către legiuitor a prezumției legale de acceptare a moștenirii, care poate fi răsturnată doar prin renunțare.

Referințe:

1. DEAK, Fr., *Tratat de drept succesoral*. București: Actami, 1999.
2. ELIESCU, M. *Transmisiunea și împărțea moștenirii în dreptul R.S.R.* București: Editura Academiei, 1966.
3. TURCULEANU, I. *Dreptul de opțiune succesorală*. Craiova: SITECH 1999.
4. MERIȘESCU A., DEACONU, N. *Drept succesoral*. București: Lumina Lex, 2002, p. 94.
5. DEAK, Fr. *Op.cit.*, p.430.
6. BACACI, Al., COMĂNIȚĂ, Gh. *Drept civil. Succesiunile*. București: Universul juridic, 2013.
7. DEAK, Fr. *Op.cit.*, p.479.

MODALITĂȚI DE REALIZARE A POLITICILOR DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ

Nadejda OTRUBLENCO-ENI
Academia de Administrare Publică

CZU: 351.83:331.526

notrublenco@mail.ru

Conceptul de „forță de muncă” se referă la oferta actuală a forței de muncă pentru producerea de bunuri și servicii pentru plată sau profit. Forța de muncă este egală cu suma persoanelor ocupate și a persoanelor în șomaj.

Forța de muncă potențială cuprinde toate persoanele în vârstă de muncă care, în cursul unei perioade scurte de referință, nu erau nici în ocupare, nici în șomaj și: (a) desfășurau activități de „căutare a unui loc de muncă”, care nu erau „disponibile la moment” dar ar putea deveni disponibile într-o perioadă ulterioară scurtă stabilită în conformitate cu circumstanțele naționale (de ex. persoane în căutarea unui loc de muncă indisponibil); sau (b) nu desfășurau activități de „căutare a unui loc de muncă”, dar doreau să lucreze și locuri erau „disponibile la moment” (de ex. persoane în căutarea unui loc de muncă potențial disponibil).

Forța de muncă extinsă este definită ca suma forței de muncă plus forța de muncă potențială. Acest indicator este utilizat în calitate de populație de referință (numitor) la calcularea indicatorilor privind subutilizarea forței de muncă (LU3 și LU4). Subutilizarea forței de muncă se referă la discrepanțele dintre oferta de muncă și cererea de muncă, care se exprimă printr-o nevoie de ocupare nesatisfăcută în rândul populației.

Estimările subutilizării forței de muncă includ, dar nu pot fi doar limitate la: (a) sub-ocuparea în raport cu timpul, în cazul în care timpul de lucru al persoanelor ocupate este insuficient în raport cu situațiile alternative de ocupare în care aceste persoane doresc și sunt disponibile pentru a se angaja; (b) șomaj, reflectând o căutare activă a unui loc de muncă de către persoanele neocupate, care sunt disponibile pentru această formă de muncă (ocupare); (c) forța de muncă potențială, referindu-se la persoanele neocupate, care exprimă un interes pentru o anumită muncă, dar pentru care condițiile existente limitează căutarea activă a locului de muncă și/sau disponibilitatea acestora.

La nivel european, există măsuri suplimentare care contribuie la o mai bună coordonare între statele membre ale UE prin intermediul „instrumentelor juridice neobligatorii”. Acestea din urmă cuprind recomandările Consiliului, care sunt acte juridice fără caracter obligatoriu, precum și alte inițiative politice emise de Comisie. Ele pot avea un impact considerabil dacă sunt bine pregătite, sprijinite și monitorizate la nivelul UE.

Printre inițiativele politice importante ale UE se numără, de exemplu:

- Recomandarea Consiliului privind înființarea unei garanții pentru tineret (aprilie 2013), care are drept scop să asigure că toți tinerii cu vârsta sub 25 de ani

primesc o ofertă de bună calitate de angajare, de continuare a educației, de intrare în ucenicie sau de efectuare a unui stagiu în termen de patru luni de la intrarea în șomaj sau din momentul în care nu mai participă la o formă de învățământ formal. Într-o rezoluție adoptată la 8 octombrie, Parlamentul și-a exprimat dorința ca Garanția pentru tineret să devină obligatorie.

- Alianța europeană pentru ucenicii (lansată în iulie 2013).
- Recomandarea Consiliului privind un cadru de calitate pentru stagii (martie 2014).
- Recomandarea Consiliului privind integrarea șomerilor de lungă durată pe piața forței de muncă (februarie 2016).
- Corpul european de solidaritate (2016) pentru tineri, care se concentrează asupra furnizării de asistență în cazul unor catastrofe naturale sau pentru combaterea unor chestiuni sociale în cadrul comunităților.
- Agenda pentru competențe în Europa (iunie 2016). Acest pachet de politici a reunit 10 acțiuni-cheie pentru a înzestra cetățenii cu competențele necesare pe piața forței de muncă. Pe baza Agendei pentru competențe 2016, în iulie 2020, Comisia a prezentat un nou plan pe cinci ani pentru a ajuta cetățenii și întreprinderile să își dezvolte mai multe competențe îmbunătățite. Acesta conține 12 acțiuni axate pe competențe pentru locuri de muncă, pentru a garanta că dreptul la formare și la învățare pe tot parcursul vieții devine realitate în întreaga Europă.

În mai 2020, ca răspuns la epidemia de COVID-19 și la consecințele sociale și economice ale acesteia, a fost instituit un nou instrument european de sprijin temporar pentru atenuarea riscurilor de șomaj într-o situație de urgență (SURE). Acesta oferă asistență financiară statelor membre pentru a proteja locurile de muncă și lucrătorii prin programe de șomaj tehnic sau prin măsuri similare.

În iulie 2020, Comisia a lansat pachetul pentru sprijinirea încadrării în muncă a tinerilor, construit în jurul a patru componente care, împreună, oferă o punte către locuri de muncă pentru generația următoare: o Garanție pentru tineret consolidată, educație și formare profesională, un nou impuls pentru ucenicii și măsuri suplimentare de sprijinire a ocupării forței de muncă în rândul tinerilor. În Recomandarea Consiliului din 30 octombrie 2020 intitulată „O punte către locuri de muncă”, toate țările UE s-au angajat să pună în aplicare Garanția pentru tineret consolidată, care intensifică sprijinul cuprinzător pentru ocuparea forței de muncă disponibil tinerilor din întreaga UE, ajungând în prezent la un grup-țintă mai larg, format din persoane cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani, cu o abordare mai bine direcționată către tinerii NEET vulnerabili.

În octombrie 2020, Comisia Europeană a publicat propunerea sa de directivă privind salariile minime adecvate în Uniunea Europeană. Propunerea urmărește să garanteze că salariile minime sunt stabilite la un nivel adecvat și că fiecare lucrător poate să aibă un trai decent în Uniunea Europeană.

În martie 2021, Comisia a înaintat o propunere de recomandare a Consiliului de instituire a unei garanții europene pentru copii. Obiectivul acestei inițiative este să promoveze egalitatea de șanse pentru copii și să combată sărăcia în rândul copiilor, garantând accesul copiilor care au nevoie de un set de servicii esențiale. În aceeași lună, Comisia a adoptat, de asemenea, Strategia pentru drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030. Strategia urmărește să protejeze persoanele cu dizabilități împotriva oricărei forme de discriminare și să asigure egalitatea de șanse și accesul la justiție, educație, cultură, sport și turism, precum și la toate serviciile de sănătate și la ocuparea forței de muncă.

Un număr de programe de finanțare ale UE sprijină dezvoltarea programelor, adoptarea de măsuri și consolidarea capacităților în statele membre:

- Fondul social european (FSE) sprijină o gamă largă de inițiative în statele membre. În plus, Consiliul European a convenit în februarie 2013 să instituie Inițiativa privind ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor, destinată tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, din regiunile afectate în mod deosebit de șomaj (Fondul social european).

- Programul UE pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială (EaSI), adoptat de Parlament și de Consiliu, reunește trei programe (PROGRESS – Programul pentru ocuparea forței de muncă și solidaritate socială; EURES – servicii europene pentru ocuparea forței de muncă; și Microfinanțare și antreprenariat social).

- Fondul european de ajustare la globalizare (FEG) sprijină persoanele care și-au pierdut locul de muncă din cauza schimbărilor structurale intervenite în practicile comerciale mondiale [1].

Cercetând cauzele și efectele problemei în contextul Republicii Moldova, este recomandabil de a considera pentru analiză două opțiuni alternative de acordare a facilităților pentru angajarea la muncă și una de facilitare a instruirii la locul de muncă. Primele două mecanisme vor contribui la micșorarea costurilor de angajare pentru companii a subiecților și cea de a treia opțiune alternativă va contribui la diminuarea riscului asociat cu incertitudinea despre abilitățile potențialilor salariați. Opțiunile propuse, prin forma lor, sunt orientate spre a susține angajarea populației preponderent în sectorul real. Concluzionăm, așadar, în baza celor expuse mai sus, faptul că importanța elaborării și implementării politicilor de ocuparea a forței de muncă în rândul tinerilor ca subiect de cercetare este confirmată de influența unor numeroși factori, cerințe, ce urmează a fi realizate de către instituțiile publice centrale, prin intermediul dezvoltării diferitelor programe naționale și internaționale, strategii, politici ce avantajează în mod direct îmbunătățirea politicilor de ocupare a forței de muncă a tinerilor, urmată de o dezvoltare și prosperare social-economică. Ipoteza dată are o argumentare teoretică, bazată pe „piramida lui Maslov”, unde se indică la baza

*Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021*

acesteia necesitatea satisfacerii cerințelor vitale și fiziologice ale omului, întru atingerea succesului și a dezvoltării personale, poziționată în vârful piramidei, confirmând că este cea din urmă nevoie socială, după succesiunea necesității satisfacerii acestora.

Referințe:

1. Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale. Raport privind șase state membre, p.30. [Accesat 23.07.2021] Disponibil: <http://www.infoeuropa.md/tineret/>.

SPECIFICUL PROTECȚIEI IMAGINII COPILULUI DE CĂTRE SERVICIILE MEDIA AUDIOVIZUALE ÎN CONTEXTUL LEGISLAȚIEI NAȚIONALE

Violeta COJOCARU, Ana VERDEȘ

CZU: 341.231.14:659.122

violetacojocaru@yahoo.fr
cereteuanna98@gmail.com

Conceptul „dreptului la imagine” susține că fiecare individ are dreptul și capacitatea de a decide modul în care-i este utilizată imaginea, aceasta reprezentând un aspect primordial, mai cu seamă în contextul în care este pusă problema capacității sau incapacității unei societăți contemporane de a asigura prin intermediul serviciilor media audiovizuale deplinătatea exercitării dreptului la informare, precum și corelativ – respectarea drepturilor ce descind din furnizarea acestor informații. Respectarea dreptului copilului la viață intimă și privată presupune excluderea imixtiunii terților în zona vieții intime a copilului, evitarea expunerii publice a detaliilor care țin de sfera secretă a vieții sale, această sferă incluzând și dreptul la imagine a copilului.

În acest sens, în prezentul articol științific, dreptul la imagine a copilului urmează să fie analizat în lumina prevederilor naționale relevante ca parte componentă a dreptului la respectarea vieții private. Or, în baza jurisprudenței CtEDO [1], dreptul la imagine este o componentă a dreptului la respectarea vieții private, reglementat de art. 8 din Convenție (CEDO) [2], care are drept scop protejarea identității persoanei, a sferei sale intime, a relațiilor sale personale, a libertății sexuale.

Considerăm indispensabil a menționa că în cadrul legislației Republicii Moldova, atunci când este pusă problema protecției copilului de influența potențial negativă a activității serviciilor media audiovizuale, este esențial a distinge două ipostaze în care acesta se poate afla în calitate de victimă. Prima situație este cea în care imaginea copilului, ca parte componentă a vieții sale private, este expusă public, contrar interesului său superior și fără a-i asigura o protecție în acest sens, pe când cea de-a doua se referă la aflarea copilului în ipostaza de destinatar al informației difuzată prin intermediul serviciilor media audiovizuale. Cert este faptul că ambele pot cauza consecințe nefaste asupra dezvoltării persoanei copilului și în special asupra dezvoltării sale psihonoționale, iar în acest sens legislația Republicii Moldova este adresată corespunzător.

Constituția Republicii Moldova [3] garantează la art. 8 – respectarea și ocrotirea de către stat a vieții intime, familiale și private. Având în vedere faptul că dreptul la imagine este parte componentă a dreptului la viață privată, vom considera că prevederile constituționale includ în sine acest aspect. Totuși, având în vedere vulnerabilitatea persoanei copilului, precum și necesitatea de a-i garanta respectarea dreptului la imagine, se impune cunoașterea limitelor eventualelor ingerințe asupra acestuia, iar în acest sens este relevantă legislația ce conține norme speciale în raport cu subiectul supus discuției.

Dreptul la protecția vieții private a copilului în general, precum și cel al protecției imaginii, în mod special, este corelativ obligației imputabile furnizorilor de servicii media de a asigura protecția celor menționate *supra*. În acest sens, Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova [4] prevede la alin. (1) art. 15

că: „Furnizorii de servicii media au obligația să respecte principiul interesului superior al minorului”. Chiar dacă conceptul principiului superior al copilului este unul destul de larg și pot apărea adesea dificultăți în a-l interpreta, totuși vom considera că având în vedere aria sa de acoperire, legiuitorul Republicii Moldova a inclus în acesta și protecția imaginii copilului.

Dreptul la protecția imaginii copilului este inserat la alin.(2) art. 15, care prevede că: „Minorul are dreptul la protecția imaginii și a vieții sale private”. În contextul acestei reglementări a Codului serviciilor media audiovizuale, este relevant a menționa că aceasta este una generală, în raport cu alte reglementări ce vin să o întărească, inclusiv pe segmentele de **participare a minorului la un program audiovizual** (alin. (3), (5) art. 15); **difuzarea programelor audiovizuale susceptibile de a afecta dezvoltarea fizică, mintală sau morală a minorilor, în special a celor ce conțin scene de pornografie sau de violență nejustificată.** (alin. (6), (7), (8) art. 15).

Considerăm esențial a menționa că alin. (4) a art. 15 pune în balanță două drepturi și interese – dreptul copilului la respectarea vieții private și la propria imagine și necesitatea de informare sau dreptul la informații. În temeiul acestuia, vom observa însă că dreptul copilului la respectarea vieții private și la propria imagine prevalează în raport cu dreptul la informare – privit sub aspectul general, al întregii societăți, astfel încât nici-o invocare a dreptului la informare nu va justifica ingerințe admise asupra dreptului la viața privată și la propria imagine.

Articolul 15 al Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova este relevant, inclusiv prin faptul că prevede o serie de responsabilități puse în sarcina Consiliului Audiovizualului, în calitatea sa de autoritate publică autonomă, care reglementează domeniul comunicării audiovizuale în raport cu protecția imaginii copilului. Astfel, alin. (9), (10) și (11) art. 15 prevăd sub aspect general care sunt direcțiile de activitate ale Consiliului Audiovizualului pe acest segment.

Considerăm indispensabil a accentua specificul protecției duble pe care o conturează Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, prevăzând deopotrivă garantarea protecției imaginii proprii a minorilor prin intermediul art. 15 alin.(2), precum și protecția influenței negative pe care o poate avea difuzarea comunicărilor audiovizuale, în special cele comerciale asupra dezvoltării copilului.

În vederea evitării dublării unor prevederi pertinente în ceea ce vizează protecția imaginii copilului, alin.(9) art. 15 face trimitere la Regulamentul privind conținuturile audiovizuale [5], care include norme speciale cu referire la protecția minorilor în Capitolul V, stabilind astfel cerințe privind respectarea drepturilor minorului în programele audiovizuale, precum și modul în care se clasifică programele audiovizuale în vederea protecției minorilor.

În același context, Legea cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației [6], deși se referă în marea sa parte la protecția împotriva impactului negativ pe care-l poate avea informația asupra copilului aflat în calitate de

destinatar al acesteia, prevede la art. 4 interdicția difuzării informației ce conține date cu caracter personal cu impact negativ asupra copiilor.

Această prohibiție prevede expres câteva categorii de copii, ale căror date cu caracter personal sunt interzise spre difuzare, fapt ce nu poate fi privit separat de interdicția generală de a difuza date cu caracter personal ale copiilor prin intermediul mass-mediei. Deși această interdicție este instituită inclusiv pentru a nu admite ingerințe asupra dreptului său la imagine, totuși norma este prevăzută, astfel încât să excludă orice potențială identificare a copilului în societate. Or, lit. d) alin. (1) art. 4 a Legii menționate mai sus prevede că difuzarea unei astfel de informații este interzisă în contextul în care aceasta jignește demnitatea copilului deja identificat și/sau lezează interesele sale superioare.

Legea cu privire la publicitate [7] prevede două direcții în care este interzisă utilizarea imaginii copilului. Astfel, lit. d) alin. (1) art.19 prevede că: „*Implicarea minorilor în publicitatea consumului de băuturi alcoolice nu se admite*” iar art. 23 prevede la lit. a) alin. (4) *interdicția implicării copiilor precum și utilizarea imaginilor cu chipurile acestora în scopuri de publicitate și de promovare a produselor alimentare nerecomandate preșcolărilor și elevilor*

Astfel, vom conchide asupra faptului că potrivit prevederilor mai sus-enunțate, protecția inviolabilității personalității copilului, protecția de orice fel de exploatare deopotrivă cu protecția onoarei și demnității fiecărui copil rămân a fi obligațiile pozitive ale Statului, expres prevăzute de Legea privind drepturile copilului [8]. Corespunzător, orice încălcare a onoarei și demnității unui copil este pedepsită în conformitate cu legea, iar conform articolului 32 al aceleiași legi, persoanele fizice și persoanele juridice vinovate de încălcarea acestei legi sunt răspunzătoare conform prevederilor legale generale disciplinare, contravenționale, penale, în lipsa unor prevederi speciale.

Referințe:

1. Peck împotriva Marii Britanii (nr. 44647/98) 28.01.2003; Kurier Zeitungsverlag și Druckerei GmbH (nr. 2) împotriva Austriei (nr. 1593/06) și Krone Verlag GmbH împotriva Austriei (nr. 27306/07) 19.06.2012.
2. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Consiliul Europei 04.11.1950. În: *Tratate Internaționale*, vol. 1, p. 341. În vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997.
3. Constituția Republicii Moldova din 27.08.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78.
4. Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 08.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 462-466, art. 766.
5. Regulamentul privind conținuturile audiovizuale adoptat prin Decizia nr. 61/219 din 30.12.2019 a Consiliului Audiovizualului a Republicii Moldova „*Cu privire la aprobarea Regulamentului privind conținuturile audiovizuale*”.

***Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021***

6. Legea cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației nr. 30, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 07.03.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 69-74, art. 221.
7. Legea cu privire la publicitate nr. 1227 adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27-06-1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 67-68, art. 555.
8. Legea privind drepturile copilului nr. 338, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.12.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 13, art. 127.

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII PRIVATE ÎN TIMPUL CONFLICTELOR ARMATE

Olga DORUL, Petru LOGHINESCU

CZU: 341.324:341.231.14

dorulolga@yahoo.com
loghinescup@mail.ru

Printre efectele începerii conflictelor armate se numără cele ce afectează regimul proprietății statului inamic. Marea majoritate a autorilor studiilor de drept internațional al conflictelor armate menționează că în timpul conflictului armat bunurile ce aparțin statului inamic urmează a fi confiscate. Totodată, cu referire la regimul proprietății private, o asemenea poziție categorică lipsește. Cert este că regula stabilită în antichitate *Omnium maxime sua esse credebant quae ex hostibus cepissent*” cu certitudine nu poate fi aplicată raporturilor juridice contemporane.

Anumite dispoziții cu privire la regimul proprietății private pot fi deduse din Dreptul de la Geneva, Dreptul de la Haga (regimul navelor, aspecte privind necesitatea militară etc.) și jurisprudența instanțelor internaționale.

Convenția de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război din 12 august 1949 conține o serie de dispoziții în materia protecției bunurilor ce aparțin particularilor. Astfel, sunt interzise măsurile de represalii împotriva persoanelor protejate și a bunurilor lor (art. 33). Se interzice Puterii ocupante de a distruge bunurile mobiliare sau nemobiliare aparținând persoanelor particulare, individual sau colectiv, statului sau altor autorități publice, organizațiilor sociale sau cooperatiste, în afară de cazurile în care aceste distrugereri ar deveni absolut necesare în urma operațiunilor militare (art. 53). Iar potrivit articolului 97 internații vor fi autorizați să păstreze obiectele și efectele lor de uz personal. Banii, cecurile, titlurile etc., precum și obiectele de valoare pe care le au cu ei, nu le vor putea fi luate decât în conformitate cu procedurile stabilite. O chitanță amănunțită li se va da pentru acestea. Sumele vor trebui să fie trecute în creditul contului fiecărui internat; ele nu vor putea fi schimbate într-o altă monedă decât dacă legislația teritoriului în care este internat proprietarul o cere, sau dacă internatul consimte la aceasta. Obiectele având, în special, o valoare personală sau sentimentală nu le vor putea fi luate. [...] La eliberarea sau la repatrierea lor, internații vor primi în bani soldul creditor al contului, precum și toate obiectele, banii, cecurile, titlurile etc., care le-au fost luate în timpul internării, cu excepția obiectelor sau valorilor pe care Puterea deținătoare ar trebui să le păstreze în baza legislației în vigoare. În cazul în care un bun aparținând unui internat ar fi reținut, în baza acestei legislații, interesatul va primi o chitanță amănunțită. Documentele de familie și de identitate pe care internații le au asupra lor nu le vor putea fi luate decât contra unei recipise. Internații nu vor putea fi lăsați niciun moment fără act de identitate. Dacă ei nu îl au, vor primi acte speciale care vor fi stabilite de autoritățile deținătoare și care le vor ține loc de acte de identitate până la

sfârșitul internării. Internații vor putea să aibă asupra lor o anumită sumă în bani sau în bonuri de cumpărare, pentru a-și putea face cumpărăturile. Articolul 98 reglementează natura și regimul alocațiilor permise de internați.

În temeiul prevederilor articolului 54 al Protocolului adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, este interzis de a se ataca, a se distruge, a lua sau a scoate din uz bunuri indispensabile supraviețuirii populației civile, cum ar fi proviziile alimentare și zonele agricole în care acestea se produc, recoltele, vițele, instalațiile și rezervele de apă potabilă și lucrările de irigații, în scopul de a lipsi, ca urmare a valorii lor de subzistență, populația civilă sau partea adversă, oricare ar fi motivația de la care se pornește, fie pentru a înfometă persoanele civile, a provoca deplasarea acestora, sau pentru oricare alt motiv.

Comisia instituită pentru a examina anumite aspecte ale diferendului dintre Eritreea și Etiopia în anul 2005 a declarat că dreptul părții beligerante într-un conflict armat internațional de a limita sau înceta orice raporturi comerciale între ea și partea adversă în acest conflict a fost în mod expres stabilit și și-a găsit confirmare în practica extinsă a statelor în secolul XX. Cu un șir de excepții statul beligerant posedă în timpul unui conflict armat drepturi extinse de a confisca proprietatea de stat a inamicului aflată în teritoriul său [...] statul beligerant poate lua sub propriul control sau să suspende exercitarea dreptului la proprietate privată de către cetățenii statului inamic pentru a o returna proprietarilor sau de a întreprinde față de ea anumite măsuri coordonate după încetarea acțiunilor armate [1].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a avut numeroase ocazii de a se pronunța în materia protecției proprietății (art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale) atât în cazul conflictelor armate internaționale, cât și cele fără caracter internațional.

În cauzele în care reclamanții s-au plâns de distrugerea locuințelor lor în contextul unor conflicte armate, CtEDO a acceptat revendicarea dreptului de proprietate pe baza extraselor dintr-un inventar al locuințelor emis de administrația orașului după atacul incriminat (*Kerimova și alții vs Federația Rusă*). În cauza *Damayev vs Federația Rusă* CtEDO a considerat că un reclamant care se plângea de distrugerea locuinței sale ar trebui să furnizeze cel puțin o descriere succintă a bunului în cauză. Ca exemple suplimentare de probe *prima facie* privind dreptul de proprietate sau reședința aflată în proprietate, Curtea a acceptat documente precum titluri de proprietate asupra locuinței sau terenului, extrase din registrele funciare sau fiscale, documente emise de administrația locală, planuri, fotografii și chitanțe pentru lucrări de întreținere, precum și probe ale expedierilor poștale, declarații ale martorilor sau orice alte probe relevante (*Prokopovich vs Federația Rusă, Elsanova vs Federația Rusă*) [2].

Cu referire la jurisprudența CtEDO pe terenul articolului 1 Protocolul nr. 1 CEDO în contextul conflictului armat ce a avut loc în anul 1992 pe teritoriul

Republicii Moldova, merită a fi menționată *cauza Ilașcu și alții vs Republica Moldova și Federația Rusă* (Hotărârea CtEDO din 8 iulie 2004). Reclamanții au fost condamnați de către o instanță de judecată transnistriană, care nu era competentă în sensul articolului 6 al Convenției, nu au avut parte de un proces echitabil, și în urma procesului de judecată, *inter alia*, aceștia au fost lipsiți de bunurile lor.

Guvernul Federației Ruse a declarat că pretențiile reclamanților nu au nimic în comun cu Federația Rusă și că, în orice caz, ele sunt nefondate. Guvernele României și Republicii Moldova nu au exprimat nicio opinie cu privire la acest subiect.

Chiar dacă se presupune că CtEDO are competență *ratione temporis* de a examina aceste pretenții, Curtea a notat că faptele prezentate pentru a susține pretențiile respective nu sunt suficiente. Prin urmare, deoarece această pretenție nu a fost probată, Curtea a considerat că nu a existat o violare a articolului 1 al Protocolului 1 la Convenție.

Referințe:

1. ДАВИД, Эрик. *Принципы права вооруженных конфликтов*. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2011, с. 84. (<https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/publication/eric-david-principles.htm>)
2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății. Actualizat la 30 aprilie 2020. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_ROM.pdf

DREPTURILE OMULUI ÎN PERIOADA STĂRII DE URGENȚĂ

Nicolae OSMOCHESCU

CZU: 341.231.14:616.98

nicolaeosmochescu@gmail.com

Starea de urgență introdusă în martie 2020 în Republica Moldova este determinată de pandemia COVID-19.

Introducerea stării de urgență și limitarea exercitării unor drepturi și libertăți ale omului au generat, declanșarea unor polemici și discuții aprinse, dure, acide și deseori demagogice și populiste la toate nivelurile societății de la cetățean la funcționar de stat, om politic.

Atitudinea față de starea de urgență și măsurile nu întotdeauna populare, dar obiectiv necesare, impuse de pandemie, necesită o analiză comparată a unor norme constituționale ale RM și normele de drept internațional public în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Vom demonstra prin analiza acestor norme că în perioada stării de urgență statul, prin actele organelor sale abilitate, poate și este obligat să introducă anumite restricții și limite, în exercitarea de către persoanele fizice a unor drepturi și libertăți, precum și procedura legală de adoptare și aplicare a acestora în viața cotidiană a omului. Nu analizăm măsurile concrete, limitele stabilite și necesitatea obiectivă a acestora, formele și limitele răspunderii juridice disciplinare, administrative sau penale a persoanelor care nu se conformează cu regulile stabilite sau încalcă regulile stabilite.

În acest sens, se impune analiza art. 66 lit. m) din Constituția RM „Drepturile de bază” ale Parlamentului, unde este stipulat – „Parlamentul declară starea de urgență, de asediu și de război”.

Așadar, conform Constituției, declararea stării de urgență este competența exclusivă a Parlamentului, care o poate declara în anumite condiții la solicitarea Guvernului sau a Președintelui cu respectarea procedurilor interne prevăzute de Regulamentul Parlamentului.

Reglementările concrete ale stării de urgență sunt stipulate în Legea nr. 212 din 24.06.2004 privind Regimul stării de urgență, de asediu și de război.

În art.1 din lege starea de urgență este definită în următoarea formulă „starea de urgență – ansamblu de măsuri cu caracter politic, economic, social și de menținere a ordinii publice, care se instituie provizoriu în unele localități sau pe întreg teritoriul țării în caz de: a) iminență a declanșării sau declanșare a unor situații excepționale cu caracter natural, tehnogen sau biologic-social, ceea ce face necesară prevenirea, diminuarea și lichidarea consecințelor acestora; b) existența a unui pericol pentru securitatea națională sau ordinea constituțională, ceea ce face necesară apărarea statului de drept, menținerea sau restabilirea stării de legalitate...”

În perioada stării de urgență, legile și alte acte normative adoptate până la instituirea stării de urgență se aplică în măsură în care nu contravin prezentei legi

(art.4 (1). În această perioadă nu se admite modificarea Constituției (art. 140 (3) din Constituție); adoptarea, modificarea sau abrogarea legilor organice și a legislației electorale, precum și desfășurarea alegerilor autorităților publice centrale și locale, și a referendumurilor republicane și locale.

Legea stipulează expres (art. 5) posibilitatea restrângerii unor drepturi și libertăți ale cetățenilor în conformitate cu art.54 din Constituția RM, care stabilește că sunt posibile restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți cu excepția adoptării legilor, care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului (art.54 (1) din Constituția RM), doar stabilite prin lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare (în cazul nostru) în interesele securității naționale, ordinii publice, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane (art.54 (2) din Constituția RM). Categoriec nu se admite restrângerea drepturilor stipulate în art. 20-24 din Constituția RM (art.54 (3)). Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății (art.54 (4) din Constituția RM).

Legea sus-menționată în art. 5 (2) concretizează alin. (2) art.54 din Constituția RM că toate „restrângerile trebuie să fie conforme cu obligațiile care rezultă din tratatele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului la care RM este parte și nu poate implica discriminarea unor persoane sau a unor grupuri de persoane exclusiv din considerente de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, convingeri politice sau origine socială”.

Așadar, art.54 alin.(2) din Constituția RM și art. 6 alin.(1) din Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război stipulează imperativ că toate restrângerile posibile trebuie să fie în strictă conformitate cu normele unanim recunoscute ale dreptului internațional și cu obligațiile RM, care rezultă din tratatele internaționale, privind drepturile fundamentale ale omului la care RM este parte.

Menționăm că Republica Moldova ca membru cu drepturi depline ale ONU din 2 martie 1992 a ratificat Carta ONU din 26.06.1945 și a aderat prin ratificare la cele mai importante acte multilaterale ale ONU în materia drepturilor omului: Declarația Universală a Drepturilor Omului; Pactul cu privire la Drepturile civile și politice; Pactul cu privire la Drepturile sociale, economice și culturale.

Totodată, Republica Moldova este parte din 1995 a Convenției Europene pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În aceste acte este stipulată expres posibilitatea de restrângere, îngrădire și exercitarea unor drepturi și libertăți ale omului. Ele pot fi stabilite doar prin **lege**, în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectării drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale și nu vor putea, în niciun caz, să fie exercitate contra scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite (art. 29 DUDO).

Pactul privind Drepturile civile și politice (art. 4 pct.1) stipulează că în cazul în care un pericol public excepțional amenință existența națiunii și este proclamat printr-un act

oficial (cazul RM în pandemia COVID-19) statele părți pot în limita strictă a cerinței situației să ia măsuri obligatorii prevăzute în prezentul Pact, cu condiția că aceste măsuri să nu fie incompatibile cu celelalte obligațiuni ce le revin potrivit dreptului internațional și că din ele să nu rezulte o discriminare întemeiată exclusiv pe rasă, culoare, sex, limbă, religie sau origine socială.

În Pactul cu privire la Drepturile sociale, economice și culturale (art. 5 pct.2) nu se admite nicio restricție sau derogare de la drepturile fundamentale ale omului în materie economică, socială și culturală. Acestea sunt prevederile stipulate în actele ONU – acte cu caracter universal.

Convenția Europeană a drepturilor omului, act regional, conține în art.15 „Derogarea în caz de stare de urgență” (care practic a fost incorporat în Legea nr. 212). Așa, art. 15 (1) stipulează „...în caz de pericol public ce amenință viața națiunii, orice parte contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta Convenție, în măsură strictă în care situația o cere și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional”.

Categoric este interzis derogarea sub orice formă de la art. 2 din Convenție „Dreptul la viață”, art. 3 „Interzicerea torturii”, art. 4 „Interzicerea sclaviei și a muncii forțate: §1 – nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire și, art.7 „Nici o pedeapsă fără lege”.

Așadar, aceste acte internaționale permit restrângerea unor drepturi și libertăți ale omului și care pot fi aplicate numai în scopul pentru care au fost prevăzute (art. 18 CEDO).

În conformitate cu actele analizate *supra* și cu Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război (art. 6 alin.(1), în cazul declarării stării de urgență Parlamentul sau Președintele RM informează în termen de trei zile Secretarul General al ONU și Secretarul General al Consiliului Europei asupra restrângerii drepturilor și libertăților cetățenilor, restrângere ce constituie o abatere de la angajamentele care decurg din actele menționate, precum și asupra volumului și cauzelor acestei abateri, precum și despre ridicarea stării de urgență și reluarea aplicării integrale a prevederilor Pactelor internaționale și ale CEDO.

Analiza Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale omului în perioada stării de urgență ar fi una incompletă dacă nu coraportăm toate problemele analizate *supra* la art.4 din Constituția RM „Drepturile și libertățile omului” în care este stipulat că (art.4 (1) – dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu DUDO, cu Pactele și celelalte tratate la care RM este parte, iar în caz că între legile interne și actele sus- menționate există neconcordanțe, prioritate au reglementările internaționale.

Prin acest articol, se demonstrează încă o dată că demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme și sunt garantate și protejate atât la nivel național cât și la nivel internațional, regional și universal.

În concluzie, constatăm că declararea stării de urgență în RM, introdusă prin Hotărârea de Parlament nr. 55 din 17.03.2020, precum și restrângerea în exercitarea unor drepturi și libertăți ale omului stabilite prin această Hotărâre a Parlamentului și a Comisiei pentru situații Excepționale a RM sunt absolut legale și în deplină conformitate cu actele internaționale la care RM este parte, precum și cu normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
2. Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război nr. 212 din 24.06.2004. În: *Monitorul Oficial*, 2004, nr.132-137, cu modificările ulterioare (în 2008; 2012; 2020).
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948.
4. Pactul cu privire la Drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966.
5. Pactul cu privire la Drepturile sociale, economice și culturale din 16 decembrie 1966.
6. Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 4 noiembrie 1950, Roma.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE DIPLOMATIEI DIGITALE

Victoria ARHILIUC

CZU: [341.7 + 327]:004

arhiliucv57@yahoo.com

Diplomația este metoda pașnică de realizare a politicii externe a statelor efectuată de șeful statului, de guvern, de ministrul Afacerilor Externe, de ambasadori, de delegații la conferințele internaționale, de reprezentanțe pe lângă organizațiile internaționale. În practică diplomația se realizează în procesul activității diplomatice prin așa forme ca negocierile directe, pregătirea și încheierea tratatelor internaționale, corespondența diplomatică, reprezentarea statului, participarea ca membru al organizațiilor internaționale, expunerea poziției guvernului în mijloacele de informare în masă, editarea oficială a actelor și documentelor internaționale.

Sunt cunoscute mai multe tipuri de diplomație: diplomația tradițională, parlamentară, economică, culturală, preventivă ș.a.

Odată cu dezvoltarea internetului și tehnologiilor informaționale, tot mai mult își găsește afirmare un nou tip de diplomație – diplomația digitală. Noul tip de diplomație presupune utilizarea tehnologiilor digitale pentru îndeplinirea obiectivelor diplomatice. Primul schimb oficial de mesaje prin intermediul mesajeriei electronice a avut loc în 1994 între Bill Clinton, în calitate de Președinte al SUA, și Prim-ministrul Suediei, Carl Bildt, răspunsul fiind primit în aceeași zi [1].

Privitor la diplomația digitală se întâlnesc diferite opinii. Secretarul de stat american John Kerry spunea că termenul de diplomație digitală este redundant. Este doar diplomație, punct [2]. Există însă și opinii care susțin că odată ce lumea diplomatică a început să folosească din ce în ce mai mult elemente digitale, pentru a-și îmbunătăți și ușura activitatea, pentru a impune obiective de politică internațională, se consolidează noțiunea de „diplomație digitală”.

Capacitatea diplomației de a acționa în plan digital s-a evidențiat în special în situația de pandemie. Riscul de infectare cu noul coronavirus începând cu anul 2019 a făcut imposibilă participarea la ședințe sau întruniri, făcând necesară implicarea liderilor politici prin platforme digitale pentru schimburi de bune practici, acțiuni de acordare sau obținere de sprijin din partea partenerilor, aceasta fiind continuitatea activității diplomatice [3].

Structura și practica diplomatică tradițională asumă existența unui nivel global de comunicare și interacțiune [4]. În acest sens, diplomația digitală deține anumite particularități. Printre acestea pot fi indicate următoarele:

- Asigură statelor și în special statelor mici transmiterea și comunicarea intereselor direct către publicul internațional prin utilizarea uneltelor digitale Twitter, Facebook, WhatsApp, aplicate în cadrul activității diplomatice.

- Determină transferul de autoritate de la Ministerul de Externe către Ambasade, acestea fiind puse în situația de a decide prompt în limitele funcțiilor lor [5].

- Asigură capacitatea de a atinge o mare audiență în timp real, adresarea la milioane de oameni.

- Facilitează cooperarea la nivel înalt, asigură canale de comunicare între cetățeni și oficiali, reflectă transparența în activitatea liderilor politici.

Există și unele aspecte negative privind diplomația digitală:

- Unele Ministere de externe nu sunt receptive la schimbările tehnologice. Din aceste considerente, ar putea să apară conflicte instituționale.

- Aplicarea instrumentelor tehnologice în politica externă a statelor este o schimbare puternică în activitatea diplomatică. Întârzierea în utilizarea lor duce la creșterea costului de a fi la același nivel cu alții.

- Accesul extins la internet a dus la amplificarea campaniilor de dezinformare.

Diseminarea de mesaje oficiale veridice de către autoritățile diplomatice și elitele politice circulă în paralel cu știrile false.

- Formatele digitale necesită păstrarea sigură a securității cibernetice. Din această cauză, putem afirma că diplomația tradițională nu va fi complet substituită de cea digitală. Discuțiile cu prezența oficialilor va continua să reprezinte o metodă sigură în activitatea diplomatică. Din cele expuse rezultă că diplomația rămâne aceeași, dar mijloacele și metodele folosite în vederea atingerii scopurilor diplomatice se schimbă, fiind adaptate contextului situației politice și sociale. În condițiile crizei pandemice, diplomația digitală a devenit instrumentul-cheie care a oferit soluții în pofida restricțiilor.

Referințe:

1. *Diplomația digitală* – *Revista intelligence*. [Accesat 29.08.2021] Disponibil: <https://sri.ro/diplomația-digitală>.
2. KERRY, John. *Digital Diplomacy: Adapting Our Diplomatic Engagement*. [Accesat 30.08.2021] Disponibil: <https://blogs.state.gov/stories/2013/05/06/digital-diplomacy-adapting-our-diplomatic-engagement>.
3. VLADIMIR, Adrian Costea /decembrie 12.2016. Interviu cu Corneliu BJOLA, profesor în studii diplomatice: „Diplomația digitală este un domeniu care a explodat în ultimii zece ani.”. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://europunkt.ro/2016/12/12interviu-cucorneliu...>
4. DRAGAN, Mihai Bogdan. *Diplomația digitală*. [Accesat 29.08.2021]. Disponibil: https://www.Academia.edu/Diplomația_digitală.
5. *Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice din 18 aprilie 1961*, art.3. [Accesat 31.08.2021] Disponibil: <http://www.monitorul-juridic.ro/act-convenția-de-la->

CONCEPȚIA ORDINII PUBLICE ÎN CADRUL CONTROLULUI JURISDICȚIILOR STATALE ASUPRA HOTĂRĂRIILOR ARBITRALE INTERNAȚIONALE

Aurel BĂIEȘU

CZU: 341.63:351.74/.76:347.99

aurelbaiesu@yahoo.com

Domeniile principale în care se manifestă controlul jurisdicțiilor statale asupra hotărârilor arbitrale internaționale sunt:

- a) acțiunea în anularea (desființarea) hotărârii arbitrale;
- b) procedura recunoașterii și executării hotărârii arbitrale străine (exequatului).

a) Cât privește *anularea (desființarea) hotărârilor arbitrale internaționale*, în practica arbitrajului comercial internațional este general acceptat că hotărârea arbitrală poate fi anulată, în condițiile stabilite de convențiile internaționale și de prevederile legale naționale pertinente, de instanța de judecată competentă din țara în care hotărârea arbitrală este pronunțată. Potrivit art. 37 alin.(1) din Legea R. Moldova nr.24 din 2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional (Legea 24/2008) [1], „hotărârea arbitrală poate fi contestată în instanța de judecată numai prin depunerea unei cereri de desființare, în conformitate cu prevederile alin.(2) și (3) ale prezentului articol, precum și cu prevederile capitolului XLIII din Codul de procedură civilă”. Alin. (2) al aceluiași articol dispune că instanța de judecată specificată la art.6 alin.(2) poate desființa hotărârea arbitrală, *inter alia*, dacă: „(...) b) va constata că hotărârea arbitrală contravine ordinii publice a Republicii Moldova”. Potrivit art.477 alin. (1) Cod de procedură civilă al R.Moldova, „hotărârea arbitrală pronunțată pe teritoriul R.Moldova poate fi contestată în judecată de către părțile în arbitraj, înaintând o cerere de desființare a hotărârii arbitrale”. Art. 480 al aceluiași Cod, printre motivele în baza cărora poate fi desființată o hotărâre arbitrală, enunță cazul în care „...hotărârea arbitrală încalcă principiile fundamentale ale legislației R. Moldova sau bunele moravuri”(lit. h)).

În contextul prevederilor legale citate, întrucât există discrepanțe între textele legilor, se pune problema de a stabili dacă categoria de „ordine publică”, cu care operează Legea 24/2008 este identică cu categoria „principiile fundamentale ale legislației R. Moldova sau bunele moravuri” din art.480 CPC. În cazul în care aceste categorii nu sunt identice, este necesar a se stabili care text legal urmează a fi aplicat.

b) Cât privește *procedura exequatului*, cazurile care justifică decizia instantei judecătorești din Republica Moldova de a refuza recunoașterea și executarea unei hotărâri arbitrale străine sunt reglementate de art.39 din Legea 24/2008 și art. 476 CPC și corespund prevederilor art.V al Convenției de la New York din 1958 privind recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine [2]. Potrivit acestor prevederi, instanța judecătorească refuză să recunoască hotărârea arbitrală străină și să o

execute, *inter alia*, dacă recunoașterea hotărârii și încuviințarea executării ei este în contradicție cu ordinea publică din Republica Moldova.

Noțiunea de „ordine publică”. Datorită naturii „evolutive și relative” a ordinii publice [3], o definiție exhaustivă a acestei noțiuni nu este nici posibilă, nici dezirabilă [4, p.33]. Definițiile care au fost formulate nu s-au schimbat însă semnificativ de-a lungul anilor. Camera Lorzilor din Anglia în 1853 a descris ordinea publică (*public policy*) drept „acel principiu de drept care susține că niciun subiect nu poate face în mod legal ceea ce are tendința de a fi dăunător publicului sau împotriva binelui public” [5]. Curtea Federală de Justiție din Germania în 1990 a statuat: „o încălcare a principiilor esențiale ale dreptului german (*ordre public*) există numai dacă hotărârea arbitrală contravine unei reguli de bază pentru viața publică sau comercială sau dacă contravine ideii germane de justiție într-un mod fundamental. O simplă încălcare a legii de fond sau de procedură aplicată de tribunalul arbitral nu este suficientă pentru a constitui o astfel de încălcare” [5]. Instanțele franceze au adoptat o abordare similară. Curtea de Apel din Paris, de exemplu, a definit ordinea publică internațională ca „setul de reguli și valori pe care ordinea juridică franceză nu le poate ignora, chiar și în situații de natură internațională” [6].

Categorii de ordine publică. În primul rând, ordinea publică poate fi clasificată prin raportare la distincția fond-procedură: „ordinea publică de fond” sau „materială” se referă la conținutul unei hotărâri arbitrale, în timp ce „ordinea publică procedurală” se referă la procedura conform căreia se pronunță o hotărâre arbitrală.

În al doilea rând, ordinea publică poate aparține unei singure națiuni i.e. „ordine publică națională”, sau comunității internaționale în ansamblu i.e. „ordine publică transnațională”.

Ordinea publică națională este împărțită în continuare în: a) „ordinea publică internă” – adică ordinea publică care se aplică pe teritoriul unui stat, în sensul că are incidență doar asupra tranzacțiilor sau relațiilor care nu implică niciun element de extraneitate și b) „ordinea publică internațională” – adică ordinea publică care se aplică extraterritorial, în sensul că are incidență asupra tranzacțiilor sau relațiilor care implică elemente se extraneitate.

În doctrină se face deosebire între categoria „ordinea publică internațională, care este „națională” (în sensul că face parte din ordinea publică națională), și „ordinea publică transnațională” exprimată de asemenea prin termenii „ordine publică real sau veritabil internațională” (*‘truly international public policy’, ‘genuinely international public policy’, ‘really international public policy’, ‘supranational public policy’* – engl; *‘ordre public reellement international’* – fr.) [4, p.34].

S-a menționat că, deși articolul V-2 (b) din Convenția de la New York se referă în mod expres la „ordinea publică a acelei țări”, cu referire la țara în care sunt necesare recunoașterea și executarea sentinței arbitrale, totuși, atunci când vine vorba de evaluarea caracterului internațional sau intern al ordinii publice, majoritatea instanțelor recunosc că este puțin probabil ca o simplă încălcare a dreptului intern să constituie un motiv pentru

refuzul recunoașterii sau al executării pe baza ordinii publice [7, p.256]. Nu orice regulă de drept care aparține ordinii publice interne este în mod necesar parte a ordinii publice internaționale; ordinea publică internațională, conform unei doctrine general acceptate, se limitează la încălcarea concepțiilor cu adevărat fundamentale ale ordinii juridice în țara în cauză.

În această ordine de idei, se cuvine de remarcat că „ordinea publică internațională” (cu precădere față, de, pur și simplu, „ordinea publică”) este din ce în ce mai frecvent menționată în legislație și hotărârile judecătorești. De exemplu, în Franța, unul dintre motivele pentru refuzul recunoașterii sau executării unei hotărâri arbitrale este dacă contrar „ordinii publice internaționale” (art.1520 Cod de procedură civilă). Portugalia are o dispoziție similară (art.1096 lit.f) Cod de procedură civilă). Curtea de Apel din Milano a considerat că ordinea publică menționată la art. V.2 (b) din Convenția de la New York este ordinea publică internațională [8, p.725].

Asociația de Drept Internațional, în Rezoluția 2/2002, adoptată la a 70-a Conferință de la New Delhi (India, 2-6 aprilie 2002), utilizează expresia „ordine publică internațională” pentru a desemna setul de principii și reguli adoptate de un stat care, prin natura lor, poate împiedica recunoașterea sau executarea hotărârii arbitrale pronunțate în contextul unui arbitraj comercial internațional, atunci când recunoașterea sau executarea acestei sentințe ar avea drept rezultat încălcarea lor, fie din cauza procedurii la finalul căreia a fost pronunțată sentința (ordinea publică internațională procedurală), fie din cauza conținutului sentinței (ordinea publică internațională de fond). Ordinea publică internațională a unui stat cuprinde: (i) principiile fundamentale, referitoare la justiție și morală, pe care statul dorește să le protejeze, chiar și atunci când nu este direct interesat; (ii) reguli destinate să servească interesele politice, sociale sau economice ale statului, cunoscute sub numele de legi imperative („lois de police”) sau „legi ale ordinii publice”; și (iii) datoria statului de a-și respecta obligațiile față de alte state sau organizații internaționale [9]. În această ordine de idei, putem să conchidem că și legislația noastră, în prevederile menționate mai sus, sintagma „ordinea publică din Republica Moldova” se referă anume la categoria de ordine publică internațională în sensul general acceptat în convențiile internaționale, dreptul comparat, jurisprudența comparată și în doctrină și nu doar la ansamblul de norme imperative interne.

Referințe:

1. Monitorul Oficial nr. 88-89, art. 316, 20.05.2008 [Accesat: 30.08.2021] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110184&lang=ro#
2. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) [Accesat: 30.08.2021] Disponibil: <http://www.cmac.org.cn/wp-content/uploads/2018/08/New-York-Convention-E.pdf>
3. LALIVE, P., Transnational (or Truly International) Public Policy and International Arbitration. In: *Quo Vadis Arbitration? Sixty Years of Arbitration Practice*, 1999, p. 273.
4. WINNIE (JO-MEI), M. *Public Policy in the Judicial Enforcement of Arbitral Awards: Lessons for and from Australia*: Doctoral thesis. Bond University, Australia, 2005.

- [Accesat: 30.08.2021] Disponibil: <https://pure.bond.edu.au/ws/portalfiles/portal/24840-462/fulltext.pdf>
5. Citat după: Interim report on public policy as a bar to enforcement of international arbitral awards. International Law Association, London Conference (2000) [Accesat: 30.08.2021] Disponibil: <https://www.law.umich.edu/facultyhome/drcasebook/Documents/Documents/ILA%20Report%20on%20Formation%20of%20Customary%20International%20Law.pdf>
 6. Agence pour la sécurité de la navigation aérienne en Afrique et à Madagascar c. M. N'DOYE Issakha, Cour d'appel de Paris (France), 16 octobre 1997.
 7. International Council for Commercial Arbitration. *Guide to the interpretation of the 1958 New York Convention*. Haga: International Council for Commercial Arbitration, 2011. 179 p. [Accesat: 30.08.2021] Disponibil: http://www.arbitration-icca.org/publications/-NYC_Guide.html
 8. Decision dated 4 December 1992. În: *XXII Yearbook*, 1997.
 9. *Résolution 2/2002 de l'Association de Droit International*. [Accesat: 30.08.2021] Disponibil [file:///C:/Users/Aurel/Downloads/Conference%20Resolution%20\(French\)%20New%20Delhi%202002%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Aurel/Downloads/Conference%20Resolution%20(French)%20New%20Delhi%202002%20(1).pdf)

**CONVERGENȚA CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR
OMULUI CU NORMELE IMPERATIVE ALE DREPTULUI
INTERNAȚIONAL PUBLIC**

Diana SÂRCU

CZU: 341.1/.8:341.231.14(4)

sircu@yahoo.com

Dreptul internațional public este un sistem complex de norme și principii poziționate diferit din punctul de vedere al ponderii juridice, în pofida lipsei preponderenței ierarhice a izvoarelor sale. Chiar dacă nu există tratate „supreme” care ar ordona o gradare a obligațiilor impuse statelor în virtutea lor, totuși prezența normelor imperative determină, într-o măsură sau alta, o prudență în aplicare din partea jurisdicțiilor internaționale. Ca și colega sa onuziană, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost chemată să se pronunțe în varii spețe cu privire la convergența dintre normele Convenției Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO) și alte norme ale dreptului internațional, în special, Rezoluțiile Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite (în continuare ONU), adoptate în baza Cartei ONU. Aparent, cele două tratate internaționale nu ar trebui să intre în zonă de conflict, deoarece primul este un tratat internațional special și regional care protejează o listă de drepturi și libertăți fundamentale, instituind o garanție colectivă a acestora sub controlul unei jurisdicții europene specializate – CEDO [1]. Cel de-al doilea este statutul unei organizații internaționale universale cu competențe generale – ONU [2].

Din start este necesar să punctăm anumite momente importante cu privire la conținutul și categoria de norme conținute în aceste două tratate internaționale. Din punctul de vedere al dreptului material, atât CEDO cât și Carta ONU conțin norme imperative. Dreptul internațional nu ne oferă decât foarte puține mecanisme codificate de distincție a normelor imperative de cele dispozitive, unul dintre care este inserat în art. 53 și 64 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor [3], potrivit căreia o normă imperativă a dreptului internațional general este o normă acceptată și recunoscută de comunitatea internațională a statelor în ansamblul ei, drept normă de la care nu este permisă nicio derogare și care nu poate fi modificată decât printr-o nouă normă a dreptului internațional general având același caracter. Tot ea, rezolvă conflictul de competență dintre o normă imperativă și orice altă normă contrară care apare, prin efectul nulității sau încetării valabilității. Totuși Convenția de la Viena nu este explicită în privința criteriilor de delimitare a unei norme imperative de cea dispozitivă, nici nu rezolvă conflictul dintre două norme imperative care nu reglementează același domeniu, dar care pot interfera la un anumit moment. De exemplu, normele care au drept scop menținerea păcii și securității internaționale, pe de o parte, și cele referitoare la protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pe de altă parte. Nici tratatele internaționale, nici practica statelor nu oferă criterii simple de identificare a normelor imperative în textul unei convenții

internaționale. Totuși, doctrina operează cu două criterii esențiale pentru identificarea normelor imperative: criteriul material (importanța valorilor protejate, caracterul esențial al normei pentru societatea internațională, impactul asupra obiectivelor fundamentale ale dreptului internațional) și criteriul tehnic (clauze inserate în tratat precum că dispozițiile sale prevalează asupra oricăror alte angajamente asumate de statele semnatare, de genul celor inserate în art. 103 din Carta ONU). Profesorul Ion Diaconu consideră că dacă am accepta asemenea clauze drept criteriu, ar însemna că toate prevederile tratatului respectiv conțin norme imperative, ceea ce evident este imposibil [4, p. 67]. Prin urmare, rezultă că în caz de convergență, jurisdicția chemată să se pronunțe va examina cu prudență fiecare caz în parte, aplicând cumulativ ambele criterii. Situație deloc ipotetică. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a examinat deja în practica sa mai multe cauze unde CEDO și Rezoluțiile Consiliului de Securitate a ONU s-au confruntat pe un teren convergent. O parte din ele au vizat situații de aplicare a forței, iar cea de-a doua categorie s-a referit la rezoluțiile Consiliului de Securitate a ONU pe alte dimensiuni.

În spețele *Nada c. Elveției* [5] și *Al-Dulimi c. Elveției* [6], prin Rezoluțiile Consiliului de Securitate 1267 (1999) și 1483 (2003), reclamanților li s-au restricționat anumite drepturi prevăzute de Convenția Europeană. În primul caz, numele dlui Nada a fost inclus în lista anexată la ordonanța cu privire la talibani și, în consecință, i-a fost interzis să călătorească potrivit regimului de sancțiuni impus atunci talibanilor și Al-Qaida în virtutea Rezoluției 1267. În cel de-al doilea caz, era vorba de persoanele incluse în listă ca fiind asociate cu regimul lui Saddam Hussein, ceea ce implica sechestrarea bunurilor lor și direcționarea acestor bunuri către fondurile de dezvoltare a Irakului. În aceste spețe, Curtea Europeană s-a axat preponderent pe examinarea măsurilor naționale de implementare a acestor rezoluții decât pe un eventual conflict dintre acestea din urmă și CEDO. În pofida argumentelor guvernului elvețian de incompetență a Curții pe motivul că aplicarea rezoluțiilor respective nu implică jurisdicția guvernului reclamat, deoarece aceste obligații au prioritate în virtutea art. 103 din Carta ONU, Curtea Europeană a considerat cererile admisibile *ratione personae*.

Curioase sunt opiniile separate la hotărârea *Al-Dulimi*, potrivit cărora autorii „regretă că instanța nu a abordat în mod direct chestiunea cu privire la rezolvarea conflictului dintre obligațiile ce rezultă din prevederile Cartei ONU și cele din CEDO” [6]. Curtea a adoptat, în schimb, o altă abordare asupra acestei chestiuni delicate, raționând că atunci când o rezoluție a Consiliului de Securitate a ONU nu conține formulări clare și explicite de natură să excludă sau să limiteze respectarea drepturilor omului în contextul punerii în aplicare a sancțiunilor ce vizează particulari sau entități private la nivel național, Curtea întotdeauna va prezuma compatibilitatea acestor măsuri cu CEDO. Pe de altă parte, Curtea a constatat că rezoluțiile în cauză nu au interzis expres autorităților elvețiene să verifice dacă măsurile adoptate la nivel național răspund imperativului protecției drepturilor omului. În ochii Curții,

reclamanții ar fi trebuit să dispună cel puțin de o posibilitate reală de a prezenta spre examinarea unui tribunal probe adecvate pentru a putea demonstra că înscrierea lor pe listele contestate era afectată de arbitrar. Or, acest lucru nu a avut loc în speță, ceea ce a afectat dreptul în substanță al reclamanților de acces la un tribunal.

Totuși, în ipoteza în care o instanță judiciară națională ar fi decis radierea unei persoane sau entități de pe o listă ordonată de Consiliul de Securitate al ONU, măsura ar fi ridicat comentarii serioase referitoare la compatibilitatea cu art. 103 din Carta ONU, or nicio autoritate, alta decât Consiliul de Securitate, nu ar putea să modifice propria sa decizie.

Dinamica examinării rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU în cazurile de aplicare a forței și impactul lor asupra respectării CEDO de către statele-părți a dat naștere unei jurisprudențe și mai interesante a Curții Europene a Drepturilor Omului, care va servi obiect al unei comunicări științifice ulterioare.

Referințe:

1. *Convenția europeană a drepturilor omului*, 1950. [Accesat 20.08.2021] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf
2. *Carta Organizației Națiunilor Unite*, 1945. [Accesat 20.08.2021] Disponibil: <https://www.un.org/fr/about-us/un-charter>
3. *Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor*, 1969. [Accesat 20.08.2021] Disponibil: <http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=4mKw8IxR66Y%3D>
4. DIACONU, I. *Curs de drept internațional public*. București: Casa de editură și presă "Șansa", 1993. 287 p. ISBN 973-95971-7-3
5. Hotărârea *Nada c. Elveției*, 12 septembrie 2012. [Accesat 20.08.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-113121>
6. Hotărârea *Al-Dulimi și Montana Management Inc. c. Elveției*, 21 iunie 2016. [Accesat 20.08.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-164448>

REFLECȚII ASUPRA SOLUȚIILOR CONFLICTUALE PRIVIND LEGEA APLICABILĂ VALORILOR MOBILIARE

Valeriu BABĂRĂ

CZU: 341.94:347(478)(094.4)

valeriubabara@gmail.com

Valorile mobiliare reprezintă înregistrări care atribuie titularilor anumite drepturi complexe, patrimoniale și nepatrimoniale. Din categoria valorilor mobiliare fac parte acțiunile și obligațiunile.

Acțiunile sunt titluri reprezentative ale contribuției asociaților, constituind fracțiuni ale capitalului social, care conferă posesorilor calitatea de acționar. Obligațiunile sunt înregistrări emise de societățile comerciale în schimbul sumelor de bani împrumutate, care încorporează îndatorirea societății de a rambursa aceste sume și de a plăti dobânzile aferente.

Din punctul de vedere al dreptului comun, valorile mobiliare constituie titluri de valoare în sensul art.480 alin.(2) Cod civil.

Din perspectiva dreptului internațional privat, regimul valorilor mobiliare este stabilit de prevederile art.2607 Cod civil, care face o distincție între legea aplicabilă emiterii valorilor mobiliare (acțiunile și obligațiunile) și cea care guvernează transmiterea acestora.

Potrivit art.2607 alin.(1), emiteria valorilor mobiliare este supusă legii aplicabile statutului juridic al persoanei juridice emitente. Astfel, textul respectiv urmează să fie coroborat cu cel al art.2594 alin.(1) Cod civil, care prevede că legea națională a persoanei juridice este legea statului pe al cărui teritoriu persoana juridică este constituită.

Remarcăm că Codul civil nu face referire, în această materie, la principiul autonomiei de voință a părților. Prin urmare, părțile nu au posibilitatea să desemneze, prin voința lor, legea aplicabilă emiterii valorilor mobiliare, deși între societatea emitentă și dobânditorul titlului se stabilește o relație contractuală (de subscripție a acțiunii, de vânzare-cumpărare, de împrumut etc.). Eliminarea legii voinței părților (*lex voluntatis*) este justificată, întemeindu-se pe necesitatea asigurării unui regim unitar emisiunilor de valori mobiliare, inclusiv atunci când acestea au loc într-o altă țară decât cea a constituirii societății emitente [1, p.217]. De altfel, norma conflictuală privind statutul organic al persoanei juridice este, de principiu, imperativă, iar legea nu a făcut o excepție în această materie.

În consecință, emisiunea titlurilor de valoare este supusă lui *lex societatis*, părțile neavând posibilitatea determinării legii aplicabile [2, p.203].

Precizăm că în domeniul legii aplicabile valorilor mobiliare intră următoarele aspecte:

a) Condițiile constitutive, de fond și de formă, ale acțiunilor și obligațiunilor. Astfel, legea societății emitente va stabili, de pildă, felul acțiunilor care pot fi emise în

străinătate și mențiunile pe care trebuie să le cuprindă, numărul maxim al titlurilor oferite spre subscriere, procentul maxim din valoarea titlului pe care subscriitorul trebuie să-l depună ca avans etc.

b) Condițiile de fond și efectele contractului de subscriere, dintre societatea emitentă și dobânditorul titlului. Sub acest aspect, legea societății emitente va determina, cu precădere, următoarele elemente privind obligațiile dobânditorilor:

- modalitățile în care aceștia urmează să verse diferența de valoare restantă a acțiunilor sau obligațiunilor, până la acoperirea lor integrală;

- condițiile în care subscriitorul, care a transmis titlul înainte de a fi efectuat integral vărsământul, răspunde pentru diferență, mai ales, dacă răspunderea lui este sau nu solidară cu cea a subdobânditorului titlului;

- regimul acțiunii pe care societatea o poate exercita împotriva subscriitorilor pentru recuperarea diferenței de valoare neachitată a acțiunilor sau obligațiunilor.

De asemenea, legea societății emitente va stabili drepturile ce revin acționarilor și deținătorilor de obligațiuni, în calitate de posesori ai titlurilor respective.

Din conținutul prevederilor art.2607 alin.(1), rezultă că legea societății emitente se aplică pentru emiterea tuturor tipurilor de acțiuni și obligațiuni, indiferent de modul în care circulă (nominative sau la purtător). Această soluție conflictuală unitară este diferită față de cea aplicabilă în ceea ce privește transmiterea titlurilor, unde legile aplicabile sunt diferite, în funcție de modul de transmitere a titlului.

Totodată, menționăm că anumite aspecte, legate de emisiunea titlului dar având o natură juridică specială, sunt supuse altor legi decât cea a societății emitente. De exemplu, formalitățile de publicitate, iminente emisiunii, sunt guvernate de legea locului unde se îndeplinesc, care coincide, în principiu, cu locul emiterii titlului. Administrarea și condițiile de exercitare pentru a recupera diferența neachitată din valoarea titlurilor sunt supuse legii aplicabile contractului dintre acești creditori și societate, adică legii creanței ocrotite.

În sensul prevederilor art.2607 alin.(2) Cod civil, condițiile și efectele transmiterii valorilor mobiliare sunt supuse unor legi diferite, în funcție de felul titlului, și anume:

a) titlurile la ordin sunt supuse legii locului de plată (*lex loci solutionis*);

b) titlurile la purtător sunt supuse legii locului unde acestea se află (*lex rei sitae*);

c) titlurile nominative sunt supuse legii aplicabile statutului organic al persoanei juridice emitente (*lex societatis*).

În cazul în care transmiterea titlurilor, fiind vorba, în principiu, de cele la purtător, se face printr-un intermediar profesionist, care poate fi o bursă de valori, o bancă etc., prin noțiunea de „legea locului unde acesta”, adică titlul, se înțelege legea bursei sau a băncii intermediare respective [3, p.632].

În domeniul legii aplicabile transmiterii valorilor mobiliare intră, așa cum prevede în mod explicit enunțul art.2607 alin.(2), condițiile și efectele transmiterii.

În ceea ce privește titlurile la purtător, sub incidența legii locului unde se află titlul (*lex rei sitae*) intră condițiile și efectele transmiterii, atât în raporturile dintre posesorii succesivi, cât și dintre aceștia și terțele persoane.

Așa cum rezultă din dispozițiile art.2607 alin.(3) Cod civil, valorile mobiliare în formă de înscriere în cont sunt guvernate de legea țării în care se află registrul sau contul în care sunt operate înscrierile privind valorile mobiliare.

În conformitate cu prevederile art.2607 alin.(4), legea care guvernează valorile mobiliare în formă de înscriere în cont determină următoarele aspecte: natura juridică a valorii mobiliare; conținutul, constituirea și încetarea drepturilor reale privitoare la valoarea mobilă; consecințele pe care le are înstrăinarea valorii mobiliare asupra drepturilor izvorâte din valoarea mobilă; condițiile exercitării drepturilor izvorâte din valoarea mobilă; rangul drepturilor care grevează valoarea mobilă; drepturile și obligațiile custodelui în privința valorii mobiliare de un custode.

Potrivit dispozițiilor art.2607 alin.(5) din Codul civil, garanțiile financiare constituite sub formă de instrumente financiare în formă de înscriere în cont sunt guvernate de legea țării în care se află registrul sau contul în care sunt operate înscrierile privind valorile mobiliare.

În fine, remarcăm că prevederile alin.(1)-(5) art.2607 Cod civil sunt aplicabile, în măsura în care nu contravin Legii nr.184/2016 cu privire la contractele de garanție financiară, în cazul în care contractele de garanție financiară au fost încheiate între subiecții stabiliți la art.3 din legea menționată [4].

Referințe:

1. BABĂRĂ, V. *Drept internațional privat*: Curs universitar. Ediția a VI-a actualizată. Chișinău: Bons Offices: 2020. 416 p. ISBN 978-9975-87-566-0.
2. LUPAȘCU, D., UNGUREANU, D. *Drept internațional privat*. București: Universul juridic, 2012. 524 p. ISBN 978-973-127-815-5.
3. SITARU, D-A. *Drept internațional privat*. București: C.H.Beck, 2013, 730 p. ISBN 978-606-18-0238-8.
4. Legea cu privire la contractele de garanție financiară nr.184/2016. În: *Monitorul Oficial*, 2016, nr.293-305, art.622.

ELABORATION OF THE LEGAL FRAMEWORK ON ESTABLISHING A NATIONAL SYSTEM FOR GREENHOUSE GAS EMISSION PERMITS

Natalia ZAMFIR

CZU: 341.241:504.06:340.134

nataly.zamfir@yahoo.com

While improving the legislation of the Republic of Moldova in view of its harmonization with the European Union legislation, the optimal solution for fulfilling the provisions of the Association Agreement between the Republic of Moldova – European Union [1], (specifically referring to Article 87,) of Chapter 16, “The Environment”, which provides for the cooperation of parties on systems for monitoring and information in the environmental area; (specifically referring to Article 93, lit c) Article 95, lit (f)) of Chapter 17, “Climate Action”, which provides for the cooperation of parties on carbon trading, measures to prepare for carbon trading and in view of transposition of the Directive 2003/87/EC, the development and adoption of the legal framework for establishing and operation of the national system ETS [2].

There is no well-established policy strategy and legal framework to ensure that the operators of certain specified activities hold a greenhouse gas emissions permit and that they monitor and report their emissions of greenhouse gases specified in relation to those activities.

RM legislation consists of a number of elements to a certain degree peculiar to monitoring and reporting emissions regulated by the GD No. 1277 of 26.12.2018 on the Establishment and Functioning of the National System for Monitoring and Reporting Greenhouse Gas Emissions and other Information Relevant to Climate Change [3], these certain elements do not allow to evaluate their implementation related to the procedure for the competent authority issue a greenhouse gas emissions permit granting authorisation to emit greenhouse gases from the whole or part of an installation if it is satisfied that the operator is capable of monitoring and reporting emissions in relation to the provisions of Directive 2003/87/EC general and procedural requirements.

There are no provisions in national legislation governing permitting relations that do not contain pollution limits, only provide the right to emit an unlimited amount of greenhouse gases and establish an obligation to monitor and report emissions in accordance with the established requirements down by European standards. Moreover, there are no specific provisions in national legislation regarding obligations of the operators tasked annually to report emissions and splints for a given year must be verified by an accredited verifier.

We underline the pressing need to transpose EU standards on establishing a national system for greenhouse gas emission permits into national legislation that would facilitate strengthening legal regulation in this area conditioned by the current progress achieved in conformity with United Nations Framework Convention on

Climate Change. This Directive is compatible with the United Nations Framework Convention on Climate Change. This transposition can establish the basics for future integrating of the Republic of Moldova in EU GHG emission allowances trading schemes in order to promote the reduction of greenhouse gas emissions in a cost-effective and efficient manner.

We have summarized recommendations on elaboration of the legal framework draft in relation to transposing the Directive 2003/87/EC and analyze three options for the optimal transposing:

I. (–) Option to adopt a new draft of the Law on establishing a national system for greenhouse gas emission permits.

- (–) Some EU countries (eg. Denmark) elaborate the Law on greenhouse gas emission allowances, but considering the fact that the Republic of Moldova is obligated to a partial transposition of the ETS Directive 2003/87/EC, this option is less rational than others in conformity with national law-making procedure.

- (–) Taking into consideration the fact that the procedure of planning and development/approval of the law will take longer than approval of regulation by the Government Decision, we consider that the solution to elaborate the draft of Regulation will allow for a faster transition to most effective of the ETS Directive 2003/87/EC. These provisions of the Directive need to be implemented by September 2022 in conformity with the National Action Plan for the Implementation of the Association Agreement RM-UE.

II. (–) Option to modify the draft of the Law on Industrial Emissions and integrate the greenhouse gas emissions permit in the procedure of the integrated environmental permission and elaboration of the new Regulation transposing the requirements under the ETS Directive 2003/87/EC.

- (–) The procedure of approval the draft of the Law on Industrial Emissions (transpose 5 directives) will be more longer and complex than modifying the Environmental Protection Law by elaboration of a new chapter on greenhouse gas emissions permits and climate change and the Law on Industrial Emissions is focused on a narrow area of implementation.

- (–) The IPPC / IED regime started many years before the ETS, therefore authorization systems were set up at different times, but it is allowed, under EU law, to be applied together. As a result, Member States have developed various solutions in this regard.

There are several examples in which authorization structures operate in parallel and issue different authorizations, the latter being issued by either the same Competent Authority. These separate authorizations (IPPC / IED and ETS) are used in the vast majority of Member States. There are combined IED - ETS authorization systems in four Member States. Two Member States issue either separate or joint authorizations, the decision being taken on a case-by-case basis (for example being

differentiated according to the type of activity of the installation, or if the operator already holds an IED permit / authorization).

The experience of the participants highlighted that the operation of joint authorizations is often an obstacle in itself (for example, in the case of minor changes to ETS authorizations, when it becomes mandatory to modify the entire IED authorization, which is not effective), or sometimes not it is not administratively possible (for example, IED authorizations are issued for a fee, while no fee is charged for ETS authorizations).

III. (–) Option to modify the Environmental Protection Law by elaboration of new chapter on greenhouse gas emissions permits and climate change and elaboration of the new Regulation in which will be transpose the requirements under the ETS Directive 2003/87/EC.

- (–) In our point of view the most rational option is modifying the Environmental Protection Law by elaboration of new chapter on climate change reducing and adaptation provisions with aims to consolidate of existing adopted legal framework (MRV sistem and strategy policy responses to climate change) and create the basics legal framework for enhance management of greenhouse gas emissions.

- (–) In case of the adoption of new chapter on greenhouse gas emissions permits and climate change in Environmental Protection Law containing general provisions and a draft of the Regulation on establishing a national system for greenhouse gas emission permits reflecting technical approaches in this field, will make it possible to carry out the management of greenhouse gas emissions in compliance with the modern efficient methodology.

We emphasize the necessity to elaborate and adopt the amendments in the Contravention Code for series of illegal action or inaction, not currently provided but necessary in the light of the transposition of the ETS Directive 2003/87/EC.

References:

1. Association Agreement EU – RM. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://mfa.gov.-md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>
2. Directive 2003/87/EC, the development and adoption of the legal framework for establishing and operation of the national system ETS. [Accesat 26.08.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32003L0087>
3. GD No. 1277 of 26.12.2018. [Accesat 28.08.2021] Disponibil: https://www.legis.md/-cautare/getResults?doc_id=112485&lang=ro

**INTERACȚIUNEA DINTRE DREPTURILE OMULUI,
PROTECȚIA REFUGIAȚILOR ȘI DREPTURILE MIGRANȚILOR
PRIN PRISMA SCHIMBĂRILOR CLIMATICE**

Valentin ROȘCA

CZU: 341.231.14:341.43

roscavalentin@gmail.com

Prin adoptarea Cartei ONU la 24 iunie 1945 și crearea Organizației Națiunilor Unite popoarele Națiunilor Unite „... erau hotărâte de a izbăvi generațiile viitoare de flagelul războiului ...” [6]. Materializarea acestui fapt a avut loc prin codificarea în art. 2, alin. (4) al Cartei ONU a principiului neaplicării forței sau amenințării cu aceasta în relațiile internaționale. Cu toate acestea, sistemul internațional de securitate colectivă din cadrul ONU nu este fundamentat doar pe acest principiu al „neagresiunii”. Pentru principiile fundamentale ale dreptului internațional, este caracteristic faptul potrivit căruia un principiu nu poate exista de sine stătător și este completat de unul sau mai multe principii fundamentale.

Pe lângă faptul creării sistemului colectiv de protecție internațională din cadrul ONU, „cimentat” pe principiile fundamentale ale dreptului internațional, nu trebuie ignorat obiectivul ONU inserat în preambulul Cartei ONU, și anume, „...reafirmarea credinței în drepturile fundamentale ale omului, demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor...”. Fapt reiterat în art. 1 alin. (3) Cartea ONU care prevede că printre scopurile ONU se regăsește realizarea cooperării internaționale în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie [6].

Acest amalgam de circumstanțe și prevederi juridice internaționale reprezintă acea „oră astrală” care a pus fundamentul creării ramurii de Drept internațional al drepturilor omului. Două dintre cele mai mari realizări ale dreptului internațional sunt definirea drepturilor omului cu elementele sale integrale, cum ar fi dreptul la viață, libertatea, egalitatea și codificarea normelor și instituțiilor care au drept scop primordial protecția mediului la nivel global [3, p. 1].

Ar putea apărea unele întrebări retorice în ce privește conexiunea dintre definirea și codificarea drepturilor omului cu domeniul protecției mediului înconjurător.

Într-adevăr, de la bun început, aceste două domenii au avut un parcurs de dezvoltare separat unul de altul fără o interconexiune reciprocă. Însă pe parcursul amplificării procesului de codificare a drepturilor omului a devenit o idee clară în privința existenței unei interdependențe inseparabile dintre segmentul drepturilor omului și protecția mediului înconjurător. Or, un mediu sănătos este necesar pentru garantarea valorificării absolute a drepturilor omului. Mai mult ca atât, exercitarea drepturilor, inclusiv dreptul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și dreptul de remediere a unei încălcări sunt absolut critice pentru protecția mediului înconjurător [3, p. 1].

De asemenea, este necesar de remarcat că prin Conferința Națiunilor Unite privind mediul înconjurător (Stockholm, 5-16 iunie 1972) a avut loc lansarea procesului de dezvoltare a dreptului internațional de protecție a mediului ambiant atât la nivel global, cât și la nivel național. La rândul lor, spiritul și scopul celor inserate în Declarația de la Stockholm au fost reiterate în cadrul Conferinței Mondiale a Organizației Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare (Rio de Janeiro, 3-14 iunie 1992) [4] și Summit-ul mondial pentru dezvoltare durabilă (Johannesburg, 26 august-4 septembrie 2002) [1].

Dacă totuși abordăm domeniul drepturilor omului și legătura cu protecția mediului, avem la dispoziție un „trident” excepțional format din elementele sale inseparabile – drepturile omului și libertățile fundamentale, sănătatea și protecția mediului înconjurător.

Este indubitabil faptul că, pe parcursul ultimelor decenii protecția mediului a devenit una din preocupările majore ale omenirii. Problemele de mediu reprezintă un subiect fierbinte atât la nivel național, cât și la nivel internațional. Mai mult ca atât, problemele de mediu amplifică într-un mod mai puternic problema migrației.

Practica dreptului internațional identifică următoarele categorii principale de migranți: migranți obișnuiți; migranți nedocumentați/neînregistrați; alți migranți care necesită o anumită formă de protecție [8, p. 9].

În ultimele decenii, societatea internațională face față unei probleme majore de flux migrațional în zona mediteraneană, care a dus la așa-numita „criză a refugiaților”. Cu certitudine, această criză migrațională este cea mai gravă după cel de-al Doilea Război Mondial căreia continentul european îi face față în prezent. Un moment important care urmează a fi scos în evidență se referă la faptul că printre persoanele care în această perioadă solicită o anumită formă de protecție internațională, nu toți sunt refugiați care se încadrează în limitele definiției art. 1A al Convenției din 1951 cu privire la statutul de refugiaților [5] sau care ar putea beneficia de o altă formă de protecție internațională. Mai mult ca atât, problema este amplificată la acest capitol de faptul că schimbările climatice sau catastrofele naturale nu reprezintă o temere bine întemeiată pentru acordarea statutului de refugiat în limitele art. 1A al Convenției din 1951 menționat *supra*.

Luând în considerație faptul că problemele de mediu au pus stăpânire pe tot globul pământesc, s-a atestat o creștere a necesității de a implementa un cadru juridic performant care să asigure protecția mediului și sănătății omului, indiferent de statutul acestuia potrivit dreptului internațional. Consfințirea juridică a drepturilor ecologice reprezintă un prim pas important în dezvoltarea de succes a unei societăți democratice. Orice stat democratic are drept scop de a proteja și de a garanta drepturile ecologice ale omului, desfășurând în acest sens o politică ecologică activă.

Ținând seama de aplicabilitatea universală și nediscriminatorie a normelor cu privire la drepturile omului, în contextul garantării dreptului la un mediu sănătos, o atenție deosebită urmează a fi acordată art. 25 al Declarației Universale a Drepturilor

Omului prin care este prevăzut că „...orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei sale...” [7] și art. 12 al Pactului internațional cu privire la drepturile sociale, economice și culturale (PIDSEC) potrivit căruia „Statele părți ... recunosc dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mintală pe care o poate atinge”. Un moment important al acestei prevederi constă în măsurile necesare pentru asigurarea dreptului garantat în art.12 PIDSEC printre care se regăsește „...îmbunătățirea tuturor aspectelor igienei **MEDIULUI** și al igienei industriale...” [2].

Astfel, într-un act internațional obligatoriu cu caracter universal, prin care sunt codificate drepturile omului și libertățile fundamentale, identificăm termenul de „MEDIU” în contextul garantării unui drept fundamental al omului. Prin această normă se reușește de a scoate, desigur în mod indirect, relația dintre drepturile omului, inclusiv protecția migranților și protecția mediului ambiant și imposibilitatea realizării în continuare a procesului de codificare a acestor domenii, fără o influență simultană în favoarea ființei umane și a întregii societăți.

Referințe:

1. Declaration on Sustainable Development (Johannesburg, 2 – 4 September 2002). [On-line]: https://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POI_PD.htm.
2. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966). [On-line]: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>.
3. KNOX, John H. and PEJAN, Ramin. *Human Right to e Healthy Environment*. Cambridge University Press, 2018.
4. Rio Declaration on Environment and Development (Rio de Janeiro, 3-14 June 1992). [On-line]: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.
5. The 1951 Convention relating to the status of refugees and its 1967 Protocol. [On-line]: <https://www.unhcr.org/about-us/background/4ec262df9/1951-convention-relating-status-refugees-its-1967-protocol.html>. (vizitat la 12 mai 2020)
6. United Nations Charter (1945). [On-line]: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
7. Universal Declaration of Human Rights (1948). [On-line]: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
8. KTISTAKIS, Yannis. *Protecting migrants under European Convention on Human Rights and the European Social Charter*. A Handbook for legal practitioners (2nd edition). Council of Europe. September 2016.

PARTICULARITĂȚILE CONTRACTULUI COMERCIAL DE TRANSPORT INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI

Lilia GRIBINCEA

CZU: 341.241.8:656.135

liliagribincea@yahoo.com

Transportul internațional de mărfuri are un rol deosebit în cadrul dezvoltării relațiilor comerciale internaționale, precum și al extinderii și diversificării schimburilor comerciale internaționale.

Contractul de transport internațional de mărfuri este acel contract, în baza căruia cărașul profesionist (transportatorul) se obligă să transporte cu titlu oneros și într-un termen determinat, marfa predată de expeditor, punctul de plecare și cel de sosire al mărfii fiind pe teritoriile a cel puțin două state diferite, să conserve marfa pe perioada transportului și să o predea destinatarului care poate fi însuși expeditorul sau o terță persoană [1, p.474].

Contractul de transport internațional de mărfuri prezintă o serie de particularități, dintre care menționăm următoarele:

➤ O primă particularitate ține de ***încheierea în formă scrisă a contractului de transport internațional de mărfuri***. În practică, încheierea contractelor de transport în formă scrisă este facilitată de utilizarea unor formulare tipizate, elaborate, de regulă, de către transportator și care reprezintă contracte model, al căror cuprins, dacă este stabilit prin acte normative, este obligatoriu pentru părțile contractante.

În funcție de modalitatea de transport, documentul de transport întocmit în formă scrisă poartă o denumire specială: scrisoare de transport; scrisoare de trăsură; conosament, etc. Totuși, absența, completarea incorectă sau pierderea documentului de transport nu afectează existența sau valabilitatea contractului de transport, forma scrisă fiind cerută *ad probationem*.

De exemplu, Convenția pentru unificarea anumitor norme referitoare la transportul aerian internațional de la Montreal din 28 mai 1999 [2] prevede [3] că pentru transportul de mărfuri se eliberează o scrisoare de transport aerian. Folosirea oricărui alt mijloc de consemnare a informațiilor privitoare la transportul ce urmează a fi efectuat poate să se substituie eliberării scrisorii de transport aerian. În cazul în care se folosesc alte asemenea mijloace, transportatorul eliberează expeditorului, la cererea acestuia, o chitanță de preluare a mărfurilor care permite identificarea expedierii și accesul la informațiile consemnate prin aceste alte mijloace.

Art.5 al Convenției pentru unificarea anumitor norme referitoare la transportul aerian internațional de la Montreal din 28 mai 1999 este consacrat conținutului scrisorii de transport aerian sau chitanței de primire a mărfurilor.

În același sens, Convenția relativă la contractul de transport internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) de la Geneva din 19.05.1956 dispune în art.4 că proba contractului de transport se face prin scrisoare de trăsură, precizând totuși că absența,

neregularitatea sau pierderea scrisorii de trăsură nu afectează nici existența, nici valabilitatea contractului de transport, care rămâne supus dispozițiilor Convenției.

Așa cum rezultă din prevederile convențiilor internaționale, contractul de transport internațional de mărfuri se încheie în formă scrisă. Mai mult decât atât, convențiile internaționale stipulează expres și mențiunile *obligatorii, circumstanțiale și facultative* care urmează a fi inserate în documentul de transport. Mențiunile circumstanțiale sunt obligatoriu de completat, atunci când sunt îndeplinite ipotezele la care acestea se referă, de exemplu, suma rambursului de perceput la livrare, itinerarul convenit, valoarea declarată a mărfii și suma care reprezintă interesul special la livrare etc.

Deși convențiile internaționale în materie de transport permit părților să insereze în scrisoarea de trăsură orice mențiuni facultative pe care le consideră utile, aceste mențiuni nu trebuie să contravină prevederilor convenției. De exemplu, părțile pot insera în scrisoarea de trăsură mențiunea că destinatarul nu are dreptul să modifice unilateral contractul de transport sau mențiunea ca expeditorului să-i fie returnată marfa din oficiu în cazul împiedicării la livrare.

Exigențele date sunt determinate, pe de o parte, de complexitatea conținutului contractului de transport, iar pe de altă parte, de faptul că transportatorilor deseori le sunt încredințate bunuri mobile de valori foarte mari.

➤ O altă particularitate se referă la ***drepturile și obligațiile pe care destinatarul le dobândește în baza contractului de transport***, fără a fi parte la acesta. Părțile contractului sunt doar expeditorul și cărașul sau transportatorul, ceea ce înseamnă că din contract ar trebui să apară drepturi și obligații doar în sarcina acestora. În realitate însă, prin *aderare* la contract, destinatarul devine parte, astfel încât poate solicita în nume propriu, iar nu ca mandatar al expeditorului, predarea mărfii la destinație, remiterea scrisorii de trăsură, iar în caz de pierdere a mărfii sau întârziere în livrare, are dreptul de a angaja în nume propriu răspunderea cărașului în baza contractului de transport.

Destinatarul poate fi obligat să plătească cheltuielile de transport sau a rambursului menționat în scrisoarea de trăsură, precum și alte cheltuieli care grevează marfa. De asemenea, acesta poate avea obligația de descărcare a mărfii.

De fapt, drepturile și obligațiile destinatarului apar dintr-un contract de vânzare-cumpărare în care destinatarul este cumpărător și în baza căruia a fost încheiat contractul de transport. Considerăm că datorită acestei particularități, contractul de transport poate fi considerat ca o excepție de la principiul relativității efectelor contractului. Deși, din perspectiva fluxului internațional de mărfuri, contractul de transport este încheiat, de regulă, în derularea unui contract de vânzare-cumpărare internațională, acesta este un contract autonom.

Deși orice contract de transport este rezultatul unui *mutuus consensus*, o particularitate a contractului constă în ***dreptul oferit expeditorului și, în unele cazuri destinatarului, de convențiile internaționale pertinente sau de prevederile contrac-***

tului, de a modifica unilateral conținutul contractului. Astfel, expeditorul sau destinatarul are dreptul de a opri transportul, de a schimba destinația sau destinatarul, dând instrucțiuni în acest sens. În cazul contractului de transport aerian internațional de mărfuri, doar expeditorul are dreptul de a dispune de marfa aflată în transport.

Ținem să remarcăm însă că modificarea contractului de transport internațional de mărfuri trebuie să se încadreze în limitele stabilite de prevederile convențiilor internaționale sau de contractul încheiat între părți.

Referințe:

1. GRIBINCEA, Lilia. *Dreptul comerțului internațional. Tratat*. Chișinău: Reclama, 2014. 888 p. ISBN 978-9975-58-027-4.
2. Textul Convenției este disponibil: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%202242/v2242.pdf> . Accesat 7.08.2021; art.4.
3. Textul Convenției este disponibil: <https://www.unidroit.org/instruments/transport/cmr-convention>. Accesat 7.08.2021.

DEFINIREA CONCEPTULUI DE *SOFT LAW* ȘI EFECTELE SALE ÎN ORDINEA JURIDICĂ A UNIUNII EUROPENE

Natalia SUCEVEANU

CZU: 341.1/8:340.134:061.1EU

natalia.suceveanu@gov.md

Conceptul de *soft law* (drept nonobligatoriu) își are originea în dreptul internațional public clasic, atunci când ordinea juridică postcolonială impunea un nou sistem normativ, capabil să satisfacă diferitele interese, dar și necesități ale comunității internaționale a statelor. În dreptul internațional public, *soft law* este privit în două sensuri. Pe de o parte, într-o accepțiune formalistă, *soft law* nu reprezintă sursă a dreptului internațional public, reglementând conduita indivizilor ca și cum ar fi fost „drept”. Pe de altă parte, acesta este recunoscut ca izvor de drept, dar fără conținut normativ, având în vedere că nu poate conferi nici drepturi, nici obligații [1, p.54].

Până în anul 1968, recurgerea la instrumentele *soft law* în cadrul Uniunii Europene (UE) a avut un caracter excepțional. Începând cu acea dată însă, dar în special după crearea pieței interne, acestea au devenit relativ frecvente în activitatea instituțiilor europene [2, p.3]. Un exemplu timpuriu de *soft law* este Comunicarea Comisiei Europene cu referire la Hotărârea Cassis de Dijon [3], care reafirmă principiul recunoașterii reciproce, statuat inițial de Curtea de Justiție. De asemenea, Cartea albă a Comisiei Europene din anul 1985 privind realizarea pieței interne a prevăzut expres recurgerea la instrumentele juridice *soft law* [4]. Numărul *instrumentelor soft*, precum și domeniile în care acestea au fost utilizate, au crescut semnificativ începând cu anul 1989, în special ca urmare a adoptării Tratatului de la Maastricht, dar și a construcției celor de-al doilea și al treilea piloni ai UE de atunci. Recent, întregul mecanism regulatoriu *soft* a fost dezvoltat la nivelul Uniunii, fiind astfel instituționalizat în diverse sectoare și politici europene.

Soft law apare într-o diversitate infinită și prezintă o provocare pentru orice încercare de definire, clasificare ori chiar de dezvoltare a unui cadru de analiză. Astfel, în studiile europene, marea majoritate a autorilor definesc *soft law* în opoziție cu *hard law* (actele juridice obligatorii) [2, p. 9-10]. În UE, statele membre sunt, în primul rând, responsabile de implementarea actelor adoptate de instituțiile europene care sunt obligatorii din punct de vedere juridic [5, art.291 alin. (1)]. Actele obligatorii din punct de vedere juridic sunt consfințite în legislația primară – tratatele Uniunii, dar și în legislația secundară, care îmbracă cel mai frecvent forma regulamentelor, directivelor și deciziilor [5, art.288]. Dreptul UE *hard* este definit ca având forță juridică obligatorie, producând efecte cu caracter general și extern și fiind adoptat de către instituțiile UE în conformitate cu procedurile reglementate de tratate. Aceste norme de tip *hard* pot fi găsite preponderent în domeniile de competență exclusivă și partajată a UE [5, art.3 TFUE, art.4(1-2) TFUE]. *Soft law*, pe de altă parte, constă din recomandări și opinii [5, art.288], precum și alte instrumente, care

nu sunt expres menționate în nomenclatura articolului 288 TFUE, cum ar fi: comunicări, rezoluții, ghiduri, coduri de conduită etc. Cele mai multe instrumente *soft* emană de la Comisia Europeană. Aceasta asistă statele membre în implementarea dreptului UE prin intermediul „documentelor de orientare”, care nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic. Documente de orientare putem găsi în mai multe domenii de politici, cum ar fi dreptul european al concurenței, domeniul ajutoarelor de stat, al mediului sau al telecomunicațiilor. În cadrul diferitelor politici europene, documentele orientative sunt emise în diverse forme și pot avea variate denumiri [6, p.75-76]. Emiterea documentelor de orientare, complementar actelor legislative obligatorii, se consideră unul dintre instrumentele care contribuie la implementarea corespunzătoare și eficientă a legislației UE [7, p.46]. Oficiali din cadrul Comisiei Europene consideră documentele de orientare printre cele mai eficiente instrumente de monitorizare a implementării corecte a legislației europene [7, p.46].

În același timp, Andras Kovacs menționează că nu poate fi trecută cu vederea nici cealaltă parte a studiilor europene, care susțin că însuși termenul de *soft law* (drept nonobligatoriu) este contradictoriu în sine, or dreptul fie este obligatoriu, fie nu este drept în general, astfel *dreptul nonobligatoriu* – dacă îl privim ca o definiție primară pentru *soft law* – este o contradicție care nu poate să existe [1, p.55]. În această privință, am observat că cea mai citată definiție pentru *soft law* în studiile europene este definiția dată de Snyder, care consideră că acesta constă din „reguli de conduită, care în principiu nu au forță juridică obligatorie, dar care în același timp pot avea efecte practice” [8, p.32]. La sugestia profesorului Snyder, această definiție a fost completată cu mențiunea că *soft law* poate avea inclusiv „efecte juridice”, pe lângă cele „practice” [2, p.10]. Efectele practice ale *soft law* includ transformările pe care acesta le poate genera în conduita și practicile statelor membre și instituțiilor europene. Efectele legale ale *soft law* consistă în capacitatea instrumentelor europene de a schimba drepturile și obligațiile actorilor interesați. Profesorul Snyder prezintă o listă cuprinzătoare a efectelor juridice pe care le pot produce instrumentele nonobligatorii [9, p.16-17]. Astfel, *soft law* poate avea impact asupra legislației europene și a legislației naționale prin exprimarea principiilor generale ale dreptului european, fiind parte integrantă a *acquis*-ului UE, interpretând prevederile dreptului UE obligatoriu din punct de vedere juridic și servind temei legal pentru adoptarea legislației naționale. De exemplu, în Republica Moldova integrarea în ordinea juridică internă a legislației UE se realizează în conformitate cu regulile stabilite în Regulamentul privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația UE. În sensul regulamentului citat, „legislația Uniunii Europene” cu care se face armonizarea cuprinde *inter alia* și instrumentele de *soft law* adoptate de instituțiile europene [10, pct.8, 4]. Acordul de asociere cu UE, pe lângă actele juridice obligatorii din punct de vedere juridic (directive, regulamente, decizii), prevede în calitate de obligații de armonizare o gamă variată de instrumente, care fac parte din așa-numita legislație *soft* a UE. [11].

În concluzie, se observă că eficiența *soft law* este extrem de discutată în literatura europeană de specialitate. Și chiar dacă literatura europeană de specialitate observă efectele practice și juridice pe care le produce *soft law*, literatura internațională este mai sceptică în această privință, menționând că în absența unui caracter juridic obligatoriu, efectele pe care *soft law* le poate produce rămân mai degrabă incerte, iar aplicabilitatea acestor instrumente este problematică [12, p.31-34].

Referințe:

1. KOVÁCS, András, TÓTH, Tihamér, FORGÁCS, Anna. *The legal effects of European Soft Law and their recognition at national and administrative courts* [Accesat 28.07.2021] Disponibil: https://eltelawjournal.hu/wp-content/uploads/2018/05/03_-_Andras_Kovacs_Tihamer_Toht_Anna_Forgacs.pdf
2. STEFAN, Oana, ABVELJ, Matei ș.a. EU Soft Law in the EU Legal Order: A Literature Review. Article in *SSRN Electronic Journal January 2019* [Accesat 28.07.2021] Disponibil: <file:///C:/Users/NATALI~1.CAN/AppData/Local/Temp/SoLaR-A-Literature-Review.pdf>
3. Communication from the Commission concerning the consequences of the judgment given by the Court of Justice on 20 February 1979 in case 120/78 (Cassis de Dijon). In: *OJ C 256*, 3.10.1980, p. 2-3 [Accesat 30.07.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31980Y1003%2801%29>
4. COMPLETING THE INTERNAL MARKET: WHITE PAPER FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN COUNCIL (MILAN, 28-29 JUNE 1985) [Accesat 28.07.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A51985DC0310>
5. Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene. Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată). Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată) [Accesat 20.08.2020] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016ME/TXT>
6. VAN DAM, Clara. Guidance documents of the European Commission: a typology to trace the effects in the national legal order. In: *Review of European Administrative Law (REALaw) 2017* [Accesat 29.07.2021] Disponibil: <https://www.uitgeverijparis.nl/nl/reader/200830/1001351797>
7. BALLESTEROS, Marta, PETROVIC, Damir ș.a. *Tools for Ensuring Implementation and Application of EU Law and Evaluation of their Effectiveness*. Brussels: Parlamentul European 2013 [Accesat 29.07.2021] Disponibil: [https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/etudes/join/2013/493014/IPOL-JURI_ET\(2013\)493014_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/etudes/join/2013/493014/IPOL-JURI_ET(2013)493014_EN.pdf)
8. SNYDER, Francis. *The Effectiveness of European Community Law: Institutions, Processes, Tools and Techniques*. [Accesat 28.07.2021] Disponibil: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2230.1993.tb02852.x>
9. SNYDER, Francis Interinstitutional Agreements: Forms and Constitutional Limitations. In: *EUI Working Paper LAW*. No. 95/4 [Accesat 17.08.2021] Disponibil: file:///C:/Users/NATALI~1.CAN/AppData/Local/Temp/1995_EUIWP_LAW_004.pdf
10. Hotărârea Guvernului nr. 1171/2018 pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 499-503, art.1314.

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

11. Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. În: *JO L* 260, 30.8.2014, pp. 4-738. [Accesat 18.08.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0830%2801%29>
12. CHINKIN, Cristine. *Normative development in the international legal system*. [Accesat 09.08.2021] Disponibil: https://books.google.md/books?id=cRstxKpRnrcC&pg=PA21&lp_g=PA21&dq=christine+chinkin+normative+development&source=bl&ots=cp-7M6f7Sl&sig=ACfU3U3T2i5N5YlicGo27TYtFK6LE2vfog&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwip8ui14JvyAhW6gf0HHXL0Ca0Q6AF6BAgVEAM#v=onepage&q=christine%20chinkin%20normative%20development&f=false

DISCURSUL DE URĂ ȘI NORMELE INTERNAȚIONALE

Doina CAZACU

CZU: 341.231.14:342.724:341.123

doina.cazacu@yahoo.com

Discursul de ură nu are o definiție precisă în dreptul internațional al drepturilor omului. Este o expresie utilizată pentru a descrie un discurs general, extrem de negativ și care constituie un risc pentru pacea socială.

Organizația Națiunilor Unite a definit, în termeni generali, discursul de ură ca fiind orice tip de comunicare în vorbire, scrisă ori o expresie comportamentală, care atacă sau folosește un limbaj peiorativ sau discriminatoriu cu referire la o persoană sau un grup pe baza religiei, etniei, naționalității, rasă, culoare, descendență, sex sau alt factor de identitate. Acest lucru este adesea înrădăcinat și generează intoleranță și ură, iar în anumite contexte pot fi degradante [1].

Pornind de la cadrul general, Declarația Universală a Drepturilor Omului consacră, la articolul 7, dreptul la egalitate, care prevede că „*Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare*” [2].

Analizând discursul de ură, urmează să evidențiem dreptul de exprimare, ca un drept fundamental și necesar într-o societate democratică. Astfel, Declarația Universală a Drepturilor Omului, la art. 19 consacră libertatea de exprimare: „*Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat*” [2].

Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (PIDCP), la articolul 19 definește libertatea de exprimare și criteriile de limitare ale acestei libertăți, în sensul respectării drepturilor sau reputației altora, apărării securității naționale, ordinii publice sau moralității publice [3]. Libertatea de exprimare nu este interzisă, iar reglementările PIDCP în acest sens au fost clarificate în Comentariul General nr. 34 al Comitetului ONU pentru Drepturile Omului, care precizează că libertatea de opinie se extinde și asupra dreptului individului de a se răzgândi, atunci când acesta alege liber să facă atare lucru, din orice motiv. Nimănui nu-i poate fi încălcat vreun drept pe care îl deține în temeiul Pactului din cauza opiniilor sale reale, percepute sau presupuse [4]. Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, la art. 20, interzice ura ca formă de manifestare, astfel „*Orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență este interzisă de lege*” [4].

Termenii de „ură” și „ostilitate” prevăzuți la art. 20 alin. (2) PIDCP se referă la emoții intense și iraționale de dispreț, dușmănie și detestare față de un grup-țintă [5]. Incitarea la discriminare a fost analizată, având în vedere prevederile PIDCP și

legislația mai multor țări, de un grup de experți, în contextul „*Planului de acțiuni de la Rabat privind interzicerea oricărui apel la ura națională, rasială sau religioasă care constituie incitare la discriminare, ostilitate sau violență*” [6], fiind scoase în evidență un șir de lacune și omisiuni în legislația țărilor, totodată fiind formulate un șir de recomandări și indicii de aplicare uniformă a prevederilor internaționale. Incitarea este o formă deosebit de periculoasă de discurs, deoarece are ca scop în mod explicit și deliberat provocarea actelor de discriminare, ostilitate sau violență și poate duce, de asemenea, la comiterea de atacuri teroriste sau atrocități penale, cum ar fi genocidul [7]. În acest sens, la art. 3 lit. (c) al Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, condamnă actele privind „*incitarea directă și publică la comiterea unui genocid*” [8].

Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD), la articolul 4, interzice discursul de ură din perspectiva grupurilor naționale, etnice sau rasiale: „*Statele părți condamnă orice propagandă și orice organizații care se inspiră din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei rase sau unui grup de persoane de o anumită culoare sau de o anumită origine etnică, sau care pretind să justifice sau să încurajeze orice formă de ură și de discriminare rasială (...)*” Totodată, „*Statele părți se angajează (...) să nu permită autorităților publice sau instituțiilor publice, naționale sau locale, să incite la discriminare rasială sau s-o încurajeze*” [9].

Recomandarea Generală nr. 35 a Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale explică un șir de aspecte importante privind discursul de ură și îndeamnă statele să pedepsească actele ilicite, precum diseminare de idei, bazată pe superioritate sau ură rasială și etnică, indiferent de mijloacele folosite pentru aceasta; instigarea la ură, dispreț sau discriminare; amenințări sau incitarea la violență împotriva membrilor unui grup pe motive de rasă, culoare, descendență sau origine națională sau etnică [10].

La nivel regional, discursul de ură nu comportă o definiție expresă în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, totuși libertatea de exprimare „poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești” [11].

În fiecare situație, Curtea Europeană a Drepturilor Omului va lua în calcul toate circumstanțele și ca orice „formalitate”, „condiție”, „restrictive” ori „pedeapsă” aplicată să fie proporțională cu scopul legitim urmărit, în coroborare cu art. 17 – „Interzicerea abuzului de drept” și a art. 14 – „Interzicerea discriminării” [12].

Potrivit Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, discursul de ură acoperă orice formă de exprimare care răspândește sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau orice formă de ură bazată pe intoleranță, incită de fapt apologia.

Odată cu apariția de noi forme de mass-media, discursul de ură este prezent și online și necesită mai multă gândire și acțiuni de reglementare și noi forme de luptă [13].

Recomandarea de Politică Generală nr. 15 a Comisiei Europene împotriva rasismului și Intoleranței definește discursul de incitare la ură ca fiind „*susținerea, promovarea sau încurajarea, sub orice formă, a denigrării, urii sau defăimării unei persoane sau a unui grup de persoane, precum și orice fel de hărțuire, insultă, stereotip negativ, stigmatizare sau amenințare la adresa unei persoane sau a unui grup de persoane, și justificarea tuturor acestor tipuri de exprimare, pe motiv de „rasă”, culoare, descendență, origine națională sau etnică, vârstă, dizabilitate, limbă, religie sau convingere, sex, gen, identitate de gen, orientare sexuală și alte caracteristici personale sau alt statut*” [14].

Ținând seama de impactul pe care îl poate avea discursul de ură (incitarea la ură) în anumite situații concrete, cum ar fi genocidul din Rwanda, organizațiile internaționale sunt îngrijorate cu privire la răspândirea exponențială și proliferarea discursurilor de ură la nivel mondial, care exacerbează în mediul online, în special în condițiile pandemiei de COVID-19. În acest sens, Adunarea Generală a ONU, la 21 iulie 2021 a adoptat Rezoluția nr. 73/309 privind combaterea discursurilor de ură: promovarea dialogului interreligios și intercultural și de toleranță, prin care condamnă orice chemare la ură care constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau violență, prin intermediul presei scrise, a presei audiovizuale sau electronice, social-media sau altele [15, pct.5)].

Totodată, Rezoluția AG a ONU nr. 73/309 din 21 iulie 2021 a proclamat ziua de 18 iunie – Ziua internațională privind lupta împotriva discursurilor de ură, care va fi marcată anual [15, pct.12)].

Tot mai mult comunitatea internațională conștientizează pericolele grave pe care discursul de ură, incitarea la ură le reprezintă la adresa coeziunii unei societăți democratice, protecției drepturilor omului și statului de drept. Este important însă de menționat că orice societate democratică urmează să asigure garanții că restricțiile privind discursul de incitare la ură nu sunt aplicate în mod abuziv pentru a reduce la tăcere minoritățile și a suprima criticile privind politicile oficiale, opoziția politică sau convingerile religioase.

Referințe:

1. Organizația Națiunilor Unite, STRATÉGIE ET PLAN D’ACTION DES NATIONS UNIES POUR LA LUTTE CONTRE LES DISCOURS DE HAINE. [Accesat: 23.08.2021] Disponibil: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_FR.pdf
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului. [Accesat: 19.08.2021] Disponibil: https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf
3. Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, în vigoare pentru Republica Moldova din 1998. [Accesat: 19.08.2021] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

4. Comentariul General nr. 34 al Comitetului ONU pentru Drepturile Omului [Accesat: 26.08.2021] Disponibil: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqKb7yhsrdB0H115979OVGGb%2BWPAXiks7ivEzdm-LQdosDnCG8FaIrAe52sxDnAvPLlhVoGvFML3ewcPMK6fRYI%2BYkvgzplxfm%2Fk4W2CfdYF9C9uBruL>
5. Organizația Națiunilor Unite, Oficiul Înalțului Comisar al ONU pentru Drepturile Omului, O pagină cu privire la „incitarea la ură” [Accesat: 26.08.2021] Disponibil: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Articles19-20/ThresholdTestTranslations/Rabat_threshold_test_Romanian.pdf
6. Organizația Națiunilor Unite, Înalțul Comisar al ONU pentru Drepturile Omului, "Planul de acțiuni de la Rabat privind interzicerea oricărui apel la ura națională, rasială sau religioasă care constituie incitare la discriminare, ostilitate sau violență" [Accesat 28.08.2021] Disponibil: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Seminar-Rabat/Rabat_draft_outcome_FR.pdf
7. Strategia și Planul de acțiuni ale ONU privind lupta împotriva discursului de ură [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_FR.pdf
8. Convenția ONU pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid. [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: <https://www.ohchr.org/FR/ProfessionalInterest/Pages/CrimeOf-Genocide.aspx>
9. Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: <https://www.ohchr.org/fr/professionalinterest/pages/cerd.aspx>
10. Recomandarea Generală nr. 35 a Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării rasiale privind lupta împotriva discursului de ură rasială [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqKb7yhssyNNtg151ma08Cma6o7Bglz8iG4SuOjovEP%2Bcqr8joDCRpLt%2FkpcokpSrXE0OPXsYfvkixBnvzXjRAHQ2tAIZwngdlgaoFC%2Baz4B%2Bsd%2F%2FJ>
11. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
12. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Fișă tematică – Discurs de incitare la ură. [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_FRA.pdf
13. Consiliul Europei, Le discours de haine. [Accesat: 20.08.2021] Disponibil: <https://www.coe.int/fr/web/freedom-expression/hate-speech>
14. Recomandarea de Politică Generală a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței. [Accesat: 28.08.2021] Disponibil: <https://rm.coe.int/rec-15-2016-015-rum/16809c8e3f>
15. Rezoluția AG a ONU nr. 73/309 privind combaterea discursurilor de ură: promovarea dialogului interreligios și intercultural și de toleranță. [Accesat: 29.08.2021] Disponibil: <https://undocs.org/fr/A/RES/75/309>

ASPECTE LACUNARE PRIVIND ASISTENȚA JURIDICĂ
INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE SUCCESORALĂ

Igor ȘEREMET

CZU: 341.241:[347.965 + 347.65]

seremet.igor1981@gmail.com

Potrivit Capitolelor V-VII din Legea nr.246/2018 privind procedura notarială [1], „Procedura succesorală notarială este procedura specială notarială necontencioasă, care are ca scop rezolvarea cauzelor succesoriale”, fiind prevăzute acțiunile procesuale, care urmează a fi întreprinse de către notarul determinat competent, în acest sens, cu aplicarea cumulativă a normelor materiale prevăzute de Cartea a IV-a din Codul civil RM [2].

În măsura în care procedura succesorală privește un raport cu element de extraneitate, notarul determinat competent din Republica Moldova, potrivit principiului „*lex processualis fori*”, va rezolva/administra cazul succesoral pornind de la din mecanismul procedural prevăzut de propriul sistem de drept și, respectiv, din punctul de vedere al normelor materiale, determinate competente cu ajutorul mecanismului conflictual prevăzut de Cartea a V-a Cod civil RM (în special, cel prevăzut de Titlul II, Capitolul VIII: Raporturile de succesiune cu element de extraneitate).

Respectiv, pentru administrarea legală a dosarului succesoral care privesc rapoarturi cu elemente de extraneitate (moștenitorii sunt cetățeni străini, o parte din masa succesorală se află pe teritoriul altui stat etc.), notarul competent urmează să solicite asistență juridică de la organele competente din statele, al cărui sistem de drept este determinat competent urmare a soluționării conflictului de legi, sau este strâns legat de o acțiune procedurală demarată pentru buna rezolvare a cazului succesoral.

Cu referință la art.93 din Legea nr.246/2018 privind procedura notarială, „Persoanele care desfășoară activitate notarială îndeplinesc misiunile transmise lor, în modul stabilit, de organele de justiție ale altor state privind întocmirea unor anumite acte notariale, în conformitate cu regulile internaționale aplicabile Republicii Moldova, cu excepția cazurilor în care:

a) îndeplinirea misiunii ar fi în contradicție cu suveranitatea Republicii Moldova sau ar amenința securitatea ei;

b) îndeplinirea misiunii nu este de competența notarilor din Republica Moldova.

- Misiunile organelor de justiție ale altor state privind întocmirea unor anumite acte notariale se execută în conformitate cu legislația Republicii Moldova.

- Notarii din Republica Moldova se pot adresa, în condițiile stabilite de acordurile internaționale în vigoare pentru Republica Moldova, prin intermediul Ministerului Justiției, organelor de justiție ale altor state cu misiuni privind întocmirea unor anumite acte notariale”.

Astfel, constatăm unica reglementare privind asistența juridică interstatală în materie succesorală cu element de extraneitate, care are un grad relativ scăzut din

punctul de vedere al determinării exprese a noțiunii și volumului asistenței juridice internaționale, a rolului concret al organului central de specialitate, regulilor generale aplicabile în cazul absenței unui acord internațional bilateral/multilateral etc.

În cazul în care nu există o asemenea înțelegere, îndeplinirea cererii de asistență juridică nu este obligatorie [3].

Operațiunea poate fi totuși acceptată în baza curtoaziei internaționale, sub rezerva principiului reciprocității. Această soluție vizează promovarea relațiilor internaționale și interesul fiecărui stat de a contribui la asigurarea unei corecte soluționări a proceselor cu element de extraneitate [4].

Actualmente, există o claritate în operarea asistenței juridice în materie succesorală doar prin mecanismele uniformizate prin tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, și anume:

1. Convenția CSI cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 22.01.1993 – *Partea a II-a (art.5)*.

2. Tratatul între Republica Moldova și Federația Rusă cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 25.02.1993 – *art.4*.

3. Tratatul dintre Republica Moldova și Republica Azerbaidjan cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 26.10.2004 – *art.4 și art.8*.

4. Tratatul dintre Republica Moldova și Republica Letonia cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 14.04.1993 – *art.4 și art.8*.

5. Tratatul dintre Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Socialistă Cehoslovacă privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 12 august 1982 (în vigoare 26.05.2006) – *art.3 și art.6*.

6. Tratat dintre Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Populară Ungară privind asistența reciprocă în materie civilă, familială și penală, semnat la Moscova, la 15.07.1958, repus în vigoare din 19.10.2007 – *art.3*.

7. Tratat dintre Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 13.12.1993 – *art.3 și art.7*.

8. Tratatul dintre Republica Moldova și Republica Lituania cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 09.02.1993 – *art.4 și art.8*.

9. Tratatul din 06.07.1996 dintre Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală – *art.8 și Partea a 2-a*.

10. Acordul dintre Republica Moldova și Bosnia și Herțegovina privind asistența juridică reciprocă în materie civilă și penală din 19.06.2012 (în vigoare 03.01.2014) – *art.3*.

11. Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind asistența judiciară și recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă, semnat la Roma, la 07.12.2006 – *art.9*.

12. Acordul din 22.05.96 dintre Republica Moldova și Republica Turcia cu privire la asistența juridică în materie civilă, comercială și penală – art.2.

Concluzii:

1. Din cauza lacunei existente în sistemul de drept național privind asistența juridică internațională în materie civilă, se impune necesitatea elaborării și aprobării unei legi speciale cum s-a procedat în cazul asistenței juridice internaționale în materie penală prin adoptarea Legii nr.371/2006 [5].

2. Noua reglementare, cel puțin, trebuie să stabilească un mecanism unic, în cazul absenței unui acord internațional privind asistența juridică internațională în materie civilă, privind modul de legătură (instituțiile de stat competente), volumul asistenței juridice, condițiile de formă și de fond la întocmirea cererilor de asistență juridică, procedura de executare și delimitarea clară a competențelor/obligațiilor organelor/instituțiilor implicate în procedura de asistență juridică internațională etc.

3. Ca efect al adoptării cadrului legal privind asistența juridică internațională în materie civilă, urmează de modificat și Regulamentul de organizare și funcționare a Direcției Cooperare Juridică Internațională a Ministerului Justiției, aprobat prin Ordinul nr.73/2013, în special, ceea ce ține de descrierea în detaliu a funcției prevăzute de pct.5) alin. (9) – „*Examinarea cererilor de asistență juridică internațională și executarea acestora*”.

Referințe:

1. Legea privind procedura notarială nr.246/2018. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.30-37, art.89. (în vigoare din 01.03.2019).
2. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75, art.132.
3. MACOVEI, I. *Drept internațional privat*. București: C.H. Beck. 2011, p.267.
4. JACOTĂ, M. *Drept internațional privat*. Vol.II. Iași: Chemarea. 1997, p.265.
5. Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală nr.371/2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.14-17, art.42.

**REALIZAREA DREPTULUI LA VIAȚĂ PRIVATĂ ÎN LUMINA
LIBERTĂȚII DE GÂNDIRE, CONȘTIINȚĂ ȘI RELIGIE.
INTERPRETĂRI JURISPRUDENȚIALE ALE CURȚII
EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI**

Sergiu SUVAC

CZU: 341.231.14:342.731

sergiusuvac@gmail.com

Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale – instrument juridic progresist adoptat în anul 1950 demonstrează în cei peste 70 de ani de aplicare o viabilitate și flexibilitate inedită în instrumentarul juridic universal și regional în domeniul drepturilor omului.

Nebănuite sunt scenariile ce pot apărea în viața de zi cu zi a persoanelor aflate sub jurisdicția celor 47 de state membre ale Consiliului Europei, părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Respectiv, sunt absolut impredictibile, complexe și diferite raporturile generate de aceste scenarii ce servesc drept fundament factologic al adresării persoanelor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO). Astăzi, Curtea se pronunță în sfere net avansate celor trăite de autorii textului Convenției. Un aspect interesant în activitatea CtEDO este modul în care Curtea realizează exercițiul sensibil și complex de punere în balanță a intereselor publice și a celor private, în așa mod ca aceasta să nu pericliteze scopul și obiectivele acesteia. În prezentul demers științific, trasăm o sarcină și mai complexă: identificarea modului în care CtEDO apreciază circumstanțele cauzei ce presupune punerea în balanță a interesului public și a celui privat ce relevă drepturi convergente: dreptul la viața privată și dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie.

Din practica CtEDO deducem mai multe obiecte protejate, interpretate de instanță ca rezultând din conținutul dreptului la viață privată, protejat de art. 8 al CEDO: dreptul la căsătorie; viața sexuală, orientarea sexuală; numele și prenumele persoanei; cetățenia; imaginea (fotografia) persoanei; reputația persoanei (protecția demnității); inviolabilitatea domiciliului; secretul corespondenței; activitatea profesională și de afaceri; date și dosare create de serviciile de securitate și alte structuri de stat; inviolabilitatea fizică și psihică, inclusiv serviciile de ocrotire a sănătății, examinările psihiatrice și sănătatea psihică; colectarea și prelucrarea datelor cu caracter personal; alte sfere.

Analizând conținutul alin. (1) al art. 9 CEDO, rezultă că el conține două elemente. În primul rând, acesta are o dimensiune „internă” (*forum internum*) garantând: libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Acest drept care este exercitat în interiorul inimii și minții individului ține de jurisdicția statului și nu poate fi restricționat. În cel de-al doilea rând, alin. (1) al art. 9 conține și un element extern (*forum externum*) recunoscând fiecărei persoane libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor [1].

În opinia autoarei contemporane E.Lukasheva, libertatea de gândire include libertatea de a avea orice părere, inclusiv convingeri ateiste; la fel această libertate cuprinde toate aspectele vieții intelectuale și spirituale ale omului. În esență, este dreptul omului de a gândi și de a acționa în corespundere cu viziunea persoanei, independența sa în autoaprecierea morală și autocontrolul faptelor sale și a gândurilor [2].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut ocazia să se expună în materia respectării dreptului la viață privată în lumina libertății de gândire, conștiință și religie în *cauza Sodan vs Turcia* [3]. În speță, reclamantul în timpul evenimentelor descrise exercita funcția de adjunct al prefectului orașului Ankara. La o dată anume, un inspector general al corpului prefectural a fost însărcinat să investigheze comportamentul general al reclamantului în temeiul a două circulare semnate de serviciile prim-ministrului și de Ministerul Afacerilor Interne referitor la separatism și fundamentalism în cadrul corpului prefectural. Acestea au servit drept temei pentru realizarea unei anchete, ale cărui rezultate au fost incluse într-un raport ce conținea următoarele constatări: *„reclamantul a lucrat în Ministerul Afacerilor Interne și, prin urmare, era cunoscut de serviciile centrale; se cunoștea faptul că soția sa purtase vâlnul de foarte mult timp și că era o persoană retrasă; că acest lucru a avut un impact negativ asupra exercitării funcțiilor sale prefectorale; că într-adevăr, un membru al corpului prefectural trebuia să fie «un cetățean model cu un aspect modern și opinii»; mai mult, anume aceasta publicul aștepta de la acest corp; faptul că nicio activitate fundamentalistă a reclamantului nu a putut fi dovedită sau observată nu ar putea constitui un argument care să permită reclamantului să-și exercite în continuare funcțiile de adjunct a prefectului Ankara”*. În concluzie, raportul inspectorului conținea propunerea de transferare a reclamantului către un alt departament sau la un alt post din administrația centrală care nu implica o funcție reprezentativă.

Solicitantul nu a fost niciodată interviuat în timpul acestei anchete. În temeiul raportului menționat, reclamantul a fost transferat într-o altă localitate în calitate de subprefect.

În fața CtEDO reclamantul a susținut că transferul său i-a încălcat dreptul la respectarea vieții private și dreptul la libertatea de conștiință, gândire și religie în sensul art. 8 și 9 din Convenție. Având în vedere circumstanțele cazului și formularea plângerilor, Curtea a considerat că plângerile reclamantului trebuie examinate în temeiul art. 8 din Convenție, citit totuși în lumina art. 9 al acesteia.

Apreciind circumstanțele cauzei, Curtea a reamintit că „viața privată” este un concept larg, care nu este susceptibil de o definiție exhaustivă. Ar fi prea restrictiv să se limiteze noțiunea de „viață privată” la un „cerc intim” în care fiecare să-și poată duce viața personală după bunul plac și să se excludă în totalitate lumea din afara acestui cerc. Conform jurisprudenței Curții, nu există niciun motiv în principiu pentru a considera că „viața privată” exclude activitățile profesionale. Restricțiile asupra vieții profesionale pot intra sub incidența art. 8, atunci când afectează modul în care

individul își forjează identitatea socială prin dezvoltarea relațiilor cu semenii săi. În plus, viața profesională este adesea strâns legată de viața privată, mai ales dacă factorii care se referă la viața privată, în sensul strict al termenului, sunt considerați criterii de calificare pentru o anumită profesie. Pe scurt, viața profesională face parte din această zonă de interacțiune între individ și ceilalți, care, chiar și într-un context public, poate fi considerată „viață privată” [4].

În ceea ce privește articolul 9, trebuie reamintit că libertatea de gândire, conștiință și religie este unul dintre fundamentele unei „societați democratice” în sensul Convenției. Dacă libertatea religioasă relevă, în primul rând, din forul interior al persoanei, ea implică în special libertatea de a „manifesta propria religie”. Conform articolului 9, libertatea de a-și manifesta religia nu se exercită numai colectiv, „în public” și în cercul celor a căror credință este împărtășită: poate fi exercitată și „individual”, și „în privat”; în plus, include în principiu dreptul de a încerca să-l convingă pe aproapele, de exemplu prin „predare”, altfel „libertatea de a schimba religia sau credința”, consacrată la articolul 9 ar risca să rămână o literă moartă.

Statul nu poate dicta individului ce să creadă sau să ia măsuri care să-l facă să-și schimbe convingerile prin constrângere.

Cu referire la speță, Curtea a observat că reclamantul a fost transferat de la postul de subprefect al capitalei la un alt post de adjunct, de data aceasta în provinciile dintr-un oraș mai mic. Deși transferul este, în principiu, o măsură obișnuită în cariera unui funcționar, rămâne faptul că poate avea efecte negative asupra vieții profesionale a persoanei în cauză, în special atunci când aceasta din urmă este transferată într-o funcție mai puțin prestigioasă. Desigur, simpla existență a acestor consecințe negative nu este în sine de natură să facă transferul contrar drepturilor garantate de Convenție. Ceea ce contează, în acest caz, este determinarea motivelor acestui transfer și verificarea compatibilității acestora cu dispozițiile convenționale. În consecință, întrebarea care se află în centrul prezentei cauze este dacă reclamantul a fost transferat numai din cauza acestor calificări și a cerințelor postului, așa cum a susținut Guvernul sau, mai degrabă, așa cum a afirmat reclamantul – datorită convingerilor sale religioase și vieții sale private.

Curtea a observat că în urma anchetei interne efectuate cu privire la reclamant a fost redactat un raport care, deși menționează anumite trăsături de caracter ale reclamantului, acordă o importanță considerabilă credințelor sale religioase. Având în vedere circumstanțele cauzei în ansamblu, Curtea consideră că există o legătură causală clară între viața privată și convingerile reclamantului, pe de o parte, și transferul acestuia, pe de altă parte. Consideră că transferul reclamantului constituie un fel de „sanctiune deghizată”, adică o măsură care, fără a intra formal în sfera disciplinară, denotă intenția autorului său de a sancționa agentul purtând o anumită atingere la situația profesională pe baza plângerilor împotriva sa, în speță – stilul său de viață, credințele sale și ținuta vestimentară a soției sale. În aprecierea Curții, transferul reclamantului constituie, prin urmare, o ingerință în viața sa privată în

sensul articolului 8 din Convenție. Simpla apropiere sau apartenență, reală sau presupusă, a reclamantului la o mișcare religioasă nu poate constitui în sine un motiv suficient pentru a lua măsuri nefavorabile împotriva acestuia, întrucât nu a fost demonstrat în mod clar, fie că reclamantul nu acționa în mod imparțial, fie că primea instrucțiuni de la membrii respectivei mișcări sau că mișcarea în cauză constituia într-adevăr un pericol pentru securitatea națională. Mai mult, chiar presupunând că acesta este de fapt cazul, ar fi dificil să se înțeleagă modul în care acest pericol ar putea fi evitat printr-un simplu transfer al persoanei în cauză într-un alt oraș, mai degrabă decât prin destituirea acestuia.

În final, CtEDO a constatat că decizia de a transfera reclamantul într-un post echivalent într-un oraș cu o importanță administrativă mai mică a fost bazată pe factori care țin de viața sa privată. În consecință, a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție.

Referințe:

1. HARRIS O'BOYLE&WARBRICK, *Law of the European Convention on Human Rights*. Third edition. Oxford University Press, 2014. 594 p.
2. ЛУКАШЕВА, Е.А. *Права человека: Учебник*. 2-е издание, переработанное. Москва: Норма. ИНФРА-М. 2011. 165 с.
3. *Cauza Sodan vs Turcia*. Hotărârea CtEDO din 2/02/2016. [Accesat 29.08.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-160260>
4. *Cauza Fernández Martínez c. Spaniei*. Hotărârea MC CtEDO din 12/06/2014. [Accesat 29.08.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145067>

**CONFIDENȚIALITATEA ARBITRAJULUI COMERCIAL
INTERNAȚIONAL ȘI INCIDENȚA ACESTEIA LA ETAPA
RECUNOAȘTERII ȘI EXECUTĂRII
SENTINTELOR ARBITRALE STRĂINE**

Diana LAZĂR

CZU: 341.638:347.91/95

di_lazar@yahoo.com

Confidențialitatea este unul dintre cele mai atractive avantaje ale arbitrajului comercial internațional, fiind protejat cu abnegație pe parcursul procedurii arbitrale, atât timp cât cauza arbitrală este pe rolul tribunalului arbitral sau în grija secretariatelor instituțiilor arbitrale permanente[1]. Acest principiu corolar al arbitrajului comercial internațional este însă supus unor situații de risc de publicitate, care intervin mai ales atunci când sentința arbitrală străină este supusă recunoașterii și executării acesteia prin procedură contencioasă în fața instanțelor jurisdicționale de drept comun sau procedurii de executare silită propriu-zise. Așa cum o menționează autorii A.Redfern și M.Hunter, „confidențialitatea, aplicată odinioară într-o manieră generală, este erodată în ultimii ani” [2, p.30].

Convenția de la New York din 1958 cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, aplicată actualmente în 168 de state, asigură un înalt grad de certitudine părților privind recunoașterea și executarea hotărârii adjudecătoare în aproape orice colț al lumii [3, p.3], fiind chiar considerat că o sentință arbitrală străină își poate realiza mai lesne atribuțiile de eficacitate decât o hotărâre judecătorească [4, nota 10-17].

Noțiunea de „confidențialitate” trebuie delimitată de „caracterul privat al arbitrajului”. Arbitrajul este un mod privat de înfăptuire a justiției, iar caracterul privat al acestuia se impune automat, ceea ce presupune că informația utilizată în cadrul acestuia va fi secretă, nu se va divulga terților și aceștia nu vor putea avea acces la litigiu pe parcursul procedurii. Confidențialitatea este obligația care incumbă părților, arbitrilor, martorilor, experților și altor participanți de a nu divulga informațiile atât pe parcursul procedurii, cât și în afara acesteia. În procesul arbitral, regula confidențialității se aplică ca referință la asemenea categorii de informații: cea referitoare la existența însăși a litigiului; numele părților, al arbitrilor implicați în procesul arbitral; acuzațiile ridicate de părți; documentele utilizate în cursul arbitrajului (memoriile părților, declarațiile scrise, rapoartele experților, procesele verbale ale ședințelor și audierilor etc.); declarațiile orale și scrise ale părților, martorilor, experților; deliberările arbitrilor [5, p.39].

Prin urmare, regula confidențialității are un domeniu mai larg de aplicare, fiind totodată o premisă constitutivă pentru existența caracterului privat al procedurii arbitrale. Obligatorietatea regulii de confidențialitate se erijează pe convenția arbitrală dintre părți, prin care se transmit spre arbitraj unele dispute și neînțelegeri, prin care

se investesc cu putere obligatorie pentru părți regulamentele de arbitraj, dreptul aplicabil convenției de arbitraj etc. Această accepțiune se regăsește și în practica judiciară comparată. Or, chiar dacă competența arbitrajului se fundamentează prin voința părților exprimată prin convenția arbitrală, legea națională a statelor și dreptul internațional servesc ca izvor legal al acestei competențe jurisdicționale. De aceea, judecătorii au constatat că aplicarea principiului publicității rămâne a fi primordială, iar regula confidențialității nu poate fi o prezumție, de aceea una din părți nu poate fi obligată la confidențialitatea informației privind arbitrajul decât dacă aceasta fost agreată prin acordul de voință a acestora [6].

În ciuda multor virtuți și succese ale Convenției de la New York din 1958, tratatul internațional nu conține vreo normă specifică care ar susține atributul confidențialității. La fel, Convenția Europeană de la Geneva privind arbitrajul comercial internațional, dar și Legea-model UNCITRAL cu privire la arbitrajul comercial internațional sunt lapidare în reguli privind confidențialitatea, atât la etapa procesului arbitral, cât și în faza recunoașterii și executării sentințelor arbitrale. Deci, statele au discreția în reglementarea regulii confidențialității, a domeniului și incidenței acesteia. În unele jurisdicții, precum Elveția, Statele Unite ale Americii, Coreea de Sud sau Marea Britanie, legislațiile naționale nu cuprind nicio normă privind confidențialitatea, aceasta fiind reglementată de regulamentele instituțiilor permanente de arbitraj, fie edictată prin precedente judiciare sau enunțată ca practică în jurisprudență. Cea mai clară poziție privind aceste aspecte se regăsește în precedentele judiciare din Marea Britanie [7]. Instanțele engleze au recunoscut în dese cazuri că, în procesul arbitral, confidențialitatea trebuie să fie protejată și la etapa de recunoaștere și executare, cu excepția cazului când, pe motiv de interes public, este necesar ca o hotărâre de judecată să devină publică. În Noua Zeelandă confidențialitatea este atribuită prin lege arbitrajului și recunoscută, ca rezultat, și sentințelor arbitrale la etapa finală a punerii lor în executare. În Franța, confidențialitatea este recunoscută ca și atribut implicit al arbitrajului, iar procedura de recunoaștere și executare nu este contradictorie și este organizată exclusiv *inter partes* [8].

În Republica Moldova, Legea 24-XVI din 22.02.2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional urmează Legea-model UNCITRAL și nu cuprinde nicio normă privind confidențialitatea. *Per a contrario*, Legea 23-XVI din 22.02.2008 cu privire la arbitraj indică confidențialitatea drept un principiu de bază al arbitrajului în art.4 lit.g) și prevede răspunderea arbitrilor pentru nerespectarea caracterului confidențial al arbitrajului. La fel, regulamentele de arbitraj ale instituțiilor permanente de arbitraj din Republica Moldova fac referință și stabilesc norme pentru respectarea caracterului privat și a regulii confidențialității actului de arbitraj [9]. Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova recunoaște că, în comparație cu caracterul confidențial al procedurii de arbitraj, art.475² alin. (1) din Codul de procedură civilă statuează asupra caracterului public al ședinței de examinare a cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine [10].

În același sens, formalitățile documentare impuse părților de art.IV al Convenției de la New York din 1958 stabilesc obligativitatea prezentării unui set de acte : „a) originalul sentinței autentificat în modul convenit, sau o copie a acesteia original întrunind condițiile cerute pentru autenticitatea sa; b) originalul convenției de arbitraj arătate în articolul II sau o copie întrunind condițiile cerute pentru autenticitatea sa”. Este important de subliniat că art.IV al Convenției reprezintă un set exhaustiv de formalități pe care trebuie să le îndeplinească solicitantul la etapa recunoașterii și executării sentinței arbitrale străine, iar legislațiile naționale ale statelor membre la tratat nu pot impune cerințe suplimentare în acest scop. Aceste cerințe se regăsesc și Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, care stipulează suplimentar în art.475² alin. (4) CPC, că dacă, în cadrul soluționării chestiunii privind recunoașterea și executarea sentinței arbitrale străine, instanța judecătorească are îndoieli cu privire la legalitatea procedurală a sentinței arbitrale străine, forul poate solicita lămuriri solicitantului, dar și poate cere explicații arbitrajului care a emis sentința. Aceste prevederi nu sunt apropiate și oportune dat fiind că tribunalele arbitrale, fie acestea organizate pe lângă instituții permanente, fie ad-hoc, sunt constituite exclusiv pentru o misiune jurisdicțională concretă, aceasta expirând odată cu emiterea sentinței, precum și în virtutea obligației de respectare a atributului confidențialității ce incumbă arbitrilor.

În plus, în procedura de examinare a cererii de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale, unele informații referitoare la: părți, litigiul dintre părți, fie sentința arbitrală vor deveni publice, ceea ce afectează relevanța confidențialității conferită arbitrajului. Cercetarea oportunității asigurării confidențialității, sau, cel puțin, a unei intimități minime, pentru procedurile vizând recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale este una destul de complexă și cuprinde analiza doctrinei, dar și a jurisprudenței comparate. Scopul primar al cercetării inițiate este de a identifica criterii și repere pentru setarea unui echilibru între voința părților de a menține confidențiale informațiile referite în arbitraj și standardele internațional-recunoscute privind procesul echitabil și principiul publicității.

Referințe:

1. VALÉRY DENOIX DE SAINT, M. Confidentiality of Arbitration and the obligation to disclose information on listed companies during due diligence investigations. In: *Journal of International Arbitration*, 2003, vol.20(2), pp.211-216. ISSN 0255-8106.
2. REDFERN, A. ș.a. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. 6th edition. Londra: Oxford University Press, 2015. 808 p. ISBN-13: 978-0198714255.
3. KRONKE, H. et al. *Recognition and enforcement of foreign arbitral awards. A global commentary on the New York Convention*, Haga: Kluwer Law International, 2010. 602 p. ISBN-13: 978-9041123565.
4. REDFERN, A. et al. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Ed. 4-a. Londra: Sweet & Maxwell, 2004. 720 p. ISBN 0421862408.
5. GUGLYA, L. *Confidentiality in enforcement phase of international arbitration*. VDM Verlag: Saarbrücken, 2008. 66 p. ISBN: 978-3-639-07318-8.

6. Esso Australia Resources Ltd. V. Plowman, High Court of Australia, 128 Austr. L. Rep. 391 (1995).
7. Yearbook Commercial Arbitration, *Trade Finance Inc. vs Bulgarian Foreign Trade Bank Ltd*, Supreme Court of Sweden, 27.10.2000, 1999, vol. XXV, pp.591-595. ISBN, 9789403522555.
8. Code de procédure civile de la République Française, site web: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716> (accesat la 10.09.2021).
9. Regulamentul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, site web: <http://arbitraj.chamber.md/index.php?id=23> (accesat 10.09.2021).
10. Hotărârea Plenului CSJ nr. 9 din 09.12.2013 privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și a hotărârilor arbitrale străine, modificată prin Hotărârea Plenului CSJ nr.2 din 25 aprilie 2016. Site web: http://jurisprudenta.csj.md/db_hot_expl.php (accesat la 10.09.2021).

ASPECTE GENERALE PRIVIND ACORDURILE DE READMISIE

Natalia MARKOVA, Mihail VODĂ

CZU: 341.241:061.1(EU)

nataliamarcova@mail.ru
mihail.voda@bma.gov.md

Acordul de readmisie reglementează ordinea transmiterii, acceptării și returnării persoanelor aflate într-o situație de ședere ilegală pe teritoriul unuia dintre state – părți ale acordului. Pe de altă parte, acordul de readmisie reprezintă un instrument juridic internațional menit să faciliteze identificarea persoanelor aflate în situație de ședere ilegală, transferul în siguranță al acestora în țara de origine sau tranzitul lor spre altă țară.

Acordul de readmisie reprezintă un tratat internațional și produce efecte specifice acestuia, din care considerente este necesară descrierea caracteristicilor tratatului internațional și de a stabili trăsăturile specifice acordului de readmisie.

Conform art.2 §1 lit.a) din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, prin expresia „tratat” se înțelege un acord internațional încheiat în scris între state și guvernat de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară.

Similar o interpretează Legea nr.595 din 24.09.1999 **privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, cu indicarea adăugătoare a tipurilor de tratate. Conform art. 2 din legea prenotată, tratat internațional** este orice acord încheiat în scris de către Republica Moldova, destinat a produce efecte juridice și guvernat de normele dreptului internațional, perfectat fie într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe, oricare ar fi denumirea sa particulară (tratat, acord, convenție, act general, pact, memorandum, schimb de note, protocol, declarație, statut, act final, modus vivendi, aranjament etc., toate având valoare juridică egală).

Autorii Ruben Kalamakaryan și Iury Migachov, în manualul de drept internațional [3] din anul 2003, definesc tratatul internațional ca o înțelegere între subiecții principali ai dreptului internațional, mai întâi de toate între state, menită să reglementeze relațiile dintre aceștia prin crearea drepturilor și obligațiilor reciproce [3, p. 89].

Tratatul internațional este cel mai important izvor al dreptului internațional contemporan, deoarece exprimă direct și explicit acordul de voință al statelor, conferind stabilitate relațiilor internaționale [4, p. 107].

În raport cu subiecții participanți, tratatele pot fi: a) bilaterale; b) multilaterale. În raport de natura și conținutul lor, tratatele pot fi: a) politice; b) economice; c) culturale; d) de colaborare tehnică și științifică sau având ca obiect; e) probleme juridice [4, p. 107].

După calitatea părților, pot fi:

- a) tratate internaționale încheiate între state;
- b) tratate internaționale încheiate între state și organizațiile internaționale;
- c) tratate internaționale încheiate între organizațiile internaționale;
- d) tratate internaționale încheiate între alți subiecți ai dreptului internațional.

După durată, pot fi:

- a) tratate cu termen;
- b) tratate fără termen;
- c) tratate cu termen, însă cu posibilitatea prelungirii lor automate prin tacită reconducțiune, dacă o parte nu îl denunță într-un termen stabilit prin acesta.

Din punctul de vedere al procedurii de încheiere, pot fi:

- a) tratate formale;
- b) tratate în formă simplificată.

În funcție de nivelul încheierii, pot fi:

- a) tratate interstatale;
- b) tratate interguvernamentale;
- c) tratate interdepartamentale [5, p. 177-178].

În altă ordine de idei, după conținutul normativ, tratatele se împart în:

- a) tratate-lege (normative);
- b) tratate-contract (nenormative);
- c) tratate multilaterale generale.

Tratatele-lege sunt tratate care stabilesc norme noi, cu un caracter de aplicabilitate generală, reguli de conduită pe care părțile la tratat le-au elaborat în scopul de a fi urmate de un anumit număr de state și de a constitui o bază principială a relațiilor lor în domeniul respectiv. De exemplu, Carta ONU și statutele instituțiilor specializate ale ONU, tratatele privind cooperarea în exploatarea și explorarea spațiului extraatmosferic privind legile războiului, privind dreptul mării etc.

Tratatele-contract stabilesc obligații concrete între părți. De exemplu, tratatele de comerț, de delimitare a frontierei, de schimburi cultural-științifice etc.

Tratatele multilaterale generale sunt tratatele ce cuprind norme generale de drept internațional, aplicabile tuturor statelor sau care se ocupă de probleme de interes general pentru întreaga umanitate (problemele păcii și războiului, problemele umanitare, problemele folosirii spațiilor în afara suveranității statelor etc.).

După caracterul participării, pot fi delimitate: a) tratate deschise (majoritatea); b) tratate închise (în special cele regionale sau cu caracter militar), iar după termenul de valabilitate: a) tratat fără termen (Carta ONU, tratatele de interes general umanitar etc.); b) tratate cu termen (marea majoritate) [6].

Acordurile de readmisie încheiate de Republica Moldova, de regulă, sunt bilaterale, cu excepția celui încheiat cu Comunitatea Europeană, care este aplicabil mai multor state-membre ale comunității [7].

De regulă, acordurile de readmisie nu vor afecta obligațiile părților contractante, reieșite din dreptul internațional, în special din:

- acordurile internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, în special Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950;
- Convenția privind statutul refugiaților din 28 iulie 1951, completată cu Protocolul privind statutul refugiaților din 31 ianuarie 1967;
- Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante din 10 decembrie 1984;
- convențiile internaționale și acordurile multilaterale privind readmisia resortisanților străini;
- acordurile internaționale cu privire la extrădare.

Datorită vecinătății cu statul european – România, Republica Moldova poate fi utilizată de migrații ilegale ca țară de tranzit spre statele europene.

Respectiv, în contextul fluxului migratoriu de străini spre statele europene, readmisia rămâne a fi un instrument juridic internațional de bază în vederea realizării politicilor de migrație și azil și mai cu seamă de combatere a fenomenului migrației ilegale.

Referințe:

1. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, încheiată la Viena, la 23 mai 1969.
2. Legea nr. 595 din 24.09.1999 **privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova.**
3. КАЛАМАКАРЯН, Р.А., МИГАЧЁВ, Ю.И. *Международное право: Учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов.* Москва: Юрлитинформ, 2003. 424 с.
4. MAZILU, Dumitru. *Drept internațional public.* Ed. a II-a. București: Lumina Lex, 2005. 621 p.
5. SERBENCO, Eduard. *Drept internațional public.* Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 328 p.
6. <https://dreptmd.wordpress.com>, Cursuri universitare/Drept internațional public/Tratatul internațional. [Accesat 01.09.2021] Disponibil: <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-international-public/tratatul-international/>
7. Acord între Comunitatea Europeană și Republica Moldova privind readmisia persoanelor aflate în situație de ședere ilegală, încheiat la Bruxelles la 10.10.2007.

TEHNOLOGIILE INFORMAȚIEI ȘI COMUNICAȚIILOR ȘI DREPTUL LA RESPECTAREA VIAȚII PRIVATE

Oleg ROTARI

CZU: 341.231.14:342.721:004

orotari@yahoo.com

Comunicarea digitală în secolul XXI este un instrument devenit, între timp, indispensabil pentru om în calitate de ființă socială atât în mediul privat, cât și cel profesional. Aceasta presupune un flux imens informațional, pentru gestionarea căruia au fost create tehnologii speciale folosite pe scară largă de actorii publici și entitățile private.

Nu poate fi negată contribuția benefică actuală a tehnologiilor informaționale în domeniul achiziționării cunoștințelor și al formării competențelor vitale pentru reprezentanții diferitelor profesii. În același timp, se atestă o serie de riscuri ale utilizării noilor tehnologii în viața cotidiană a persoanelor, deoarece, prevalându-se de imperativul protecției ordinii publice și al securității naționale, statele ar fi uneori extrem de tentate să comită abuzuri prin stocarea datelor persoanelor aflate sub jurisdicția lor. Mai mult, astăzi statele deja colectează metadate cu caracter extrateritorial. O problemă aparte în acest context o constituie protecția drepturilor persoanelor vulnerabile, cum ar fi copiii, persoanele cu dizabilități etc.

La 19 decembrie 2013, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (ONU) a recunoscut că drepturile persoanelor de care acestea se bucură offline trebuie, de asemenea, să fie protejate online, inclusiv dreptul la viață privată [1].

Rezoluția Adunării Generale a ONU a apărut ca un răspuns la o necesitate socială iscată din utilizarea noilor tehnologii de prelucrare automatizată a datelor personale, stocarea și profilarea metadatelor. În acest sens, trebuie reamintite evenimentele petrecute în plan internațional după dezvăluirile lui Edward Snowden despre esența programelor americane de supraveghere electronică dezvoltate și aplicate de către Agenția Centrală de Informații (CIA) și Agenția Națională de Securitate (NSA) la scară largă.

Ulterior, Adunarea Generală a ONU a adoptat o serie de rezoluții cu privire la viața privată în era digitală (Rezoluțiile 69/166 din 18 decembrie 2014 și 71/199 din 19 decembrie 2016), care au fost dezvoltate prin rezoluțiile Consiliului Drepturilor Omului. Astfel, la 23 martie 2017, în cadrul Sesiunii nr. 34 a Consiliului a fost adoptată Rezoluția cu privire la dreptul la viață privată în era digitală, în care se menționează că discuțiile asupra dreptului la viață privată trebuie purtate în lumina obligațiilor juridice impuse de dreptul intern și internațional, în special dreptul internațional al drepturilor omului.

În rezoluția sa, Consiliul Drepturilor Omului reafirmă dreptul la viață privată, în baza căruia nimeni nu poate deveni obiect al imixtiunilor arbitrare sau ilegale în viața sa privată și de familie, ori în domiciliul și corespondența sa, precum și dreptul la

protecția legii contra unor asemenea imixtiuni. În acest context, exercitarea dreptului la viață privată este importantă în vederea realizării altor drepturi, în special a dreptului la libera exprimare sau de a nu fi urmărit pentru opiniile sale, precum și dreptul la libertatea întrunirilor și asociațiilor pașnice, aceasta fiind unul dintre fundamentele unei societăți democratice.

Viața privată poate permite exercitarea altor drepturi, putând contribui, de asemenea, la libera dezvoltare a personalității și a identității fiecăruia și la facilitarea participării individuale la viața politică, economică, socială și culturală. Cu toate acestea, rapiditatea cu care se dezvoltă tehnologiile, care permite fiecărei persoane în orice colț al lumii să utilizeze mijloacele informaționale și comunicaționale, sporește, în același timp, viteza reacției autorităților naționale, dar și a întreprinderilor și a entităților private, de adaptare la necesitățile de realizare a activităților de colectare a datelor, de supraveghere și interceptare, care pot determina încălcarea drepturilor omului.

Metadatele pot furniza informații personale (de cele mai multe ori, confidențiale) relevând detalii despre comportamentul, relațiile sociale, preferințele personale și identitatea unei persoane. Prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal în scopul stabilirii profilurilor individuale, în calitate de, bunăoară, consumator sau alegător, poate avea un impact negativ, adesea ireversibil, asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor monitorizate. Lipsa unui mecanism de control eficient asupra modului în care persoanele consimt să le fie prelucrate datele personale constituie teren favorabil pentru apariția abuzurilor la acest capitol din partea puterii publice sau a actorilor privați.

O altă problemă generată de prelucrarea automatizată a datelor este lipsa, de cele mai dese ori, a posibilității persoanei de a-și corecta sau modifica datele.

La 26 septembrie 2019, Consiliul pentru drepturile omului a adoptat o altă rezoluție cu referire la dreptul la viață privată în era digitală prin care invită toate entitățile vizate să examineze impactul consecințelor pe care profilarea, luarea automatizată a deciziilor și învățarea automată, alias inteligența artificială, le au asupra respectării dreptului la viață privată. Totodată, în rezoluția Consiliului se menționează că utilizarea inteligenței artificiale poate contribui la promovarea și protecția drepturilor omului. Totuși, în lipsa garanțiilor adecvate, utilizarea inteligenței artificiale în mod necontrolat riscă să sporească discriminarea, inclusiv inegalitățile structurale. Este important să fie menționată constatarea Consiliului despre caracterul mondial și deschis al internetului și rapiditatea progresului obținut în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale, acestea având un rol important, preponderent, în accelerarea realizării dezvoltării sub toate formele sale, în special în realizarea obiectivelor durabile.

Implementate la scară regională europeană, standardele ONU au permis dezvoltarea unei activități jurisprudențiale prolifrice a Curții Europene a Drepturilor Omului în domeniul utilizării datelor electronice cu referire la email, GPS, internet, aplicații de telefonie mobilă, comunicații radio, telecomunicații, supravegherea video etc. [2].

În concluzie, statele trebuie să adopte cadre legal prin care își vor transpune în ordinea juridică internă angajamentele asumate pe plan internațional și vor asigura ca tehnologiile informaționale și comunicaționale să se înscrie într-un mediu deschis, sigur, stabil, accesibil și pașnic, având la bază respectarea dreptului internațional.

Astăzi, mai mult ca oricând, se conturează necesitatea unei infrastructuri calitative, sigure și securizate a metadatelor. Crearea mecanismelor de control a procesului de prelucrare a datelor pentru a preveni interceptarea ilicită și arbitrară a datelor personale, utilizarea mijloacelor tehnice în vederea păstrării confidențialității comunicațiilor informatice și garantarea accesului la justiție în vederea reparării efective a drepturilor lezate în urma profilării și a stocării defectuoase a datelor personale trebuie incluse în lista obligațiilor pozitive care le revin statelor în baza convențiilor universale și regionale de protecție a drepturilor fundamentale ale omului. Imixtiunea autorităților statale în procesul de realizare a dreptului la viață privată în contextul noilor tehnologii informaționale urmează a fi abordată prin prisma a trei principii, *id est* a legalității, a necesității și a proporționalității unor potențiale ingerințe.

Referințe:

1. L'Assemblée générale reconnaît le «droit à la vie privée à l'ère numérique»
<https://news.un.org/fr/story/2013/12/280292-lassemblee-generale-reconnait-le-droit-la-vie-privee-lere-numerique>
2. European Court of Human Rights: Factsheet – New technologies May 2021
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_New_technologies_ENG.pdf

DOMENIUL DE APLICARE A PROCEDURII INSOLVENȚEI TRANSFRONTALIERE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

Cristina BANCU

CZU: 341.9:347.427

cristina.bancu.usm@gmail.com

Perioada ultimelor decenii este marcată intens de globalizare, înregistrând schimbări semnificative în toate domeniile, calitatea vieții, sfera muncii, infrastructură, telecomunicații, tehnologii digitalizate, legislație, guvernare, economie, circuit financiar. Astfel, beneficiile globalizării au permis extinderea ariilor de activitate, încurajând populația să se antreneze în vectorul internaționalismului.

Legătura dintre globalizare și insolvabilitate este sesizabilă având în vedere statutul juridic al persoanei fizice și juridice, tratate exclusiv din perspectiva internaționalismului.

Insolvabilitatea transfrontalieră, denumită și insolvența internațională, *reprezintă un domeniu al dreptului internațional privat, ce reglementează procedura, sau mai bine zis, conduita debitorilor aflați în faliment, și care nu își pot onora obligațiile financiare față de creditorii din mai multe țări.* Insolvența transfrontalieră se concentrează pe alegerea normelor legale, normelor de jurisdicție și aplicarea normelor procedurii de judecată.

Ca domeniu de aplicare suficient de complex al dreptului internațional privat, este necesară analiza nu doar prin prisma cadrului legislativ, ci și, eventual, doctrină și chiar jurisprudență. Dat fiind caracterul specific al acestei proceduri, cursul insolvabilității este dictat de cele mai dese ori de legislația națională a statului în care aceasta s-a declanșat, în care accentul principal este pus pe recunoașterea funcționarilor străini în insolvență și puterile acestora.

Legea Model UNCITRAL [1] definește la articolul 2 procedura de insolvență ca fiind „o procedură colectivă judiciară sau administrativă, inclusiv o procedură intermediară, în conformitate cu o lege, în care activele și afacerile unui debitor sunt sau au fost supuse controlului sau supravegherii de către o instanță sau altă autoritate competentă în scopul reorganizării sau lichidării”.

Insolvabilitatea transfrontalieră denotă o situație în care debitorul solvabil deține bunuri care se subsciu diferitelor jurisdicții, asupra cărora pot fi demarate procedurile de insolvabilitate.

Ian Fletcher [2, p.3], practician în domeniul comerțului internațional, afirmă că insolvența transfrontalieră reprezintă „o situație marcată de împrejurări care transcend limitele unui singur sistem juridic, astfel încât un singur set din dispozițiile legislației naționale privind insolvența nu pot fi aplicate imediat și exclusiv fără a lua în considerare problemele ridicate de elementele străine ale cauzei sau de circumstanțele faptice”.

Observăm din definițiile de mai sus prezența în comun a câteva elemente: statutul debitorului, care se află în faliment (bancrută), conflictul de lege, care trebuie soluționat, astfel încât nicio parte să nu fie afectată sau lezată, procedura dispusă pe cale judiciară, precum și alți subiecți care pot fi antrenați în proces și statutul lor.

Insolvabilitatea transfrontalieră are la bază două principii: *teritorialismul* și *universalismul* [3].

Din punct de vedere istoric, primul principiu care s-a impus a fost teritorialitatea, din raționamentul tratării cauzei la locul apariției ei. În acest sens, doctrinarii evidențiază că circumstanțele care vor fi luate în considerare derivă exclusiv din legislația sub egida căreia se desfășoară procedura de insolvabilitate, precum și locul desfășurării cauzei, subiecții antrenați și locul aflării bunurilor.

Dintr-un alt punct de vedere, teritorialismul reprezintă în sine un element al suveranității de stat. Astfel fiecare stat asigură în detrimentul frontierelor naționale legislația cu privire la insolvență și mecanismele de aplicare a acesteia, antrenând în proces creditorul și debitorul, în funcție de locul aflării bunurilor. Totuși, înainte să recurgă la acest procedeu, statul a instituit pârghii prin care are grijă ca nicio parte antrenată în procedura de insolvabilitate să nu rămână exclusă.

Universalismul însă se referă la ansamblul tuturor normelor și legislațiilor pertinente pe care le pune însuși statul la dispoziție, din care debitorul poate alege [4]. În general, insolvabilitatea transfrontalieră este tratată de fiecare stat în parte în legislația națională, și de instrumente juridice internaționale cadru, adică o „*lege model*” la care au aderat ulterior statele, ce prevede o procedură uniformizată în ceea ce ține insolvabilitatea. Cu toate acestea, universalismul permite persoanei să urmărească o anumită lege, care îi este mai convenabilă și îi dă dreptul să se conformeze doar acesteia, neglijându-le pe celelalte. Totuși, în situația în care debitorul nu își poate onora obligațiile față de creditori și acesta și-a ales cadrul legislativ convenabil, creditorii sunt atrași automat la respectarea aceluiași cadru legislativ, suportând ulterior riscul de a fi lezați în anumite drepturi [5, p. 5].

Observăm cum cele două principii împart statele în două tabere: cele care sunt părtașe principiului teritorialității și cele care recunosc sau admit principiul universalismului. Argumentul care susține pozițiile statelor în materie de principii ale insolvabilității denotă mai multe aspecte, printre care: relațiile internaționale ale statului, poziția statului pe arena internațională, apartenența la organizații sau structuri internaționale, apartenența la tratate internaționale, comerț internațional etc.

Totuși, evoluția relațiilor internaționale și modernizarea procedurilor a permis apariția unui al treilea principiu, „*universalism modificat*” sau „*teritorialism cooperativ*”, ce presupune o abordare hibridă a celor două principii enunțate mai sus. În acest sens, debitorii care dau faliment și sunt în prag de insolvență au la dispoziție posibilitatea de alege din mai multe legi care să le dicteze conduita procesului, fapt ce încurajează sau chiar impune statul să coopereze cu un alt stat, în vederea asigurării eficienței procedurii.

Unul din primele cazuri care a ridicat problema asupra procedurii de insolvență internațională este *Galbraith versus Grimshaw and Baxter* în 1910 din Marea Britanie, evidențiind, astfel, problema conflictului de jurisdicții [6].

Insolvabilitatea transfrontalieră este o procedură specifică, care trebuie să parcurgă câteva trepte. Pentru început, nu este suficient doar ca debitorul să aleagă ce legislație va respecta și care este mai convenabilă situației lui. În situația în care acesta are creanțe care nu le poate satisface față de creditorii săi străini, el trebuie să ia în considerație și legislația națională a acestora. Practica arată că vor fi satisfăcute creanțele mai întâi ale acelor subiecți, care sunt fie conaționali, fie în statul în care se atestă prezența bunurilor [7].

Procesul de insolvență în sine presupune lichidarea persoanei, iar pentru aceasta, statele au instituit măsuri de siguranță, pârghii juridice în scopul asigurării acțiunii, drepturi speciale ale părților, precum și mecanisme care facilitează punerea în executare. Mai mult ca atât, legislația procedurală națională a statelor este construită în așa mod, încât instanța de judecată să se asigure că drepturile părților sau participanților în proces nu sunt lezate (posibilitatea citării persoanei, posibilitatea prezentării în ședință, posibilitatea identificării locului aflării bunurilor, acumularea de probe etc.). În aceeași ordine de idei, contează la soluționarea cauzei de insolvență bunurile care pot fi folosite în scopul lichidării creanțelor și modalitatea de identificare a acestora, urmărirea lor, sau aplicarea sechestrului (conturi bancare, bunuri imobile, titluri de valoare etc.).

Insolvabilitatea transfrontalieră cuprinde un domeniu de aplicare foarte extins, de aceea, subiecții antrenați, beneficiază de libertatea de alegere dintre legea națională proprie și legea națională străină, precum și dintre legea națională și convenția-cadru ca lege-model ce stabilește principiile unei proceduri uniformizate la nivel internațional. Principiul priorității legilor primează în dreptul internațional, fapt ce face posibil nu doar structurarea factologică a procedurii de insolvență, ci și executarea eventuală a hotărârii.

Referințe:

1. UNCITRAL Model Law on Recognition and Enforcement of Insolvency-Related Judgments, Art. 2. Disponibil: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/1997-model-law-insol-2013-guide-enactment-e.pdf>
2. Introduction to cross-border insolvency, disponibil: https://www.nishithdesai.com/-fileadmin/user_upload/pdfs/Research_Papers/Introduction-to-Cross-Border-Insolvency.pdf
3. Principiul teritorialității. Disponibil: <https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/landscapeofinternationalinsolvencylaw.pdf>
4. Principiul universalității. Disponibil: <https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/landscapeofinternationalinsolvencylaw.pdf>
5. Aspects of international and domestic law pertaining to the establishment of asean cross-border insolvency regulations: an Indonesian perspective, p.5. Disponibil:

<https://media.neliti.com/media/publications/267234-international-and-domestic-law-aspects-o-d1fbcaa6.pdf>

6. Case of Galbraith v. Grimshaw. Disponibil: <https://www.casemine.com/judgement/-uk/5a8ff8c860d03e7f57ecd49d>
7. The Landscape of International Insolvency Law. Disponibil: [Lawhttps://www.iiiglobal.org/sites/default/files/landscapeofinternationalinsolvencylaw.pdf](https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/landscapeofinternationalinsolvencylaw.pdf).

OPERAȚIUNILE SUA ȘI OTAN ÎN AFGANISTAN

Nicolae COȘLEȚ

CZU: 341.123.043:341.241.2:327.57

coslet_nicolae@yahoo.com

Din 1996, cea mai mare parte a teritoriului Afganistanului a fost sub controlul mișcării islamiste radicale talibane. Bazele organizației teroriste internaționale Al-Qaeda și liderul acesteia, Osama bin Laden, la acel moment, se aflau în Afganistan.

După atacurile teroriste organizate de Al-Qaeda în Statele Unite din 11 septembrie 2001 și refuzul extrădării lui Osama bin Laden, Statele Unite și Marea Britanie au lansat o operațiune militară împotriva talibanilor denumită „Enduring Freedom” [1]. La 7 octombrie 2001, au început primele bombardamente ale forțelor aeriene americane asupra Afganistanului. Obiectivul era și rămâne a fi dublu: urmărirea, arestarea și pedepsirea liderilor Al-Qaeda, responsabili de atentatele din 11 septembrie 2001, precum și înlăturarea talibanilor de la putere, vinovați că au adăpostit Al-Qaeda și că au impus Afganistanului o politică care închidea școlile, interzicea muzica și, mai presus de toate, un argument foarte apreciat de presa americană, a coborât femeile la rândul sclavilor. Operațiunea nu a fost aprobată de ONU, or, SUA și Marea Britanie doar au notificat Consiliul de Securitate al ONU cu privire la începerea ostilităților, calificându-le drept „exercitarea dreptului la auto-apărare individuală și colectivă în conformitate cu art. 51 Carta ONU [2].

La 20 decembrie 2001, prin Rezoluția nr. 1386 a Consiliului de Securitate al ONU [3], a fost creată Forța Internațională de Asistență pentru Securitate în Afganistan (ISAF). Astfel, grupul american-britanic, care a participat direct la ostilități, număra până la 55 de mii de soldați din peste 40 de țări (în principal, țări membre și parteneri OTAN) care au furnizat coridoare aeriene, aerodromuri, spitale mobile etc.

Situația din Afganistan s-a schimbat foarte mult începând cu anul 2003, când OTAN și-a asumat responsabilitatea prin intermediul mandatului oferit în baza Rezoluției nr. 1386 a Consiliului de Securitate al ONU. Acesta este momentul în care OTAN își anunță intenția de a stabili cinci echipe provinciale de reconstrucție (EPR) pe lângă celelalte nouă echipe care erau deja în funcțiune sub comanda americană [4]. Eforturile ISAF și EPR s-au concentrat pe zone bine definite în care a existat o siguranță relativă. Cu toate acestea, a fost foarte dificil, atât pentru EPR, cât și pentru Organizațiile Guvernamentale și ONG-uri să controleze efectiv sudul Afganistanului din cauza lipsei de securitate în regiune.

În context, dificultatea consta în faptul că Guvernul Islamic al Republicii din Afganistan, OTAN și forțele americane de securitate ale operațiunii „Enduring Freedom” nu au reușit să asigure siguranța și securitatea în toată țara [5]. Cu alte cuvinte, eșecul în ceea ce privește asigurarea securității în zonă de către comunitatea internațională se datorează lipsei unirii eforturilor sub un comandament unic.

La 16 aprilie 2003, organul suprem de conducere al OTAN – Consiliul OTAN – a decis să transfere ISAF sub controlul OTAN. Astfel, la 11 august al aceluiași an, această decizie a fost îndeplinită. Un an mai târziu, la 17 septembrie 2004, Consiliul de Securitate al ONU a legalizat acest transfer al ISAF sub conducerea OTAN prin Rezoluția nr. 1563 din 17 septembrie 2004 a Consiliului de Securitate al ONU [6]. ISAF reprezentând prioritatea operațională cea mai importantă a OTAN și, în același timp, este cea mai amplă operațiune Aliată din istoria Alianței Nord-Atlantice.

Urmare a acestei Rezoluții, OTAN și-a asumat comanda strategică, coordonarea și planificarea operațiunilor. Atribuțiile sale includeau, totodată, numirea comandantului forțelor, precum și asigurarea funcționării contingentelor militare din Afganistan.

Rolul principal al OTAN în Afganistan era de a ajuta guvernul afgan să-și exercite și să își extindă autoritatea și influența în întreaga țară, pentru a crea condițiile necesare în vederea reconstrucției și asigurării unei guvernări eficiente.

Datorită asistenței OTAN, până în septembrie 2010, numărul armatei și al poliției Afganistanului a crescut la 250 de mii de oameni. Printre principalele acțiuni efectuate de către OTAN în sprijinul armatei și poliției afgane se numără curățarea teritoriului cu distrugerea ulterioară a materialelor neexplodate, care puteau fi folosite pentru a produce dispozitive explozive improvizate.

În anul 2013, trupele străine și forțele de securitate afgane au reușit să aducă aproximativ 70% din țară sub controlul guvernului din Kabul, datorită acestui fapt a început o reducere treptată a numărului de trupe ale coaliției. Până la 31 decembrie 2014, contingentele tuturor țărilor, cu excepția Statelor Unite, au fost complet retrase. În cei 13 ani de operațiune „Enduring Freedom” și acțiunile trupelor ISAF, au murit 2.200 de militari americani și 1.800 din alte țări ale coaliției.

Prin Rezoluția nr. 2189 din 12 decembrie 2014 a Consiliului de Securitate al ONU începe o altă operațiune al OTAN în Afganistan, denumită „Resolute Support Mission” [7], care nu avea caracter de luptă și care a înlocuit operațiunea ISAF, ale cărei activități au fost finalizate la 28 decembrie 2014. Această dată este considerată sfârșitul formal al războiului din Afganistan 2001-2014 [8]. De fapt, ostilitățile au continuat, dar rolul principal îl avea de această dată, armata afgană. Astfel, operațiunea „Resolute Support Mission” condusă de OTAN avea drept scop oferirea instruirilor, consilierii și asistenței forțelor și instituțiilor de securitate afgane.

Putem observa că sfârșitul operațiunii militare a OTAN în Afganistan a declanșat o creștere rapidă a activității talibanilor. În plus, situația a fost agravată de acțiunile militanților grupului terorist Stat Islamic, care lupta atât împotriva guvernului din Kabul, cât și împotriva talibanilor.

Până la sfârșitul anului 2017, talibanii dețineau deja 13% din teritoriul țării, în comparație în anul 2015 – 7%, guvernul deținând doar 57%. În acest context, administrația SUA a început să caute modalități de negociere și și-a anunțat disponibilitatea de a susține discuțiile de pace dintre guvernul afgan și talibani. La 29

februarie 2020, Statele Unite și talibanii au semnat un acord în baza căruia aceștia din urmă s-au angajat să pună capăt activităților teroriste și militare, iar SUA și aliații săi să retragă trupele în termen de 14 luni (până la 1 mai 2021). Reducerea treptată a forțelor a început în martie 2020. În ianuarie 2021, contingentul american număra 2,5 mii de persoane, numărul participanților la misiunea non-militară OTAN, începând cu februarie 2021, era de aproximativ 10 mii (36 de țări participante).

În aprilie 2021, noul șef al Casei Albe, Joe Biden, a anunțat că retragerea trupelor americane va începe mai aproape de 1 mai și se va încheia până la 11 septembrie 2021. În urma SUA, după mai multe runde de consultări, miniștrii de externe și de apărare din țările OTAN au decis să înceapă retragerea trupelor din Afganistan la 1 mai 2021 și să o finalizeze în câteva luni. De asemenea, la Summitul de la Bruxelles din 14 iulie 2021 [9], șefii de state și de guverne au reconfirmat deschiderea de a oferi Afganistanului asistența necesară. Totuși, observăm că retragerea contingentelor militare ale aliaților a condus la distrugerea structurilor statului și la instaurarea regimului taliban pe teritoriul Afganistanului.

Referințe:

1. [https://ro.wikipedia.org/wiki/R%C4%83zboiul_din_Afganistan_\(2001-_prezent\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/R%C4%83zboiul_din_Afganistan_(2001-_prezent)) [Accesat 30.08.2021].
2. Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945 [Accesat 30.08.2021] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/19362>
3. Rezoluția nr. 1386 din 20 decembrie 2001 a Consiliului de Securitate al ONU [Accesat 30.08.2021] Disponibil: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1386>
4. Daniel Derek Eustace, «State Building as Strategy: An interpretation of NATO's Comprehensive Approach in Afghanistan between 2006 and 2011», p. 74.
5. BOOTH, Col Brad. «Winning in Afghanistan: A NATO Operational Design», p. 7.
6. Rezoluția nr. 1563 din 17 septembrie 2004 a Consiliului de Securitate al ONU [Accesat 30.08.2021] Disponibil: [https://undocs.org/ru/S/RES/1563\(2004\)](https://undocs.org/ru/S/RES/1563(2004))
7. Rezoluția nr. 2189 din 12 decembrie 2014 a Consiliului de Securitate al ONU [Accesat 30.08.2021] Disponibil: [https://undocs.org/ru/S/RES/2189\(2014\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2189(2014))
8. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm [Accesat 30.08.2021].
9. <https://www.consilium.europa.eu/media/50758/eu-us-summit-joint-statement-15-june-final-final.pdf> [Accesat 30.08.2021].

INDEPENDENȚA JUSTIȚIEI – FĂRĂ FRICI ȘI FAVORURI

Carolina CAPAȚÎNA

CZU: 341.231.14:347.962

mangir.carolina@gmail.com

Independența justiției – o cerință de bază a statului de drept, care derivă din principiul separației puterilor în stat. Atât în doctrina, cât și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, independența judecătorului a fost abordată sub două aspecte: *independența structurală funcțională* (instituțională) a sistemului de justiție, ce are în vedere, pe de o parte, ca organele puterii judecătorești să fie adecvate funcției jurisdicțional și să nu aparțină legislativului sau executivului, iar pe de altă parte, ca judecătorii să fie în măsură să își exercite funcția în afara oricăror ingerințe, inclusiv cele din partea puterii legislative sau executive, cât și independența individuală (personală) a judecătorilor, care se apreciază în funcție de condițiile concrete în care se definește statutul judecătorului. Fără independența judecătorilor, nu se poate vorbi de o activitate autentică de îndeplinire a justiției. Iar realizarea principiului independenței judecătorului se asigură prin procedura de îndeplinire a justiției, precum și prin modul de numire, suspendare, demisie și eliberare din funcție a judecătorului [1].

Independența judecătorilor individuali este protejată de independența sistemului judiciar în ansamblu, fapt ce reprezintă un aspect fundamental al unui stat de drept. Este de o importanță vitală într-o democrație ca judecătorii individuali și sistemul judiciar în ansamblu să fie imparțiali și independenți de toate presiunile externe și unul față de celălalt, astfel încât cei care se prezintă în fața lor, precum și publicul larg să poată avea încredere că atunci cazurile lor vor fi hotărâte corect și în conformitate cu legea [2, 3].

Independența judecătorilor ar trebui privită ca o garanție a libertății, a respectării drepturilor omului și a aplicării imparțiale a legii. Imparțialitatea și independența judecătorilor sunt esențiale pentru a garanta egalitatea părților în fața instanțelor.

Independența și imparțialitatea judecătorului constituie o „valență” importantă a dreptului la un proces echitabil, întrucât nerespectarea acestei cerințe necesare prevăzute de Convenție ar constitui încălcarea dreptului la accesul liber la justiție, precum și dreptul la un proces echitabil, atât prin prisma prevederilor legislației interne, cât și prin prisma Convenției [4].

Independența judecătorilor și a sistemului judiciar ar trebui să fie consacrată în Constituție sau la cel mai înalt nivel juridic posibil. Aranjamentele structurale prevăzute de aceste legi fundamentale ar trebui să demonstreze o împărțire clară a autorității între executiv, legislativ și justiție [5].

Eforturile la nivel european pentru protejarea statului de drept și a independenței judiciare au fost întotdeauna remarcabile la nivel internațional.

Astfel, în 2016 Curtea Europeană a pronunțat o hotărâre în cazul *Baka împotriva Ungariei*, referitoare la îndepărtarea prematură a reclamantului din funcția de președinte al Curții Supreme Maghiare și al Consiliului Național de Justiție, deoarece

în calitatea sa profesională a criticat legislația legislativă – reformă în Ungaria care afectează sistemul judiciar. Curtea a constatat, *inter alia*, o încălcare a dreptului reclamantului la libertatea de exprimare, subliniind că fiecare judecător este responsabil pentru promovarea și protejarea independenței judiciare și că judecătorii și sistemul judiciar ar trebui consultați și implicați în pregătirea legislației privind statutul lor și, mai general, funcționarea sistemului judiciar [6].

Piersack împotriva Belgiei: „Miza o reprezintă încrederea pe care instanțele trebuie să o inspire în rândurile publicului larg într-o societate democratică”.

Adunarea parlamentară a Consiliului Europei a abordat problemele statului de drept, inclusiv independența sistemului judiciar, în rezoluțiile sale, inclusiv *Rezoluția din 2017* privind noile amenințări la statul de drept în statele membre ale Consiliului Europei, cu o atenție specială asupra statului de drept în Bulgaria, Republica Moldova, Polonia, România și Turcia. Cel mai recent, într-o *Rezoluție din 2019* privind asasinarea lui Daphne Caruana Galizia și a statului de drept în Malta, Adunarea a fost îngrijorată, printre altele, de faptul că judecătorii și magistrații sunt numiți de prim-ministru și a solicitat o reformă a sistemului de justiție care ar susține independența sistemului judiciar.

În multe dintre avize, *Comisia de la Veneția* a evaluat conformitatea legislației statelor membre cu standardele relevante privind statul de drept și independența sistemului judiciar. Numai în ceea ce privește Ungaria, începând cu 2011, Comisia de la Veneția a adoptat șapte avize referitoare la statul de drept, inclusiv independența judiciară. De asemenea, a abordat aceste aspecte în avizele sale privind Bulgaria (2016), Polonia (două în 2016 și două în 2017), Turcia (două în 2017), România (2018 și 2019), Malta (2018) și Serbia (2018).

După cum a menționat Comisia de la Veneția, „Statul de drept ar fi doar o coajă goală fără a permite accesul la drepturile omului” [7].

De aceea, judecătorii trebuie implicați și consultați în pregătirea legislației care îi preocupă și despre funcționarea sistemului judiciar.

Judecătorii ar trebui să se bucure de securitatea mandatului și de protecție împotriva îndepărtării nejustificate din funcție sau a transferurilor involuntare.

Ar trebui protejat dreptul judecătorilor de a-și exprima opiniile cu privire la chestiuni de interes public.

Cetățenii europeni trebuie să dea socoteală guvernelor, atunci când acțiunile guvernului subminează statul de drept, democrația și drepturile omului.

Atunci când statul de drept și independența judecătorilor sunt subminate, drepturile omului sunt subminate.

Referințe:

1. *Convenția Europeană a drepturilor omului*, art. 6 (stabilește principiile pe care se fundamentează îndatoririle judecătorilor: independență și imparțialitate).
2. *Principii de bază privind independența sistemului judiciar*. Adoptat de cel de-al șaptelea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor,

- desfășurat la Milano din 26 august până în 6 septembrie 1985 și aprobată de rezoluțiile Adunării Generale 40/32 din 29 noiembrie 1985 și 40/146 din 13 decembrie 1985.
3. Statutul Universal al Judecătorilor, adoptat la Uniunea Internațională a Magistraților în 1999 la Taipei, Articolul 2, [accesat la 11 august 2021], disponibil la: <https://www.iaj-ujm.org/universal-charter-of-the-judge-2017/>.
 4. CÎRNAȚ, T., PLĂMĂDEALĂ, P. Independența și imparțialitatea judecătorului prin prisma accesului liber la justiție. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr.3, p.17.
 5. Hotărâre privind controlul constituționalității unor prevederi privind imunitatea judecătorului (Sesizarea nr. 32a/2012), Chișinău, 5 septembrie 2013.
 6. MIJATOVIĆ, D. *The independence of judges and the judiciary under threat* [accesat la 12 august 2021], disponibil la: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-independence-of-judges-and-the-judiciary-under-threat>.
 7. *Amicus Curiae* pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova privind imunitatea judecătorilor. Adoptat de Comisia de la Veneția la cea de-a 94-a Sesiune Plenară (Veneția, 8-9 Martie 2013).

CONCEPTUL DE EDUCAȚIE ÎN DIALECTICA LUI GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL

Cezara-Elena POLISCA

CZU: 341.231.14:340.12:342.733

cezaraelenapolisca@gmail.com

Istoria evoluției dreptului la instruire ne arată o realitate inegalabilă, pătrunsă de variabilitatea și de diversitatea pluralistă și, uneori, contradictorie a acestui drept. În pofida importanței deosebite a acestui drept, el a fost recunoscut mult mai târziu, deoarece oamenii trebuiau să-și capete inițial independența și demnitatea personală. Prin urmare, la început au fost recunoscute dreptul la viață, la libertate, la egalitate, la proprietate privată și la securitate juridică, iar educația, în ciuda importanței sale covârșitoare, s-a alăturat mult mai târziu grupului drepturilor fundamentale ale omului [1, p. 19]. Nu putem afirma că în acea perioadă educația ar fi fost tratată cu dispreț sau că aceasta nu s-a încadrat în nucleul preocupărilor civilizațiilor, ci că, în mod irefragabil, acest drept s-a dezvoltat în corespundere cu interesul general al societății. Astfel, în funcție de etapele de evoluție ale societății, obiectivele instruirii au fost diferite, însă beneficiile acesteia au fost resimțite nu numai la nivel individual, dar au „răspuns și unor idealuri colective” [1, p. 20].

Până în secolele XVIII-XIX, educația constituia responsabilitatea părinților și a bisericii. Concepția liberală privind drepturile omului din secolul al XIX-lea se axa pe importanța educației pentru progresul social și propunea o abordare centrată pe elev și pe drepturile acestuia. Filosofia germană a secolului al XIX-lea și-a pus amprenta în dezvoltarea acestui concept, pornind de la filosofia raționalistă franceză, însă, spre deosebire de aceasta, a dezvoltat o sinteză între rațiune și concepția religioasă privind spiritul divin (gândirea franceză bazându-se pe rațiune în comparație cu concepția religioasă), subliniind necesitatea existenței unei educații organizate la nivel național în interesul statului. Acest curent al filosofiei secolului al XIX-lea este numit idealism, iar unul dintre cei mai iluștri reprezentanți ai lui este Georg Wilhelm Friedrich Hegel.

Hegel pornește de la concepția potrivit căreia educația reprezintă un lucru de interes public esențial, asemenea unui drept, *i.e.* a unui drept al tuturor copiilor. Potrivit autorului, educația este nu doar un factor de supraviețuire, ci echivalează cu realizarea libertății copilului, determinarea esențială a dreptului fiind realizarea libertății. Prin urmare, în viziunea autorului, educația are o poziție situată între existența imediată a copilului în cadrul familiei și în cadrul lumii muncii și politice, care reprezintă partea publică a societății și a statului. În discursul său de pe 2 septembrie 1811 de la Gimnaziul din Nürnberg, al cărui director a fost Hegel, acesta menționa că „școala se regăsește între familie și lumea reală, și constituie membrul intermediar, conector în tranzitul de la una la alta” [2, p. 35-36]. Potrivit acestuia, „viața în cadrul familiei, care precede viața în cadrul școlii, reprezintă o relație

personală, bazată pe sentimente, pe dragoste, pe credință și pe încredere [...]; copilul constituie o valoare aici pentru că este copil; el experimentează, fără vreun efort, dragostea părinților săi, la fel cum trebuie să suporte și furia acestora, fără să aibă dreptul de a obiecta” [2, p. 36]. Dimpotrivă, atunci când se raportează la nivelul societății, „omul are valoare prin intermediul a ceea ce face, posedă o valoare doar în măsura în care o merită [...]” iar lumea reprezintă o „ființă comună independentă de ceea ce este subiectiv; omul valorează ceva în funcție de abilitățile și aptitudinile pentru una din sferele acestuia, în măsura în care s-a deposedat de particularitate și s-a format în direcția unei ființe și a unei acțiuni universale” [2, p. 36]. În viziunea lui Hegel, în cadrul școlii „interesele private și pasiunile egoiste sunt trecute sub tăcere [...]. Dar dacă viața școlii este mai puțin emoțională, atunci ea este simultan lipsită și de interesul superior, și de fiabilitatea vieții publice; școală constă doar într-o pregătire și o formare interioară discretă pentru aceasta” [2, p. 39]. Aceste idei sunt preluate, de altfel, și de autorul american Michael Walzer care, referindu-se la rolul școlilor, menționează că acestea „ocupă un spațiu intermediar între familie și societate”, precum și „un interval intermediar între copilărie și maturitate” [2, p. 198].

Problema este abordată mult mai sistemic și concis în *Principiile filosofiei dreptului*, în secțiunea privind societatea civilă, deoarece educația, *stricto sensu*, nu este doar un drept, ci și un bun social (în viziunea lui Hegel, conceptul de drept este legat de ideea unei obligații corelative). Pentru Hegel, nu este suficient ca persoana să fie protejată prin intermediul administrării justiției și prin garantarea dreptului, ci este necesar să se asigure „subzistența și binele fiecărui individ” astfel încât, deși sună paradoxal, „binele particular să fie tratat ca drept și să fie realizat” [4, p. 260]. În §239, autorul abordează relația dintre educație, public și privat. Potrivit acestuia, „[...] societatea civilă are datoria și dreptul să supravegheze și să intervină, împotriva voinței arbitrare și a capriciului părinților, în educație, în măsura în care ea se raportează la capacitatea individului de a deveni membru al societății, mai ales atunci când ea urmează să fie îndeplinită nu de părinți înșiși, ci de către alții [...]” [4, p. 264-265]. Tot aici autorul abordează datoria și dreptul statului de a înființa instituții de învățământ și despre posibilitatea acestuia de a-i constrânge pe părinți să-și trimită la școală și să-și vaccineze copiii. Autorul interconectează aceste idei cu disputele dintre libertatea de educație și controlul statului, existente la acea vreme în societatea franceză, prin urmare, statul trebuie să intervină în educație prin intermediul înființării unor instituții publice de învățământ, care să transpună în realitate dreptul copiilor la educație.

Dialectica lui Hegel privind conceptul de libertate depășește caracterul exclusiv negativ al libertății în forma sa abstractă și ne reclamă să optăm pentru a deveni cineva în viață, pentru a avea o ocupație și un loc de muncă recunoscute din punct de vedere social și pentru a participa la viața comună a statului în calitate de cetățeni. Statul are obligația de a susține, cu ajutorul educației, această cale a libertății copilului, iar acest proces reclamă existența instituțiilor publice de învățământ și chiar

a unor obligații școlare. Prin urmare, libertatea și recunoașterea sunt unificate în concepția hegeliană privind educația. Problema recunoașterii este la fel de importantă, deoarece, în viziunea autorului, anume prin intermediul recunoașterii, relația de muncă, pe lângă interacționarea cu necesitățile personale și cu supraviețuirea, are și un loc central în procesul afirmării stimei de sine.

Autorul are o reflecție deosebită și în privința conceptului de cultură, pe care îl concepe ca pe un proces de eliberare, care ne conferă posibilitatea de a reflecta asupra dreptului la educație dintr-o optică mult mai profundă. În §187 privind societatea civilă, Hegel subliniază că, în calitate de cetățeni ai statului, indivizii au ca scop propriul lor interes, care este mijlocit prin universal, care trebuie să le determine acțiunile, astfel încât să răspundă cerințelor celorlalți [4, p. 220-221]. Acest proces, în cadrul căruia subiectivitatea se cultivă în particularitatea ei, înglobează cultura în semnificația sa etică și filosofică. Autorul consideră că „în determinația ei absolută, cultura” reprezintă „liberarea și munca liberării mai înalte, punctul absolut de trecere la substanțialitatea înfinit subiectivă a eticului, substanțialitate care nu mai este nemijlocită, naturală, ci spirituală, ridicată totodată la forma universalității” [4, p.221-222]. Această „liberare presupune în subiect munca dură împotriva purei subiectivități în conduită, împotriva nemijlocirii dorinței, ca și împotriva vanității subiective a simțirii și a arbitrarului bunului plac” [4, p. 221-222]. Prin urmare, necesitatea educației se fundamentează pe semnificația liberatoare a culturii.

În baza acestor idei, putem lesne ajunge la concluzia că statul este cel care garantează trecerea copilului la o nouă dimensiune, *i.e.* cea a lumii publice, care-i permite să experimenteze realitatea, să se formeze ca ființă, să acționeze de o manieră universală și să învețe despre relațiile cu lumea publică. Această experiență publică reclamă acțiunea statului, care introduce copilul din mediul familial în dimensiunea obiectivă a eticii și a culturii. Prin urmare, doar statul poate, din numele întregii societăți, să preia în mâinile sale destinul individual în cadrul unei instituții publice, *i.e.* în cadrul școlii. În concepția lui Hegel, în cadrul societății moderne, doar statul poate și trebuie să îndeplinească obligația de a oferi educație, de a asigura dreptul copilului la educație, care este adânc înrădăcinat în libertatea sa, în dreptul la cetățenie și la viață politică. Autorul conștientizează faptul că societatea civilă și relațiile de piață nu pot să garanteze drepturi incluzive, precum dreptul la educație, fără a contrazice logica cea mai profundă a acestora de a califica persoanele ca indivizi care dețin un capital, care au anumite talente și abilități, recunoscuți pentru eventuala satisfacere a cerințelor proprii și a preferințelor celorlalți. În viziunea lui Hegel, nu există, în principiu, anumite limite ale dreptului la educație, care este legat de pregătirea și formarea fiecărui om, inclusiv ca cetățean, deși durata și natura studiilor, precum și succesul acestora sunt determinate de interesul și capacitatea personală.

Referințe:

1. VOLIO, F. The child's right to education: a survey. In: *The child's right to education*. Editat de către Gaston MIALARET. Paris: UNESCO Publishing, 1979, pp. 19-33.

2. HEGEL, G.W.F. *Escritos pedagógicos*. LIBROdot.com. [Accesat 27.08.2021]. Disponibil: <http://afoiceeomartelo.com.br/posfsa/Autores/Hegel,%20Friedrich/Hegel%20-%20Escritos%20pedag%C3%B3gicos.pdf>.
3. WALZER, M. *Spheres of Justice. A Defence of Pluralism and Equality*. Ed. Basic Books, 1983. 345 p.
4. HEGEL, G.W.F. *Principiile filozofiei dreptului sau elemente de drept natural și de știință a statului*. Trad. de Virgil BOGDAN și Constantin FLORU. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969. 393 p.

ACTUALIZAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII ȘTIINȚEI ȘI TEHNOLOGIEI

Igor SEROTILA

CZU: 341.231.14: 004

igor.serotila@gmail.com

Progresul științific și tehnologic creează oportunități și provocări pentru sistemele normative europene, cele naționale, precum și la edificarea și consolidarea drepturilor fundamentale ale omului. De aceea, mediul juridic are obligația de a identifica echilibrul potrivit, dar și formele noi de încălcări ale drepturilor omului provocate de folosirea noilor tehnologii, precum și de a corela dezvoltarea drepturilor omului la nivelul corespunzător unei societăți contemporane a cunoașterii.

Lucrarea în cauză prezintă unele aspecte ale interacțiunii dintre drepturile omului și progresele științei și tehnologiei, precum și pledează pentru ajustarea dezvoltării drepturilor fundamentale, prin clarificarea problemelor doctrinare și incorporarea soluțiilor oferite de jurisprudență.

Actualmente, atestăm situația în care nu mai există o concordanță clară între nivelul actual de protecție juridică a drepturilor omului și nivelul de dezvoltare a tehnologiilor, situație prin care omul, ca ființă rațională, înzestrată cu personalitate, unicitate, demnitate și libertate prin însăși natura sa, este pus de multe ori, prin folosirea numeroaselor tehnologii disponibile, în ipostaze în care esența sau exercițiul drepturilor și libertăților sale fundamentale sunt amenințate sau încălcate. Libertatea de exprimare, așa cum este prevăzută de art. 19 al Pactului internațional privind drepturile civile și politice, poate fi augmentată de noile tehnologii, prin deschiderea noilor opțiuni de comunicare și ajutarea grupurilor vulnerabile. Totodată, tehnologiile oferă oportunitatea de diseminare mai ușoară a discursului de incitare la ură. Dreptul de a beneficia de progresele științifice, prevăzut de art. 15 alin. (1) lit. b) al Pactului internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, poate îmbunătăți realizarea drepturilor la sănătate și educație, dar, totodată, din lipsă de accesibilitate, poate limita anumite grupuri sociale în realizarea acestor drepturi. Noile tehnologii pot contribui la realizarea dreptului la educație, prevăzut de art. 13 al Pactului internațional privind drepturile economice, sociale și culturale, prin îndeplinirea obligației de a oferi educație primară universală și gratuită. Astfel, lipsa accesului la tehnologie poate agrava inegalitatea dintre persoane.

Din multiplele motive enunțate *supra*, edificarea și dezvoltarea noilor tehnologii are un impact semnificativ asupra unei varietăți de probleme legale. În acest sens, dreptul are responsabilitatea de a reglementa utilizarea și abuzul științei și tehnologiei, dar și amplexarea aplicării acestora.

Dezideratele expuse *supra* sunt confirmate și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO), care prin multiplele sale decizii a scos în evidență caracterul binar sau ambivalent al relației dintre drepturile omului și avansarea științei

și tehnologiei. În *cauza S. și Marper contra Regatului Unit*, reclamantii au semnalat faptul că o bază de date publică stoca pe un termen nelimitat amprentele, celulele și profilurile ADN, chiar dacă procedura penală împotriva acestora fusese întreruptă, într-un caz, și încheiată, prin achitare, în celălalt caz. CtEDO a considerat că a existat o încălcare a art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Curtea a considerat că utilizarea tehnicilor științifice moderne în sistemul de justiție penală nu ar putea fi permisă cu orice preț și fără a echilibra cu atenție beneficiile potențiale ale utilizării extinse a acestor tehnici cu interesele importante ale vieții private [1].

În *cauza Szabo și Vissy contra Ungariei*, reclamantii s-au plâns CtEDO că pot fi supuși unor măsuri intruzive nejustificate și disproporționate în temeiul legislației maghiare privind supravegherea secretă antiteroristă introdusă în 2011. În acest caz, Curtea a considerat că a existat o încălcare a art. 8 din Convenție și a acceptat că legislația care impune asemenea măsuri este o consecință naturală a formelor evaluate de terorism. În acest context, guvernele recurg la tehnologii de ultimă generație, inclusiv monitorizarea masivă a comunicațiilor, pentru a preveni incidentele iminente. Cu toate acestea, Curtea nu era convinsă că legislația în cauză prevedea suficiente garanții pentru a evita abuzurile [2].

Regândirea drepturilor tradiționale ale omului în lumina ultimelor evoluții din sectorul tehnico-științific este, actualmente, un pas crucial pentru protecția persoanelor. Pentru a exemplifica dezideratele menționate *supra*, este relevant să evidențiem edificarea *dreptului de a fi uitat*, în 2014, de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), prin decizia sa *Google Spain și Google împotriva Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) și Mario Costeja González*. În această speță, CJUE a stabilit că o prelucrare a datelor cu caracter personal realizată de operatorul unui motor de căutare poate afecta în mod semnificativ drepturile fundamentale la respectarea vieții private și la protecția datelor cu caracter personal în cazul în care căutarea cu ajutorul acestui motor este efectuată plecând de la numele unei persoane fizice, întrucât prelucrarea menționată permite oricărui utilizator de internet să își formeze, prin intermediul listei de rezultate, o idee de ansamblu, structurată cu privire la informațiile referitoare la această persoană care pot fi găsite pe internet, care ating în mod potențial o multitudine de aspecte ale vieții sale private și care, fără motorul de căutare menționat, nu ar fi putut sau ar fi putut doar foarte greu să fie combinate, și să stabilească astfel un profil mai mult sau mai puțin detaliat al acesteia [3]. În 2019, CJUE a definitivat acest drept în cadrul a două decizii de referință. În *GC și alții împotriva CNIL*, CJUE a amintit că prelucrarea datelor cu caracter personal care dezvăluie originea rasială sau etnică, opiniile politice, convingerile religioase sau filozofice, apartenența sindicală, precum și prelucrarea datelor privind sănătatea și viața sexuală este interzisă, sub rezerva anumitor excepții și derogări [4]. În speța secundă, CJUE a amintit posibilitatea persoanelor fizice de a-și valorifica, în temeiul dreptului Uniunii, dreptul lor la dezindexare împotriva

operatorului unui motor de căutare care dispune de unul sau de mai multe sedii pe teritoriul Uniunii Europene (UE)[5]. În lumina dezideratelor menționate, evidențiem că știința și tehnologiile însumează un potențial pentru ascensiunea drepturilor omului, dar concomitent pot crea anumite impedimente pentru garantarea efectivă a drepturilor omului, impedimente care se răsfrâng atât asupra persoanei, cât și colectiv. Exemple ale acestui deziderat sunt cauzele de referință atât din jurisprudența CJUE, cât și CtEDO prezentate.

Prin urmare, putem considera relația dintre drepturile omului, știință și tehnologie drept una complexă și condiționată. Complexitatea raportului se datorează noutății abordării subiectului. Cercetările în domeniul dat diferă sub aspectul multitudinii, în acest sens nefiind conturată o viziune doctrinară bine argumentată. Bineînțeles, deficiențele sesizate au un impact direct asupra sistemului juridic european, precum și asupra celui de nivel național, prin adoptarea legislației de rigoare și prin racordarea la rigorile dezvoltării tehnologiilor[6, p. 280]. Este iminent faptul că viitoarele construcții juridice se vor sprijini pe cadrul de corelare a progresului științific și tehnologic condiționat de ansamblul îmbunătățit al drepturilor omului.

Referințe:

1. *Cauza S. și Marper c. Regatului Unit*. Apl. Nr. 30562/04 și 30566/04. CtEDO, 4 decembrie 2008.
2. *Cauza Szabo și Vissy c. Ungariei*. Apl. Nr. 37138/14. CtEDO, 12 ianuarie 2016.
3. Hotărârea CJUE din 13 mai 2014. *Google Spain SL și Google Inc. împotriva Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) și Mario Costeja González*. C-131/12. EU:C:2014:317.
4. Hotărârea CJUE din 24 septembrie 2019. *GC și alții împotriva Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*. C-136/17. EU:C:2019:773.
5. Hotărârea CJUE din 24 septembrie 2019. *Google LLC împotriva Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*. C-507/17. EU:C:2019:772.
6. SEROTILA, I. Considerațiuni privind drepturile omului în contextul dezvoltării tehnologiilor informaționale. În: DUȚU, M. ed. *Rolul jurisprudenței în dezvoltarea noului drept roman*. București: Universul juridic, 2019.

SPECTRUL PROTECȚIEI DATELOR PERSONALE ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Corina CĂLUGĂRU

CZU: 341.231.14:342.721:343.522

corinac19@yahoo.com

Problema respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului ia turnuri inimaginabile în era informatizării și digitalizării. Viteza cu care se mișcă azi informația face dificilă asigurarea unei protecții a vieții private cu o viteză comparabilă. Păstrarea și garantarea intimității individului devine o sarcină provocatoare pentru autoritățile naționale, în pofida faptului că anume aspectul privat al vieții umane reprezintă unul din elementele cruciale care contribuie la dezvoltarea persoanei, acesta fiind un factor esențial pentru aspirațiile democratice ale oricărei societăți. Dreptul la viața privată este un drept fundamental al omului [1, art.8] care, în ultimul timp, odată cu dezvoltarea tehnologică, este tot mai des încălcat, ceea ce a condus la o diversitate de opinii privind noțiunea și conținutul vieții private. Mulți autori au încercat să-i dea o definiție cât mai completă, totuși rolul primordial în definirea acestui concept aparține jurisprudenței, atât naționale, cât și internaționale, în special jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Abordarea vieții private s-a schimbat de-a lungul timpului, deoarece acest concept cuprinde mai multe aspecte ale personalității umane, înglobându-le într-un singur drept care evoluează și se dezvoltă odată cu dezvoltarea noilor tehnologii, cu diversificarea comunicării mediatice, precum și cu dezvoltarea societății în ansamblu.

Faimoasa sintagmă „dreptul de a fi lăsat în pace” nu mai satisface pe deplin întinderea actuală a vieții private. În aceste condiții, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pe bună dreptate, a constatat în jurisprudența sa că nici nu este posibilă delimitarea exactă a sferei de întindere a vieții private, nici nu este de dorit stabilirea unui câmp de aplicare a noțiunii strict determinat, în condițiile în care evoluția viitoare a societății ar putea conduce la excluderea nejustificată a unor ipoteze din domeniul de incidență al articolului 8 din CEDO. Cu toate acestea, în jurisprudența sa, Curtea a oferit orientări cu privire la sensul și domeniul de aplicare al vieții private în temeiul articolului 8. În plus, abordarea generoasă a definiției intereselor personale a permis dezvoltarea jurisprudenței în conformitate cu evoluția societății și tehnologiei [2, p.18]. În context, implicațiile cele mai serioase ale tehnologiei au impact asupra protecției datelor cu caracter personal, spectrul cărora vizează atât stocarea datelor cât și prelucrarea lor. În cauza *M.S. c. Suediei* [3], Curtea a subliniat că „protecția datelor cu caracter personal este de o importanță fundamentală pentru ca o persoană să se bucure de respectul vieții sale private, cum este garantat de articolul 8 al Convenției”. În hotărârea *Rotaru c. României* [4], Curtea face trimitere expresă la Convenția europeană privind protecția persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal [5] precizând că articolul 8 din CEDO trebuie

interpretat astfel ca să includă garanțiile referitoare la protecția datelor personale așa cum sunt incluse în Convenția 108 a Consiliului Europei. În speța *S. și Marper c. Marii Britanii* Curtea a spus că pentru a stabili dacă informațiile cu caracter personal păstrate de autorități implică vreun aspect al vieții private, este necesar de a ține cont, în mod corespunzător, de contextul specific în care au fost înregistrate și păstrate informațiile în cauză, de natura informațiilor înregistrate, de modul în care sunt utilizate și prelucrate acestea, precum și de rezultatele care pot fi obținute [6].

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a plasat sub protecția articolului 8 o serie de informații calificându-le ca date personale, având grad diferit de intensitate protectoare, precum și recunoscând marjă diferită de apreciere acordată statelor-părți la Convenția europeană. Acestea sunt:

- utilizarea și difuzarea informațiilor referitoare la viața privată a unei persoane, care sunt stocate într-un registru secret [7];
- date cu privire la un profil AND [6];
- prelevarea de material celular și păstrarea acestuia, precum și determinarea și păstrarea profilurilor genetice extrase din mostre celulare [6];
- informații referitoare la HIV, deoarece, potrivit Curții, divulgarea unor astfel de informații poate avea consecințe devastatoare asupra vieții private și de familie a persoanei în cauză și asupra situației sale sociale și profesionale, inclusiv prin expunerea acesteia la stigmatizare și la o eventuală excludere [8];
- date bancare referitoare la o persoană fizică, indiferent dacă acestea conțin sau nu informații sensibile [9];
- informații complete cu privire la locul în care se află atleții și activitățile zilnice ale acestora, inclusiv privind activitățile desfășurate în weekend, și să actualizeze aceste informații, în cadrul efortului de combatere a dopajului în sport [10];
- datele colectate, prelucrate și publicate de ziare, care ofereau detalii privind veniturile și activele impozabile ale unui număr mare de persoane [11];
- dosare medicale, inclusiv informații privind un avort, transmise de clinică Biroului de asigurări sociale și, prin urmare, unui cerc mai larg de funcționari publici [3].

Într-o speță interesantă *M.L. și W.W. c. Germaniei* [12] Curtea a abordat, pentru prima dată, problema arhivelor presei de pe Internet, care conțin știri relatate anterior, respingând cererea reclamantilor de a obliga organizațiile mass-media să anonimizeze materialele din arhivele online referitoare la procesul penal și condamnarea acestora. În speță, Curtea a spus că totuși trebuie să se facă distincție între această situație și cauzele în care persoanele fizice își exercită drepturile în materie de protecție a datelor, în ceea ce privește datele lor cu caracter personal care sunt publicate pe Internet și care, prin intermediul motoarelor de căutare, pot fi accesate și preluate de terți și utilizate de aceștia pentru stabilirea de profiluri.

Referințe:

1. *Convenția europeană a drepturilor omului*, 1950. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

2. Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf
3. Hotărârea *M.S. c. Suediei*, 1997. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58177>
4. Hotărârea *Rotaru c. României*, 2000. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58586%22%7D>
5. Convenția (108) europeană privind protecția persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, 1981. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://rm.coe.int/1680078b37>
6. Hotărârea *S. și Marper c. Marii Britanii*, 2008. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-90051%22%7D>
7. Hotărârea *Leander c. Suediei*, 1987. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57519%22%7D>
8. Hotărârea *C.C. c. Spaniei*, 2009. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-94632%22%7D>
9. Hotărârea *M.N. și alții c. San Marino*, 2015. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-155819%22%7D>
10. Hotărârea *Federația națională a asociațiilor și sindicatelor ale sportivilor - FNASS și alții c. Franței*, 2018. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-180276%22%7D>
11. Hotărârea *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy c. Finlandei*, 2017. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-175121%22%7D>
12. Hotărârea *M.L. și W.W. c. Germaniei*, 2018. [Accesat 27.08.2021] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-184438%22%7D>

ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ И ТОЛКОВАНИЕ ПАТОЛОГИЧЕСКИХ АРБИТРАЖНЫХ ОГОВОРОК

Эмре КОЛУМАН
Koluman Law Ltd.

CZU: 341.634 + 341.64

emrekoluman@koluman.av.tr

Арбитраж можно определить как альтернативную систему разрешения споров, которая основана на соглашении сторон и при которой независимые арбитры разрешают правовой спор сторон. Согласие сторон обеспечивает основу для полномочий арбитров разрешать спор, а арбитражное соглашение (арбитражная оговорка) обеспечивает основу для арбитража [1]. Однако арбитражное соглашение будет иметь силу только в том случае, если действительны арбитражная оговорка или соглашение об арбитраже. Только действующее арбитражное соглашение может исключить юрисдикцию национальных судов [2].

Для того, чтобы иметь действующее арбитражное соглашение, недостаточно обоюдного намерения сторон; такое намерение должно также быть четко сформулированным. Некоторые арбитражные соглашения не отражают четких намерений сторон или содержат дефектные элементы.

В литературе дефектные соглашения, в которых четко не указываются обязательные элементы или добавляются противоречивые или неоднозначные факультативные формулировки, называются «патологическими оговорками» [3]. Такие оговорки могут быть источником конфликта на протяжении всего спора – от стадии исполнения до отмены решения [4].

Хотя некоторые оговорки содержат двусмысленные и дефектные элементы, взаимные намерения сторон в отношении арбитража должны быть оценены в наибольшей степени. Арбитражное соглашение не является «недействительным, недействующим или неспособным к исполнению» только по причине наличия патогенных факторов. Это означает, что если патогенные элементы не влияют на самый фундаментальный элемент арбитражного соглашения, которым является согласие сторон на арбитраж, то соглашение остается в силе [3].

Оговорки об арбитраже можно сохранить путем толкования. Прежде всего, решающее значение имеет взаимно согласованное фактическое понимание сторон. При толковании оговорки следует учитывать правовой принцип «*ut res magis valeat quam pereat*» (лучше, чтобы вещь имела силу, чем была признана недействительной). В соответствии с этим принципом, патологические арбитражные оговорки следует толковать таким образом, чтобы эти оговорки оставались в силе, а намерение сторон проводить арбитражное разбирательство должно быть принято во внимание.

Оговорки, содержащие патогенные элементы, следует толковать и оценивать в свете правил, регулирующих арбитражное соглашение. Если стороны

договорились о том, что соглашение об арбитраже регулируется определенной системой права, тогда именно эта система права будет определять, могут ли дефекты и недостатки в формулировке арбитражного соглашения быть обоснованы с помощью его правил построения и интерпретация. Однако в более распространенном сценарии, когда стороны не пришли к соглашению, какая система права должна регулировать соглашение об арбитраже, патологические арбитражные оговорки следует толковать таким образом, чтобы реализовать общее намерение сторон передать споры в арбитраж.

Ввиду различий между юрисдикционным распределением и процессуальными правилами, при наличии патологической оговорки могут существовать три варианта:

(i) оговорка может быть исправимой, идентифицируется существующий или доступный элемент и арбитражное соглашение может быть исполнено в полном объеме;

(ii) оговорка неразрешима, но патология не влияет на подсудность. В таком случае арбитражное соглашение потенциально может быть дополнено новой и действительной процедурой или другими правилами;

(iii) патогенные элементы являются фатальными, поэтому положение неразрешимо и влияет на юрисдикционное распределение, арбитражное соглашение полностью игнорируется [5, с. 300]. Это тот случай, когда намерение сторон провести арбитраж не может быть выявлено из оговорки.

В соответствии с принципом *kompetenz-kompetenz* арбитражный суд обладает юрисдикцией толковать арбитражную оговорку, однако решение о значении арбитражной оговорки не является окончательным [6, с. 254]. Суд данной юрисдикции обладает юрисдикцией в отношении этого решения путем слушания заявления об отмене арбитражного решения или посредством запроса о принудительном исполнении. В прецедентном праве и арбитражной практике суды и трибуналы пытаются спасти такие оговорки в максимально возможной степени путем толкования [7]. Но интерпретация ограничена, она не должна доходить до стадии переписывания статьи, а толкование не должно исключать намерений сторон.

Хотя можно сохранить арбитражную оговорку путем толкования, но на стадии ее разработки следует проявлять огромную осторожность. Несмотря на то, что патологические статьи будут интерпретироваться, чтобы оставить их в силе, составители договоров должны быть осторожны, чтобы избежать таких статей, которые могут поставить под угрозу эффективность арбитражного решения [3].

Патологические арбитражные оговорки – это соглашения об арбитраже, содержащие некоторые недостатки, которые могут помешать нормальному ходу арбитража. Такие двусмысленные и дефектные статьи довольно распространены на практике. Побочные эффекты патологических статей в

целом такие же, и эти положения могут привести к длительным судебным разбирательствам, оспаривая юрисдикцию как с самого начала, так и при обращении взыскания. Хотя такие оговорки и могут вызвать трудности при возбуждении арбитража, но они не обязательно являются недействительными или неэффективными и не всегда могут препятствовать проведению процедуры, потому что государственные суды и арбитражная практика пытаются интерпретировать их в проарбитражной манере и реализовать общее намерение сторон передать спор в арбитраж.

Библиография:

1. POUDRET, J.-F., BESSON, S. 2007. *Comparative Law of International Arbitration*. London, p. 121; MOSES, M.L. 2008. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*. Cambridge, p.1; LEW QC, JULIAN, D.M., MISTELIS, L., KRÖLL, S., 2003. *Comparative International Commercial Arbitration*. The Hague, p.129; COLLINS, D. 2017. *An Introduction to International Investment Law*. Cambridge, p. 218.
2. REDFERN, A., HUNTER, M., BLACKABY, N. and PARTASIDES, C. 2004. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London, p. 5; LEW/MISTELIS/KRÖLL, p. 129; MOSES, p. 2.
3. KAUFMAN-KOHLER, G., RIGOZZI, A. 2015. *International Arbitration – Law and Practice in Switzerland*. Oxford, p.130.
4. *Примечание*. Арбитражные оговорки могут быть патологическими по разным причинам; например, (i) ссылка на арбитражное учреждение может быть неточной, (ii) в оговорке может быть указано более одного учреждения, (iii) арбитраж может рассматриваться как вариант для государственных судов, (iv) язык статьи может быть разрешительным, (v) оговорка может быть неполной, (vi) оговорка может требовать вмешательства третьих сторон, которые отказываются участвовать, или (vii) оговорка может относиться к арбитрам, которых больше нет в живых. Такие некорректные оговорки могут вызвать трудности при возбуждении арбитража. На практике патологические арбитражные оговорки интерпретируются как проарбитражный подход, чтобы оценить намерение сторон обратиться в арбитраж, а не вести судебный процесс.
5. FRANK, MORTEN. 2020. *Interpretation of Pathological Arbitration Agreements: Non-Existing and Inaccessible Elements*. Pepperdine Dispute Resolution Law Journal 298-343, p. 300 available at <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/pepds20&i=305>, visited on December 10, 2020.
6. GAÏLLARD EMMANUEL, SAVAGE, JOHN, FOUCHARD, GAÏLLARD GOLDMAN, 1999. *International Commercial Arbitration*, The Hague, p. 10-12.
7. POUDRET, J.-F., BESSON, S. 2007. *Comperative Law of International Arbitration*. London, p. 128.

CÂTEVA REPERE CONCEPTUALE PRIVIND NATURA JURIDICĂ A POSESIUNII

Sergiu BĂIEȘU

CZU: 347.251 + 347.131.4

baies_sergiu@yahoo.com

Problema naturii juridice a posesiunii este una dintre cele mai controversate în literatura de specialitate. Analiza literaturii de specialitate are drept rezultat evidențierea, în genere, a două curente. Unii autori consideră că posesiunea este o stare de fapt, alții că este un drept. Dificultatea problemei rezidă și în reglementările legale, în unele coduri civile posesia fiind considerată un drept, în altele o stare de fapt, iar în cele mai multe coduri civile ea nefiind expres atribuită nici stării de fapt, nici dreptului, această misiune revenind doctrinarilor.

Teoria despre posesiune ca o stare de fapt. După cum se afirmă [1, p. 36-37], modul în care este reglementată posesiunea în dreptul francez – preluat și de cel românesc – este atribuit, în mod tradițional, înrâuririi pe care a exercitat-o asupra acestuia concepția subiectivă a lui Karl von Savigny, contemporan Codului civil napoleonian, respectiv ideea că posesiunea este un fapt care nu își are originea în drept și care nu îi indică decât conținutul, ceea ce se numește „exercițiul dreptului”.

Autorii C. Hamangiu, I. Rossetti-Bălănescu, Al. Băicoianu consideră, de asemenea, că posesia este o stare de fapt, că este un raport de fapt între persoană și lucru; existența posesiunii este independentă de existența unui drept al posesorului de a exercita o putere asupra lucrului. Acești autori afirmă că legea protejează posesia în calitatea ei de simplu fapt material, fără a se preocupa de realitatea dreptului pe care posesorul pretinde să-l exercite, și fără a examina dacă are sau nu un drept la baza ei [2, p. 580].

Savantul Valeriu Stoica consideră că posesiunea este o stare de fapt [3, p. 142-149] având o părere critică vizavi de ideea că posesiunea ar fi o stare de fapt generatoare a unui drept, venind în susținerea poziției sale cu următoarea negație: *Nu este justificată confuzia dintre efectele juridice ale posesiei și prerogativa posesiei ca element care intră în conținutul juridic al unui drept real, altfel spus, confuzia între jus sau jura possessionis, pe de o parte, și jus possidendi, pe de altă parte.* Pornind de la acest lucru, autorul conchide că: *În realitate, posesia ca stare de fapt nu poate fi asimilată unui drept și nici nu trebuie să fie confundată cu efectele juridice.*

Un alt autor român, Viorel Terzea, de asemenea consideră că posesiunea este o stare de fapt, reprezentând o putere de fapt pe care persoana o exercită asupra unui bun corporal individual determinat, care se află ori se poate afla în circuitul civil [4, p. 34-35].

Renumitul savant român Ion P. Filipescu, la fel, susține ideea că posesiunea este o stare de fapt [5, p. 50], precum și savanții români Constantin Stătescu și Corneliu Bârsan [6, p. 227].

Savantul rus D. Meyer [7, p. 91] susține că nu există niciun temei de a nu considera posesiunea o stare de fapt. Dintre savanții ruși adepți ai teoriei posesiunii ca stare de fapt în acea perioadă a fost și F.L. Moroshkin [8, p. 65-81], mai târziu și G. Demchenko, C.P. Pobedonostev, I.A. Pokrovski [9]. În literatura rusă mai recentă,

susținători ai teoriei despre posesiune ca stare de fapt sunt: C.I. Skovsky [10, p. 284-296], A.V. Babayev [11, p. 209-248].

Teoria despre posesiune ca un drept. Majoritatea autorilor [12] consideră că cel care a consacrat în știința dreptului analize teoriei despre posesiune ca fiind un drept este Rudolf von Ihering.

În opinia noastră, faptul că posesiunea este protejată juridic, că este o prezumție de proprietate, că duce la dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune, nu ne permite să afirmăm că este un drept. Dacă am accepta ideea că posesiunea este un drept, atunci ar trebui să răspundem la întrebarea: ce fel de drept este ea, real sau obligațional? Pornind de la reglementarea din Codul civil privind drepturile reale ca fiind exhaustive, ajungem logic la concluzia că posesiunea nu poate fi atribuită categoriei drepturilor reale. În plus, dacă am susține că posesiunea este un drept, iar acesta este un drept real, atunci nu poate fi înțeleasă logica legiuitorului: de ce, dacă și posesiunea este un drept real, ea nu beneficiază de aceleași mijloace de protecție ca și dreptul de proprietate. La fel, dacă posesiunea este un drept real, atunci trebuie să vedem cum se corelează cu cel mai important drept real, și anume – dreptul de proprietate. Aceste constatări ne permit să afirmăm că posesiunea nu este un drept real.

Dar, dacă posesiunea nu este un drept real, ar însemna că ea poate fi atribuită categoriei drepturilor obligaționale sau de creanță, așa cum sunt numite în literatura de specialitate. Credem că și în acest caz răspunsul este negativ. Un drept de creanță deseori apare în baza unui act juridic civil. Vom vedea însă că, în conformitate cu prevederile Codului civil, posesor este nu doar persoana care deține bunul în baza unui act juridic civil, ci și orice altă persoană, inclusiv hoțul, dar și uzurpatorul, care, evident, nu au la baza posesiunii vreun act juridic civil. Concluzia care se impune este că posesia nu poate fi atribuită categoriei drepturilor de creanță.

Posesiunea ca o stare de fapt generatoare de efecte juridice. Teoria posesiunii ca stare de fapt generatoare de drepturi este una mai recentă. Savantul român, Dimitrie Gherasim [13, p. 23], susține că, în realitate, teoria posesiei ca un drept și teoria posesiei ca o stare de fapt conțin un grăunte de adevăr.

În opinia noastră, reglementările din Codul civil al Republicii Moldova, dedicate posesiunii, duc la concluzia că **aceasta este o stare de fapt generatoare de efecte juridice**. În susținerea unei astfel de poziții, am invoca următoarele argumente. **În primul rând**, articolul 482 Cod civil permite a evidenția „tenda” stării de fapt a posesiunii. Este corect că nu putem afirma cu certitudine posesiunea ca o simplă stare de fapt, fiindcă, la alin. (1) al acestui articol, legiuitorul are în vedere dobândirea posesiunii prin exercitarea voită a stăpânirii de fapt a bunului, fără a specifica posesiunea ca o stare de fapt. **În al doilea rând**, articolele 482-489 Cod civil, dar și normele ce se referă la efectele posesiunii (490-499) nu permit a trage concluzia univocă, precum că posesiunea ar fi un drept real. Este elocventă arhitectonica celei de-a doua Cărți a Codului civil: Titlul I – **Patrimoniul**; Titlul II – **Posesiunea**; Titlul III – **Proprietatea**; Titlul IV – **Alte drepturi reale**, în care observăm că posesiunii i s-a

atribuit un titlu special, drepturile reale fiind reglementate în Titlurile trei și patru. Dacă susținem ideea că posesiunea este un drept real, atunci, cu certitudine, ea ar trebui să fie reglementată în Titlul IV, în care însă găsim următoarele drepturi reale: *dreptul de uzufruct, dreptul de uz, dreptul de abitație, dreptul de servitute, dreptul de suprafață și dreptul de gaj*. În asemenea circumstanțe, concluzionăm că posesiunea nu face parte din categoria drepturilor reale. **În al treilea rând**, Codul civil reglementează patru efecte juridice ale posesiunii: prezumția proprietății (art. 490); apărarea posesiunii cu ajutorul acțiunilor posesorii[14] (art.491-496); dobândirea fructelor de către posesorul de bună-credință (art. 497); dobândirea posesiunii prin uzucapiune (art. 498-499, dar și art. 524-534), motiv pentru care credem că posesiunea este ***o stare de fapt generatoare de efecte juridice***. **În al patrulea rând**, dacă afirmăm că posesiunea este o stare de fapt generatoare de efecte juridice, nu înseamnă că o admitem ca fiind atât o stare de fapt, cât și un drept, dar nici că ar fi prezentă o confuzie între efectele juridice ale posesiunii și prerogativa ei ca element ce intră în conținutul juridic al unui drept real.

Referințe:

1. BOAR, Ana. *Uzucapiunea, prescripția, posesia și publicitatea drepturilor*. București: Lumina Lex, 1999.
2. HAMANGIU, C., ROSSETTI-BĂLĂNESCU, I., BĂICOIANU, Al. *Tratat de drept civil român*. Vol. I. București: ALL, 1996.
3. STOICA, Valeriu. *Drept civil. Drepturile reale principale*. Vol. 1. București, 2004.
4. TERZEA, Viorel. *Acțiunile posesorii*. București: C.H. Beck, 2006.
5. FILIPESCU, Ion P., FILIPESCU, Andrei I. *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*. București: ACTAMI, 2000.
6. STĂTESCU, Constantin, BÎRSAN, Corneliu. *Drept civil. Drepturile reale*. București, 1988.
7. МЕЙЕР, Д. И. *Русское гражданское право*. Т. 2. Москва, 1997.
8. МОРОШКИН, Ф.Л. *О владении по началам российского законодательства*. Москва.
9. ДЕМЧЕНКО, В. Г. *Русское гражданское право. Право вещное*. Киев, 1894, с. 42; ПОБЕДОНОСЦЕВ, К.П. *Курс гражданского права*. Ч.1. СПб., 1896, с. 150; ПОКРОВСКИЙ, И.А. *История римского права*. СПб., 1898, с.344.
10. СКЛОВСКИЙ, К. И. *Собственность в гражданском праве*. Москва, 2000.
11. БАБАЕВ, А.В. *Система вещных прав*. Москва, 2006.
12. GHERASIM, Dimitrie. *Teoria generală a posesiei în dreptul civil român*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986, p.22; VLACHIDE, P.C. *Repetiția principiilor de drept civil*. București: Europa Nova, 1994, V-I., p.66-67; КОНОВАЛОВ, А.В. *Владение и владельческая защита в гражданском праве*. Санкт-Петербург: Юридический центр, 2004, сс. 16-17.
13. GHERASIM, D. *Op. cit.*
14. În literatura de specialitate întâlnim și opinia că efectele juridice ale posesiunii și protecția posesiunii ar fi două aspecte diferite. De aceea nu se confundă efectele posesiei cu protecția ei [3, p.159].

INTERESUL COPILULUI – CATEGORIE PUBLICĂ SAU PRIVATĂ ?

Valentina CEBOTARI

CZU: 347.157:159.922.7:347.637

cebotarivalentina63@gmail.com

Pentru știința juridică, care studiază evenimentele de drept, noțiunile au un rol important, deoarece „una dintre trăsăturile esențiale ale dreptului este certitudinea conținutului acestuia” [1]. Doar prin noțiuni clare pot fi înțelese faptele vieții, care cer calificare juridică, calificare corectă. Cea mai importantă modalitate de asigurare a certitudinii dreptului sunt noțiunile juridice care, fiind fixate în legislație, dobândesc claritate și fermitate. Știința juridică se confruntă cu noțiuni concrete și mai puțin concrete care sunt fixate fie în doctrină, fie în legislație, sau nu sunt fixate nicăieri, dar au devenit o necesitate pentru societatea contemporană. Una dintre aceste noțiuni, fixate în lege, dar nedeterminată, este „**interesul**”, studiul căruia ni l-am propus în acest articol.

Noțiunea de *interes* este una multidimensională care poate fi privită sub diferite aspecte, dintre care cel social pare a fi unul important. Pe parcursul istoriei, de această categorie au fost preocupați mai mulți filozofi și juriști, cum ar fi: J.-J. Russo, D. Didro, H. Heghel, R.von Ihering și alții. Problema definiției „interesului” constă în faptul că acesta se consideră o noțiune fundamentală care înglobează în sine diferite aspecte, deseori contrare, ceea ce nu permite să fie dată o definiție atotcuprinzătoare. Din doctrina filozofică și cea juridică pot fi evidențiate trei poziții privind esența noțiunii de „interes”:

a) interesul ca fenomen subiectiv, adică subiectul conștientizează și determină dorințele, intențiile, necesitățile care apar în relațiile sociale și, în special, în cele civile și de familie;

b) interesul ca fenomen obiectiv ceea ce înseamnă că el există indiferent de voința și conștiința subiectului;

c) interesul ca unitate a obiectivului și a subiectivului, deoarece interesul se formează în baza necesităților care reies din relațiile economice ale societății, dar pentru realizarea lui trebuie ca individul să conștientizeze sau să simtă necesitatea acestui lucru.

În limbajul științific noțiunea de „interes” apare în secolul XVII în încercarea de a lămuri motivarea tendinței de cunoaștere și învățatură. Pentru jurisprudență acest fenomen se datorează lui Rudolf von Ihering [2], care primul a demonstrat că interesul este suportul material al dreptului. În teoria acestuia subiectul dreptului este privit ca purtător de interes, iar sarcina dreptului este de a asigura realizarea dreptului în interesul subiectului. Așadar, dreptul subiectiv este interesul ocrotit juridicește. Subiectul dreptului nu este doar cel care dorește, ci și cel care folosește interesul, de aceea copiii și persoanele puse sub ocrotire judiciară sunt subiecți de drept deopotrivă cu vârstnicii.

Determinarea naturii juridice a categoriei interesului în dreptul familiei este un moment foarte important, deoarece legiuitorul în acest domeniu, mai mult decât în altele, folosește noțiunile de „interes”, „interes legitim”, iar în privința copiilor – „interesul superior”.

În *Dicționarul explicativ al limbii române* interesul este definit ca „preocupare de a obține un succes, un avantaj; râvnă depusă într-o acțiune pentru satisfacerea anumitor nevoi; avantaj, folos, câștig, profit” [3]. Deci, noțiunea de interes este una multilaterală, căci reiese din necesitatea naturală a omului de a-și satisface anumite nevoi prin diferite mijloace, inclusiv prin cele juridice.

În legislație nu este dată o definiție a „interesului legitim”, de aceea putem afirma că orice interes înglobat în conținutul normei juridice poate fi privit ca unul ocrotit și astfel este un „interes legitim”. Așadar, prin această noțiune, înțelegem *permisiunea juridică îndreptată spre asigurarea binelui, a folosului, satisfacerea necesităților de ordin material și spiritual al purtătorului de drepturi și care este ocrotit din partea statului*.

Delimitarea dreptului public de dreptul privat are la bază noțiunea de interes ca fenomen social. Civilistul K.D. Kavelin definea raportul juridic privat „ca fiind acela rolul căruia și influența se limitează la persoanele implicate nemijlocit în acest raport..., interesul public, din contra, trebuie recunoscut raportul juridic care prin importanța, influența lui în societate depășește limitele interesului personal” [4].

Natura socială a interesului determină prin ea însăși conținutul legislației, din acest motiv, o însemnătate deosebită are stabilirea interesului prioritar la moment și necesitatea obiectivă de modificare a legislației pentru soluționarea oricărei probleme. Scopul oricărui sistem juridic este stabilirea balanței ideale dintre interesul public și cel privat care ar duce la dezvoltarea armonioasă a societății, a familiei și a fiecărui subiect de drept.

Adoptarea la New York la 20 noiembrie 1989 a Convenției ONU cu privire la drepturile copilului [5] a deschis o nouă etapă în procesul de educație și protecție a copiilor, aceasta fiind semnată de circa 196 de state, printre care și Republica Moldova. În art. 3 al acestei Convenții se menționează că „în toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunal, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate”. Ulterior, Comitetul ONU pentru drepturile copilului a emis unele recomandări privind implementarea prevederilor Convenției, printre acestea fiind și principiul director al interesului superior al copilului ca o considerație primordială.

Așadar, urmează să analizăm care sunt elementele ce determină interesul superior al copilului. Conform Comitetului pentru Drepturile Copilului art.3 alin.(1) al Convenției are trei dimensiuni, și anume: interesul superior ca drept de fond; interesul superior ca principiu juridic; interesul superior ca normă de procedură.

Ca drept de fond interesul superior al copilului ar însemna că în orice acțiune care îl privește pe copil fie din sfera publică (educație, justiție penală etc.) sau din cea

privată (condițiile de viață, adopție etc.), acesta trebuie să fie luat în considerare și evaluat. Ceea ce înseamnă că atunci când diverse interese sau diverși factori se iau în considerare și se analizează pentru a se lua o decizie, interesul superior al copilului trebuie evaluat și luat în considerare ca unul din cele mai importante aspecte. Acest drept se aplică indiferent dacă decizia se referă la un anumit copil, la un grup de copii identificați sau neidentificați sau la copii în general.

Pe lângă un drept independent, art.3. alin. (1) din Convenție mai prevede un principiu fundamental de interpretare. Aceasta înseamnă că, dacă o prevedere legală are mai mult de o interpretare, trebuie aleasă cea care servește cel mai eficient interesului superior al copilului.

Evaluarea și determinarea interesului superior al copilului necesită garanții procedurale. Aceasta înseamnă că ori de câte ori se ia o decizie care va afecta copilul, procesul de luare a deciziilor trebuie să includă o evaluare a posibilului impact pozitiv sau negativ asupra copilului. În plus, decizia trebuie să fie argumentată și să demonstreze că interesul superior al copilului a fost luat în considerare în primul rând și a fost aplicat în mod exact. Factorii de decizie trebuie să demonstreze acest lucru, arătând cum a fost respectat dreptul, pe ce criterii se bazează decizia și cum a fost apreciat interesul superior al copilului în raport cu alte considerente.

În concluzie, menționăm că noțiunea de *interes superior al copilului* este un concept complex, flexibil și adaptabil, care trebuie stabilit pentru fiecare caz în parte. Este oare acest concept o categorie privată sau publică, nu putem răspunde univoc, deoarece statul, în calitate de purtător al puterii publice, organizează, reglementează, asigură relațiile sociale private care formează obiectul dreptului familiei (relații personale și patrimoniale născute din căsătorie, rudenie, adopție și alte forme de protecție a copiilor lipsiți de ocrotire părintească), el însuși nefiind subiect al acestor relații.

Referințe:

1. АЛЕКСЕЕВ, С.С. *Социальная ценность права в советском обществе*. Москва, 1971, сс.89-90.
2. ШАЙКЕНОВ, Н.А. *Правовое обеспечение интересов личности*. Свердловск: Издательство Уральского университета, 1990, с.9.
3. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1996, p.498.
4. КАВЕЛИН, К.Д. Что есть гражданское право и где его пределы. В: *Полное собрание сочинений*. Том 4. *Этнография и правоведение*. С примечаниями проф. Д. А. КОРСАКОВА. СПб., 1900, с.760.
5. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție specială. Vol.I. Chișinău: Moldpres, ORM, 1998, p.5.

NOTIUNEA DE CONTRACT ELECTRONIC: MIT SAU REALITATE

Aliona CARA-RUSNAC

CZU: 347.44:004.78

cara_aliona@yahoo.com

În articolul dat ne propunem să analizăm natura juridică a contractului electronic sau contractului în format electronic. În ultima perioadă, începând cu anul 2020 (criza COVID-19) tot mai mult au căpătat anvergură contractele încheiate în mediul on-line. Astfel, în doctrina au fost inițiate numeroase discuții referitor la faptul totuși Contractul electronic – este un contract separat, sau forma electronică de încheiere a contractului este doar o modalitate de încheiere al acestuia. În vederea analizării celor invocate vom veni cu opinii doctrinare și reglementări legislative atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și peste hotarele ei.

Definiția de contract electronic o găsim în Legea nr. 284/2004 privind comerțul electronic, și anume, prin *contract electronic* – totalitatea documentelor electronice ce constituie contractul de drept civil, urmărind stabilirea, modificarea sau sistarea unor drepturi și obligații civile, al căror obiect îl pot constitui bunurile, lucrările sau serviciile [1].

Din punctul de vedere al definiției, contractul electronic nu pare să difere de omologul său clasic. Suntem în prezența unui act juridic și, chiar dacă este concluzionat în mediul electronic, structura contractului, în ceea ce privește părțile și principalele obligații, nu suferă modificări. Chestiunea privind delimitarea contractului încheiat prin mijloace electronice de contractul încheiat în formă electronică și de contractul electronic o regăsim la autorul A. Bleoancă, în studiul său *Contractul în formă electronică* [3, p. 19], precum și în studiul/monografia elaborată de autorii autohtoni sub coordonarea profesorului S.Baieș, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, în care este menționat că noțiunea de contract încheiat prin mijloace electronice reprezintă genul, iar celelalte noțiuni, specii ale genului, deoarece se includ în prima noțiune. Autorii autohtoni sunt de părerea că noțiunea de contract electronic este improprie, deoarece nu reprezintă o nouă specie de contract, prin încheierea unui contract prin mijloace electronice nu ne permite să afirmăm că ar exista contracte electronice, cum ar exemplul contractului de vânzare-cumpărare este un contract civil indiferent că părțile l-au încheiat prin mijloace electronice ori au întocmit un simplu înscris [4, p. 191-195]. Abordări în chestiunea invocată găsim și la alți autori, doctrina juridică fiind împărțită în două curente: primul fiind adeptul precum că contractul electronic nu diferă de omologul său clasic deci nu trebuie căutată o definiție separată, și cel de-al doilea curent ce încearcă să contureze o definiție de sine stătătoare a acestui contract în formă electronic, sau cum este denumit contract electronic. Promotorii primului curent invocă definiția contractului clasic și conchid că un contract în formă electronică nu diferă de acesta. Ei susțin că ne aflăm în prezența unui act juridic ce, chiar dacă este încheiat în mediul electronic,

păstrează structura contractului în ceea ce privește părțile și principalele obligații [2 p. 56]. Promotorii celei de-a doua opinii argumentează pornind de la realitatea economică – cea care determină suprastructura juridică. „Societatea informațională”, „comerț cibernetic”, „sat global” și „lume virtuală” sunt expresii care desemnează noile cadre de acțiune și de relaționare oferite de progresul informaticii și al telecomunicațiilor. Motorul acestor noi forme de relaționare rezidă în modul inedit de administrare a distanței: aceasta este cucerită fără a fi abolită (sunt suprimate inconvenițele atașate spațiului și timpului, dar sunt menținute avantajele) [3, p. 20]. În acest sens, susținătorii opiniei a doua dau exemplul elocvent când contractul se încheie la distanță, destinatarul unui mesaj se apropie de emitent fără să efectueze vreo călătorie, astfel sunt puse drept exemplu și comerțul însuși pliat acestor cadre de acțiune, luând forma comerțului electronic. Iar în cadrul comerțului electronic – contractul ocupă un loc important, deoarece nu putem argumenta și/sau imagina comerțul fără contract. Astfel, autorul A. Bleoancă vine cu o definiție a contractului în formă electronică – *acordul de voințe, dintre două sau mai multe persoane, de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic, acord exprimat în formă electronică* [3, p. 21]. În zilele noastre, mai ales odată cu evoluția situației pandemice, nu ne putem imagina viața fără încheierea contractelor electronice, astfel a devenit un hobby sau mai bine spus o necesitate stringentă. Indiferent ce contract am încheia – un contract de procurare a unei mașini care se află pe alt continent, de procurare a biletelor avia, jocuri sau programe pentru a fi instalate la calculator suntem în prezența unor contracte care se încheie în formă electronică, or, *de lege lata*, se recunoaște valoarea probatorie doar înscrisului în format electronic.

Pentru a analiză mai amplă, autorii români care au la bază teoria franceză susțin că în cazul contractului clasic inițial analizăm conținutul acestuia și abia ulterior proba sa, deoarece forma contractului are o forță probatorie, pe când în definiția dată anterior în cazul contractului în formă electronică inițial probăm existența contractului și ulterior revenim la conținutul acestuia, fiind total invers prezentat decât la cel clasic [3, p. 23].

Susținătorii contractului electronic sau mai bine spus, noțiunea utilizată frecvent de E-contract (*electronic contract*), invocă că contractul electronic este din tipologiile comerțului electronic (*E-business*), care este similar cu o afacere tradițională în care bunurile și serviciile sunt schimbate pentru o anumită sumă. Ceea ce diferențiază de alte contracte este faptul că contractul se încheie prin mijloace digitale de comunicare. Practic, distanța și intermediarii fiind excluși din această formulă. În legislațiile unor state, definiția contractului electronic este dată ca fiind orice contract format prin interacțiunea a două sau mai multe persoane folosind mijloacele electronice, cum ar fi e-mail-ul, interacțiunea unei persoane cu un agent electronic cum ar fi un program de computer, sau interacțiunea a cel puțin doi agenți electronici care sunt programați să recunoască existența unui contract [7]. Și totuși, în pofida reticenței includerii noțiunii sau a unei tipologii noi a contractelor electronice art. 1245 Cod civil român are

definiția de *Forma contractelor electronice*, unde este prevăzut, *contractele care se încheie prin mijloace electronice sunt supuse condițiilor de formă prevăzute de legea specială* [8]. Codul civil al Republicii Moldova axându-se în art. 316 *...actul juridic poate fi încheiat verbal, în formă electronică...* [9]. Art. 318 forma electronică a actului juridic care iarăși reiterează că legislația specială este cea care reglementează separat forma electronică a documentului electronic, tipurile și semnăturile electronice, echivalența actului juridic electronic fiind egală cu actul juridic în formă scrisă. Art. 319 vine cu definiția actului juridic încheiat prin mijloace electronice, ... [9]. Art. 477 *Cod civil conținutul digital și bunul digital astfel fiind dată și definiția bunului digital al unei persoane care se consideră – a) conținutul digital la care ea are dreptul, b) contul la o poștă electronică, la o rețea sau alt cont online, la care ea are dreptul.* Adicional art. 1013 *contract la distanță – orice contract negociat și încheiat între profesionist și consumator în cadrul unui sistem de vânzări sau de prestări de servicii la distanță organizat, fără prezența fizică simultană a profesionistului și a consumatorului, cu utilizarea exclusivă a unuia sau a mai multor mijloace de comunicare la distanță, până la și în momentul în care este încheiat contractul, inclusiv orice comandă făcută de consumator care produce efecte obligatorii asupra lui;* art. 1015 – cerințe de conținut al informațiilor în cazul contractelor la distanță și celor negociate în afara spațiilor comerciale, art. 1017 – cerințe de formă față de informații în cazul contractelor la distanță fiind enumerate condițiile prezentării informațiilor în spațiile online în cazul utilizării platformelor și mijloacelor de comunicare la distanță [9].

Președintele unei companii mari de tehnologii Cisco Systems Inc John Chambers menționa *Un contract electronic constituie o tranzacție executată în formă electronică care nu aplică o formă scrisă de orice fel, cu excepția celei electronice și care este semnat electronic. De exemplu, dacă trimiteți un astfel de contract către dvs. partener de afaceri care îl semnează electronic și se întoarce la tine, așa contractul este valabil. Un contract electronic poate exista în așa-numitul formular „click-to-accept”, care se aplică în principal în legătură cu programele care urmează să fie încărcate. În acest caz, un utilizator apasă butonul „Sunt de acord” și se execută un contract.* Este de remarcat faptul că contractele electronice nu pot fi executate în relație cu tot felul de documente legale. Legislația SUA stabilește anumite excluzeri pentru asta [11]. Astfel de excluzeri sunt legate de testamente și apostile, procuri, rezoluții judecătorești, petiții și altele, documentație procedurală relevantă, ordine de evacuare și executare, asigurare acte de despăgubire, divorț, adopție și alte aspecte matrimoniale, transportul de substanțe și produse periculoase și explozive, precum și faliment și probleme conexe [10, p. 50].

Adicional la cele remarcate, autorul Jain Sankalp vine cu o tipologie al contractelor electronice precum sunt: *click-wrap contracts, shrink-wrap contracts*. Dacă am analiza definițiile acestor contracte vom observa că se referă la modalitatea încheierii contractelor prin diferite tehnologii noi.

Și în final, venim cu o ultimă noutate, definiția contractului inteligent sau așa-numitul „*Smart contract*”. Un contract inteligent este un tip de înregistrare *blockchain* care conține cod scris extern și controlează activele digitale bazate pe *blockchain*. Atunci când este declanșat de un eveniment de scriere *blockchain* specificat, un contract inteligent își execută imuabil codul și poate duce la un alt eveniment *blockchain*.

Contractele inteligente nu sunt nici inteligente, nici contracte și pot citi și scrie în *blockchain*. Toate interacțiunile, în afara lanțului cu contractele inteligente, trebuie gestionate de agenți care mapează între activele din afara lanțului și activele digitale din lanț [14].

În lumina celor prezentate anterior, afirmăm cu certitudine că nu avem o poziție clară privind definirea sau identificarea contractului electronic separat sau asimilarea acestuia doar unui format mai complex, și anume, acel electronic. Suntem de părerea că societatea evoluează accesând sau apelând tot mai mult la aceste contracte în mediul online, în doctrină se conturează tot mai multe tipuri de contracte, precum contractul inteligent, contractul electronic, contractul digital, cu alte cuvinte, afirmăm că tendința este de a-l evidenția ca un contract separat având din ce în ce mai mult o necesitate stringentă de a-l defini separat, ca un model hibrid de contract.

Referințe:

1. Legea cu privire la comerțul electronic nr. 284 din 22.07.2004. Publicat în: *Monitorul Oficial al RM*, nr. 138-146 din 13.08.2004.
2. <https://www.creeaza.com/legislatie/drept/Definitia-si-natura-juridica-a696.php>
3. BLEOANCA, A. *Contractul în formă electronică*. București: Hamangiu, 2010, pp. 15-23.
4. *Drept civil. Teoria generală al obligațiilor*. Coord. S.BAIEȘ. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, pp. 191-195.
5. GĂRĂIMAN, D. *Dreptul și informatica*. București: All beck, 2003, p. 56.
6. REVET, T. *Raport Introductiv, în Le contract électronique*. Travaux de l'Association Henri Capitant des amis de la culture juridique française. Paris: Ed. Pantheon-Assas, 2002, pp. 9-10.
7. The Indian Contract Act, 1872 governs the manner in which contracts are made and performed in India.
8. Legea nr. 287/2009 Codul civil al României din 17 iulie 2009, republicat și actualizat la 4 februarie 2016 vezi <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630>.
9. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75, art.132.
10. EDISHERASHVILI, T. Legal regulation of electronic Contract and General Review. In: *European Scientific Journal*, December 2016/SPECIAL/edition ISSN: 1857-7881 (Print) e – ISSN 1857-7431.
11. Information Technology Act, 2000.
12. UNCITRAL Model law on Electronic Commerce, 1996.
13. UNCITRAL Model law on Electronic Signatures, 2001.
14. Smart Contract <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/smart-contract>

TERȚII ÎN LUMINA PRINCIPIULUI RELATIVITĂȚII EFECTELOR CONTRACTELOR

Ludmila BELIBAN-RAȚOI

CZU: 347.15/17:347.44

beliban.ludmila@gmail.com

Noțiunea de „terț” în dreptul civil este una des utilizată, dar cu sens diferit în cadrul raporturilor juridice. Terțul îl întâlnim atât în cadrul raporturilor civile reale, cât și în cadrul raporturilor civile obligaționale. Dar este de remarcat că poziția lui în cadrul acestor raporturi juridice este absolut diferită, ce se individualizează în funcție de raportul față de care este poziționat. În cadrul raportului real el face parte din cercul nedeterminat de persoane, în cadrul raportului obligațional poate fi atât nedeterminat cât și determinat, dar care nu poate avea nici drepturi, nici obligații în virtutea principiului relativității efectelor actului juridic.

Prima aserțiune certă cu privire la „terți” pare a fi incertitudinea noțiunii de „terț”, derivată sau întreținută în mare parte de mobilitatea și multiformitatea categoriei în discuție. Polisemia termenului „terț”, cultivată în considerabilă măsură prin chiar normele dreptului, a putut justifica, izolat, concluzia că elaborarea unei teorii cuprinzătoare și omogene cu privire la terți ar fi o încercare sortită eșecului [1, p. 127].

Dicționarul de drept civil: Terț este – orice persoană fizică sau juridică, alta decât părțile contractante, în principiu contractul nu produce efecte juridice față de terți, dar le este opozabil în condițiile legii, unele efecte ale contractului în măsura în care subzistă la decesul sau la încetarea existenței părților contractate se produc și față de categorii speciale de terți, și anume, față de succesorii universalii, succesorii cu titlu universal, succesorii cu titlu particular și a creditorilor chirografari [2, p. 946]. Desigur că nu poate fi creată o noțiune universală cu privire la terț, dar totuși este de remarcat că prin aceasta ei atribuie terțului un calificativ universal, adică cel ce nu a semnat contractul nu este parte și „per a contrario” este terț.

În limbajul curent, terțul este cel care „vine în rândul al treilea” sau care este „al treilea” [3, p. 1237]. Dicționarul consemnează și o accepție juridică a acestui termen: „persoană care nu figurează ca parte în acte, în litigii sau în convenții nici direct, nici prin reprezentare și față de care actul juridic ori hotărârea pronunțată în cauză nu produce efecte” [4, p. 1237]. Spre deosebire de accepția din limbajul curent, care este în acord cu etimologia termenului terț [5, p.1218], în limbajul juridic, terțul nu este întotdeauna al treilea. De exemplu, în raport cu actul juridic unilateral, terțul este...al doilea. În raport cu actele juridice multilaterale, terțul poate fi...al patrulea sau...al zecelea.

Referindu-ne la semnificația termenului „terț”, am menționa că legea utilizează mai mulți termeni, spre exemplu „terță persoană”, „altă persoană”, „cerc nedefinit de persoane”. Urmează deci să analizăm, corespunzător, sensul acestora pentru a răspunde la întrebarea ce ne interesează cu privire la efectele actului juridic civil

(implicit a contractului), astfel vom puncta și explica în special noțiunea de terț – „terță persoană” și cea de „altă persoană” în aspect juridic, iar ceea ce ține de „cerc nedeterminat de persoane” este în strictă conformitate cu opozabilitatea, noțiune ce îi este în special caracteristică.

În doctrina rusă, în special sunt utilizate două noțiuni ce determină două efecte juridice diferite. Noțiunea de terț ce de obicei determină o apartenență a acestuia la acest contract, existența unui interes, unei legături juridice, pe când noțiunea de „altă persoană” este o noțiune ce determină caracterul absolut de lipsă a efectelor contractului față de această entitate. Iar dacă vorbim despre „cerc nedeterminat” de persoane, suntem în prezența raporturilor reale care determină statutul terților față de titularul dreptului real.

În unele surse din doctrina franceză [6, p. 46] se enunță despre terți următoarele: sunt terți toate persoanele care nu au calitatea de părți, și anume: *penitus extranei* (terți absolut sau desăvârșit); creditorii chirografari; *avânzii-cauză* cu titlu particular (succesorii cu titlu particular) ai uneia dintre părți. În contradicție cu J. Ghestin ce vede și partea interesată a terțului, Ph. Delmas Saint-Hilaire [7, p. 46], îi atribuie terțului parte negativă – dacă părțile desemnează o categorie definită pozitiv – prin aceea că participă la nașterea contractului și (sau doar) îi suportă voit efectele – terții se impun ca o categorie antitetice, definită negativ: ei nu suportă nici un efect al contractului, fiind străini de acesta. Astfel, din cele invocate terțului îi este mai mult determinată calitatea ei absolută decât cea specifică, ceea ce creează noțiunea de terț în antiteză cu cea franceză.

În doctrina română se identifică două curente ce determină aspectele terțului, și anume, doctrina clasică [8, p.174] care ne menționează că terții sunt persoanele străine de actul juridic – *penitus extranei*. Deci abordează noțiune de terți în varianta lor absolută, iar în varianta neparticipanților la încheierea actului juridic civil, dar care au un interes cu privire la contract le determină denumirea de avânzi cauza. Ei menționează, că, între *avânzi-cauza* și *terți* poate exista un transfer, în sensul că aceeași persoană poate fi *avânzi-cauza* în raport cu un anumit act juridic civil al autorului său și să fie terț în raport cu alt act juridic, încheiat de același autor.

În doctrina contemporană, noțiunea de terți are un caracter mai extins, astfel creând două categorii de terți, cea a terților absoluți și terții interesați. Terții absoluți – aceștia nu sunt ținuți de obligațiile generale de contract, după cum nu profită cu nimic după drepturile pe care actul le vehiculează. Ei par categoria juridică ideală: simplu de definit, prin excluderea lor din cercul deschis de contract [9, p. 487]. Astfel terții desăvârșiți sunt persoane total străine de contract și de părțile acestuia.

În doctrina autohtonă [10, p. 276] la fel se identifică două categorii de terți – desăvârșiți și interesați. Cei din urmă sunt persoanele care, deși nu au statut de parte contractantă, dețin un drept din contract ori sunt ținuți să îl respecte peste limita simplei opozabilități a contractului, aici includem:

- terțul beneficiar al unui contract în folosul unui terț (numită și stipulație pentru altul);
- titularul unei acțiuni directe, atunci când legea recunoaște terțului dreptul de a acționa contra unei părți a unui contract, în lipsă de cauză în favoarea terțului;
- dobânditorul subsecvent al bunului în raport cu accesoriile acestuia, căruia ar putea să îi revină drepturi ori obligații strâns legate de bun (*propter rem*). De asemenea, sunt identificați aici și debitorii cedați față de contractul de cesiune de creanță dintre vechiul creditor (cedent) și noul debitor (cesionar);
- creditorii părții contractante, care trebuie să suporte fluctuațiile din cadrul patrimoniului.

În virtutea mobilității sale, calitatea juridică de terț poate fi determinată în raport cu cel puțin următoarele circumstanțe: natura actului, constituie un criteriu al calității juridice de terț, iar în cursul executării acestuia calitatea de terț se poate converti în cea de parte. Această convertire poate avea un caracter forțat sau voluntar, posibilitatea convertirii terțului în parte la acel act; transformarea terțului obișnuit într-un terț interesat, fie în legătură cu bunurile sale, fie în legătură cu persoana sa.

Astfel putem enunța faptul că terții sunt persoanele care nu au participat la încheierea unui act juridic, nici personal și nici prin reprezentare, fiind străine față de actul juridic încheiat. În același timp, deoarece terți la etapa încheierii actului sunt și succesorii atât universali, cât și cu titlu universal, la fel și cei particulari, creditorii, înaintăm teza că terții pot fi:

1. *Terții ce pot deveni părți (succesorii, ratificanții, aderenții);*
2. *Terții beneficiari (terțul beneficiar al contractului în folosul unui terț) și*
3. *Terții absoluți, acei terți cărora nu le pot fi atribuite nici drepturi și cu atât mai mult obligații prin contractul terților, dar care au obligația de a respecta contractul încheiat de părți.*

Referințe:

1. DELEANU, I. *Părțile și Terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice*. Editura Rosetti, 2002. ISBN: 973-8378-13-3.
2. COSTIN, M.N., COSTIN, C.M. *Dicționar de drept civil de la A la Z*. Ediția a doua. București: Hamangiu, 2007.
3. *Dicționarul explicativ al limbii române*. București: Univers enciclopedic, 2016.
4. *Ibidem*.
5. GUȚU, G. *Dicționar latin-român*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983.
6. GHESTIN, Jacques, JAMIN, Christophe, BILLIAU, Marc. *Traité de droit civil: Les Effets du contrat*. Paris, 2001.
7. Ph. DELMAS, Saint-Hilaire. *Le tiers a l'acte juridique*. Paris: LGDJ, 2000.
8. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în drept civil. Subiectele*. Ediție revăzută și adăugită. București: Șansa, 1995. ISBN 973-9167-49-1.
9. VASILESCU, Paul. *Drept civil. Obligații*. Ediția a 2-a revizuită. București: Hamangiu, 2017. ISBN 978-606-27-0848-1.
10. BĂIEȘU, Sergiu, MÎȚU, Gheorghe, CAZAC, Octavian et. al. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. ISBN 987-9975-53-453.

CONTRACTUL DE VÂNZARE-CUMPĂRARE A BUNULUI IMOBIL ÎN CONSTRUCȚIE: PENTRU CONSUMATOR SAU ÎMPOTRIVĂ?

Natalia CHIBAC

CZU: 347.451:349.444

kibnat@rambler.ru

Problema bunului imobil în construcție, sau cum este numit în practică contractul de investiții, a apărut odată cu schimbările în republică după anii 1990. Legiuitorul moldav a încercat pe parcursul ultimilor ani să protejeze consumatorul în acest contract. Printre primele încercări a fost aprobarea Legii nr.163 din 09.07.2008, prin care s-a completat Legea cadastrului bunurilor imobile cu primele prevederi legale ce reglementează înregistrarea și înstrăinarea dreptului asupra construcțiilor viitoare [3] și a Legii nr.164 din 09.07.2008, prin care s-a completat Legea cadastrului bunurilor imobile și Legii cu privire la notariat cu prevederi privind autentificarea și înregistrarea contractelor de investiții în construcții [4]. Apare întrebarea: a fost protejat consumatorul în ceea ce privește bunul imobil viitor?

În acea perioadă și până la modificările Codului civil al Republicii Moldova [1] din 2018, consumatorul a fost lipsit de dreptul de protecție din partea statului la ceea ce este dreptul de proprietate asupra bunului imobil viitor. De necunoașterea consumatorului și unor ilegalități companiile de construcții au profitat, dar nu în folosul consumatorului, ci al lor. În acea perioadă, supravegherea convenită de către stat a corectitudinii utilizării mijloacelor financiare nu exista ca și control simultan al executării lucrărilor de construcții [6].

Modificările aduse de legiuitorul moldav au fost preluate din practica legiuitorului francez din Legea din 28 decembrie 1976 privind vânzarea imobilelor în proces de construcție și obligațiile de garantare contra viciilor în construcții (Loi du 28 décembre 1976 relative aux ventes d'immeubles à construire et à l'obligation de garantie en raison de vices de construction) [5]. Legea franceză indică că contractul de vânzare a bunului în proces de construcție este contractul prin care vânzătorul se obligă să edifice un imobil, într-un termen determinat prin contract.

Ce s-a schimbat pentru consumator în momentul actual? Legea 133 din 2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [2] a adus consumatorul la o protecție în ceea ce privește procurarea bunului imobil în construcție și protecția sa ca proprietar.

Respectiv, odată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil modernizat, începând cu 1 martie 2019, a fost stabilită o reglementare clară a raporturilor juridice între cetățeanul-investitor și antreprenor/compania de construcție, fiind eliminată noțiunea de „contract de investiții în construcții” și introdusă noțiunea de „contract de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție” (Secțiunea a 8-a „Vânzarea-cumpărarea bunurilor imobile”, art. 1170-1176 CC al RM).

Un pas în protecția consumatorului este reglementat în art.1172 CC RM în care dreptul de proprietate al cumpărătorului este supus înregistrării provizorii în registrul bunurilor imobile. Prin procedura de înregistrare, chiar și provizorie, a proprietății, consumatorul are posibilitatea la orice etapă a construcției să vândă, gajeze, greveze viitorul bun, dar numai în limitele sumei achitate.

Care vor fi consecințele dacă consumatorul va dori să vândă fără a anunța vânzătorul? Cu toate că cumpărătorul-consumator are dreptul de a face orice cu propriul bun, totuși legiuitorul pentru a exclude „haosul” și neînțelegerile care pot apărea a prevăzut în art.1172 alin.(4) CC al RM următoarele: persoana care dobândește de la cumpărător dreptul de proprietate înregistrat provizoriu se subrogă în toate drepturile și obligațiile pe care cumpărătorul le deține în temeiul contractului de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție fără consimțământul vânzătorului. Cumpărătorul rămâne obligat solidar cu noul dobânditor al bunului imobil în construcție, cu excepția cazului în care vânzătorul și-a dat consimțământul la această înstrăinare. Dispozițiile legale privind notificarea cesiunii de creanță se aplică în mod corespunzător.

O condiție esențială pentru consumator este și termenul în care vânzătorul se obligă să transmită bunul. Acest lucru este necesar pentru redistribuirea riscurilor și a duratei contractului. Consumatorul trebuie să cunoască când va putea primi bunul imobil. Direct în noțiunea contractului din art.1170 alin.(1) CC al RM nu este indicat termenul, totuși în art. 1174 alin.(5) CC al RM legiuitorul a prevăzut că vânzătorul este obligat să asigure finalizarea lucrărilor de construcție și darea în exploatare a bunului imobil sau a construcției în componența căreia intră bunul imobil până la data de dare în exploatare convenită în contract. Din cele indicate, reiese că termenul se stabilește de către părți în momentul încheierii contractului și, totodată, acest termen este direct legat de condițiile, modul și volumul de plată de către cumpărător-consumator. Aici apare întrebarea: ce se va întâmpla dacă după stabilirea termenelor, conform prevederilor art.1173 alin.(1) CC al RM și contractului, din partea cumpărătorului au fost făcute plățile, iar efectuarea lucrărilor pe etape în construcție prevăzute nu au fost realizate de vânzător? În pofida faptului, a fost prevăzut în art.1173 alin.(2) că cumpărătorul poate cere vânzătorului restituirea sumelor plătite în temeiul contractului cu depășirea limitelor. Dar dacă cumpărătorul este cointerestat în procurarea imobilului și acest imobil este unica și viitoarea „casă”?!

Cu toate că în momentul actual au fost făcute îmbunătățiri în protecția cumpărătorului-consumator în procurarea unui imobil în construcție, practica ne demonstrează că nu totul este executat corect. Totuși, contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție este unul din cele mai des folosit de către cetățeni și sperăm că importanța acestuia, ca instrument de investire și dezvoltare economică a țării, nu va fi pusă la îndoială.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86. Republicat în: *Monitorul*

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

- Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.65-67.
2. Legea nr.133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 467-479 din 14.12.2018. [Accesat 18.07.2021] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=-34327&lang=ro
 3. Legea nr.163 din 09.07.2008 pentru modificarea și completarea unor acte normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.140-142 din 01.08.2008. [Accesat 25.07.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=6632&lang=ro
 4. Legea nr.164 din 09.07.2008 pentru completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.138-139 din 29.07.2008. [Accesat 22.07.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=11634&lang=ro
 5. MOCANU, E. Înstrăinarea imobilelor în proces de construcție. În: *Revista Națională de Drept*. 2008, nr.3, pp.36-40. ISSN 1811-0770.
 6. *Construcția spațiului locativ din mijloacele cetățenilor*. [Accesat 12.07.2021]. Disponibil: http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/05/TI_Moldova_-_Construct%CC%A7ia_spat%CC%A7iului_locativ_din_mijloacele_ceta%CC%86t%-CC%A7enilor_cum_proteja%CC%86m_investitorii.pdf

**RESPONSABILITĂȚILE BENEFICIARULUI DE SERVICII DE
SĂNĂTATE PUBLICĂ ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI
DECLANȘATE DE VIRUSUL SARS-CoV-2**

Nicolae SADOVEI

CZU: 347.51:614.253.83:616.98

nicolae.sadovei@gmail.com

Declanșarea pandemiei globale, provocată de virusul SARS-CoV-2 a adus, pe de o parte, atingere directă mai multor drepturi ale persoanelor fizice, iar pe de altă parte, a provocat discuții privind responsabilitatea fiecărui individ pentru protejarea sănătății publice. În acest context, este important a determina, în primul rând, diferențele dintre sănătatea publică și cea individuală și, ulterior, de a evidenția care sunt corelațiile dintre obligații, responsabilități și răspundere a fiecărui individ în calitate de beneficiar de servicii de sănătate publică.

Anterior declanșării crizei pandemice actuale, majoritatea persoanelor fizice nu prea aveau conexiuni directe cu prestatorii de servicii de sănătate publică, nu erau interesate de acest domeniu și nici nu prea sesizau care sunt diferențele dintre sănătatea individuală și sănătatea publică. Cu excepția specialiștilor din domeniul supravegherii de stat asupra sănătății publice care, în virtutea obligațiilor funcționale, erau implicați direct în executarea măsurilor de asigurare și protejare a sănătății publice, majoritatea populației Republicii Moldova avea un rol pasiv în domeniul dat. De regulă, rolul acesteia se limita la implicarea individuală în diferite cazuri de efectuare a unor acțiuni ce țin de prestarea anumitor servicii din domeniul sanitar, cum ar fi eliberarea avizelor sanitare, a autorizațiilor sanitare de funcționare etc.

Însă, fiind abordate ca și categorii ce au și un anumit conținut cu elemente juridice, sănătatea publică și sănătatea individuală sunt diferite. Organizația Mondială a Sănătății definește sănătatea, sub aspect general și neutru, drept o *stare completă de bună dispoziție în plan fizic, mental și social, nu doar absența bolii sau a infirmității* [1]. Constituția Republicii Moldova garantează, prin intermediul art.36, dreptul ființei umane la ocrotirea sănătății [2]. Fiind abordat prin prisma prevederilor legislației civile, acest drept face parte, potrivit art.43 Cod civil, din categoria drepturilor inerente ale persoanei fizice [3]. O definiție similară cu cea oferită de către Organizația Mondială a Sănătății se conține și în art.2 din *Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice nr.10 din 03.02.2009*, însă legiuitorul o încadrează juridic în categoria *sănătății individuale* [4]. Spre deosebire de sănătatea individuală, *sănătatea publică* este definită de către legiuitor, prin intermediul aceleiași Legi nr.10 din 03.02.2009, drept un *ansamblu de măsuri științifico-practice, legislative, organizatorice, administrative și de altă natură destinate să promoveze sănătatea, să prevină bolile și să prelungească viața prin eforturile și alegerea informată ale societății, comunităților publice, celor private și ale indivizilor*. În mod evident, aceste categorii juridice sunt diferite. Ca și persoană fizică individualizată

(individ), fiecare om este purtător direct de sănătate individuală. Totodată, nu se poate afirma același lucru și în privința sănătății publice; adică persoana fizică nu este concomitent și purtătoare directă de sănătate publică. Însă realizarea efectivă a dreptului la ocrotirea sănătății, inerent oricărei persoane fizice, poate fi obținută doar cumulativ, prin securizarea mixtă atât a sănătății individuale, de care este reponsabil fiecare individ în parte, cât și a celei publice, de care este responsabil atât statul, cât și populația țării, parte a căreia este, la rândul-i, fiecare persoană fizică.

Fiecare titular al dreptului la ocrotirea sănătății individuale, în calitate de subiect al raporturilor juridice de protecție (ocrotire) a sănătății publice, deține un statut juridic, în virtutea căruia participă la raporturile respective. Acesta este determinat prin intermediul ansamblului tuturor normelor juridice care reglementează drepturile și obligațiile unei persoane fizice ce intră în contact cu obiectul dreptului la protecția sănătății publice. În contextul pandemiei declanșate de virusul SARS-CoV-2, obligațiile beneficiarului de servicii de sănătate publică sunt, de regulă, stabilite direct în conținutul hotărârilor emise de către Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică [5]. În caz de încălcare a obligațiilor respective, intervine (sau cel puțin se presupune că ar trebui să intervină) atragerea la răspundere juridică a subiectului obligat care a încălcat sau nu și-a onorat obligațiile ce decurg din statutul său, cum ar fi de exemplu, nerespectarea obligației de autoizolare, încălcarea normelor obligatorii privind respectarea distanței fizice dintre persoanele aflate în spațiu public, purtarea obligatorie a măștii de protecție etc. Totodată, pe lângă obligații subiectul în cauză mai are, potrivit legii, și un șir de *responsabilități*. Aici însă intervin anumite dificultăți atât de interpretare, cât și de aplicare a normelor care stabilesc responsabilitățile persoanelor fizice în calitate de beneficiari de servicii de sănătate publică în contextul pandemiei, declanșate de virusul SARS-CoV-2.

Pentru a ne putea clarifica în domeniul corelației dintre obligații, răspundere și responsabilități, trebuie să venim cu unele precizări de ordin terminologic vizavi de *responsabilitate* ca și categorie juridică și, raportând-o la *obligație*, să evidențiem diferențele dintre acestea două. În primul rând, deși în anumite cazuri termenii *răspundere* și *responsabilitate* sunt utilizați (în sens juridic) ca sinonime, sensul lor este, în majoritatea absolută a cazurilor, diferit. Potrivit regulii general acceptate, răspunderea este obligația subiectului de a-și asuma și de a suporta intervenția sancțiunii juridice ca urmare a comiterii unui fapt juridic care îi este reproșat (imputat). Așadar, răspunderea intervine postacțiune sau postinacțiune. Responsabilitatea însă este o categorie juridică distinctă. Cu referință la instituția drepturilor și responsabilităților beneficiarului de servicii de sănătate publică în contextual pandemiei declanșate de virusul SARS-CoV-2, considerăm că *responsabilitatea beneficiarului de servicii de sănătate publică în contextul pandemiei declanșate de virusul SARS-CoV-2 rezidă în – datoria acestuia de a manifesta atenție, prudență și vigilență față de propria sa stare de sănătate, precum și față de sănătatea unor persoane terțe*. Declarația promovării Drepturilor

Pacienților în Europa, aprobată de către Consultarea Europeană a Organizației Mondiale a Sănătății asupra Drepturilor Pacienților, care a avut loc la Amsterdam la 28 la martie 1994, evidențiază caracterul complementar reciproc dintre drepturile și responsabilitățile beneficiarilor de servicii de sănătate, ce sunt aplicabile și în raport cu subiecții participanți la raporturile respective în contextul actual al pandemiei declanșate de virusul SARS-CoV-2. Aplicând prevederile Declarației în cauză asupra beneficiarilor de servicii de sănătate publică în contextul pandemic actual, putem afirma că aceștia au responsabilități față de ei înșiși (pentru propria îngrijire a sănătății), față de persoanele fizice terțe, dar și față de prestatorii de servicii de sănătate, aceștia din urmă bucurându-se de aceeași protecție a drepturilor omului ca și toate celelalte persoane.

Legislația medicală din Republica Moldova reglementează responsabilitățile tuturor beneficiarilor de servicii de sănătate prin *Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr.263 din 27.10.2005* [6]. Potrivit art.7 din Lege, orice beneficiar de servicii de sănătate (inclusiv un beneficiar de servicii de sănătate publică) are, în acest sens, mai multe responsabilități, cum ar fi: responsabilitatea de a avea grijă de propria sănătate și de a duce un mod de viață sănătos, excluzând acțiunile premeditate ce dăunează sănătății lui și a altor persoane; responsabilitatea de a respecta măsurile de precauție în contactele cu alte persoane în cazul în care știe că el suferă de o boală ce prezintă pericol social (cum este și cazul infecției COVID-19); responsabilitatea de a întreprinde, în lipsa contraindicațiilor medicale, diferite măsuri profilactice, inclusiv prin imunizări, a căror neîndeplinire amenință propria sănătate și poate să creeze pericol social.

Referințe:

1. Constituția Organizației Mondiale a Sănătății, adoptată la 22 iulie 1946. Publicată pe pagina web: <http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/FR/constitution-fr.pdf?ua=1> (accesat: 30.08.2021).
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Publicată pe pagina web: https://www.-legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro (accesat: 30.08.2021).
3. Codul civil al Republicii Moldova 1107 din 06.06.2002. Publicat pe pagina web: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120080&lang=ro (accesat: 30.08.2021).
4. Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice nr.10 din 03.02.2009. Publicată pe pagina web: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120903&lang=ro (accesat: 30.08.2021).
5. Toate hotărârile Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică sunt publicate și pot fi consultate pe pagina web: <https://gov.md/ro/content/informatii-privind-coronavirus> (accesat: 30.08.2021).
6. Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr.263 din 27.10.2005. Publicată pe pagina web: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=11064-8&lang=ro (accesat: 30.08.2021).

COMPETENȚE ALE COMISIEI NAȚIONALE EXTRAORDINARE DE SĂNĂTATE PUBLICĂ

Aliona CHISARI-RURAK

CZU: 347.51:354.53:614

chisarialiona@yahoo.com

La 11 martie 2020, Organizația Mondială a Sănătății declară pandemie globală legată de infecția COVID-19, declanșată de către coronavirusul SARS-CoV-2 [1]. În același context, statul nostru întreprinde toate măsurile, declarând stare de urgență în sănătate publică la 17 martie 2020 [2]. Acest fapt a generat intensificarea activității Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică (CNESP). Începând cu data de 02 februarie 2020, CNESP a aprobat peste șaiszeci de hotărâri. Unele dintre ele au fost abrogate, altele completate sau modificate. Hotărârile CNESP poartă caracter tehnico-normativ și generează pentru beneficiarii de servicii de sănătate publică în contextul pandemiei COVID-19 noi drepturi și obligații ce țin de protejarea sănătății publice a populației. Aceste acte cu caracter tehnico-normativ au generat atât în beneficiul, cât și în sarcina beneficiarilor o nouă serie de drepturi și obligații legate de protejarea sănătății publice a populației, unele dintre acestea fiind, din nefericire, confuze sau chiar lipsite de un substrat consistent de ordin juridic [3].

La 23 august 2021 CNESP [4] aprobă Hotărârea nr. 60 care, cu regret, stârnește un val de nemulțumiri printre cetățenii Republicii Moldova.

În punctele 6, 7 ale acestui act este prevăzut că până la atingerea nivelului recomandat de vaccinare de 95%, personalul didactic, nedidactic și auxiliar nevaccinat va efectua din cont propriu și va prezenta, o dată la 14 zile, rezultatul unui test diagnostic la COVID-19 (test rapid de diagnostic AgSarsC-oV-2 sau test PCR la COVID-19). 7. Nu se vor supune testării doar persoanele care prezintă: certificat de vaccinare împotriva COVID-19 cu schema completă de vaccinare (cu orice tip de vaccin autorizat); concluzie medicală care confirmă că persoana a suportat COVID-19 în perioada cuprinsă între a 15-a zi și a 180-a zi (6 luni) sau un act confirmativ de prezență a anticorpilor anti-COVID-19. Actul confirmativ de prezență a anticorpilor antiCOVID-19 este valabil pe durata a 90 de zile de la data efectuării investigației.

Oare este sau nu în drept CNESP să stabilească astfel de restricții ce vizează limitarea realizării dreptului la muncă proclamat atât în Constituția Republicii Moldova, cât și în actele internaționale? Pentru a răspunde la această întrebare, urmează să identificăm competențele acestui organ care rezultă din prevederile Hotărârii Guvernului RM nr. 820 din 14.12.2020 [5].

Conform acestui act, comisia este creată în scopul asigurării unui grad adecvat de pregătire pentru urgențele de sănătate publică și managementul acestora. Prevederi similare se conțin și în art. 55 al Legii nr. 10/2009 din 03.02.2009 [6].

Astfel, printre competențele CNESP evidențiem: coordonarea activităților de prevenire și management a urgențelor de sănătate publică; examinarea, la indicația

Guvernului, a gradului de pregătire pentru urgențele de sănătate publică; participarea la elaborarea planurilor naționale de măsuri pentru asigurarea unui grad adecvat de pregătire pentru urgențele de sănătate publică și înaintarea acestora Guvernului pentru aprobare; declararea/anularea, prin emiterea unei hotărâri la propunerea directorului Agenției Naționale de Sănătate Publică, a stării de urgență în sănătate publică; evaluarea necesităților și organizarea măsurilor de prevenire, diminuare, răspuns și lichidare a consecințelor urgențelor de sănătate publică; exercitarea controlului realizării măsurilor de prevenire, diminuare, răspuns și lichidare a consecințelor urgențelor de sănătate publică și a legislației sanitare; stabilirea mecanismelor de informare și instruire a populației privind pericolele, căile de prevenire și regulile de comportament în cazul urgențelor de sănătate publică; monitorizarea și evaluarea periodică a realizării hotărârilor Comisiei și măsurilor întreprinse în acest sens.

De asemenea, în perioada stării de urgență în sănătatea publică, Comisia are dreptul: să asigure crearea condițiilor speciale de activitate, de viață și deplasare pentru persoanele fizice și juridice; să utilizeze toate resursele și mijloacele disponibile pentru organizarea măsurilor de răspuns; să solicite ajutorul autorităților centrale sau al autorităților locale.

Pornind de la cele expuse, concluzionăm că prevederile ce se conțin în preambulul Hotărârii CNESP nr. 60 din 23.08.2021 și fac trimitere la art. 58 din Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice sunt absolut lipsite de sens, având în vedere că la etapa actuală în Republica Moldova nu este declarată stare de urgență.

Sunt ilegale și prevederile ce vizează realizarea de către pedagogii și alți angajați din sistemul educațional, odată la 14 zile, a testului diagnostic la COVID-19, din bani proprii.

Pe de o parte, statul trebuie să-și asume aceste cheltuieli, iar pe de altă parte, astfel de acțiuni pot fi solicitate salariaților doar după introducerea modificărilor de rigoare în cadrul legislației.

La etapa actuală, Constituția RM proclamă în art. 43 dreptul la muncă, Codul muncii prevede că libertatea muncii este garantată prin Constituția RM. Realizarea dreptului la muncă, alegerea de a munci sau de a nu munci constituie o opțiune exclusivă a salariatului.

Considerăm oportun a evidenția faptul că vaccinarea contra COVID-19 a fost și continuă să fie în Republica Moldova (ca de altfel și în alte state) un act benevol și un serviciu ce se oferă gratuit. Fiecare persoană este în drept să aleagă dacă administrează sau nu vaccinul, iar opțiunea aleasă nu trebuie să constituie temei de discriminare.

Mai mult decât atât, având în vedere prevederile art. 64 din Legea 10/2009 care stipulează că măsurile de sănătate publică se finanțează din bugetul de stat, fondurile asigurării obligatorii de asistență socială și alte surse financiare admise de legislație, este binevenit de a identifica astfel de surse, fără a afecta bugetul pedagogilor și al altor angajați din acest sistem.

*Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021*

Referințe:

1. Declarația lui Tedros Adhanom Ghebreyesus din 11 martie 2020, Secretar General al Organizației Mondiale a Sănătății. Publicată: <https://www.who.int/dg/speeches/-detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19—11-march-2020>
2. Hotărârea Parlamentului nr.55/03.2020 „Privind declararea stării de urgență”. Publicată: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120817&lang=ro
3. SADOVEI, N. *Repere privind statutul juridic al beneficiarilor de servicii de sănătate publică în contextual pandemiei COVID-19* <https://juridicemoldova.md/7822/repere-privind-statutul-juridic-al-beneficiarilor-de-servicii-de-sanatate-publica-in-contextul-pandemiei-covid-19.html>
4. https://gov.md/sites/default/files/hotarare_cnesp_nr.60-redactat-ro.pdf
5. Hotărârea Guvernului RM nr. 820 din 04.12.2009 cu privire la Comisia națională extraordinară de sănătate publică https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=-120792&lang=ro
6. Legea RM nr.10/2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106570&lang=ro

RESTRIȚIONAREA DREPTURILOR PACIENȚILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA CAUZATĂ DE PANDEMIA COVID-19

Tatiana NOVAC

CZU: [347.51:616-052](478):616.98

tatiana.jurist@gmail.com

Odată cu răspândirea pandemiei cauzată de maladia COVID-19, toate țările lumii au purces la un șir de acțiuni de restricționare ale drepturilor omului, inclusiv ale pacienților în scopul restabilirii stăruții epidemiologice și revenirea la viața de până la declanșarea acestei epidemii.

Acest lucru nu a întârziat să fie efectuat și de către autoritățile publice ale Republicii Moldova care au întreprins un șir de acțiuni, aprobate prin prisma actelor normative de către legislativ, Guvern și Comisia pentru stăruții excepționale și Comisia Extraordinară de Sănătate Publică.

În contextul implementării actelor emise de către aceste autorități, beneficiarii de servicii de sănătate, în calitatea lor de pacienți, potrivit prevederilor art. 1 alin. (2) al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263-XVI din 27.10.2005 prin care este definit pacientul (consumator al serviciilor de sănătate), persoana care necesită, utilizează sau solicită servicii de sănătate, indiferent de starea sa de sănătate, sau care participă benevol, în calitate de subiect uman, la cercetări biomedicale s-au ciocnit cu un șir de restricționări ale drepturilor acestora.

Prin prisma aceluiași act normativ, prin *drepturi ale pacientului* sunt definite acele drepturi derivate din drepturile fundamentale ale omului la viață și sănătate, care includ drepturi sociale ce țin de accesibilitate, echitate și calitate în obținerea asistenței medicale, precum și drepturi individuale ce țin de respectarea pacientului ca ființă umană, a demnității și integrității lui, realizate în cadrul utilizării serviciilor de sănătate sau în legătură cu participarea lui benevolă, în calitate de subiect uman, la cercetări biomedicale.

Este de menționat următoarele restricționări ale drepturilor pacienților în Republica Moldova cauzate de pandemia COVID-19:

Restricționarea dreptului la asistență medicală reglementată prin prisma art.20 al Legii ocrotirii sănătății nr. 411-XIII din 28.03.1995, prin care cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de veniturile proprii, li se oferă posibilități egale în obținerea de asistență medicală oportună și calitativă în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală. Asigurarea obligatorie de asistență medicală reprezintă un sistem, garantat de stat, de apărare a intereselor populației în domeniul ocrotirii sănătății prin constituirea, din contul primelor de asigurare, a unor fonduri bănești destinate acoperirii cheltuielilor de tratare a stărilor condiționate de survenirea evenimentelor asigurate (maladie sau afecțiune).

Astfel, odată cu demararea pandemiei, mulți medici și-au dat demisia, motivând lipsa personalului, condițiilor de muncă și lipsa implicării conducerii instituțiilor medicale în tratarea pacienților [1]. La fel, o situație ce a generat tensiune în societate

a fost lipsa locurilor libere în instituțiile medico-sanitare publice [2], instituțiile medicale private manifestând o neimplicare în ajutorarea sistemului medical de stat prin asigurarea prestării serviciilor medicale gratuite populației, fapt întâlnit în unele țări străine.

La data de 19 martie 2020 de la începutul pandemiei, Republica Moldova a dispus de puține teste pentru COVID-19, care făcea imposibilă depistarea precoce a pacienților infectați de COVID-19 pentru a beneficia de asistență medicală necesară la timpul corespunzător, ceea ce a generat creșterea numărului de decese și a persoanelor aflate în stare de sănătate foarte gravă, conectate la aparatele de ventilare artificială.

La data de 8 aprilie 2020, Moldova a efectuat cele mai puține teste la coronavirus din țările din zonă, potrivit datelor Worldometers.info, oferite de către Organizația Mondială a Sănătății. La exact o lună de la înregistrarea primului caz de coronavirus în Moldova, țara noastră a raportat efectuarea a 5.108 teste, dintre care 1.056 au fost pozitive. Spre comparație, România a efectuat până la această oră peste 47 de mii de teste, dintre care 4.761 s-au dovedit a fi pozitive. Este de menționat faptul că, populația României este totuși de aproape 6 ori mai mare decât a Republicii Moldova. În Statele Baltice însă, care au o populație mai mică decât Republica Moldova, numărul de teste a fost impunător mai mare. Astfel, Estonia în acea perioadă a efectuat aproape 25 de mii de teste, dintre care 1.185 au fost pozitive. Lituania testase deja peste 30 de mii de persoane, 912 fiind depistate pozitiv, iar Letonia a efectuat peste 24 de mii de teste, dintre care s-au dovedit pozitive 577. Până și Belarus, țară fără prea multe restricții introduse până la acel moment, au fost efectuate 46 de mii de teste, iar dintre ele 1.066 au fost pozitive. Iar Federația Rusă a raportat peste 900 mii de teste și 8.600 de persoane infectate. Doar Ucraina se putea compara cu Moldova la numărul de teste efectuate – 7.205 – dintre care 1.668 pozitive [3].

Astfel, începând cu data de 10 aprilie 2020, a fost dat start tratamentului la domiciliu pentru pacienții cu forme ușoare de COVID-19, în conformitate cu prevederile Protocolului clinic standardizat pentru medicii de familie „Infecția cu coronavirus tip nou”. Medicii de familie și asistenții medicali au fost implicați în prelevarea probelor biologice de la pacienți la domiciliu, conform ghidurilor și instruirilor organizate de Ministerul de resort, precum și stabilirea tratamentului pentru aceștia, în funcție de rezultat. Totodată, pe data de 25 august 2020, au introduse noi prevederi în Protocolul provizoriu COVID-19. Astfel, pacienții externăți sau excluși din tratament la domiciliu nu mai stăteau în autoizolare pentru o perioadă de 14 zile, considerând faptul că potrivit evidențelor internaționale ale Organizației Mondiale a Sănătății și Centrului European pentru Prevenire și Control al Bolilor, pacienții după suportarea infecției COVID-19 nu sunt contagioși și nu prezintă pericol epidemiologic după 10 zile de boală.

De asemenea, au fost extinse categoriile de pacienți care puteau fi plasați în tratament la domiciliu cu forme ușoare de COVID-19, fără patologii concomitente și care dispuneau de condiții de autoizolare la domiciliu [4].

Este de menționat faptul că tratamentul la domiciliu al persoanelor cu COVID-19 a generat încălcarea drepturilor acestora prin faptul că *mulți medici de familie nu respectau protocolul de tratament pentru COVID-19*, astfel fiind prescrise imediat antibiotice, precum și antivirale, sau alte medicamente care nu se necesitau a fi prescrise.

O altă încălcare a drepturilor pacienților a constat în *neasigurarea de către stat a tratamentului gratuit pentru persoanele care se tratau de COVID-19 la domiciliu*, aceștia suportând cheltuieli financiare enorme pentru acoperirea costului tratamentului, comparativ cu cei internați în spitale, care beneficiau de asistență medicală gratuită [5]. Prin urmare, la data 01 august 2020, Guvernul a decis în ședință de Guvern că, testul la COVID-19, tratamentul la domiciliu și testul la anticorpi să fie introduse în lista serviciilor medicale acoperite de polița de asigurare.

O altă restricționare a drepturilor pacienților, în perioada pandemiei COVID-19, a fost *neasigurarea dreptului pacientului la confidențialitatea informațiilor ce țin de secretul medical* reglementată prin prisma art. 12 al Legii cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr. 263-XVI din 27.10.2005, și anume, în mass-media au apărut informații privind numele, prenumele persoanelor infectate cu COVID-19, ba mai mult această informație fiind furnizată chiar de șeful statului, drept urmare societatea a dat dovadă de lipsă de respect și chiar uneori ură față de aceste persoane, învinuindu-le de răspândirea maladii în țara noastră [6].

Bolnavii de COVID-19 au fost și sunt stigmatizați și discriminați în Republica Moldova, această constatare fiind recunoscută inclusiv de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, care a lansat campania de informare „Reducerea stigmei asociate cu COVID-19 în parteneriat cu Uniunea Europeană, Biroul Organizației Mondiale a Sănătății din Republica Moldova și Oficiul ONU pentru Drepturile Omului, publicând și un ghid pentru jurnaliști [7].

În concluzie, este necesar de menționat că, odată cu apariția pandemiei COVID-19, societatea a suferit multiple modificări, inclusiv de ordin comportamental, care au dus la restricționarea drepturilor pacienților în Republica Moldova, fapt recunoscut inclusiv de către autoritățile publice.

Pandemia de coronavirus reprezintă criza globală de sănătate pentru timpurile noastre și una dintre cele mai mari provocări de după cel de-al Doilea Război Mondial. Pandemia a afectat fiecare țară, generând efecte devastatoare de ordin social, economic și politic, care necesită ani de zile pentru restabilire și revenire la o viață fără restricții.

Referințe:

1. <https://nordnews.md/nu-ma-descurc-nici-locuri-nu-mai-sunt-un-medic-din-cahul-si-a-dat-demisia/>
2. <https://newsmaker.md/ro/nm-espresso-despre-nivelul-inalt-de-contaminare-cu-covid-in-moldova-insuficienta-locurilor-in-spitale-si-filmele-noi-plaha-pictures/>
3. <https://cotidianul.md/2020/04/08/moldova-a-efectuat-cele-mai-putine-teste-la-covid-19-din-toate-tarile-din-zona/>

***Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021***

4. <https://msmps.gov.md/comunicare/comunicate/5654-de-persoane-cu-forme-usoare-de-covid-19-se-afla-in-tratament-la-domiciliu/>
5. <https://newsmaker.md/ro/cum-sunt-tratati-la-domiciliu-bolnavii-de-covid-din-moldova-cat-costa-tratamentul-si-de-ce-medicii-prescriu-medicamente-inutile/>
6. <https://newsmaker.md/ro/gafa-prezidentiala-igor-dodon-a-dezvaluit-numele-moldovencei-infectate-cu-covid-19/>
7. <http://ambuiucani.md/2020/10/05/ministerul-sanatatii-atentioneaza-stigmatizarea-bolnavilor-de-covid-19-contribuie-la-raspandirea-rapida-a-virusului/>

**MOMENTUL ÎNȚIAL AL RAPORTURILOR JURIDICE DINTRE
SUBIECȚII SISTEMULUI ASIGURĂRILOR OBLIGATORII DE
ASISTENȚĂ MEDICALĂ**

Ion GUCEAC Jr.

CZU: 347.44:368.042:616-082

iguceac@gmail.com

Conform legiuitorului [1], subiecți ai asigurării obligatorii de asistență medicală sunt: asiguratul; persoana asigurată; asigurătorul; prestatorul de servicii medicale.

Asiguratul este persoana fizică sau juridică obligată prin lege să asigure riscul propriu de a se îmbolnăvi și/sau riscul de a se îmbolnăvi al altor categorii de persoane a căror asigurare este de competența lui. În sistemul AOAM, asigurător este Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) și agențiile ei teritoriale. Prestatorii de servicii medicale din sistemul AOAM sunt prestatorii de servicii medicale publici și privați care au încheiat contract de acordare a asistenței medicale cu Compania Națională de Asigurări în Medicină sau cu agențiile ei teritoriale.

Cu referire la celelalte două categorii de subiecți ai AOAM, pe parcursul cercetării sistemului AOAM, inițial s-a conturat impresia, iar mai târziu convingerea asupra faptului că legislatorul național creează o ambiguitate prin utilizarea noțiunilor de *asigurat* și *persoană asigurată* pentru a individualiza doi subiecți distincți. Sub aspectul semnificației acestor termene, conform *Dicționarului explicativ al limbii române* [2], *asigurat* este persoană, instituție, bun etc. care se asigură. Astfel, avem temeiul să susținem că asiguratul și persoana asigurată, ca sunt două entități identice. Prin urmare, considerăm nereușită operarea în actele normative cu acești doi termeni ai doima ca semnificație. Îar în vederea excluderii oricăror ambiguități, considerăm oportun ca *asiguratul*, persoana fizică sau juridică obligată prin lege să asigure riscul propriu de a se îmbolnăvi și/sau riscul de a se îmbolnăvi al altor categorii de persoane, a căror asigurare este de competența lui, în formula în care o prevede legea, să fie înlocuit cu termenul *contractantul asigurării*.

Legislația Republicii Moldova nu prevede expres când se naște un raport juridic între subiecții asigurării obligatorii de asistență medicală, cu toate acestea, prin prisma prevederilor Legii nr.1585 din 27.02.1998 [3] conchidem că acesta apare în momentul configurării unor circumstanțe-condiții prevăzute de lege sau în temeiul încheierii unor contracte bilaterale.

Prin urmare, putem vorbi despre apariția unor raporturi juridice între persoana asigurată și asigurat (contractantul asigurării) în situația unui raport juridic de muncă (în acest caz, asigurat pentru persoanele angajate este angajatorul) și raportul juridic care apare între anumite categorii de persoane neangajate, cu domiciliul în Republica Moldova, aflate la evidența instituțiilor abilitate ale Republicii Moldova (elevi, studenți, copiii de până la 18 ani, gravidele, pensionarii, șomerii oficializați ș.a.) și Guvernul, în calitate de asigurat [3].

O situație deosebită apare când calitatea de persoană asigurată și asigurat (contractant al asigurării) o întrunește una și aceeași persoană. Persoane asigurate în mod individual sunt persoanele fizice neangajate care fac parte din categoriile de plătitori ai primei de AOAM în sumă fixă prevăzute în Anexa nr. 2 la Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală [4] și care au achitat prima de AOAM în sumă fixă.

Raportul juridic dintre asigurat (contractant al asigurării) și asigurător apare ca urmare a caracterului obligatoriu al asigurării. Asiguratul este obligat să se înregistreze ca plătitor de prime de asigurare obligatorie de asistență medicală la agenția teritorială a CNAM, să achite primele de asigurare în mărimea, în modul și în termenele stabilite de legislație, să prezinte asigurătorului, utilizând metode automatizate de raportare electronică, prin intermediul instituțiilor abilitate, indicate la art. 4 alin. (9), listele de evidență nominală a persoanelor asigurate. Pe de altă parte, asiguratul este în drept să obțină de la asigurător informații despre îndeplinirea de către acesta a obligațiilor sale legale față de persoanele asigurate [3].

Raportul juridic dintre persoana asigurată și asigurător apare atunci când celui dintâi i se recunoaște statutul juridic. Aceasta se întâmplă, de regulă, după ce persoana asigurată intră în raporturi juridice cu asiguratul (contractantul asigurării), în condițiile menționate *supra*. În conformitate cu art. 6 din Legea nr. 1585 din 27.02.1998 [3]: *Statutul de persoană asigurată se acordă de către asigurător ca urmare a achitării primei de asigurare obligatorie de asistență medicală în modul și termenele prevăzute de legislație sau prin includerea în una dintre categoriile de persoane neangajate asigurate de către Guvern. Statutul de persoană asigurată conferă dreptul de a beneficia de volumul integral de asistență medicală prevăzut în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală și acordat de prestatorii de servicii medicale contractați de Compania Națională de Asigurări în Medicină.*

CNAM, conform prevederilor legii enunțate mai sus, este obligată să apere interesele persoanelor asigurate. Asigurătorul răspunde material față de persoana asigurată pentru prejudiciile cauzate vieții și sănătății acesteia ca rezultat al asistenței medicale, prevăzute de Programul unic, acordate necalitativ sau insuficient

Raportul juridic dintre asigurător și prestatorul de servicii apare în momentul încheierii unui contract. CNAM realizează asigurarea obligatorie de asistență medicală prin încheierea cu prestatorii de servicii medicale și farmaceutice a contractelor de acordare a asistenței medicale și de eliberare a medicamentelor compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, iar ulterior, verifică conformitatea executării prevederilor contractuale. Acest Contract include obligațiile prestatorului și ale CNAM-ului, costul serviciilor, termenul și modul de achitare, responsabilitatea părților etc. [3]. În linii generale, prin Contractul-tip, prestatorul se obligă să acorde asistență medicală calificată și de calitate, în volumul prevăzut în Programul unic și în Contract, inclusiv prin încheierea unor contracte cu

alți prestatori, care activează în conformitate cu legislația, în caz de imposibilitate obiectivă de prestare a acestuia, iar CNAM-ul se obligă să transfere Prestatorului mijloacele financiare, în conformitate cu facturile prezentate pentru serviciile medicale acordate persoanelor, în temeiul și în limitele Contractului.

Raportul juidic dintre persoana asigurată și prestatorul de servicii medicale apare ca urmare a survenirii necesităților legate de asistența medicală și farmaceutică. În acest sens, prestatorii de servicii medicale răspund pentru serviciile medicale prestate contrar prevederilor legislației și clauzelor contractului de acordare a asistenței medicale, pentru refuzul de a acorda asistență medicală persoanelor asigurate [5].

În cazul în care instituția medicală nu își îndeplinește obligațiile, persoana asigurată are dreptul să se adreseze asiguratorului, care este obligată să îi ofere protecție. Legislația actuală prevede diverse modalități de protejare a drepturilor persoanei asigurate. Persoana asigurată poate alege orice formă de protecție a drepturilor și libertăților: administrativă, amiabilă sau judiciară. În acest sens, persoana asigurată are prerogativa de a intra în raporturi cu fiecare din ceilalți subiecți ai sistemului AOAM, grație dreptului prevăzut de lege, și anume: *să intenteze acțiuni asiguratului, asiguratorului, prestatorului de servicii medicale și farmaceutice inclusiv pentru a obține compensarea materială a prejudiciului cauzat din culpa acestora* [3]. Pe de altă parte, CNAM-ul și agențiile ei teritoriale sunt în drept să ceară persoanelor juridice sau fizice, responsabile pentru prejudiciul cauzat sănătății persoanei asigurate, recuperarea cheltuielilor pentru acordarea asistenței medicale în volumul prevăzut de Programul unic [3]. Altfel spus, asiguratorul are dreptul de a înainta o acțiune de regres

Referințe:

1. Legea nr. 1585 din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medical. Publicat : 30.04.1998 În: *Monitorul Oficial*, nr. 38-39, art. 280.
2. *Dicționarul dexonline*, <https://dexonline.ro/definitie/asigurat>, accesat la data de 05.06.2021.
3. Legea nr. 1585 din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medical. În: *Monitorul Oficial*, 1998, nr. 38-39, art. 280.
4. Legea nr. 1593 din 26.12.2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală. În: *Monitorul Oficial*, 2003, nr. 18-19, art. 57.
5. Hotărârea Guvernului nr. 1636 din 18.12.2002 cu privire la aprobarea Contractului-tip de acordare a asistenței medicale (de prestare a serviciilor medicale) în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală. În: *Monitorul Oficial*, 2002, nr. 178-181, art. 1792.

LEZIUNILE IATROGENE ÎN CALITATE DE CAUZĂ A MORTII PACIENȚILOR

Andrei PĂDURE, Anatolii BONDAREV

CZU: 347.51:340.6:616-052

andrei.padure@usm.md,
anatolii.bondarev@usmf.md

Actualitate. Bolile iatrogene constituie unul dintre cele mai intens discutate aspecte ale activității medicale și sunt considerate o problemă de sănătate publică serioasă aflată în creștere [1, 2]. Acestea au nu doar un impact medical și etic, dar și economic, motiv pentru care sunt studiate de medicii clinicieni [3, 4], dar și de medicii legiști și juriști [1, 5, 6, 7, 8 ș.a.]. Din punct de vedere etimologic, cuvântul „iatrogenie” provine de la două cuvinte grecești, *iatros*, care înseamnă medic și *genesis* – origine. Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește iatrogenia drept orice efect nociv, neintenționat și nedorit al unui medicament, utilizat pentru scopuri de profilaxie, diagnostic sau terapie [9]. Spre regret, această definiție nu include prejudiciile cauzate pacienților prin alte proceduri și manopere medicale. Făcând trimitere la Clasificarea Internațională a Maladiilor (ed.X), T.K. Osipenkova-Vich-tomova este de părere că drept iatrogenie trebuie să fie privit orice proces patologic generat de manoperele curative [7]. De aceeași părere este și S. Ungurean [10] care subînțelege prin boli iatrogene maladiile, procesele și stările patologice datorate activității profesionale a medicului pe care le clasifică în psihice și somatice, cele din urmă fiind divizate în: traumatice, toxice, septice și organizatorice. Din iatrogeniile somatice de origine traumatică fac parte: traumatismul obstetrical, consecințele nefavorabile ale intervențiilor chirurgicale, măsurilor de anestezie și reanimare, injectării preparatelor medicamentoase etc. Iatrogeniile somatice de origine toxică sunt acelea care au fost cauzate de prescrierea și administrarea incorectă a medicamentelor. Iatrogeniile de proveniență septică sunt constituite din consecințele nefavorabile ale vaccinărilor, ale încălcărilor de reguli sanitaro-epidemiologice ș.a. Iatrogeniile de origine organizatorică apar din cauza organizării incorecte a procesului de examinare, tratament și îngrijire medicală a bolnavului [10].

Iatrogenia poate fi consecutivă riscului medical previzibil sau imprevizibil [1] și poate fi provocată atât de acțiuni medicale incorecte și nejustificate, cât și de o intervenție medicală corectă, argumentată și legală [11].

Iatrogenia este un fenomen relativ frecvent întâlnit în activitatea medicală. Frecvența iatrogeniilor somatice este de circa 12-16%, fiind dependentă în mare măsură de caracteristicile loturilor analizate [12, 13, 14]. Este de atenționat că iatrogenia este un prejudiciu adus pacientului chiar și în cazurile asistenței medicale impecabile. Analizând problema maladiilor iatrogene apărute în tratamentul patologiei chirurgicale acute, R.V. Cheminava [8] a constatat că iatrogenia a contribuit la instalarea decesului pacientului în tocmai 31,8% de observații, iar în 68,1% – a servit drept temei pentru tragerea personalului medical la răspundere civilă [8]. Unii autori [4] atrag atenția asupra faptului că iatrogenia este a cincea cauză de deces în lume.

Scopul evaluarea condițiilor de apariție a leziunilor iatrogene letale și elucidarea legăturii lor de cauzalitate cu moartea pacientului într-un caz clinic.

Rezultate și discuții. *Un pacient cu vârsta de 44 de ani a fost internat în secția Chirurgie toracică cu diagnosticul „Fracturi de coaste IX, X, XI”. La momentul internării acuza dureri progresive în hemitoracele stâng, ce se acutizau la mișcare și respirație, însoțite de dispnee moderată și astenie generalizată. Din anamneză s-a constatat că două zile înainte de internare a căzut la domiciliu, lovindu-se la nivelul hemitoracelui stâng; la medic nu s-a adresat și tratament nu a urmat. La examenul primar medicul chirurg a constatat o asimetrie a excursiei toracelui, dureri și crepitație osoasă la palparea hemitoracelui stâng, însă fără emfizem subcutanat; percutor și auscultativ – fără modificări; în rest, inclusiv indicatorii vitali – fără particularități. La examenul radiologic efectuat la internare s-a indicat prezența unor fracturi recente ale coastelor IX, X și XI; hemotorax moderat pe stânga; contuzie pulmonară bazală bilateral cu accent pe stânga. La examenul radiologic repetat (peste 24 de ore) au fost observate hidrotorax pronunțat pe stânga (până la coasta III) și contuzie bazală cu accent pe stânga, în dinamică cu mărirea opacifierii țesutului pulmonar drept și stâng. S-a efectuat o intervenție chirurgicală de toracocenteză a cavității pleurale stângi în procesul căreia, în cavitatea pleurală, a fost ghidat introdus un dren de silicon din care s-a eliminat sânge cu cheaguri (volumul nu a fost precizat) și a fost montat sistemul Bulau. După montarea sistemului, medicul chirurg a menționat în fișa medicală funcționalitatea acestuia, fără a aduce argumente clinice (prezența, caracterul și volumul eliminărilor). La scurt timp de la toracocenteză, starea pacientului s-a agravat brusc și au apărut semne de insuficiență respiratorie acută și colaps. Pacientul a decedat peste 5 ore de la intervenție. Diagnosticul final a fost apreciat drept „Traumatism toracic închis. Fractura coastelor V-XI pe stânga. Hemotorax posttraumatic pe stânga. Hematom intrapleural pe stânga. Insuficiență respiratorie acută. Insuficiență cardiacă acută”. La necropsie s-au depistat urme de manipulații medicale (corespunzător celor menționate), inclusiv drenul din silicon ce pătrundea printr-o ruptură în parenchimul lobului inferior al pulmonului stâng pe o profunzime de 9 cm, alături de care mai era o ruptură cu un diametru similar drenului și o profunzime de 11 cm; cavitatea pleurală era liberă de lichid. Totodată, a fost diagnosticată o pneumonie franc-lobară a lobilor inferiori bilateral, mai pronunțată pe stânga, în stadiul de hepatizare cenușie, cu pleurită fibrinoasă, confirmată microscopic. Fracturi costale nu s-au depistat, fiind identificat doar calos osos la nivelul coastelor III-VI pe stânga. Vechimea leziunilor pulmonare stabilită histologic a coincis cu timpul efectuării toracocentezei. Drept cauză a morții pacientului a servit insuficiența pulmonară acută determinată de trauma plămânului pe fundal de pneumonie franc loabară bilaterală.*

În cazul descris, medicul chirurg a admis o greșeală diagnostică, ce a condus la o tactică greșită și a comis o iatrogenie somatică traumatică prin lezarea plămânului stâng. Așadar, în procesul diagnosticării, o pneumonie comunitară franc loabară a fost confundată cu o traumă închisă a toracelui. La baza acestei greșeli au stat mai multe cauze, atât obiective, cât și subiective. Astfel, constatăm că pneumonia franc loabară

avea o manifestare clinică redusă – fără febrilitate, crepitație auscultativ și modificări ale hemoleucogramei. Totuși, suntem de părerea că această cauză nu a fost decisivă, întrucât potrivit Protocolului Clinic Național (PCN-3) „Pneumonia comunitară la adult” (2000), pneumonia se manifestă și prin simptomele prezente la pacientul respectiv, precum: debut acut, junghi toracic, astenie, fatigabilitate [15]. O altă cauză obiectivă a greșelii diagnostice a chirurgului a fost generată de greșeala diagnostică comisă de medicul radiolog, care a apreciat fracturile învechite drept recente, iar pneumonia – în calitate de contuzie pulmonară. Aceeași investigație radiologică, efectuată până la examenul clinic, a influențat interpretarea de către medicul chirurg a rezultatelor examenului obiectiv al pacientului, care au fost „ajustate” eronat la traumă. Astfel, greșeala diagnostică a radiologului a influențat viziunea medicului chirurg și l-a orientat pe o „pistă diagnostică greșită”. În apariția eșecului de diagnosticare, în cazul prezentat, se constată și câteva cauze de ordin subiectiv. Una dintre cauzele decisive a constat în supraestimarea anamnezei din care rezulta trauma prin cădere la domiciliu. Anume această circumstanță a determinat internarea nejustificată a pacientului în secția de chirurgie toracică și nu în cea de profil terapeutic. Supraestimarea anamnezei privind trauma, de rând cu interpretarea eronată a rezultatelor examenului clinic al pacientului, monitorizarea neadecvată a funcționării drenajului toracic și neefectuarea investigațiilor instrumentale suplimentare în perioada postoperatorie (care ar fi permis diagnosticarea complicației iatrogene), mai ales pe fundalul agravării stării pacientului, au fost decisive în omiterea momentului crucial al apariției leziunii iatrogene cauzatoare de deces. Posibil, medicul chirurg a considerat insuficiența respiratorie acută apărută la pacient drept o complicație a traumei închise a toracelui, iar manifestarea colapsului a atribuit-o neargumentat hemotoracelui posttraumatic și hematomului intrapleural, fenomene indicate în diagnosticul final.

Concluzii. Stabilirea legăturii de cauzalitate dintre deficiențele admise în procesul acordării asistenței medicale și consecințele actului medical este de o mare importanță medicală, medico-legală și juridică [16]. Studiul cazului prezentat a arătat existența unui substrat pluricausal al greșelilor diagnostice comise de medicii radiolog și chirurg, format din cauze obiective și subiective. Analiza acestor cauze a arătat predominarea celor subiective în apariția eșecului medical. Totodată, datorită lacunelor de documentare a actului medical, rămân inexplicabile cauzele perforării plămânului prin intermediul cateterului. În literatura medicală mai sunt descrise cazuri de lezare iatrogenă a structurilor toracice interne în procesul toracocentezei soldate cu decesul pacienților, autorii [5, 6] opinând în favoarea greșelilor tehnice ale manoperei și lipsei controlului corectitudinii plasării tubului de drenare după procedură.

Referințe:

1. DRESSLER, M.L. ș.a. Eroare, greșeală, stare de necesitate, caz fortuit și risc iatrogen în practica medico-legală. În: *Etiopatogenia infracțiunilor comise împotriva omului*. Chișinău, 1997, pp.30-34.
2. SPOSATO, L.A., FUSTINONI, O. Iatrogenic neurology. In: *Handbook of Clinical Neurology*, 2014, vol. 121, pp.1635-1671.

3. CRISTALOV, Gh. Traumatismul iatrogen al rectului. În: *Al X-lea Congres al Asociației Chirurgilor „Nicolae Anestiadi” din R.M. Chișinău*, 2007, p. 208.
4. PEER, R.F., SHABIR, N. Iatrogenesis: A review on nature, extent, and distribution of healthcare hazards. In: *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 2018, no. 7(2), pp. 309-314. ISSN 2766-8460
5. БАШИМАКОВ, В.А., БАЧУРИН, В.Н. Ятрогенное осложнение при оказании медицинской помощи в хирургической практике. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики*. Барнаул-Новосибирск, 2011, №. 17, сс. 10–15.
6. БОЖЧЕНКО, А.П., ТОЛМАЧЕВ, И.А., БЕЛЫХ, А.Н. Наступление летального исхода вследствие ятрогенного повреждения ветви межреберной артерии при проведении плевральной пункции. В: *Судебно-медицинская экспертиза*, 2019, №. 6 (62), сс. 58-62. ISSN 0039-4521.
7. ОСИПЕНКОВА-ВИЧТОМОВА, Т.К. Ятрогенные осложнения при лечении лимфогранулематоза. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, сс. 310-311
8. ЧЕМИНАВА, Р.В. К вопросу о ятрогении при острых хирургических заболеваниях: медико-правовая квалификация. В: *Теория и практика судебной медицины*. Санкт-Петербург, 2006, сс. 121-122
9. WHO. *Technical Report No. 498: International Drug Monitoring: The Role of National Centres*. Geneva, Switzerland: WHO; 1972. [Accesat 02.09.2021] Disponibil: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/40968/WHO_TRS_498.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. UNGUREAN, S. *Deficiențe medicale: cauze și consecințe*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic Medicina, 2001. 123 p. ISBN 9975-945-82-1.
11. ГЕРШТЕЙН, Е.Г. Страхование профессиональной ответственности. В: *Человек и лекарство*, 2007, № 2 (28), сс. 10-11. ISSN 1728-8800.
12. ATIQUI, R. et.al. Prevalence of iatrogenic admissions to the Departments of Medicine/Cardiology/ Pulmonology in a 1,250 bed general hospital. In: *International Journal of clinical pharmacology and therapeutics*, 2010, no.48(8), pp.517-524. ISSN: 0946-1965.
13. ГОЛОВИН, В.С. и др. Материалы к вопросу судебно-медицинской экспертизы дефектов оказания медицинской помощи. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, сс. 294-296.
14. ШАПКИНА, Н.Б., САРКИСЯН, Б.А. Судебно-медицинская оценка качества оказания хирургической помощи в Кемеровской области. В: *Актуальные вопросы судебной медицины и экспертной практики на современном этапе*. Москва, 2006, сс. 298-300.
15. BOTNARU, V., RUSU, D. *Protocolul Clinic Național „Pneumonia comunitară la adult”*. 2020. 39 p.
16. BACIU, Gh., PĂDURE, A., BONDAREV, A. Abordarea juridică a cauzalității și divergențelor de diagnostic în malpraxis. În: *Revista Institutului Național al Justiției*. Chișinău, 2013, nr.4(27), pp.22-26. ISSN 1857-2405.

Această comunicare științifică a fost elaborată în cadrul Proiectului de Stat „Protecția consolidată a drepturilor pacientului în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală”, nr. 20.80009.0807.30.

**ACCESUL PERSONALULUI DIDACTIC, NEDIDACTIC ȘI AUXILIAR
DIN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT AL REPUBLICII MOLDOVA
LA SERVICII DE SĂNĂTATE ÎN CALITATE DE PERSOANE ASIGURATE**

Inna SOȚCHI

CZU: 347.51:371.12:614

ina.bazatin@gmail.com,
inna.sotchi@htp.md

La 8 aprilie 2001 Republica Moldova a ratificat Convenția nr. 155 privind Igiena și Securitatea Muncii din 1981 și Recomandările privind Securitatea și Sănătatea Ocupațională aferente acesteia (nr. 164), precum și Convenția OIM (nr. 187) privind cadrul de promovare a Securității și Sănătății Ocupaționale din 2006. În temeiul actelor respective, și-a asumat crearea unui sistem normativ care va proteja angajații din orice domeniu de orice potențial risc asupra sănătății salariaților din orice domeniu de activitate.

Pandemia de COVID-19 a afectat la nivel mondial toate țările, inclusiv Republica Moldova. Anumite categorii de salariați care activează în domenii specifice au fost și sunt expuși riscului de contaminare. Printre aceștia se numără și cadrele didactice.

La 23 august 2021 CNESP (Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică) emite Hotărârea nr. 60 în temeiul căreia stabilește că până la atingerea nivelului recomandat de vaccinare de 95%, personalul didactic, nedidactic și auxiliar nevaccinat va efectua din cont propriu și va prezenta, o dată la 14 zile, rezultatul unui test diagnostic la COVID-19 (test rapid de diagnostic AgSarsC-oV-2 sau test PCR la COVID-19).

Presupunem că CNESP s-a referit în hotărârea sus-numită la personalul didactic, nedidactic și auxiliar care activează în cadrul sistemului de învățământ al RM. Toate trei categorii de persoane sunt angajați în câmpul muncii în temeiul unui CIM (Contract individual de muncă), fapt care le garantează statutul de persoană asigurată în cadrul sistemului AOAM.

O întrebare logică este de ce angajații respectivi în calitate de persoane asigurate trebuie să suporte cheltuieli personale care constituie în medie de la 20-50%, uneori și mai mult, din salariul acestora pentru a accede la locul de muncă?

1. Este obligatorie vaccinarea?

Imunizarea populației la nivel mondial și național este efectuată în baza consimțământului persoanei exprimat benevol. La 27 ianuarie 2021 Comisia pentru afaceri sociale, sănătate și dezvoltare durabilă, din cadrul Consiliului Europei la cea de-a 5-a ședință aprobă Rezoluția 2361 [1] în temeiul căreia stabilește Planul de alocare a vaccinului COVID-19, cunoscută și sub numele de COVAX.

Comisia a statuat că principiul vaccinării este benevol, iar utilizarea certificatelor de vaccinare este admisă numai în scopul de a monitoriza eficacitatea vaccinului, efectele secundare potențiale și adverse.

Recent Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (în continuare CtEDO) [2] a pronunțat o cauză împotriva Cehiei în care consideră că vaccinarea obligatorie a co-

piilor împotriva nouă boli (difterie, tetanos, poliomielită etc.) nu constituie o încălcare a dispozițiilor Convenției cum ar fi „*dreptul la respectare*” „, *la viața privată*”. „*Politica de vaccinare urmărește obiectivele legitime de protejare a sănătății și a drepturilor altora, prin aceea că protejează atât pe cei care primesc vaccinurile în cauză, cât și pe cei care nu pot fi vaccinați din anumite motive medicale*” – a subliniat Curtea. Marea Cameră Curții, ale cărei decizii nu pot fi atacate, a statuat că „interesul superior al copiilor trebuie să primeze în toate deciziile care îi privesc”. Astfel, dacă neadmiterea copiilor nevaccinați la grădiniță a însemnat pentru ei pierderea unei oportunități cruciale de a-și dezvolta personalitatea constituie mai degrabă o măsură preventivă decât punitivă.

Nicolas Hervieu, jurist specialist al CtEDO, a comentat că decizia respectivă vine să întărească posibilitatea unei obligații de vaccinare în condițiile pandemiei actuale de COVID-19 și a subliniat „marja de apreciere lăsată de Curte statelor în politica lor de vaccinare”.

Prin urmare, vaccinarea nu poate fi obligatorie, dar statul poate impune anumite restricții în privința persoanelor nevaccinate, cum ar fi situația discutată, obligarea de a efectua un test diagnostic la COVID-19 o dată la 14 zile.

La 31 iulie 2021 rata totală de acoperire vaccinală a personalului din instituțiile de învățământ în țară a constituit: 66,7% (cu cel puțin o doză) și 41,94% (cu ciclul complet de vaccin) [3].

2. Personalul didactic, nedidactic și auxiliar nevaccinat urmează să suporte cheltuielile pentru testare?

Potrivit art. 14 pct. 3.1 din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală aprobat prin HG nr. 1387 din 10.12.2007 este inclusă în lista serviciilor prestate, asistența medicală în cazul urgențelor de sănătate publică (supraveghere în condiții de autoizolare, tratament la domiciliu, prelevarea probelor biologice la domiciliu, solicitarea ambulanței pentru cazurile care întrunesc criteriile de spitalizare) în conformitate cu actele normative aprobate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.

La 31.07.2020, Guvernul RM prin HG nr. 566 a extins lista de servicii prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală și a stabilit că toate persoanele asigurate vor putea face testul COVID-19 din contul poliței de asigurare.

La moment, în Program la capitolul Determinarea parametrilor imunologici și examinări imunoematologice la pozițiile 180⁴⁻⁶ sunt incluse serviciile privind determinarea anticorpilor anti-SARS-CoV-2 IgM prin metoda Elisa, determinarea anticorpilor anti-SARS-CoV-2 IgG prin metoda Elisa, determinarea calitativă a ARN virusului SARS-CoV-2 prin metoda PCR în regim Real Time.

Investigațiile se efectuează la trimiterea medicului de familie și a medicilor specialiști de profil, în modul stabilit de actele normative, cu acoperirea cheltuielilor din contul mijloacelor fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru toate persoanele, inclusiv pentru cele ce nu au statut de persoană asigurată, conform

contractului de prestare servicii medicale a Companiei Naționale de Asigurări în Medicină cu laboratoarele de referință.

Atribuțiile Comisiei potrivit art.58 din Legea nr.10 din 3 septembrie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice sunt: să creeze condiții speciale de activitate, de viață și deplasare pentru persoanele fizice și juridice, să utilizeze toate resursele și mijloacele disponibile pentru organizarea măsurilor de răspuns, să solicite ajutorul autorităților centrale sau al autorităților locale.

Astfel, Hotărârile Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nu pot depăși prevederile cadrului normativ existent. Atribuțiile acesteia nu sunt similare cu cele ale Comisiei pentru Situații Excepționale, care acționează în timpul situațiilor de stare de urgență, în temeiul Legii nr. 212/24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război, care ar oferi dreptul organului respectiv să adopte unele măsuri ce ar depăși cadrul legal existent în materie de sănătate publică.

Prin urmare, atât timp cât Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală compensează testarea persoanelor asigurate, cadrele didactice nu pot fi obligate să suporte costul acestora.

Mai mult ca atât în temeiul art. 78 alin. (1) lit. e), salariatul este în drept să suspende contractul individual de muncă (în continuare CIM), când condițiile de muncă sunt nesatisfăcătoare din perspectiva securității și sănătății în muncă. Astfel, salariații din sistemul de învățământ sunt în drept să solicite angajatorului său îndeplinirea condițiilor stabilite prin acte normative privind securitatea și sănătatea în muncă, inclusiv asigurarea testării, iar în caz contrar, să solicite suspendarea CIM.

Dreptul de a avea acces la locul de muncă nu poate fi limitat prin stabilirea unor plăți indirecte, iar încălcarea dreptului de a fi angajat vine în contradicție cu prevederile Convenției. În cauzele *Fernandez Martinez c. Spaniei* § 109-110, cauza *Bigaeva c. Grecia* § 23, 28 și cauza *Oleksandr Volkov c. Ucraina* § 165-167 Curtea a reținut că în jurisprudența sa, noțiunea de „viață privată” include și activitățile profesionale [4]. Prin urmare, îngrădirea nejustificată a dreptului de a fi angajat cu toate atribuțiile stabilite prin lege ar putea genera eventuale condamnări a RM la CEDO.

Referințe:

1. Dezbaterile Adunării din 27 ianuarie 2021 (a 5-a ședință) (a se vedea Doc. 15212, raportul Comisiei pentru afaceri sociale, sănătate și dezvoltare durabilă, raportor: dna Jennifer De Temmerman). Text adoptat de Adunare la 27 ianuarie 2021 (a 5-a ședință). [cit. 22.04.2021]. Disponibil: <https://pace.coe.int/en/files/29004/html>.
2. La vaccination obligatoire nécessaire dans une société démocratique [cit. 22.04.2021]. Disponibil: <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/covid-19-la-cedh-juge-la-vaccination-obligatoire-necessaire-dans-une-societe-democratique-20210408>
3. <https://mecc.gov.md/ro/content/rata-de-acoperire-vaccinala-lucratorilor-din-domeniul-educatiei>.
4. RĂZVAN, Anghel. *Hotărâri CEDO relevante în materia raporturilor de muncă și asigurărilor sociale, comentarii și jurisprudență națională*. Editura ROSETTI International, 2016. 75 p.

ASPECTE NORMATIVE ȘI PRACTICE PRIVIND HĂRȚUIREA SEXUALĂ LA LOCUL DE MUNCĂ

Tatiana MACOVEI

CZU: 349.2:342.9:343.541

macovei.tanea@gmail.com

Hărțuirea sexuală reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului, deoarece atentează la integritatea sexuală, siguranța mentală și fizică, precum și spațiul personal al victimei. Studiile de specialitate arată că hărțuirea sexuală influențează sănătatea fizică și psihoemoțională, dar și mediul profesional. Acest fenomen influențează calitatea lucrului efectuat și are efect negativ asupra performanței salariaților.

Despre hărțuirea sexuală la locul de muncă se vorbește în șoaptă, ori societatea nu e pregătită să recunoască că asemenea fenomene există, iar ele trebuie combătute.

Codul muncii [1] al Republicii Moldova definește în art. 1 **hărțuirea sexuală** drept orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare. Faptele de hărțuire sexuală la locul de muncă, dacă întrunesc elementele componenței de infracțiune prevăzute de art. 173 Cod penal, urmează a fi incriminate penal. Astfel Codul penal [2] al Republicii Moldova incriminează fapta de hărțuire sexuală în următoarea redacție: manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare cu scopul de a determina o persoană la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite, săvârșite prin amenințare, constrângere, șantaj se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 850 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Potrivit art. 10 Codul muncii, obligația de a întreprinde măsuri de prevenire a hărțuirii sexuale la locul de muncă, precum și măsuri de prevenire a persecutării pentru depunere în organul competent a plângerilor privind discriminarea; precum și introducerea în regulamentul intern al unității de dispoziții privind interzicerea discriminărilor după oricare criteriu și a hărțuirii sexuale revine angajatorului. Angajatorul are obligația de a prevedea în regulamentul intern al unității prevederi ce se referă la interzicerea hărțuirii sexuale la locul de muncă.

Hărțuirea sexuală se manifestă sub diferite forme.

Astfel, în funcție de gravitate, avem: formă ușoară – se manifestă prin priviri, atingeri, gesturi, limbaj cu conotație sexuală; formă medie – se manifestă prin solicitarea de relații sexuale prin promisiuni: invitații la întâlniri amoroase însoțite de promisiuni de angajare sau de avansare în serviciu, cererea de relații sexuale cu promisiunea unei recompense; formă gravă – amenințări și forțarea victimei: sărutări fără permisiune, solicitări la relații sexuale prin amenințări, încercarea de a avea relații sexuale cu aplicarea forței.

În funcție de forma pe care o îmbracă întâlnim: forme fizice – atingeri, săruturi, blocarea trecerii, atingerea/frecarea aparent accidentală a anumitor părți ale corpului, agresiune fizică etc.; forme verbale – comentarii despre viața privată, propuneri și avansuri sexuale directe, insinuări, expresii sau glume cu conotație sexuală, discuții explicit sexuale etc.; forme nonverbale – gesturi sexuale sugestive, curtoazie exagerată, falsă, studierea ostentativă a corpului unei persoane, expunerea indecentă a anumitor părți ale corpului etc; forme scrise sau grafice – fotografiile cu tentă sexuală, scrisori, mesaje sms-uri, afișarea diferitelor poze cu tentă sexuală etc; forme psihoemoționale – amenințări, constrângeri, abuz de autoritate prin condiționarea obținerii unor beneficii în plan profesional de acceptarea comportamentelor de hărțuire.

Victima hărțurii sexuale poate fi orice persoană de sex feminin sau masculin, deși cel mai des victimele acestui fenomen sunt femeile. În același timp, combatem orice prejudecată care plasează vina pe seama victimei, aducând exemplul faptului că victima se îmbracă prea provocator sau vorbește sau se comportă într-un anumit mod. Astfel susținem că nu contează modul în care persoana se îmbracă, nu contează dacă se cunoaște că victima în viața privată practică prostituția, oferă servicii de masaj erotic, participă în reprezentări de streaptise etc., deoarece unicul vinovat de hărțuirea sexuală este doar hărțuitorul. Din păcate, societatea atribuie o parte din vină însăși victimei hărțurii sexuale, ceea ce le demoralizează și le face pe acestea să nu denunțe cazurile de hărțuire sexuală la locul de muncă, încurajând astfel hărțuitorul în acțiunile sale. Societatea trebuie educată în acest sens și să înțeleagă că răspunzător de hărțuirea sexuală trebuie să fie doar autorul ei și în niciun caz victima.

Deseori în cadrul raporturilor de muncă apare necesitatea de a diferenția hărțuirea sexuală de flirt, ori acestea poartă anumite asemănări și este important pentru a le diferenția, ori răspunderea juridică survine doar în caz de hărțuire sexuală. Flirtul are doi participanți activi, unde ambii acționează intenționat, spre deosebire de hărțuire, unde acțiunile survin doar de la hărțuitor.

În cazul flirtului victima trăiește sentimente pozitive, este flataată, încrezătoare în propria persoană; în acest caz, ambele părți dețin situația sub control. Dificultatea delimitării hărțurii sexuale de unele acte de seducție, curtare, flirt, poate să apară mai ales atunci când făptuitorul subestimează caracterul acțiunilor sale sau victima supraevaluează comportamentul făptuitorului. Cu drept cuvânt se arată în doctrină că atunci când făptuitorul nu apreciază pe deplin situația așa cum este percepută de către victimă poate fi surprins sau confuz de reacția aparent exagerată a victimei și interpretarea greșită a acesteia [3].

Concluzionând, putem afirma că la etapa actuală nu avem un cadru normativ național comprehensiv și clar ce ar reglementa un mecanism de protecție împotriva hărțurii sexuale a salariaților la locul de muncă. În același timp, nu avem o politică clară la nivel statal menită spre combaterea hărțurii sexuale, în general, și a celei din câmpul muncii, în special. Victimele hărțurii sexuale trebuie încurajate să raporteze cazurile de hărțuire sexuală, beneficiind în același timp de sprijin legal și asistență psihologică.

Definiția hărțuirii sexuale așa cum este în redacția actuală a Codului muncii al Republicii Moldova nu implică elementele acțiunii adiacente a infracțiunii prevăzute de art. 173 Cod penal (amenințare, constrângere sau șantaj), respectiv nu poate fi aplicată componența de infracțiune prevăzută la art. 173 Cod penal. Însăși legislația în vigoare nu prevede o sancționare graduală a acțiunilor de hărțuire sexuală a salariaților, penal fiind sancționată doar forma gravă a hărțuirii sexuale.

Astfel, pentru a fi înlăturat acest vid legislativ, venim cu o propunere *de lege ferenda*, și anume: completarea Codului contravențional cu art. 70¹, intitulat **Hărțuirea**, care la alin. (1) ar prevedea răspunderea pentru acțiuni de hărțuire morală, iar alin. (2) ar prevedea răspunderea pentru acțiunile de hărțuire sexuală, cu gravitate redusă, comparativ cu cele penale. Respectiv art. 70/1 alin. (2) al Codului contravențional al Republicii Moldova ar urma să aibă următorul conținut: orice comportament verbal, nonverbal sau fizic cu conotație sexuală, care are ca scop sau efect lezarea demnității unei persoane, în special atunci când se creează un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator se sancționează ...

Referințe:

1. Codul muncii al Republicii Moldova adoptat prin Legea nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 159-162 din 29.07.2003.
2. Codul penal al Republicii Moldova adoptat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-74 din 14.04.2009.
3. GORDON, A.K., COHEN, M.A., GRUER, Eyal, ROGELBERG, Stevan. Innocent Flirting or Sexual harrassment? Perceptions of Ambiguous Work-Place Situations. In: *Representative Research in Social Psychology*, 2005, vol. 28, pp.47-58.

OBLIGAȚIILE DEPARTAMENTULUI RESURSE UMANE ÎN DOMENIUL PRELUCRĂRII DATELOR PERSONALE ALE SALARIAȚILOR

Felicia PĂSCĂLUȚĂ

CZU: 347.51:331.108.26

[*feliciapascaluta79@mail.ru*](mailto:feliciapascaluta79@mail.ru)

Odată cu creșterea numărului populației, dezvoltarea tehnologiilor informaționale, diversificarea vieții politice, economice și sociale, apare o nouă industrie – industria colectării, stocării și prelucrării datelor, practică pe larg la nivel public și privat. Datele personale au devenit adevărate valori ale perioadei contemporane, în așa măsură încât societatea în care trăim a căpătat o nouă denumire – societate informațională [1, p. 21].

Dreptul de a fi informat despre acțiunile de prelucrare de date ca parte componentă a mecanismului de exercitare a dreptului la protecția datelor cu caracter personal este instituit pornind de la ideea „transmiterii controlului asupra datelor personale”. Individul este în drept să știe cine, pentru ce și în ce condiții urmează să folosească atributele sale sau chiar imaginea sa. Legislatorul a prevăzut expres că, în spatele dreptului de a fi informat al persoanei vizate, trebuie să existe obligația expresă a operatorului de a informa subiectul de date despre o eventuală prelucrare de date.

La prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul unității, sunt aplicate principiile prevăzute de instrumentele internaționale: Declarația universală a drepturilor omului; Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal din 1981; Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date, precum și cele statuate în actele normative naționale: Constituția Republicii Moldova; Legea RM nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal; Legea RM nr. 982/2000 privind accesul la informație; Cerințele față de asigurarea securității datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaționale de date cu caracter personal, aprobate prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1123/2010; Regulamentul Registrului de evidență al operatorilor de date cu caracter personal, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 296/2012 și alte acte legislative/normative din domeniul enunțat.

Cadrul legislativ protejează nu numai bazele de date, dar și conținutul acestora, și reglementează procesul prelucrării datelor cu caracter personal [2].

Departamentul Resurse Umane este acea subdiviziune a unității în care se prelucrează un volum mare de date personale și cu cele mai complexe procese de prelucrare. Fie că este vorba de faza organizării concursului pentru ocuparea unei funcții de muncă vacante în cadrul unității, în cursul derulării raporturilor juridice de muncă sau chiar și după încetarea acestora, angajatorul prelucrează constant datele

personale ale salariaților, membrilor familiilor acestora sau ale colaboratorilor cu care interacționează unitatea.

Departamentul Resurse Umane prelucrează – în mod orientativ – următoarele tipuri de date personale ale salariaților [3, p. 92]:

- numele, prenumele și patronimicul;
- adresă de domiciliu;
- IDNP;
- sexul;
- cetățenia;
- data și locul nașterii;
- semnătura;
- date din actele de stare civilă;
- CPAM;
- CPAS;
- situația militară;
- telefon mobil;
- e-mail;
- profesie, funcție;
- date privind starea de sănătate;
- date din permisul de conducere auto;
- formare profesională;
- situația familială;
- situația economică și financiară;
- imagine etc.

Pentru a putea fi înregistrat în calitate de operator de date cu caracter personal în Sistemul de evidență resurse umane, angajatorul trebuie să întreprindă următoarele acțiuni:

1) să elaboreze și să aprobe Politica de securitate privind protecția datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor de evidență resurse umane de către operatorul de date cu caracter personal, ținând cont de prevederile stabilite de Cerințele față de asigurarea securității datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaționale de date cu caracter personal, aprobate prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1123/2010 [4];

2) să elaboreze și să aprobe documentația referitoare la politica de securitate a datelor cu caracter personal, adică regulamentul care stabilește modalitatea de prelucrare a datelor cu caracter personal în Sistemul de evidență resurse umane ce urmează a fi notificat Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP), potrivit pct. 21 din Hotărârea Guvernului RM nr. 1123/2010;

3) să desemneze o persoană responsabilă pentru Sistemul de evidență resurse umane;

4) să emită un ordin prin care să fie aprobate Politica de securitate și Regulamentul privind prelucrarea informațiilor ce conțin date cu caracter personal în sistemul de evidență resurse umane. Totodată, în respectivul ordin trebuie să fie menționate persoanele responsabile pentru Sistemul de evidență resurse umane. În plus, pe prima foaie a Politicii de securitate și a Regulamentului menționat se va aplica ștampila unității, semnătura conducătorului acestuia, precum și se va consemna numărul și data ordinului prin care au fost aprobate respectivele documente;

5) să completeze notificarea în format electronic care se efectuează pe pagina-web a CNPDCP – <https://registru.datepersonale.md/rodcap/login/auth>. Modul de înregistrare a notificării este prevăzut în pct. 25-37 din Regulamentul Registrului de evidență a operatorilor de date cu caracter personal, aprobat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 296/2012 [5]. Notificarea pentru sistemul de evidență resurse umane, Politica de securitate, ordinul unității și Regulamentul pentru sistemul de evidență menționat trebuie să fie depuse personal sau expediate prin intermediul Î.S. „Poșta Moldovei” la CNPDCP cu sediul: MD-2004, mun. Chișinău, str. Serghei Lazo, nr. 48.

Prelucrarea datelor cu caracter personal în Sistemul de evidență resurse umane se efectuează pe perioada activității salariaților unității și, respectiv, pe durata valabilității contractelor individuale de muncă (din momentul semnării respectivului contract până la finalizarea efectuării acțiunilor prevăzute de actele legislative în cazul încetării raporturilor de muncă).

La expirarea termenelor stabilite, datele din Sistemul de evidență resurse umane sunt păstrate în formă arhivată, pe perioada stabilită de Nomenclatorul dosarelor, aprobat prin ordinul conducătorului unității, sau de Indicatorul documentelor-tip și al termenelor lor de păstrare pentru organele administrației publice, pentru instituțiile, organizațiile și întreprinderile Republicii Moldova, aprobat de Agenția Națională a Arhivelor nr. 57/2016, ulterior fiind supuse distrugerii sau ștergerii, în funcție de suportul pe care au fost efectuate.

Referințe:

1. BENNETT, Colin J. *Regulating Privacy: data protection and public policy in Europe and the United States*. Ithaca: Cornell University Press, 1992. 288 p.
2. Legea RM nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal. În: *Monitorul Oficial*, 2011, nr. 170-175.
3. GRECU, E., COMĂNESCU, R. TRIFAN, G. *GDPR pentru afaceri. Un ghid eficient pentru companii*. București: Universul juridic, 2021, p. 92.
4. Hotărârea Guvernului RM nr. 1123/2010 privind aprobarea Cerințelor față de asigurarea securității datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaționale de date cu caracter personal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 254-256.
5. Hotărârea Guvernului RM nr. 296/2012 privind aprobarea Regulamentului Registrului de evidență a operatorilor de date cu caracter personal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 99-102.

BUNA-CREDINȚĂ ȘI LIPSA DE BUNĂ-CREDINȚĂ

Elena ARAPU

CZU: 347.122:347.42:316.62

elenarapu@yahoo.com

Obișnuiți să vedem totul în alb și negru, să împărțim fenomenele în bine și rău, debordând prin idei polarizate, totuși trebuie să recunoaștem că, practic întotdeauna, la cercetarea unor fenomene trebuie să luăm în calcul faptul că putem să ne ciocnim cu diferite nuanțări și gradații.

Astfel, analiza unui concept atât de complex, precum cel al buneii-credințe, doar prin identificarea manifestărilor de extremă, se poate solda cu un rezultat incomplet, întrucât un comportament, ce nu corespunde standardului de bună-credință, poate corespunde unui comportament de rea-credință, și se poate regăsi în una din manifestările sale, precum este de exemplu, cea a abuzului de drept, sau poate să nu corespundă acestui din urmă comportament, și să se regăsească într-o „zonă gri”, intermediară, la limita dintre buna-credință și reaua-credință, zonă care urmează și ea a fi studiată, întrucât analiza profundă a acestuia ar putea scoate în evidență aspecte ce caracterizează buna-credință, care nu pot fi neglijate într-un studiu amplu.

Prin urmare, un comportament, deși este unul contrar buneii-credințe, nu este în mod automat unul de rea-credință, aspect ce urmează a fi elucidat atât din considerente doctrinare, dar și practice, ori deseori în practică, din obișnuința de a judeca în extreme, cu câtă ușurință este invocată buna-credință, din dorința de a beneficia de privilegiile ei, tot cu aceeași ușurință se invocă și reaua-credință, din dorința de survenire a sancțiunilor stabilite de aceasta.

Buna-credință, ca principiu fundamental al dreptului civil, în conformitate cu alin. (1) art.11 Cod civil, presupune corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic, Drept urmare, toate acele comportamente care nu corespund acestui standard de conduită, sunt considerate de regulă de rea-credință, alături de care ies din aria de protecție oferită de principiul buneii-credințe, după cum am menționat *supra* și acele comportamente care nefiind de rea-credință, dar în același timp contrare buneii-credințe, se află în zona „gri”, caracterizare prin lipsă de bună-credință.

Tratarea conceptului de lipsă de bună-credință nu necesită intervenții legislative, el încadrându-se în limitele art.11 Cod civil, fiind necesară doar o evaluare a comportamentului subiectului de drept prin transpunerea acestuia standardului de conduită stabilit de legiuitor.

Considerăm că pentru delimitarea conceptelor de rea-credință și a celui de lipsă de bună-credință este important de avut în vedere prevederile art.20 Cod civil ce reglementează vinovăția, în special, alin. (3), care definește culpa ca formă a vinovăției, adică: „Fapta este săvârșită din imprudență (din culpă) dacă persoana care a săvârșit-o fie își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar a considerat în mod ușuratic că ele pot

fi evitate, fie nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă” și alin.(4) care definește culpa gravă ca formă a vinovăției, adică: „Fapta este săvârșită din culpă gravă dacă persoana a săvârșit-o cu o profundă lipsă de prudență de care, în împrejurările cazului, era evident că trebuia să dea dovadă.”, raportate la prevederile alin. (2) art.20 Cod civil ce reglementează intenția ca formă a vinovăției, adică: „ Fapta este săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau a admis, în mod conștient, survenirea acestor urmări”.

Astfel atribuim comportamentelor de rea-credință acele fapte săvârșite cu intenție, iar comportamentelor din „zona gri” faptele săvârșite din imprudență (culpă) și culpă gravă.

Spre exemplu, lăsarea automobilului avariat în fața unei parcuri autorizate prin blocarea căii de acces pentru celelalte mașini aflate în zona parcurii, urmează a fi tratat ca o lipsă a bunei-credințe, ori prin săvârșirea faptei din imprudență, proprietarul nu a urmărit cauzarea intenționată a unui prejudiciu, dar în mod ușuratic a considerat că acesta poate fi evitat sau nu și-a dat seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă, prin urmare, deși subiectul de drept nu a manifestat corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic, deci nemanifestând bună-credință, nu poate fi considerat de rea-credință, întrucât nu a săvârșit fapta dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau a admis, în mod conștient, survenirea acestor urmări. Cum ar fi situația în care cu scopul de a zădărnici plecarea la un eveniment important a vecinului său, proprietarul în mod intenționat blochează accesul către zona parcurii.

Desigur, e de menționat că la evaluarea caracterului de bună-credință al comportamentului unei persoane în mod primordial vor fi luate în considerație caracterul rezonabil și previzibil al acțiunilor ce au fost întreprinse sau care puteau fi întreprinse. Ori, în speța descrisă mai sus, urmează a fi considerat de bună-credință, subiectul care a luat în mod rezonabil toate măsurile necesare pentru evacuarea automobilului avariat.

Cu titlu de concluzie, putem afirma că, în orice speță urmează a fi analizat comportamentul subiectului de drept civil, și a-l încadra corespunzător fie standardului de bună-credință, fie a-l aprecia ca pe unul de rea-credință, sau contrar bunei-credințe, altfel există riscul de a aplica eronat anumite norme, de exemplu, cea cu privire la abuzul de drept, care presupune o faptă săvârșită cu intenție, deci care nu cuprinde toate comportamentele contrare bunei-credințe. În mod evident, în prezența abuzului de drept, buna-credință este de neidentificat, ori, abuzul de drept reprezintă o formă particulară de încălcare a bunei-credințe ca principiu general al dreptului civil și orice comportament, care se încadrează în acțiunile prevăzute la art.13 CC RM, este unul contrar bunei-credințe, însă nu orice comportament contrar bunei-credințe,

va constitui un abuz de drept în sensul art.13 CC RM, ci doar un comportament ce presupune exercitarea unui drept predominant în scopul de a cauza altei persoane un prejudiciu sau a-i dăuna în alt mod. Exercițarea dreptului subiectiv civil, fără intenția predominantă de a prejudicia unei alte persoane, dar totuși în necorespondere cu principiul bunei-credințe nu va constitui temei de aplicare a art.13 CC RM, dar al normelor cu privire la buna-credință. De exemplu, construcția acoperișului unei case, deși cu respectarea normelor în construcție, dar în mod anumit într-o formă și poziționat astfel, ca să facă umbră terasei vecinului, deși arhitectural este posibilă și o altă amplasare, urmărind astfel vădit intenționat cauzarea vecinului unui prejudiciu sau dăunarea în alt mod, va constitui un abuz de drept în sensul art.13 CC RM, însă în lipsa exercitării dreptului predominant cu intenția de a cauza un prejudiciu vecinului sau a-i dăuna în alt mod, deși în lipsă de corectitudine, onestitate, deschidere și luare în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic, adică contrar standardului de bună-credință, vom fi în prezența lipsei de bună-credință.

E de remarcat că însuși legiuitorul conturează zona de manifest a comportamentelor contrare bunei-credințe, însă care exclud reaua-credință, astfel, alin.(1) art.599 Cod civil „Depășirea hotarului terenului învecinat în cazul construcției”, se stabilește că: „Dacă proprietarul unui teren, cu ocazia ridicării unei construcții, a construit dincolo de limita terenului său, fără a i se putea imputa *premeditarea sau culpa gravă*, vecinul trebuie să tolereze încălcarea hotarului dacă nu a obiectat până sau imediat după depășirea limitei”. Or, în cazul unui comportament premeditat, în principal fiind considerat unul de rea-credință, vecinul nu va trebui să tolereze încălcarea hotarului. Considerăm că în această normă legiuitorul face referire la imprudență (întrucât evidențiază doar două forme de vinovăție: intenția și culpa gravă) ca formă de vinovăție, ceea ce nu corespunde unui comportament de rea-credință, dar eventual și la cel de bună-credință, dacă în speță vor fi întrunite toate elementele standardului de bună-credință: corectitudine, onestitate, deschidere și luarea în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic.

Cât privește săvârșirea faptei cu culpă gravă, adică cu o profundă lipsă de prudență de care, în împrejurările cazului, era evident că trebuia să dea dovadă, o atribuim conceptului de lipsă a bunei-credințe, deși pentru aceasta pot surveni sancțiuni similare unui comportament de rea-credință.

De exemplu, distrugerea tuturor pereților interiori într-un apartament, pentru realizarea unui design modern, poate fi apreciat ca o faptă săvârșită cu culpă gravă, dar care nu reprezintă o rea-credință din partea proprietarului, ci o lipsă de bună-credință, întrucât este vorba de o exercitare a dreptului de proprietate fără intenția de a cauza vecinului un prejudiciu sau a-i dăuna în alt mod, deși în lipsă de corectitudine, onestitate, deschidere și luare în cont a intereselor celeilalte părți la raportul juridic, adică contrar standardului de bună-credință, cu lipsă de bună-credință.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova din 06.06.2002, publicat la 22.06.2002 în: *Monitorul Oficial*, nr. 82-86, art. 661. Republicat în: *Monitorul Oficial*, nr.66-75 din 01.03.2019, art.132.

SEMNĂTURA ELECTRONICĂ ÎN PROCEDURA NOTARIALĂ DE AUTENTIFICARE: POSIBILITĂȚI REALE SAU VIRTUALE

Vitalii PISTRIUGA

CZU: 347.961.3:004

pisvital@yandex.ru

Concomitent cu dezvoltarea economică a țării se perfecționează și sistemul notarial, destinat pentru protecția circuitului civil și, *inter alia*, protecția dreptului de proprietate a titularului. În această ordine de idei, în măsura în care economia dictează cerințe noi, notariatul trebuie să fie gata pentru implementarea acestora. Începând cu 1 martie 2019, după modernizare, Codul civil a obținut o reglementare mai detaliată a formei electronice a actelor juridice unilaterale și a contractelor [1].

Semnătura electronică a devenit demult accesibilă pentru notari. Totodată, potențialul semnăturii electronice nu este deschis în domeniul notarial din diferite motive. Or, în mare parte, notarii utilizează semnătura electronică în relații cu statul, când depun diferite dări de seamă și rapoarte, când accesează registrele de publicitate electronice etc., precum și pentru corespondență. Utilizarea semnăturii electronice nemijlocit în procedura notarială (pe documentele notariale) nu este practică, ba nici nu este reglementată în mod suficient în Regulamentul cu privire la modul de completare a registrelor necesare pentru desfășurarea activității notariale și de îndeplinire a lucrărilor de secretariat în activitatea notarială [2].

Cadrul legal privind semnătura electronică [3] nu creează impedimente pentru utilizarea acesteia în procedura notarială. Cu toate acestea, reglementarea existentă este ambiguă, fapt care provoacă o practică notarială neuniformă. De ex., documentul electronic semnat cu semnătură electronică avansată calificată este asimilat, după efectele sale, cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă [3, art. 13 alin. (1)]. Având în vedere că semnătura electronică poate fi de trei tipuri: *simplă*, *avansată necalificată* și *avansată calificată* [3, art. 4], iar pe documentul electronic NU se indică tipul semnăturii electronice aplicate, devine dificil de identificat tipul semnăturii electronice utilizate într-un caz concret (conținutul semnăturii electronice aplicate lizibil nu reflectă această informație). Iar forța juridică, reglementată în art. 13 alin. (1) se referă doar la documentul electronic semnat cu semnătura electronică avansată calificată.

În același timp, copie a documentului electronic se consideră reprezentarea (redarea) acestuia pe suport de hârtie, într-o formă perceptibilă. Copia documentului electronic se autentifică în modul prevăzut de legislație pentru autentificarea copiilor documentelor pe suport de hârtie și conține mențiunea despre faptul că este copie a documentului electronic [3, art. 4 alin. (12)]. Drept consecință, în executarea acestor prevederi a apărut modelul girului notarial pentru legalizarea semnăturii electronice avansate calificate a traducătorului de pe documentul tradus [4, Anexa 1, modelul 29], chiar dacă legea privind procedura notarială nu prevede o astfel de procedură [5]. Însă

un model al girului notarial special, care ar confirma autentificarea copiei pe suport de hârtie a unui document electronic nu a fost aprobat, deși unii notari legalizează asemenea copii, chiar dacă legea privind procedura notarială nu permite legalizarea copiei de pe documentul prezentat de cetățean, dacă semnătura acestuia nu a fost legalizată notarial [5, art. 46 alin. (2)].

Legea privind procedura notarială permite expres existența documentului notarial întocmit atât pe suport de hârtie, cât și în formă de document electronic, având aceeași forță juridică [5, art. 5 alin. (6)]. Totodată, unicul articol care prevede cazul de aplicare a semnăturii electronice este inaplicabil până în prezent din motive tehnice [5, art. 50], fiind vehiculată și propunerea de abrogare a acestei norme juridice.

Legea-cadru în domeniul comerțului electronic relatează că nu pot fi încheiate prin mijloace electronice contracte a căror încheiere necesită, conform legislației, participarea instanțelor de judecată, autorităților administrației publice sau a reprezentanților profesiilor care implică exercițiul autorității publice în scopul de a produce efecte în privința terților, precum și contractele care necesită autentificare notarială [6, art. 24 alin. (7) lit. b)].

Cu toate acestea, urmează de reținut că notariatul din Republica Moldova este capabil să dezvolte capacitățile sale, inclusiv prin utilizarea documentelor electronice în comerțul electronic. La nivel mondial, sunt cunoscute asemenea cazuri. Astfel, pe 28 octombrie 2008, în Franța a fost semnat primul act notarial în format electronic [7]. Proceduri similare există și în Estonia, Slovacia, România etc. Începând cu 29 decembrie 2020, în Federația Rusă au intrat în vigoare modificări și completări, care au lărgit considerabil competențele notarilor în domeniul electronic [8].

Bineînțeles, lipsa unei proceduri notariale reglementate reprezintă un obstacol major, deoarece chiar dacă notarul va încerca să aplice cele mai performante tehnologii, practici utilizate în alte țări, norme juridice care reglementează relații similare, totuși o temelie juridică suficientă pentru a putea proteja la 100% documentul notarial în realizarea scopului de bază a activității notariale nu va exista. Astfel, chiar dacă va fi modificată interdicția prevăzută în legea privind comerțul electronic, oricum va fi necesară elaborarea și aprobarea unui cadru legal care va reglementa detaliat procedura notarială.

Procedura notarială de autentificare, chiar dacă va fi aplicată semnătura electronică, oricum presupune prezența fizică a părții contractante în fața notarului. Părțile contractante vor putea fi prezente în fața diferiților notari, dar la distanță destul de mare. Firește, pentru a fi utilizată această procedură, persoana nu este obligată să dețină semnătură electronică proprie, ci va fi suficientă dacă semnătura va fi aplicată pe documentul pe suport de hârtie, care ulterior va fi scanat și semnat electronic de către notar, semnat pe document cu utilizarea dispozitivului special în prezența notarului, astfel încât pe suport de hârtie acest document nu se va regăsi, precum și urmează să existe o alternativă de semnare a documentului cu utilizarea semnăturii electronice a părții contractante suplimentar față de semnătura electronică a notarului.

Opțiunea care ar permite absența fizică a solicitantului la procedura de autentificare nu se examinează, fiindcă denaturează esența acestei proceduri (chiar dacă poate fi utilizată în cadrul altor proceduri notariale).

Și în caz că teritoriul Republicii Moldova nu este la fel de mare cum este al României, Franței sau Federației Ruse, totuși posibilitatea dată va putea economisi timpul și banii oamenilor, precum și va deschide posibilitatea de a autentifica unul și același contract de către notari din diferite țări, dacă sistemele informaționale vor fi compatibile. Și în practica notarială a crescut numărul cazurilor când solicitanții se interesează de posibilitatea încheierii contractelor la distanță (când părțile contractante nu se află în același loc, sau când părțile contractante doresc să vină la notar în diferite zile), precum și existența asistenței notariale conexe unei astfel de proceduri (posibilitatea perfectării tuturor actelor necesare de către notar nemijlocit, achitării prețului prin intermediul contului bancar al notarului, înregistrării dreptului născut în temeiul contractului de către notar etc.).

În aceste circumstanțe, este evidentă necesitatea unor noi reglementări bine chibzuite, care vor găsi soluții optime, mult așteptate de societatea civilă, inclusiv de autorul prezentului articol.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002. Intrat în vigoare la 12.06.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86, art. 661.
2. Ordinul ministrului Justiției cu privire la registrele notariale și modul de îndeplinire a lucrărilor de secretariat în activitatea notarială nr. 329 din 10.12.2019. În vigoare din 24.02.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 14-23, art. 55.
3. Legea privind semnătura electronică și documentul electronic nr. 91 din 29.05.2014. În vigoare din 04.01.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 174-177, art. 397.
4. Ordinul ministrului Justiției cu privire la aprobarea modelelor girurilor notariale și ale certificatelor notariale nr. 59 din 27.02.2019. În vigoare din 01.03.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 76-85, art. 410.
5. Legea privind procedura notarială nr. 246 din 15.11.2018. În vigoare din 01.03.2019, cu unele excepții. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 30-37, art. 89.
6. Legea privind comerțul electronic, nr. 284-XV din 22.07.2004. În vigoare din 13.11.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 40-47, art. 104.
7. *Первый электронный нотариальный акт* [Accesat 30.08.2021] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=RutU37LgJTM>.
8. УШАКОВ, А.А. *Цифровой нотариат. Пособие для нотариусов*. Москва: Деловой двор, 2021. 312 p. ISBN 978-5-91550-270-2.

ANALIZA TEORETICO-PRACTICĂ A CONCEPTULUI DE *INTERES PRIVAT*

Nicolae PASCARU

CZU: 347.23:342:330.161

pascarunicolae.95@gmail.com

Prezentul articol are drept scop analiza complexă a conceptului de *interes privat* și identificarea acestuia atât în reglementările cadrului legal național dar și din alte state, cât și tratările doctrinare ale acestui concept în literatura juridică de specialitate.

Conceptul de *interes privat* este în strânsă legătură cu conceptul de *interes public*, or interesul public nu reprezintă altceva decât o mulțime de interese private.

Definirea conceptului de interes privat permite delimitarea acestuia de interesul public, dar și identificarea unor mecanisme/prevederi legale prin care acest interes să fie protejat.

Ca punct de pornire pentru identificarea și analiza conceptului de interes privat, servesc prevederile legislației RM. Analizând cadrul legal autohton, deducem că legiuitorul din RM nu definește expres în niciun act normativ conceptul de „interes privat”.

Sintagma de interes privat este utilizată, dar fără a fi definită de legiuitor în prevederile Codului civil al RM [1, art. 411 și art. 412]. Astfel, potrivit art. 411 alin.(1) și alin.(3), și art.412 alin.(2) CC al RM, „Când termenul de decădere a fost stabilit prin contract sau instituit printr-o dispoziție legală care ocrotește un *interes privat*, partea în favoarea căreia a fost stipulat ori instituit poate să renunțe, după împlinirea termenului, la beneficiul decăderii. Termenele de decădere stabilite de lege în raporturile contractuale se prezumă că protejează doar un *interes privat*. Instanța de judecată este obligată să invoce și să aplice din oficiu termenul de decădere, cu excepția cazului când acesta protejează doar un *interes privat*”. Din prevederile legale enumerate, deducem că interesul privat este tratat ca fiind un interes particular al persoanei.

Cu titlu de drept comparat, putem menționa că în România legiuitorul, de asemenea, nu definește expres ce reprezintă interesul privat. Astfel, similar prevederilor CC al RM, potrivit art. 602 Cod civil al României [2, art.602], „legea poate limita exercitarea dreptului de proprietate fie în interes public, fie în *interes privat*. Limitele legale în *interes privat* pot fi modificate ori desființate temporar prin acordul părților”.

Într-o interpretare doctrinară a prevederilor articolului prenotat, autorul E. Chelaru menționează că „interpretarea per a contrario a prevederilor art. 602 alin. (2) CC ne conduce la concluzia ca limitele legale stabilite în interes public nu pot fi modificate sau suprimate decât prin lege”. Iar referitor la interesul privat, acesta ține în mare parte de acordul părților în ceea ce privește nașterea, modificarea sau încetarea anumitor raporturi juridice. În context, potrivit art.2 din Codul civil al Federației Ruse, cetățenii și persoanele juridice își dobândesc și își exercită drepturile civile în propria lor voință și în interesul lor [3, art.2].

În doctrina națională, conceptul de interes privat este mai puțin studiat/analizat/definit, spre deosebire de doctrina din Federația Rusă, unde acest concept este tratat în cercetările diferiților autori.

Astfel, autorul rus D.N. Gorshunov [4, p. 82] consideră că interesul privat „se bazează pe recunoașterea libertății subiecților individuali de a efectua anumite acțiuni, de a-și exprima atitudinea față de un anumit subiect, proces sau fenomen”.

De asemenea, alt autor rus A. Ia. Kurbatov [5, p. 74] definește interesele private ca fiind „interese protejate legal care aparțin indivizilor sau grupurilor sociale”. În același sens, autorul O.Vinnik [6, p.45] tratează interesele private ca fiind: „interesele unui cetățean individual (individ), familie, grup de cetățeni, o organizație care nu aparține sferei publice – de stat sau comunale – forma de proprietate”.

Totodată, în opinia autorului prenotat, interesul unui subiect individual poate fi atât privat, cât și public. În ceea ce privește subiecții, interesele pot fi publice, iar în ceea ce privește conținutul, pot fi private. În consecință, același interes poate fi public (pe bază formală) și, în același timp, privat (pe bază de fond).

Alt autor rus Iu.V. Sorokina, consideră că, „inițial legea reflectă interesele societății ca un agregat al membrilor ei (toți sau o anumită parte dominantă) și interesele fiecăruia în mod individual (sau al anumitor membri), juxtapunerea intereselor publice și private a fost folosită pentru a se face distincția dintre dreptul privat și dreptul public, iar în acest context, diferențierea intereselor publice și private are drept scop subdivizarea sistemului juridic în două subsisteme – dreptul public și dreptul privat” [7, p. 12].

Într-o altă opinie, interesele private sunt întrucluate în drepturile omului, principiile statutului juridic al unei persoane – cu ajutorul lor, o persoană este protejată de interferența statului, de arbitrariile sale, își poate proteja proprietatea privată, drepturile participanților la relațiile de piață și proces democratic [8, p.22].

Autorul rus E.B. Luparev definește interesul privat ca fiind interesul unei persoane private (cetățean sau organizație), iar în realitatea juridică, vectorul de direcție a intereselor private și publice poate coincide, ceea ce duce la armonizarea relațiilor în societate, care, de fapt, poate fi considerat drept scopul final al existenței legii și a reglementării legale [9, p.49-52].

Un alt aspect aferent definirii conceptului de interes privat se referă la coraportul acestui concept cu noțiunea de *interes public*. În acest sens, putem identifica următoarele trăsături caracteristice ambelor, și anume: interesul privat privește indivizii și, prin urmare, este întotdeauna important exclusiv pentru această persoană, iar interesul public nu aparține indivizilor, ci se referă la interesul societății. Realizarea intereselor publice este o condiție pentru realizarea intereselor private. În acest sens, se pune întrebarea: nu este interesul public dominant, deoarece întărește poziția persoanelor private? Luând în considerare efectul invers al legii asupra intereselor, este de asemenea logic să presupunem că interesele private sunt în concordanță cu cele publice care au primit deja confirmare legală (adică le sunt

supuse). În cele din urmă, în timp ce protejează interesele indivizilor, legea protejează și interesele întregii societăți, care constă din acești indivizi. În context, autorul Iu.A. Tichomirov, consideră că „ambele fațete de interes (interese private și publice) sunt întotdeauna reprezentate în lege, iar prioritatea poate reflecta media sau coerența intereselor sociale” [10, p.5].

În concluzie, în lumina celor relatate *supra*, putem deduce mai multe constatări asupra conceptului de interes privat după cum urmează:

1. Cadrul legal al RM nu conține o definiție legală a ceea ce înseamnă „interesul privat”.

2. Interesele private sunt un ansamblu de drepturi care își extind efectul asupra indivizilor, cetățenilor, reglementând relațiile personale de proprietate și non-proprietate ale cetățenilor asociați acestora.

3. O analiză a conceptelor de *interes public și privat* oferă motive pentru a trage concluzia că orice interes public constă în suma intereselor private. Din acest motiv, fiecare interes al subiectului unic, luat separat, este un interes privat. Interesul privat va fi atunci când beneficiul este primit de o anumită persoană. Dacă subiectul este întregul popor, atunci acest subiect va avea doar interes public. Dacă luăm în considerare o anumită persoană, separat de totalitatea persoanelor incluse în subiectul de masă (persoane), atunci satisfacerea interesului va fi întotdeauna privată.

Referințe:

1. Art. 411 și art. 412 din Codul civil al Republicii Moldova din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.82-86 din 22.06.2002, modernizat prin Legea nr.133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative, în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 467-479 din 14.12.2018. Republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-75 din 01.03.2019.
2. Art.602 din Codul civil al României din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, nr. 505 din 15.07.2011.
3. Гражданский кодекс Российской Федерации (Часть первая) от 30.11.1994, № 51-ФЗ (ред. от 28.06.2021, с изм. от 08.07.2021).
4. ГОРШУНОВ, Д.Н. Интерес в частном праве: вопросы теории [Текст]. Д.Н. Горшунов: монография. Казань: Казанский гос. ун-т им. В.И. Ульянова-Ленина, 2005. 758 с.
5. КУРБАТОВ, А.Я. *Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности*. Москва, 2001. 212 с.
6. ВІННИК, О.М. *Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах*: Дисс. ... д-ра юрид. наук. КНУ імені Тараса Шевченка. К., 2004. 631 с.
7. СОРОКИНА, Ю. В. Частное и публичное право как явление правового дуализма; СОРОКИНА, Ю.В. Проблемы взаимодействия отраслей частного права. В: *Материалы Международной научно-методической конференции «Проблемы взаимодействия отраслей частного права: доктрина и методика преподавания»*. Воронеж, 3-4 марта 2006 г. Воронеж: Изд-во Воронежского государственного университета, 2006, сс. 9-22.

*Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021*

8. КОЗЛОВА, В. Н. Понятие публичных и частных интересов и их соотношение. В: *Государственная власть и местное самоуправление*, 2011. №. 7, сс. 21-29.
9. ЛУПАРЕВ, Е.Б. Поддержание баланса личных и публичных интересов в сфере государственного управления в свете Кодекса административного судопроизводства России. В: *Административное право и процесс*, 2015, № 11, сс. 49-52.
10. ТИХОМИРОВ, Ю.А. Интерес в публичном и частном праве: согласование и противоборство. В: ТИХОМИРОВ, Ю.А. *Интерес в публичном и частном праве*: сб. ст. Москва: ГУ-ВШЭ, 2002, сс. 4-11.

APARENȚA DE PROPRIETATE A POSESIEI SUB NUME DE PROPRIETAR

Ion CREȚU

CZU: 347.131.4:347.23

avocat.cretu@gmail.com

Uzucapiunea a fost concepută de strămoșii noștri romani să asigure securitatea relațiilor de proprietate sclavagistă. Piatra de temelie a uzucapiunii fiind posesia. Fără posesie, nu există uzucapiune (*sine possessione usucapio constingere non potest*). Alături de alte condiții pe care trebuie să le întrunească posesia pentru a asigura efectul achizitiv al uzucapiunii, posesia trebuie să fie exercitată sub nume de proprietar.

Pentru întrunirea acestei calități esențiale, este necesar ca posesorul uzucapant să dispună de „*animus domini*”, adică să exercite acte de posesie întocmai ca un veritabil proprietar, creând aparența dreptului de proprietate.

I.E. Engelmann opinează că posesia sub nume de proprietar trebuie să aibă *forma* și *conținutul* dreptului de proprietate, să exprime puterea deplină a posesorului asupra bunului posedat, astfel încât conținutul faptic al posesiei să corespundă conținutului juridic al dreptului de proprietate. Situația juridică a posesorului sub nume de proprietar trebuie să fie, de fapt, aceeași ca și situația juridică pe care legea o atribuie proprietarului [1, p.322]. D.I. Meier consideră că expresia „*sub nume de proprietar*” corespunde expresiei „*animus rem sibi habendi*” [2, p.303], iar G.F. Șerșenevici menționează că prin expresia „*sub nume de proprietar*” legiuitorul a dorit să pună în evidență posesia ca stare de drept și nu doar ca o simplă deținere a bunului [3, p.267]. Aceeași viziune este împărtășită și de către savantul român P.C. Vlachide, care afirmă că posesia este însăși manifestarea dreptului, ea este o formă de exprimare a acestuia. Deci, faptul posesiunii despre care se vorbește în primul alineat al art. 1846 Cod civil român (din 1864 – *s.n.*), nu este un fapt pur și simplu, ci exercitarea unui drept [4, p.67].

În cazul posesiei de bună-credință, posesorul, pe lângă aparența de proprietate creată publicului, mai are și convingerea că exercită dreptul de proprietate și nu o simplă stare de fapt. Conform actualei reglementări conținute în art.524, 529 Cod civil, buna-credință a posesorului trebuie să existe nu doar în momentul intrării în posesie, ci pe toată durata posesiei. Din acest punct de vedere, posesorul de bună-credință, nici nu-și dă seama că titlul său este sau ar putea fi afectat de vicii; el exercită toate actele de stăpânire materială a bunului ca un veritabil proprietar, folosește bunul după cum consideră de cuviință, îi culege fructele și săvârșește diferite acte de conservare și administrare asupra bunului. Posesorul de bună-credință având convingerea că titlul său este valabil, încheie chiar și acte de dispoziție, iar atunci când posesia sa este tulburată prin fapta unui terț, el se consideră îndreptățit să-și apere posesia întocmai ca și proprietarul.

În cazul posesiei de rea-credință, posesorul își dă seama că posesia sa a fost dobândită viciat și că nu este întemeiată pe un titlu valabil sau eficient, dar prin actele

de posesie pe care le exercită „*sub nume de proprietar*”, posesorul de rea-credință creează în viziunea publicului aparența exercitării dreptului de proprietate.

În cazul uzucapiunii tabulare, persoana înregistrată în registrul de publicitate cu caracter constitutiv în calitate de proprietar determină convingerea generală că este adevăratul proprietar, chiar dacă titlul său este afectat de o cauză de nulitate absolută ori relativă sau este afectat de o cauză de ineficiență. Or, potrivit art.416 alin. (1) Cod civil, dreptul înregistrat într-un registru public se prezumă că există.

În cazul uzucapiunii extratabulare reglementată de art.526 Cod civil sau în cazul uzucapiunii mobiliare reglementată de art.529 Cod civil, publicitatea se asigură prin însăși exercitarea publică, în văzul tuturor, a posesiei sub nume de proprietar.

Indiferent de natura bunului posedat și de modalitatea de realizare a publicității, posesia sub nume de proprietar creează în văzul publicului iluzia existenței unui drept real în patrimoniul uzucapantului.

În doctrina de specialitate, persoana care în mod notoriu apare în calitate de titular al unui drept real este denumită proprietar aparent [5], iar situația juridică a proprietarului aparent este desemnată prin noțiunea de proprietate aparentă [6, p.417]. Proprietarul aparent este un *non dominus*, întrucât actul juridic de dispoziție, fiind afectat de o cauză de ineficiență, nu i-a permis transmitătorului, conform art.358 alin.1 Cod civil, să transmită proprietarului aparent mai multe drepturi decât are el însuși (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*). Cu excepția cazurilor prevăzute de art.523 și 527 Cod civil, când dobânditorul de bună-credință dobândește dreptul de proprietate instantaneu, în restul cazurilor, proprietarul aparent exercitând posesia sub nume de proprietar, în condițiile și în termenul prevăzut de lege, va dobândi sau, după caz, își va consolida dreptul de proprietate prin efectul uzucapiunii.

Aparența de proprietate pe care o creează posesia sub nume de proprietar generează pe parcursul perioadei de uzucapiune efecte similare dreptului de proprietate. Posesorul uzucapant, similar unui proprietar veritabil, poate să-și exercite prerogativele asupra bunului, fără intervenția altor persoane, efectuând orice acte de stăpânire materială a bunului. Pe de altă parte, posesia sub nume de proprietar, îndeosebi atunci când posesorul este de bună-credință, creează în conștiința terților convingerea că posesorul uzucapant este adevăratul proprietar și datorită acestui fapt, se abțin de la săvârșirea unor acte care ar aduce atingere dreptului exercitat în aparență de către uzucapant. Redând imaginea aparentă a dreptului de proprietate, care este un drept absolut, opozabil tuturor, dreptul aparent al uzucapantului este similar dreptului de proprietate, fiind opozabil față de toți, dar nu și față de proprietar. Unii autori consideră că această particularitate a posesiei uzucapantului, de a fi opozabilă tuturor, dar nu și proprietarului, își are sorginea încă în dreptul roman, fiind ulterior promovată și de către unele personalități notorii, precum [7, p.198-200]:

Fridrich Carl von Savigny care, insistând asupra calificării posesiei ca stare de fapt, a remarcat că posesia care stă la baza uzucapiunii trebuie tratată ca o stare de

drept. Datorită protecției acordate de *actio Publiciana*, posesia uzucapantului este denumită proprietate publiciană (*publicianisches Eigentum*); posesorul uzucapant fiind considerat proprietar în raport cu terții, dar nu și în raport cu adevăratul proprietar.

Georg Fridrich Puchta a relevat că în dreptul modern continuă să se facă diferență între dreptul *veritabil* de proprietate și dreptul *fictiv* care aparține uzucapantului și care este apărat prin *actio Publiciana*, ca acțiune petitorie.

Bernhard Windscheid menționa că similar dreptului de proprietate, care este opozabil tuturor, este dreptul dobânditorului de bună-credință împotriva celor care nu pot justifica, cel puțin, un drept egal în favoarea lor.

Heinrich Dernburg la fel menționează că posesia de bună-credință, bazată pe titlu, generează un drept real similar dreptului de proprietate, însă doar relativ, fără a fi opozabil proprietarului.

În actualul Cod civil al Republicii Moldova, legiuitorul enumeră în art.454 drepturile reale, menționând la lit.g) a aceluiași articol că sunt drepturi reale limitate și alte drepturi cărora prin lege le este atribuit *in mod expres* acest caracter. Probabil, prin sintagma „*in mod expres*” legiuitorul a dorit să accentueze că drepturile reale sunt creația legii și necesită a fi recunoscute ca atare printr-un text expres de lege, așa cum s-a procedat în art.454 Cod civil, cu numirea în termeni expresi a celorlalte drepturi reale. Din această perspectivă, posesia uzucapantului care creează aparența dreptului de proprietate, deși este similară posesiei exercitate de către un proprietar veritabil, în lipsa unei recunoașteri exprese prin lege a acestui caracter, deocamdată nu poate fi atribuită la categoria drepturilor reale, deși în aparență este similară dreptului real.

Referințe:

1. ЭНГЕЛЬМАН, И.Е. *О давности по русскому гражданскому праву: Историко-догматическое исследование*. Москва: Статут, 2003. 511с. ISBN 5-8354-0141-8.
2. *Русское гражданское право*. Чтения Д.И. МЕЙЕРА, изданные по запискам слушателей. Под редакцию А. ВИЦЫНА. Москва, 1873. 730 с.
3. ШЕРШЕНЕВИЧ, Г.Ф. *Учебникъ русскаго гражданскаго права*. Москва: Издание Бр. Башмаковыхъ, 1911. 851с.
4. VLACHIDE, P.C. *Repetiția principiilor de drept civil*. Vol.I. București: Europa Nova, 1994. ISBN 973-96424-0-3, 97396424-1-1.
5. STEGĂRESCU, V. *Proprietatea aparentă*. 2006. [Accesat 06.09.2021] Disponibil: <http://www.arhiva-studia.law.ubbcluj.ro/articol/208>
6. STOICA, V. *Drept civil. Drepturi reale principale*. București: C.H. Beck, 2017. 541 p. ISBN 978-606-18-0667-6.
7. РУДОКВАС, А.Д. *Спорные вопросы учения о приобретательной давности*. 2011 [Accesat 06.09.2021] Disponibil: https://www.m-lawbooks.ru/wp-content/uploads/2020/07/rudokvas_book.pdf.

RĂSPUNDEREA MEDIATORILOR

Aurica CAMENȘCIC

CZU: 347.51:331.109.6:349.233

aurica.camenscic@gmail.com

Medierea este un proces privat, confidențial, în care părțile colaborează cu mediatorii, persoane cu pregătire specială, imparțiale, care ajută indivizi sau organizații la rezolvarea conflictelor și a disputelor pe care nu le pot soluționa singure. Medierea este practica, relativ neformală, lipsită de complicațiile și durata de procedurile juridice legale.

Mediatorul trebuie să asigure confidențialitatea procesului, și anume mediatorul nu va divulga nicio informație obținută în cadrul medierii, precum și cu privire la documentele întocmite sau care i-au fost oferite de către părți pe parcursul medierii, chiar și după încetarea funcției sale, cu excepția cazului în care legea prevede contrariul. În cazul în care mediatorul divulgă informația obținută în cadrul medierii, precum și cu privire la documentele întocmite sau care i-au fost oferite de către părți pe parcursul medierii, chiar și după încetarea funcției sale, poartă răspundere în primul rând disciplinară. În cazul procesului de mediere, mediatorul trebuie să fie egal, imparțial cu părțile participante în proces, mediatorul are dreptul să refuze la mediere în cazul în care nu poate să fie imparțial sau va suporta răspunderea disciplinară. Mediatorului i se pot aplica, în raport cu gravitatea abaterii, următoarele sancțiuni disciplinare: impunerea costurilor procesului de mediere, avertisment verbal observație scrisă, mustrare, suspendarea activității de mediator pe o durată de la o lună la 6 luni, formare profesională suplimentară, amendă, restricția unor tipuri de cazuri care pot fi mediate în viitor și retragerea atestatului de mediator. Încălcarea, de către mediator, a normelor disciplinare impuse prin contractul de mediere, oferă posibilitatea Consiliului de mediere de a apela la puterea de constrângere acordată prin lege, pentru a restabili ordinea de drept dictată de actele și normele interne. Răspunderea disciplinară este o răspundere strict personală, fiind imposibil ca altcineva să răspundă pentru fapta mediatorului vinovat de comiterea abaterii disciplinare. Sancțiunile sunt forme ale răspunderii juridice represive, adică mijloace de constrângere aplicabile autorilor abaterilor disciplinare [5, p.12]. Avertismentul este cea mai blândă sancțiune care poate fi aplicată unui mediator, constând într-o atenționare scrisă asupra consecințelor negative sau păgubitoare pentru activitatea subdiviziunii sau autorității în care acesta activează, cu punerea în vedere acestuia că pe viitor, dacă mai admite așa ceva, i se vor aplica sancțiuni mai severe. Spre deosebire de avertisment, mustrarea reprezintă o atenționare mai insistentă a mediatorului asupra pericolului și consecințelor faptei sale, aducându-i-se totodată la cunoștință că, pentru o nouă abatere, i se va aplica o sancțiune mai aspră. Mustrarea aspră este o ultimă sancțiune din lista așa-numitor sancțiuni cu caracter moral, aceasta aplicându-se pentru abateri, de obicei, mai grave decât cele pentru care se aplică

avertismentul sau mustrarea, ori pentru abateri de aceeași gravitate cu condiția că ele se repetă în interiorul termenului lor de acțiune. Sancțiunea disciplinară se aplică, prin hotărâre a Consiliului, în termen de 6 luni de la data constatării abaterii disciplinare, dar nu mai târziu de un an de la data comiterii acesteia. În cazul în care dintr-o hotărâre definitivă a unei instanțe judecătorești naționale sau internaționale rezultă săvârșirea unei abaterii disciplinare, sancțiunea disciplinară se aplică în termen de un an de la data în care a devenit definitivă hotărârea instanței judecătorești naționale sau internaționale.

Avertizarea verbală și avertizarea scrisă, în special în context juridic, reprezintă etapele unei acțiuni disciplinare. Avertizarea verbală a mediatorului este definită ca un avertisment emis unui mediator de către Consiliul de mediere din Republica Moldova în ceea ce privește disciplina sau o problemă de performanță. La emiterea unui avertisment verbal, Consiliul de mediere trebuie să urmeze o procedură corectă. Procedura de emitere a unui avertisment verbal poate fi diferită, cu toate acestea, în general, ar trebui să adopte anumite măsuri, cum ar fi emiterea avertizării în mod privat, specificarea problemei în mod specific și oferirea posibilității mediatorului de a-și explica partea. Cercetarea abaterii disciplinare este în componența unei comisii de disciplină, constituită din trei membri, din care unul desemnat de Consiliu dintre membrii săi și care devine președintele comisiei și ceilalți doi desemnați prin tragere la sorți dintre mediatorii aflați pe Tabelul mediatorilor autorizați. Sesizarea din oficiu, sau la cererea oricărei persoane interesate a unor abateri disciplinare, declanșează acțiunea disciplinară care determină comisia de disciplină să efectueze cercetări și să înainteze dosarul astfel format Consiliului. Mediatorul răspunde civil, penal și disciplinar pentru încălcarea obligațiilor sale profesionale, în conformitate cu prevederile legii civile, penale și normelor stabilite de Consiliul de mediere. Răspunderea civilă a mediatorului poate fi angajată, în condițiile legii civile, pentru cauzarea de prejudicii, prin încălcarea obligațiilor sale profesionale. Mediatorul poate fi tras la răspundere doar pentru desfășurarea procedurii de mediere, nicidecum pentru conținutul înțelegerii la care ajung părțile, acordul reprezentând doar voința părților și fiind al lor. Mediatorul nu este răspunzător pentru consultanța acordată de specialiștii asistenți ai părților sau invitați să-și exprime punctul de vedere cu privire la problemele controversate [1, p.7].

Răspunderea disciplinară pentru cauzarea de prejudicii prin încălcarea obligațiilor sale profesionale nu scutește mediatorul de răspunderea civilă, penală sau contravențională. Pentru a asigura repararea prejudiciului material cauzat în procesul exercitării profesiei, mediatorul este în drept să încheie, în condițiile legii, contract de asigurare de răspundere civilă. Suma minimă asigurată pentru un an de activitate se stabilește de către Consiliu. Astfel, mediatorul atestat va putea fi tras la răspundere disciplinară de Consiliul de mediere și ministrul Justiției pentru încălcarea obligațiilor stabilite de lege. Totodată, mediatorul poate răspunde penal în cazul în care în exercițiul profesiei săvârșește fapte ce se află sub incidența legii penale.

Regulamentul Consiliului de mediere, pct.39, reglementează și reabilitarea disciplinară a mediatorului. Astfel, mediatorul sancționat se consideră ca fiind nesancționat după expirarea termenului de un an de la aplicarea sancțiunii disciplinare, dacă în acest termen mediatorul nu a fost supus unei noi sancțiuni disciplinare. Tot Consiliul de mediere examinează sesizările privind încălcările comise de mediator. Orice persoană interesată poate sesiza Consiliul de mediere în legătură cu nerespectarea de către mediator a obligațiilor sale prevăzute de art. 8 al Legii nr. 137 din 03 iulie 2015. Consiliul de mediere este în drept și să se autosesizeze. Examinarea sesizării se efectuează în modul prevăzut de Regulamentul Consiliului de mediere [10, p.6]. În cazul în care se stabilește existența unei încălcări, Consiliul de mediere poate adopta o hotărâre de sancționare. În temeiul hotărârii de sancționare, adoptată de Consiliul de mediere, ministrul Justiției emite un ordin privind tragerea la răspundere disciplinară a mediatorului și aplicarea sancțiunii disciplinare recomandate, în conformitate cu art.19 al Legii nr.137. Rezultatele examinării sesizării se aduc la cunoștința mediatorului și autorului sesizării.

Calitatea de mediator atestat se suspendă în cazul aplicării sancțiunii disciplinare de suspendare a exercitării activității de mediator. Calitatea de mediator atestat încetează în cazul aplicării sancțiunii disciplinare de retragere a împuternicirilor pentru exercitarea activității de mediator. La propunerea Consiliului de mediere, ministrul Justiției, în termen de 15 zile lucrătoare, suspendă sau încetează prin ordin calitatea de mediator. Ordinul ministrului Justiției se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În privința răspunderii civile a mediatorului, fără a relua chestiunea refuzului restituirii înscrisurilor încredințate de părți ca sancțiune disciplinară, este de menționat dificultatea de probațiune în care se găsește, în condițiile în care în dosarul arhivat, mediatorul nu are copii ale actelor de care părțile au înțeles să se folosească.

În urma analizelor făcute, propunem completarea Legii Republicii Moldova cu privire la mediere nr. 137 din 03 iulie 2015, și anume, cu indicarea amenzilor concrete de la 20 u.c. până la 60 u.c în funcție de gravitatea încălcării cu privire la încălcarea obligațiilor contractuale ale mediatorilor. Propunem să existe un registru al mediatorilor în care să fie incluse toate sancțiunile disciplinare, și anume, avertismentele, muștrările, suspendările activității de mediator pe o durată de la o lună la 6 luni, numărul retragerilor atestatului de mediator, dar și să fie indicate toate amenzile aplicate și achitate de către mediator. Registrul dat să conțină o informație mai amplă despre toți mediatorii cărora li s-a aplicat sancțiuni disciplinare pentru activitatea desfășurată. Registrul dat să conțină încălcările comise de mediator și să fie indicată data comiterii încălcărilor, data stingerii încălcărilor.

Referințe:

1. VOICULESCU, N. *Medierea conflictelor*. București: Editura Universității Titu Maiorescu, 2007.
2. Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene.

3. Directiva 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială.
4. Directiva 2006/123/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind serviciile în cadrul pieței interne.
5. European code of conduct on mediation.
6. Legea României nr.192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.
7. Legea Republicii Moldova cu privire la mediere nr. 137 din 03 iulie 2015. Publicată în *Monitorul Oficial*, nr.224-233 din 21.08.2015, art. 445.
8. Codul deontologic al mediatorului – Anexa nr.4 la Hotărârea Consiliului de Mediere nr.1 din 16 iunie 2008.
9. Legea cu privire la mediere a Republicii Kazahstan din 28.01.2011.
10. Regulamentul Consiliului de mediere.
11. Convenția de la Singapore din 20 decembrie 2018.

Resurse Web:

1. Legea cu privire la mediere, Federația Rusă [citat 02.03.2021].
Disponibil: <http://base.garant.ru/12177508/#text>
2. Centrul de Mediere Craiova [citat 21.02.2021]. Disponibil: <http://www.mediere.ro/>
3. Codul muncii [citat 02.02.2021]. Disponibil:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125894&lang=ro#

CONSIDERAȚIUNI PRIVIND RETRAGEREA ASOCIATULUI DIN SOCIETATEA CU RĂSPUNDERE LIMITATĂ

Cristina MARTIN

CZU: 347.724:347.72.031

cristinamartin.md@gmail.com

Printre cauzele încetării calității de asociat într-o societate cu răspundere limitată se regăsesc: înstrăinarea părții sociale, decesul persoanei fizice sau lichidarea persoanei juridice, executarea silită a creanțelor creditorilor asociatului, excluderea asociatului, mai rar, retragerea asociatului.

Cu referire la încetarea voluntară a calității de asociat, Legea 135/14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată prevede dreptul asociatului de a înstrăina partea socială [1, art.25]. Aceasta poate fi înstrăinată liber persoanei afiliate asociatului, celorlalți asociați și societății, dacă actul de constituire nu prevede altfel. În cazul vânzării părții sociale altor persoane, asociații au dreptul de preemțiune.

Totuși, sunt cazuri când nu există doritori de a procura partea socială și nici a o primi în dar. Mai mult decât atât, deseori asociații doresc încetarea calității de asociat pe motiv că pierd interesul în calitatea sa de asociat și/sau ceilalți asociați nu mai sunt de găsit. Din păcate, legea nu conține soluții exprese pentru asemenea cazuri, asociații fiind nevoiți să parcurgă o procedură anevoioasă și îndelungată. Aceasta, desigur, în cazul în care asociații nu au prevăzut în actul de constituire respectiva procedură.

Un scenariu posibil și cel mai simplu de aplicat, reglementat de Legea 135/2007, este răscumpărarea părților sociale de către societatea comercială. Totuși, pentru a fi realizabil, este necesară întrunirea anumitor factori, cumulativ:

(i) partea socială a fost achitată integral de către asociat;
(ii) asociatul propune spre vânzare partea socială societății;
(iii) adunarea generală a asociaților hotărăște ca aceasta să fie dobândită de societate;

(iv) activele societății, depășesc mărimea capitalului social și a altor fonduri, pe care societatea este obligată să le constituie (de ex., capitalul de rezervă) și din care nu se permite să fie făcute plăți asociaților cu valoarea de procurare a părții sociale.

În practică sunt cunoscute puține cazuri de înstrăinare a părții sociale societății: fie asociații nu sunt interesați de dobândirea părții sociale, fie valoarea activelor societății nu este suficientă, fie banalul motiv când nu se ajunge la un acord privind condițiile de răscumpărare. În acest caz, asociatul, aparent, este „forțat” să fie asociat în continuare, în pofida dorinței lui de a se retrage din societate.

Legislația Republicii Moldova nu conține conceptul de *retragere* a asociatului, similar legislațiilor altor state (România, Germania, Spania, Federația Rusă). Astfel, de exemplu, Legea României 31/1990 a societăților comerciale, prevede cazurile când asociatul societății cu răspundere limitată se poate retrage din societate [2, art. 226]. Urmare a analizei acestor prevederi, constatăm că retragerea voluntară este posibilă

fie în cazul când aceasta este prevăzut în actul de constituire, fie cu acordul tuturor asociaților. Dacă aceste condiții nu sunt îndeplinite, atunci asociatul care dorește să se retragă, din cauze care constituie motive temeinice, va trebui să se adreseze tribunalului, pentru a obține o hotărâre judecătorească care să autorizeze retragerea. La fel, legislația în materie a Federației Ruse conține conceptul de *retragere din societate* [3, art. 26]. Asociatul poate depune cererea de retragere din societate la notar, doar dacă retragerea este prevăzută în actul de constituire. Notarul, la rândul său, va informa despre retragerea asociatului organul de înregistrare și societatea propriu-zisă.

Deși Legea 135/2007 nu prevede expres conceptul de *retragere* a asociatului în baza hotărârii instanței de judecată, practică judecătorească în acest sens deja există. Astfel, conform Deciziei Curții Supreme de Justiție, asociatul a fost exclus din componența asociaților, la cererea acestuia [4]. În motivarea Deciziei sale, Curtea a făcut trimitere la art. 126 alin. (2), lit. b) din Constituția Republicii Moldova (libertatea activității de întreprinzător), art. 338 alin. (1) Cod civil (dreptul proprietarului de a renunța la dreptul de proprietate printr-o declarație în acest sens), art. 59 alin. (3) din Legea 135/2007 (dreptul asociatului de a cere răscumpărarea părții sociale în cazul în care asociații nu pot adopta o anumită hotărâre în decurs de 3 luni consecutive, în urma cărui fapt societatea suportă prejudicii). Instanța a reținut că partea socială reprezintă un „bun”, în sensul prevăzut de art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Respectiv, „[...] în virtutea prevederilor alin. (1) art. 338 Cod civil, declarația reclamantului de a decide în a renunța la „bunul” său, urmează a fi considerată suficientă pentru admiterea acțiunii.” Suplimentar, Colegiul a apreciat ca fiind eronată concluzia instanțelor de judecată ierarhic inferioare, precum că potrivit prevederilor art. 47 al Legii 135/2007 asociatul nu poate cere excluderea sa din componența asociaților, deoarece legiuitorul expres și limitativ prevede cazurile în care poate fi solicitată excluderea asociatului, or norma respectivă nu poate fi considerată ca fiind o normă cu caracter exhaustiv, întrucât aceasta nicidecum nu interzice asociatului să solicite excluderea sa din componența asociaților societății comerciale.

Chiar dacă considerăm o asemenea argumentare discutabilă, conceptul de retragere, nefiind reglementat de legislația autohtonă, iar excluderea fiind rezultatul solicitării altor asociați, totuși este salutară tendința Curții de a accepta posibilitatea retragerii asociatului, găsind argumente în acest sens. Cu regret, Curtea nu s-a expus asupra efectelor excluderii asociatului care, în viziunea noastră, este o chestiune de o importanță deosebită. Acestea ar trebui să se refere la momentul excluderii, consecințele patrimoniale pentru societate, drepturile ce se cuvin asociatului exclus, dar și structura participării la capitalul social al celorlalți asociați.

Analizând legislația autohtonă în materie, constatăm că normele acesteia într-adevăr permit adresarea asociatului în instanța de judecată, în cazul în care epuizează toate căile de a înstrăina partea sa socială. Acțiunile premergătoare adresării în instanța de judecată sunt după cum urmează:

(i) administratorul convoacă adunarea generală, iar asociatul solicită de a include în ordinea de zi chestiunea privind răscumpărarea de către societate a părții sale sociale;

(ii) dacă administratorul nu convoacă adunarea generală a asociaților, asociatul poate convoca adunarea generală extraordinară, iar dacă adunarea generală a asociaților nu a fost deliberativă sau nu a hotărât asupra tuturor chestiunilor incluse în ordinea de zi, adunarea se va întruni repetat;

(iii) dacă răscumpărarea (sau separarea) părții sociale nu este posibilă, asociatul poate cere instanței de judecată *dizolvarea și lichidarea societății* [1, art. 81 alin. (2); 5 art. 224].

Observăm că legea oferă asociatului dreptul de a se adresa în instanța de judecată, iar instanța, conform prevederilor legale va dispune dizolvarea societății și lichidarea patrimoniului sau divizarea între asociați a patrimoniului societății în funcție de cota – parte a fiecăruia. Legea nu prevede retragerea asociatului, ca și consecință.

Pentru a exclude interpretările și a aduce claritate normelor legale, dar și pentru a simplifica procedura de încetare voluntară a calității de asociat, propunem reglementarea expresă a dreptului asociatului de a se retrage din societate: retragerea să fie posibilă în cazurile stabilite în actul de constituire sau într-un alt acord al asociaților. În cazul în care actul de constituire nu conține asemenea clauze, retragerea să fie posibilă cu autorizarea instanței de judecată, cu specificarea că aceasta trebuie să se expună în privința efectelor retragerii asociatului asupra structurii capitalului social. Drepturile ce se cuvin asociatului retras, dacă nu este stabilit de actul de constituire sau prin acordul asociaților, să fie stabilite de către un expert desemnat de asociați, iar în caz de neînțelegere, de către instanță.

Referințe:

1. Legea 135/14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată. În: *Monitorul Oficial*, nr.127-130/548 din 17.08.2007.
2. Legea României 31/1990 a societăților comerciale [Accesat 25.08.2021] Disponibil: <https://legeaz.net/legea-31-1990/art-226>
3. Федеральный закон от 08.02.1998 № 14-ФЗ "Об обществах с ограниченной ответственностью" [Accesat 25.08.2021] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_17819/fe7c409601bb27ea06e033823d620700a1f041a0/
4. Dosarul nr. 2ra-37/18 [Accesat 25.08.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=41836
5. Codul civil al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*, nr.66-75/132 din 01.03.2019.

LIBERTATEA DE EXPRIMAREA A SALARIAȚILOR LA LOCUL DE MUNCĂ

Maria PÎSLARUC

CZU: 342.727:331.42

masha.pyklaruc@gmail.com

Articolul 32 din Constituția RM consacră libertatea opiniei și a exprimării, potrivit căreia oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie.

Conform art.8 din Convenția Europeană a drepturilor omului, orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Raporturile juridice de muncă indubitabil presupun o comunicare între subiecții implicați, fie salariați cu salariați, fie angajatorul cu salariații, din care considerent libertatea de exprimare este un concept aplicabil la locul de muncă.

Hotărârea recentă din iunie 2021 a Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Melike c. Turciei*, a conturat și detaliat dreptul de exprimare a salariatului la locul de muncă. Reclamanta fiind angajata autorității naționale pentru educație, a fost demisă din funcție fără drept de despăgubire, pentru că a pus „aprecieri” la anumite postări de pe Facebook.

Instanțele naționale au constatat că conținutul care „i-a plăcut” reclamantei nu putea fi acoperit de libertatea de exprimare și că ar putea perturba pacea și liniștea locului de muncă, în special la școlile care aparțin Ministerului Educației, pe motiv că materialul ar putea fi considerat jignitor pentru profesori și ar putea provoca îngrijorare părinților și elevilor, fiind la fel un conținut de natură politică, considerând că reclamanta nu și-a justificat afirmația că dreptul ei la libertatea de exprimare a fost încălcat ca urmare a demiterii sale [1].

Prin urmare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că instanțele naționale nu au efectuat o examinare suficient de amănunțită a conținutului publicațiilor atacate sau a contextului în care au fost postate. Conținutul în cauză a constat în critici politice virulente ale practicilor presupuse represive din partea autorităților, apeluri și încurajări pentru a manifesta un semn de protest împotriva

acestor practici, expresii de indignare cu privire la asasinarea președintelui unui barou, denunțări ale presupusului abuzul elevilor în unități controlate de autorități și o reacție ascuțită la o declarație, percepută ca sexistă, făcută de o personalitate religioasă cunoscută.

Curtea la fel a statuat că un moment cheie care se referă la domeniul în care lucrează salariatul, astfel încât un funcționar public are o legătură specială de încredere și loialitate față de ierarhia instituțională, în timp ce obligația de loialitate, rezervă și discreție pe care o datorează angajații din relațiile de muncă de drept privat față de angajatorul lor nu ar putea fi la fel de puternică.

Utilizarea „like-urilor” pe rețelele de socializare, ca modalitate a persoanelor să-și arate interesul și aprobarea conținutului, poate fi considerată o formă de exercitare a libertății de exprimare online.

În cazul *Melike c. Turciei*, salariața nu era persoana care a creat și publicat conținutul contestat pe rețeaua socială în cauză, ci acțiunea ei se limita la apăsarea butonului „Like” de sub conținutul respectiv. Faptul de a adăuga un „Like” la conținut nu ar putea fi considerat a avea aceeași greutate ca și partajarea conținutului pe rețelele de socializare, în sensul că un „Like” a exprimat doar simpatie pentru conținutul publicat și nu o dorință activă de diseminare a acestuia. Mai mult, autoritățile nu au pretins că conținutul în cauză a ajuns la un public foarte mare pe rețelele de socializare în cauză.

Având în vedere natura funcției sale, reclamanta nu ar fi putut fi deosebit de cunoscută și avea doar un statut reprezentativ limitat la locul de muncă, iar activitățile sale pe rețelele de socializare nu ar fi putut avea un impact semnificativ asupra elevilor, părinților, profesorilor și altor angajați [2].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit încălcarea art.10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ținând cont și de faptul că autoritățile naționale nu au încercat să evalueze potențialul acestor acțiuni de apreciere în spațiul mediatic pentru a provoca o reacție adversă la locul de muncă, având în vedere conținutul materialului la care se refereau, contextul profesional și social în care au fost realizate și potențialul lor impact, ceea ce a fost insuficient pentru a justifica demiterea salariații de la locul de muncă.

În același timp, considerând natura funcției exercitate de către salariat, opiniile exprimate la locul de muncă, fie chiar și în mediul online, pot determina aplicarea unor măsuri disciplinare în măsura în care acestea sunt de natură să perturbe ordinea la locul de muncă.

Urmează de diferențiat situația când salariații discută problemele legate de muncă și nemulțumirii personale față de acesta și când aceștia promovează opinii controversate sau jignitoare. [3].

În afara orelor de muncă, salariații pot alege să exprime opinii discriminatorii, sexiste sau rasiste și chiar să-și facă publice gândurile, ținând cont de limitele

generale prevăzute de legislație și bunul simț, în timp ce la locul de muncă, libertatea de exprimare nu se extinde pentru a acoperi acest tip de conversații.

Potrivit art.1 Codul muncii al RM, prin demnitate în muncă se înțelege *climat psihoemoțional confortabil în raporturile de muncă* ce exclude orice formă de comportament verbal sau nonverbal din partea angajatorului sau a altor salariați care poate aduce atingere integrității morale și psihice a salariatului. Limitele libertății de exprimare la locul de muncă se conturează și prin prisma prevederilor art. 9 alin. (2) lit.d²) potrivit căruia, salariatul este obligat să respecte dreptul la demnitate în muncă al celorlalți salariați, în timp ce angajatorul are obligația să asigure respectarea demnității în muncă a salariaților (art.10 alin. (2) lit.f⁶)).

În virtutea faptului că relația dintre angajator și salariat nu este una bazată pe egalitate, angajatorul are sarcina să contureze ce fel de conduită consideră inacceptabilă la locul de muncă, având la dispoziție mecanisme sancționatorii în caz de încălcare a ordinii de muncă. Cert este faptul că orice măsură disciplinară dispusă în privința salariatului pentru exprimarea unor opinii urmează a fi examinată prin prisma legalității și/sau proporționalității [4].

Opiniile exagerat de dure, chiar fără a fi intenționate, ar putea fi privite ca hărțuire și, prin urmare, ar putea fi aplicate măsuri disciplinare. Sarcina angajatorului este de a rămâne consecvent și nediscriminatoriu în luarea deciziilor în ceea ce privește aplicarea măsurilor disciplinare în cazul în care alocuțiunile salariaților depășesc dreptul la libera exprimare [5].

Situația este similară și în cazul angajatorilor, astfel încât exprimarea unor opinii discriminatorii sau inacceptabile ar putea genera acțiuni în justiție din partea salariaților păgubiți.

În această ordine de idei, se desprinde concluzia că locul de muncă reprezintă un spațiu comun de coexistență a mai multor subiecți, respectiv libera exprimare la locul de muncă poate fi supusă unor reguli care nu funcționează în altă parte în viața persoanelor de zi cu zi.

Referințe:

1. <https://laweuro.com/?p=15331> [Accesat 01.08.2021]
2. https://www.avocatnet.ro/articol_58247/CEDO-Like-urile-unui-salariat-pe-o-re%C5%A3ea-de-socializare-nu-pot-face-obiectul-unei-cercet%C4%83ri-disciplinare.html [Accesat 09.08.2021].
3. <https://www.business.com/articles/freedom-of-speech-at-work/> [Accesat 23.08.2021]
4. <https://www.jdsupra.com/legalnews/setting-the-record-straight-on-free-4092972/> [Accesat 16.08.2021].
5. <https://www.peninsulagrouplimited.com/topic/equality-diversity/freedom-of-speech-at-work/> [Accesat 16.08.2021].

UNELE ASPECTE JURIDICE PRIVIND PROTEJAREA VIEȚII PRIVATE ÎN CONTEXTUL TEHNOLOGIILOR DE RECUNOAȘTERE FACIALĂ

Petru ISTRATI

CZU: 341.231.14:342.721

istratipetru@gmail.com

Domeniul „Recunoașterii faciale” a cunoscut o dezvoltare efervescentă în ultima perioadă. Aceasta este una dintre cele mai aplicative realizări a ramurii de cercetare numită convențional – Inteligența Artificială (în continuare – IA).

Inițial, configurarea posibilităților, dar mai ales a riscurilor, ce le implică recunoașterea facială au făcut obiectul îngrijorării publice și a specialiștilor din diverse domenii. Sub aspectul beneficiilor și a riscurilor, IA a fost comparată cu o altă realizare științifică – energia atomică. Dacă cea din urmă este supusă unei stricte reglementări la nivel internațional, IA continuă să fie o zonă care nu este încadrată în vreun cadru normativ unanim recunoscut. Vigilența maselor referitor la riscurile ce le implică recunoașterea facială s-a aplatizat și datorită faptului că această tehnologie a reușit să fie disponibilă consumatorilor de rând, din considerentul că sistemul a fost integrat în dispozitivele de telefonie mobilă.

Pornind de la modul de operare, recunoașterea facială reprezintă o operațiune de prelucrare a datelor cu caracter personal. Mai mult, în cadrul sistemului de recunoaștere facială sunt prelucrate date din categoria datelor sensibile: date biometrice.

Convenția nr. 108+ stabilește că datele biometrice sunt datele rezultate dintr-o prelucrare tehnică specifică a datelor referitoare la caracteristicile fizice, biologice sau fiziologice ale unui individ, care permite identificarea sau autentificarea unică a individului [1, art. 6].

Riscurile sporite în ceea ce privește prelucrarea datelor biometrice sunt generate de faptul că o astfel de prelucrare poate avea implicații grave asupra persoanei fizice. Or, datele biometrice au caracteristica de a fi foarte durabile sau chiar invariabile (ex.: vocea, forma irisului, amprentele digitale). Astfel, datele biometrice duc la identificarea precisă a persoanei, iar în ipoteza în care, prelucrarea datelor nu este întemeiată pe un scop și un temei legal (ex.: cercetări medicale), consecințele prelucrării pot avea efecte primejdioase asupra vieții personale a individului pe termen lung.

Utilizarea recunoașterii faciale în singurul scop de a determina culoarea pielii, convingerile religioase sau de altă natură, sexul, originea rasială sau etnică, vârsta, starea de sănătate sau starea socială a unei persoane ar trebui interzisă, cu excepția cazului în care legea prevede garanții adecvate pentru a evita orice risc de discriminare [2, p.5].

Domeniul de aplicare a recunoașterii faciale este unul foarte larg. În prezent recunoașterea facială este utilizată atât în sectorul public, cât și în sectorul privat. Utilizarea sistemelor de recunoaștere facială nu întotdeauna este realizată într-un perimetru etic și moral. Deși conceptele de etică și morală nu sunt absolute, fiind maleabile în funcție de oscilațiile societății.

Spre exemplu, recunoașterea facială poate fi folosită pentru căutarea unei persoane dispărute sau răpite, securitatea în aeroporturi și alte zone critice, dar și în scopuri de marketing, criminalistică, detectarea emoțiilor și studierea comportamentului, influențarea consumatorilor, supraveghere în masă (ex.: „*Big brother*” sau „*Ochiul din cer*”), determinarea orientării sexuale, supravegherea angajaților, identificarea participanților la proteste, „scoring” social, predilecția pentru anumite componente de infracțiuni etc.

În termeni largi, recunoașterea facială poate fi folosită pentru: i) identificare și ii) autentificare. În ceea ce privește autentificarea, ea poate fi folosită și de indivizi pentru măsurile de securitate și confidențialitate, cum ar fi: măsurile de autorizare a plăților și operațiunilor financiare, accesarea dispozitivelor sau a aplicațiilor, accesul în spații și edificii, deblocarea safeurilor etc. Trebuie să subliniem faptul că există o diferență substanțială între utilizarea unui sistem de recunoaștere facială de către o persoană atunci când dorește, cunoscând mai mult sau mai puțin modul de funcționare a sistemului, și utilizarea sistemului de recunoaștere facială în spații publice, atunci când subiecții nici nu intuiesc că sunt identificați.

Una dintre principalele probleme ridicate de recunoașterea facială este că persoanele vizate nu știu neapărat că este folosită pe ele. Numărul fețelor care urmează să fie procesate și viteza de procesare necesară, de asemenea, face dificilă aplicarea consimțământului ca bază legală pentru această prelucrare a datelor cu caracter personal (atunci când este de fapt aplicabilă), în special având în vedere faptul că în ceea ce privește datele sensibile, ar trebui să fie necesar consimțământul explicit [3, p. 14].

Așadar, temerile privind utilizarea tehnologiei de recunoaștere facială pot fi grupate în două categorii mari:

- a) Fiabilitatea tehnologiei, cu alte cuvinte – posibilele erori;
- b) Atentarea asupra dreptului la viață privată și protecția datelor cu caracter personal.

În ceea ce privește fiabilitatea tehnologiei, se notează faptul că sistemul este de parte de a fi perfect. Chiar dacă se înregistrează progrese privind randamentul structurilor algoritmice, și, în plus, se acordă o atenție sporită în acuratețea datelor folosite, nu poate fi garantată livrarea unor rezultate cu un grad de precizie de 100%. Greșelile pot fi generate de diverși factori: vârstă, sex, rasă, culoarea pielii, tatuaje, accesorii, operații estetice. În ipoteza în care rezultatele furnizate reprezintă identificarea cu o precizie de 99%, eșantionul greșelilor comportă riscuri sporite, mai ales atunci când are loc o prelucrare a datelor a milioane de persoane. Într-un astfel de scenariu, asupra a mii de persoane planează diverse riscuri (cum ar fi: discriminare, sancțiuni penale).

În partea dreptului la viață privată se subliniază că, chiar dacă dreptul la viață privată nu face parte din categoria drepturilor absolute, el poate fi limitat numai dacă ingerința este: 1) legitimă și justificată; 2) în concordanță cu legea; 3) necesară într-o societate democratică [4].

Pentru a fi în concordanță cu legea, procesele de prelucrare a datelor cu caracter personal la utilizarea tehnologiei de recunoaștere facială trebuie să respecte, în primul rând, principiile de protecție a datelor cu caracter personal. În legislația națională acestea se regăsesc în art. 4 alin. (1) al Legii privind protecția datelor cu caracter personal, care prevede că datele care fac obiectul unei prelucrări trebuie să fie: a) prelucrate în mod corect și conform prevederilor legii; b) colectate în scopuri determinate, explicite și legitime [...]; c) adecvate, pertinente și neexcesive [...]; d) exacte și, dacă este necesar, actualizate; e) stocate într-o formă care să permită identificarea subiecților datelor cu caracter personal pe o perioadă care nu va depăși durata necesară atingerii scopurilor pentru care sunt colectate și ulterior prelucrate [5, art. 4].

În cazul tehnologiilor de recunoaștere facială este util ca dezvoltatorii acestor sisteme să respecte principiul prevăzut în art. 25 al Regulamentului general de protecție a datelor (cunoscut ca GDPR) [6, art. 25], care prevede asigurarea protecției datelor începând cu momentul concepției (*privacy by design*) și în mod implicit (*privacy by default*).

În același context, anterior declanșării unei prelucrări de date cu caracter personal prin intermediul unei tehnologii de recunoaștere facială se recomandă realizarea evaluării impactului asupra protecției datelor [6, art.35] (DPIA – *Data protection impact assessment*), procedură prevăzută la art. 35 al GDPR. O astfel de evaluare va sublinia riscurile posibile și va permite, după posibilitate, creionarea măsurilor alternative, mai puțin intruzive, de atingere a scopului propus. Totodată, este important a respecta încontinuu principiul minimizării și a transparenței la prelucrarea datelor cu caracter personal.

Concluzia poate fi ilustrată printr-un raționament al comisarului Oficiului pentru Informații a UK, care afirmă în contextul tehnologiei de recunoaștere facială în timp real că orice utilizare a datelor cu caracter personal trebuie să fie legală, echitabilă, necesară și proporțională. În cazul în care datele cu caracter personal în cauză sunt deosebit de sensibile, cum ar fi datele biometrice, există protecții juridice mai puternice. În cazul în care procesarea este automată și există o lipsă de alegere sau control pentru individ, există protecții mai puternice. Și acolo, unde există riscuri mai largi pentru drepturile și libertățile indivizilor, există protecții mai puternice [7, p.51].

Referințe:

1. Convenția nr. 108+ (*modernizată*) pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată prin Decizia Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei la 18.05.2018.
2. Consultative Committee of the convention for the protection of individuals with Regard to automatic processing of personal data - Convention 108. Directorate General of Human Rights and Rule of Law, Council of Europe. 28.01.2021. *Guidelines of Facial Recognition*.
3. AZRIA, Sandra, WICKERT, Frederic, *Facial Recognition: Current situation and challenges*. Directorate General of Human Rights and Rule of Law, Council of Europe. 19.11.2019. [Accesat: 26.08.2021] Disponibil: <https://rm.coe.int/t-pd-2019-05rev-facial-recognition-report-003-/16809eadf1>.

4. USCOV, Silvia. *Tehnologia de Recunoaștere Facială sau Big Brother*, [accesat la 22.08.2021] disponibil: https://www.juridice.ro/643515/tehnologia-de-recunoastere-faciala-sau-big-brother.html#_edn3
5. Legea nr. 133 din 08. 07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal. În: *M.O.*, nr. 170-175 din 14.10.2011. În vigoare din: 14.04.2012.
6. Regulamentul UE 2016/679 al Parlamentului European și a Consiliului din 27.04.2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46, art. 25.
7. UK Information Commissioner`s Office: Information Commissioner`s Opinion: *The use of live facial recognition technology in public places*.18.06.2021. [accesat 25. 08.2021] Disponibil: <https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/2619985/ico-opinion-the-use-of-lfr-in-public-places-20210618.pdf>

DIMENSIUNI ACTUALE ALE STATUTULUI MINORILOR AFLAȚI SUB OCROTIREA PĂRINTEASCĂ ÎN DREPTUL CIVIL MODERNIZAT

Daniela ȚURCAN

CZU: 347.157:347.637(478)

danielanotar@yahoo.com

Statutul juridic al minorilor a constituit dintotdeauna o problemă complexă și foarte dinamică. Societatea în care viețuiau minorii alături de adulți dicta conținutul și arealul drepturilor și libertăților minorilor.

Articolul ce urmează constituie un studiu asupra normelor juridice care are ca obiect reglementarea statutului juridic al minorului pe teritoriul Republicii Moldova, conform legislației civile modernizate. Cercetarea demonstrează că statutul juridic al minorului constituie o instituție interramurală, formată și fundamentată prin norme mai multor ramuri de drept, printre care dreptul civil, dreptul familiei, dreptul protecției sociale, dreptul constituțional, dreptul penal etc. Acest fapt ne dă posibilitatea să susținem opinia cu privire conturarea unei noi instituții de drept: dreptul minorilor [1] sau, spre exemplu, dreptul european al copilului [2], care cuprinde totalitatea normelor de drept ce reglementează statutul juridic al persoanei fizice de la naștere până la atingerea vârstei majoratului [3].

În civilistica contemporană, statutul minorului este unul discutabil și supus unei cercetări profunde. Dezvoltarea pregnantă a societății solicită și o abordare corespunzătoare a minorilor, a posibilităților acestora de a participa la raporturile juridice,

Raporturile fundamentale și definiții în cadrul reglementării statutului juridic al minorului constituie relațiile dintre copil și părinte. Anume, ocrotirea părintească reprezintă o instituție de protecție a minorului, care decurge chiar din legătura de filiație dintre părinți și minor [4]. Compusă dintr-un ansamblu de drepturi și obligații ale părinților, toate realizate în interesul minorului [5], ocrotirea copiilor de către părinți fundamentează o relație absolut specială, unde părinții acționează în interesul suprem al copilului pentru ocrotirea acestuia și a bunurilor lui. Totodată, insistăm asupra unei prezumții neabolite de nimeni încă: prezumția bunei credințe în dreptul civil, dar mai ales prezumția exercitării cu bună credință a drepturilor și obligațiilor părintești,

Legislația modernă, contrar celei existente pe parcursul veacurilor, a pus accentul pe obligațiile și nu pe drepturile părinților, astfel încât, statul tinde să instituie un control tot mai sever asupra modului în care se exercită drepturile părintești și să aplice sancțiuni pentru părinții care nu-și îndeplinesc corespunzător obligațiile față de copii [6].

În acest context, normele juridice civile la moment vin să modifice substanțial regimul juridic al raporturilor cu participarea minorului, mai ales sub aspectul participării acestora la viața juridică. Astfel, în legislație apare o formulă absolut nouă în reglementarea intervenirii autorității tutelare sau a consiliului de familie [7] în luarea deciziilor în raport de patrimoniul minorului aflat sub protecție părintească.

Potrivit prevederilor art. 29 Cod civil RM: „*Actele juridice prevăzute la art. 139 alin. (1), încheiate în numele minorului care nu are capacitate deplină de exercițiu, produc efecte juridice doar după autorizarea de către consiliul de familie sau, în absența acestuia, de către autoritatea tutelară. Dispozițiile art. 139 alin. (2)-(5), art. 148-155, art. 163 și art. 164 se aplică în mod corespunzător*”. Astfel, legiuitorul intervine cu o formulă foarte severă, diminuând, de fapt, rolul părintelui biologic, la încheierea actelor juridice a căror subiecți sunt copii minori ai acestora. Motivul primordial al instituirii unor astfel de prevederi era unul absolut nobil: de a proteja interesele minorului, prin implicarea autorității tutelare/consiliului de familie, ca un organ decizional suprem în ecuația raporturilor dintre copii și părinți, dar mai ales în raporturile externe create între părinți și copii, pe de o parte, și orice alt subiect privat sau public pe de altă parte. A fost o lovitură mare asupra statutului părintelui, care până la aceste modificări decidea liber și independent asupra regimului bunurilor minorului, care nu a atins vârsta de 14 ani sau cu participarea nemijlocită a minorului care a împlinit vârsta de 14 ani. Un imbold judiciar la adoptarea acestor modificări a constituit emiterea Hotărârii CtEDO la data de 07.05.2015 pe cauza S.L. și J.L. v. Croația, cererea 13712/11, unde disfuncțiile autorității tutelare au determinat condamnarea statului pentru că acesta nu a implementat un mecanism funcțional de protecție a copiilor față de abuzurile comise de părinți la administrarea bunurilor copiilor [8].

Poate oare fi calificată această intervenție a statului, ca acordarea unui mandat de neîncredere părinților, pe parcursul educației și creșterii copiilor săi proprii. Totodată, nu putem nega faptul că în literatura de specialitate tot mai mult se discută despre un oarecare declin al puterii părintești [9].

Remarcăm și apreciem importanța pe care statul nostru o acordă ocrotirii minorilor, prin încredințarea autorității tutelare a unei competențe foarte vaste. Și totuși, aplicarea practică a acestor norme a trezit și continuă să genereze o serie de dificultăți, controversate și erori.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 66 din 13-04-2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative, pentru o perioadă de aproximativ patru ani, în raporturile juridice civile ale copiilor minori cu terți au intervenit condiții foarte drastice și pe alocuri deranjante. Este o situație dificilă atât pentru specialiștii în domeniu, cât și pentru părinții care, la solicitarea oricăror autorizări, erau supuși unei adevărate torturi birocratice de prezentare a actelor conform unei liste enorm de complexe de acte. Contractele cu participarea minorilor au scăzut drastic și simțitor. Minorii tot mai rar erau gratificați prin intermediul contractelor de donație, căci atât părinții, cât și alți apropiați ai acestora/bunici ș.a., conștientizau că în situația în care bunul ce aparținea minorului ar fi trebuit supus unei înstrăinări până la atingerea majoratului minorului, acest lucru practic ar fi putut fi imposibil, în virtutea cerințelor stabilite de autoritatea tutelară: printre care, obligativitatea procurării unui alt bun cu prețul nu mai mic decât a celui vândut, efectuarea achitărilor doar prin intermediul transferurilor bancare, așa cum este descris la art. 30

CC RM. Dar dacă mijloacele obținute din vânzarea unui bun imobil ce aparținea unui minor erau destinate efectuării de acesta a unor studii de calitate peste hotarele țării sau unei intervenții chirurgicale urgente?

Reglementarea ambiguă stabilită în art. 29 Cod civil, dar și neuniformizarea legislației civile, cu cea din dreptul familiei și cea specială [10] a trezit în anul 2021 o incertitudine în cadrul aplicării legislației civile modernizate în raporturile cu participarea minorilor aflați sub autoritatea părintească. Astfel, la data de 07.04.2021 Ministerul Sănătății emite către structurile teritoriale de asistență socială o scrisoare, prin care intervine categoric și vehement în a stabili o cu totul altă formulă în interpretarea normelor art. 29 CC. Chiar dacă, în acest act informativ, Ministerul nu este abilitat cu competențe de a interpreta prevederile legislative, acesta își formulează o poziție absolut fermă și clară la acest capitol. Potrivit acestei scrisori în virtutea mai multor circumstanțe, art. 29 CC nu-și are ca subiecți minorii aflați sub protecție părintească. Acest fapt reiese, precum consideră autoritatea din însuși conținutul art. 29, art. 139, art. 65 ale CC RM. De asemea, s-a atenționat asupra faptului că art. 139 CC, este parte a Secțiunii 7, Administrarea patrimoniului persoanei supuse măsurii de ocrotire judiciară sub forma tutelei și în special face parte din paragraful 3, împuternicirile tutorelui, iar potrivit prevederilor alin. 1, art. 50 CC, dispozițiile secțiunii se aplică tutelei și curatelei instituite asupra minorilor aflați în una dintre situațiile prevăzute la alin. (2), cu excepția cazului în care aceștia au dobândit capacitate deplină de exercițiu. Concluzionând, Ministerul Sănătății menționează că, de fapt, autoritățile tutelare sunt în drept să emită autorizări doar pentru copiii, care dețin statutul de copil rămas temporar fără ocrotire părintească, sau statutul de copil rămas fără ocrotirea părintească și asupra cărora este instituită o formă de protecție (tutela). Pentru celelalte cazuri autoritatea trebuie să se deroge de competența de a emite aceste autorizări.

Astfel, în societate s-a creat un colaps, când notarii, în virtutea art. 29 CC solicită acordul autorității tutelare pentru încheierea tuturor actelor prevăzute la art. 139 CC, iar pe de altă parte, autoritățile tutelare își declină competența, din motivele mai sus-învoate. Tot aici, ținem să amintim ineficiența actelor, stabilită drept sancțiune aplicată în cazul încheierii actelor juridice prevăzute la art. 139 CC, fără autorizarea acestora de autoritatea tutelară.

Încercând să dăm o apreciere juridică acestei situații, vom stabili că, în virtutea prevederilor art. 29, sintagma: „*se aplică în mod corespunzător*” este una ambiguă și interpretabilă. Astfel conform DEX „corespunzător” constituie sinonimul cuvântului „potrivit”.

Totodată, conform art. 6 lit. o) din Legea 140/2013, autoritatea tutelară în limita atribuțiilor sale, întreprinde măsurile necesare pentru respectarea drepturilor patrimoniale ale copiilor rămași fără ocrotire părintească.

Coroborând aceste norme, putem constata că la instituirea modificărilor din 2016 în Codul civil, iar mai târziu în cel modernizat, nu s-a ținut cont de adaptarea tuturor

normelor juridice corelative lor, nu s-a realizat o uniformizare a acestora. Astfel, se consideră a fi absolut întemeiat refuzul autorităților tutelare în emiterea autorizațiilor pentru copii aflați sub autoritate părintească, care pun la bază o normă specială – art. 6 lit. o) al Legii 140/2013, ce prevalează în raport de normele Codului civil. Iar prevederile art. 29 CC RM urmează a fi supus unei expertize constituționale.

Referințe:

1. АПТАЕВА, С.У. Особенности правового регулирования статусв несовершеннолетних / С.У. АПТАЕВА, О.А. МАНЖУКОВА. Текст: непосредственный. В: *Актуальные проблемы права: материалы V Международной научной конференции* (г. Москва, декабрь 2016 г.). Москва: Буки-Веди, 2016, сс. 26-29, URL: <https://moluch.ru/conf/law/archive/224/11179/>
2. <https://fra.europa.eu/> Manual de drept european privind drepturile copilului (europa.eu)
3. COJOCARU, C. *Unele aspecte privind ocrotirea părintească în Codul civil român actual*. <http://www.tribunajuridica.eu/>
4. TRUȘCĂ, P., TRUȘCĂ, A.M. *Drept civil. Persoanele în reglementarea noului Cod civil*. Ediția a III-a. București: Universul juridic, 2017, pp. 97-98.
5. UNGUREANU, O., MUNTEANU, C. *Drept civil. Persoanele. Curs universitar*. Ediția a III-a. București: Hamangiu, 2015, pp. 319-320.
6. *Ibidem*, p. 320.
7. *Consiliul de familie este instituție novatorie în legislația Republicii Moldova, preluată din România, care are un caracter neobligatoriu și care în prezent nu a obținut o aplicabilitate practică. Cu privire la modul de constituire și funcționare a se vedea: UNGUREANU, C.T. Drept civil. Partea generală. Persoanele. În Reglementarea noului Cod civil*. București: Hamangiu, pp. 379-381.
8. Nota informativă la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative, <http://www.justice.gov.md/>
9. UNGUREANU, O., MUNTEANU, C. Op. cit., p. 320.
10. A se vedea: Codul familiei.
11. A se vedea: Legea nr. 140 din 14-06-2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Publicat: 02-08-2013 în *Monitorul Oficial*, nr. 167-172, art. 534.

CONCEPT AND LEGAL CHARACTER OF THE COMMERCIAL MANDATE CONTRACT

Alexander CUZNETOV

CZU: 347.747

cuznetov_alexandru@yahoo.com

Professor Diana Danisor believes that *mandate* it's one of the oldest contracts. It must have been practiced in Greek law, as in Roman law, for the circumstances that give rise to this type of contract, such as absence, illness, lack of experience in business, have met from all times, in all nations [1, p.217].

We find speeches by Greek and Roman orators where traces of this contract can be found. From these speeches we can highlight some rules regarding the mandate contract, for example the orator Demosthenes said, in a plea of his, that *at the time of his departure to Sicily he entrusted Nicostat to supervise and administer his affairs, as in the past*. It was desired to see a case of mandate, after Plutarh, in the action that Diomedes directed against Alcibiades [2, p.527].

In the seventeenth century, the mandate is regulated in Romanian legislation. For example, when an act of violence has occurred on the trustee as a result of which he has lost the assets entrusted to him by the mandate contract, for recovery, he is not liable to the principal, not being obliged to compensate him [3, p.121-125].

The commercial mandate contract in its current form, however, finds its roots only towards the end of the XIX century, with the development of corporations, although we can say that this type of contract began to develop with the founding of the large trading companies of the Netherlands, British, Spanish, Danish, Portuguese, Swedish and French.

The intensification and diversification of commercial legal relationships leads to the increasing need and opportunity for increased use of the commercial mandate contract. For the exercise of rights and the execution of obligations, legal subjects increasingly resort to intermediation services offered by professionals (entrepreneurs), who perform in the name and on behalf of the representatives various actions that have the effect of the emergence, modification and termination of legal relations.

The essence of intermediation under the mandate contract lies in the possibility of to be subject of commercial legal relations through a third party – *trustee*, empowered to represent in such relations interests the first at the conclusion of legal acts.

Moreover, the mandate contract is presented as a classic form of intermediation, because under this contract the representative (principal) transmits his powers regarding the key of legal acts to the representative (trustee), the effects of the legal acts thus concluded on the representative (principal) [4, p.259].

The civil Code of the Republic of Moldova defines in general *mandate contract* as that contract where *one party (the principal) empowers the other party (the trustee) to represent him/her at the conclusion of legal acts or otherwise directly affect the*

legal position of the principal in relation to a third party, and the trustee, by accepting the mandate, undertakes to act on behalf of and on behalf of the principal. The definition formulated in the Civil Code of the Republic of Moldova can be considered a generic definition, applicable to both the mandate with representation and the mandate without representation. Therefore, this text does not distinguish between these two forms of the mandate contract which can be: both *civil* and *commercial* (with the aim of making a profit).

The commercial mandate contract is a necessary legal instrument in the conduct of commercial operations. The specific object of this type of contract consists of Commercial Affairs, which are agreed on certain terms and whose analysis helps us to capture the features that define its nature and place in the system of international commercial relations. As a general structure, the commercial mandate contract is similar to the civil mandate contract, the general principles relating to the mandate, provided for by the Civil Code, being applicable to them. The civil or commercial nature of the mandate contract is determined according to its subject matter and object [5, p.280].

From those mentioned we define **commercial mandate contract** as that contract *arising as a result of entrepreneurial activity, in which one party (the principal) empowers the other party (the trustee) to represent him/her at the conclusion of legal acts or otherwise directly affect the legal position of the principal in relation to a third party, and the trustee, by accepting the mandate, undertakes to act on behalf of and on behalf of the principal in exchange of a profit (fee) .*

From the definition it follows that a commercial mandate contract presents *the following legal characteristics:*

- 1) consensual;
- 2) sinalagmatic;
- 3) for consideration;
- 4) intuitu personae;
- 5) bringer of profits;
- 6) professional.

1) it is a **contract consensual**, it is formed by the simple agreement of the will of the parties. The professional who is having received a mandate, is silent is presumed to have accepted the mandate, according to the principle *who is silent consents*, which makes it necessary for him, if he does not want to receive the commission, to make known to the principal his refusal in the shortest possible time. According to the provisions of the Civil Code of the Republic of Moldova, the contract of commercial mandate can be concluded in written form, authentic or private signature;

2) it is a **sinalagmatic contract** (bilateral) – as opposed to the civil mandate which has *unilateral*, the commercial mandate is always *onerous* (pay);

3) it is a contract with **onerous title** – the mandate given for acts of exercise of a professional activity and by professionals, is presumed to be for consideration.

In business, there is the principle that *any service must be paid* and as a result, even if a fee for the trustee was not stipulated in the contract, the principal owes the trustee's fee, a fee that, in the absence of an agreement, is determined by the court. It can be deduced by Justice in relation to the services brought and the work done. So, the case *commercial mandate contract*, the principal is obliged to pay to the trustee the remuneration established by contract, based on the law, by usages or depending on the value of the services provided;

4) it is a *contract intuitu personae* – at the conclusion of the contract, the principal shall take into account the qualities of the trustee in order to entrust him with the power of attorney for the conclusion of legal acts.

5) **Contract bringing revenue (profits)** - the entrepreneur can obtain from the activity following the conclusion of the commercial mandate contract profits.

Namely this income is a specific product of this activity, or rather, *one payment* for entrepreneurial activity. *Making profit* it is *purpose of conclusion by the parties* of the commercial mandate agreement.

6) **Professional Contract** - the commercial mandate contract is concluded between professionals, entrepreneurs.

Finally, we conclude that the commercial mandate contract analyzed in comparison with other contracts, however, constitutes a distinct legal institution within the framework of civil law by the object different from that of the civil mandate, by distinct and individual characteristics that require a special regulation within the law system of the Republic of Moldova. Currently, the legislation in force does not contain special rules that would refer only to the commercial mandate, it is regulated through the prism of the civil mandate.

References:

1. DANISOR, D. Considerations on the mandate contract: meanings and developments of the term in law. In: *Journal of Legal Sciences*, 2006, no.2.
2. PLATNER, Ed. *Der Prozess und die Klagen bei den Antikern*. T. II. Darmstadt, 1825, p.378; CAILLEMER, E. *Le Contrat de depot, le mandat et la commission*. Dans les Mémoires de l'Académie de Caen, 1876.
3. CERNEA, E., MOLCUT, E. *History of the Romanian state and law*. Bucharest: Lumina Lex, 1999.
4. CHIBAC, Gh., BAIESU, A., ROTARI, A., EFRIM, O. *Civil Law. Contracts and successions*. Ed. III-a, vol. III. Chisinau: Cartier, 2010.
5. Calimach Code. In: HANGA, V., MARCU, LP. *History of Romanian law*. Vol. II. Bucharest: Academia R.S.R., 1984.

NATURA JURIDICĂ A MUNCII PRESTATE DE CĂTRE ADMINISTRATORUL UNITĂȚII

Tatiana MIHAILOV

CZU: 347.19:347.724

mihailov.tatiana@gmail.com

Munca prestată de către administratorul persoanei juridice cade sub incidența dreptului civil. Acest fapt este consacrat expres în art.177 alin.(6) Cod civil al Republicii Moldova [1], conform căruia „raporturilor juridice dintre persoana juridică și administrator li se aplică dispozițiile legale cu privire la reprezentare și mandat, dacă legea sau actul de constituire nu prevăd altfel”. În activitatea sa, administratorul urmează să acționeze cu bună-credință în vederea realizării scopurilor persoanei juridice pe care o administrează. De asemenea, administratorul trebuie să acționeze cu competență și diligență luând în considerație cunoștințele și experiența pe care o deține, precum și cele la care se pot aștepta de la un bun administrator.

Chiar dacă, în momentul actual, este posibil din punct de vedere legal ca munca administratorului să fie prestată atât în baza mandatului, care se pretinde a fi regulă, cât și în temeiul unui contract individual de muncă, în calitate de excepție, considerăm că în ambele cazuri legislația civilă urmează a fi aplicată cu prioritate. Această poziție fiind argumentată prin faptul că calificarea unui contract se face după natura clauzelor inserate în acesta, și nu după denumirea pe care o poartă acest contract, iar natura raporturilor juridice stabilite între administrator și persoana juridică sunt de mandat.

Încetarea calității de administrator a persoanei juridice poate avea loc în temeiul hotărârii organului competent al acesteia cu invocarea unui temei legal sau contractual, precum și fără invocarea acestuia. În atare caz, nu este necesar respectarea unor termene de preaviz. Totodată, chiar dacă între persoana juridică și administrator este încheiat un contract individual de muncă, adoptarea hotărârii organului competent al persoanei juridice cu privire la eliberarea din funcție a administratorului, atrage încetarea imediată a contractului individual de muncă. În acest caz, la contestarea hotărârii respective prevederile legislației muncii sunt inaplicabile.

O altă regulă importantă în materia eliberării din funcție a administratorului este cea prevăzută de art.200 alin.(3) Cod civil, conform căruia „în cazul în care eliberarea din funcție a administratorului pentru care s-a invocat un temei prevăzut de lege sau contract, nu se încadrează în acel temei, administratorul poate cere instanței să constate că a fost eliberat din funcție fără invocarea unui motiv, dar nu poate contesta, din acest motiv, hotărârea de eliberare din funcție a administratorului”. Analiza normei citate ne permite a concluziona că administratorul astfel eliberat din funcție nu va putea înainta o acțiune de reintegrare în funcție, ci doar una de constatare a faptului invocării neîntemeiate a unui temei prevăzut de lege sau de contract. Aceasta,

la rândul său, va avea efect asupra stabilirii cuantumului indemnizației de care va beneficia administratorul odată cu eliberarea sa din funcție. O astfel de concluzie reiese și din Avizul consultativ al Curții Supreme de Justiție nr.4ac-6/14, în care se menționează în mod expres că „instanța de judecată nu poate decide măsura revocării administratorului unei societăți cu răspundere limitată, astfel, controlul judiciar al revocării fiind exclus, chiar dacă acesta s-ar fi făcut fără justă cauză. Adică, administratorul societății cu răspundere limitată nu are prea multe opțiuni: el nu poate ataca revocarea cu o acțiune în anularea hotărârii adunării generale și nici nu poate apela la instanță pentru a fi reintegrat în funcție. În schimb, odată cu dovedirea unui prejudiciu, el poate cere doar despăgubiri, în cazul în care revocarea a intervenit abuziv sau fără justă cauză”[2].

Codul muncii al Republicii Moldova cuprinde reglementări exprese ale muncii conducătorului de unitate. Astfel, în titlul IX al Codului muncii, există un capitol separat intitulat „Munca conducătorilor de unități și a membrilor organelor colegiale”. Potrivit art.258 alin.(1) din Codul muncii [3] „acest capitol se aplică conducătorilor tuturor unităților, cu excepția cazurilor când conducătorul (angajatorul) este concomitent și proprietar al unității”. Astfel, considerăm că prevederile art.258-266 Codul muncii se referă la reglementarea juridică a muncii conducătorilor unităților de stat, municipale sau a celor cu capital majoritar de stat, și nu sunt aplicabile în cazul persoanelor juridice de drept privat. Această ipoteză poate fi dedusă și din Legea privind societățile cu răspundere limitată [4] și Legea privind societățile pe acțiuni [5], care prevăd în mod expres că asupra relațiilor ce se stabilesc între administrator și societate, legislația muncii se aplică doar în cazul în care nu vine în contradicție cu normele juridice speciale. De asemenea, art.261 Codul muncii prevede interdicția expresă de a cumula o altă funcție în cadrul altei sau aceleiași unități doar pentru conducătorii unităților de stat, municipale și a celor cu capital majoritar de stat.

În cele ce urmează, o să încercăm să facem distincția dintre instituția juridică a administratorului persoanei juridice, prevăzută de normele Codului civil, și cea a conducătorului unității reglementată de Codul muncii. Așadar, în calitate de conducător al unității poate fi doar o persoană fizică, pe când calitatea de administrator al persoanei juridice o poate avea atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică (art.177 alin.(2) Cod civil). O unitate de stat, municipală sau cu capital majoritar de stat poate avea doar un singur administrator, pe când o persoană juridică de drept privat poate avea unul sau mai mulți administratori. Între administrator și persoana juridică se încheie un contract de mandat, iar în cazul conducătorului unității se încheie un contract individual de muncă cu fondatorul unității de stat, municipale sau a celei cu capital majoritar de stat. Raporturile contractuale dintre administrator și persoana juridică pot înceta în orice moment, prin adoptarea unei hotărâri în acest sens a organului competent al persoanei juridice, fără necesitatea de a respecta unele termene de preaviz și indiferent de faptul dacă o astfel de hotărâre este una justificată sau nu. Contractul individual de muncă a

conducătorului unității poate înceta în temeiul ordinului organului abilitat sau a proprietarului unității cu respectarea termenului de preaviz de o lună. Administratorul persoanei juridice nu va putea înainta în instanța de judecată o acțiune de reintegrare în funcție, ci doar una de constatare a faptului invocării neîntemeiate a unui temei prevăzut de lege sau de contract. Aceasta, la rândul său, va avea efect asupra stabilirii cuantumului indemnizației de care va beneficia administratorul odată cu eliberarea sa din funcție. Conducătorul unității, la rândul său, poate înainta o acțiune prin care să solicite, pe lângă indemnizație și repunerea sa în funcție.

Adoptarea noilor reglementări în Codul civil modernizat, inclusiv în domeniul persoanei juridice și a administratorului acesteia, au adus o claritate în materia calificării raportului contractual ce apare între administrator și persoana juridică de drept privat, ca fiind unul de natură exclusiv civilă, și anume, de mandat. Luând în considerație argumentele anterior invocate, considerăm necesară păstrarea în continuare a normelor Codul muncii care reglementează în mod distinct munca conducătorilor de unitate. Totodată, în vederea evitării confuziilor cu privire la aplicarea normelor de dreptul muncii sau a celor de drept civil asupra administratorului sau conducătorului unității, considerăm, *de lege ferenda*, că art. 258 alin.(1) din Codul muncii urmează a fi modificat căpătând următorul conținut: „Prevederile prezentului capitol se aplică conducătorilor unităților de stat, inclusiv municipale și conducătorilor unităților cu capital majoritar de stat”. Introducerea unei astfel de modificări la nivel legislativ, va conferi o claritate asupra sferei de aplicare a acestor norme juridice.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova. nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75.
2. *Avizul consultativ al Plenului Curții Supreme de Justiție privind aplicabilitatea prevederilor art.264 Codul muncii (cu privire la preavizare), în cazul eliberării din funcție a administratorului societății cu răspundere limitată în temeiul art.70 alin. (1) din Legea nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată nr. 4ac-6/14 din 12.05.2014.*
3. Codul muncii al Republicii Moldova. nr.154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003 nr. 159-162.
4. Legea privind societățile cu răspundere limitată, nr.135 din 14.06.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.
5. Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134 din 02.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 28-39.

PENSIA DE URMAȘ

Nicolae BARBUȚA

Academia de Administrare Publică

CZU: 347:369.254.22

barbutanicu@yahoo.com

Pensia de urmaș reprezintă suma bănească calculată și stabilită conform Legii persoanelor în apte de muncă, ca urmare a pierderii întreținătorului, se achită lunar din bugetul asigurărilor sociale. În calitate de temeiuri ce invocă apariția dreptului la pensia de urmaș pot servi: decesul persoanei confirmat prin certificatul de deces, declararea dispariției fără veste sau declararea morții persoanei prin hotărârea instanței de judecată.

Pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate, ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate prevăzute la Capitolul II, Secțiunea 3 din Legea 156/1998. Pensia de urmaș se acordă, indiferent de durata stagiului de cotizare, în cazul în care decesul întreținătorului a survenit în urma unui accident de muncă sau a unei boli profesionale. Pensia de urmaș se stabilește în cazul în care întreținătorul, decedat în urma unei boli generale, a realizat un stagiul de cotizare care i-ar fi acordat dreptul la stabilirea pensiei de dizabilitate [1, art.20].

Dreptul la pensie de urmaș se obține în cazul când decedatul a fost pensionar sau avea dreptul la pensie. Pensiile de urmaș pot fi stabilite copiilor care nu au atins vârsta de 18 ani, sau o vârstă mai mare, dacă își fac studiile în instituții de învățământ de zi secundar sau superior, până la terminarea acestora, dar nu mai mult decât 23 de ani; soțului care a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu cel decedat și nu s-a recăsătorit, dacă în momentul decesului sau nu mai târziu de 5 ani după deces a atins vârsta de pensionare, sau a devenit invalid de gradele I sau II; soțului sau tutorelui, care îngrijește de copiii susținătorului decedat. Pensiile copiilor se plătesc în mărime deplină în toate cazurile. Pensiile soților și tutorilor – doar în cazul dacă aceștia nu realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat [2, p.88].

Literatura de specialitate menționează că pensia de urmaș este acea prestație socială care se acordă din bugetul asigurărilor sociale de stat persoanelor a căror întreținător a decedat și era beneficiar de pensie sau îndeplinea condițiile pentru a primi o pensie. Dacă întreținătorul a decedat în urma unei boli profesionale sau accident de muncă, se stabilește pensia, indiferent de durata stagiului de cotizare. Dacă decedatul nu era pensionar, dar îndeplinea condițiile de pensionare, iar decesul a survenit în urma unei afecțiuni generale, pensia de urmaș se stabilește în raport cu pensia de dizabilitate de categoria I.

Pensiile se stabilesc și se plătesc de către organele de asigurări sociale. Organele de asigurări sociale au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate.

Pensia se acordă la cererea persoanei care a obținut dreptul la pensie, a tutorelui (curatorului) acesteia. Plata pensiei se face lunar pentru luna în curs în localitatea de domiciliu. Pensia se plătește personal titularului, tutorelui, curatorului, mandatarului acestora. Pensia se plătește mandatarului numai la prezentarea procurii, a cărei valabilitate nu poate fi mai mare de 6 luni consecutive.

Cererea de pensionare și actele necesare se depun la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde se înregistrează în mod obligatoriu. Rețineri din pensia de urmaș, stabilită părintelui sau tutorelui (curatorului) pentru copii nu se efectuează, cu excepția cazurilor de plată necuvenită. Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de organul teritorial de asigurări sociale și semnată de conducătorul acestuia, în termen de 15 zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare.

Pentru stabilirea pensiei persoanelor deținute, instituția penitenciară este obligată să adune toate actele necesare, inclusiv cererea de pensionare, legalizând semnătura acestuia, și, timp de 5 zile de la data indicată în cerere, să le depună la CTAS din raza penitenciarului (25% se achită). Calcularea pensiei de urmaș: În cazul în care întreținătorul decedat era beneficiar al pensiei pentru limită de vârstă sau al pensiei de dizabilitate severă, se stabilește procentual din acestea. Dacă decedatul nu era pensionar pentru limită de vârstă sau dizabilitatea era accentuată sau medie, atunci pensia se stabilește în raport cu pensia potențială de dizabilitate severă în următoarele cantumuri: 1 urmaș – 50%; 2 urmași – 75% (ea poate fi divizată, dacă între beneficiari există neînțelegeri la acest capitol); 3 și mai mulți – 100% [3].

Prezintă interes pensia de urmaș acordată în baza prevederilor acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte. În acest caz, cererea privind acordarea pensiei de urmaș se depune personal de către solicitant. În cazul în care conform prevederilor acordurilor internaționale în domeniul securității sociale Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) este instituția competentă de acordare a pensiei de dizabilitate, iar persoana îndreptățită are domiciliul/reședința pe teritoriul celui alt stat contractant, aceasta poate depune o cerere la instituția competentă din statul de domiciliu/reședință, care o va transmite la adresa CNAS.

În vederea stabilirii pensiei de urmaș în baza prevederilor acordurilor internaționale în domeniul securității sociale, la care Republica Moldova este parte, este necesar de completat o cerere la care să fie anexate copiile următoarelor documente: buletinul de identitate, carnetul de muncă, alte documente ce confirmă stagiul de cotizare, diploma de studii superioare, diploma de licență sau certificatul privind realizarea studiilor postuniversitare de rezidențiat, certificatul/adeverința de deces, certificatul ce confirmă că solicitantul (solicitantă) este încadrat în grad de dizabilitate sever sau accentuat; certificatul ce confirmă că soțul (soția) sau tutorele nu lucrează și se ocupă de îngrijirea copiilor întreținătorului decedat, ce nu au atins vârsta de trei ani; referințele bancare potrivit normelor internaționale (IBAN, SWIFT CODE, copia contului bancar), indicând valuta în care să fie efectuat transferul [4].

Ca urmare a celor relatate, concluzionăm că pensia de urmaș este acea prestație socială care se acordă din bugetul asigurărilor sociale de stat persoanelor al căror întreținător a decedat și era beneficiar de pensie sau îndeplinea condițiile pentru a primi o pensie. Dacă întreținătorul a decedat în urma unei boli profesionale sau accident de muncă, se stabilește pensia, indiferent de durata stagiului de cotizare.

Beneficiarii pensiei de urmaș sunt:

➤ Copiii până la vârsta de 18 ani, iar dacă-și realizează studiile, la instituții de învățământ de zi (studii secundare, mediu de specialitate și superior) până la finalizarea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani.

➤ Soțul supraviețuitor, dacă în momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces a împlinit vârsta standardă de pensionare sau a fost încadrat în grad de dizabilitate severă sau accentuată, a fost căsătorită cel puțin 15 ani cu decedatul și nu s-a recăsătorit.

➤ Soțul supraviețuitor sau tutorele, care are în îngrijire copii sub 3 ani ai întreținătorului decedat, se află în concediu de îngrijire a copilului sau nu este încadrat în câmpul muncii.

Este de remarcat că pensia de urmaș se acordă și copiilor adoptați. Atunci când decedează și adoptatorul, acest copil are dreptul la două categorii de pensii, trebuind să aleagă una din ele, fie a părintelui decedat, fie a tutorelui decedat. Această chestiune se referă doar la copii. Pensiile se stabilesc și se plătesc de către organele de asigurări sociale. Organele de asigurări sociale au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate.

Pensia se acordă la cererea persoanei care a obținut dreptul la pensie, a tutorelui (curatorului) acesteia. Plata pensiei se face lunar pentru luna în curs în localitatea de domiciliu. Pensia se plătește personal titularului, tutorelui, curatorului, mandatarului acestora. Pensia se plătește mandatarului numai la prezentarea procurii, a cărei valabilitate nu poate fi mai mare de 6 luni consecutive. Cererea de pensionare și actele necesare se depun la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde se înregistrează în mod obligatoriu. Rețineri din pensia de urmaș, stabilită părintelui sau tutorelui (curatorului) pentru copii nu se efectuează, cu excepția cazurilor de plată necuvenită.

Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de organul teritorial de asigurări sociale și semnată de conducătorul acestuia, în termen de 15 zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare.

Documentele necesare a fi depuse pentru obținerea pensiei de urmaș sunt: documentul care confirmă decesul; documente de dizabilitate etc.

Termenele de adresare pentru pensie: pentru limită de vârstă – 30 de zile din ziua atingerii vârstei. Se stabilește până la sfârșitul vieții; de dizabilitate – în timp de 60 de zile din ziua emiterii certificatului de dizabilitate și capacitate de muncă; de urmaș – 90 de zile din ziua decesului întreținătorului. Se stabilește până la 23 de ani.

Pentru copiii orfani de ambii părinți, cuantumul pensiei de urmaș este însumarea dreptului la pensie pentru ambii părinți (50% de la mama și 50% de la tata) [5].

Referințe:

1. Legea Republicii Moldova privind sistemul public de pensii nr. 156 din 14.10.1998. În: *MO*, nr. 42-44 din 12.03.2004.
2. PETROIA, Andrei. Reforma de pensionare în Republica Moldova: avantaje și dezavantaje. În: *Journalul „ECONOMICA”*, 2012, nr. 1 (79).
3. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptul-protectiei-sociale/pensia-de-urmas/>
4. <https://servicii.gov.md/ServicePrint.aspx?id=76b21442-0e85-484a-801b-bd9664831491>
5. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptul-protectiei-sociale/pensia-de-urmas/>

CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA CONCEPTUL „FAVOR DEFENSIONIS” ÎN CONTEXTUL EGALITĂȚII ARMELOR

Igor DOLEA

CZU: 343.12 + 343.14

idolea.ird@gmail.com

Egalitatea armelor ca una dintre exigențele procesului echitabil implică obligația de a i se oferi fiecărei părți posibilitatea rezonabilă de a prezenta cauza sa în astfel de condiții care să nu o plaseze într-un net dezavantaj în raport cu adversarul său.

În cadrul egalității armelor noțiunii de *parte stricto sensu*, înțelesă în sensul procesual obișnuit, i se suprapune cea de *parte lato sensu*, desemnând persoana a cărei intervenție în cadrul procedurii nu este una neutră, dar are ca scop influențarea deciziei judecătorului. Principiul dat își găsește realizare în mod diferit la faza de judecată și la cea de urmărire penală.

Nu se poate de afirmat că egalitatea armelor funcționează la faza de urmărire penală în sensul său deplin. În pofida tuturor drepturilor garantate părții apărării, în materia probatoriului partea acuzării este favorizată. Aceasta deoarece partea acuzării se ghidează de principiul oficialității procesului penal și, prin urmare, are obligația pozitivă de a întreprinde din oficiu toate acțiunile procesuale necesare în scopul administrării probelor. În mod firesc, partea acuzării dispune de posibilități cu mult mai largi în ceea ce privește administrarea de probe.

Aceste considerente justifică existența unor garanții menite să asigure echilibrul necesar între respectarea principiului oficialității procesului penal și obligației pozitive de investigare eficientă a infracțiunii, pe de o parte, și punerea la dispoziția apărării a unor instrumente eficiente pentru asigurarea echității procesului, pe de altă parte.

Din perspectiva probatoriului penal, problema pusă în discuție, în modul general, capătă două conotații: prima – de a prezenta părții opuse probele administrate, a doua – de a avea posibilitatea administrării de probe în condiții egale.

În probatoriu, atribuțiile apărătorului, spre deosebire de cele ale procurorului și ofițerului de urmărire penală, nu pot fi limitate doar la anumite prevederi legale. Efectuând acțiuni procesuale, procurorul și ofițerul de urmărire penală sunt limitați în activitatea lor de reglementările CPP. Apărătorul, potrivit art.67 alin.(1) CPP, acordă asistență prin toate mijloacele neinterzise de lege. Această regulă este pertinentă și pentru probatoriu, și poate cuprinde diferite aspecte ale asistenței juridice, cum ar fi: participarea la acțiuni procesuale, cereri, plângeri etc.

Pe de altă parte, art.100 CPP stabilește, într-un mod limitativ, anumite atribuții ale apărătorului în probatoriul penal. În momentul elaborării CPP, evident, acestea au fost un pas destul de progresiv. Totuși, actualmente, se pare că acest instrument nu pare a fi pe deplin eficient pentru a garanta o apărare efectivă. La o analiză sumară a art.100 CPP, aceste probleme pot fi observate. Spre exemplu, dreptul apărării de a solicita și a prezenta obiecte se ciocnește de lipsa normelor speciale care reglementează procedura de solicitare sau de prezentare a obiectelor, acestea fiind norme generale cu referință la toți subiecții procesuali. Apărătorul este în drept să solicite sau să prezinte documente și informații. Noțiunea de „informație” utilizată în art.100 alin.(2) CPP nu este caracteristică mijloacelor de probă, purtând semnificația de „comunicare, veste, știre care pune pe cineva la curent cu o situație; lămurire asupra

unei persoane sau asupra unui lucru”. Deci, solicitarea de documente și anexarea la dosar se efectuează în aspect procesual prin intermediul organului de urmărire sau al instanței. Nu există niciun remediu procesual, de reacție, în cazul când o organizație sau o persoană oficială va refuza punerea la dispoziția apărării a unui document. Altfel spus, organizațiile sau persoanele oficiale nu sunt obligate să prezinte avocatului un document și nu poartă răspundere pentru refuzul de a-l prezenta, precum și a altor acte prevăzute în pct.3) alin.(2) art.100 CPP (certIFICATE, caracteristici etc.). Art.100 alin.(2) pct.1) CPP prevede, de asemenea, dreptul avocatului de a purta convorbiri cu persoanele fizice, dacă acestea sunt de acord să fie audiate în modul stabilit de lege. Noțiunea de convorbire semnifică conversație, prin urmare nu constituie o acțiune procesuală, cum ar fi audierea sau confruntarea. Cele menționate *supra* ne conduc la concluzia unui rol limitat al apărării în probatoriu materializat fie în solicitarea unor acțiuni procesuale suplimentare, fie la cererea de excludere a probelor, care deși este un mecanism important în realizarea funcției apărării, pare a fi insuficient. Prin urmare, normele din art.100 alin.(2) CPP rămân a avea o natură mai mult declarativă decât de participare eficientă în cadrul probatoriului. În consecință, se observă un deficit de norme procesual penale care ar conține remedii eficiente ce ar contribui la asigurarea efectivă a egalității armelor.

Pentru a răspunde la aceasta, doctrina ar trebui să caute un cadru conceptual care să permită structurarea garanțiilor tradiționale existente ale dreptului la apărare și definirea locului și rolului acestora în procesul penal.

Una dintre soluțiile posibile ale unui astfel de concept este „*favor defensionis*” care a constituit în mod tradițional baza avantajelor procedurale și a privilegiilor părții apărării în procesul penal.

Chiar dacă are mai multe interpretări, cea mai mult acceptată este recunoașterea „*favor defensionis*” ca o structură procedurală generală menită să garanteze suplimentar drepturile apărării ca parte mai slabă, dotând cu orice avantaje și privilegii față de organele de urmărire penală.

În procesul penal al Republicii Moldova, construcția favorizării apărării deja își găsește manifestarea procesuală într-o serie de norme și instituții, dintre care cele mai importante sunt tradiționale: prezumția de nevinovăție cu *in dubio pro reo* și *onus probandi*, la fel *non reformatio in peius*, dreptul inculpatului de a avea ultimul cuvânt, ș.a. Elementele favorizării apărării constituie, de asemenea, termenele pentru revizuire și motivele pentru anularea deciziilor judecătorești; „dreptul la tăcere” al acuzatului; cazuri izolate de inadmisibilitate a probelor ș.a.

Pe de altă parte, dreptul de a beneficia de probe administrate de către procuror sau ofițerul de urmărire penală la faza de urmărire penală aparține și apărării. Renunțarea la aceste probe nu poate fi acceptată dacă apărarea susține necesitatea aducerii acestora în fața instanței. Chiar dacă normele procesual penale, doar la faza de judecată, indică asupra dreptului părții de a solicita examinarea probei, chiar dacă altă parte renunță la ea, această regulă urmează a fi aplicată și la faza de urmărire

penală. Prin urmare, proba odată administrată de către partea acuzării capătă un statut de interes public.

Cu toate că egalitatea armelor garantează într-un fel dreptul de a administra probe în aceleași condiții ca și partea opusă, cu referire la partea apărării se observă anumite particularități. Acestea vizează și problema utilizării probelor cu anumite vicii de admisibilitate. În mod firesc, acuzarea nu poate utiliza aceste probe întâmpinând ca obstacol prezumția de nevinovăție care conține și *onus probandi*. Pe de altă parte, *in dubio pro reo*, care la fel este o componentă a prezumției de nevinovăție, impune utilizarea dubiilor în favoarea acuzatului, fapt ce, la rândul său, determină obligația de a examina toate probele administrate, indiferent de trecerea sau nu a testului admisibilității. În asemenea gen de situații un element al conceptului „*favor defensionis*” care poate fi dezvoltat în doctrina și legislația națională este așa-numita „*asimetria*” z admisibilității probelor.

Conceptul de „asimetrie” în esență vine de a exclude consecințele negative în situațiile când o probă care poate fi benefică apărării a fost administrată cu anumite vicii de admisibilitate. Este firesc că apărarea nu trebuie să fie prejudiciată de unele acțiuni eronate ale acuzării în cadrul administrării probei. Spre exemplu, dacă persoana nu a fost recunoscută în cadrul unei prezentări spre recunoaștere, sau în cadrul percheziției nu au fost depistate lucrurile căutate, iar ulterior actele au fost declarate nule, apărarea nu poate fi responsabilizată de această eroare, iar proba obținută în cadrul procedurii probatorii respectiv urmează a fi recunoscută ca o probă în apărare. Desigur, este necesar de stabilit limitele acestui concept, iar unii oponenți pot invoca încălcarea principiului egalității părților. În acest context, reiterăm că egalitatea armelor, îndeosebi la faza de urmărire penală, nu este asigurată, iar acuzarea va fi favorizată dispunând de instrumente de administrare a probelor. Apărarea, la rândul ei, are un spectru foarte limitat de posibilități de a contribui la administrarea probelor, iar toate verigile procesuale sunt pe terenul acuzării.

SIMBIOZA ȘTIINȚIFICĂ A MODELULUI ȘI CARACTERISTICII CRIMINALISTICE A INFRAȚIUNILOR

Mihail GHEORGHIȚĂ

CZU: 343.3/7:343.98

georgitsamihail@yahoo.com

Studierea și generalizarea practicii de combatere a criminalității le-a permis reprezentanților științei criminalistice să determine legitățile concrete de pregătire, comitere și tănuire a infracțiunilor de diferite categorii. Unii savanți încă în anii '80 ai secolului trecut au propus ca aceste date să fie întrunite în noțiunea de „caracteristică criminalistică a infracțiunilor” [1], alții au pledat și pentru noțiunea de model criminalistic al anumitor categorii, tipuri de infracțiuni.

Este necesar de subliniat că apariția, la început, a caracteristicii criminalistice a infracțiunilor drept categorie de sine stătătoare a constituit o realizare importantă a gândirii științifice a savanților criminaliști. Aceasta fiind, totodată, un rezultat al dezvoltării complexului de noțiuni ale științei [2], care reflectă atitudinea calitativ nouă față de problemele metodicii cercetării infracțiunilor. Apoi a fost propusă și noțiunea de model criminalistic al infracțiunilor. În legătură cu aceasta, prof. I.Panteleev menționează că o legitate a dezvoltării limbii criminalistice o constituie extinderea permanentă a cercului de termeni și definiții în corespundere cu dezvoltarea științei [3, p.4].

Existența unor divergențe în opiniile referitoare la natura, esența, destinația științifică și practică a noțiunii de caracteristică criminalistică vine, după părerea noastră, de la interpretarea inițială eronată a noii categorii de „caracteristică criminalistică” a infracțiunilor. Unii criminaliști sunt de părerea că o caracteristică criminalistică este un model al infracțiunilor. Însă termenul „caracteristica” este definit ca descriere, reflectare a calităților, indiciilor, însușirilor caracteristice unui fenomen, unei persoane sau unui obiect. Din punct de vedere criminalistic, poate fi caracterizat (descriș) numai ceea ce există în realitate, ce s-a constatat, dar nu ceea ce am dori să descoperim.

Se știe că termenii și definițiile corespunzătoare trebuie să indice monosemantic noțiunea (esența) fenomenului, obiectului ori evenimentului care are loc în realitatea obiectivă.

Nerespectarea regulii indicate la formularea caracteristicii criminalistice a infracțiunilor a condus la divergențe în opiniile savanților criminaliști.

După părerea noastră, totul depinde de ceea ce se subînțelege prin categoriile științifice de caracteristică criminalistică și model criminalistic al infracțiunilor, ce interpretare se acordă conținutului acestora, estimându-se nu numai valoarea teoretică a fiecăreia din aceste categorii, ci și cea aplicativă (practică).

Susținând introducerea noii categorii, numită „caracteristica criminalistică”, se pare că mulți autori au extins involuntar rolul și conținutul ei. După cum se observă,

s-a admis interpretarea conceptuală greșită a însuși termenului „caracteristică”, ceea ce a condus la substituirea noțiunii, lucru recunoscut de mai mulți criminaliști (N.Selivanov, I.Panteleev, N.Iablokov ș.a.). Ca rezultat, nu numai lucrătorii practicieni din organele de drept, studenții, dar și unii oameni de știință acceptă cu greu noțiunea de „caracteristică criminalistică” drept o totalitate de informații despre indiciile (urmele) substanțiale și constante ale acțiunilor ilicite dintr-o anumită categorie de infracțiuni, menită să condiționeze legitățile de bază ale descoperirii și cercetării actelor ilicite (prejudiciabile). Aceste date au fost propuse pentru categoria științifică de „model criminalistic al infracțiunilor”.

Caracteristica criminalistică este o noțiune dinamică, care reprezintă descrierea urmelor, însușirilor, intermediilor infracțiunii concrete, a acelor elemente care conturează fenomenul sau unele probe, indicii ale lui luate aparte la o anumită etapă. Această categorie însumează diverse stări calitative și cantitative ale infracțiunii concrete, reflectate sub aspect de urme și probe (în sensul larg al cuvântului). Descriind oral sau în scris urmele, probele infracțiunii cercetate, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau lucrătorul operativ, caracterizează, din punct de vedere criminalistic, actul infracțional. Deci ei operează cu această noțiune la orice etapă a investigației, în orice moment, și nu numai pentru sine, dar și raportând starea de lucru pe cauza respectivă procurorului sau conducătorului ierarhic superior. Acumulând anumite date despre infracțiunea cercetată, în orice moment, la orice etapă, ofițerul de urmărire penală, procurorul pot formula caracteristica criminalistică a evenimentului infracțional sau unele circumstanțe, după probele acumulate.

Caracteristica criminalistică are scopul de a obține (cu ajutorul ei), mai întâi de toate, o imagine mai deplină și mai obiectivă despre actul infracțional depistat și despre persoanele care l-au comis. În al doilea rând, în baza informației culese ea permite a determina direcția cercetării în continuare a cazului și, în al treilea rând, a înainta versiuni reale de urmărire penală, a schița și realiza acțiunile procesuale și măsurile de investigație operativă necesare pentru depistarea și ridicarea probelor.

În legătură cu aceasta unii criminaliști (N.Selivanov, I.Panteleev, V. Tanasevici) acordă, pe bună dreptate, o importanță prioritară caracteristicii criminalistice a infracțiunii concrete, și nu celei a categoriilor de infracțiuni. Cât privește totalitatea de informații despre indiciile substanțiale și constante ale unor infracțiuni de anumite categorii, și nu ale acțiunii criminale concrete care condiționează legitățile de bază ale descoperirii și cercetării ei, aceste date se încadrează în noțiunea de model criminalistic al infracțiunilor [1, p.56-64; 4, p.3].

Utilizarea modelelor în cercetarea însușirilor diferitelor obiecte și procese este răspândită pe larg în toate domeniile științei și tehnicii, inclusiv în criminalistică. După cum afirmă, pe bună dreptate, V. Štoff, „prin model se subînțelege un asemenea sistem reprezentat imaginar ori realizat material care, reflectând ori reproducând obiectul cercetării, e capabil să-l substituie în așa mod, încât studierea lui să ofere informații noi despre acest obiect” [5, p.19].

Ca noțiune generalizată, modelul criminalistic al infracțiunilor are menirea de a servi drept mijloc eficient de orientare și cunoaștere în activitatea de urmărire penală ori de investigație operativă. La nivel de model, infracțiunile de o anumită categorie se reflectă prin toate elementele și legăturile lor formulate nu numai pe baza rezultatelor studierii și generalizării numărului reprezentativ de caracteristici criminalistice ori obținute din alte surse, ci și pe calea gândirii abstracte (științifice, teoretice). Sarcina modelului oricărui tip sau categorii de infracțiuni, în cauza penală respectivă, este ca cele văzute ori obținute ca rezultat al generalizării să fie însemnate într-un sistem științific. Or, modul de a gândi, medita, după modelul respectiv, contribuie întotdeauna mai întâi la identificarea infracțiunii și la obținerea datelor noi despre indiciile criminalistice care lipsesc ale faptei. Anume această categorie îndeplinește funcția de interpretare logică a faptelor și evenimentelor. Ea se sprijină pe o anumită structură de date despre faptele criminale omogene, pe experiența acumulată de depistare și cercetare a infracțiunilor analogice, de aceea modelul criminalistic și servește la stabilirea adevărului în cauză.

Modelul criminalistic al infracțiunilor presupune sistemul fundamentat științific de date, legate și condiționate reciproc între ele, despre cele mai tipice urme, însușiri, indicii și intermediari ale actelor ilicite și infractorilor de o anumită categorie, care se manifestă în legitățile pregătirii, săvârșirii și tănuirii infracțiunilor și care permit a trage concluzii referitoare la căile optime de cercetare și descoperire [6, p.78].

În procesul cercetării oricărui act ilicit, ofițerul de urmărire penală, procurorul utilizează activ ambele categorii, conducându-se de modelul criminalistic al infracțiunilor respective, formulează caracteristica criminalistică a infracțiunii concrete. Acestea interacționează și corelează între ele ca particularul – caracteristica criminalistică – cu generalul – modelul criminalistic. În mediul real de utilizare, aceste noțiuni trebuie înțelese ca două categorii de sine stătătoare care vizează niveluri absolut independente de cunoaștere.

În sarcina ofițerului de urmărire penală, a procurorului care cercetează infracțiunea, se impune folosirea competență a noțiunii de model criminalistic, pentru ca acesta să le servească drept reper la stabilirea tuturor datelor și circumstanțelor în cauza respectivă.

Toate acestea sunt legate reciproc și, în ansamblu, explică actul infracțional comis. Dacă unele date lipsesc la începutul cercetării, mai apoi, cu ajutorul modelului criminalistic, se poate stabili ușor: care sunt aceste date, unde pot fi găsite și cum anume pot fi stabilite.

Astfel, modelul criminalistic facilitează ideea de a profita nu numai de totalitatea de date necesare pentru stabilirea deplină și obiectivă a infracțiunii în cauză, dar, într-o anumită măsură, determină consecutivitatea acțiunilor ofițerului de urmărire penală, ale procurorului la cercetarea faptei, fiindcă anume modelul criminalistic are menirea de a stabili legăturile dintre elementele disparate, izolate la prima vedere. Această modelare, în situațiile de cercetare a infracțiunilor, reprezintă o unitate organică dintre

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

procesul logic și cel senzorial, fapt care permite completarea datelor care lipsesc și explicarea circumstanțelor necunoscute.

Referințe:

1. *Криминалистическая характеристика преступлений*: Сборник научных трудов. Москва, 1984, 276 с.
2. Despre limba științei criminalisticii, perfecționarea terminologiei și a aparatului de noțiuni a se vedea: БЕЛКИН, Р.С. *Курс советской криминалистики*. Т.2. Москва, 1978, сс. 189-232.
3. ПАНТЕЛЕЕВ, И.Ф. Закономерности развития языка криминалистики. В сб.: *Актуальные проблемы раскрытия преступлений*. Москва: ВЮЗИ, 1985. 98 с.
4. *Ibidem*.
5. ШТОФФ, В.А. *Моделирование и философия*. Москва, 1966. 254 с.
6. GHEORGHÎȚĂ, M, *Criminalistica*. Partea I. Introducere în Criminalistică. Chișinău, 1995. 143 p., ISBN5-7790-0159-6.

ADMISIBILITATEA ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV

Elena BELEI

CZU: 343.13:342.9

elenabelei@yahoo.com

Noul Cod administrativ al Republicii Moldova (în continuare Cadm) pune în aplicare prevederile constituționale (art.53) care stipulează că „*persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei*”.

Însă niciun acces, accesul la justiție în contencios administrativ este la fel de liber ca în dreptul comun. Însă caracterul neabsolut al acestuia, precum și rațiunile statului de a-l ordona pentru a-i oferi caracter echitabil determină legiferarea unor situații care constituie șansă efectivă.

Legiuitorul din Republica Moldova a considerat că instituțiile *refuz în acceptarea acțiunii, restituirea cererii de chemare în judecată, nu se dă curs cererii de chemare în judecată*, după cum însăși faza *intentării procesului* nu trebuie să formalizeze excesiv procedura contenciosului administrativ. În art.195 Cod administrativ sunt exceptate de la aplicare art.169-171 CPC.

De aceea, aparent accesul la justiție în contencios administrativ pare a fi mai liber, dar art.207 Cadm instituie totuși niște impedimente care formează instituția admisibilității acțiunii în contencios administrativ. Nu este conceptual o instituție de drept absolut nouă pentru justiția civilă din țara noastră. De ex., recursul împotriva deciziilor instanței de apel trece și el prin admisibilitate (art.433 și 440 CPC).

Este salutar faptul că sarcina verificării temeiurilor de admisibilitate revine judecătorului din oficiu. Însă temeiurile și efectele procesuale ale acestora sunt preocuparea primordială.

O parte a temeiurilor de inadmisibilitate reprezintă în esență premise de exercitare a dreptului la acțiune întrucât exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiași reclamant cu aceeași acțiune (temeiurile specificate la art.207 alin. (2) lit. a)-e) Cadm).

Alt grup de temeiuri de inadmisibilitate face posibilă adresarea repetată în judecată a aceluiași reclamant cu aceeași acțiune (temeiurile specificate la art.207 alin. (2) lit. f)-h) Cadm).

Pentru oricare dintre temeiurile de inadmisibilitate se adoptă o încheiere pasibilă de recurs. În lipsa acesteia judecătorii de contencios administrativ, nu emit încheieri de acceptare, fapt care are anumite avantaje, dar și confuzionări ale justițiabililor.

Realmente, inadmisibilitatea nu este în mod obligatoriu acțiunea procesuală care trebuie efectuată la începutul procesului de contencios administrativ decât dacă nu este evident temeiul. Bineînțeles că judecătorul este obligat să-și verifice mai întâi competența generală, jurisdicțională după materie și teritorială și să întreprindă acțiunea procesuală necesară.

Trebuie adoptată încheiere recurabilă de inadmisibilitate (art.207 alin.(1) lit.e) Cadm), dacă se încalcă competența generală. Este cazul generic când reclamantul contestă ceea ce nu poate fi contestat deloc în justiție (art.2 alin. (3) și 190 Cadm). De fapt, este echivalentul art.169 alin.(1) lit.a) CPC.

Însă dacă justițiabilii se adresează în contencios administrativ cu cereri care rezultă din raporturi juridice de drept privat la care participă autoritățile publice art.2 (3) lit.a) Cadm nu e deloc indicată instituția inadmisibilității. Pentru că acestor situații li se aplică art.198 sau 199 Cadm, iar judecătorii de contencios administrativ vor adopta încheiere de transmitere fără drept de recurs cu referire la declinare de competență sau strămutare.

Dacă e corectă competența, este indicat ca în al doilea rând să fie verificate elementele cererii de chemare în judecată.

Cerințele de formă, conținut și anexe (art. 211 și 212 Cadm) sunt mai simplu și mai clar enunțate decât în art.166-167 CPC. Deci e mai ușor de respectat și de verificat.

Art.211 Cadm nu prevede IDNP sau IDNO ca elemente de conținut, însă art.212 Cadm prevede ca anexă obligatorie: copia actului de identitate al reclamantului persoană fizică sau extrasul din Registrul de stat al persoanelor juridice, dacă reclamantul este persoană juridică.

Trebuie să constatăm că și în contencios administrativ se poate remedia modul de perfectare a cererii de chemare în judecată, situație care nu se deosebește prea tare de cazurile când nu se dă curs unei acțiuni civile de drept comun.

Atunci când se stabilește reclamantului un termen pentru înlăturarea neajunsurilor, se emite încheiere unipersonală fără drept de recurs și se arată cât mai explicit neajunsul care trebuie corectat.

Acțiunea în contencios administrativ se declară inadmisibilă prin încheiere judecătorească susceptibilă de recurs, dacă h) cererea de chemare în judecată nu corespunde cerințelor prevăzute la art. 211 alin. (1) și (2), și art. 212 alin. (1), iar reclamantul nu a înlăturat neajunsurile în termenul stabilit de instanța de judecată.

Termenul de prescripție în contencios administrativ trebuie verificat din oficiu.

De aceea, trebuie clarificat felul acțiunii în contencios administrativ, or câteva dintre ele sunt imprescriptibile:

- impunerea la acțiune, la tolerare a acțiunii sau la inacțiune (acțiune în realizare);
- constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic ori a nulității unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ (acțiune în constatare);
- anularea în tot sau în parte a unui act administrativ normativ (acțiune de control normativ).

Iar altele pot avea două termene diferite (de ex. 30 de zile, un an).

Astfel, anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual (acțiune în contestare) și obligarea autorității publice să emită un act administrativ individual (acțiune în obligare), se poate face în termen de 30 de zile:

- din data comunicării sau notificării actului administrativ individual, dacă legea nu prevede procedura prealabilă;
- din data comunicării sau notificării deciziei cu privire la cererea prealabilă;
- din data expirării termenului prevăzut de prezentul Cod pentru soluționarea acesteia.

Termenul de prescripție de un an este de fapt o sancțiune pentru autoritățile publice. Și asta pentru că *dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau în decizia cu privire la cererea prealabilă ori este indicată incorect, înaintarea acțiunii în contencios administrativ se admite în termen de un an de la comunicarea sau notificarea actului administrativ sau a deciziei cu privire la cererea prealabilă.*

Procedura prealabilă este un mod recunoscut constituțional de a ordona, în mod echitabil, posibilitatea de soluționare ex-ante a litigiului cu implicarea pârâtului- autoritate publică sau a autorității publice ierarhic superioare. Pentru acțiunile în realizare și în constatare, nu este necesară procedura prealabilă, iar pentru celelalte feluri de acțiuni de contencios administrativ, procedura prealabilă trebuie respectată cu prudență, ținând cont de fiecare dată de prevederile normelor speciale valabile.

În concluzie, ordinea logică a verificării corectitudinii adresării în contencios administrativ este: competența, inclusiv cea generală, elementele de conținut ale cererii de chemare în judecată, termenul de prescripție, respectarea procedurii prealabile.

INSTRUIREA CLINICĂ JURIDICĂ: MODELE, CONCEPT ȘI ORIGINE

Tatiana VIZDOAGĂ

CZU: 347.965:378.147.88:34

tatianavizdoaga@gmail.com

Conceptul „instruire clinică juridică” a apărut ca o modalitate alternativă de studiere a dreptului ca rezultat al controversatelor dispute ale specialiștilor în domeniu asupra predării disciplinelor juridice în instituțiile de specialitate.

Absolvind studiile universitare la Ciclul I, un student se confruntă cu lipsa abilităților practice, deoarece cursurile teoretice, după cum este și firesc, prevalează. Se pune întrebarea: unde trebuie să meargă studentul de ieri, dacă toți angajatorii au nevoie de specialiști cu experiență? Absolvenții școlilor de drept se simt adesea nepregătiți pentru activitatea practică: nu știu să întocmească acte procedurale și alte documente, nu au abilitățile necesare de comunicare.

Termenul *instruire clinică juridică* apare în SUA, în anii 20-30 sec. XX, exprimând tendința formării abilităților practice studenților de la școlile de drept. A fost o transpunere în planul instruirii juridice a conceptului implementării aspectelor sociale în studierea dreptului, promovat de curentul Mișcarea juridică realistă, constituită din savanți-realiști notorii. Printre ei se număra și Jerome Frank, care la 1933 publică pentru culegerea „Legal Survey” la Universitatea din Pennsylvania un articol cu titlul retoric „De ce să nu creăm o clinică pentru juriști?” În lucrarea sa, Frank face o analogie între *instruirea clinică juridică* și *instruirea medicală*, sugerând preluarea modelului de învățare din instituțiile de profil medical.

Inițial, a fost aplicat așa-numitul *studiu de caz*, metodă dezvoltată de profesorul Christopher Langel, la Harvard. Esența respectivei metode constă în faptul că studenții nu numai că analizează teoriile și concepțiile legale, ci și studiază soluțiile instanțelor de judecată, discută asupra aspectelor de fapt și de drept care au determinat anume soluția respectivă, asupra analizei probatoriului și a motivării încadrării juridice etc. Între timp, activitatea în clinica juridică, din facultativă devine obligatorie, iar orele de activitate sunt calificate ca ore academice atât pentru studenți, cât și pentru profesori.

Mai târziu, pe fundalul acutizării problemelor sociale și amplificării crizei politice în anii 60-70 ai secolului trecut, este impulsionată dezvoltarea clinicilor juridice în sistemul școlilor de drept, fiind pe larg promovate programe organizate de Fundația Ford – precum Consiliul Național pentru Clinici Juridice (NCLC), format în 1959; și Consiliul pentru Educație Juridică pentru Responsabilitate Profesională (CLEPR), creat în 1968. Până în 1973, din 147 de facultăți de drept americane, 125 dintre ele aveau deja clinici juridice într-o formă sau alta.

Modelul american oferă astăzi trei opțiuni pentru organizarea de clinici juridice: 1) clinică universitară sau clinică districtuală (raională) situată în afara universității, care oferă studenților posibilitatea de a lucra cu clienți reali; 2) clinici juridice

speciale conform sistemului „Street Law”, fiind un exemplu de clinică juridică fără un client real; 3) practică – atunci când studenții lucrează în afara facultății, alături de avocați în cazuri reale.

În Europa, prima clinică juridică a apărut în Polonia, la Uniwersytet Jagielloński (Cracovia), la 1997. O particularitate distinctă a educației cliniciste din Polonia este că clinicile încheie acorduri de cooperare cu Ombudsmanul în scopul desfășurării activităților comune de instruire juridică.

În Olanda, clinicile juridice oferă asistență primară și de bază. Asistența primară este asigurată de birou, unde, pe lângă avocații profesioniști, lucrează și studenții. În sistemul de învățământ superior, există o direcție specială, care presupune obținerea de competențe practice de către studenți prin acordarea asistenței juridice persoanelor din păturile social-vulnerabile. Asistența de bază este oferită de avocați privați sau firme de avocatură, unde clienții de la birou pot fi direcționați, dacă este nevoie, de asistență specializată sau reprezentare.

În Rusia, prima clinică juridică a fost înființată în 1996 la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Petrozavodsk. Au fost create sute de clinici juridice în condiții diferite, folosind resurse diferite.

În Republica Moldova, prima clinică juridică, denumită A.P. „Clinica Juridică”, a fost înființată la Universitatea de Stat din Moldova în 1998 cu sprijinul Fundației Soros/Moldova, iar în 1999 aceasta a fost înregistrată la Ministerul Justiției cu statut de asociație publică.

A.P. „Clinica Juridică” a promovat mișcarea clinicistă în țara noastră prin numeroase școli de vară, seminare de instruire, manuale de instruire clinică juridică, reviste, buletine informative etc.

Potrivit actelor de constituire, A.P. „Clinica Juridică” își propune scopul implementării metodelor alternative în învățământul juridic superior și acordarea asistenței juridice gratuite persoanelor defavorizate. Genurile de asistență juridică acordate clienților Clinicii sunt: interviewarea și consultarea; întocmirea actelor procedurale; în condițiile legislației în vigoare, reprezentarea în organele de drept.

Beneficiile instruirii clinice juridice pentru studenți sunt: aplicarea cunoștințelor teoretice pe viu; comunicarea cu practicienii în spețe reale; asumarea răspunderii pentru prestația oferită, fapt ce contribuie la formarea independenței profesionale a studenților; activitatea în clinică este voluntară, astfel încât studenții care sunt deja instruiți la majoritatea disciplinelor fundamentale și interesați să-și aprofundeze cunoștințele, dar și să-și testeze puterile, vin în clinică pentru a oferi asistență; aici au oportunitatea nu numai de a comunica, ci și de a interacționa profesional cu avocații. În procesul de acordare a asistenței juridice, activitățile studenților sunt supravegheate de tutori, avocați de carieră. O astfel de cooperare duce cu siguranță la rezultate pozitive; activitățile din clinică oferă oportunități nu numai pentru formarea abilităților profesionale în lucrul cu actele procedurale, dar și de familiarizare cu elementele de bază ale comunicării juridice și cu modalitățile de rezolvare a problemelor complexe de etică profesională ale unui avocat.

Prin urmare, instruirea clinică juridică oferă studenților posibilitatea aplicării pe viu a cunoștințelor teoretice, de a le amplifica, de a-și asuma responsabilități profesionale, astfel contribuind în mod direct la eficientizarea procesului de instruire.

Asistența în clinica juridică nu este momentană, adică, practic, la prima vizită, răspunsul la întrebare nu este dat (cu excepția întrebărilor simple). Pentru a pregăti un răspuns de calitate, studentul are la îndemână o săptămână sau două. În acest timp, el va studia întregul cadru juridic legat de speță, va analiza practica judiciară, dacă există, se va consulta cu tutorele grupului și numai după aceasta capătă dreptul de a oferi clientului răspunsul motivat. Acest lucru se întâmplă de obicei la a doua sau a treia vizită, în funcție de complexitatea întrebării. Dacă un client are nevoie de un răspuns urgent la o întrebare (de exemplu: să depună o cerere până a doua zi), atunci clinica juridică nu îl va putea ajuta.

Astfel, cei care au participat activ la activitatea clinicii au un avantaj. Finalizarea cu succes a unui astfel de stagiu și deținerea unui document care confirmă calitatea de clinicist timp de doi ani vor servi drept bonus suplimentar pentru licențiatul în drept, atunci când aspiră la o anumită funcție. De altfel, abilitățile profesionale căpătate în calitate de clinicist, îi vor fi, fără îndoială, utile proaspătului absolvent, în implementarea sarcinilor care-i vor fi atribuite în domeniul de activitate profesională.

Datorită activității Clinicii, cetățenilor le este facilitat accesul la justiție prin acordarea asistenței juridice gratuite, astfel fiind reduse costurile avansate de stat pentru onorariile avocaților care asigură asistența juridică garantată.

Succesul implementării instruirii juridice prin intermediul clinicilor reclamă continuarea dezvoltării acestei direcții care asigură studenților oportunități inedite de consolidare a cunoștințelor teoretice obținute prin utilizarea metodelor creative, interactive pe de o parte, iar pe de altă parte – posibilitatea aplicării practice a cunoștințelor prin oferirea asistenței juridice gratuite care implică soluționarea cazurilor reale, întocmirea actelor procesuale, contribuirea la ridicarea culturii juridice a cetățenilor.

Referințe:

1. АЛЕКСАНДРОВА, Е.Ю., БЛИНОВ, О.И. *Зарубежный опыт оказания бесплатной юридической помощи в рамках юридических клиник.* – <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-organizatsii-klinicheskogo-yuridicheskogo-obrazovaniya/viewer>
2. ПОЛЯКОВ, М.Б. История возникновения юридических клиник и клинического юридического образования. В: *Российский юридический журнал.* 2010, № 2, сс. 66-68.
3. *Профессиональные навыки юриста. Опыт практического обучения.* Под ред. Л.А. ВОСКОБИТОВОЙ, Л. П. МИХАЙЛОВОЙ, Е.С. ШУГРИНОЙ. Москва, 2001. 416 с. ISBN 5-7749-0173-4.

CALEA PREALABILĂ – CONDIȚIE SPECIALĂ DE INTENTARE
A CONTESTAȚIEI ÎMPOTRIVA ACTELOR EXECUTORULUI
JUDECĂTORESC POTRIVIT art. 163 alin. 3¹
DIN COD DE EXECUTARE AL REPUBLICII MOLDOVA

Igor COBAN

CZU: 347.952:347.924(478)

coban.igor@gmail.com

Contestația împotriva actelor executorului judecătoresc este un remediu procesual derivat din dreptul la acțiune pentru apărare prin intermediul instanței de judecată, în condițiile prevăzute de lege, a drepturilor și intereselor legitime în cadrul procedurii de executare silită.

Actele executorului judecătoresc deși vizează punerea în aplicare a unui act judecătoresc de dispoziție definitiv, nu pot avea caracter infailibil și nu pot fi acoperite de caracterele și de efectele puterii lucrului judecat. Motiv din care acestea cad sub incidența obiectului controlului judecătoresc, inclusiv prin prisma accesului liber la justiție și a dreptului la apărare al participantului la procedura de executare silită. Or, activitatea de îndeplinire a atribuțiilor și îndatoririlor legate de punerea în executare a documentului executoriu, este exercitată de un factor subiectiv – executorul judecătoresc, care nu este exonerată de pasibilitatea comiterii erorilor, ca și de fapt orice sferă a activității umane. Motiv din care e și firesc crearea unui mecanism legal de corectare a acestor greșeli – prin instituirea la Titlul IV al Codului de executare al Republicii Moldova a instituției: *Contestarea actelor executorului judecătoresc*.

Pornind de la prevederile alin.(1) art. 163 Cod de executare al RM, contestația împotriva actelor executorului se judecă în condițiile Codului de procedură civilă al Republicii Moldova. Ceea ce ar presupune necesitatea respectării la depunerea contestației la executare a rigorilor legale privitor la premisele de exercitare a dreptului la acțiune (art. 169, 265 C. proc. civ. al R. Moldova), cât și la condițiile de exercitare a dreptului la acțiune (art. 170, 267 C. proc. civ. al R. Moldova). Necesitatea respectării premiselor și condițiilor de exercitare a contestației la executare nu poate fi privită ca o îngrădire a accesului liber la justiție, ci mai degrabă ca: *ordinea procesuală prevăzută de lege pentru adresarea în instanța de judecată* [1, p. 249]. Astfel, premisele și condițiile de exercitare a dreptului la exercitarea contestației la executare reprezintă acele circumstanțe de fapt sau de drept, prevăzute de lege, existența sau nerespectarea cărora: 1) fie fac imposibilă adresarea în instanța de judecată cu o astfel de contestație (*premize*) sau 2) determină necesitatea respectării sau înlăturării anumitor circumstanțe, ca și *condiție* de exercitare a contestației la executare.

La prima vedere, contestația împotriva actelor executorului judecătoresc se supune doar regulilor generale de promovare și examinare a acțiunii civile. Însă

analizând prevederile alin. (3¹) art. 163 C.exec. al R. Moldova, observăm că legiuitorul a introdus o condiție specială prin Legea Republicii Moldova nr. 191 din 23.09.2016 privitor la necesitatea respectării procedurii prealabile pentru situația prevăzută la alin. (3) art. 65 C.exec. al R.Moldova, reglementând și sancțiunea pentru nerespectarea acesteia, și anume: *„servește drept temei (doar)¹ pentru scoaterea cererii de pe rol în conformitate cu prevederile art. 267 lit.a) din Codul de procedură civilă”*. Este lipsită de logică juridică situația din ce considerent legiuitorul a promovat soluția doar de scoatere de pe rol a contestației la executare, fără a oferi și posibilitatea de a o restitui în condițiile art.170 lit.a) C. proc. civ. al R. Moldova, pentru cazul enunțat mai sus. Cel mai probabil suntem în prezența unei lacune și/sau soluții nereușite de redactări tehnico-legislative. Iar pentru a exclude orice interpretare eronată, considerăm ca ar fi necesar de promovat una din două soluții:

1) includerea în textul legii și a urmărilor de la *„art.170 lit.a) C. proc. civ. al R. Moldova”*, urmând în acest caz conținutul alin. (3¹) art. 163 C.exec. al R. Moldova să aibă următorul conținut: *„servește drept temei pentru restituirea sau scoaterea cererii de pe rol în conformitate cu prevederile art. 170 lit.a) sau corespunzător art. 267 lit.a) din Codul de procedură civilă”* sau

2) Excluderea sancțiunii din prevederile alin. (3¹) art. 163 C.exec. al R. Moldova, cu stipularea la alin. (3) art. 65 C.exec. al R. Moldova a faptului că aceasta este cale prealabilă obligatorie pentru cazurile când solicitarea parvine de la persoana cointerесată, urmând ca textul reglementării sus-citate să aibă următorul conținut: *„Erorile materiale sau formale comise la întocmirea actelor indicate la alin.(1) se pot corecta de către executorul judecătoresc din oficiu sau la cererea motivată a părții interesate, constituind procedură prealabilă obligatorie, și nu pot servi drept temei de contestare sau de anulare a actului executorului judecătoresc”*.

Dacă e să analizăm cazurile reglementate la alin.3 art. 65 C.exec. al R. Moldova observăm că acestea se referă la situațiile privitor la: **corectarea erorilor materiale sau formale comise la întocmirea actelor la îndeplinirea atribuțiilor și îndatoririlor executorului judecătoresc legate de punerea în executare a documentelor executării**, cum ar fi încheieri, procese-verbale și alte acte de procedură (citații, somații, acte de constatare, demersuri etc.). Logica legiuitorului este una firească, deoarece ca și în cazul instituției de corectare a greșelilor din

¹ **Nota autorului.** Este greu de prevăzut comportamentul judecătorului în fața unei astfel de situații pentru cazul când acesta va descoperi nerespectarea condiției respective în momentul primirii în procedură a contestației la executare prin prisma redacției actuale a alin. (3¹) art. 163 C. exec. al R. Moldova. Or, dacă ar urma formalist litera legii, judecătorul ar trebui să primească în procedură o astfel de contestație la executare și doar după intentarea procesului ar putea să o scoată de pe rol. Un procedeu procesual nerezonabil și inutil din punctul de vedere al principiilor de exercitare a procesului de înfăptuire a justiției. Deși logica legiuitorului este clară pentru situațiile prevăzute de art. 65 C. exec. al R. Moldova, și anume: de a institui o procedură prealabilă obligatorie pentru cazurile de corectare a erorilor materiale și formale comise la întocmirea actului în cadrul procedurii de executare silită.

hotărârea judecătorească (art. 248 C. proc. civ. al R. Moldova) pentru cazul erorilor materiale și de calcul sau a celor formale (art. 65 C. executare al R. Moldova) nu poate fi impusă o sancțiune atât de drastică ca nulitatea acestor acte. Or, ele nu sunt în măsură să afecteze esența actului vizat, ci îl viciază, astfel încât să împiedice aplicarea acestuia în mod corect. Motiv din care a și fost reglementată modalitatea de corectare a acestor erori atât la faza judecării cauzei civile, cât și la etapa executării silită. Unica deosebire ca și mecanism dintre art. 248 C. proc. civ. al R. Moldova și art. 65 C. executare al R. Moldova – este subiectul judecătoresc în drept să o efectueze, motiv din care a și fost prevăzută pentru ultima situație posibilitatea de contestare în ordinea controlului judecătoresc, deoarece primul caz cade sub incidența controlului judiciar.

Erorile materiale sau formale comise la întocmirea actelor legate de punerea în executare a documentelor executorii se corectează de către executorul judecătoresc din oficiu sau la cererea motivată a părții interesate – fără a servi temei de contestare sau de anulare a actului executorului judecătoresc. Potrivit prevederilor alin. (3) art. 65 C. Exec. al R. Moldova, cererile privind corectarea erorilor materiale sau formale se soluționează de executorul judecătoresc în cel mult 5 zile calendaristice de la primire, prin emiterea fie a unui alt act procedural, fie a unei încheieri de refuz în corectarea actelor, după caz.

La rândul său, *încheierea privind refuzul corectării actelor* poate fi contestată în instanța de judecată în termen de 5 zile de la comunicare (alin. (5) art. 65 C. exec. al R. Moldova). Respectiv, la depunerea *contestației împotriva încheierii privind refuzul corectării actelor (în condițiile art. 65 C. exec. al R. Moldova)* reclamantul va trebui să anexeze dovada respectării procedurii prealabile, și anume: **cererea motivată** adresată executorului judecătoresc prin care s-a solicitat corectarea erorii materiale sau formale comise la întocmirea actului în cadrul procedurii de executare silită. Iar nerespectarea acestei condiții va constitui temei de *restituire sau scoatere a contestației de pe rol în conformitate cu prevederile art. 170 lit.a) sau corespunzător art. 267 lit.a) Cod de procedură civilă*.

Referințe:

1. BELEI, E. Acțiunea civilă și dreptul la acțiune. În: *Drept procesual civil*. Partea generală: Manual. Coord. red. științific Elena BELEI. Chișinău: Lexon-Plus, 2014. 444 p. ISBN 978-9975-4188-5-0.

COMPETENȚA PROCURORULUI PE DIMENSIUNEA EFECTUĂRII ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚII – PERSPECTIVA EMPIRICĂ

Dumitru OBADĂ

CZU: 343.163:347.963

d.obada@procuratura.md

Activitatea de supraveghere secretă creează un risc sporit de intruziune nejustificată în viața privată a omului, chiar dacă dintr-o altă optică se consideră a fi una dintre cele mai eficiente metode de investigare a infracțiunilor. Prin urmare, reglementările în acest domeniu solicită un nivel înalt de claritate și previzibilitate, afirmă, pe bună dreptate, profesorul Ig.Dolea [1, p.5].

Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații derivă din raționamentele expuse de către Curtea Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului în materia art.8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, potrivit căreia necesitatea unei ingerințe în viața privată poate fi justificată numai atunci când nu se poate realiza scopul de investigație printr-o altă măsură mai puțin restrictivă. În acest sens, sunt impuse unele condiții care justifică ingerința printre care determinante sunt: existența suspiciunii rezonabile, legalitatea, scopul justificat, necesitatea, subsidiaritatea și proporționalitatea [2, p.426].

Potrivit prevederilor art.132³ alin.(2) ale Legii procesual penale, procurorul coordonează, conduce și controlează efectuarea măsurii speciale de investigații sau desemnează un ofițer de urmărire penală pentru realizarea acestor acțiuni [3].

Concomitent, alin.(1) art.132⁴ CPP conține norma procesuală cu caracter imperativ prin care este arătat actul procedural exclusiv prin care pot fi dispuse măsuri speciale de investigații. Astfel, potrivit acestei prevederi normative, procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală pune, prin ordonanță motivată, măsura specială de investigații în executarea subdiviziunilor specializate ale autorităților indicate în *Legea privind activitatea specială de investigații*. De fiecare dată când va fi chemat să dispună MSI, în virtutea prevederilor art.132¹ alin. (2) CPP, procurorul va fi ținut să verifice întrunirea cumulativă a condițiilor expres și limitativ prevăzute de lege, asigurându-se că:

1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;

2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;

3) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [4, p.11].

Totodată, potrivit prevederilor art.14 al *Legii nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații* [5, art.14], În cadrul activității speciale de investigații, procurorul are următoarele competențe: a) autorizează măsurile speciale

de investigații care, potrivit legii, urmează a fi autorizate de procuror; b) coordonează sau conduce măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul unui proces penal pe care le-a autorizat sau asupra cărora a solicitat autorizarea judecătorului de instrucție; c) controlează legalitatea efectuării măsurilor speciale de investigații, precum și rezultatele măsurilor speciale de investigații pe care le-a autorizat sau asupra cărora a solicitat autorizarea judecătorului de instrucție; d) examinează contestațiile asupra legalității măsurilor speciale de investigații efectuate de ofițerul de investigații; e) solicită conducătorului subdiviziunii specializate desemnarea ofițerilor de investigații în grupul de ofițeri de investigații; f) în cadrul urmăririi penale, solicită conducătorului subdiviziunii specializate efectuarea de măsuri speciale de investigații concrete.

Conținutul intrinsec al normelor juridice menționate, interpretate din perspectivă regulatorie dihotomică, fundamentează statutul determinant al procurorului, în cadrul procesului penal, la faza urmăririi penale, în calitatea sa de subiect oficial cu competențe procesuale plenipotențiare de *supraveghere* a activității speciale de investigații la toate cele trei faze: *a priori, simultană și a posteriori* [6].

Pentru determinarea eficienței practice a mecanismelor legale de conducere, coordonare și control al activității speciale de investigații, a fost realizată o cercetare empirică în rândul procurorilor. În principal, studiul a urmărit acumularea datelor privind eficiența interacțiunii procurorului cu organele speciale de investigații în procesul de desfășurare a ASI, precum și determinarea viabilității mecanismelor practice de supraveghere, de către procuror, a activității ofițerilor de investigații la etapele de dispunere, efectuare, conducere, coordonare, control și valorificare a rezultatelor măsurilor speciale de investigații. Acumularea datelor empirice și prelucrarea lor s-a desfășurat în perioada lunilor august-octombrie 2020, fiind intervievați 382 de respondenți din numărul total de aproximativ 630 de procurori în exercițiu la acel moment (ceea ce constituie 61% din totalul procurorilor în funcție).

Întrebările incluse în chestionar, în principal, au urmărit determinarea:

- *categoriilor cauzelor penale* în care, cel mai frecvent, sunt dispuse MSI. Potrivit datelor acumulate, de cele mai deseori măsurile speciale de investigații vizează cercetarea infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, precum și a celor contra securității și a ordinii publice;

- celor mai *frecvente și eficiente măsuri speciale de investigații* dispuse. Majoritatea respondenților au indicat urmărirea vizuală și interceptarea comunicărilor ca fiind cele mai des utilizate instrumente investigative și care au cea mai mare eficiență;

- *materialelor justificative* pe care, de regulă, le anexează procurorul la demersul privind autorizarea MSI (raportul ofițerului special de investigații; ordonanța de pornire a urmăririi penale; declarațiile martorului/părții vătămate; ordonanța de dispunere a MSI).

Analiza primară coroborată a rezultatelor obținute denotă tendința negativă, neechivocă, de apreciere a eficienței mecanismelor legale și practice de supraveghere,

de către procuror, a activității speciale de investigații. În opinia majorității respondenților intervievați, există probleme serioase de interacțiune dintre procuror și organele speciale de investigații, circumstanțe cu impact direct asupra întregului proces de desfășurare a ASI.

Procurorii au identificat mai multe probleme de ordin normativ-practic cu care se confruntă, de cele mai dese ori, printre acestea fiind:

- indicarea rudimentară, de către ofițerii de investigații în rapoartele lor, a motivelor și informațiilor care denotă necesitatea dispunerii MSI;
- consemnarea tardivă a rezultatelor MSI;
- termen legal insuficient (48 de ore) pentru consemnarea rezultatelor MSI și confirmarea respectării cerințelor legale la efectuarea ASI;
- lipsa colaboratorilor calificați și a mijloacelor tehnice de efectuare a MSI în teritoriu;
- inoportunitatea procedurii de confirmare a respectării cerințelor legale, la terminarea MSI, de către judecătorul de instrucție;
- necesitatea revizuirii măsurilor speciale de investigații a căror autorizare ține de competența judecătorului de instrucție și transferul acestora în categoria celor dispuse și autorizate de către procuror.

Propunerile *de lege ferenda* invocate se rezumă, în principal, la: debirocratizarea procedurii de punere în aplicare a măsurilor speciale de investigații dispuse; revizuirea competențelor judecătorului de instrucție și ale procurorului în partea autorizării MSI; extinderea termenului legal de confirmare a respectării cerințelor legale la efectuarea MSI, dar și analiza oportunității menținerii acestei proceduri; consolidarea mecanismului de interacțiune dintre procuror și exponenții organelor speciale de investigații.

În concluzie, cu toate că construcțiile normative care guvernează domeniul activității speciale de investigații aparent sunt clare, studiul empiric realizat și rezultatele obținute demonstrează, indubitabil, realități contrare, care impulsionează desfășurarea, în continuare, a cercetărilor științifico-practice orientate spre determinarea statutului și competențelor procurorului în cadrul activității speciale de investigații, astfel încât să fie asigurat un just echilibru între interesul social, îndreptat spre prevenirea și contracararea infracțiunilor, pe de o parte, precum și interesul persoanei de a nu fi supusă nejustificat și disproporționat intruziunilor în sfera dreptului fundamental la viață privată, pe de altă parte.

Referințe:

1. ROMAN, D. *Activitatea specială de investigații și alte activități informative*: Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2019. 161 p.
2. DOLEA, Ig. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: (comentariu aplicativ): Textul cu modificările legislative operate până la 1 mai 2020*. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartea juridică, 2020. 1408 p.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. nr.122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110/447. În vigoare din 12.06.2003.

4. OBADĂ, D. Reconceptualizarea funcției procurorului de supraveghere a activității speciale de investigație. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2017, nr.4(43), pp. 8-14.
5. Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații. nr.59 din 29.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.113-118/373. În vigoare din 29.09.2012.
6. OBADĂ, D. Interferența și dimensiunile controlului procesual penal în sfera tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare. În: *Materialele Conferinței științifico-practice naționale „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică”*. Chișinău, 8 septembrie 2020, Tipogr. Print-Caro, pp.155-165.

OBȚINEREA CORPURILOR DELICTE ÎN URMA ACTIVITĂȚII SPECIALE DE INVESTIGAȚIE

Dumitru ROMAN

CZU: 343.983:343.146

roman1dumitru@gmail.com

Dispoziții generale. Corpurile delictive sunt mijloace materiale de probă cu anumite particularități distincte, determinate de legătura directă cu fapta infracțională. Astfel, doctrina rusă menționează *caracterul autentic* și neschimbător al corpurilor delictive „corpul delict este creat de însăși fapta și circumstanțele infracțiunii săvârșite, dacă a fost pierdut nu mai poate fi substituit cu un obiect similar” [1]. O particularitate a corpurilor delictive, supusă criticii este *prezentarea mijlocului material de probă învinuitului și altor persoane în forma sa naturală* [1]. Aceasta este regula generală, dar alți autori completează această opinie cu unele excepții, când nu se prezintă corpul delict în forma originală, dar: a) o parte a obiectului; b) mularul urmei; c) fotografia obiectului; d) planul, schița, desenul; e) descrierea verbală a obiectului [2, p.51]. Totodată, în acest sens, s-a menționat situația când organul de urmărire penală, în general, nu deține corpul delict în forma sa naturală, dar copia acestuia (de ex., în cazul măsurii speciale de investigație privind sechestrarea corespondenței poștale (a unei scrisori), din considerente tactice se fotografiază, fiind expediată destinatarului) [3]. Altă particularitate recunoscută și de către legiuitorul național este *obținerea corpurilor delictive numai prin anumite procedee probatorii* prevăzute de lege. Astfel, Codul de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare – C.proc.pen.), art. 158 alin. (3), pct. 2)) prevede „dacă a fost dobândit prin unul din următoarele procedee probatorii: cercetare la fața locului, percheziție, ridicare de obiecte, precum și prezentat de către participanții la proces, cu ascultarea prealabilă a acestora”. Deși codul moldovenesc prevede mai multe procedee, la baza fiecăruia este *ridicarea*. Astfel, doctrina autohtonă indică „Ridicarea corpurilor delictive poate avea loc în cadrul diferitelor acțiuni procesuale” [4, p.52]. În mod logic apare întrebarea: Cum poate fi obținut un corp delict în urma activității speciale de investigație? Doctrina sovietică și cea rusă au dezbătut intens acest subiect, menționându-se două opinii: 1) rezultatele activității operative de investigații se folosesc doar ca bază informativă pentru obținerea mijloacelor de probă; 2) rezultatele activității operative de investigații pot fi folosite în calitate de probe, fără oarecare transformări procesuale penale [5, p.15].

În concluzie, indicăm următoarele modalități de obținere a corpurilor la baza cărora este activitatea specială de investigații:

a) efectuarea procedeelelor probatorii, prevăzute de art. 158 alin.(3) pct. 2) C. proc.pen., în baza unor informații operative;

b) realizarea unui algoritm de măsuri speciale de investigații și a unor procedee indicate în art. 158 C.proc.pen.;

c) obținerea corpurilor delictive în rezultatul desfășurării unei combinații operative.

Efectuarea procedeele probatorii, prevăzute de art. 158 alin.(3) pct. 2) C.proc.pen., în baza unor informații operative. Literatura de specialitate autohtonă indică faptul că materialele activității operative de investigații pot fi folosite la pregătirea și efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, iar una din direcțiile principale ale documentării faptelor infracționale este „relevarea mărfurilor, materiei prime, materialelor, utilajului, dispozitivelor, ambalajului, a altor bunuri și obiecte implicate în săvârșirea infracțiunii; localizarea și examinarea acestora, după caz, în secret sau conspirat” [6, p.298].

Organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție, dacă din probele acumulate sau din *materialele activității speciale de investigații* rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere, ori într-un alt loc, sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar putea avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute, art.125 C.proc.pen.

Informația obținută de la colaboratorii confidențiali, precum și în urma măsurilor speciale, autorizate de către conducătorul subdiviziunii specializate, sau după caz, de către procuror, este de importanță procesuală, dacă contribuie la efectuarea unor acțiuni de urmărire penală [7, p.135].

Realizarea unui algoritm de măsuri speciale de investigații și a unor procedee indicate în art. 158 C.proc.pen. Până la adoptarea Legii nr.59 din 29.03.2012 *privind activitatea specială de investigații*, obiectele obținute în cadrul unor măsuri operative de investigații (în baza Legii nr.45-XIII din 12.04.1994 *privind activitatea operativă de investigații*) se anexau la dosarul operativ (dosarul special), iar ulterior, după desecretizare, se ridicau și se anexau prin ordonanță la dosarul penal. Asemenea obiecte ridicate din dosarul special cu denumirea convențională „Dolar” nr.20099132, au fost numite *corpuri delictive secrete* de către Curtea Supremă de Justiție [8]. Prin Legea nr.66 din 05.04.2012, Codul de procedură penală (Titlul IV, Capitolul III) a fost modificat și completat cu secțiunea a 5-a „Activitatea specială de investigații” și ca rezultat al acestor reglementări obiectele obținute în cadrul măsurilor speciale: 1) controlul transiterii sau primirii banilor, serviciilor ori altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; 2) investigația sub acoperire [9]; 3) livrarea controlată; 4) achiziția de control [9] se anexează direct la dosarul penal după ridicarea acestora în cadrul percheziției.

Obținerea corpurilor delictive ca rezultat al desfășurării unei combinații operative. În situații operative, când este necesar de protejat sursa informativă, care indică cu certitudine deținerea de către o persoană a unor obiecte interzise (droguri, arme ect.) sau a bunurilor sustrase, se recurge la organizarea unei combinații operative pentru depistarea „din întâmplare” și ridicarea acestora de către participanții

la combinația organizată. De exemplu, dacă se va dispune percheziția în baza informației primite, există riscul identificării sursei informative, atunci se recurge la organizarea unor controale de rutină în sectorul dat, inclusiv a locului aflării obiectelor, indicate de persoana care a solicitat păstrarea anonimatului [10.p.48-49].

Referințe:

1. ДАВЫДОВСКАЯ, М. Вещественные доказательства проблемы законодательного определения. В: *Криминалистика: вчера, сегодня, завтра*, 2017. [Accesat 06.08.2021] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/veschestvennye-dokazatelstva-problemy-zakonodatelnogo-opredeleniya/viewer>
2. ЕГОРОВ, Н. О понятии и признаках вещественных доказательств. Современные возможности собирания и исследования вещественных доказательств. În: *Сборник материалов Круглого стола в рамках научно-практической конференции „Обеспечение прав и свобод личности в современном мире”*. Москва: МАКС Пресс, 2016. [Accesat 06.08.2021] Disponibil: <http://biblio.crimlib.info/www/read.php?mode=image&id=122&file=147&page=51>
3. БОРУЛЕНКОВ, Ю. К вопросу о понятии „вещественные доказательства”. В: *Уголовное судопроизводство*, 2012, № 4, сс. 17-21. [Accesat 06.08.2021] Disponibil: <http://skspba.ru/wp-content/uploads/2017/01/.pdf>
4. DOLEA, I. *Probele în procesul penal, Indrumar pentru avocați*. Chișinău, 2016. [Accesat 03.08.2021] Disponibil: <https://bizlaw.md/wp-content/uploads/2017/02/Probele-in-procesul-penal.pdf>
5. ВЫТОВТОВ, А. *Результаты оперативно-розыскной деятельности как средства доказывания в уголовном судопроизводстве (по материалам уголовных дел экономической направленности)*: Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Омск, 2020. [Accesat 06.08.2021] Disponibil: https://omamvd.ru/diss/wpcontent/uploads/2020/10/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82_%D0%92%D1%8B%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%B2-1.pdf
6. DIDÎC, V., CĂPĂȚICI, M., CUȘNIR, V., MORARU, V. *Tactica criminalistică; Activitatea operativă de investigații* (pentru uzul audienților), Institutul Național al Justiției. Seria: Suporturi de curs X. Chișinău: Elan Poligraf S.R.L., 2009. ISBN978-9975-66-137-9.
7. ROMAN, D. *Activitatea specială de investigații și alte activități informative: Note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2019. ISBN 978-9975-149-34-1.
8. Dosarul nr. 1ra-992/13. [Accesat 30.08.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/-search_col_penal.php?id=927
9. Dosarul nr. 1ra-937/2018 [Accesat 30.08.2021] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/-search_col_penal.php?id=11407
10. МАКАРЬ, И. *Организационно-тактические основы предупреждения и раскрытия преступлений оперативными аппаратами органов внутренних дел*. Кишинэу: Молдавский госуниверситет, 1991.

SPECIALISTUL ÎN DREPTUL PROCESUAL PENAL (Concept și competențe)

Gheorghe GOLUBENCO, Dragoș CHIOTICI

CZU: 343.13:343.983.2

golubenco.gheorghe@yahoo.com
chioticid@yahoo.com

Într-o accepțiune largă, calificativul „specialist” este atribuit de Legea procesual-penală doar persoanelor atrase în proces pentru a contribui la stabilirea adevărului în cauzele instrumentate.

Literatura de specialitate [1, p.467], dar și legislația procesuală în vigoare [2] propune a considera specialist persoana independentă, neinteresată de rezultatul investigațiilor, ce stăpânește cunoștințe specializate și atrasă de părți sau de instanța de judecată pentru acordarea de ajutor consultativ, a oferi concluzii, a aplica mijloace tehnico-științifice în procesul penal.

Art.6 pct.43) CPP al R. Moldova definește „specialistul” ca „persoana care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și este antrenată în procesul penal în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului” [2]. Ea, nefiind interesată în proces, este recrutată în cazurile în care este necesară explicarea unor fapte sau circumstanțe ale cauzei.

De observat că folosirea cunoștințelor specializate a astfel de specialiști în formă de constatări tehnico-științifice sau medico-legale poate fi realizată atât în faza de urmărire penală, cât și în cea de judecare a cauzei. Prin urmare, specialistul poate fi teoretic cooptat, la necesitate, pentru a participa fără excepție în toate activitățile procesuale. Totuși, pornind de la atribuțiile lui, de regulă, este vorba doar de antrenarea lui în majoritatea acțiunilor de urmărire penală. Aici însă trebuie menționat că legea în cauză neunivoc reglementează aceste posibilități. Astfel, spre exemplu, CPP al RM [2] obligă recrutarea specialistului pentru a participa la examinarea cadavrului (art.120), exhumarea cadavrului (art.121), audierea martorului minor (art.110') ș.a. Renunțarea în astfel de cazuri la serviciile specialiștilor se consideră o încălcare procesuală semnificativă, care poate conduce la pierderea importanței probante a rezultatelor.

În alte situații, folosirea cunoștințelor specializate ale persoanelor competente în legea în cauză, poartă caracter facultativ. Organul de urmărire penală este în drept, însă nu și obligat, să implice un specialist anume, spre exemplu, la cercetarea la fața locului (art.118), examinarea corporală (art.119), experimentul în urmărirea penală (art.123), percheziție (art.127) ș.a. Totuși, când acțiunea procesuală se realizează cu participarea specialistului, eficacitatea ei sporește.

Astfel, la examinarea corporală, specialistul în ramura medicinei poate acorda ajutor în depistarea pe corpul suspectului a urmelor infraționale, a semnelor particulare și a le fixa corect în procesul-verbal. Participând la cercetarea locului

faptei, acesta contribuie la descoperirea materialelor de probă, a unor caracteristici ale obiectelor, explică importanța lor probantă etc. În scopul participării în diverse activități, acești specialiști pot fi recrutați din rândul: angajaților subdiviziunilor de expertiză (experți din cadrul MJ, MAI, SIS, CNA ș.a.); lucrătorilor diverselor organe de control; reprezentanților altor colective practice, științifice, pedagogice; persoanelor particulare ce nu sunt în statele de personal a structurilor oficiale; persoanelor care efectuează anchete de serviciu din cadrul comisiilor de investigare a unor incidente excepționale.

La necesitate, organele judiciare recurg la ajutorul acestor persoane, care pot oferi sprijin prin consultații, sfaturi, recomandări, date cu caracter informativ, participarea în pregătirea și realizarea diverselor activități, inclusiv procesuale, inspectarea unor întreprinderi, porțiuni de teren, a obiectelor acvative și nu numai, efectuarea de revizii documentale, achiziții de control ș.a.

Prin urmare, aplicarea cunoștințelor și abilităților persoanelor competente în cadrul urmăririi penale poate fi înfăptuită în mai multe forme: antrenarea specialiștilor la efectuarea acțiunilor procesuale și neprocesuale; efectuarea constatărilor tehnico-științifice, medico-legale și a expertizelor judiciare; realizarea de revizii documentale, a diverselor controale și inspectări; obținerea unor date cu caracter informativ, consultații; reclamarea unor documente pregătite de aceste persoane în cadrul activității lor de serviciu; audierea persoanelor competente în calitate de martori sau experți judiciari (dacă aceștea au participat la efectuarea expertizelor).

Cele sus-menționate însă, în opinia noastră, nu oglindesc pe deplin conținutul activităților specialistului privind aplicarea metodelor și mijloacelor tehnico-științifice (MMTȘ) în cadrul efectuării acțiunilor de urmărire penală. Se are în vedere că, acordând sprijin în realizarea acțiunii de urmărire, specialistul: **a)** aplică MMTȘ de sine stătător cu acordul și supravegherea ofițerului de urmărire (alin.(5) pct.5) art.87 CPP RM) [2]; **b)** participă la aplicarea MMTȘ de către anchetator în cadrul colectării, cercetării, valorificării probelor; **c)** contribuie la utilizarea de către ofițerul de urmărire a MMTȘ, consultându-l și oferindu-i date cu caracter informativ ș.a.

Însă, în procesul probator, mai consistent specialistul își dă concursul la colectarea materialelor de probă, adică căutarea, fixarea lor procesuală și tehnică, ridicarea, certificarea și ambalarea probelor. Și aceasta, respectându-se două principii fundamentale: **1)** orice persoană care stăpânește cunoștințe specializate participă la efectuarea acțiunii de urmărire penală în calitate de specialist; **2)** efectuarea acțiunii de urmărire penală este condusă (dirijată) de anchetator, specialistul acordă acestuia doar ajutor.

Mai frecvent, pentru participarea în acțiunile de urmărire penală se recrutează specialiștii criminaliști. Istoriceste, aceștia sunt considerați doar cei ce cunosc temeinic așa domeniul, precum dactiloscopia, balistica, traseologia, grafoscopia, gabitoscopia, foto-video-înregistrarea ș.a.

În altă ordine de idei, menționăm că o direcție aparte de atragere a specialistului în participarea la acțiunile de urmărire penală este cea înfăptuită de către apărător,

admis în procesul penal în modul prevăzut de art.100 CPP [2]. Anchetatorul nu poate împiedica participarea lui, cu excepția cazurilor direct stipulate de legislație. Însă, legat de aceasta, apare întrebarea dacă, în scopul realizării principiului contradictorialității, este legitimă participarea simultană a specialiștilor invitați din partea organului de urmărire, cât și din partea apărării?

În opinia noastră, un astfel de specialist poate participa doar în acțiunile în care este posibilă participarea a însuși apărătorului. Oricum, verificarea competenței și altor circumstanțe ce pot servi la recuzarea lui, este încredințată în exclusivitate doar organului de urmărire penală.

Deci, pornind de la principiul contradictorialității și egalității armelor părților implicate în proces, pare legitim posibilitatea invitării simultane a specialiștilor atât din partea acuzării cât și din partea apărării. Dar totodată, este necesar a organiza astfel munca, încât specialiștii să-și poată realiza sarcinile puse în fața lor, neîncălucând reglementarea a însăși acțiunii de urmărire la care participă. Responsabil și conducător al acțiunii de urmărire penală este anchetatorul.

În opinia noastră, specialiștilor invitați din partea apărării li se pot, în principiu, delega funcții de analiză a rezultatelor activităților organului de urmărire, de control al metodelor și metodicilor folosite de către acesta. Rezultatele acestor constatări-concluzii explicative și interpretative, făcute la efectuarea procedurilor probatorii de ambii specialiști se vor include în procesul-verbal al acțiunii. Deci, nu este vorba de efectuarea de către specialist a unor investigații. Constatările specialistului prezintă doar *explicații* a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei în rezultatele procesului penal, oferite mai des în faza declanșării procesului penal.

Prin urmare, constatarea tehnico-științifică și medico-legală a specialistului este premergătoare dispunerii expertizei, se realizează doar pentru acordarea de ajutor organului respectiv. Rezultă deci că astfel de constatări nu pot fi cercetări complete, concluziile specialistului nefiind absolut precise, având scopul de a da anumite explicații și a realiza doar cercetări prealabile. Cât privește expertiza judiciară, aceasta, conform alin (1) art.142 CPP RM, se dispune în cazurile, în care se impune necesitatea *constatării, clarificării, evaluării* circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală [2].

În concluzie trebuie observat că, prin numirea constatării tehnico-științifice sau medico-legale, spre deosebire de expertiză, se restrâng drepturile părților în procesul penal, care sunt lipsite de a face observații cu privire la întrebările adresate specialistului, de a cere completarea lor, recuzarea specialistului sau numirea a câte unui specialist recomandat de fiecare dintre părți.

Referințe:

1. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea juridică, 2011, 632 p.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.104-110 din 07.06.2003. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lan_g=1&id=326970

CONTROLUL JUDICIAR AL RELUĂRII URMĂRIII PENALE

Valeriu BODEAN

CZU: 343.123:343.13

valeriu.bodean@gmail.com

Potrivit dispozițiilor de la art. 287 alin. (2) Cod de procedură penală [1], urmărirea penală poate fi reluată de către judecătorul de instrucție în cazul admiterii, potrivit art. 313, a plângerii împotriva ordonanței de încetare a urmării penale, de scoatere a persoanei de sub urmărire și/sau de clasare a cauzei și a plângerii împotriva ordonanței de menținere a celei contestate în ordinea controlului ierarhic superior.

De aici deducem mai multe aspecte de procedură, care prezintă un interes sporit pentru discuții teoretice, dar mai ales pentru soluționarea spețelor practice.

Întâi de toate, e de notat că judecătorul de instrucție vine să realizeze controlul judiciar al soluțiilor de netrimitere a cauzei în judecată, dată de către procuror, numai în situația în care este sesizat printr-o plângere de către părți sau de alte persoane arătate în textul art. 313 Cod de procedură penală.

Corespunzător, plângerea prin care este sesizat judecătorul poate fi formulată doar după realizarea controlului legalității hotărârii criticate de către procurorul ierarhic superior, sub sancțiunea respingerii acesteia ca inadmisibilă.

În situația în care partea sau persoana, care își declară dezacordul cu hotărârea procurorului și a contestat-o pe aceasta la procurorul ierarhic superior, nu a primit niciun răspuns de la procurorul ierarhic superior, plângerea la fel este adresată judecătorului de instrucție, în acest sens fiind foarte clare și constatările Plenului CSJ, date în textul uneia dintre cele mai citate, probabil, Hotărâri explicative [2].

Punctăm că, controlul judiciar poate fi realizat în două situații contrare ca esență, și anume:

- când urmărirea penală a fost reluată de prin ordonanța procurorului ierarhic superior, care acționase în conformitate cu dispozițiile de la art. art. 299¹-299² Cod de procedură penală;

- când procurorul ierarhic superior a respins plângerea, menținând ordonanța procurorului de caz de scoatere a persoanei de sub urmărirea penală, de încetare a urmării penale și/sau de clasare a cauzei penale.

În prima ipoteză, judecătorul de instrucție, urmare a examinării plângerii, dispune fie respingerea acesteia, fie admiterea ei, cu implicita anulare a ordonanței procurorului ierarhic superior. Această soluție reprezintă o revenire la starea procesuală generată de ordonanța procurorului de caz, care decisese netrimiterea cauzei în judecată în una dintre cele trei variante arătate chiar în titlul art. 287 Cod de procedură penală.

În cea de-a doua premisă, la admiterea plângerii, judecătorul anulează ordonanța procurorului ierarhic superior și, de regulă, și ordonanța procurorului de caz, această din urmă abrogare fiind una logică, or anume emiterea unei asemenea ordonanțe a și

generat întregul control al legalității. Atunci însă când judecătorul de instrucție ajunge la concluzia că actele criticate sunt legale și întemeiate, dânsul dispune respingerea plângerii, astfel încât rămân în vigoare atât ordonanța procurorului de caz, cât și cea a procurorului ierarhic superior de respingere (sau, în unele cazuri, de respingere parțială, dacă au fost examinate mai multe solicitări) a plângerii petiționarului.

Menționăm că încheierea judecătorului de instrucție, în toate situațiile descrise mai sus, nu este una irevocabilă, ținând cont de dispozițiile din cuprinsul art. 313 alin. (6) Cod de procedură penală, care stabilește că încheierile privind scoaterea persoanei de sub urmărirea penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale și reluarea urmăririi penale pot fi atacate cu recurs la curtea de apel în termen de 15 zile de la data pronunțării.

Această excepție este, probabil, o expresie a voinței legiuitorului de a alinia legea națională cerințelor de la paragraf 1 art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană pentru Apărarea drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [3].

În cele mai multe cazuri, Curtea de Apel, examinând recursul împotriva respectivelor încheieri ale judecătorului de instrucție, dispune fie respingerea plângerii, fie admiterea acesteia, cu trimiterea cauzei pentru rejudicare în alt complet de judecată, deși instanța de apel trebuie, potrivit legii de procedură penală, să adopte soluția potrivit ordinii prevăzute pentru prima instanță, atunci când nu este necesară administrarea de noi probe.

O problemă care se considera a fi soluționată definitiv, dar care a primit recent un imbold nou, este cea a caracterului irevocabil al deciziilor Curții de Apel.

Subiectul a fost redeschis odată cu pronunțarea deciziei Curții Constituționale cu nr. 32 din 25.03.2021, Înalta Curte statuând, *inter alia*, că în Codul de procedură penală nu există nicio normă care i-ar interzice Curții Supreme de Justiție să examineze recursul în anulare împotriva deciziilor irevocabile ale Curților de Apel pronunțate în urma examinării cererilor de recurs referitoare la încheierile judecătorului de instrucție ce vizează etapa urmăririi penale, care conțin vicii fundamentale și care nu pot fi remediate la etapa judecării cauzei în fond [4].

Nu, în ultimul rând, trebuie abordat și aspectul unor plângeri repetate împotriva ordonanțelor de scoatere a persoanei de sub urmărirea penală, de încetare a urmăririi penale și/sau de clasare a cauzei penale, după ce fuseseră depășite toate etapele de control judecătoresc.

În mediul juriștilor mai persistă ideea că după realizarea controlului judiciar al procedurilor judiciare și obținerea unei hotărâri judecătorești (încheiere, decizie) irevocabile, nu se mai poate redeschide o procedură penală. Ghidându-se de această premisă, unii juriști, în mod deliberat, demarează procedura de control al legalității unor ordonanțe ale procurorilor, deși acestea le sunt absolut favorabile, fiind siguri de soluția judecătorească la fel de favorabilă. Această „manevră” procesuală vine, în opinia colegilor, să „consolideze” decizia procurorului.

Însă, nu putem susține aceste tactici, or, considerăm că existența unui act judecătoresc din cele indicate *supra* nu poate servi piedică pentru reluarea (redeschiderea) unei proceduri penale, atunci când sunt prezente temeiurile cerute de lege, și asta pentru că orișicare act procedural devenit irevocabil, face referință la stări ce preced emiterea acestuia și nu își poate extinde efectele pentru situația când, de exemplu, apare o circumstanță nouă sau recent descoperită de natură să afecteze actul prin care fusese anterior rezolvat cazul penal.

Referințe:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 258-251.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica asigurării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale, nr. 7 din 04.07.2005. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2010, nr. 4; *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2005, nr. 11.
3. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 04.11.1950. În: *Tratate Internaționale*, 30.12.1998, nr. 1.
4. Decizia Curții Constituționale nr. 32 din 25.03.202 de inadmisibilitate a sesizării nr. 153g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 313 alin. (6) și 453 alin. (1) din Codul de procedură penală (contestarea cu recurs și cu recurs în anulare a încheierilor judecătorului de instrucție)". În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr. 100-103.

ASPECTE PARTICULARE PRIVIND PROCEDURA DE ELIBERARE A TITLURILOR EXECUTORII

Gheorghe STRATULAT

CZU: 347.91/95

stratulat_g@yahoo.com

Dreptul de a solicita eliberarea titlului executoriu este un drept procesual al participantului la proces, care poate fi realizat de îndată ce hotărârea judecătorească a devenit executorie. Eliberarea titlului executoriu este condiționată de cererea scrisă adresată instanței de judecată de către partea în favoarea căreia s-a dat hotărârea, cu excepțiile prevăzute de lege. Deși legea procesuală nu descrie succesiunea acțiunilor instanței de judecată, prealabil înmânării titlului executoriu solicitantului, urmează a fi concretizate anumite aspecte legate de șirul desfășurării evenimentelor. În acest sens, trebuie de menționat că competența în eliberarea titlului executoriu aparține instanței de judecată ca structură administrativă, și nu ca structură constituită în sensul art. 194 Cod de procedură civilă. Termenul stabilit la art. 12 alin. (1) Cod de executare, „primă instanță”, urmează a fi interpretat în sens larg, fiind înțeles ca instanța de judecată, abilitată să examineze fondul cauzei. Concluzia expusă este dedusă din interpretarea aplicativă a dispoziției-cadru. Astfel, dacă toate cererile și demersurile adresate instanței de judecată se soluționează conform regulilor stabilite la art. 26 și art. 203 Cod de procedură civilă, în maniera în care participanții la proces să aibă posibilitatea de a se expune asupra chestiunilor puse în discuție, cererea de eliberare a titlului executoriu este o cerere depusă după finalizarea procesului, care nu constituie obiect al polemicilor judiciare. În vederea asigurării posibilității eliberării titlului executoriu de către instanța de judecată ca structură administrativă, concomitent cu transmiterea cauzei pentru cancelarie, judecătorul întocmește titlul executoriu, anexându-l la dosar. În acest context, acțiunea de întocmire va presupune redactarea documentului, în vederea prezentării lui, în momentul când hotărârea judecătorească va deveni definitivă. Atât timp cât titlul executoriu este întocmit, dar nu este eliberat de către instanța de judecată creditorului, acesta nu constituie un act juridic susceptibil de a produce efecte, care să determine drepturi sau să elibereze de obligații. Corespunzător, titlul executoriu capătă forță obligatorie și devine act juridic oficial în momentul eliberării lui. În consecința celor expuse, atât timp cât titlul executoriu a fost întocmit, dar nu a fost eliberat, acesta poate fi retras, înlocuit, corectat, completat în afara procedurilor prevăzute de Codul de executare, pentru înlăturarea deficiențelor constatate.

De menționat că legea nu prevede un termen exact, în interiorul căruia cererea privind eliberarea titlului executoriu se soluționează, totuși considerând caracterul imediat executoriu al actului de dispoziție judecătorească, eliberarea titlului executoriu urmează să aibă loc în termene restrânse, astfel încât să permită realizarea imediată a actelor de executare. Cu referire la executarea imediată (art. 256 CPC), titlul

executoriu trebuie perfectat odată cu pronunțarea dispozitivului hotărârii conform art. 236 CPC. Analizând condițiile pentru eliberarea titlului executoriu stabilite la art. 12 Cod de executare, este sesizabil că aparent legea prevede posibilitatea obținerii titlului executoriu în temeiul tuturor hotărârilor judecătorești definitive și executorii. De esență, articolul comentat urmează a fi interpretat sistemic cu art. 1 alin. (1) Cod de executare, în conformitate cu care sarcina procedurii de executare este de a contribui la realizarea drepturilor creditorilor recunoscute printr-un document executoriu [...]. Astfel, în mod sugestiv, legiuitorul apreciază procedura de executare ca un mecanism de exercitare coercitivă a drepturilor creditorului, dobândite printr-o hotărâre judecătorească. Corespunzător, obținerea titlului executoriu va constitui un instrument juridic pentru executarea silită materială a hotărârii judecătorești.

Structurând felurile acțiunilor civile conform conținutului său, în acțiuni de realizare, acțiuni de constatare și acțiuni de constituire, este sesizabil că nu neapărat fiecare din hotărârile de admitere ale acestora ar putea fi puse în executare silită. În particular, nu în toate cazurile, pentru executarea unei hotărâri judecătorești ar fi necesară constrângerea debitorului de a executa obligațiile stabilite în dispozitivul hotărârii. Cu titlu de exemple sugestive sunt hotărârile judecătorești prin care: s-a constatat nulitatea unui act juridic fără repunerea părților în poziția inițială; s-a constituit un drept de proprietate; s-a constatat sau anulat paternitatea. Pentru acțiunile evidențiate, eliberarea titlului executoriu și punerea în executare silită este lipsită de rațiune și eficiență juridică, or, executarea se rezumă la efectele produse prin actul de dispoziție judecătorească, fără implicarea debitorului.

Revenind la caracterul accesoriu al titlului executoriu, urmează a fi specificat că valabilitatea și acțiunea acestuia este aferentă hotărârii judecătorești în temeiul căreia acesta a fost eliberat. Drept consecință, legea nu prevede posibilitatea formulării unei acțiuni de anulare a titlului executoriu, acesta de esență constituind o dispoziție de executare. Corespunzător, în ipoteza în care sunt formulate acțiuni privind anularea titlului executoriu, soluția judiciară care se impune este refuzul de primire a cererii, în temeiul art. 169 alin. (1) lit. a) Cod de procedură civilă sau dacă a fost pusă pe rol, potrivit art. 265 lit. a) Cod de procedură civilă, cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

Aprecierea cererii privind nulitatea documentului executoriu ca fiind improprie cu judecarea în procedură civilă nu trebuie înțeleasă în sensul existenței unei alte proceduri decât cea civilă, în care poate fi depusă această categorie de acțiune, dar exceptarea de la controlul judecătorească a respectivelor acte. Apărarea judiciară a subiecților care consideră că titlul executoriu este unul defectuos poate fi realizată printr-o cerere de contestare a eliberării titlului executoriu. De remarcat că Codul de executare în conținutul art. 79 alin. (1) pct.1), în contextul expunerii temeiurilor de suspendare a procedurii de executare, prescrie posibilitatea depunerii unei cereri privind contestarea eliberării titlului executoriu. Fiind un drept de natură procesuală, acesta nu poate fi realizat pe calea unei acțiuni separate, unde reclamantul ar stabili

cercul participanților la proces, obiectul sau temeiurile acțiunii. Corespunzător, dezacordul cu modul de realizare a unei acțiuni procesuale de eliberare a titlului executoriu similar urmează a fi realizat prin dispunerea de un drept procesual inerent doar participanților la proces.

Art. 255 Cod de procedură civilă definește regula generală potrivit căreia, hotărârea judecătorească se execută, în modul stabilit de lege, după ce rămâne definitivă, cu excepția cazurilor de executare imediată după pronunțare. În continuare, prin dispozițiile speciale de la art. 256 Cod de procedură civilă, sunt enumerate exhaustiv cazurile de executare imediată după pronunțare, până ca hotărârea judecătorească să devină definitivă. Rațiunea legiuitorului de a stabili cazuri de executare imediată este de a proteja interesele unor titulari de drepturi constatate prin hotărâre judecătorească ce se află într-o poziție dezavantajată social. În particular, ele se referă la beneficiarii sumelor obținute cu titlu de pensie de întreținere, a salariaților, precum și a persoanelor care au suferit o vătămare a sănătății. O executare anticipată momentului devenirii definitive a hotărârii judecătorești este în măsură să accelereze procesul de restabilire efectivă în drepturi a titularilor.

În sensul art. 11 alin. (2) Cod de executare, eliberarea imediată a titlului executoriu pentru hotărârile judecătorești prevăzute la art. 256 Cod de procedură civilă este o acțiune necondiționată. În acest caz, titlul executoriu eliberat imediat nu va putea fi pus în executare de îndată, fără respectarea termenului de executare benevolă. Caracterul de executare imediată nu presupune executarea în aceeași zi, dar în condițiile legii stabilește o executare anticipată momentului devenirii definitive a hotărârii judecătorești. În vederea interpretării conceptului de executare benevolă de până la intentarea procedurii de executare, prin Hotărârea Curții Constituționale nr.39 din 14.12.2017, privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 15 alin. (2) lit. d) și art. 38 alin. (4) lit. f) Cod de executare, în pct. 4 al dispozitivului, s-a statuat *inter alia* că „până la reglementarea de către Parlament a termenelor de executare benevolă, înainte de transmiterea documentului executoriu pentru executare silită, se va aplica termenul de 15 zile de la rămânerea definitivă a hotărârii pentru executare benevolă, similar termenului stabilit prevăzut de art. 60 alin.(3) CE. În cazul hotărârilor cu executare imediată prevăzute la art. 256 Cod de procedură civilă, acest termen se va calcula de la data pronunțării”. Astfel, deținerea de către creditor a titlului executoriu, emis în temeiul unei hotărâri judecătorești de executare imediată, nu îi va permite punerea în executare silită directă a acesteia, fără expirarea termenului de 15 zile de la data pronunțării, iar în cazul depunerii unei astfel de cereri, executorul judecătoresc urmează să refuze intentarea procedurii de executare în temeiul art. 61 alin. (1) lit. e) Cod de executare, termenul de executare benevolă acordat prin lege nu a expirat.

SECHESTRUL – REGLEMENTARE INSUFICIENTĂ SAU APLICARE INCORECTĂ ÎN PRACTICA JUDICIARĂ PROCESUAL CIVILĂ

Veaceslav BOTNARI

CZU: 347.952:347(094.4)(478)

vbotnari@mail.ru

Instituția sechestrului deși pe larg aplicată în practica procesual civilă, în același timp, constatăm că aceasta este slab reglementată atât în sensul dreptului civil, dar mai cu seamă în legislația procesual civilă [1, p.81-89]. Din momentul abordării anterioare, am asistat la un eveniment marcant în evoluția legislației civile, și anume, intrarea în vigoare a Codului civil modernizat. Fără a neglija multitudinea de concepte și instituții noi introduse în această nouă redacție a Codului civil, nu putem să trecem cu vederea că instituția sechestrului a rămas practic neatinsă. Nu putem accepta ideea că autorii propunerilor de modernizare a Codului civil nu au cunoscut despre practica aplicării, de către instanțele de judecată, a noțiunii de „sechestr”, astfel încât menținerea normelor ce privesc sechestrul din Codul civil anterior în cel modernizat fără operarea unor modificări care să clarifice într-un oarecare fel conceptul de sechestr, așa cum este el aplicat de instanțele judecătorești, ne-au determinat să propunem o altă viziune decât cea expusă în abordările anterioare, și anume, că acest deficit de reglementare duce la utilizarea de către participanții la procesele civile, dar mai grav și de către instanța de judecată, în mod eronat a noțiunii de sechestr, atunci când efectele dorite, solicitate și dispuse nu corespund acestei instituții.

Având în vedere că niciun alt act normativ nu oferă sechestrului o noțiune mai complexă decât Codul civil, abordarea prezentului studiu, deși vizează mai curând procesul civil, își va avea începutul tot în Codul civil.

Astfel, potrivit art. 1572 Cod civil – *„Sechestrul poate fi instituit și de către instanța de judecată. În acest caz, el este supus regulilor stabilite de Codul de procedură civilă, precum și de prezentul capitol, în măsura în care nu sînt incompatibile”*. În prezent, Codul de procedură civilă nu indică nicio regulă care să distingă conceptual sechestrul instituit de instanța de judecată de cel convențional reglementat de Codul civil, rezumându-se la numirea seacă a sechestrului ca fiind una dintre măsurile de asigurare pe care instanța o poate dispune. Astfel, încât nu ne rămâne decât să continuăm analiza noastră, urmând definițiile propuse de Codul civil.

Conform art. 1567 Cod civil – *„Sechestrul convențional este depozitul în baza căruia persoanele remit un bun mobil sau imobil în litigiu unui terț, care se obligă să-l restituie, după terminarea procesului, celui care are drept asupra lui.”* Constatăm că în Codul civil noțiunea de „sechestr” este abordată în esență ca fiind un depozit, însă cu unele completări, și anume, că acesta spre deosebire de depozit poate fi instituit și de instanța de judecată (art.1572 Cod civil) și că acesta poate fi instituit și asupra bunurilor imobile (art. 1567 Cod civil vs art.1537 Cod civil).

Examinând reglementările cu privire la depozit și cu privire la sechestrul ajungem la concluzia cel puțin așa cum poate fi formulată din cele propuse de Codul civil, că prin instituirea sechestrului un anumit bun este transmis în posesia unei persoane pentru o anumită perioadă de soluționare a unui litigiu asupra bunului respectiv. Aici trebuie să facem o remarcă, și anume, că bunul asupra căruia se instituie sechestrul este bunul care se află în litigiu.

Într-o manieră similară, noțiunea de sechestrul este abordată și în cadrul Codului de executare. Astfel, concomitent cu intentarea procedurii de executare silită, executorul judecătoresc aplică față de debitor interdicție de înstrăinare a bunurilor. În același timp, sechestrul este o acțiune procesuală a executorului judecătoresc distinctă de interdicția de înstrăinare. Astfel, interdicția de înstrăinare urmează a fi interpretată *ad litteram*. În același timp, sechestrul este un concept mai avansat, distinct de interdicția de înstrăinare și care presupune acțiuni suplimentare din partea executorului judecătoresc, acțiuni, care sunt foarte similare cu ceea ce este reglementat în Codul civil referitor la instituția sechestrului. Aceasta rezultă cert din examinarea și interpretarea art. 115-124 Cod de executare. Cu precădere prezintă interes art.120 Cod de executare – „*Cu consimțământul creditorului, bunurile sechestrate se transmit spre păstrare, contra semnătură, debitorului sau membrilor lui de familie adulți*”. Din conținutul acestei ultime norme, rezultă că executorul judecătoresc în urma întocmirii procedurilor cu privire la aplicarea sechestrului a intrat în posesia bunurilor asupra cărora s-a aplicat sechestrul și, ulterior, cu acordul creditorului transmite, temporar, această posesie către debitor sau membrii familiei lui, dacă aceștia acceptă. Adică se realizează un depozit în sensul Codului civil. Distincția, pe care nu putem să nu o remarcăm, este că în cazul reglementărilor expuse în Codul civil, bunul supus sechestrului este unul aflat în litigiu, pe când în cazul executării silite, acest bun poate să nu fie litigios, ci doar să prezinte valoare materială în scopul satisfacerii unei obligații pecuniare. Totuși, conceptual, efectele pe care le realizează sechestrul asupra unui bun în modul în care este reglementat în Codul civil și în Codul de executare sunt destul de similare, adică bunul este transmis în posesia unei anumite persoane, urmând ca această persoană la survenirea unei anumite condiții să transmită bunul.

În lumina celor expuse *supra*, nu avem decât să constatăm că aplicarea sechestrului de către instanțele judecătorești în calitate de măsură de asigurare este, de cele mai multe ori, vădit necorespunzătoare noțiunii conceptuale de sechestrul. Or, așa cum am menționat mai sus, dar și cu ocazii anterioare (1), în practica instanțelor judecătorești prin aplicarea sechestrului nu se urmărește altceva decât aplicarea unei interdicții de înstrăinare, fără intenția de a încredința cuiva un anumit bun spre păstrare.

Cu această ocazie, vom menționa și măsura de asigurare prevăzută de art.24 alin. (2) lit.c) din Legea insolvenței în care la fel se utilizează noțiunea de ”sechestrul” – ”*punerea sub sechestrul a bunurilor debitorului și corespondența lui comercială*”.

Atragem atenția că, în această situație, administratorul provizoriu este abilitat cu dreptul de a intra în posesia corespondenței debitorului insolubil prin redirecționarea corespondenței expediată debitorului la propria adresă poștală. Astfel, sechestrul din norma sus-menționată corespunde cu conceptul expus în Codul civil.

Sușinăm opinia autorului autohton Adelina Bîcu, care menționa [3, p.263] că interdicția de înstrăinare a unui bun se atribuie măsurii de asigurare prevăzute de art.175 alin.(1) lit.b) CPC (*n.a.* – dar nu sechestrului prevăzut la lit.a) din același articol).

Examinând în plan comparativ Codul de procedură civilă al României [4], putem constata că acesta explică foarte clar conținutul sechestrului în calitate de măsură de asigurare. Astfel, „sechestrul asigurător”, conform art.952 constă în „*indisponibilizarea bunurilor mobile sau/și imobile urmăribile ale debitorului aflate în posesia acestuia sau a unui terț în scopul valorificării lor în momentul în care creditorul unei sume de bani va obține un titlu executoriu*”, noțiune care corespunde interdicției de înstrăinare și care adesea este eronat utilizată în practica judiciară autohtonă în baza art.175 alin. (1) lit.a) Cod de procedură civilă al RM.

La fel, Codul de procedură civilă al României reglementează la art.972 și sechestrul judiciar ca fiind „*indisponibilizarea bunurilor ce formează obiectul litigiului sau, în condițiile legii, a altor bunuri, prin încredințarea pazei acestora unui administrator-sechestrul desemnat potrivit art. 976*”. În acest caz, sechestrul judiciar corespunde noțiunii de sechestrul expusă în Codul civil al RM.

În concluzie, menționăm că reglementările actuale oferă o definiție a noțiunii de sechestrul, însă, în practica procesual civilă, sechestrul este constant utilizat cu un alt sens, care, în opinia noastră, nu își regăsește suport normativ, astfel încât, considerăm binevenit, ca trimiterea la reglementările procesuale civile expuse în art.1572 Cod civil să își regăsească finalitate sub forma unei definiții clare în Codul de procedură civilă a noțiunii de „sechestrul”, fie că aceasta va subscrie noțiunii din Codul civil, fie că va adopta noțiunea de „sechestrul asigurător” din Codul de procedură civilă al României.

Referințe:

1. BOTNARI, V. Varietățile măsurilor de asigurare a acțiunii civile și efectele acestora În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2015, nr.8 (88), pp.81-89. ISSN 1814-3199.
2. Codul civil al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*, nr.66-75/132 din 01.03.2019 (modernizat).
3. BÎCU, A. *Drept procesual civil*. Partea generală. Chișinău, 2013.
4. *Codul de procedură civilă al României* (Accesat 30.08.2021, accesibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/140271>)

PARTICULARITĂȚILE PROCEDURII CIVILE ÎN CAZUL CERERILOR CU VALOARE REDUSĂ

Dumitru DUMITRAȘCU

Universitatea de Stat „Alecu RUSO” din Bălți

CZU: 347.91/95:347.927

dumitrascu.dum@gmail.com

Scopul principal al procesului civil reprezintă apărarea drepturilor subiective civile și a intereselor legitime contestate sau neglijate. Întreaga activitate a instanțelor judecătorești în cauzele civile este îndreptată spre examinarea și soluționarea litigiilor civile, fiind asigurată astfel îndeplinirea justiției. În acest sens, apare interesul justițiabililor ca justiția să se realizeze cât mai prompt posibil, într-un termen foarte scurt. În literatura de specialitate [2, p.117] se menționează că principiul termenului rezonabil de examinare a unei cauze își găsește reflectare în cunoscutul citat englez *Justice delayed is justice denied* (Justiția tergiversată este o justiție tăgăduită). Respectarea termenului rezonabil rezultă din faptul ca justiția nu trebuie îndeplinită cu întârziere, astfel încât să-i fie compromisă eficacitatea și credibilitatea.

Într-o examinare și soluționare cu celeritate a unor categorii de cauze, legiuitorul a introdus procedura în cazul cererilor cu valoare redusă. În literatura de specialitate, s-a menționat că procedura cu privire la cererile de valoare redusă reprezintă un mijloc procesual, ce sunt ca o alternativă la procedura de drept comun pentru soluționarea cu celeritate a litigiilor patrimoniale, atunci când valoarea obiectului acestora nu depășește o anumită sumă de bani fixată de către legiuitor și nu vizează materiile exceptate de lege [8, p. 242]. De asemenea, acest tip de procedură prezintă un caracter atipic față de concepția tradițională a procesului civil, întemeiat pe principii, precum citarea părților și oralitatea procesului [1, p. 16].

Această procedură, în principiu, este o procedură scrisă în cazurile prevăzute de lege, atunci când nu sunt necesare dezbateri publice [7, p. 835]. În conformitate cu prevederile art. 276² alin. (1) CPC [3], dacă valoarea cererii în cauzele de încasare a unei sume de bani nu depășește 10 salarii medii pe economie prognozate la data sesizării instanței, fără a se lua în considerare dobânzile, penalitățile, cheltuielile de judecată și alte venituri accesorii, această cerere se examinează ca cerere cu valoare redusă. Așadar, în situația în care valoarea cererii de chemare în judecată nu depășește 87.160,00 lei, pentru cererile depuse în anul 2021 [5], aceasta va fi examinată în cadrul procedurii cererilor cu valoare redusă. Cu toate acestea, asemenea procedură nu se aplică în materie fiscală, vama sau în cazul răspunderii pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică ori de o persoană cu funcție de răspundere și al răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilegale ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată, precum și în cazul litigiilor cu privire la drepturile nepatrimoniale (art. 276² alin. (2) CPC).

Participanții la proces nu au dreptul la opțiune între procedura generală și procedura cererilor cu valoare redusă, din momentul introducerii cererii de chemare în judecată judecătorul apreciază dacă cererea corespunde cerințelor procedurii cererilor cu valoare redusă și dispune examinarea acesteia în procedura respectivă. Potrivit prevederilor art. 276³ alin. (4) CPC, dacă din materialele cauzei rezultă că cererea nu poate fi examinată în ordinea stabilită pentru cererile cu valoare redusă, judecătorul, prin încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul, dispune examinarea cauzei în ordine generală. În acest sens, s-a constatat că legiuitorul a instituit o singură condiție, când instanța de judecată poate să dispună examinarea cererii cu valoare redusă în procedură generală, și anume, în cazul în care materialul probator anexat la cererea cu valoare redusă și, după caz, referința este insuficientă pentru soluționarea justă a cauzei, fiind necesare și alte mijloace de probațiune, specifice procedurii generale (ex.: dispunerea expertizei, audierea martorilor ș.a.). Sau atunci când, pe parcursul examinării cauzei, reclamantul și-a majorat quantumul pretențiilor, astfel că cerința de încasare a sumei de bani depășește 10 salarii medii pe economie, prognozate la data sesizării instanței, or, acțiunea a fost completată cu noi pretenții care cad sub incidența art. 276² alin. (2) CPC [6].

În alte cazuri, nu este posibilă examinarea cererii cu valoare redusă în ordine generală. Cu titlu de drept comparat, menționăm că legislația procesual civilă a României permite reclamantului de a alege între procedura generală și procedura cu privire la cererile de valoare redusă. Respectiv, Titlul X „Procedura cu privire la cererile de valoare redusă” art. 1026 Cod de procedură civilă al României [4] prevede că „Reclamantul are alegerea între procedura specială reglementată de prezentul titlu și procedura de drept comun. Dacă a sesizat instanța cu o cerere redactată potrivit art. 194, aceasta va fi soluționată potrivit procedurii de drept comun, cu excepția cazului în care reclamantul, cel mai târziu la primul termen de judecată, solicită în mod expres aplicarea procedurii speciale”.

După cum am menționat, procedura cu privire la cererile cu valoare redusă este scrisă. Judecătorul poate dispune citarea participanților la proces dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau dacă admite solicitarea uneia dintre părți de a examina cererea în ședință publică. Judecătorul poate să respingă o astfel de solicitare în cazul în care consideră că, ținând cont de împrejurările cauzei, nu sunt necesare dezbateri publice. Respingerea se dispune printr-o încheiere motivată care poate fi atacată odată cu fondul (art. 276³ alin. (2) CPC).

Avantajul procedurii în cazul cererilor cu valoare redusă constă în aceea că instanța soluționează cauza și adoptă dispozitivul hotărârii într-un termen de cel mult 6 luni de la data depunerii cererii (art. 276⁴ alin. (1) CPC). Acest termen este destinat instanței de judecată (judecătorului) pentru a asigura celeritatea procedurii, iar nerespectarea acestuia nu poate atrage după sine constatarea ilegalității actului judecătoresc, având în vedere că nu există nicio dispoziție legală care ar prevedea o asemenea sancțiune, impusă de normele procedurale. În pofida acestui fapt, încălcarea termenului dat ar trebui justificat rezonabil de către judecător [6].

Dacă judecătorul dispune examinarea cererii în procedura cererilor cu valoare redusă, comunică cererea de chemare în judecată și înscrisurile anexate pârâtului, acesta având dreptul de a depune referință și înscrisurile necesare. În practică deseori se atestă situațiile când cererea de chemare în judecată nu a putut fi comunicată pârâtului din motiv că trimiterea poștală a fost restituită la adresa instanței de judecată, cu mențiunea „nereclamat sau plecat/necunoscut”. Aceasta nu constituie un temei legal care acordă judecătorului dreptul de a dispune examinarea cererii cu valoare redusă în procedură generală, or, legiuitorul a prevăzut și alte modalități de comunicare, altele decât livrarea prin poștă recomandată [6].

Hotărârea judecătorească adoptată în procedura cererilor cu valoare redusă poate fi atacată cu apel. Deciziile instanței de apel nu se supun recursului, fiind definitive și irevocabile de la pronunțare (art. 276⁴ alin. (4) CPC).

Referințe:

1. BĂCU, Adelina. Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă – o posibilă soluție în vederea decongestionării instanțelor judecătorești supraaglomerate. În: *Legea și viața*, 2017, nr. 7. ISSN: 1810-309X.
2. BELEI, Elena [et al.]. *Drept procesual civil*. Partea generală. Chișinău: S.n. (Tipografia „Lexon-Prim”), 2016. 464 p., ISBN: 978-9975-4072-9-8.
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 285-294 din 03.08.2018.
4. Codul de procedură civilă al României. [On-line] Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/gmzdmobzgg/procedura-cu-privire-la-cererile-de-valoare-reduasa-codul-de-procedura-civila?dp=gyzdcobrgq4te> (citată la 14.08.2021).
5. Hotărârea Guvernului nr. 923 din 22.12.2020 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 359 din 24.12.2020.
6. Notă informativă ce vizează practica judiciară de examinare a cererilor cu valoare redusă. [On-line] Disponibil: http://csj.md/images/Nota_informativaG.pdf (citată la 14.08.2021).
7. PRISAC, A. *Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova*. Chișinău: Cartea juridică, 2019. 1316 p. ISBN: 978-9975-139-79-3.
8. TABACU, A. Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă și mijloacele procedurale de asigurare a celerității în procesul civil, potrivit proiectului noului cod de procedură civilă. În: *Revista Română de Drept Privat*, 2009, nr. 4. ISSN: 1843-2646.

ORIGINEA INVESTIGAȚIEI SUB ACOPERIRE

Artiom ENI

CZU: 343.983

artiomeni@yahoo.com

Măsura sub formă de investigație sub acoperire nu este o noutate pentru activitatea specială de investigație. În Legea nr. 45-XIII din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații (abrogată prin Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație), era prevăzută o măsură similară, și anume *infiltrarea operativă în organizațiile criminale a colaboratorilor titulari din subdiviziunile operative și a persoanelor care colaborează în mod confidențial cu organele care exercită activitate operativă de investigații, utilizând acte de identitate și alte documente de acoperire.*

Infiltrarea operativă în organizațiile criminale – reprezintă introducerea unui colaborator titular sau a unei persoane care colaborează, în mod confidențial, cu organele investigativ-operative în mediul infracțional (grup, organizație criminală) sau la obiective (întreprinderi, organizații, instituții) în scopul colectării informațiilor despre persoane, fapte și împrejurări de interes operativ și al îndeplinirii altor misiuni operative în vederea realizării sarcinilor activității operative de investigație. Infiltrarea operativă posedă un caracter complex, îmbrăcând forma unei operațiuni speciale, ce include măsuri organizaționale, tactice, tehnice, materiale de investigație operativă, de securitate etc., precum și de perfectare a actelor de identitate necesare și a altor documente de acoperire. Operațiunea specială de infiltrare operativă se realizează pe etape, fiind precedată de desfășurarea altor măsuri operative de investigații – chestionarea, culegerea de informații, urmărirea, experimentul operativ și, după caz, alte măsuri necesare infiltrării operative [1, p.228].

Tot în literatura de specialitate autohtonă se menționează particularitatea distinctă a acestei măsuri – *infiltrarea conspirată* [2, p. 34]. Astfel, potrivit sursei citate, investigația sub acoperire reprezintă o măsură specială de investigații, realizarea căreia este bazată pe infiltrarea conspirată a ofițerului subdiviziunii specializate (sau a confidentului) în structurile criminale sau în rândurile funcționarilor unor organizații, firme, întreprinderi etc., în scopul culegerii datelor și informațiilor despre persoanele, faptele și circumstanțele care prezintă interes din punctul de vedere al activității special de investigații, influenței asupra unor persoane, precum și în scopul participării conspirate la alte acțiuni ce țin de soluționarea (sau de crearea condițiilor pentru soluționarea) sarcinilor activității special de investigații.

Din cele mai vechi timpuri, miezul activității investigativ-operative, informative și contrainformative a fost metoda agenturistică, ce constituie totalitatea

de procedee și modalități conspirative (legendare) folosite de colaboratori sub acoperire (agenți) și a ofițerilor operativi din organele de drept și serviciile speciale în scopul obținerii informației de interes operativ și documentării acțiunilor ilegale, prin stabilirea și dezvoltarea relațiilor de încredere cu deținătorul informației. Una din primele surse arheologice în acest sens, este o placă de lemn ars cu inscripții, găsită în Siria din sec. XIII î. Hr., ce relatează despre folosirea agenților (informatorilor) în calitate de ostatici în relațiile dintre state, unde conducătorul unui oraș-stat se plânge pe alt conducător, precum că el a eliberat spionii, cum a fost înțelegera, dar răscumpărarea așa și n-a mai primit-o [3, p.2].

Într-un alt document despre spionaj, un raport al regatului hitit, a fost scris pe o tablă de argilă, în anul 1370 î. Hr. (descoperit recent în Anatolia), se referă numai la culegerea de informații despre țările care înconjurau regatul [4, p.7].

În China Antică era cunoscută noțiunile de „informare prealabilă”, „spioni”, „a spiona” sau „spionaj”. Astfel, Sun Tzu (sec.VI î. Hr.) în celebra sa carte *Arta războiului*, Capitolul al XIII-lea „Folosirea agenților secreți ” menționa: „ 5. Or, există cinci feluri de agenți secreți care pot fi folosiți și anume: agenți indigeni, interiori, dubli, lichidabili și volanți. 6. Atunci când cele cinci tipuri de agenți lucrează simultan și când nimeni nu le cunoaște procedeele, ei se numesc „scutul divin” și constituie comoara unui suveran. 7. Agenții indigeni, pe care îi folosim, sunt originari din ținutul inamic. 8. Agenții interiori sunt funcționari inamici pe care îi folosim. 9. Agenții dubli sunt spioni inamici pe care noi îi folosim. 10. Agenții lichidabili sunt aceia dintre spionii noștri cărora noi le dăm deliberat informații inventate în toate felurile. 11. Agenții volanți sunt cei ce aduc informații” [5, p. 94].

Primele structuri informative instituționalizate datează de la mijlocul veacului al XIX-lea, ele fiind create ca instrumente menite de a juca un rol important în procesul de unificare și centralizare național-statală.

Otto von Bismarck, prim-ministru al Prusiei (1862-1871), a acordat o atenție deosebită activității de informații în spiritul concepției lui Frederic cel Mare, încredințându-i lui Steiber sarcina organizării unui serviciu permanent de spionaj. Pentru organizarea serviciului de informații permanent, prima etapă a constituit-o înființarea unei școli speciale de spionaj. Pasul următor a fost aceluși al recrutării unui număr impresionant de agenți răspândiți în aproape toate capitalele europene, achiziționându-se din fondurile secrete hoteluri, restaurante, cafenele sau bordeluri (bază logistică, surse de venit, locuri de întâlnire și culegere a informațiilor și mai ales forma de acoperire a acestora). Rețelele de spionaj create au fost grupate în patru rezidențe pentru 14 departamente conduse din patru centre externe. Acestea au condus activitatea circa 14-15.000 agenți, din care 1.000 profesioniști, restul acționând sub acoperirea ocupațiilor lor: horticultori, viticultori, femei de serviciu în hoteluri, restaurante și cafenele, guvernante, comis-voiajori, la care se adăugau numeroși „turiști” [6, p. 77-78].

În Imperiul Rus pe timpul domniei țarului Petru I este instituită în 1718 poliția politică – Cancelaria secretă a afacerilor investigative (Тайная канцелярия розыскных дел), se restabilește instituția investigatorilor, este emisă instrucțiunea în 1719, care permite formarea echipelor investigative din rândul militarilor. Activitatea informativă în această perioadă (1716) obține o reglementare expresă pentru prima dată prin instituirea regulilor privind munca informativă în cadrul noilor Statute militare ale lui Petru I. Prin decretul din 3 iulie 1826 este fondată Secția a III a Majestății Imperiale (Третье отделение Собственной Его Императорского Величества канцелярии), activitatea căreia a contribuit la dezvoltarea muncii informative – agenturistice în Rusia. Ulterior, în 1867-1915 sunt adoptate o serie de regulamente și instrucțiuni privind instituționalizarea și activitatea diverselor organe informative, contrainformative și investigative: Poliția secretă imperială în 1883 (Секретная полиция в Империи); Secția securitate în 1907 (Охранное отделение); Secția specială în 1907 (Особый отдел); Secția investigații în 1908 (Сыскное отделение); Secția contrainformații în 1911 (Контрразведывательное отделение) ș.a. [7, p. 39-40].

În istoria poporului român, încă din cele mai vechi timpuri s-au cristalizat unele tradiții înaintate pe linia serviciilor de informații militare. Pentru pregătirea rezistenței dacice împotriva expansiunii romane la nord de Dunăre, Decebal și-a infiltrat agenți chiar în capitala Imperiului Roman, care-l informau asupra planurilor și mișcărilor armatei romane. Mai târziu, în perioada feudalismului dezvoltat, domnitorii Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir și alții au pus bazele unor servicii de informații militare.

În România, prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine, s-au creat primele structuri care desfășurau în paralel cu misiunile diplomatice, activități informative peste hotare. Prin agenții misionari și funcționarii diplomați, se reușea obținerea unui flux informațional de utilitate pentru domnitor în normalizarea relațiilor cu vecinii, dar și în cunoașterea a ceea ce era de modernitate și utilitate în evoluția instituțiilor europene, economie, politicilor externe promovate de Marile Puteri și, nu în ultimul rând, a domeniului militar sub toate aspectele sale (strategie, tactică, tehnică, dotare și aprovizionare). La începutul secolului al XX-lea (în baza Legii din 1 aprilie 1903 asupra organizării poliției generale a statului), metodele de activitate ale poliției erau simple, empirice, bazându-se îndeosebi pe munca directă, pe supravegherea operativă, interceptarea corespondenței, percheziții domiciliare, strângerea de articole din presa vremii, etc.

Referințe:

1. DIDĂC, V., CĂPĂTICI, M., CUȘNIR, V., MORARU, V. *Tactica criminalistică; Activitatea operativă de investigații* (pentru uzul audienților). Chișinău, 2009, p. 22.
2. MÎRZAC, V., GLAVAN, B. *Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații*. Chișinău, pp. 34-35.

3. ГОРЯИНОВА, К.К., ОВЧИНСКОГО, В.С., СИНИЛОВА, Г.К., ШУМИЛОВА, А.Ю., *Оперативно-розыскная деятельность: Учебник. 2-е изд., доп. и перераб.* Москва: Инфра-М, 2004, с .2.
4. BOTNARU, T., GANENCO, A. *Istoria serviciilor secrete. Breviar.* Chișinău: Museum, 2004, p.7.
5. TZU Sun. *Arta războiului.* Traducere din limba franceză de Raluca PARVU. Ed. ANTET, pp. 89-94.
6. URECHE, M., BRATU, D., *Istoria serviciilor secrete. Vol. I. Marile Puteri tradiționale.* București: Editura Fundației „România de Măine”, 2004, pp. 77-78.
7. ШУМИЛОВ, А.Ю., *Основы уголовно-розыскного права. Общая часть: Учебное пособие.* Москва: Издатель И. И . ШУМИЛОВА 2000, сс. 39- 40.

CONTESTAREA ACTELOR CONSILIULUI CONCURENȚEI ADOPTATE ÎN PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ DE DEPISTARE A ACORDURILOR ANTICONCURENȚIALE

Grigore CHIȚANU

CZU: 347.924:339.137.2:342.9

grigorechitanu@mail.ru

Prezenta comunicare este axată pe cercetarea subiectului privind contestarea actelor emise de Consiliul Concurenței (în continuare: Consiliul) în cadrul procedurii administrative de depistare a acordurilor anticoncurențiale, în contextul intrării în vigoare la 01.04.2019 a Codului administrativ nr. 116 din 19.07.2018 care reprezintă o revoluție în domeniul contenciosului administrativ și care conține norme care vin în contradicție cu cele prevăzute de Legea concurenței nr. 183 din 11 iulie 2012 sau care nu pot fi aplicate de Consiliu în cadrul procedurii administrative. Fără îndoială, acest rezumat nu poate clarifica nici pe de parte toate aspectele ce merită atenție, însă vom încerca să relatăm un scurt rezumat despre principalele particularități privind contestarea actelor emise de Consiliul Concurenței în instanțele de judecată.

Pentru a fi depistate înțelegerile de cartel, Consiliul Concurenței trebuie să inițieze o investigație, iar conform Legii concurenței *„prin dispoziția de inițiere a unei investigații, Plenul Consiliului Concurenței desemnează un raportor responsabil pentru întocmirea raportului asupra investigației, pentru comunicarea acestuia părților în cauză, pentru primirea observațiilor și prezentarea raportului în ședința Plenului Consiliului Concurenței. Raportorul desemnat instrumentează toate actele procedurii de investigație și propune Plenului Consiliului Concurenței dispunerea măsurilor care sînt de competența acestuia”* [1].

Legea concurenței conține puține prevederi cu privire la forma și conținutul Dispoziției de inițiere a investigației, prin aceasta doar este dispusă efectuarea unei investigații și desemnat un Raportor responsabil de efectuarea investigației, respectiv nu sunt impuse obligații/sarcini unor persoane terțe și nici sancțiuni nu sunt aplicate. Astfel, aceasta, în opinia noastră, nu reprezintă un act administrativ individual defavorabil și nici favorabil prin prisma Codului administrativ. Dacă Dispoziția de inițiere a investigației nu este un act administrativ individual, atunci ce este?

Analizând definiția Operațiunii administrative de la art. 15 Cod administrativ, considerăm că Dispoziția de inițiere a investigației reprezintă o operațiune administrativă scrisă efectuată de Plenul Consiliului Concurenței care nu produce ca atare efecte juridice. Mai mult ca atât, teza respectivă este susținută de însăși Legea concurenței care prevede la art. 47 alin. (2) că *„Dispozițiile prevăzute la art. 46 alin. (4) se atacă numai odată cu decizia sau prescripția adoptată în cazul respectiv, cu excepția prescripțiilor prin care se impun măsuri interimare”*. Ținând cont de prevederile Legii concurenței, considerăm că Dispoziția de inițiere a investigației poate fi atacată nemijlocit în instanța de judecată doar odată cu Decizia sau prescripția

adoptată în cazul investigat, în termen de 30 de zile calendaristice de la primirea Deciziei sau prescripției, fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile. Un aspect important este faptul că odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, Plenul Consiliului Concurenței urmează să motiveze Dispoziția de inițiere a investigației, deoarece aceasta este o operațiune administrativă scrisă și conform art. 31 Cod administrativ, trebuie să fie motivată [2].

După inițierea investigației este necesară acumularea probelor privind constatarea acordului anticoncurențial, care pot fi acumulate prin desfășurarea unor inspecții inopinate la sediul întreprinderilor bănuite de înțelegeri de cartel. Inspecțiile fiind cel mai eficient instrument al autorității de concurență în colectarea informațiilor/probelor ce pot demonstra direct/indirect faptul că au avut loc unele înțelegeri de cartel. Astfel, conform Legii concurenței efectuarea inspecției la sediul întreprinderii sau în alte încăperi ce le aparține, este dispusă prin Ordinul emis de președintele Consiliului Concurenței, în care se indică scopul și obiectul inspecției, data la care începe inspecția și sancțiunile prevăzute la art. 68-70 și 76 din Legea concurenței, precum și dreptul de a ataca ordinul în instanța de judecată. Pe lângă Ordin, președintele Consiliului emite și o Delegație de inspecție care conține împuternicirile angajaților Consiliului.

Rezultatul inspecției este consemnat într-un proces-verbal privind efectuarea inspecției, care se întocmește în două exemplare, se numerotează și se semnează pe fiecare pagină de toți angajații Consiliului Concurenței care au efectuat inspecția. Un exemplar al procesului-verbal se înmânează subiectului supus inspecției. Astfel, în cadrul procedurii de efectuare a inspecției la sediul întreprinderii supuse inspecției sau în alte spații ce-i aparțin, sunt emise trei acte: ordinul, delegația și procesul-verbal privind efectuarea inspecției, iar în cazul efectuării inspecției și în alte încăperii ce nu aparțin întreprinderii supuse inspecției este necesară și Decizia Consiliului Concurenței de efectuare a inspecției în aceste încăperi și Mandatul judecătoresc. Conform art. 47 alin. (1) din Legea concurenței, ordinele de efectuare a inspecției pot fi atacate, în termen de 30 de zile calendaristice de la primirea acestora de către părți, nemijlocit în instanța de contencios administrativ competentă, fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, au apărut mai multe întrebări cu privire la faptul dacă Ordinului de efectuare a inspecției poate fi suspendat și care ar fi procedura, care sunt temeiurile de anulare a unui asemenea ordin, reprezintă Ordinul de efectuare a inspecției un act administrativ individual defavorabil, etc. La fel, prin prisma noilor prevederi ale Codului administrativ și a practicii existente se constată că delegația de inspecție și procesul-verbal privind efectuarea inspecției pot fi contestate separat de decizia Consiliului și suspendate, fapt care creează, după părerea noastră, o problemă majoră în activitatea Consiliului Concurenței, deoarece inspecția este practic cea mai eficientă metodă de acumulare a

probelor, utilizată pe larg de toate autoritățile de concurență nu doar din Republica Moldova.

După acumularea tuturor probelor, raportorul desemnat prin dispoziția de inițiere a investigației elaborează Raportul de investigație, care trebuie să conțină obiectul investigației, faptele constatate, probele, concluziile și propunerile raportorului în urma finalizării investigației. Raportul este remis tuturor părților implicate, acordându-le 30 de zile lucrătoare pentru a se expune asupra celor constatate de raportor și menționate în Raport. Astfel, conform prevederilor Legii concurenței și Codului administrativ, Raportul de investigație nu poate fi contestat în instanța de judecată, obiecțiile asupra acestuia urmează a fi înaintate direct Consiliului Concurenței. Mai mult ca atât, părțile pot solicita și audieri până la adoptarea Deciziei, în care își pot prezenta și apăra încă o dată poziția asupra celor constatate ca urmare a efectuării investigației.

Decizia Consiliului Concurenței prin care sunt aplicate sancțiuni pentru înțelegerile anticoncurențiale reprezintă un act administrativ individual defavorabil și poate fi contestată direct în instanța de contencios administrativ, fără a fi necesară depunerea unei cereri prealabile, în termen de 30 de zile din momentul notificării. Odată cu intrarea în vigoare a noilor prevederi ale Codului administrativ, în practică se constată o problemă în partea ce se referă la executarea deciziilor Consiliului prin care sunt aplicate sancțiuni pentru înțelegerile anticoncurențiale, care deseori constituie sume foarte mari. Prin intermediul instanțelor de judecată se suspendă deciziile Consiliului, iar până la adoptarea unor hotărâri de către instanță, unele întreprinderi se lichidează.

Concluzie. Modificările legislative prin aprobarea noului Cod administrativ sunt în măsură de a afecta activitatea de investigație efectuată de Consiliul Concurenței. În acest context, legiuitorul urmează să examineze prevederile actuale și să vină cu unele modificări la Legea concurenței și la Codul administrativ, astfel încât activitatea administrativă efectuată de Consiliul Concurenței să fie fortificată la maxim și să nu existe prevederi legale care se contrazic. Considerăm că activitatea administrativă a Consiliului Concurenței urmează să fie reglementată doar prin legea specială, și anume, prin Legea concurenței, deoarece activitatea acestuia este una specifică îndreptată spre protecția, menținerea și stimularea concurenței în vederea promovării intereselor legitime ale consumatorilor. Respectiv, prin activitatea administrativă efectuată de Consiliul Concurenței sunt apărate interesele legitime ale consumatorilor, dar nu a unui individ, iar contracararea acordurilor anticoncurențiale duce la unele beneficii enorme pentru economia statului și pentru consumatori.

Referințe:

1. Legea concurenței nr. 183 din 11 iulie 2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.09.2012, nr. 193-197.
2. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.08.2018, nr. 309-320.

UNELE CONSIDERENTE PRIVIND APLICAREA PROCEDURII DE URMĂRIRE ȘI JUDECARE A UNOR INFRAȚIUNI FLAGRANTE

Irina PAVEL-GUZUN

CZU: 343.123:343.3/7

irina.pavel19@gmail.com

Procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante reprezintă o formă independentă de activitate procesuală prejudiciară, desfășurată de organele de urmărire penală în privința infracțiunilor flagrante ușoare, mai puțin grave sau grave, a cărei scop principal este (prin intermediul termenului redus) apropierea maximă a pedepsei față de momentul săvârșirii infracțiunii și se finalizează cu înaintarea învinuirii de procuror și trimiterea materialelor în instanță.

Instituirea procedurii speciale pentru unele infracțiuni flagrante răspunde, pe de o parte, unor interese de ordin procesual, deoarece în asemenea condiții sporesc valențele principiului operativității în procesul penal, iar pe de altă parte, această procedură grăbește restabilirea ordinii de drept încălcate și contribuie la sporirea rolului educativ al procesului penal. Dar, scurtarea duratei activității judiciare nu trebuie să aducă atingerea garanțiilor care asigură drepturile procesuale ale părților și nici buna-realizare a actului de justiție, impunându-se respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal pe întreaga durată a desfășurării sale.

Art. 513 CPP RM, (1) definește infracțiunea flagrantă ca cea descoperită în momentul săvârșirii ei. Este, de asemenea, flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martori oculari sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune.

Scopul de bază urmărit de procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante este: 1. Excluderea tuturor surplusurilor inutile din procesul penal; 2. Forma specială nu a fost introdusă exclusiv pentru simplificarea procedurii, tendința de bază a fost: de a apropia maximal răspunderea infractorului de momentul comiterii infracțiunii; 3. De asemenea, procedura în cazurile flagrante, prin rapiditatea reacționării la actul infracțional, reușește să îmbunătățească și probațiunea, deoarece toate declarațiile luate de la persoanele ce sunt implicate descriu în amănunțit fapta. Deci, un scop al introducerii procedurii flagrante este și facilitarea laturii de probațiune prin accelerarea procedurii; 4. Procedura operativă în cazurile flagrante urmărește și restabilirea cât mai urgentă a ordinii de drept, încălcată prin comiterea infracțiunii.

În unele situații, procedura obișnuită nu poate alcătui cadrul optim pentru aflarea adevărului cu ocazia instrumentării dosarelor, nefiind suficient de eficace, pentru a asigura în mod temeinic respectarea drepturilor și obligațiilor justițiabililor, precum și realizarea scopului procesului penal. De aceea, legiuitorul a instituit un cadru normativ derogator de la procedura comună, codificat în Titlul IV al Părții speciale,

ce poartă denumirea de proceduri speciale și care se aplică, în mod limitat, unor circumstanțe concrete, subordonate, în principal, fie împrejurărilor în care s-a săvârșit infracțiunea, fie tipului de infracțiune sau elementelor speciale referitoare la persoana autorului infracțiunii.

Forma juridică a termenului provine probabil din anii 529-534. El apare formulat în *Codex Iustinianus (Corpus Juris Civilis)* care a fost întocmit în timpul lui Iustinian I (cel Mare).

Introducerea unei proceduri speciale mai rapide și operative s-a manifestat în dreptul englez cu mai mult de două secole în urmă. Astfel, procedura curților de poliție din 1750, instituită mai întâi la Londra și apoi în alte centre aglomerate ale Angliei, scoate din jurisdicția lentă a curților cu jurați infracțiunile mai mici, dându-le în soluționarea sumară a judecătorului [1, p.446]. Asemenea procedură a fost preluată de legislația franceză în anul 1863, cunoscută sub denumirea de Legea micului parchet, care cuprindea reglementări speciale pentru situațiile când infracțiunea a fost comisă în flagrant, iar sancțiunea prevăzută de lege pentru acea infracțiune era închisoarea. Potrivit acestei legi, orice inculpat prins asupra faptei în materie de delict este condus îndată la procuror, care-i ia interogatoriu și poate să-l ducă imediat la instanță, iar în lipsă de audiență poate să-l citeze la judecată pentru a doua zi [2, p.12-13].

Procedura în cazul unor infracțiuni flagrante în legislația Republicii Moldova a cunoscut o evoluție identică transformărilor social-politice din societatea postcomunistă.

Modificările esențiale apar începând cu anul 1995, după constituirea Republicii Moldova ca stat independent, cea mai importantă inovație referitoare la instituția tratată fiind introducerea termenului de flagrant (art. 370 „procedura judiciară” începe prin: „procedura judiciară în cauzele penale flagrante...”).

Prin Codul de procedură penală din 2003, procedura delictului flagrant a fost inclusă oficial în categoria procedurilor speciale, alături de cea privind cauzele cu minori, urmărirea și judecarea persoanelor juridice sau procedura recunoașterii vinovăției [3].

Însă totuși, apariția procedurii în cazul unor infracțiuni flagrante este marcată de emiterea Ucazului Sovietului Suprem al fostei URSS, de la 26 iulie 1966. Cuprindea de la început una, apoi două componente de infracțiuni: 1. Huliganismul fără circumstanțe agravante; 2. Sustragerea în proporții mici (introdusă puțin mai târziu în CPP). În aceste cazuri, procedura era urgentă (nu se efectuau acțiuni de anchetă), deoarece era evident vinovăția infractorului. Nu existau dificultăți nici pentru instanțe, sentințele cărora, în general, fără modificări, rămâneau definitive [4, 1989].

Actul procesual de bază este procesul-verbal, care trebuie prezentat procurorului în maxim 24 de ore de la constatare, iar punerea sub învinuire este făcută doar de către procuror, care poate dispune trimiterea în judecată. În situația în care procurorul consideră că nu există suficiente temeieri pentru a pune persoana sub învinuire, dispune continuarea urmăririi penale cu indicarea acțiunilor care urmează să fie efectuate și fixarea termenelor reduse necesare pentru aceasta.

Făptuitorul poate fi examinat corporal, percheziționat (în baza ordonanței procurorului sau cu consimțământul său), reținut sau îi pot fi puse bunurile sub sechestru. În aceste situații, trebuie informat judecătorul de instrucție, în maxim 24 de ore de la dispunerea măsurii. Termenele sunt scurte – 10 zile pentru administrarea de noi probe, dacă se impune, respectiv maxim 5 zile de la înregistrarea dosarului în instanță, pentru punerea cauzei pe rol.

Majoritatea de infracțiuni flagrante se întâlnesc în rândul faptelor de: infracțiuni contra patrimoniului, ca (jaful, tâlhăria, pungășia), infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale (circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analogelor lor fără scop sau în scop de înstrăinare), infracțiuni de corupție în rândul persoanelor cu funcție de răspundere sau infracțiuni săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale (luarea de mită, darea de mită).

La toate cele trei situații prevăzute de art.513 CPP, care determină caracterul flagrant al infracțiunii, se prezumă că autorul este prins în „focul” acțiunii sale sau imediat după aceea [5, p.697].

Astfel, infracțiunea flagrantă este o infracțiune evidentă, vizibilă, vădită prin faptul că toate elementele unei infracțiuni sunt cunoscute și făptuitorul este prins (reținut de organele de stat competente sau de victimă, de martor ori de alte persoane). Starea de flagranță poate avea loc și în cazul prinderii numai a unui participant (autor, organizator, instigator, complice), iar dacă în timpul stabilit de procuror nu vor fi identificați și reținuți ceilalți coparticipanți, procedura se va desfășura în ordinea generală [6, p.301].

Fiind realizat un studiu empiric pe un eșantion de 40 de persoane între actorii justiției (judecători, procurori, avocați) privind aplicabilitatea procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante în sistemul național, se constată că procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante, practic, a devenit caducă, nu se mai aplică. Paradoxal este că procedura respectivă este una care presupune beneficii, dar din frica existenței riscului de a admite erori determinate de timpul limitat de acționare a organului de urmărire penală, aceasta nu este utilizată.

Referințe:

1. VOLONCIU, Nicolae. *Tratat de procedură penală*. Partea specială. Vol. II. București: Paideia, 1996.
2. CRIȘU, Anastasiu. *Drept procesual penal. Proceduri speciale*. Tipo-Aktis S.A.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Publicat în: *Monitorul Oficial*, nr. 104-110 din 07.06.2003.
4. БАСКОВ, В.И. *Протокольная форма досудебной подготовки материалов*. Москва.
5. NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. Ed. Pro, 1997.
6. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I. și alții. *Drept procesual penal*. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Reclama, 2006.

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND INCOMPATIBILITATEA INSTANȚEI DE INSOLVABILITATE LA REJUDECAREA CAUZEI

Andrei IOSIP

CZU: 347.91/95:347.427

avocat.andreiosip@gmail.com

Potrivit art. 5 alin. (9) din Legea insolvenței, dispozițiile privind incompatibilitatea nu sunt aplicabile instanței de insolvență care pronunță succesiv hotărâri în același dosar de insolvență, cu excepția rejudecării după casarea hotărârii în recurs.

Limitarea quasiabsolută, prevăzută la art. 5 (9) din Legea insolvenței, a incompatibilității instanței de insolvență doar în cazul rejudecării după casarea în recurs a hotărârii, sunt contrare dreptului la judecarea cauzei în mod echitabil de către o instanță independentă și imparțială.

Instanța de insolvență soluționează prin încheiere diverse chestiuni ale procesului de insolvență, cum ar fi: *încheierea de anulare a hotărârii adunării creditorilor; încheierea de destituire a administratorului insolvenței/lichidatorului; încheierea pronunțată pe marginea opoziției făcute de debitor, creditor sau administrator la vânzarea bunului grevat; încheierea în privința contestării creanței sau contestarea trecerii unei creanțe în tabel; etc.*

În asemenea cazuri, instanța este chemată să se pronunțe asupra fondului chestiunii și să se expună asupra circumstanțelor de fapt și de drept ale cauzei, fiind în imposibilitate de a se rezuma doar la aspecte de procedură. Astfel, nu se justifică de ce rejudecarea cauzei după casarea în recurs a încheierii, căruia după esență și conținut nu-i este străin apelativul de hotărâre, trebuie executată de același judecător.

În Hotărârea nr. 10/2016, Curtea Constituțională a menționat că „dreptul de acces la justiție impune legislatorului obligația de a acorda oricărei persoane toate posibilitățile pentru a accede la instanța de judecată și a **asigura efectivitatea dreptului de acces la justiție** prin adoptarea unui cadru legislativ adecvat” [1, § 43].

În hotărârea nr. 16/1998, Curtea Constituțională a menționat că „pentru asigurarea protecției efective a drepturilor omului, nu este suficient a consacra drepturile materiale și a preciza pe cale constituțională condițiile minime pentru realizarea unei justiții echitabile, condiții întregite cu legi organice cu privire la organizarea și funcționarea instanțelor judecătorești. Este necesar, de asemenea, a stabili unele garanții procedurale de natură să consolideze mecanismele de protecție a acestor drepturi”. O clauză exhaustivă în această privință conține art. 6 pct.1) din Convenția europeană: „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărâi fie asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală, îndreptate împotriva sa”. Textul citat cuprinde două dispoziții, care

a) enunță principiul unui proces echitabil; și b) circumscrie sfera de aplicare a dreptului la o justiție echitabilă” [2, § 2].

Considerăm că, art. 5 alin. (9) din Legea insolvenței nu permite justițiabililor să beneficieze de efectivitatea dreptului de acces la justiție și de garanțiile procedurale de natură să le asigure protejarea drepturilor, în special ne referim la *dreptul de a li se judeca cauza în mod echitabil și de către o instanță imparțială*, care anterior nu și-a expus opinia și nu a participat la judecarea cauzei.

Este notabil și faptul că, potrivit art. 1 alin. (4) din legea insolvenței, procesul de insolvență se desfășoară în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă și cu cele ale legii insolvenței. Însă constatăm că normele ce reglementează incompatibilitatea instanțelor de judecată sunt reglementate contradictoriu.

Astfel, spre deosebire de art. 5 (9) din Legea insolvenței, art. 50 alin. (1) lit. d) Cod de procedură civilă stabilește că judecătorul care judecă cauza urmează a fi recuzat, dacă: și-a expus opinia asupra cauzei care se judecă. Totodată, prevederile art. 49 alin. (1) Cod procedură civilă, statuează că, judecătorul care a luat parte la judecarea cauzei în primă instanță nu mai poate participa la judecarea acesteia în instanță de apel, de recurs și nici la rejudecarea ei în primă instanță, după casare.

Fundamentul incompatibilității este de a nu-l pune pe judecător în situația de a **reveni** asupra soluției sale, asigurând astfel o „imparțialitate cât mai **profundă**” singura susceptibilă să creeze condițiile **optime** pentru rejudecare; în sprijinul aceleiași soluții s-a mai susținut și necesitatea asigurării că instanța este **lipsită de orice prejudecată** sau de parțialitate numai astfel asigurându-se protejarea **încrederii în justiție** [3].

În literatura de specialitate, se mai arată că oricât de **onest** ar fi judecătorul, acesta și-a spus deja părerea și cu **greu** și-o va mai **schimba** [4, p.133] fiind tentat să-și păstreze opinia [5, p. 116] și să pronunțe același verdict, animat de **dorința** de a **păstra** prima sa soluție (eventual) numai din dorința de a demonstra că a avut **dreptate, excluzând astfel o deplină garanție a obiectivității** sale.

Opiniile din literatura de specialitate sunt susținute și de către practica judiciară a Curții Europene. Or, în concepția instanței europene, noțiunea de „**imparțialitate**”, la care face referire art. 6 § 1, are a fi apreciată într-un dublu sens: pe de o parte, ea are în vedere demersul subiectiv, ce semnifică încercarea de a determina convingerea personală a unui judecător într-o anumită împrejurare, semnificând așa-numita imparțialitate subiectivă, iar pe de altă parte, această noțiune cuprinde un demers obiectiv ce urmărește a se determina dacă judecătorul oferă toate garanțiile suficiente spre a exclude, în persoana lui, orice bănuială legitimă, ceea ce semnifică așa-numita imparțialitate obiectivă a tribunalului [6, § 30].

Astfel, în cazul în care instanța de recurs impune aprecierea și examinarea de către instanța de rejudecare și a altor probe, cărora nu li s-a dat o apreciere inițial, instanța de rejudecare devine incompatibilă. Or, instanța de rejudecare va trebui să dea din nou apreciere probatoriului deja administrat la emiterea Încheierii supuse recursului și casată.

În circumstanțele menționate *supra*, transmiterea la rejudecare a cauzei în același complet de judecată vine să încalce dreptul la un proces echitabil, prin neasigurarea lipsei de imparțialitate a instanței de insolabilitate și prin lipsa asigurării remediilor efective de acces la justiție și examinarea în mod echitabil a cauzei.

În concluzie, considerăm că în cazul rejudecării cauzei, după casarea în ordine de recurs a încheierii prin care s-au soluționat în fond chestiuni ale procesului de insolabilitate, rejudecarea cauzei trebuie să fie asigurată de un alt complet de judecată, care fiind lipsit de prejudecăți și/sau idei preconcepute, va asigura examinarea imparțială a chestiunii deduse judecării. Respectiv, norma specificată la art. 5 (9) din Legea insolabilității 149/2012 este incompletă, deoarece nu reglementează situațiile de incompatibilitate a instanței de insolabilitate, la rejudecarea cauzei, după casarea în ordine de recurs a încheierii prin care a fost examinat fondul cauzei. Or, instanța de insolabilitate poate fi declarată compatibilă la examinarea repetată a cauzei doar dacă, prin încheierea casată în ordine de recurs, nu și-a expus opinia asupra fondului cauzei, dar a examinat anumite aspecte de procedură.

Astfel, este necesar ca legislatorul să asigure modificarea corespunzătoare a dispozițiilor art. 5 (9) din Legea insolabilității în sensul în care să fie extinse situațiile de incompatibilitate a instanței de insolabilitate la rejudecarea cauzei, în așa fel încât să se asigure respectarea dreptului la un proces echitabil.

Referințe:

1. Curtea Constituțională a R. Moldova. *Hotărârea nr. 10 din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art. 345 (2) Cod contravențional*, §. 43.
2. Curtea Constituțională a R. Moldova. *Hotărârea nr. 16 din 28.05.1998 privind interpretarea art. 20 din Constituția Republicii Moldova*, § 2.
3. *Viorel Mihai CIOBANU, ex-judecător al Curții Constituționale din România*. Vol. I. Ed. 2, rev. Universul, 2016.
4. HILSENRAD, A., STOENESCU, I. *Procesul civil în R.P.R.* București: Ed. Științifică. 1957, p. 133.
5. PORUMB, Gr. *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*. Vol. I (art. 1-281). București: Ed. Științifică, 1960.
6. Cauza CEDO, *Piersack vs Belgique*, § 30.

LACUNE ÎN REGLEMENTAREA TEMEIURILOR DE CASARE SAU MODIFICARE A HOTĂRĂRII JUDECĂTOREȘTI

Ina JIMBEI

CZU: 347.95:347.91/95(094.4)

ina.jimbei@gmail.com

În legea procesuală, sunt expres prevăzute temeiurile de modificare sau casare a hotărârii. Doar constatarea acestora poate determina modificarea sau casarea actului de dispoziție al primei instanțe. Deși acestea sunt temeiuri de casare a hotărârii nu de declarare a apelului, apelantul oricum trebuie să indice temeiurile pentru care consideră că hotărârea trebuie modificată/casată, altfel riscă respingerea apelului. Din oficiu, indiferent de argumentele apelului, instanța va putea modifica sau casa hotărârea doar pentru temeiurile prevăzute la art.388 alin.(1) CPC.

Considerăm necesar să analizăm în detaliu temeiul de casare reglementat la art.386 alin.(1) lit.a) CPC): „circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei nu au fost constatate și elucidate pe deplin”.

Problema pe care o constatăm în legătură cu acest temei constă în folosirea de către legiuitor a termenului „constatate”. Ce presupune „circumstanțele nu au fost constatate pe deplin”? Circumstanțele se constată în procesul de probație. Adică pentru ca instanța să constate anumite circumstanțe, participanții trebuie să prezinte în acest sens probe. Dacă acestea nu au fost constatate pe deplin, înseamnă că nu au fost prezentate suficiente probe. Formularea care o avem actualmente determină întrebarea: care e deosebirea dintre litera a) și b) din art.386 alin.(1) CPC.

Să modelăm o speță. Instanța a admis cererea lui A. și B. de încasare a pensiei de întreținere de la copilul major, chiar dacă reclamantii nu au prezentat nicio probă că necesită sprijin material. Care literă a art.386 alin.(1) e aplicabilă aici – a) sau b)? Dacă să interpretăm strict conform literei legii, atunci ambele sunt aplicabile. Instanța nu a constatat dacă părinții necesită sau nu sprijin, pentru că constatarea poate avea loc doar prin dovedirea acestora cu probe, care nu au fost prezentate și astfel în situația respectivă putem aplica și lit. a), deoarece circumstanțele nu au fost constatate și lit. b) deoarece nu au fost dovedite prin probe veridice.

Să modificăm datele speței: instanța a stabilit pensia de întreținere pentru părinți, însă nici nu a pus în discuție starea materială a copiilor majori. În cazul respectiv, instanța nu numai că nu a constatat circumstanțele, ea nici nu le-a pus în discuție, „procesual vorbind” nu le-a determinat. Care va fi temeiul de casare în acest caz?

Pentru a clarifica aspectele menționate mai sus, vom reveni la procesul de probație. Conform doctrinei autohtone, înainte să constată circumstanțele instanța va trebui să le determine, să stabilească care sunt acele fapte care trebuie dovedite pentru a soluționa cauza corect. Ulterior, colectează, administrează, apreciază probe ca în final să tragă *concluzie despre existența sau inexistența faptelor pe care se întemeiază acțiunea*. Formarea acestei concluzii finale reflectate în partea motivată a hotărârii reprezintă un proces de constatare a faptelor [1, p.307].

Ideea de bază care trebuie să o desprindem este că trebuie să delimităm conceptul de „determinarea circumstanțelor” de „constatarea circumstanțelor”. De fapt, determinarea circumstanțelor importante pentru justa soluționare a cauzei presupune determinarea obiectului probațiunii.

Obligația de determinare a obiectului probațiunii se incumbă judecătorului. Astfel, potrivit art. 118 CPC, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a pricinii sunt determinate definitiv de instanța judecătorească, pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procesual care urmează a fi aplicate.

Stabilirea corectă a obiectului probațiunii în pricinile civile este un procedeu complex cu importanță practică deosebită pentru soluționarea justă a pricinii. Fixarea tuturor faptelor necesare de a fi dovedite va decide în final soarta procesului și a actelor procesuale. Precizarea corectă a obiectului probațiunii este elementul primar și primordial al probațiunii. Determinarea incorectă a obiectului probațiunii poate duce la emiterea unei hotărâri netemeinice. Anume în aceste concepte își are fundamentul temeiul de casare de la art.386 alin.(1) lit.a). Potrivit pct.25 din Hotărârea CSJ nr.6 privind procedura de judecare a cauzelor civile în ordine de apel din 11.11.13, se consideră că circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei nu au fost constatate și elucidate pe deplin, atunci când obiectul probațiunii a fost determinat incorect de către prima instanță. Circumstanțele, care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei, urmează a fi determinate de către prima instanță pornind de la temeiul pretențiilor și obiecțiilor părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate (art.118 alin.(3) CPC).

Concluzionăm că termenul corect care urmează a fi utilizat la alit.(1) lit.a) art.386 CPC este „determinate”, și nu „constatate”. Vom face o paralelă cu legislația rusească, unde avem norme practic identice referitoare la aspectul discutat:

CPC	ГПК
Articolul 386. Temeiurile casării sau modificării hotărârii de către instanța de apel (1) Hotărârea primei instanțe se casează sau se modifică de instanța de apel dacă: a) circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei nu au fost constatate și elucidate pe deplin; b) circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei, pe care prima instanță le consideră constatate , nu au fost dovedite cu probe veridice și suficiente;	Статья 362. Основания для отмены или изменения решения суда в кассационном порядке 1. Основаниями для отмены или изменения решения суда в кассационном порядке являются: 1) неправильное определение обстоятельств, имеющих значение для дела; 2) недоказанность установленных судом первой инстанции обстоятельств, имеющих значение для дела; 3) несоответствие выводов суда первой

<p>c) concluziile primei instanțe, expuse în hotărâre, sunt în contradicție cu circumstanțele cauzei;</p> <p>d) normele de drept material sau normele de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat.</p> <p>Art.118. Obligația probațiunii în judecată</p> <p>Alin.(3) Circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sunt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.</p>	<p>инстанции, изложенных в решении суда, обстоятельствам дела;</p> <p>4) нарушение или неправильное применение норм материального права или норм процессуального права.</p> <p>Ст.56. Обязанность доказывания</p> <p>1) Суд определяет, какие обстоятельства имеют значение для дела, какой стороне надлежит их доказывать, выносит обстоятельства на обсуждение, даже если стороны на какие-либо из них не ссылались.</p>
---	--

Observăm că legiuitorul rus folosește corect termenul „определение” (adică *determinare*).

În urma celor menționate considerăm că lit.a) de la art.386, alin.(1) urmează a fi reformulată după cum urmează: „*circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei nu au fost determinate corect*”.

Dacă e să revenim la spețele discutate mai sus, în formularea respectivă, fără echivoc, pentru prima speță este aplicabilă lit.b), iar pentru a doua lit.a) art.386 alin.(1) CPC.

Referințe:

1. BELEI, E., BORS, A., CHIFA, F. ș.a. *Drept procesual civil*. Partea generală. Red.șt.-fic
2. A.COJUHARI; coord. E.BELEI. Chișinău: Lexon-Prim, 2016. 464 p. ISBN 978-9975-4072-9-8.

DEONTOLOGIA PROFESIEI DE EXECUTOR JUDECĂTORESC

Oxana NOVICOV, Roman TALMACI

CZU: 347.95 + 343.16

oxnovicov@gmail.com
executortalmaci@gmail.com

Un magistrat român spunea că „Justiția este coloana vertebrală a oricărei societăți democratice”. Parafrazând această sentință, vom afirma că deontologia reprezintă coloana vertebrală a oricărei profesii juridice. Această afirmație are o valoare deosebită pentru profesiile liberale – cum ar fi cea de notar, avocat și executor judecătoresc. Afirmăm aceasta pentru că succesul individual în atare meserii depinde de încrederea ce le-o însuflă profesionistul clienților și reputația lui. La scară mai largă, succesul breslei depinde de încrederea societății și guvernanților în profesie – acestea fiind determinante pentru evoluțiile sau involuțiile profesiei.

Deontologia este definită, de regulă, ca un ansamblu de norme care conturează un anumit tip de comportament profesional sau privat.

Etimologic, termenul de „deontologie” provine de la grecescul *deon* – „ceea ce trebuie de făcut” și *logos*, „studiu”, astfel, literalmente, acest termen semnifică „studiul despre ce trebuie de făcut”. Așadar, deontologia este o doctrină a moralei profesionale, ansamblul normelor de conduită și al obligațiilor unei profesii față de societate.

Deontologia profesională a juristului se cristalizează în baza interacțiunii și interdependenței **normelor de drept și morale**. Este un amalgam care trebuie apreciat ca un fruct al legăturii necesare dintre dreptul profesional și morala profesională. Ținând cont de faptul că protejarea normelor și valorilor deontologice este fortificată prin norme sancționatorii (disciplinare), deontologia a depășit aria științelor filosofice, intrând în cea a științei dreptului, astfel încât, la ziua de azi, putem vorbi cu buna știință despre dreptul deontologic.

În acest sens, e necesar să delimităm noțiunea de deontologie de cele de disciplină și răspundere disciplinară. Or, aceste noțiuni interferează, dar nu sunt identice totuși.

Nu orice abatere deontologică reprezintă o încălcare a disciplinei profesionale și nu orișicare atrage răspunderea disciplinară. Acest lucru îl demonstrează și datele inserate în sinteza răspunsurilor oferite la Marele Chestionar al UIHJ, conform căruia în 40 de țări din cele 45 respondente, răspunderea disciplinară intervine pentru încălcarea normelor deontologice. Criteriul definitoriu pentru a antrena sau nu răspunderea disciplinară ar trebui să fie caracterul și gravitatea abaterii de la prescripțiile deontologice. Există abateri care ar putea fi corijate fără punerea în aplicare a mecanismelor sancționatorii. Pentru acestea, în numeroase țări organismele profesionale ale executorilor instituie comisii de etică, care au drept sarcină instruirea colegilor în materie de etică și soluționarea diferendelor de natură etică minore, existente, în special între colegi.

Suntem ferm convingși că există deja o înțelegere comună și deplină a faptului că exercitarea profesiei de executor judecătoresc nu se poate baza doar pe actele normative care organizează profesia dată, fiind necesar să se întemeieze și pe anumite coduri morale, ce cuprind îndatoririle și principiile de natură morală, care dau identitatea acestei profesii și a căror respectare trebuie vegheată constant, pentru că, dacă cei care exercită această profesie le ignoră sau renunță la ele, se erodează profesia în ansamblul ei.

În favoarea acestui fapt vorbesc și datele ce rezultă din analiza conținutului Marelui Chestionar elaborat de UIHJ. Potrivit acestuia, la nivel mondial, peste 88% din statele-membre dispun de reglementări deontologice pentru profesia de executor judecătoresc, iar în 75% dintre statele membre – aceste reguli sunt compilate într-un act unic, un Cod de etică sau Cod deontologic.

De ce pentru o profesie ce ține de efectuarea justiției și care, prin definiție, este una riguros reglementată de norme legale, ar mai fi nevoie de anumite reglementări suplimentare, adunate în coduri de etică sau deontologie?

Ca să avem o certitudine a necesității unor reglementări deontologice în profesia noastră, vom enunța câteva aspecte specifice activității de executor judecătoresc, care ar pune în evidență valoarea și rolul normelor deontologice.

O primă provocare inerentă profesiei de executor judecătoresc constă în faptul că executorii judecătorești trebuie frecvent să facă față unor tentații mari, care ar putea implica niște beneficii consistente și ar oscila pe muchia legalității, fără a trece în „partea întunecată” – a văditei ilegalități.

Un alt risc derivat din faptul că activitatea executorului judecătoresc este remunerată în funcție de rata recuperării, ar putea fi ca executorul judecătoresc să neglijeze interesul societății în favoarea celui personal și să dovedească exces de zel în aplicarea măsurilor de executare silită.

Per a contrario, în unele situații, când calitatea de debitor o are o autoritate publică sau o persoană influentă politic, există posibilitatea ca din obediență, executorul judecătoresc să fie mai reticent în aplicarea măsurilor de executare silită. Deci executorul judecătoresc nu va încălca vreo normă legală, ci doar le va aplica într-o manieră „mai lejeră” pentru aceste persoane sau autorități.

Un element indispensabil al bunei funcționări a profesiei de executor judecătoresc este existența concurenței dintre colegi. Însă, acest element sănătos poate degenera în forme nocive, când concurența este înțeleasă drept o „luptă fără reguli”.

Situațiile de mai sus demonstrează că legalitatea nu întotdeauna echivalează cu noțiunea morală de dreptate și corectitudine. Anume pentru astfel de situații, standardele etice apar drept niște „ancore”, care ajută profesionistul să se mențină în aria moralității și legalității și să-și evalueze acțiunile sau inacțiunile prin prisma acestor indicatori mai individualizați și sensibili decât normele legale. Iar pentru profesia de executor judecătoresc, care se bucură (sau, cel puțin, ar trebui să se bucure) de un grad sporit de autonomie și independență, e absolut necesar ca această autonomie să fie corelată cu un standard etic foarte ridicat.

Or, pentru ca o breaslă profesionistă să dispună de autonomie, să se bucure de competențe largi și să poată pretinde la extinderea acestora, guvernării și justițiabilii trebuie să aibă încredere în ea. Iar pentru ca încrederea să existe, profesioniștii care activează în acea breaslă trebuie să ofere credibilitate.

În mod deosebit, dorim să menționăm că *unele atribuții date executorului judecătoresc se bazează exclusiv pe încrederea* în acesta și pe poziționarea lui drept un terț de încredere, pus la dispoziție de stat către solicitanții de servicii. Printre astfel de atribuții sunt cele de constatare a faptelor, conservare a probelor, comunicare a actelor, redactare a înscrisurilor sub semnătură privată, cât și acceptarea banilor pentru consemnare. Toate aceste funcții ale executorului judecătoresc ar fi fost imposibile în lipsa unei credibilități a profesiei.

Asumarea unor standarde etice de către profesia însăși este un indiciu al maturității acesteia și o face credibilă în raporturile cu autoritățile și societatea. Această asumare, nu în ultimul rând, diferențiază normele deontologice de cele legale – cele din urmă fiind impuse, iar primele asumate ca și rezultat al unei voințe colective de a profesa cu respectarea anumitor reguli și limite stabilite independent.

CUI APARTINE DREPTUL DE PROPRIETATE ÎN CADRUL UNEI FIDUCII SAU UNUI TRUST?

Irina DIGORI

CBI: 347.733

irinadigori@gmail.com

Instituția *trust*-ului provine din sistemul de drept anglo-saxon. Introducerea unei instituții similare în legislațiile ce se atribuie la sistemul de drept continental implică mai multe probleme de compatibilitate și obstacole care nu permit crearea unor adevărate *trust*-uri. Aceste impedimente rezultă din tradiția dreptului civil și au fost menționate exemplificativ de către autor într-o lucrare publicată anterior [1]. În pofida acestor obstacole, într-o formă adaptată, *trust*-ul a fost introdus în mai multe legislații din sistemul de drept civil. În mod similar, Codul civil al Republicii Moldova (*denumit în continuare „CC RM”*) [2], aliniat la tendințele internaționale, cuprinde astăzi reglementări privind Fiducia - o instituție care tinde să fie corespondentă *trust*-ului anglo-saxon. Dintre multitudinea problemelor ridicate de această novelă, vom analiza în cele ce urmează cui aparține dreptul de proprietate în cadrul unei fiducii sau unui *trust*, prin prisma diferitor concepții privind dreptul de proprietate, existente în dreptul englez și în cel continental.

Deși există opinii diferite în doctrină [3, p. 181; 4, p. 600-601], majoritatea autorilor explică existența *trust*-ului în dreptul englez prin faptul că acest sistem acceptă dedublarea proprietății - o distincție între proprietatea cu titlu legal și proprietatea cu titlu echitabil, care stă la baza *trust*-ului [5, p. 55]. Odată *trust*-ul constituit, titlul de proprietate asupra unui bun este divizat între mai multe persoane, dintre care unele dețin *titlul legal*, iar altele *titlul echitabil* asupra aceluiași bun. Dacă *equity* recunoaște coexistența celor două titluri, în concepția subsistemului de *common law* asupra proprietății, *titlul echitabil* nu are nicio valoare juridică, fiind recunoscut doar *titlul legal* [6, p. 205]. Potrivit unei opinii similare [7, p. 154], în forma sa originală, *trust*-ul reprezintă o formă majoră de divizare a proprietății asupra unui și aceluiași bun între fiduciar și beneficiar, ceea ce nu este acceptat în sistemele de drept continental. Acesta este unul dintre motivele de bază pentru care receptarea *trust*-ului, constituie o adevărată provocare lansată legiuitorilor din multe state [8, p. 13].

În principal, se atenționează natura diferită a drepturilor pe care le dobândește părțile acestui raport. În instituțiile similare *trust*-ului, care există în sistemul de drept civil, fiduciarul dobândește *titlul* (dreptul de proprietate) asupra bunurilor care constituie masa patrimonială fiduciară, iar beneficiarul, de regulă, obține un drept de creanță - dreptul său esențial este de a cere fiduciarului beneficiul atunci când acesta trebuie să-i fie transferat. Aceasta în sine și constă o mare diferență față de construcția juridică existentă în dreptul englez, în care se consideră că beneficiarul deține și el un drept de proprietate (*in equity*) asupra acestor bunuri, respectiv, atunci când îi este lezat acest drept, el are la îndemână remedii de natură reală.

În ceea ce vizează legislația națională, deși legiuitorul denuște fiduciarul „titularul” masei patrimoniale fiduciare (și nu îl denuște expres „proprietar”), anume fiduciarului îi aparține dreptul de proprietate asupra bunurilor ce se cuprind în această masă. Deși conștientizăm că această opțiune generează o multitudine de aspecte problematice și discutabile [9], o altă soluție nu o întrezărim. Cu adevărat, este dificil să numim dreptul fiduciarului un drept de proprietate veritabil, deoarece el este afectat de toate condițiile fiduciei, este deținut în beneficiul altei persoane sau pentru un scop de utilitate publică, nu este perpetuu și în exercitarea acestuia trebuie să se țină cont de instrucțiunile date de către alte persoane sau de către instanța de judecată etc., *dar dacă nu fiduciarul este proprietarul acestei mase patrimoniale fiduciare, atunci cine este proprietarul?* (căci masa patrimonială fiduciară nu poate să nu aparțină nimănui, spre deosebire de conceptul fiduciei din Codul civil Quebec [10], care prevede la art. 1261 următoarele: „*patrimoniul fiduciar, alcătuit din bunuri transferate în fiducie, constituie un patrimoniu de afecțiune autonom și distinct de cel al constituitorului, fiduciarului sau al beneficiarului, asupra căruia niciunul dintre aceștia nu are drepturi reale*”). În aceste circumstanțe, o altă soluție decât cea expusă *supra* nu este posibilă, deoarece pe durara existenței fiduciei, masa patrimonială fiduciară deja nu mai aparține constituitorului și încă nu aparține beneficiarului; titularul acestei mase este fiduciarul, așa cum prevede expres CC RM. Totodată, nu putem admite nici ipoteza că fiduciarul deține un alt drept real (limitat), deoarece nicio prevedere legală nu stabilește expres un alt drept real decât cele prevăzute la art. 454 CC RM. Mai mult, ar rămâne valabilă întrebarea „*cui aparține dreptul de proprietate?*”.

Totodată, sub imperiul legislației naționale, nu putem admite nici conceptul că proprietar (într-o oarecare formă) este (și) beneficiarul, pentru că, reiterăm, pe perioada în care niciun beneficiu încă nu i-a fost transferat, masa patrimonială fiduciară nu îi aparține. Analizând prevederile CC RM, în special: art. 2056, alin. (3) și art. 2058, alin. (1), conchidem că ceea ce dobândește beneficiarul în temeiul contractului de fiducie (sau altui act de constituire a fiduciei) este un drept de creanță – dreptul de a cere executarea obligațiilor fiduciarului, inclusiv de a cere transmiterea către sine a beneficiului atunci când condițiile fiduciei sunt îndeplinite sau, altfel spus, atunci când dreptul beneficiarului la beneficiu devine scadent. Ideea că dreptul dobândit de către beneficiar este unul de creanță este susținută și de conținutul art. 2156 CC RM. Aceeași concepție se întâlnește și în literatura de specialitate cu privire la fiducia românească sau cea franceză. Astfel, potrivit autorului român Daniel Moreanu, „beneficiarul dobândește în baza contractului de fiducie drepturi de creanță pe care le poate exercita împotriva fiduciarului în temeiul dispozițiilor legale aferente stipulației pentru altul” [11, p. 223], iar cu privire la fiducia franceză, Christian von Bar a formulat următoarea concluzie: „la o privire mai atentă, beneficiarul are doar un simplu drept de creanță [...] beneficiarul nu are nici măcar un drept de suită (droit de suite) față de un terț de rea-crediță.” [12, p. 26]

Cu toate acestea, potrivit legislației Republicii Moldova, natura dreptului beneficiarului constituie un subiect a cărui cercetare prezintă un interes mai mare

decât poate părea la prima vedere, așa cum rezultă și din lucrarea semnată de Christian von Bar - „Regimul real al trustului, fondului fiduciar și fiduciei. Drept englez în spațiul dreptului civil?” [12] cu privire la reglementările din alte state. Reieșind din prevederile CC RM, remediile pe care le are la îndemână beneficiarul sunt de două tipuri, în dependență de circumstanțe, și anume: drepturile beneficiarului prevăzute la alin. (2) al art. 2073 CC RM (a. dreptul beneficiarului de a cere executarea de către fiduciar a obligației de fiduciar de a valorifica creanța față de debitorul fiduciei; și b. dreptul beneficiarului de a interveni în procesul judiciar contra debitorului fiduciei intentat de către fiduciar, potrivit dispozițiilor de procedură civilă) sunt de natură obligațională; iar dispoziția cuprinsă în alin. (2) al art. 2065 CC RM (beneficiarul poate revendica un drept al fiduciei de la dobânditorul care a cunoscut sau, în mod rezonabil, trebuia să cunoască că fiduciarul dispune de dreptul fiduciei contrar condițiilor fiduciei) pare să-i deschidă calea spre un remediu de natură reală. Or, în literatura de specialitate se menționează: „acțiunea în revendicare este o acțiune reală [...] fiindcă se întemeiază anume pe dreptul de proprietate ca drept real” [13, p. 156]. În această ordine de idei, ne întrebăm – *care este natura și „izvorul” acestui drept al beneficiarului? Putem, oare, considera acest remediu al beneficiarului (în cazul fiduciei din Republica Moldova) un remediu de natură reală?* Problema constă în faptul că dreptul de revendicare aparține, potrivit regulii generale, proprietarului, dar beneficiarul nu este proprietar, și în fond, el nu are niciun oricare alt drept real (limitat) asupra masei patrimoniale fiduciare. Așadar, chiar dacă remediuul revendicării are, de regulă, natură reală, această natură este pusă sub un mare semn de întrebare în cazul dreptului de revendicare pe care-l are beneficiarul. Analiza mai detaliată a acestui subiect, expusă într-o lucrare anterioară, ne-a condus la următoarea concluzie: „pe durata existenței fiduciei, beneficiarul nu are niciun drept real asupra masei patrimoniale fiduciare, ci are doar un drept de creanță și dreptul specific de revendicare, expres prevăzut de lege, care, împreună, îi creează un statut *sui generis*.” [1, p. 110]

În sinteza celor expuse *supra*, conchidem că prevederile CC RM, analizate în prezenta lucrare, aduc, într-un oarecare mod, fiducia din RM mai aproape de ceea ce înseamnă *trust*-ul anglo-saxon, căruia îi este specific anume faptul că beneficiarul are și el un drept de proprietate (*in equity*) și o protecție sporită - un remediu real față de terți. Cu toate acestea, este cert că, pentru a explica fiducia existentă sub imperiul legii naționale, nu putem recurge la concepția dedublării dreptului de proprietate între fiduciar (cu titlu legal) și beneficiar (cu titlu echitabil), ci trebuie să calificăm drepturile lor în corespundere cu taxonomia sistemului de drept civil, și anume: fiduciarul este titularul masei patrimoniale fiduciare și deține dreptul de proprietate asupra bunurilor ce se cuprind în această masă, iar beneficiarul deține doar un drept de creanță și un drept specific de revendicare.

Referințe:

1. DIGORI, I. Some considerations regarding the regulation of „Fiducia” in the Civil Code of the Republic of Moldova and in the Civil Code of Romania. In: *Perspectives of Law and Public Administration*. Vol. 10, Issue 1, March 2021, pp. 104-117. ISSN 2601-7830.

**Conferința științifică națională cu participare internațională
„Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2021**

- [Accesat 14.08.2021] Disponibil: <http://www.adjuris.ro/revista/articole/an10nr1/12.%20Irina%20Digori.pdf>.
2. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107-XV din 06.06.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.
 3. HUDSON, A. *Equity and trusts*, 8th edition. Oxon: Routledge, 2015.
 4. GRETTON, G. Trusts without Equity. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 49, pp. 599-620. [Accesat 14.08.2021] Disponibil: https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/11957209/GRETTON_G_Trusts_without_Equity.pdf.
 5. EMERICH, Y. Les fondements conceptuels de la fiducie française face au trust de la common law: entre droit des contrats et droit des biens. In: *Revue Internationale de Droit Comparé*. Vol. 61 N°1, 2009. pp. 49-71. [Accesat 16.08.2021] Disponibil: https://www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_2009_num_61_1_19839?q=fiducie.
 6. CONSTANTINOVICI, R. „Equity” și „Trust”. In: *Dreptul*. Nr.1/2004, pp. 204-211.
 7. TULEAȘCĂ, L. The concept of the trust in romanian law. In: *Romanian Economic and Business Review*. Vol. 6 (2011), No. 2, pp. 150-160. [Accesat 16.08.2021] Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2378285#.
 8. COJOCARU, V., DIGORI, I. Fiducia – novelă în Codul civil al Republicii Moldova. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 4 (51), 2019, pp. 9-15. ISSN 1857-2405. (Cat. B). [Accesat 21.08.2021] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/9-15_10.pdf.
 9. TURCU, I. *Se poartă Fiducia*. Articol online (publicat 19.02.2013). [Accesat 21.08.2021] Disponibil: <http://www.juridice.ro/244256/se-poarta-fiducia.html>.
 10. Codul civil Quebec. [Accesat 21.08.2021] Disponibil: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/showdoc/cs/CCQ-1991>.
 11. MOREANU, D. *Fiducia și Trust-ul*. București: C.H. Beck, 2017.
 12. BAR, C. Von (autor), POPESCU, D.-A. (trad.). Regimul real al trustului, fondului fiduciar și fiduciei. Drept englez în spațiul dreptului civil?. In: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia*. Nr.4, 2018, pp. 5-34.
 13. BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a III-a. Chișinău, 2016.

ALTE NOȚIUNI DECÂT „DROGURI”, UTILIZATE ÎN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA ȘI CEL AL ROMÂNIEI

Ludmila DUMNEANU

CZU: 343.57

bpap.lspinu@gmail.com

Pe lângă conținutul juridic al noțiunii de „droguri” utilizată în legislația Republicii Moldova, legislatorul autohton desemnează și alte entități ce nu constituie droguri.

Prima dintre aceste noțiuni este cea de „precursor”. În esență, un precursor apare în postura de premergător, de antecesor al unui drog, însă nu se identifică cu acesta.

Conform alin. (4) art. 134¹ CP RM, „[p]rin precursor se înțelege substanța de origine naturală sau sintetică utilizată ca materie primă la producerea de substanțe stupefiante sau psihotrope”. Precursorii substanțelor stupefiante și ai preparatelor psihotrope, aflate sub control pe teritoriul Republicii Moldova, sunt specificați în Tabelul IV din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1088/2004 [1, p.16]. Art. 217² CP RM prevede răspunderea pentru producerea, prepararea, prelucrarea, experimentarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea, înstrăinarea sau efectuarea oricăror alte operațiuni cu precursori în scopul producerii sau prelucrării drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora.

În legislația română atestăm o abordare apropiată. Conform lit. e) art. 1 din Legea României nr. 143/2000, „precursori” înseamnă „substanțele utilizate frecvent în fabricarea drogurilor, înscrise în Tabelul nr. IV”.

O altă definiție a aceleiași noțiuni este formulată în alin. (3) art. 1 din Legea României nr. 142 din 18.06.2018 privind precursorii de droguri [2, p.162]: „prin precursori de droguri se înțeleg acele substanțe clasificate și neclasificate folosite frecvent la producerea ilicită de stupefiante și substanțe psihotrope, la care se face referire la art. 1 din Regulamentul nr. 273/2004 și la art. 1 din Regulamentul nr. 111/2005”.

În art. 20 din aceeași lege, identificăm stipulări referitoare la infracțiunile legate de traficul ilicit de precursori: „Punerea pe piață a substanțelor clasificate, importul, exportul și activitățile intermediare acestora, precum și deținerea de substanțe clasificate fără licența prevăzută la art. 5 alin. (1) sau licența specială prevăzută la art. 5 alin. (3), respectiv fără înregistrarea prevăzută la art. 7 alin. (1) sau înregistrarea specială prevăzută la art. 7 alin. (3), constituie infracțiuni și se pedepsesc cu închisoare de la 6 luni la 5 ani sau cu amendă” (alin. (1)); „Cu pedeapsa prevăzută la alin. (1) se sancționează și importul și exportul substanțelor clasificate, fără autorizațiile prevăzute la art. 8 alin. (1)” (alin. (2)); „Comercializarea sau punerea la dispoziție cu orice titlu de substanțe clasificate către operatori economici ori persoane fizice care nu dețin licența prevăzută la art. 5 alin. (1) sau licența specială prevăzută la art. 5 alin.(3), respectiv înregistrarea prevăzută la art. 7 alin. (1) sau înregistrarea specială prevăzută la art. 7 alin. (3), care să permită desfășurarea de activități cu astfel de substanțe, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă” (alin. (3)).

Noțiunea de „inhalanți chimici toxici” este o altă noțiune apropiată celei de „droguri”, care desemnează entități ce nu constituie droguri. Noțiunea vizavi este cunoscută legislației României, nu și legislației Republicii Moldova.

În acest registru, G.N. Labo menționează fenomenul cunoscut datorită etichetei stigmatizante de „auroiaci”: „consumatorii unor vapori de substanțe chimice de uz gospodăresc ce se volatilizează la temperatura normală. Efectul este similar celui al drogurilor, dar mult mai slab și fără să dea o dependență fizică prea mare” [3, p.276]. În același fâgaș, M.A. Hotca și R.F. Geamănu arată: „Există o mare varietate de produse care conțin substanțe chimice volatile toxice. De pildă, lacurile de mobilă, vopselele, adezivii, oja pentru unghii, acetona etc. Astăzi, copiii străzii se droghează folosind bronzul pentru sobe (argintiu sau auriu), fapt pentru care aceștia sunt denumiți auroiaci” [4, p.115]. De asemenea, S.C. Bucur remarcă: „Tot ce produce fum sau se află sub formă de vapori ce pot fi inhalați și produce stare de high se numesc inhalanți. Sunt multe tipuri de inhalanți, incluzând oxizi de azot, azotați de amid, butii, diluanți, solvenți, sprayuri cu vopsea, hidrocarburi precum gazolina, lipici, fumul multor chimicale de uz casnic (fixativ, corector de mașină de scris, acetona etc.) ce pot fi inhalate pentru a produce starea de high” [5 p.11]. În legătură cu substanțele volatile, I. Nacu, I. Nastas, J. Chihai, L. Fiodorova, I. Tcaci și L. Boronin relevă: „Sunt compuși chimici care au proprietatea de a se evapora în contact cu aerul. Inhalarea acestor substanțe produce efecte psihice. Aceste substanțe pot fi sub formă de dizolvanți, spray-uri, gaze sau nitriți. Aspecte farmacologice și proprietăți: proprietăți lipofile și absorbție rapidă în timpul inhalării; intoxicarea acută apare peste 3-5 minute (10-15 inhalări); concentrație plasmatică maximă peste 15-30 de minute; [...]. Substanțele volatile sunt atractive datorită accesibilității și prețului, iar starea de intoxicare este de scurtă durată” [6, p.53].

Așadar, atunci când vorbim despre inhalanți chimici toxici, consemnăm că pericol potențial prezintă acetona, cleiurile, lacurile, vopselele, baițurile și alte asemenea produse care pot fi consumate de toxicomani. Din cauza pericolului asociat consumului de inhalanți chimici toxici, ar trebui să existe un regim juridic care să limiteze circulația acestora. Astfel, conform lit. f) art. 1 din Legea României nr. 143/2000, „inhalanți chimici toxici” se consideră „substanțele stabilite ca atare prin ordin al ministrului Sănătății”. Însă, pentru moment, nu a fost adoptat un astfel de ordin. În aceste condiții, ridică semne de întrebare temeiul aplicării răspunderii în baza art. 8 din Legea României nr. 143/2000. Potrivit acestuia, „[furnizarea, în vederea consumului, de inhalanți chimici toxici unui minor se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani”. În lipsa ordinului corespunzător al ministrului Sănătății, oricare interpretare a noțiunii „inhalanți chimici toxici” se caracterizează prin incertitudine și vulnerabilitate.

La moment, Lista substanțelor stupefiante, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe, depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 79/2006, include: 202 denumiri de

substanțe stupefiante; 170 de denumiri de substanțe psihotrope; 9 denumiri de plante care conțin substanțe stupefiante sau psihotrope.

Interpretând prin analogie, considerăm că, în contextul Legii României nr. 143/2000, noțiunile „drogurile de mare risc” și „drogurile de risc” se referă la ipoteze distincte, care nu se suprapun. Nu este posibilă săvârșirea, în aceeași împrejurare, a unei singure acțiuni care să aibă ca obiect material droguri de mare risc și droguri de risc. O asemenea infracțiune simplă, ca formă a unității naturale de infracțiune, este exclusă. Or, gradul diferit de risc ce caracterizează drogurile, privite ca obiect material al unei infracțiuni concrete, este contrar unității infracțiunii, atestând prezența concursului de infracțiuni.

Suntem de acord cu M. Strulea care exprimă următoarea poziție: „Dată fiind diferența dintre droguri, numărul impunător al acestora, concentrarea diferită a substanțelor active și datorită necesității de a le descrie utilizând formulele chimice, se pare că este imposibil sau, cel puțin, inadecvat, de a stabili cantitățile specifice nemijlocit în lege” [7, p.188].

Referințe:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1088 din 05.10.2004 cu privire la aprobarea tabelelor și listelor substanțelor stupefiante, psihotrope și precursorilor acestora, supuse controlului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 186-188.
2. Legea României nr. 142 din 18.06.2018 privind precursorii de droguri. În: *Monitorul Oficial al României*, 2018, nr. 519.
3. LABO, G.N. Câteva considerații asupra traficului de droguri. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”* din Cluj-Napoca. Seria „Humanistica”, 2013, nr. 11, p. 271-286. ISSN 1584-4404.
4. HOTCA, M.A, GEAMĂNU, R.F. *Infracțiuni prevăzute în legi speciale: Suport de curs*. București: Editura Universității „Nicolae Titulescu”, 2015, p. 115. 191 p. ISBN 978-606-751-199-4.
5. BUCUR, S.C. *Implicații sociale ale consumului de droguri: Rezumat tz. de doctorat în drept*. București, 2010, 79 p.
6. NACU, I., NASTAS, I., CHIHAI, J., FIODOROVA, L., TCACI, I., BORONIN, L. *Gestionarea dependențelor farmacologice: Ghid pentru studenți, rezidenți și specialiști psihiatri-narcologi*. Chișinău: USMF „Nicolae Testemițanu”, 2016, 106 p.
7. STRULEA, M. Respectarea principiului legalității la incriminarea cantității drogurilor în legea penală. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Vol. I. Chișinău: CEP USM, 2016, pp. 187-190. ISBN 978-9975-71-815-8.

CUPRINS

DREPT PENAL

Serghei BRÎNZA	
Filantropia și sponsorizarea ca paravan pentru corupție și abuzuri	3
Alexandru STRÎMBEANU	
Victima secundară a infracțiunilor prevăzute la art. 259 Cod Penal	6
Vitalie STATI	
Propagarea fascismului, a rasismului și a xenofobiei, negarea holocaustului: mostră de exces de reglementare penală	9
Stanislav COPEȚCHI	
Provocarea infracțiunii <i>versus</i> comportamentul provocator al victimei	12
Mariana GRAMA	
Malpraxisul educațional și cel academic – normalitate sau pericol?	16
Dorina GUREV	
Construcția normei prevăzute la art.29 CP RM (Infracțiunea continuă): ficțiune legală	19
Andrei NASTAS, Sergiu CERNOMOREȚ	
Declarațiile prin prisma legii penale	23
Лилия ГЫПЛА	
Некоторые выводы об оскорблении и клевете в свете уголовного кодекса и кодекса и правонарушений Республики Молдова	27
Gheorghe RENIȚĂ	
Imprevizibilitatea normelor care incriminează infracțiunea de huliganism	30
Sergiu CERNOMOREȚ, Andrei NASTAS	
Ordinea de administrare și de realizare a drepturilor în calitate de obiect al protecției juridico-penale	35
Gheorghe GLADCHI	
Fapta prevăzută de legea penală care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni	38
Alexandru ARCER	
Renunțarea de bună voie la comiterea infracțiunii de omor prin participație	41
Silvia BALCAN	
Limitele legale ale dreptului la viață în dreptul penal	45
Andrei STRATAN	
Particularitățile laturii subiective în cadrul infracțiunilor prevăzute la art. 238 CP RM	48
Elena GROIAN	
Comisia penitenciară – o cale extrajudiciară sau o formalitate imperativă	51
Aurora OLARU	
Unele reflecții privind ingerințele autorizate de art.9 al Convenției Europene a Drepturilor Omului (Libertatea de gândire, de conștiință și de religie)	55
Petru VÎRLAN	
Subiectul infracțiunii de îmbogățire ilicită prin prisma legislației naționale și internaționale	58

Daniel MARTIN	
Unele reflecții privind infracțiunea deviată	61
Diana HAMÂC	
Motivul practicării infracțiunii de proxenetism	64
Elena CONDORACHI	
Răspunderea penală pentru infracțiunea de cruzime față de animale	67
Daniela ROMAN	
Sistemul sancționator aplicabil infractorilor minori	70
Cristina PÎRȚAC	
Situația premisă a infracțiunilor de fals în acte publice	73
Carmen-Elena ROȘU	
Scurte considerații privind traficul de droguri	77
Oleg CALINEAC	
Analiza juridică comparată a infracțiunilor vamale comise la trimiterile poștale internaționale	80
Ion CUREA	
Dimensiuni psihologice ale comportamentului persoanelor private de libertate pentru infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave	84
Anastasia BOLDESCU	
Pericolul social al faptei de vânat ilegal	87
Cristina CHIHAI	
Latura obiectivă a infracțiunii reglementate la art. 241 ¹ Cod Penal	90
Vadim PRISACARI	
Studiu comparat privind infracțiunea de îndeletnicire – formă a infracțiunii unice	93
Cristina PAPANAGA	
Obiectul juridic generic al infracțiunilor de spălare a banilor, privit prin prisma legislației Republicii Moldova	96
Mihai COSTEA	
Teoria grafoscopiei judiciare: repere istorico-evolutive	100
Iulia BURAVCENCO, Stela BOTNARU	
Participația penală în cazul persoanei juridice ca subiect al infracțiunii	103
Elena ARHIP, Artiom JUCOV	
Improving legal framework to prevent and comba doping in sport in the Republic of Moldova through introduction of sanction mechanism	107
Eduard CALMAȚUI	
Unele considerații privind noțiunea de „practicare a prostituției” specificată în dispoziția art.220 CP RM	111
Octavian BIVOL	
Limitele incriminării faptelor de exercitare a atribuțiilor de serviciu în sectorul privat în situație de conflict de interese	114
DREPT PUBLIC	
Rodica CIOBANU	
Indicatori ai modernizării guvernării în Republica Moldova	118

<i>Elena ARAMĂ</i>	
Independență fără responsabilitate este incompatibilă cu democrația constituțională	121
<i>Natalia CRECIUN</i>	
Cât de independentă este oare faza incipientă a procedurii disciplinare în privința procurorilor în Republica Moldova?	125
<i>Ion GUCEAC</i>	
Legalitatea, libertatea, democrația și birocrăția în administrația publică	129
<i>Ianuș ERHAN</i>	
Ordinea și securitatea publică – noțiune și elemente definiții	133
<i>Svetlana SLUSARENCO</i>	
Aplicarea bunelor practici privind participarea persoanelor cu dizabilități în exercițiul electoral	137
<i>Oleg PANTEA</i>	
Atragerea la răspundere contravențională a persoanelor fizice care atentează la drepturile și libertățile legitime ale omului	140
<i>Pavel ZAMFIR</i>	
Deficiențe legislative în gestionarea deșeurilor provenite de la vehicule scoase din uz	143
<i>Mircea GLADCHI</i>	
Reglementarea obiectelor de mediu prin prisma proprietății – dualismul reglementărilor de proprietate	147
<i>Elena BOTNARI</i>	
Principiul ierarhiei – fundament al sistemului legislației	150
<i>Oxana ROBU</i>	
Dreptul de opțiune succesorală în lumina legii de modernizare a Codului civil din 01 martie 2019	153
<i>Nadejda OTRUBLENCO-ENI</i>	
Modalități de realizare a politicilor de ocupare a forței de muncă	157

DREPT INTERNAȚIONAL

<i>Violeta COJOCARU, Ana VERDEȘ</i>	
Specificul protecției imaginii copilului de către serviciile media audiovizuale în contextul legislației naționale	161
<i>Olga DORUL, Petru LOGHINESCU</i>	
Protecția proprietății private în timpul conflictelor armate	165
<i>Nicolae OSMOCHESCU</i>	
Drepturile omului în perioada stării de urgență	168
<i>Victoria ARHILIUC</i>	
Unele particularități ale diplomatiei digitale	172
<i>Aurel BĂIEȘU</i>	
Conceptia ordinii publice în cadrul controlului jurisdicțiilor statale asupra hotărârilor arbitrale internaționale	174

<i>Diana SÂRCU</i>	
Convergența convenției europene a drepturilor omului cu normele imperative ale dreptului internațional public	178
<i>Valeriu BABĂRĂ</i>	
Reflecții asupra soluțiilor conflictuale privind legea aplicabilă valorilor mobiliare	181
<i>Natalia ZAMFIR</i>	
Elaboration of the legal framework on establishing a national system for greenhouse gas emission permits	184
<i>Valentin ROȘCA</i>	
Interacțiunea dintre drepturile omului, protecția refugiaților și drepturile migranților prin prisma schimbărilor climatice	187
<i>Lilia GRIBINCEA</i>	
Particularitățile contractului comercial de transport internațional de mărfuri	190
<i>Natalia SUCEVEANU</i>	
Definirea conceptului de <i>Soft Law</i> și efectele sale în ordinea juridică a Uniunii Europene	193
<i>Doina CAZACU</i>	
Discursul de ură și normele internaționale	197
<i>Igor ȘEREMET</i>	
Aspecte lacunare privind asistența juridică internațională în materie succesorală	201
<i>Sergiu SUVAC</i>	
Realizarea dreptului la viață privată în lumina libertății de gândire, conștiință și religie. Interpretări jurisprudențiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului	204
<i>Diana LAZĂR</i>	
Confidențialitatea arbitrajului comercial internațional și incidența acesteea la etapa recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine	208
<i>Natalia MARKOVA, Mihail VODĂ</i>	
Aspecte generale privind acordurile de readmisie	212
<i>Oleg ROTARI</i>	
Tehnologiile informației și comunicațiilor și dreptul la respectarea vieții private	215
<i>Cristina BANCU</i>	
Domeniul de aplicare a procedurii insovenței transfrontaliere în dreptul internațional	218
<i>Nicolae COȘLEȚ</i>	
Operațiunile SUA și Otan în Afganistan	222
<i>Carolina CAPAȚÎNA</i>	
Independența justiției - fără frici și favoruri	225
<i>Cezara-Elena POLISCA</i>	
Conceptul de educație în dialectica lui Georg Wilhelm Friedrich Hegel	228
<i>Igor SEROTILA</i>	
Actualizarea drepturilor omului în contextul dezvoltării științei și tehnologiei	232

Corina CĂLUGĂRU	
Spectrul protecției datelor personale în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului	235
Эмре КОЛЮМАН, Koluman Law Ltd.	
Действительность и толкование патологических арбитражных оговорок	238

DREPT PRIVAT

Sergiu BĂIEȘU	
Câteva repere conceptuale privind natura juridică a posesiunii	241
Valentina CEBOTARI	
Interesul copilului – categorie publică sau privată ?	244
Aliona CARA-RUSNAC	
Noțiune de contract electronic: mit sau realitate	247
Ludmila BELIBAN-RAȚOI	
Terții în lumina principiului relativității efectelor contractelor	251
Natalia CHIBAC	
Contractul de vânzare-cumpărare a bunului imobil în construcție: pentru consumator sau împotriva?	254
Nicolae SADOVEI	
Responsabilitățile beneficiarului de servicii de sănătate publică în contextul pandemiei declanșate de virusul SARS-CoV-2	257
Aliona CHISARI-RURAK	
Competențe ale comisiei naționale extraordinare de sănătate publică	260
Tatiana NOVAC	
Restricționarea drepturilor pacienților în Republica Moldova cauzată de pandemia COVID-19	263
Ion GUCEAC Jr.	
Momentul inițial al raporturilor juridice dintre subiecții sistemului asigurărilor obligatorii de asistență medicală	267
Andrei PĂDURE, Anatolii BONDAREV	
Leziunile iatrogene în calitate de cauză a morții pacienților	270
Inna SOȚCHI	
Accesul personalului didactic, nedidactic și auxiliar din sistemul de învățământ al Republicii Moldova la servicii de sănătate în calitate de persoane asigurate	274
Tatiana MACOVEI	
Aspecte normative și practice privind hărțuirea sexuală la locul de muncă	277
Felicia PĂSCĂLUȚĂ	
Obligațiile departamentului resurse umane în domeniul prelucrării datelor personale ale salariaților	280
Elena ARAPU	
Buna-credință și lipsa de bună-credință	283
Vitalii PISTRUĞA	
Semnătura electronică în procedura notarială de autentificare: posibilități reale sau virtuale	286

Nicolae PASCARU	
Analiza teoretico-practică a conceptului de <i>interes privat</i>	289
Ion CREȚU	
Aparența de proprietate a posesiei sub nume de proprietar	293
Aurica CAMENȘCIC	
Răspunderea mediatorilor	296
Cristina MARTIN	
Considerațiuni privind retragerea asociatului din societatea cu răspundere limitată	300
Maria PÎSLARUC	
Libertatea de exprimare a salariaților la locul de muncă	303
Petru ISTRATI	
Unele aspecte juridice privind protejarea vieții private în contextul tehnologiilor de recunoaștere facială	306
Daniela ȚURCAN	
Dimensiuni actuale ale statutului minorilor aflați sub ocrotirea părintească în dreptul civil modernizat	310
Alexander CUZNETOV	
Concept and legal character of the commercial mandate contract	314
Tatiana MIHAILOV	
Natura juridică a muncii prestate de către administratorul unității	317
Nicolae BARBUȚA	
Pensia de urmași	320

DREPT PROCEDURAL

Igor DOLEA	
Considerente cu privire la conceptul „ <i>Favor Defensionis</i> ”, în contextul egalității armelor	324
Mihail GHEORGHITĂ	
Simbioza științifică a modelului și caracteristicii criminalistice a infracțiunilor	327
Elena BELEI	
Admisibilitatea acțiunii în contencios administrativ	331
Tatiana VIZDOAGĂ	
Instruirea clinică juridică: modele, concept și origine	334
Igor COBAN	
Calea prealabilă – condiție specială de intentare a contestației împotriva actelor executorului judecătoresc potrivit art. 163 alin.3 ¹ din Codul de executare al Republicii Moldova	337
Dumitru OBADĂ	
Competența procurorului pe dimensiunea efectuării activității speciale de investigații – perspectiva empirică	340
Dumitru ROMAN	
Obținerea corpurilor delictive în rezultatul activității speciale de investigație	344
Gheorghe GOLUBENCO, Dragoș CHIOTICI	
Specialistul în dreptul procesual penal (Concept și competențe)	347

Valeriu BODEAN	
Controlul judiciar al reluării urmăririi penale	350
Gheorghe STRATULAT	
Aspecte particulare privind procedura de eliberare a titlurilor executorii	353
Veaceslav BOTNARI	
Sechestrul – reglementare insuficientă sau aplicare incorectă în practica judiciară procesual civilă	356
Dumitru DUMITRAȘCU	
Particularitățile procedurii civile în cazul cererilor cu valoare redusă	359
Artiom ENI	
Originea investigației sub acoperire	362
Grigore CHIȚANU	
Contestarea actelor consiliului concurenței adoptate în procedura administrativă de depistare a acordurilor anticoncurențiale	366
Irina PAVEL-GUZUN	
Unele considerente privind aplicarea procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante	369
Andrei IOSIP	
Unele considerații privind incompatibilitatea instanței de insolabilitate la rejudecarea cauzei	372
Ina JIMBEI	
Lacune în reglementarea temeiurilor de casare sau modificare a hotărârii judecătorești	375
Oxana NOVICOV, Roman TALMACI	
Deontologia profesiei de executor judecătoresc	378
Irina DIGORI	
Cui aparține dreptul de proprietate în cadrul unei fiducii sau unui trust?	381
Ludmila DUMNEANU	
Alte noțiuni decât „droguri”, utilizate în codul penal al Republicii Moldova și cel al României	385

**Conferința științifică
națională cu participare internațională
dedicată aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova
„Integrare prin cercetare și inovare”
10-11 noiembrie 2021**

Științe juridice și economice

Responsabil de ediție: Tatiana Bulimaga

Redactori literari: *Antonina Dembițchi*
Valentina Mladina

Procesare computerizată: Tatiana Bulimaga
Marianna Savva
Violeta Macovei
Margareta Prohin

"Integrare prin cercetare și inovare", conferință științifică națională cu participare internațională (2021 ; Chișinău). Conferința științifică națională cu participare internațională "Integrare prin cercetare și inovare", 10-11 noiembrie 2021 / comitetul științific: Igor Șarov [et al.]. – Chișinău : CEP USM, 2021 – . – ISBN 978-9975-152-48-8.

Științe juridice și economice. – 2021. – 388 p. : tab. – Antetit.: Univ. de Stat din Moldova. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 40 ex. – ISBN 978-9975-158-56-5.

34(082)=135.1=111=161.1
I-58

Semnat pentru tipar 30.10.2021

Formatul 70x100/16.

Coli editoriale 32.0

Comanda 147. Tirajul 60 ex. Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009